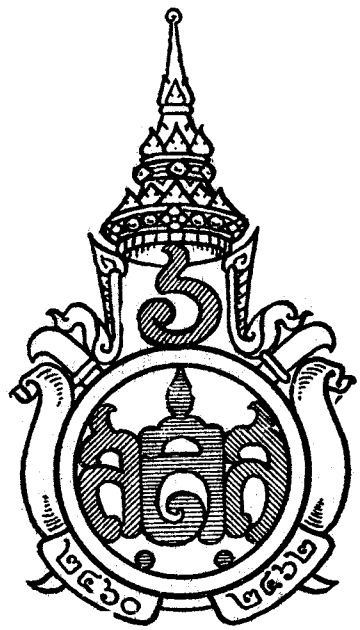
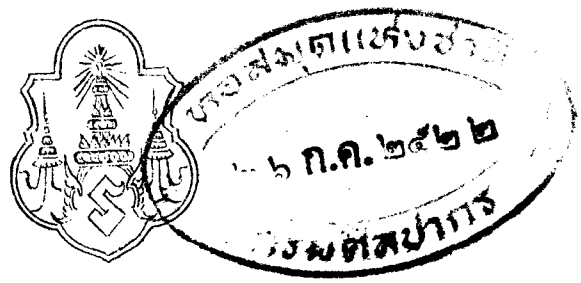
1/52
9/E 162

สมาคมสหายสงคราม
ในพระบรมราชูปถัมภ์

ประวัติกองทหารอาสา

ซึ่งไปในงานพระราชสงครามข้ามทะเล

พุทธศักราช ๒๔๖๐ - ๖๑ - ๖๒

ที่ตั้ง 312

เลขหมู่ 355.009593
ว372

หมายเลข ๒๑๔๖๔๓

(ผ.ท.บ.)

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖ ผู้ทรงนำชาติไทยให้ได้ประสบชัยชำนะในการมหาสงครามทวีปยุโหรป.

พระราชนิพนธ์

สยามานุสสติ

๏ รักราช ฯจิตน้อม ภักดิ์ ท่านนา
รักชาติ กอบกรณีย์ แน่วไว้
รักสาสน์ กอบบุญตรี สุจริต ถ้วนเทอญ
รักศักดิ์ ฯจิตให้ โลกช้องสรรเสริญ

๏ ยามเดินยืนนั่งน้อม ทะมล
รำลึกถึงเทศตน อยู่ยั้ง
เป็นรัฏฐะมณฑล ไทยอยู่ สราญฮา
ควรถนอมแน่นตั้ง ยยู่เพี้ยงอวสาน

๏ ใครรานใครรุกด้าว แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ ขาดดิ้น
เสียเนื้อเลือดหลั่งไหล ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไม่เสียลิ้น ชื่อก้องเกียรติงาม

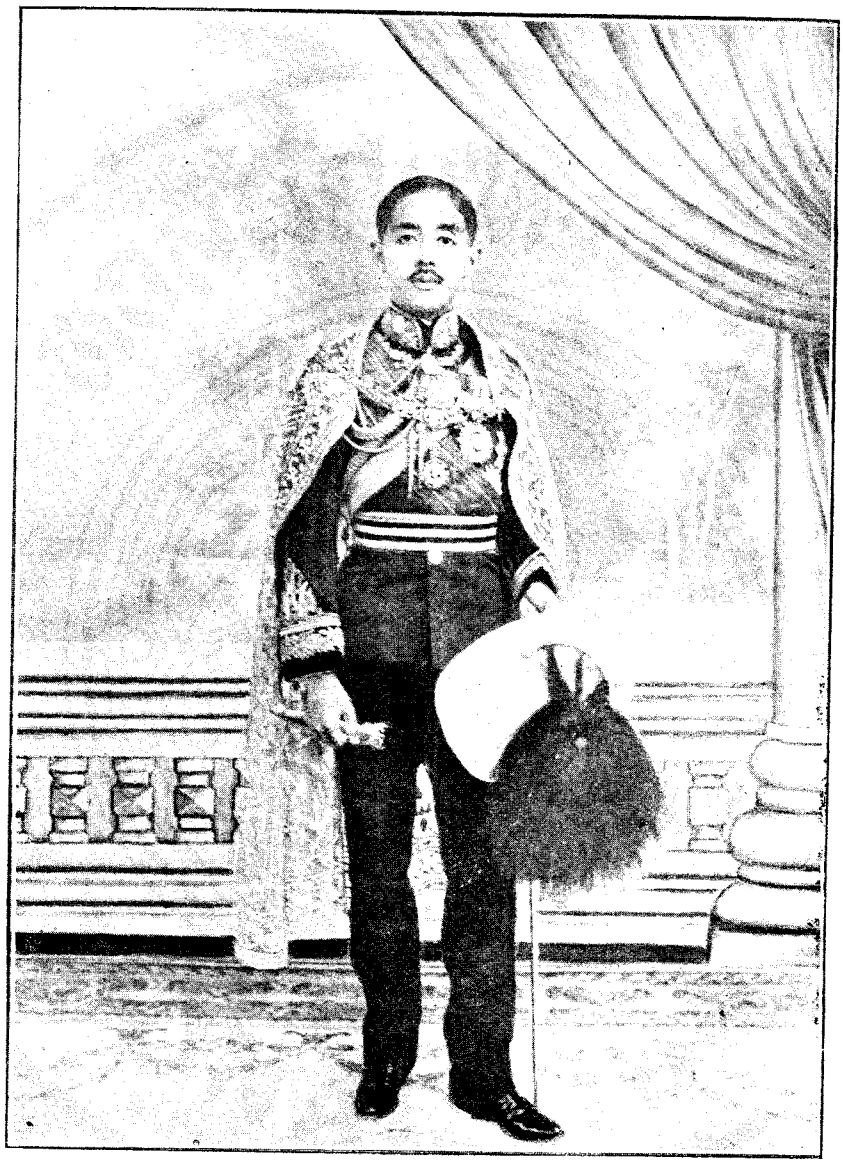
๏ หากสยามยังอยู่ยั้ง ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง ไทยอยู่ ได้ฤๅ
เราก็เหมือนมอดม้วย หมดสิ้นสกุลไทย ฯ

(พระบรมนามาภิธัย) ราม ป.ร.

พระตำหนักจิตร์ลดาระโหฐาน

วันเสาร์ที่ ๒๗ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

หมายเหตุ ในค่ำวันศุกร์ คือ คืนวันที่ ๒๖ ตามกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นวันที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเลี้ยงส่งนายและพลทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม

(ผ.ท.บ.)

จอมพล สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ,
ผู้ทรงอำนวยการและบังคับบัญชากองทหารซึ่งไปในงาน
พระราชสงครามทวีปยุโหรป.

"จักรพงษ์ภูวนารถ" ราชา- ธิราชสฺส บียานุโช
โย โส เสนาธิกาโร จ เสนานํ สิทฺธิวฑฺฒโน
โยธินญฺจ ปิโย โหติ โยธีนิ สมุปหัสโก
เสนานิ วฑฺฒยนฺตีนิ อนิจฺจา! โส ทิวงฺคโต

สมเดจพระอนุชาธิบดี ผู้ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ ซึ่งเปนเสนาธิการทหารบก ยังสิทธิให้เจริญแก่กองทัพ เปนที่รักแห่งไยธี เปนผู้ทำให้มีน้ำใจแห่งทวยหาญ เมื่อกองทัพกำลังเจริญอยู่ ไอ้! พระองค์เสดจทิวงคตเสียแล้ว.

พระประวัติ

สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ นริศรานุวัดติวงศ์ วุฒาดงกรณ์นรินทร์ สยามพิริยพาหะรางกูร สมบูรณพิสุทธิชาติ วิมลภาศอุรัยบัณฑิต อรรคอรรัตนราชัติยราชกุมาร กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ

ประสูติกาล

ประสูติในพระบรมมหาราชวังเมื่อณะวัน ๗ ๆ ๓ ค่ำปีมะเมียจัตวาศก จุลศักราช ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๓ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๒๕

ทรงศึกษาวิชา

เมื่อยังทรงพระเยาว์ได้ทรงศึกษาวิชาหนังสือไทยกับพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) และขุนบำนาญมรดัมน์ (ลิงโต) ในพระบรมมหาราชวังต่อมาเมื่อได้ตั้งโรงเรียนราชกุมารขึ้นในพระบรมมหาราชวังแล้ว ได้เข้าทรงศึกษาวิชาในโรงเรียนนั้นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ครูที่สอนภาษาอังกฤษคือนายวูดส์เลย์ดูวิดและนายเซคอลฟิลด์ค์เยมส์

ครั้นพระพุทธศักราช ๒๔๓๙ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวุฒาดงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนารถ ของพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เสด็จออกไปทรงศึกษาวิชาในทวีปยุโรป

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนารถพระบรมราชชนนี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปส่งเสด็จโดยเรือพระที่นั่งมหาจักรีถึงสิงคโปร์

ณะวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๓๙ พระองค์ได้กราบถวายบังคมลาสมเด็จพระบรมชนกนารถพระบรมราชชนนีจากเรือพระที่นั่งมหาจักรีที่สิงคโปร์ลงเรือสมาเดียนของฝรั่งเศส เสด็จดินทางไปยุโรปพร้อมด้วย จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงษ์วรเดช ซึ่งจะได้เชิญเสด็จไปถึงทวีปยุโรป เมื่อถึงยุโรปแล้วได้ทรงศึกษาวิชาอยู่ในประเทศอังกฤษ

ครั้นพระพุทธศักราช ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสยุโรป ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นนักเรียนนายร้อยทหารบกของประเทศสยาม แต่คงทรงศึกษาวิชาอยู่ในประเทศอังกฤษไปก่อน แล้วจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ไปทรงศึกษาวิชาในประเทศรัสเซีย ตามที่สมเด็จพระเจ้านิโคลัสที่ ๒ เอ็มเปอเรอร์รัสเซียได้ทรงชวนไว้นั้นต่อไป

ครั้นถึงเดือนมิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๑ ได้เตรียมพระองค์จะเสด็จจากกรุงลอนดอน ไปกรุงเปโต์รกราดโดยทางผ่านกรุงปารีสและแบร์ลิน

วันที่ ๔ พระยาสุริยานุวัตร์อรรคราชทูตสยามประจำกรุงเปโต์รกราด พร้อมด้วยพระยามหิบาลบริรักษ์ผู้เป็นพระภิบาล ได้เชิญเสด็จออกจากกรุงลอนดอนไปประทับที่สถานทูตสยามกรุงปารีส

วันที่ ๘ เด็จออกจากกรุงปารีสถึงกรุงแบร์ลิน ในวันที่ ๙ ประทับที่สถานทูตสยามกรุงแบร์ลิน

วันที่ ๑๒ เด็จออกจากกรุงแบร์ลินไปกรุงเปโต์รกราด

เมื่อรถไฟไปถึงตำบลเวียร์บาลเขตร์แดนประเทศรุสเซีย นายร้อยเอกมัสเซียต์อฟนายทหารรักษาเขตร์แดนได้มาคอยรับและเชิญเด็จประทับเสวยเครื่องว่าง แล้วโดยสารรถไฟตามส่งเด็จจนถึงสถานีกรุงเปโต์รกราด และแจ้งว่ากระทำตามคำสั่งรัฐบาลรุสเซีย

ณะสถานีรถไฟกรุงเปโต์รกราด มีเจ้าพนักงานกระทรวงวังและนายทหารรุสเซีย คอยรับและเชิญเด็จขึ้นรถหลวงพร้อมทั้งข้าราชการที่โดยเด็จไปยังวังวินเตอร์

เมื่อถึงวังวินเตอร์มีเจ้าพนักงานกระทรวงวังและนายทหารแต่งเต็มยศประดับเครื่องราชอิศริยาภรณ์สยามคอยรับเด็จอยู่เป็นอันมาก เคานต์เบ็งเก่นดอร์ฟสมุหพระราชมณเฑียร(Count Benkendorf Maréchal de la Cour, etc.) ได้นำนายพลตรี เคานต์เค็ลเลอร์ (General Major Count Keller) ผู้บัญชาการโรงเรียนมหาดเล็กกับนายร้อยเอก วัลเดมาร์ชรูล็อฟฟ์ (Capt. Woldemar Chrouloff) นายทหารม้ารักษาพระองค์เฝ้ากราบบังคมทูลว่านายทหารทั้ง ๒ นี้ เป็นผู้ได้รับพระบรมราโชงการสมเด็จพระเจ้าเอ็มเปอเรอร์ ให้เป็นผู้จัดการศึกษาและดูแลประดับประคองพระองค์ทุกสิ่งทุกประการ นายพลตรี เคานต์เค็ลเลอร์เป็นผู้รับผิดชอบสิทธิ์ขาด ส่วนนายร้อยเอก วัลเดมาร์ชรูล็อฟฟ์มีน่าที่เป็นพระอภิบาลประจำพระองค์

ในวังวินเดอร์นั้นได้จัดการรับรองอย่างใหญ่ตุจเจ้านายต่างประเทศทุกประการ มิได้มีการบกพร่องอันใด

เมื่อได้ทรงผ่อนพักพระองค์พอสมควรแล้ว ได้เสด็จพร้อมด้วยพระยาดุริยานุวัตร์,พระยามหิบาลบริรักษ์และนักเรียนที่ตามเสด็จ ไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าเอ็มเปอเรอร์และเอ็มเปรสส์ ซึ่งขณะนั้นประทับแรมณตำบลซาโคเย่เซโล่ สมเด็จพระเจ้าเอ็มเปอเรอร์ได้เชิญประทับเสวยพร้อมกับเจ้านายและทรงแสดงพระราชอัธยาศรัยอันเต็มไปด้วยพระกรุณาธิคุณ

ในการศึกษา นายพลตรี เคานต์เค็ดแดร์ ว่าสมเด็จพระเจ้าเอ็มเปอเรอร์รับสั่งอย่างเด็ดขาดว่าจะต้องเข้าศึกษาวิชาในโรงเรียนมหาดเล็กซึ่งเป็นโรงเรียนนายทหารบกด้วยในตัวอันมีอยู่ ๙ ชั้นเป็นสูงสุดนั้น ให้สอบได้ภายในกำหนด ๔ ปี เพราะฉะนั้นในชั้นต้นนี้จำเป็นจะต้องให้ได้รับทรงศึกษาวิชาเพื่อเตรียมพระองค์เข้าเป็นนักเรียนชั้น ๖ ทีเดียว คือ เริ่มจัดครูมาสอนในที่ประทับไปพลางก่อนแต่บัดนั้น

ต่อมาเมื่อสิ้นฤดูร้อนและโรงเรียนเปิดได้เข้าทรงศึกษาวิชาตามที่นายพลตรี เคานต์เค็ดแดร์กะไว้และสอบได้ชั้นสูงสุด (ชั้น ๙) ของโรงเรียนนั้นภายใน ๔ ปีตามกำหนด และยิ่งกว่านั้น คือมิใช่ได้โดยธรรมดาหากได้สอบได้ที่เป็นที่ ๑ ของนักเรียนทั้งหลายในโรงเรียนนั้นอีกด้วย เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๔๕ แล้วเข้าทรงเล่าเรียนในวิชายุทธหารสอบได้ได้เป็นที่ ๑ ของโรงเรียนนั้นอีกเมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๔๘

รับราชการประจำ

เมื่อเสร็จการทรงศึกษาวิชาจากยุโรปแล้ว ได้เสด็จกลับสู่กรุงเทพพระมหานคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เข้ารับราชการประจำ คือ

เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๕ เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ

ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๔๕ เป็นผู้บัญชาการโรงเรียนทหารบก

พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๒ เป็นผู้รั้งหน้าที่เสนาธิการทหารบก

มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๒ เป็นเสนาธิการทหารบกและรั้งหน้าที่เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก

ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ เป็นนายพันโท ผู้บังคับการกรมทหารบกราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ สนองพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยอีกตำแหน่ง ๑

มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ไม่ต้องรั้งหน้าที่เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก เพราะมีตัวเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบกแล้ว

มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ เป็นผู้รั้งจเรสัตว์พาหนะทหารบกและการทหารม้าด้วยอีกตำแหน่ง ๑

กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ไม่ต้องเป็นผู้รั้งจเรสัตว์พาหนะทหารบกและการทหารม้า เพราะมีตัวจเร ฯ แล้ว

รับราชการและตำแหน่งพิเศษ

พระพุทธศักราช ๒๔๔๒ ได้นำเครื่องราชอิศริยาภรณ์ไปถวายสุดด่านตุรกี

พระพุทธศักราช ๒๔๔ ได้นำเครื่องราชอิศริยาภรณ์ถวายเอ็มเปอร์เซ่อรุสเซีย

พระพุทธศักราช ๒๔๔๓ ได้เสด็จไปแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการถวายพระเพลิงพระเจ้าอุมแบร์โตที่ ๑ พระเจ้าแผ่นดินอิตาเลีย

พระพุทธศักราช ๒๔๔๘ ได้เสด็จไปแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการเสกสมรสรัชทายาทเยอรมัน

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ได้เสด็จไปแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการราชาภิเศกสมเด็จพระเจ้ายอร์ชที่ ๕ พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ

เมื่อมกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ จอมพลพระเจ้าลูกเธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชเสนาบดีกระทรวงกระลาโหมพี่สิ้นพระชนม์ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ไปรักษาพระองค์ที่ยุโรป ได้เป็นผู้แทนเสนาบดีกระทรวงกระลาโหมอยู่ ๑ ปีกับ ๘ เดือนเศษ

วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๒ ได้เป็นผู้บังคับการพิเศษกรมทหารบกม้าพิศณุโลก

วันที่ ๒๘ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๒ เป็นรองครัวพิเศษ

วันที่ ๒๔ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ เป็นองคมนตรี

วันที่ ๗ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารบกม้ากรุงเทพ รักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๗ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ เป็นนายทหารพิเศษกรมทหารรักษาวังของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๑๐ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๕ เป็นผู้บังคับการพิเศษกรมเสือป่าที่ ๑ รักษาดินแดนพิศณุโลก

วันที่ ๓ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ เป็นอุปนายกผู้อำนวยการสภากาชาดสยาม

วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ เป็นครูบัณฑิตย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ เป็นเนติบัณฑิตย์กิตติมศักดิ์

วันที่ ๗ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ เป็นนายเสือป่าพิเศษกรมเสือป่าม้าหลวงรักษาพระองค์

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ เป็นคณาธิบดีเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ เป็นผู้บังคับการพิเศษโรงเรียนพลเรือนชั้นปฐม

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารบกม้าพระราชเดชานุภาพของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนารถ

รับพระราชทานพระสุพรรณบัตร์และสัญญาบัตร์

วันที่ ๑๕ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๓๔ เป็นกรมรุนพิศณุโลกประชานารถ

วันที่ ๑๑ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๔๒ เป็นนายร้อยตรี

ในการรับพระราชทานสัญญาบัตร์นายร้อยตรีนั้น ได้มีพระราชพิธีเป็นพิเศษคือ ณะวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๔๒ ก่อนถึงเวลา ๑๗ นาฬิกา จอมพลพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช (ซึ่งในขณะนั้นดำรงพรรยศเป็น นายพันโท พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าวิระประดิษฐเดช ผู้บังคับการทหารมหาดเล็ก) ได้ทรงม้านำแถวทหารมหาดเล็ก พร้อมด้วยแตรวงประจำกอง ไปตั้งอยู่น่าศาลาว่าการกระทรวงวัง นักเรียนทหารบกไปตั้งแถวอยู่ที่สนามหญ้าน่าพระที่นั่งจักร์กรีมหาปราสาทเบื้องประจิมทิศ พรรบรมวงศานุวงศ์ ที่มีพระยศทหารบกทรงเครื่องทหารบก พร้อมทั้งข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนคอยรับเสด็จอยู่ที่น่าพระที่นั่งจักร์กรีมหาปราสาท

พอถึงเวลา ๑๗ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวุฒิดงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จนำสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถกรมรุนพิศณุโลกประชานารถ ออกน่าพระที่นั่งจักร์กรีมหาปราสาท ทหารทำวันทยาวุธ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี พรรบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายคำนับ

เมื่อสุดเสียงแตรแล้ว เสด็จทรงตรวจแถวทหาร ในขณะนั้นแตรวงทำเพลงมหาไชย ครั้นทรงตรวจแถวทหารแล้วได้ มีพระราชดำรัสและพระราชทานสัญญาบัตร์ นายร้อยตรีแก่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์นั้น

แล้วมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้เข้าสังกัดในกรมทหารมหาดเล็ก
ขณะนี้พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการทั้งฝ่ายทหารพลเรือนที่เข้าอยู่ได้
พร้อมกันโห่ ๓ ครั้ง แตรวงทำเพลงสรรเสริญพระบารมี นายร้อยตรี
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถกรมขุนพิศณุโลกประชานารถ
ซึ่งได้รับพระยศใหม่ได้ไปรายงานตัวต่อนายพันโทพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์
เจ้าจิรประวัติวรเดช ผู้บังคับการทหารมหาดเล็ก ๆ ได้พาสมเด็จไปให้ทรง
กล่าวคำปฏิญาณต่อธงประจำกองแล้วสั่งให้เข้าประจำกองร้อยที่ ๑ เมื่อได้
เสด็จไปรายงานต่อนายร้อยเอก หลวงราชานุรักษ์ ผู้บังคับกองร้อยที่ ๑ แล้ว
ก็เข้าประจำแถวคุมทหาร ในตำแหน่งผู้บังคับหมวดในกองร้อยนั้น ครั้น
แล้วกองทหารได้เดินแถวผ่านน่าศาลาว่าการกระทรวงวัง ไปเลี้ยวน่าพระที่นั่ง
อาภรณ์ ภิโมก ไปทางน่าพระที่นั่งจักร์กรีมหาปราสาท ในขณะนั้นพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงม้าพระที่นั่งไปคอยทอดพระเนตร์แถวทหารซึ่ง
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอได้ทรงควบคุมไปด้วย อยู่ที่สนามหญ้าน่าศัลลักษณ์
สถาน แถวทหารซึ่งกำลังเดินอยู่ได้เดินเลี้ยวไปออกประตูพิมานไชยศรี เมื่อ
แถวทหารผ่านน่าพระที่นั่งเลยไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
พระราชดำเนินพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการฝ่ายทหารไป
คอยรับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ฯ อยู่ที่โรงทหาร แถวทหารเลี้ยวถนนน่า
พระลานไปตามถนนสนามไชย เลี้ยวเข้าประตูศักดิ์ไชยสิทธิ์ กลับเข้ายัง
โรงทหารตำหนักสวนกุหลาบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงต้อนรับ
ชมเชยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ฯ พระบรมวงศานุวงศ์ทรงสแดงพระหฤทัย
ยินดีแด่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทั่วกัน แล้วนายทหารมหาดเล็กได้เดินผ่าน

น่าที่ประทับถวายตัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับเสวยน้ำชาและมีพระราชดำรัสกับพระบรมวงศานุวงศ์อยู่ที่โรงทหารครู่หนึ่ง แล้วเสด็จทรงม้าพระที่นั่งกลับเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง

วันที่ ๒๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๑ เป็นนายร้อยเอก

วันที่ ๒๓ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๔๗ เป็นนายพันเอก

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๑ เป็นนายพลตรี

วันที่ ๑๓ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ เป็นนายพลโท

วันที่ ๗ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ เป็นนายกองตรีเสือป่า

วันที่ ๗ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ เป็นนายพลเอก

วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ เป็นกรมหลวงพิศณุโลกประชามารก

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๕ เป็นนายกองเอกเสือป่า

วันที่ ๑๓ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ เป็นนายนาวาเอกพิเศษทหารเรือ

วันที่ ๓๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ เป็นจอมพล

รับพระราชทานเครื่องราชอิศยาภรณ์,เหรียญและเข็ม

พระพุทธศักราช ๒๔๓๔ ภราดรมหาจักรกริบรมราชวงศ์

พระพุทธศักราช ๒๔๓๔ ปฐมจุลจอมเกล้า

พระพุทธศักราช ๒๔๓๖ ประถมาภรณ์มงกุฎ

พระพุทธศักราช ๒๔๓๗ นพรัตนราชวราภรณ์

พระพุทธศักราช ๒๔๔๔ ปฐมจุลจอมเกล้าวิเศษ

พระพุทธศักราช ๒๔๔๐ ประถมาภรณ์ช้างเผือก

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราวัดนวราชธรรม์

พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ มหาปรมาชรณ์ร้างเมือก

พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ เสนางคะนิตแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์
อันมีศักดิ์รามาธิบดีชั้นที่ ๑

พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ มหาวชิรมงกุฎ

พระพุทธศักราช ๒๔๗๐ เหรียญรัชฎาภิเศก

พระพุทธศักราช ๒๔๔๐ เหรียญราชินี

พระพุทธศักราช ๒๔๔๒ เหรียญประพาศมาลา

พระพุทธศักราช ๒๔๔๖ เหรียญจุฬมาลา, เข็มศิลปวิทยา

พระพุทธศักราช ๒๔๔๖ เหรียญทวีชาภิเศก (ทอง)

พระพุทธศักราช ๒๔๕๐ เหรียญรัชมงคล (ทอง)

พระพุทธศักราช ๒๔๕๐ เหรียญรัชมังคลาภิเศก (ทอง)

พระพุทธศักราช ๒๔๕๐ เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๑

พระพุทธศักราช ๒๔๕๐ เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๒

พระพุทธศักราช ๒๔๕๐ เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลปัจจุบันชั้นที่ ๑

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ เหรียญบรมราชาภิเศก (ทอง)

พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ เหรียญจักรมาลา

พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ เข็มข้าหลวงเดิม

รับเครื่องอิศริยาภรณ์ต่างประเทศ

พระพุทธศักราช ๒๔๔๐ ตราดาร์ โดดี้ ๑ ชนิ ๑ ของประเทศฝรั่งเศส

พระพุทธศักราช ๒๔๔๐ ตราหอกอยเดอะกระบี่ ชั้นที่ ๑ ของประเทศ

พระพุทธศักราช ๒๔๔๒ ตราโอ๊ดมานิเย ชั้นที่ ๑ ประดับเพ็ชร์ของประเทศตุรกี

พระพุทธศักราช ๒๔๔๓ ตราซานมอริซและละซาร์ ชั้นที่ ๓ ของประเทศอิตาเลี่ย

พระพุทธศักราช ๒๔๔๕ ตราบูฆาราดาวประดับเพ็ชร์ ของประเทศรูมาเนีย

พระพุทธศักราช ๒๔๔๗ ตรานกอินทรีย์แดง ชั้นที่ ๓ พิเศษของประเทศปรุสเซีย

พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ตราซังค์ดาเนิร์ ชั้นที่ ๔ ของประเทศรุสเซีย

พระพุทธศักราช ๒๔๔๗ ตรานกอินทรีย์ขาว ชั้นที่ ๓ ของประเทศเซอร์เบีย

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราซังค์อันเดรย ชั้นสูงสุดของประเทศรุสเซีย

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราการ์เตอเรียของประเทศอังกฤษ

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราช้างเผือกของประเทศดันหมาร์ก

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราเซราฟีม ของประเทศสเวเด็น

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราเลเจียงด์อนเนอร์ ของประเทศฝรั่งเศส

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราอันนุนซิอาตา ของประเทศอิตาเลี่ย

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราลโอโปลด์ ชั้นที่ ๑ ของประเทศเอาสเตรียฮุงกาเรีย

พระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ตราลโอโปลด์ (สำหรับทหาร) ของประเทศเบ็ลเยี่ยม

พระเกียรติคุณ

พระองค์เป็นผู้ทรงพระปรีชาสามารถเฉียบแหลมประกอบพร้อมไปด้วยพระวิริยะภาพอันมั่นคง ดังนั้นกิจการซึ่งพระองค์ได้ทรงประกอบมาแล้วจึงเต็มไปด้วยคุณประโยชน์เหลือจะพรรณา เช่น

เมื่อทรงศึกษาวิชาอยู่ในยุโรปก็ได้แสดงพระปรีชาสามารถในการทรงเล่าเรียนจนปรากฏแก่ชนต่างชาติว่า ฉลาดหลักแหลมสอบได้ที่สูงสุดเป็นที่ ๑ กว่าชนชาติอื่นที่เรียนอยู่พร้อมกับพระองค์ เป็นการเชิดหน้าชูตาของชาติไทย ทั้งในระหว่างเวลาที่ประทับทรงศึกษาวิชาอยู่นั้นยังได้เสด็จไปในราชสำนักในหัวบ้านหัวเมืองหลายแห่ง ได้ทรงกระทำความคุ้นเคยสนิทสนมไว้กับชาตินั้น ๆ เป็นหนทางนำความไมตรีอย่างดีมาสู่ประเทศสยาม เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ชาติอีกส่วน ๑

ครั้นเมื่อเสร็จการทรงศึกษาวิชาที่ยุโรปกลับมารับราชการในบ้านเมือง ก็ได้ทรงกระทำคุณประโยชน์ไว้เป็นหนักหนา เป็นต้นว่า

เมื่อทรงรับตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ก็ได้ทรงช่วยจอมพลพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ดำหริวางการงานต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้นเป็นอันมาก

เมื่อได้ทรงรับตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนทหารบก และเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก ก็ได้ทรงวางระเบียบการศึกษาขยายรูปโครงอย่างให้กว้างขวางทันสมัย คล้ายกับว่าทรงสร้างโรงเรียนทหารบกขึ้นใหม่

เมื่อทรงรับตำแหน่งเสนาธิการทหารบกอันเป็นตำแหน่งสำคัญในการรบ ก็ได้ทรงบันดานให้ราชการดำเนินไปสู่ความเจริญโดยเร็วพลันทันสมัย ผลของราชการได้เป็นไปอย่างดียิ่ง ตัวอย่าง คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ประเทศเราสามารถประกาศสงคราม กับประเทศเยอรมะนี และเอาชนะศึกสุงการีได้ พ.ศ. ๒๔๖๑ เราสามารถส่งกองทหารอาสาไปกระทำสงครามร่วมมือกันกับราชสัมพันธมิตร ในทวีปยุโรปได้ กิจการซึ่งจะต้องกระทำเกี่ยวแก่การประกาศสงคราม และการกระทำสงครามอันอยู่ในหน้าที่เสนาธิการทหารบกนั้นยากยิ่งเหลือประมาณ แต่พระองค์ก็สามารถดำเนินการไปได้ดียิ่ง เช่นการจับชเลยก็ได้เป็นไปอย่างเรียบร้อย การกระทำสงครามก็ได้ผลเป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่ชาติไทยอย่างเอกอุ

พระองค์ได้เป็นผู้กำกับการก่อสร้างสถานที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งสภากาชาดสยามบัดนี้ (รับต่อจากจอมพล พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ซึ่งสิ้นพระชนม์เสียก่อนการก่อสร้างสำเร็จ) เมื่อได้ตั้งเป็นสภากาชาดสยามขึ้นแล้ว พระองค์ยังได้ทรงรับตำแหน่งเป็นอุปนายกผู้อำนวยการ ทรงพระดำริวางระเบียบการและหาความเจริญให้แก่สภาโดยรอบข้าง จนเป็นที่หวังได้ว่าสภาจะเจริญเป็นประโยชน์ในการเก็อกูลประชาชนซึ่งเจ็บไข้ได้อย่างดีต่อไป

นอกจากที่กล่าวแล้ว พระองค์ยังเป็นผู้ที่ทรงพระเมตตากรุณาแก่บุคคลบางคนโดยเฉพาะอีกเป็นอันมาก

ประพาสเขตทิวเขต

"ที่ ๒๙/๓๓๖ ที่ว่าการกรมเสนาธิการทหารบก
ในพระนคร
วันที่ ๒ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๐๓

ด้วยข้าพเจ้าได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ลาพักร่างกาย เที่ยวทางไกล เพราะฉะนั้นให้นายพลตรีพระยาวิชัยยุทธเจ้ากรมแผนที่ทหารบก เป็นผู้รักษาราชการแทนในตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ตั้งแต่วันที่ ๔ มิถุนายนศกนี้ จนกว่าจะกลับเข้ามารับราชการ

(ลงพระนาม) จักรพงษ์
เสนาธิการทหารบก"

พระองค์ดำรงพระโทมนัสว่า จะเสด็จพระราชดำเนินโดยทางสถลมารค ดังนี้ เมื่อเวลา ๑๕ นาฬิกาเศษ วันที่ ๔ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๐๓ พระองค์ได้เสด็จโปรดเรือกาญจนาภิเษกมณีที่ทำใหม่ ห้างบอเนียวทำปั้น พร้อมด้วยพระชายาและพระโอรส เพื่อไปประพาสตามพระประสงค์ มีเจ้านายบางพระองค์ข้าราชการฝ่ายทหารเป็นอันมาก และข้าราชการพลเรือนที่ทรงคุ้นเคยด้วยบางคนได้ไปส่งเสด็จ ในขณะเมื่อเสด็จจะลงเรือนั้นฝนตกอากาศหนาวมาก

พอพระองค์จากไปได้วันหนึ่ง (ถึงวันที่ ๕) ก็ประชวรไข้ไปตลอดทาง จนวันที่ ๗ ถึงสิงคโปร์ พระอาการประชวรยิ่งทำเวียนหนักขึ้น กลาย

เป็นพระบัลลังก์เป็นพิษ ได้เสด็จไปประทับอยู่ที่บ้านพระอนุกูลสยามกิจ (ตันบุเอี๊ยด)

ครั้นความทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายหันโท สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนศุโขไทยธรรมราชา นายหันเอก พระศักดาพลรักษ์ รีบออกไปสิงคโปร์ โดยรถไฟพิเศษ เพื่อจัดการรักษาพยาบาลร่วมมือกันกับนายแพทย์ในเมืองสิงคโปร์ ซึ่งได้ถวายพระโอสถประคับประคองเต็มความสามารถอยู่แล้ว พระอาการมีแต่ทรงกับซุดซดลงมา ถึงวันที่ ๑๓ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ เวลา ๑๓ นาฬิกา ๕๐ นาที พระอาการกำเริบหนักเหลือกำลังที่พระองค์จะทนทานได้ เสด็จทิวงคตในเวลานั้น

เมื่อข่าวเสด็จทิวงคตทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงพระอาลัยและเศร้าโศกเป็นอย่างยิ่ง ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้มหาเสวกเอก เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังกับราชองครักษ์และเจ้ากรมปลัดกรมพระตำหรวจหลวงพร้อมด้วยเจ้าพนักงานภูษามาลา เชิญเครื่องทรงพระศพทั้งพระโกษฐ์ออกไปรับพระศพ เพื่อเชิญมาสู่กรุงเทพพระมหานคร

พระศพ

พระศพนั้นเมื่อได้ตั้งแล้วได้เชิญลงบรรจุหีบตามธรรมเนียมของชาวต่างประเทศณะเมืองสิงคโปร์ไว้ชั่วคราว

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ผู้รักษาเมืองสิงคโปร์ได้เชิญพระศพจากบ้านพระอนุกูลสยามกิจ ไปประดิษฐานไว้ในที่ของรัฐบาล และได้จัดทหารอังกฤษเข้าประจำพระศพเป็นพระเกียรติยศ ข้าราชการและคหบดีอังกฤษได้พากันนำพวงมาลาไปน้อมเกล้า ฯ ถวายที่พระศพ

วันที่ ๑๖ มิถุนายน รัฐบาลอังกฤษที่เมืองสิงคโปร์ได้จัดกระบวนแห่พระศพตามพระเกียรติยศทหาร มีทหารอังกฤษเชิญพระศพขึ้นประดิษฐานบนรถปืนใหญ่คลุมด้วยธงไตรรงค์ มีทหารกองเกียรติยศพร้อมด้วยแตรวงเดินเป็นกระบวนนำพระศพ เวลา ๗ นาฬิกา ๑๕ นาที ได้เคลื่อนกระบวนจากที่ทำการรัฐบาล ตลอดทางที่เดินกระบวนมีทหารรายตลอดจนถึงสถานีที่ถนนแตงค์ นายพันโท สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนศุโขไทยธรรมราชา พร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายสยามและอังกฤษ ทรงพระดำเนินและเดินตามพระศพ

ในขณะที่กระบวนแห่พระศพเคลื่อนและต่อไป ข้อมูลนิงได้ยิงปืนใหญ่เฉลิมพระเกียรติยศนาทีละ ๑ นัด จนครบเท่าจำนวนพระชนม์พรรษารวม ๓๗ นัด พอกระบวนแห่พระศพถึงสถานี ทหารอังกฤษได้เชิญพระศพขึ้นประดิษฐานในรถไฟของรัฐบาลสยาม ซึ่งได้จัดไปรับพระศพเสร็จแล้ว รถไฟได้เคลื่อนจากสถานีนี้ลนนิงเวลา ๘ นาฬิกา ทหารอังกฤษกองเกียรติยศกระทำการเคารพ ผู้รักษาเมืองสิงคโปร์, ผู้บัญชาการทหาร, เจ้าพนักงานในราชการอังกฤษและกงสุลต่างประเทศ ที่มาส่งพระศพถวายคำนับพร้อมกัน เมื่อรถไฟเชิญพระศพถึงเมืองยะโฮ มีพระยาแขกและ

เจ้าพนักงานในราชการเมืองนั้น พร้อมด้วยทหารกองเกียรติยศมาเคารพพระศพที่สถานี

วันที่ ๑๗ มิถุนายน เวลา ๕ นาฬิกา ถึงสงขลา นายพลโท สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ราเมศวร์ อุปราชมณฑลปักษ์ใต้ กับข้าราชการในมณฑลนั้น พร้อมด้วยเสือป่ากองเกียรติยศมากระทำการเคารพพระศพที่สถานี และเจ้าพนักงานได้ถวายเครื่องบรรจุกรรมทรงพระศพตามพระเกียรติยศ เชิญลงประดิษฐานในพระโกษฐ์เสร็จแล้วแรมคืนอยู่ที่สงขลา

ออกจากสงขลาเวลา ๙ นาฬิกา ถึงชุมพร เวลา ๒ นาฬิกา ๒๐ นาที แรมคืนที่ชุมพร

ออกจากชุมพรเวลา ๑๐ นาฬิกา ถึงวังก์พงเวลา ๑๖ นาฬิกา ๔๕ นาที หยุดพักที่นั่น ๓๐ นาที่แล้วออก ถึงเพ็ชร์บุรีเวลา ๑๙ นาฬิกา ๑๕ นาที แรมคืนที่เพ็ชร์บุรี

ออกจากเพ็ชร์บุรีเวลา ๔ นาฬิกา ๕๒ นาที ถึงบางกอกน้อย เวลา ๑๖ นาฬิกา

ในระยะทางซึ่งรถไฟเชิญพระศพผ่านที่ทำการจังหวัดและมณฑลใด สมุหเทศาภิบาลกับข้าราชการในจังหวัดและมณฑลนั้นพร้อมทั้งกองเสือป่าได้มาถวายความเคารพพระศพที่รถไฟทุกจังหวัดมณฑล ในจังหวัดที่มีทหารประจำก็ได้มีกองเกียรติยศทหารมาถวายความเคารพด้วย

ในวันที่ ๒๑ มิถุนายน ก่อนพระศพจะมาถึงสถานีบางกอกน้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ทรงสอดสายสพายเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ทรงไว้ทุกข์ที่ตันพระกร เสด็จพระราชดำเนินไปประทับสถานีบางกอกน้อย พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และราชทูตผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศกับทูตานุทูต อีกทั้งข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท คอยรับพระศพ

พอกระบวนรถไฟเชิญพระศพมาถึง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายทหารมหาดเล็ก รักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเชิญพระศพจากรถขึ้นพระเสลี่ยงแว่นฟ้า ภูษามาลาถวายอยู่งานพระกฐิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ทรงพระดำเนินตามพระศพซึ่งเชิญไปยังท่าน้ำ น่าสถานีดงศูนย์ลังกันยาเรือพระที่นั่งประพัศร์ไชย ในขณะนี้เรือรบหลวงได้ยิงปืนใหญ่ถวายเฉลิมพระเกียรติพระศพนาทีละ ๑ นัดตลอดไป จนเท่าจำนวนพระชนม์พรรษารวม ๓๗ นัด ผีพายเคลื่อนเรือพระที่นั่งเชิญพระศพมีเรือนำ ๑ คู่นำข้ามฟากขึ้นไปตามลำน้ำเจ้าพระยา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชเสด็จพระราชดำเนินไปประทับคอยทอดพระเนตรกระบวนเรือพระศพอยู่ที่พระตำหนักน้ำท่าวาสุกรี พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการที่ไปรับพระศพที่สถานีบางกอกน้อยต่างลงเรือตามไปภายหลังพระศพ

เมื่อเรือประพัศร์ไชยเชิญพระศพเทียบที่สพานน่าวัดราชาธิวาศแล้ว นายทหารมหาดเล็ก รักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเชิญพระศพขึ้นบนพระเสลี่ยงแว่นฟ้า ภูษามาลาถวายอยู่งานพระกฐินไปขึ้นทรงราชรถน้อยเทียมม้าสี่ ประกอบพระโกษฐ์ทองน้อยเสร็จ เดิน

กระบวนแห่พระศพพร้อมด้วยแตรสังข์กลองชะนะเครื่องอภิรุมชุมสายพระแสง
ห่างเครื่อง มีนักเรียนนายร้อยเดินเป็นคู่แห่ ๖๐ คู่ ภูษามาลาถวาย
อยู่งานพระกลดพร้อมทั้งบังสูริยพัดโบกและอินทร์พรหมเชิญจามร นายทหาร
มหาดเล็กรักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๐
นายเชิญเครื่องราชอิศริยยศ นายทหารผู้ใหญ่ผู้น้อยตามพระศพ เดิน
กระบวนไปตามถนนวัดราชาธิวาศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
พระราชดำเนิน ด้วยรถยนต์พระที่นั่งแต่ท่าวาสุกรี ไปประทับคอยรับพระศพ
ที่วังปารุสกวัน กระบวนแห่ได้เลี้ยวไปตามถนนสามเสน เลี้ยวถนนศรี
อยุธยา หยุดที่น่าวังปารุสกวัน เจ้าพนักงานเปลื้องพระโกษฐ์ประกอบออก
นายทหารมหาดเล็กเชิญพระลองขึ้นพระเสลี่ยงแว่นฟ้า เข้าสู่วังแล้วเชิญขึ้น
ประดิษฐานบนพระแท่นแว่นฟ้า ๒ ชั้น เหนือชั้นบัวกลุ่มมีฐานเรียงรอง
ภายใต้เสวตรฉัตร์ ๕ ชั้น ในห้องท้องพระโรงพระตำหนักปารุสกวันชั้นบน
เจ้าพนักงานได้ประกอบพระโกษฐ์ทองน้อย และตั้งเครื่องประดับและเครื่อง
ราชอิศริยยศพร้อมด้วยเครื่องสูงตามราชประเพณี

ไยยีนิ อิช สพฺเพส์ อมฺหชา สามิภตฺติยา
ปภาเวน มหาราชา- นุโย ยตฺถุปปชฺชติ
สาธุ สาธุ หิตำ ตสฺส สุขำ ปวตฺตตำ สทา

สาธุ สาธุ ด้วยอำนาจความสวามิภักดิ์ ของข้าพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายเหล่าทวยหาญ พระองค์เสด็จอุปบัติณสถานใด ขอ
ประโยชน์เกื้อกูลและความสุข จงเป็นไปแด่พระองค์ ณสถาน
นั้น ๆ ทุกเมื่อเทอญ.

สารบาญเรื่อง

ภาคนำ น่า

รัฐบาลสยามประกาศสงคราม
ต่อประเทศเยอรมะนี และเอ๊าสเตรีย ฮุงกาเรีย ๑

ภาคที่ ๑
การจัดตั้งกองทหาร
ซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามขึ้น
จนถึงกองทหารเคลื่อนที่จากพระนคร ๑๒

ตอนที่ ๑ ประกาศเรียกพลอาสา ๑๒

ตอนที่ ๒ การส่งกองทูตทหารไปประจำกับกองทัพสัมพันธมิตร
ในยุโรป ๒๓

ตอนที่ ๓ การรับทหารอาสาเข้าประจำการในกรุงเทพ ฯ ปี
พระพุทธศักราช ๒๔๐๐ ๒๗

ตอนที่ ๔ กิจการเป็นไปของกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม
ในขณะที่ยังอยู่ในกรุงเทพ ฯ เมื่อต้นปีพระพุทธศักราช ๒๔๐๑ ๓๔

ภาคที่ ๒
กองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม
เดินทางจากประเทศสยามไปสู่ประเทศฝรั่งเศส ๕๑

ตอนที่ ๑ การประชุมทหารในศาลาว่าการกระลาโหมก่อนเคลื่อนที่ ๕๑

ตอนที่ ๒ การเดินไปยังท่าราชวรดิษฐ์และลำเลียงทหารลงเรือ ๕๗

น่า

ตอนที่ ๓ ระบวนเรือราชนาวีสยามนำกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามจากพระมหานครไปส่งขึ้นเรือเอ็มไปร์ที่เกาะสีชัง ๕๗

ตอนที่ ๔ ทหารกรมกองยังคงมีอาจอมพล ฯ ฯ ฯ เสนาธิการทหารบกในเรือเอ็มไปร์ ๖๐

ตอนที่ ๕ การเดินทางเรือจากเกาะสีชังถึงสิงคโปร์ ๖๓

ตอนที่ ๖ เรือจอดท่าเมืองสิงคโปร์ ๖๕

ตอนที่ ๗ การเดินทางเรือจากสิงคโปร์ถึงโคลัมโบ ๖๗

ตอนที่ ๘ เรือจอดภายในเขื่อนที่โคลัมโบ ๗๐

ตอนที่ ๙ การเดินทางเรือจากโคลัมโบถึงปอร์ตเสด ๗๕

ตอนที่ ๑๐ เรือจอดที่เมืองปอร์ตเสด ๗๗

ตอนที่ ๑๑ การเดินระบวนทัพเรือจากปอร์ตเสดถึงเมืองมาร์เซย์ ๗๙

ตอนที่ ๑๒ การต้อนรับกองทหารเมื่อขึ้นบกที่เมืองมาร์เซย์ จนถึงกองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์แยกกันไป ๘๑

ภาคที่ ๓
ทหารไทยในกรุงปารีส
และสถานทูตสยามณะกรุงปารีส ๘๒

ตอนที่ ๑ กองทูตทหารไทยในกรุงปารีส ๘๒

ตอนที่ ๒ การบังคับบัญชากองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามในขณะที่อยู่นอกพระราชอาณาเขต ๘๓

ตอนที่ ๓ ร้อยบังคับพิเศษแสดงหลักการปกครองทหารซึ่งไปราชการ น่า
สงครามนอกพระราชอาณาเขตร์ ๙๗
ตอนที่ ๔ สถานทูตสยามณะกรุงปารีสและตำแหน่งทหารไทยในกรุงปารีส ๑๑๐

ภาคที่ ๔

ว่าด้วยกองบินทหารบก ๑๒๑

ตอนที่ ๑ โรงเรียนการบินชั้นต้นที่ตำบลอิสต์ร์และการฝึกหัดบิน ๑๒๑
ตอนที่ ๒ โรงเรียนการบินที่อาวอร์ด์ ๑๓๒
ตอนที่ ๓ โรงเรียนการบินเมืองโป ๑๓๙
ตอนที่ ๔ โรงเรียนฝึกหัดการยิงปืนในอากาศณะตำบลบิสคาร์รอสส์ ๑๔๒
ตอนที่ ๕ โรงเรียนฝึกหัดการทิ้งลูกระเบิดจากเครื่องบินณะตำบล
เลอะโกว์ตัวย์ ๑๔๔
ตอนที่ ๖ ค่ายการบินณะตำบลล่าแปรช ๑๔๗
ตอนที่ ๗ โรงเรียนตรวจการจากเครื่องบินณะตำบลราเบ็ลล่าซอน ๑๔๗
ตอนที่ ๘ โรงเรียนฝึกหัดการยิงปืนในอากาศณะตำบลกาโซ ๑๕๐
ตอนที่ ๙ การรวมทหารในกองบินทหารบกที่เมืองมาร์เซย์เพื่อให้
กลับมายังพระนคร และการรับรองโรยะฉิมพลประจำ
กองบินทหารบก ๑๕๕
ตอนที่ ๑๐ การเดินทางรองกองบินทหารบกกลับมายังพระนคร ๑๖๒
ตอนที่ ๑๑ การต้อนรับกองบินทหารบกเมื่อถึงพระนคร ๑๗๗
ตอนที่ ๑๒ ความเป็นไปในส่วนหนึ่งแห่งกองบินทหารบกซึ่งได้เลือกคัดไว้
ให้อยู่รับการฝึกหัดสั่งสอนให้มีความชำนาญยิ่งขึ้น ๑๗๖

ภาคพิเศษ น่า
พระราชพิธีปฐมกรรม
นมัสการพระรัตนไตรย และบวงสรวง
อดีตมหาราชมหาจักรีบรมราชวงศ์ เนื่องในการ
ที่ประเทศสัมพันธมิตรหมู่ใหญ่มีชัย ๒๐๑

ภาคที่ ๕
ว่าด้วยกองทหารบกรถยนต์ ๒๑๒

ตอนที่ ๑ กองทหารบกรถยนต์ก่อนเข้าสู่สนามรบ ๒๑๒
ก) การเดินทางจากเมืองมาร์เซย์ ๒๑๒
ข) โรงเรียนการรถยนต์ณะตำบลกูร์ตอง ๒๑๓
ค) โรงเรียนการรถยนต์ณะเมืองดีย็อง ๒๒๐
ฆ) การเตรียมตัวเข้าสู่ยุทธบริเวณ ๒๒๖
ตอนที่ ๒ การเดินทางเข้าสู่ยุทธบริเวณ ๒๒๗
ก) กองทหารบกรถยนต์ในเมืองฐานทัพใหญ่
แวร์ซัยส์ ๒๓๐
ข) การพักที่วิลล์มัวแย็นน์ในยุทธบริเวณ ๒๓๕
ค) การรับรถยนต์และซ้อมเดินขบวนอย่างในสนามยุทธ ๒๔๑
ตอนที่ ๓ กองทหารบกรถยนต์เข้าทำการในสนามด้านกองทัพ
ฝรั่งเศส ๒๖๑
ก) การส่งกำลังครั้งแรกจากคว้ยย์ ไปชาล็องจ์ ๒๖๑

ข) การส่งกำลังครั้งกองทหารยานยนต์ตั้งอยู่ที่ คูกิโชดล์ บริเวณเมืองชาล์องซ์—ซูร์—มาร์น ๒๐๓
ก) การส่งกำลังครั้งกองทหารยานยนต์ตั้งอยู่ที่ โอเซวิลล์ บริเวณเมืองแวร์เดิง ๒๑๖
ตอนที่ ๔ การเดินทางเข้าเหยียบดินแดนราชสัตรู ๒๔๐
ตอนที่ ๕ ที่ตั้งของกองทหารยานยนต์ ในดินแดนราชสัตรู ๓๗๕
ตอนที่ ๖ การเป็นไปของกองทหารรถยนต์ ในระหว่างที่อยู่ในมณฑลปาลาติเนต ๓๐๓
ก) การส่งกำลังในตอนปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ๓๐๓
ข) งานเฉลิมพระชนม์พรรษาพระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ๓๑๕
ก) อรรคราชทูตสยามไปเยี่ยมกองทหารยานยนต์ ในประเทศเยอรมะนี ๓๒๐
ฆ) พิธีรับของไชยเฉลิมพลและการประดับตราครัวก์ซ์ดะแกรร์แก่ของไชยเฉลิมพลกองทหารยานยนต์ไทย ๓๔๗
ง) งานฉลองปีใหม่พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ ในดินแดนราชสัตรู กับการส่งเสด็จทหารไทยในท่ามกลางดัมพันธมิตร ๓๔๑
จ) การส่งกำลังในตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๒ จนถึงวันยกไปรัสภาพัล ๓๔๗

ตอนที่ ๘ การยกไปตั้งรัดตาทัพและการรุกข้ามลำน้ำไรน์ ๓๕๑
ตอนที่ ๙ วัดลงนามในหนังสือสัญญาสันติภาพและการเดินทาง
ข้ามลำน้ำไรน์กลับยอยด์ดัดส์ ๓๐๕
ตอนที่ ๑๐ การกลับยังประเทศฝรั่งเศสและการพักที่ชังด์เจมี่แมง ๓๘๐
ตอนที่ ๑๑ การสวนสนามมหาไชย ๓๙๓
ก) การสวนสนามในกรุงปารีส วันที่ ๑๔ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๐๒ ๓๙๓
ข) การสวนสนามในกรุงลอนดอน วันที่ ๑๙ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๐๒ ๔๐๕
ค) การสวนสนามในกรุงบรุ๊กเซ็ลส์ วันที่ ๒๒
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ๔๑๖
ตอนที่ ๑๑ การเดินทางกลับประเทศสยาม ๔๑๑
ตอนที่ ๑๒ การต้อนรับกองทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม ๔๒๖

สารบารภาพ

	หน้า
พระบรมรูปสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖ ผู้ทรงนำชาติไทย ให้ได้ประสบชัยชำนะในการมหาสงครามทวีปยุโรป	คัน
พระรูปจอมพลสมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าพ้ากรมหลวงพิศณุโลก ประธานารถผู้ทรงอำนวยการและบังคับบัญชากองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม	ก.
ทหารในกองบินทหารบกซึ่งเข้ารับราชการที่คอนเมืองก่อนไปยุโรป	๓๒
ทหารส่วน ๑ ใน ๘ ของกองทหารบกรถยนต์ซึ่งเข้ารับราชการที่กรุงเทพฯก่อนไปราชการสงคราม	๓๔
หมวดพยาบาลกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม	๔๔
ร.ร.ต. สุกรีพรองเมืองซึ่งเป็นเรือตรีของเสนาธิการทหารบก ในการส่งกองทหารไปยุโรป	๕๐
เรือศรีสมุทถ่ำเลียงกองทหารบกรถยนต์ จากพระนครไปส่งเรือเอ็มไปร์ที่เกาะสีชัง	๕๘
เรือกล้าทเลถ่ำเลียงกองบินทหารบกจากพระนครไปส่งเรือเอ็มไปร์	๕๗
ก่อนเวลาที่ทหารจะกราบถวายบังคมลาเสนาธิการทหารบกในเรือเอ็มไปร์	๖๐
เสนาธิการทหารบกเสด็จกลับจากเรือเอ็มไปร์, ทหารส่งเสด็จ	๖๒
อรรคราชทูตและนายทหารซึ่งมาต้อนรับกองทหารเมื่อขึ้นบก ที่เมืองมาร์เซย์	๗๖

การส่วนสนามต่อหัวน่าทูตทหารเมื่อครั้งนายกที่เมืองมาร์เซย์ ๙๐
คณะนายทหารในกองทูตทหาร ๙๒
กองบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามในกรุงปารีส ๙๖
คณะข้าราชการประจำสถานทูตสยามกรุงปารีส ๑๐๒
กองบินทหารบกลงรถไฟที่สถานี อีสตร์ ๑๐๒
กองบินทหารบกไทยพักอยู่ณะโรงเรียนการบินเมืองอาวอร์ ๑๐๒
นักบินไทยและนักบินฝรั่งเศสจะขึ้นบินเดินทางเป็นระบวนที่เมืองโป ๑๐๔
นักบินไทยกำลังขึ้นบินจะไปฝึกหัดบินบนอากาศ ๑๐๖
ผู้ตรวจการจากเครื่องบินไทยเตรียมตัวจะไปฝึกหัดตรวจการ ๑๑๐
กองบินทหารบกซึ่งกลับจากราชการสงครามโดยเรือมิเดา ๑๒๔
เสนาธิการทหารบกเสด็จตรวจแถวกองบินทหารบกซึ่งกลับจากราชการ
สงครามณะสนามโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๔ จังหวัดสมุทปราการ ๑๒๖
กระทรวงทหารเรือเลี้ยงอาหารแก่กองบินทหารบกซึ่งกลับจากราชการ
สงครามณะโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๔ จังหวัดสมุทปราการ ๑๒๘
นายทหารคอยรับกองบินทหารบกซึ่งกลับจากราชการสงคราม
ที่ท่าราชวรดิษฐ์ ๑๒๘
สมเด็จพระมหาสมณะทรงประสาทพรแก่ทหารซึ่งกลับจากราชการ
สงคราม ๑๓๐
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จตรวจพลกองบินทหารบกซึ่งกลับจาก
ราชการสงคราม ๑๓๒

น่า
รูปนายทหาร,นายสิบและพลทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามในชุดที่ ๑ ๑๘๔
นักบินไทยกำลังฝึกหัดทิ้งอุกรเบิดที่ทุ่งใกล้เมืองซังค์ราฟาเอล ๑๘๘
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับบนเกยณะชาลาพระที่นั่ง
จันทรทิพโยภาสในการพิธีปฐมกรรม เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๖๐ ๒๐๔
เสนาธิการทหารบก ทรงคุมกองทหารบก,ทหารเรือและเสือป่า ในการ
ฉลองชัยชำนะที่ท้องสนามหลวง ๒๐๖
กำลังกระทำการเคารพผู้แทนรัฐบาลชาติสัมพันธมิตร ๒๐๗
ทหารบก,ทหารเรือและเสือป่า ในบังคับบัญชาของเสนาธิการทหารบก
ตั้งแถวรับเสด็จที่พลับพลายกท้องสนามหลวงในการฉลองชัยชำนะ ๒๑๐
นายทหารฝรั่งเศสและไทยที่โรงเรียนการรถยนต์เมืองคูร์ตอง ๒๑๗
นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ, หัวน่าทูตทหารไปตรวจราชการ
ที่กองทหารบกรถยนต์เมืองคูร์ตอง ๒๒๖
กองทหารบกรถยนต์ ในกรุงแวร์ซัยส์ ๒๓๐
รูปพยากรณ์ผมือฝรั่งเศสให้เกียรติยศแก่ไทย ๒๓๖
นายทหารฝรั่งเศสและไทยรวมกันถ่ายไว้เป็นที่ระฦกก่อนจะเข้าสู่ยุทธบริเวณ ๒๔๔
อรรคราชทูตไทยกับอรรคราชทูตฝรั่งเศสและหัวน่าทูตทหารซึ่งไปส่ง
กองทหารบกรถยนต์ ๒๔๔
กองบังคับการกองทหารบกรถยนต์และกองบังคับการกองย่อยที่ ๑,๒
ถ่ายที่สถานีรถไฟก่อนเดินทางไปสู่ยุทธบริเวณ ๒๔๖

น่า

ทหารไทยฝึกหัดซ้อมการรับรถยนต์เป็นระบวน ๒๕๖

ที่พักรถยนต์ตำบลคูร์ดีโซลส์ ๒๖๔

ส่วนหนึ่งของกองทหารบกรถยนต์ไทยและฝรั่งเศสอยู่รวมกัน ๒๗๒

ที่ฝังศพทหารไทยตำบลจุเบคูร์ท์ ในยุทธบริเวณฝรั่งเศส ๒๗๗

โฮเต็ลเดอเวนในเมืองนอยส์ตัดต์ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบังคับการ
กองทหารบกรถยนต์และสโมสรนายทหาร ๒๗๔

ที่ตั้งหมวดพยาบาลกองทหารบกรถยนต์ ไทยในดินแดนเยอรมะเนีย ๒๘๐

ภายในห้องทำการของหมวดพยาบาล ๒๘๐

เวียนนาซึ่งเดิมเป็นที่พักเชลยศึกฝรั่งเศสที่ตำบลโกนิ์ส์ไชน์ ภายหลังเทเมนท์
เป็นที่พักของกองย่อยที่ ๓ ๒๘๗

รัฐบาลฝรั่งเศสบำเหน็จความชอบแก่นายทหารกองทหารบกรถยนต์ ไทย ๓๑๔

กองทหารบกรถยนต์รับรองโชยเฉลิมพลที่สถานีรถไฟเมืองนอยส์ตัดต์ ๓๒๐

ระบวนรถยนต์ไทยจอดที่ตำบลอ็อกเกรส์ไซม์เวลาไปรัดดาทัพ ๓๐๐

กองทหารบกรถยนต์ ไทยดำเนียงกองระวังน่าทหารฝรั่งเศสข้ามลำน้ำไรน์
ที่เมืองไมน์ซ์ ๓๐๔

อนุสาวรีย์ที่ฝังศพทหารไทยในเมืองฉันเดา ๓๓๐

อนุสาวรีย์ฝังศพทหารไทยที่เมืองมูล์ลเฮาส ๓๓๗

ที่เผาศพทหารผู้เสียชีวิตร ในดินแดนเยอรมะเนีย ๓๓๗

หน้า

นายทหารในกองทหารบกรถยนต์รับพระราชทานบำเหน็จ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ๓๗๖
นายทหารชั้นสัญญาบัตรในกองทหารบกรถยนต์ในค่ายซังต์แจร์แมง ๓๗๒
ออกเดินทางโดยรถยนต์จากซังต์แจร์แมง เพื่อไปสวนสนามในกรุงปารีส ๓๗๖
ทหารไทยเดินสวนสนามในกรุงปารีส ๔๐๐
ทหารไทยเดินสวนสนามในกรุงลอนดอน ๔๐๔
ทหารไทยเดินสวนสนามในกรุงบรุกเซ็ลส์ ๔๑๒
กองทหารไทยเริ่มเดินทางกลับพระนคร ๔๑๖
ธรรมราชทูตสยามประจำกรุงปารีสมาส่งทหารไทยขึ้นรถไฟ ๔๑๖
เรือมิเคาซึ่งนำเดียงกองทหารไทยกลับมาสู่พระนคร ๔๑๗
ร.ร.ล.คอมีโด ๓ ซึ่งบรรทุกอดีตทหารเข้าเทียบท่าวุนนาง ๔๒๗
สมเด็จพระมหาสมณะทรงประสาทพรแก่ทหารซึ่งกลับจากราชการ
สงคราม ๔๓๐
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นแถวทหาร ๔๓๐
เสด็จพระราชดำเนินตรวจพล ๔๓๒
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีแก่องไชย
เฉลิมพลกองทหารบกรถยนต์ ๔๓๔
กล่องอดีตทหารผู้ซึ่งเสียชีวิตในราชการสงคราม เมื่อตั้งอยู่ใน
ศาลาว่าการกระลาโหม ๔๕๒

น่า
กองทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามเดินสวนนำรถอัฐี ๔๕๔
รถอัฐีทหารที่เสียชีวิตในราชการสงคราม ๔๖๔
อนุสาวรีย์ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับบรรจุ
อัฐีทหาร ๔๖๖
ทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามถวายบังคมที่ปราสาทพระเทพบิดร ๔๖๗
รูปโขนเฉลิมพลกองทหารบกรถยนต์ซึ่งไปในงานพระราชสงครามยุโรป ๔๗๔

แผนที่ซึ่งอยู่ท้ายเล่มสมุด

แผนที่ (แผ่นที่ ๑) แสดงระยะทางเดินเรือ

แผนที่ (แผ่นที่ ๒) แสดงตำบลโรงเรียนซึ่งกองบินทหารบกทิ้งระเบิดกองทหารบกรถยนต์ได้ไปศึกษา

แผนที่ (แผ่นที่ ๓) แผนที่สำหรับกองรถยนต์บริเวณเมืองชาล็องส์

แผนที่ (แผ่นที่ ๔) แสดงตำบลต่าง ๆ บริเวณเมืองแวร์เดิงซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ไปทำการส่งกำลังกับแสดงทางเดินเข้าเหยียบดินแดนราชอัครู

แผนที่ (แผ่นที่ ๕) แสดงการเดินทางและที่ตั้งของกองทหารบกรถยนต์กับการทำการลำเลียงกำลังระหว่างประเทศฝรั่งเศสและเยอรมะเนีย

แผนที่ (แผ่นที่ ๖) มณฑลปาดาดินหนาดและลำน้ำไรน์แสดงตำบลซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ไปทำการส่งกำลัง

ภาคนำ

รัฐบาลสยามประกาศสงคราม

ต่อ

ประเทศเยอร์มะเนียและเอ๊าสเตรีย–ฮุงกาเรีย

ในต้นเดือนสิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ได้เกิดการสงครามขึ้นในระหว่างประเทศเยอร์มะเนียและเอ๊าสเตรีย–ฮุงกาเรียฝ่ายหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปได้เรียกกันว่า "ประเทศท่ามกลางยุโรป" อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งในชั้นต้นมีประเทศ อังกฤษ–ฝรั่งเศส–เบลเยี่ยม–รุสเซียและแซร์เบีย รวมกันเรียกว่า "ฝ่ายสัมพันธมิตร์" ครั้นต่อมาประเทศตุรกีและประเทศบุลกาเรียได้เข้าด้วยฝ่ายประเทศท่ามกลางยุโรป; ข้างฝ่ายสัมพันธมิตร์ได้มีประเทศญี่ปุ่น–อิตาเลี่ย–รูมาเนีย–ปอร์ตุกาล–และสหปาลีรัฐแห่งอะเมริกา ฯ ล ฯ เข้าทำการร่วมมืออีก การศึกครั้งนี้เรียกนามได้ว่า "มหาสงคราม" เพราะได้กระเทือนไปแทบทั่วโลก

ในระหว่างเวลาตั้งแต่เริ่มต้นการสงครามจนถึงเดือนกรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ประเทศสยามได้ประกาศตนเป็นกลาง จนที่สุดความจำเป็น

สำหรับรักษาเกียรติยศของชาติได้บังคับให้ ประเทศสยามต้องตัดทางพระราช ไมตรีกับประเทศท่ามกลางยุโรป เพื่อที่จะให้ทราบสาเหตุแห่งการนั้นได้ โดยแจ่มแจ้ง ต่อไปนี้จักได้นำข้อความตามที่ปรากฏในประกาศกระแสรพระบรมราชโองการว่าด้วยการสงครามซึ่งมีต่อประเทศทั้ง ๒ นั้นมาลงในที่นี้

ประกาศกระแสรพระบรมราชโองการว่าด้วยการสงคราม ซึ่งมีต่อประเทศเยอรมะเนียและเอาสเตรีย_ฮุงกาเรีย

มีพระบรมราชโองการมานพระสุรสีหะนาท ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ความจริงนั้นเมื่อเกิดสงครามขึ้นในยุโรปแล้ว ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่าประเทศสยามเป็นกลาง และได้ถือและทำตามความเป็นกลางอยู่เคร่งครัดต่อมาในเวลาที่มีสงครามอันเกล่าวแล้วนั้นจนทุกวันนี้

แต่ว่าตั้งแต่ก่อนนั้นมาแล้ว ได้ทรงสังเกตดูตามทางที่สมควรจะเห็นได้ในอาการกิริยาของประเทศท่ามกลางยุโรป คือ ประเทศเยอรมะเนีย ๑ กับเอาสเตรีย_ฮุงกาเรีย ๑ ซึ่งได้กระทำการศึกนั้นแล้ว ก็กระทำให้เชื่อได้เป็นแน่ว่า ประเทศทั้ง ๒ นั้นได้กระทำศึกมาและยังกระทำอยู่อีกต่อไป ในวิธีอย่างที่แกล้งหมิ่นประมาทต่อหัวข้อใจความสำคัญของความเมตตากรุณาต่อมนุษยชน และไม่มีความนับถือต่อประเทศน้อยทั้งหลายเลย และไม่ถือไม่ทำอย่างเปิดเผยตามความชอบธรรมและตามสัญญาในระหว่างนานาประเทศหลายอย่างหลายทาง จนเห็นได้ว่าเป็นการสงครามอันหนึ่ง ซึ่งประเทศทั้ง ๒ นั้น

กระทำศึกต่อการค้าขาย ต่อชาติมนุษย์และต่อความสงบเรียบร้อยของโลกทั่วไป

รัฐบาลสยามได้ ยื่นคำร้องขัดขวางต่อวิธีอย่างที่ประเทศเยอรมะเนียและเอาสเตรีย—ฮุงกาเรียได้ ใช้กระทำศึกในเวลาที่ควรจะยื่น และคำร้องเหล่านี้ประเทศเยอรมะเนียและเอาสเตรีย—ฮุงกาเรียก็ไม่เอาใจใส่พิจารณาว่ากล่าวตามที่สมควร จนกระทำให้จำเป็นต้องเห็นการซึ่งเป็นที่เสียใจว่า ไม่มีทางที่จะหวังอย่างใด ๆ แล้วว่าจะตกลงเข้าใจกันโดยดีและโดยทางไมตรีได้ ในร้อนั้น ๆ

เมื่อเหตุการณ์ทั้งปวงเป็นอยู่อย่างนี้ ก็ย่อมมีแต่ทางอย่างเดียวที่จะทรงพระราชดำริเห็นการในที่สุด ว่าความเป็นกลางนั้นจะใช้ ไม่ได้ อีกต่อไปแล้ว และเมื่อสงครามนี้มีมาถึงความสงบเรียบร้อยของโลกแล้ว ความเป็นกลางนั้นก็ไม่เป็นอันพึงควรจะปรารถนาเลย อนึ่งย่อมจะเป็นน่าที่ของประเทศสยาม ซึ่งเป็นสมาชิกอยู่ในหมู่ที่ชุมนุมประเทศทั้งปวงนั้น จะต้องรักษาความชอบธรรมทั้งหลาย ในระหว่างนานาประเทศให้เป็นที่นับถือศักดิ์สิทธิ์อยู่สืบไป

เพราะเหตุฉะนั้น บัดนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศแก่บันดาคนทั้งปวงผู้ซึ่งจะเกี่ยวข้องแก่การอันนี้ให้ทราบทั่วกันว่า ทางพระราชไมตรีอันเรียบร้อย ซึ่งได้เคยมีอยู่ในระหว่างประเทศสยามฝ่ายหนึ่ง กับประเทศเยอรมะเนียและเอาสเตรีย—ฮุงกาเรียอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ได้บรรดูถึงที่สุดหมดสิ้นเสียแล้ว และลักษณแห่งการสงครามได้เข้ามาตั้งอยู่แทนที่ว่านี้ด้วย

อนึ่งมีพระบรมราชโองการมานพระสุรสีหนาทดำรัสสั่งเป็นการพิเศษแก่บันดาเจ้าพนักงาน ฝ่ายทหารและพลเรือน ของประเทศสยามทั้งปวงนั้น

ว่าให้คิดอ่านเอาใจใส่ระวัง และอุตส่าห์จนเต็มกำลังที่จะกระทำการในน่าที่ของตน อันย่อมจะมีในสภาพแห่งสงครามนี้ อีกทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้บำรุงแก่บันดาลนทั้งหลายที่อยู่ในบังคับสยามว่า ตามความจงรักภักดีที่มีอยู่ต่อบ้านเมืองของตนนั้น จงตั้งใจรักษากฎหมายของบ้านเมืองตน และให้ตั้งใจและเต็มใจช่วยกันอุดหนุนการทั้งปวง ซึ่งเจ้าพนักงานจะได้คิดจัดขึ้นในการที่จะกระทำศึกให้สำเร็จมีชัยและจะให้ได้ถึงซึ่งความสงบศึกโดยธรรมอันมั่นคงแน่นอน

อีกประการหนึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศสั่งอีกต่อไปว่าความประพฤติซึ่งควรจะเป็นที่สังเกตของฝ่ายไทยในการที่จะพึงทำต่อคนชาติหรือชาวเมือง หรือคนในบังคับ หรือคนในบ้องกันฝ่ายเยอรมะเนียและเอ๋าสเตรีย_ฮุงกาเรีย ผู้ซึ่งอยู่ในพระราชอาณาจักร์สยามก็ดี และเป็นผู้ที่กล่าวไว้ในประกาศนี้เรียกว่าศัตรูต่างประเทศนั้น ให้เป็นไปอย่างว่าไว้ต่อไปนี้ คือ

บันดาศัตรูต่างประเทศทั้งหลายนั้น ต้องบังคับให้รักษาความสงบเรียบร้อยต่อประเทศสยาม และให้งดเว้นจากความฉกรรจ์มหันตโทษที่จะกระทำผิดต่อความสงบของสาธารณชน และอย่ากระทำผิดต่อกฎหมายของประเทศสยาม และให้งดเว้นเสียจากการเป็นปรปักษ์ หรือให้ข่าวคราวช่วยเหลือเกื้อหนุน หรือให้ความสดวกสบายอย่างใด ๆ แก่ศัตรูของประเทศสยาม และให้กระทำตามข้อบังคับ ซึ่งกล่าวต่อไปในประกาศนี้ หรือที่จะมีในประกาศอีกต่อไปในภายน่านั้นโดยเคร่งครัด อนึ่งต่อศัตรูต่างประเทศที่ได้ประพฤติตนตามกฎหมายดังกล่าวมานั้น ให้บันดาลนในบังคับสยามรักษา

ความสงบและกระทำด้วยไมตรีอย่างที่สมกับความจงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน

และบันดาสัตรูต่างประเทศ ผู้ซึ่งไม่ประพฤติตนตามข้อบังคับนี้ จะต้องมีโทษ เพิ่มขึ้นจากโทษที่มีอยู่ในกฎหมายแล้ว คือ ต้องคุมขัง หรือต้องหาประกันให้ หรือต้องเอาตัวออกไปเสียให้พ้นจากประเทศสยาม ตามข้อบังคับที่ได้ตั้งขึ้นไว้ ฯ ฯ ฯ

(ต่อนี้ไปมีข้อบังคับสำหรับสัตรูอีก ๑๒ ข้อ)

ประกาศมาแต่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ณกรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ เป็นปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

ตามประกาศกระแสรพระบรมราชโองการข้างต้นนี้ อาจทราบได้โดยชัดเจนว่า ความมุ่งหมายแห่งการประกาศสงครามกับประเทศเยอรมะเนียและเอ๊ส.ตรีย-ฮุงกาเรียครั้งนี้ ก็เพื่อจะรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งสัญญานานาประเทศซึ่งได้กระทำไว้ต่อกัน มิได้คิดจะกระทำศึกต่อการค้าขาย ต่อชาติมนุษย์ หรือต่อความสงบเรียบร้อยของโลกทั่วไปไม่

ส่วนทางราชการทหารก็มิได้เพิกเฉย ที่จะปล่อยให้ทหารกระทำการเป็นพาลตามความชอบใจ ในวันเดียวกันกับวันซึ่งประกาศสงครามนั้นเสนาบดีกระทรวงกระลาโหมได้มีคำสั่งบังคับให้ทหารรักษาวินัยให้ถูกต้องตามข้อสัญญาระหว่างประเทศอย่างเคร่งครัด ดังมีความปรากฏอยู่ในคำนาคำสั่งต่อไปนี้

ศาลว่าการกระลาโหม ในพระนคร

ที่ ๙๑/๒๖๐๗ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

ตามที่บัดนี้กรุงสยามได้อยู่ในฐานะผู้กระทำการสงครามต่อประเทศเยอรมะเนียและเอาส์เตรียแล้วนั้น ให้ผู้บังคับบัญชาชั้นผู้บังคับกองร้อยจงทุกนายชี้แจงให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของตน ตลอดจนถึงชั้นถูกแถวเป็นที่เข้าใจชัด ว่าผู้ที่เป็นราชสัตรูนั้น ฉเพาะคนชาติเยอรมันและเอาส์เตรียเท่านั้น ไม่ใช่ชาวต่างประเทศทั่วไป ห้ามมิให้ทหารผู้หนึ่งผู้ใดแสดงอาการชั่วร้ายหรือหมิ่นประมาทหรือการมิบังควรอย่างใด ๆ แก่ชาวต่างประเทศเป็นอันขาด ถึงแม้แก่ราชสัตรูก็ดี จะกระทำร้ายโดยพละคนเองมิได้เลย ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเหนือตนให้กระทำการสู้รบหรือการใด ๆ จึงทำได้

ผู้บังคับบัญชาชั้นสูงต้องกำชับกำชาและตรวจตราให้การเป็นไปตามคำสั่งนี้ ถ้ามีข้อบกพร่องเกิดขึ้นจะเอาโทษจงหนักแก่ผู้กระทำผิด ทั้งจะเอาโทษแก่ผู้บังคับบัญชาทุก ๆ ชั้นด้วย

(ลงนาม) นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต

เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม

ตั้งแต่ประกาศสงครามจนถึงกราวสงบศึก หาได้ปรากฏว่าทหารไทยได้แสดงอาการเย่อหยิ่งทะนงตัวก่อการวิวาทกับชาวต่างประเทศเลย ส่วนทหารของประเทศเยอรมะเนียซึ่งถือตนว่าเป็นทหารของไกเซ่อร์ และถือว่าชาติตนเป็น

ชาติที่ถึงแล้วซึ่งความสมบรณ์นั้น เมื่อครั้งที่เริ่มการสงครามและรัฐบาลสยามยังประกาศตนเป็นกลางอยู่ ได้เคยกระทำทารุณกรรมร้ายกาจต่าง ๆ แก่คนชาติเยอรมันก็ได้ทุบตีคนชาติไทยซึ่งอยู่ในกรุงแบร์ลิน ทั้งได้กล่าววาจาหมิ่นประมาทครอบครัวของเอกอรรคราชทูตสยามประจำกรุงนั้นเป็นต้น

บันดาคนชาติเยอรมันและเอ๋าสเตรีย –ฮุงกาเรียซึ่งอยู่ในประเทศสยามขณะนั้น ต่างถือดีในอำนาจแห่งกองทัพของตน คิดว่า ถึงแม้รัฐบาลสยามจะประกาศสงครามกับประเทศของตน ก็คงจะกระทำพอเป็นสังเขปอย่างประเทศจีน พวกเขาทั้งหลายคงจะได้กินอยู่หลับนอนตามปรกติ มิอดระแก่ตนอย่างในยามสงบศึก รัฐบาลสยามคงไม่กล้าคุมขังพวกเขา แต่ความคิดอันกอบด้วยความประมาทอันนี้กระทำให้เขารู้สึกประหลาดใจในภายหลัง เพราะเมื่อรัฐบาลสยามได้ประกาศสงครามกับประเทศท่ามกลางยุโรปแล้ว บันดาชนชาติศัตรูได้ถูกเจ้าน่าที่จับกุมและควบคุมตัวไว้อย่างเฉลยศึกทั้งสิ้น สถานที่ควบคุมนั้น ได้จัดไว้อย่างเรียบร้อย การเลี้ยงดูได้จัดให้สมแก่ฐานะ เฉลยไม่ต้องเดือดร้อนในเรื่องอาหารการกินเลย ทั้งนี้ตลอดจนครอบครัวที่เป็นหญิงและเป็นเด็ก ส่วนทรัพย์สมบัติของเฉลยก็ได้มีเจ้าน่าที่รักษา การที่รัฐบาลสยามได้กระทำแก่ชนชาติศัตรูในครั้งนั้น กระทำแต่พอสมควรเท่านั้น ไม่เหมือนดังรัฐบาลเยอรมัน ซึ่งจับเอาเด็กนักเรียนของรัฐบาลสยามไปคุมขังและใช้ให้ทำการหนักต่าง ๆ

น่าที่ราชการทั้งหลายซึ่งทหารบกได้รับมอบให้เป็นผู้ปฏิบัตินั้น ได้ดำเนินไปสำเร็จตามความมุ่งหมายของทางราชการทุกประการ ดังมีพยาน

ปรากฏในพระราชดำรัสแก่ทหารบก ครั้งเมื่อเสด็จพระราชดำเนินนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรและทรงถักการะพระบรมมณฑลทั้ง ๕ รัชกาล ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม เวลา ๑๗ นาฬิกา คือเมื่อเสร็จการทรงนมัสการแล้วได้เสด็จประทับยังเกยหลังพระอุโบสถ และมีพระราชดำรัสแก่บันดาทหารบก ซึ่งเข้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ณะที่นั้นมีใจความย่อ ๆ ดังนี้

"ข้าพเจ้าขอสั่งทหารบกซึ่งอยู่ณะที่นี้ว่า ตามที่ทางฝ่ายทหารบกได้ดำการเตรียมพร้อมโดยความสงบเรียบร้อยตลอดมาจนวันนี้ ข้าพเจ้ามีความปีติยินดีในความจงรักภักดีของท่านเป็นอย่างยิ่ง ขออวยพรให้ท่านจงมีความดีสวัสดีพิพัฒนมงคล เมื่อถึงคราวจำเป็นต่อไป ขอให้ท่านจงมีไชยชะนะแก่ราชศัตรู"

ตามที่มีพระราชดำรัสเช่นนี้ ย่อมเป็นพยานในความจงรักภักดีของทหารบกทั่วไป บันดาราชการซึ่งอยู่ในน่าที่ของทหารบกจักต้องฉลองพระเดชพระคุณนั้น นับว่าทหารทั้งหลายได้ปฏิบัติไปโดยเรียบร้อยตามคำสั่งและความมุ่งหมายของผู้บังคับบัญชาทุกประการ สำหรับข้าราชการผู้ซึ่งได้รับมอบน่าที่อันสำคัญ และได้ปฏิบัติน่าที่โดยเรียบร้อยเป็นความชอบพิเศษในคราวประกาศสงครามนั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ดังมีรายนามต่อไปนี้ คือ

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มราชการแผ่นดิน

๑) นายพล โท หม่อมเจ้าอลงกฎ แม่ทัพกองทัพน้อยทหารบกที่ ๒

๒) นายพลตรี พระยาศรีสรราชภักดี ยกบัตร์ทหารบก

๓) นายพลตรี หม่อมเจ้าพันธุประวัติ แม่ทัพกองทัพน้อยทหารบกที่ ๑

๔) นายพันเอก พระยาพระกฤษณรักษ์ ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๒

๕) นายพันเอก พระยารามณรงค์ ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๑ รักษาพระองค์

๖) นายพัน โท หลวงยุทธการบัญชา หัวน่าพแนกรถไฟกรมยุทธสาตร์ทหารบก

๗) นายร้อยเอก หลวงจบกระบวนยุทธ์ ผู้บังคับกองพันที่ ๒ กรมทหารบกราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์

ตริตาภรณ์ ช้างเผือก

๘) นายพลตรี พระยาเสนาภิมุข เกียกกายทหารบก

ตริตาภรณ์ มงกุฎ

๙) นายพันเอก พระรามณรงค์ เสนาธิการกองทัพน้อยทหารบกที่ ๒

๑๐) นายพันเอก พระสรชาญพลไกร ปลัดกรมเสนาธิการณ์ทหารบก

๑๑) นายพันเอก พระอนุรักษ์โยธา นายแพทย์ใหญ่ทหารบก

จัตุรถาภรณ์ ช้างเผือก

๑๒) นายพันโท พระสารภัณฑ์วิสุทธิ์ เจ้ากรมครุภัณฑ์ทหารบก

๑๓) นายพันโท พระเวิงรณอาษา ผู้บังคับการกรมทหารบกราบที่ ๑๗

๑๔) นายพันโท หลวงประชาฤทธิภาไชย ผู้บังคับการกรมทหารบกพาหะนะของกองทัพน้อยทหารบกที่ ๒

๑๕) นายพันโท หลวงโจมพินาศ ผู้บังคับการกรมทหารบกราบที่ ๗

๑๖) นายพันโทหม่อมเจ้าฉัตรมงคล ผู้บังคับการกรมทหารบกช่างที่ ๑

๑๗) นายพันโท หม่อมเจ้าทองทีฆายุ ผู้บังคับการกรมทหารบกม้ารวมรองกองทัพน้อยทหารบกที่ ๑

จัตุรถาภรณ์ มงกุฎ

๑๘) นายพันโท หลวงฤทธิ์สำแดง ผู้บังคับการกรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๑

๑๙) นายพันตรี หลวงจำนงค์ราชา สมุหบาญชีกองพลทหารบกที่ ๗

๒๐) นายพันตรี หลวงศักดาพลรักษ์ แพทย์สังกัดกรมเสนาธิการทหารบก

๒๑) นายร้อยเอก หลวงวุฒิรณฤทธิ์ ผู้บังคับกองพันที่ ๒ ช่างสนามกรมทหารบกช่างที่ ๒

เบญจมาภรณ์ ช้างเผือก

๒๒) นายพันตรี หลวงบำราศอรินทรพ่าย ผู้บังคับการกรมทหารบกราบที่ ๖

๒๓) นายพันตรี หลวงรามภักดี นายทหารคนสนิทของเสนาธิการทหารบก

๒๔) นายร้อยเอก หม่อมหลวง พลอย ปาลกะวงศ์ ณกรุงเทพ หัวน่าพแนกที่ ๓ กรมครุภัณฑ์ทหารบก

๒๕) นายร้อยเอก เทพ พันธุมเสน ปลัดกรมทหารบกช่างที่ ๑

๒๖) นายร้อยเอก ดิ่น ท่าราบ ประจำกรมยุทธสาตร์ทหารบก

๒๗) นายร้อยโท ชูป ประทีปะเสน แทนนายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์ กองทัพน้อยทหารบกที่ ๑

เบญจมาภรณ์ มงกุฎ

๒๘) นายร้อยเอก เอม ศรีรอด ผู้บังคับกองร้อยในกรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๖

๒๙) นายร้อยเอก เจริญ จันฉาย ประจำกรมจเรการช่างทหารบก

๓๐) นายร้อยโท ทองอยู่ โกณฑาเนต์ ผู้บังคับกองร้อยในกรมทหารบกราบที่ ๖

๓๑) นายร้อยโท ท้อ สามะสุด ผู้ช่วยเจ้ากรมยุทธโยธาทหารบก

๓๒) นายร้อยโท เฮง เทวัต หัวน่าพแนกที่ ๑ กรมยุทธโยธาทหารบก

๓๓) นายร้อยตรี ผด หงส์กุล ผู้รั้งผู้บังคับกองร้อยในกรมทหารบกม้าพิศณุโลก

๓๔) นายร้อยตรี ยนต์ ประจำกรมทหารบกราบที่ ๖

๓๕) รองอำมาตย์โท ชุนสุรินทร์รักษา ประจำกรมยกรบัตร์ทหารบก

๓๖) รองอำมาตย์ตรี บึ้ง มัณยัษเฐียร ประจำกรมยกรบัตร์ทหารบก

๓๗) รองอำมาตย์ตรี ชุนอาทรพัสด ประจำกรมครุภัณฑ์ทหารบก

ภาคที่ ๑

การจัดตั้งกองทหาร ซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามขึ้นที่กรุงเทพฯ จนกองทหารเคลื่อนที่จากพระนคร

ตอนที่ ๑

ประกาศเรียกพลอาสา

การที่รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ประกาศสงครามกับประเทศท่ามกลางยุโรปครั้งนี้ มิได้กระทำแต่เพียงประกาศสงครามเฉย ๆ แล้วนิ่งอยู่ในเมือง ดังเช่นชนชาติสัตรูคิดกันหามิได้ รัฐบาลได้พยายามที่จะช่วยเหลือราชสัมพันธมิตรทุกสิ่งทุกอย่างโดยเต็มกำลัง ฉะนั้นเมื่อรัฐบาลฝรั่งเศส แสดงความประสงค์ขอให้รัฐบาลจัดส่งกองทหารออกไปช่วยรบในสมรภูมิร่วมมือกับสัมพันธมิตร ทางราชการจึงได้จัดการเรียกพลอาสาทันที ดังจะได้นำคำเนาประกาศพระราชประสงค์ที่จะส่งกองทหารออกไปทำการสงครามมาแสดงต่อไปนี้

" แจ้งความกระทรวงกระลาโหม

ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะส่งกองทหารออกไปทำการสงครามในทวีปยุโรปภาคตวันตก เพื่อแสดงแก่ราชสัมพันธมิตรร่วมศึกว่า กรุงสยามเต็มใจแท้จริงที่จะช่วยสัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ทำการสงครามสำหรับทรงไว้ซึ่ง

อิศรภาพแห่งประเทศทั้งปวงไม่ด้วยน้อยใหญ่ ทรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์แห่งธรรมระหว่างประเทศ ปราบปรามผู้ที่ประพฤติผิดไม่ถือธรรมเป็นใหญ่นั้นให้รู้สำนึกตัว ทั้งกองทหารนี้จะได้นำของของชาติไทยไปสู่ทวีปยุโรป แผ่เกียรติยศเกียรติคุณของชาติไทย เป็นพยานชัดว่าทำการร่วมศึกเสมอหน้ากับมหาประเทศต่าง ๆ ใช่แต่เท่านั้นทหารที่ออกไปทำงานพระราชสงครามครั้งนี้จะได้รับความชำนาญที่จะปฏิบัติการในเวลาสงครามจริง ทั้งสังเกตจดจำกิจการในทางความชำนาญ ของกองทัพสัมพันธมิตร์ที่ได้ทำสงครามมาแล้วกว่า ๓ ปี นำมาจัดใช้เป็นหลักบำรุงกองทัพบกไทยให้มีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นอีก

ทหารที่จะออกไปราชการครั้งนี้จะได้จัดเป็นกองบินทหารบก มีนักบินช่างเครื่องยนต์ และเจ้าหน้าที่พยาบาลพร้อมมูล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า ผู้ที่จะไปสงครามครั้งนี้ ต้องนับว่าไปราชการพิเศษอย่างเชิดหน้าชูตา มีพระราชประสงค์จะพระราชทานโอกาสให้แก่พลเมืองไทยที่มิได้กำลังรับราชการทหารอยู่ในกองประจำการในขณะนี้ ได้สำแดงน้ำใจรับอาสาไปราชการพิเศษ เพื่อเชิดชูเกียรติคุณของชาติบ้านเกิดเมืองนอนนั้นด้วย จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้กระทรวงกระลาโหมประกาศรับคนอาสา ตามกำหนดที่จะกล่าวต่อไปนี้

๑) ผู้ที่จะอาสาต้องมีสัญชาติเป็นไทย จะเป็นผู้ที่ไม่เคยรับราชการทหารเลย หรือเป็นทหารกองหนุน คนกองเกินอัตราอย่างใด ก็เหมือนกัน

๒) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องยนต์ เช่นขับรถยนต์หรือจักรยานยนต์เป็น และแก้เครื่องของตนเองได้ หรือมีความรู้ความสามารถในทางแพทย์ หรือมีความชำนาญในการพยาบาล

๓) ผู้ที่จะอาสาต้องเขียนหนังสือบอกอาสา สแดงนามตัว, นามสกุล, นามบิดา, ประเภทการหาเลี้ยงชีพของตน, เป็นทหารกองหนุนกองเกินอัตราหรือมิได้เป็นเลย, ตำบลที่อยู่อย่างแน่ชัด, คุณวุฒิของตนในทางใช้เครื่องยนต์หรือทางแพทย์ทางพยาบาล แล้วต้องนำหนังสือนั้นมาส่งด้วยตนเองที่โรงเรียนหลังพระราชวังสราญรมย์ ทางเข้าอยู่ถนนบำรุงเมือง จะได้มีเจ้าพนักงานคอยรับหนังสือบอกอาสา แล้วแนะนัดแนะกันต่อไป

๔) ต้องบอกอาสาเสียโดยเร็วไม่ชักช้า ถ้าช้าเกินกำหนดวันที่ ๑๕ ตุลาคมไปแล้วจะไม่รับ

๕) เมื่อเจ้าน่าที่ได้รับหนังสือบอกอาสาแล้ว จะพิจารณาคัดเลือกต่อไป และจะรับผู้ใดหรือไม่รับก็แล้วแต่เจ้าน่าที่จะตกลง ไม่มีอุทธรณ์ได้ต่อไป

๖) ผู้ที่เจ้าน่าที่ตกลงรับไว้สำหรับไปราชการพิเศษนั้น ผู้ใดยังมิได้ขึ้นฐานเบียรเป็นทหารตามพระราชบัญญัติ ก็จะได้นำขึ้นฐานเบียรอย่างทหารอาสาไม่ต้องสักเลก และเป็นพลทหารหรือนายทหารแล้วแต่วิชาและคุณวุฒิตามที่จะได้พิจารณาต่อไป ผู้ที่เป็นทหารกองหนุนหรือกองเกินอัตราอยู่แล้วจะได้ขึ้นบาญชีเป็นทหารกองประจำการ แล้วจะได้รับพระราชทานผลประโยชน์ทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างทหารประจำการตั้งแต่วันขึ้นฐานเบียรหรือขึ้นบาญชี

ประจำการเป็นต้นไป ตั้งแต่วันที่ออกจากการรุงสยามไปจะได้รับพระราชทานผลประโยชน์เป็น ๒ ส่วน คือ ส่วน ๑ อย่างทหารประจำการในกรุงสยามและจ่ายให้แก่บุตรภรรยาหรือบุคคลที่ต้องอาไศรยให้ผู้ที่จะไปราชการนั้นเลี้ยงดูอยู่ตามที่เจ้าน่าที่จะได้สอบสวนให้เป็นการแน่นัด อีกส่วน ๑ รับพระราชทานตามอัตราพิเศษที่จะได้จัดตั้งขึ้นจ่ายให้แก่ตัวผู้ไปราชการ

๗) ถ้าหากว่าผู้ที่อาสาไปราชการจะได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บไข้ด้วยเนื่องกับการปฏิบัติราชการจนหมดความสามารถที่จะทำการหาเลี้ยงชีพต่อไปดังนั้นไซร้ จะได้รับพระมหากรุณาอุดหนุนมิให้ขัดสน ตามสมควรแก่ความชอบหรือถ้าถึงต้องสละชีวิต เพื่อเชิดชูเกียรติยศและเกียรติคุณของชาติบ้านเมืองนอน บุตรภรรยาหรือบุคคลที่ต้องให้ผู้ที่เสียชีวิตไปเลี้ยงดูอยู่เดิมก็จะได้รับพระมหากรุณาตามสมควร

ศาลาว่าการกระลาโหม ในพระนคร

แจ้งความมาณะวันที่ ๒๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

(ลงนาม) นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต

เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม"

แจ้งความตามที่ได้นำมาลงข้างต้นนี้ เป็นแจ้งความแก่พลเมืองทั่วไป แต่สำหรับทหารบกประจำการนั้น ได้มีคำสั่งสำหรับทหารบกอีกฉบับ ๑ ดังจะได้นำสำเนามาลงต่อไปนี้

คำสั่งสำหรับทหารบก

เรื่อง จะส่งกองทหารไปในงานพระราชสงคราม

ศาลาว่าการกระลาโหม ในพระนคร

ที่ ๑๔๗/๓๓๕๓ วันที่ ๒๐ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะส่งกองทหารออกไปทำการสงครามในทวีปยุโรปภาคตวันตก เพื่อสแดงแก่ราชสัมพันธมิตร์ร่วมศึกว่ากรุงสยามเต็มใจแท้จริงที่จะช่วยสัมพันธมิตร์หมู่ใหญ่ ทำการสงครามสำหรับทรงไว้ ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์แห่งธรรมระหว่างประเทศ ปราบปรามผู้ที่ประพฤติผิดไม่ถือธรรมเป็นใหญ่นั้นให้รู้สึกตัว ทั้งกองทหารนี้จะได้นำของของชาติไทยไปสู่ยุโรปแผ่พระเกียรติยศและแผ่เกียรติคุณของชาติไทย เป็นพยานรัดว่าทำการร่วมศึกเสมอหน้ากับมหาประเทศต่าง ๆ ไช่แต่เท่านั้นทหารที่ออกไปทำการพระราชสงครามครั้งนี้จะได้รับความชำนาญที่จะปฏิบัติการในเวลาสงครามจริง ทั้งสังเกตจดจำกิจการในทางความชำนาญของกองทัพสัมพันธมิตร์ ที่ได้ทำสงครามมาแล้วกว่า ๓ ปี นำมาจัดไช้เป็นหลักบำรุงกองทัพบกไทยให้มีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นอีก

ทหารที่ออกไปราชการครั้งนี้จะได้จัดเป็นกองบินทหารบก มีนักบิน, ช่างเครื่องยนต์และเจ้าหน้าที่พยาบาลพร้อมมูล

อนึ่งทรงพระราชดำริว่า ถึงแม้ทหารทุกคนย่อมมีน่าที่ปฏิบัติราชการทุกอย่างแล้วแต่จะมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งและแล้วแต่ผู้บังคับบัญชาจะสั่งก็ดี การครั้งนี้เป็นราชการพิเศษอย่างเชิดหน้าชูตา ทั้งต้องการใช้ทหารบางคนไม่ใช่ทั้งหมด จึงมีพระราชประสงค์จะพระราชทานโอกาสให้ทหารได้สแดงน้ำใจรับอาสาไปราชการครั้งนี้ ทั้งเปิดโอกาสให้พลเมืองที่มิได้รับราชการทหารอยู่ในกองประจำการในขณะนี้ได้สแดงน้ำใจรับอาสาไปราชการด้วยเหมือนกัน ในส่วนทหารประจำการโดยฉเพาะให้ปฏิบัติการดังนี้

๑) ผู้ที่จะอาสานั้น จะเป็นนายทหารสัญญาบัตรหรือประทวนหรือพลทหารก็ได้ทั้งสิ้น แต่ต้องอยู่ในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้

ก. มีประกาศนียบัตรเป็นนักบิน หรือถึงแม้ไม่มีก็ดี แต่มีความเต็มใจที่จะรับความฝึกหัดเป็นนักบิน

ข. มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องยนต์

ค. มีความรู้ความสามารถในทางแพทย์ หรือมีความชำนาญในการพยาบาล

๒) ให้ผู้อาสาทำรายงานเสนอผู้บังคับบัญชาโดยตรงของตน แล้วส่งตามลำดับชั้นถึงผู้บังคับบัญชาชั้นรัดรองจากเสนาบดี ผู้บังคับบัญชาชั้นนี้นำส่งมายังกรมเสนาธิการณ์ทหารบก รายงานการอาสานี้ต้องส่งมาถึงกรมเสนาธิการณ์ทหารบกภายในวันที่ ๑๕ ตุลาคมศกนี้ (พ.ศ. ๒๔๖๐)

๓) เมื่อเจ้าน่าที่ได้รับรายงานการอาสาแล้วจะได้ตรวจคัดเลือกต่อไป และจะให้ใครไปราชการหรือไม่ต้องแล้วแต่เจ้าน่าที่จะเห็นสมควร ไม่มีการจัดขึ้นอย่างใดในข้อนี้

อนึ่งขอชี้แจงว่า ทหารที่ไปราชการพิเศษนี้จะได้รับพระราชทานผลประโยชน์เป็น ๒ ส่วน คือส่วน ๑ รับพระราชทานเช่นที่รับอยู่แล้วบัดนี้จ่ายให้แก่บุตรภรรยาหรือบุคคลที่ต้องอาไศรยให้ทหารผู้ไปราชการนั้นเลี้ยงดูอยู่ตามที่เจ้าน่าที่จะได้สอบส่วนให้เป็นการแน่นอน อีกส่วน ๑ รับพระราชทานตามอัตราพิเศษที่จะได้จัดตั้งขึ้นจ่ายให้แก่ตัวผู้ไปราชการ

อีกประการ ๑ ถ้าหากว่าทหารที่ไปราชการจะได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บไข้ลงเนื่องกับการปฏิบัติราชการ จนหมดความสามารถที่จะทำการหาเลี้ยงชีพต่อไปดังนั้นไซร้ จะได้รับพระมหากรุณาอุดหนุนนิให้ขัดสนตามสมควรกับความชอบ หรือถ้าถึงต้องสละชีวิตเพื่อเชิดชูเกียรติยศและเกียรติคุณของชาติบ้านเกิดเมืองนอน บุตรภรรยาหรือบุคคลที่ต้องอาไศรยให้ผู้ไปราชการเลี้ยงดูอยู่นั้น จะได้รับพระมหากรุณาให้สมแก่ความชอบแห่งญาติของคนที่ได้สละความจงรักภักดีถวายชีวิตเป็นราชพลี

ให้ผู้บังคับบัญชาชี้แจงแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เข้าใจแจ่มแจ้งตามความในคำสั่งนี้ ทั้งรีบส่งรายงานการอาสามาให้ทันกำหนด ยิ่งส่งได้เร็วเท่าใดยิ่งดี.

(ลงนาม) นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต

เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม

เมื่อได้มีประกาศกระแสร์พระบรมราชโองการแล้ว พอพวกพลเมืองชายฉกรรจ์ได้ทราบความต่างปีติยินดีเต็มใจที่จะไปฉลองพระเดชพระคุณเป็นอันมาก ทั้งนี้มิใช่แต่พลเมืองในพระนครเท่านั้น ถึงแม้ชายฉกรรจ์ชาวหัวเมืองก็ได้ยื่นใบอาสาเป็นจำนวนมากหลายแทบทั่วทุกจังหวัด ในจำพวกบุคคลที่อาสานับว่ามีแทนมาทุกชั้นสกุล มีพระบรมวงษานุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้าที่อาสาเป็นพลทหารไปด้วยหลายพระองค์ อีกทั้งพวกข้าราชการชั้นสัญญาบัตร์และบุตรผู้มีตระกูลอีกด้วยเป็นอันมาก ฝ่ายทหารบกนั้นเล่าทหารในกองประจำการ พอได้ทราบประกาศกระแสร์พระบรมราชโองการและคำสั่งสำหรับทหารบกแล้ว ต่างได้ยินดีร่าเริงอาสากันเกือบหมดทุกคน ชั้นทหารที่เจ็บป่วยอยู่ณะที่พยาบาลยังอุตส่าห์เขียนใบอาสาด้วย

จำนวนผู้อาสาในครั้งนี้มีจำนวนเกินกว่าที่ต้องการหลายเท่า มากกว่าจำนวนซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสขอร้องมาสำหรับครั้งที่ ๑

สำหรับผู้ซึ่งได้ยื่นรายงานอาสาจะฉลองพระเดชพระคุณครั้งนี้ ไม่ว่าผู้ซึ่งคณะกรรมการจะได้คัดเลือกเข้ารับราชการหรือไม่ถูกคัดเลือกไปในงานพระราชสงคราม เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมได้รับพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ทำใบสำคัญแจกให้ไว้เพื่อเป็นเกียรติยศทั่วทุกคน กับทั้งได้มีประกาศพระกระแสร์ทรงชอบใจดังจะได้นำสำเนามาลงแจ้งต่อไปนี้

ประกาศพระราชกระแสร์
ทรงขอบใจผู้ที่ได้อาสาไปในงานพระราชสงคราม
ทั้งผู้ที่เต็มใจออกทุนทรัพย์ช่วยราชการ

เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมรับพระบรมราชโองการเหนือเกล้า ฯ สั่งให้ประกาศทราบทั่วกันว่า

ตามที่ได้สำแดงพระราชประสงค์จะส่งทหารไปช่วยราชสัมพันธมิตร์ทำศึกในทวีปยุโรปภาคตวันตก และพระราชทานโอกาศให้ทหารประจำการทั้งพลเมืองทั่วไปได้สำแดงน้ำใจขออาสาตามความเต็มใจของตนเองนั้น บัดนี้ปรากฏว่าได้มีผู้อาสาจะไปฉลองพระเดชพระคุณในงานพระราชสงครามมากมายเหลือล้นจนเกินกว่าจำนวนที่ต้องการจริงหลายเท่า ทำให้แลเห็นได้ชัดว่าชนชาวสยามมีน้ำใจมั่นคงจงรักภักดีต่อพระมหากระษัตราธิราชของตนอย่างแท้จริง ทั้งกอบไปด้วยความรักชาติบ้านเกิดเมืองนอน แม้ชีวิตและเลือดเนื้อก็พร้อมที่จะกลายเป็นราชพลี กระทำให้ทรงพระโสมนัศยินดีเป็นล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้ แต่เพราะเหตุที่จำนวนคนซึ่งได้ขออาสาแล้วมีมากยิ่งกว่าจำนวนทหารที่รัฐบาลได้ตั้งจะส่งไปราชการทัพในขณะนี้ จึงจำเป็นจะต้องมีการคัดเลือกแล้วจัดการให้ไปเท่าจำนวนที่ต้องการ แต่ให้เข้าใจว่าผู้ที่เจ้าน่าที่มิได้คัดเลือกส่งตัวไปนั้น จะเป็นเพราะความบกพร่องเสียหายอย่างใดในส่วนตัวก็หามิได้เลย เป็นเพราะเกินจำนวนเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอบใจผู้ที่ได้อาสาแล้วนั้นเสมอเหมือนกันจงทุกคน พระ

ราชทานพรให้ผลแห่งความกตัญญู จงรักภักดีนั้น นำมาซึ่งความสุข ศิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลจงทุกประการ กับถ้าภายน่าจำเป็นจะต้องส่งทหารเพิ่มเติมไปอีก จะได้คัดเลือกในจำนวนที่ได้อาสาแล้วนี้ก่อนผู้อื่น

อนึ่งขอชี้แจงว่าไม่สามารถจะประกาศนามของผู้ที่อาสาให้เปิดเผยได้ เพราะจะทำให้จำนวนผู้ที่อาสาและผู้ที่จะไปหรือไม่ไปนั้นแพร่งพรายไปจนถึงหูราชศัตรู อันเป็นความผิดลักษณวิธีราชการทหาร ขอให้ผู้ที่อาสาแล้วทุกคนจงรู้สึกเถิดว่า นามของตนได้ปรากฏอยู่แล้วในบาญชีทางราชการในกระทรวงกระลาโหม เป็นการจารึกความดีความชอบของตนอยู่ชั่วกัลปาวสานแล้ว จงรู้สึกอิ่มเอิบในใจเถิดว่าตนได้กระทำน่าที่พลเมืองดีแล้ว และถือความพอใจของตนนั้นเป็นกำลัง เชิดชูตนในการที่จะประกอบสิ่งที่ชอบที่ดีต่อไป

อนึ่งได้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่ามีบุคคลที่ประสงค์จะอาสา แต่มิได้อาสาเพราะเหตุติดขัดต่าง ๆ เช่นอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพ ฯ ไม่สามารถจะมาลงนามอาสาให้ทันเวลาตามกำหนดของกระทรวงกระลาโหม หรือรู้สึกว่าตนเองไม่มีความรู้ความชำนาญในทางเครื่องยนต์ และการแพทย์การพยาบาลสมกับความประสงค์ที่กระทรวงกระลาโหมได้แจ้งความดังนี้เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงถือเลย ว่าผู้ที่มิได้อาสานั้นปราศจากความจงรักภักดี ทรงเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์ของข้าแผ่นดินทั้งมวล และผู้ที่รับราชการอยู่ในกรุงสยามในทางใด ๆ ก็ดี หรือแม้พลเมืองที่ทำมา

หาเลี้ยงชีพของตนโดยสุจริตอยู่นั้น ก็ย่อมได้ชื่อว่าทำประโยชน์ให้แก่บ้านเกิดเมืองมารดาเหมือนกัน ใช่ว่าจะพากันทิ้งการงานอย่างอื่นไปทำศึกเสียจนหมดได้เมื่อไร

อีกประการ ๑ ได้ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า มีพลเมืองเป็นบุคคลหรือเป็นคณะได้แสดงความประสงค์จะออกทุนทรัพย์ช่วยราชการทัพ หรือให้ความสดวกสบายเพิ่มภูลแก่ทหารที่จะไปราชการสงครามนั้นหลายราย โดยที่รัฐบาลมิได้คิดกะเกณฑ์อย่างใดเลย นี่ก็เป็นการแสดงน้ำใจดีของพลเมืองอีกสถาน ๑ จึงได้มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้เสนาบดีกระทรวงพระคลังเป็นผู้รับเงินที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะถวายช่วยราชการสงคราม หรือช่วยทหารที่จะไปทัพนั้นไม่ว่าในสถานใด ๆ เพราะฉะนั้นใครมีความประสงค์จะทำการดังว่านี้ก็ให้ไปพูดจาที่กระทรวงพระคลัง และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอบใจผู้ที่มีความประสงค์ดี ยอมสละทุนทรัพย์ช่วยราชการกับช่วยเพื่อนทหารนั้นของทุกคน ขอให้มีความสุขสวัสดีพิพัฒนมงคลจงทุกประการ.

ศาลาว่าการกระลาโหม ในพระนคร

วันที่ ๑๔ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

(ลงนาม) นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต

เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม

ตอนที่ ๒
การส่งกองทูตทหารไปประจำกับกองทัพสัมพันธมิตร์ในยุโรป

ในระหว่างที่ทางราชการทหารบกกำลังจัดการเตรียมรับทหารอาสาเข้าประจำการนั้น ได้มีพระบรมราชโองการดำรัสให้จัดกองทูตทหารออกไปทำการติดต่อกับราชสัมพันธมิตร์ร่วมศึกในทวีปยุโรป มี

๑) นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ (ผาด เทพหัศดิน ณกรุงเทพ) ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๔ เป็นหัวน่าทูตทหาร

๒) นายพันโท พระพรหมสุรเดช (ใหญ่ เกตุทัต) เสนาธิการกองพลทหารบกที่ ๔ เป็นผู้ช่วยหัวน่าทูตทหาร

๓) นายพันโท หม่อมเจ้าฉัตรมงคล (ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภ) ผู้บังคับการกรมทหารบกร่างที่ ๑ เป็นผู้ช่วยหัวน่าทูตทหาร

๔) นายพันตรี หม่อมเจ้าอมรทัต (ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์) ผู้ช่วยทูตในราชการทหารบก (ประจำกรุงปารีส) เป็นผู้ช่วยหัวน่าทูตทหารอีกตำแหน่งหนึ่ง

๕) นายร้อยเอก สาย ปุณณกะภูมิ กรมยกรบัตร์ทหารบก ประจำกองทูต (ภายหลังรับน่าที่เป็นสมุห์บาญชีกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม)

๖) นายร้อยโท เมี้ยน โรหิตเศรนี นายทหารคนสนิทของผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๔ ประจำกองทูตทหาร (ภายหลังรับน่าที่เป็นนายทหารคนสนิทของหัวน่าทูตทหารพแนกการภาษาไทย)

๗) นายร้อยตรี หม่อมราชวงศ์ดันสนิทวงศ์ ณกรุงเทพ

๘) นายร้อยตรี กระมล โชติกเสถียร

๙) นายร้อยตรี เภา เพียรเดิศ

๑๐) นายร้อยตรี ภักดี เกษตำดี

๑๑) นายร้อยตรี ชั้น ช่วงสุคันธ์

๑๒) นายร้อยตรี วัน ชูถิ่น

นายร้อยตรีทั้ง ๑๒ นายข้างต้นเป็นผู้ที่ประจำอยู่กับผู้ช่วยทูตในราชการทหารบกในยุโรปอยู่แล้ว เมื่อกองทัดไปถึงจึงได้เข้าประจำกองทูตทหาร

กองทูตทหารนี้ขึ้นตรงต่อเสนาธิการทหารบก (ในเวลานั้น คือ นายพลเอก สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ)

ครั้นวันที่ ๗ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเลี้ยงส่งนายทหารกองทูตทหารที่จะออกไปในงานพระราชสงครามณะทวีปยุโรป ณะพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และได้พระราชทานกระแส์รพระบรมราโชวาทดังต่อไปนี้

"การที่ข้าพเจ้าเชิญมาในวันนี้ ก็เพื่อจะเลี้ยงส่ง นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์และนายทหารกองทูตที่จะไปยุโรปคราวนี้ ข้าพเจ้าเสียใจอยู่นิดเดียวที่ไม่ทันได้ตระเตรียมให้ใหญ่โตยิ่งกว่านี้ แต่ลำลึกได้อีกที่หนึ่งว่า

พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ก็ดี นายทหารที่จะไปก็ดี เป็นนายทหาร คงไม่ต้องการที่จะให้มีงานอไรมากมาย คงต้องการแต่เห็นน้ำใจของข้าพเจ้ามากกว่า ข้อนี้ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าว ข้าพเจ้ารับรองได้แน่นอนว่าพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ก็ดี และนายทหารที่จะไปพร้อมกันก็ดี เหมือนยังกับได้รับส่วนแบ่งแห่งใจข้าพเจ้าไปคนละชิ้น ที่ข้าพเจ้าพูดเช่นนี้ไม่ใช่แกล้งพูดเลย พูดโดยความจริง เพราะตั้งแต่เด็กมาจนกาลบัดนี้ข้าพเจ้าเองเป็นทหารแท้ ๆ ได้เคยนึกอยู่เสมอว่า เวลาที่จะเป็นเยี่ยมยอดในชีวิตของทหารก็คือเวลาที่ไปทำการตามหน้าที่โดยตรงของตัว เพราะฉะนั้นในการที่พระยาพิไชยชาญฤทธิ์และนายทหารจะออกไปในครั้งนี้ ข้าพเจ้าสารภาพโดยตรงว่าข้าพเจ้ามีความอิจฉาที่ข้าพเจ้ามาตกอยู่ในตำแหน่งซึ่งไม่สามารถจะเป็นเช่นนั้นได้บ้าง แต่เมื่อมานึกดูอีกอย่างหนึ่งก็พอจะบรรเทาความอิจฉาไปได้ คือนึกว่าเป็นธรรมดาทหารไม่ว่าผู้ใด เมื่อได้รับมอบหน้าที่ไว้แล้วให้รักษาอยู่หรือไปณะที่ใด ย่อมจะต้องประจำอยู่หรือไปณะที่นั้น ทหารจะเลือกเอาเองไม่ได้ ว่าจะไปที่นั่นอยู่ที่นี่ ส่วนตัวข้าพเจ้าเองก็เป็นทหารผู้หนึ่งซึ่งถูกกะหน้าที่ว่าอยู่ที่นี่ ข้าพเจ้าหรือจะเป็นผู้เกี่ยงได้ เมื่อหน้าที่อยู่ที่นี่แล้ว ถ้าข้าพเจ้าจะละทิ้งไปก็เท่ากับข้าพเจ้าเป็นผู้ที่เสียวินัยเหมือนกัน เมื่อมานึกเช่นนี้จึงได้ค่อยคลายความอิจฉาผู้ที่จะไป

เมื่อวายความอิจฉาได้เช่นนี้แล้ว จึงมารู้สึกปลื้มใจแทนผู้ที่จะไป ปลื้มว่าในคราวนี้เป็นโอกาสสำคัญอย่างยิ่งของทหารไทยเราที่จะแสดงแก่ชาติที่อย่างไร ๆ เราก็ต้องรับว่าเคยกร้ำมาข้อเรามา แต่เวลานี้เราได้เดินขึ้นแล้ว

เราได้พยายามอย่างที่สุดที่จะทำการตามน่าที่ของเรา และแม้ว่าเราเป็นชาติเล็กก็ไม่ย่อท้อที่จะทำน่าที่ โดยบริบูรณ์สำหรับชาติที่ทรงอิศรภาพ พระยาพิไชยชาญฤทธิ์และนายทหารที่จะไปพร้อมกันในคราวนี้ จะเป็นคนแรกที่จะได้นำเกียรติคุณและชื่อเสียงของกองทัพบกของข้าพเจ้าไปประกาศแก่ตาโลก จะเป็นคนแรกที่นำของไทยไปคลี่ที่กลางยุโรป ซึ่งในเวลานี้ต้องนับว่าเป็นเหมือนกลางโลก ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องเตือนนายทหารที่จะไปนี้ว่าให้ตั้งใจประพฤติให้สมที่จะเป็นคนแรกที่จะนำเกียรติยศไปเผยแผ่ ที่ว่าข้าพเจ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเตือนนั้น เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่าเขาทั้งหลายรู้สึกอยู่พอแล้ว รู้สึกเกียรติยศเป็นโชคดีของเขาทั้งหลายในครั้งนี้ ที่จะได้เป็นผู้ถือเอาเกียรติคุณ เอาศักดาเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินและชาติสยามไปสำแดงในท่ามกลางยุโรป ว่าในครั้งนี้และในเวลาต่อไปประเทศสยามจะขึ้นเทียมเสมอหน้ากับชาติอื่น ๆ ก็ที่ชาติใดจะมีอำนาจหรือมีเกียรติคุณได้นั้นมิใช่มีคนมากหรือมีคนน้อย ข้อสำคัญอยู่ที่ความประพฤติความปฏิบัติ นิสัยใจคอซึ่งมีอยู่ในสันดานของคนที่จงรักภักดีต่อชาตินั้น ก็นายทหารที่จะไปในคราวนี้เป็นผู้ที่ข้าพเจ้าเชื่อแน่แล้วว่าเป็นบุคคลที่มีลักษณเช่นนั้น จึงได้เลือกให้ไป เหมือนไปเป็นผู้แทนของข้าพเจ้า เท่ากับข้าพเจ้าแบ่งภาคของข้าพเจ้าเองไปภาคหนึ่ง ที่ข้าพเจ้าได้ตักเตือนตัวของข้าพเจ้าเองไว้อย่างไร ก็เชื่อมั่นว่า ภาคของข้าพเจ้าที่แบ่งออกไป คือพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ คงจะตักเตือนตัวเองและนายทหารที่จะออกไปด้วยเช่นเดียวกัน และต่อไปเมื่อทหารอื่น ๆ จะออกไปอีกคงจะช่วยตักเตือนอยู่เสมอไม่ให้ลืมเลยว่าคราวนี้เป็นคราวสำคัญไม่ฉะเพาะแต่ในชีวิตของตัวเอง เป็นขณะสำคัญใน

ตำนานของชาติสยาม ซึ่งต่อไปชั่วบุตร์หลานของเราทั้งหลาย เราจะได้ไม่อาย แก่บุตร์หลาน เมื่อบุตร์หลานพลิกตำนานของชาติไทยมาถึงหน้านี้ ซึ่งเป็นหน้าที่เป็นตำนานของเราทั้งหลาย เป็นประวัติการของเราทั้งหลาย พวกบุตร์หลานของเราจะได้เห็นและจะร้องว่า "อ้อ! เขาก็ไม่ขัดขาดตอก; เขาได้ทำการเผยแผ่เกียรติยศของชาติ ทำการสมชื่อไทย คือรักความเป็นไทย เขาจึงได้ยอมเสียสละเช่นที่เราทำเดี๋ยวนี้" เพราะฉะนั้นในเวลาที่สำคัญเช่นนี้ เราทั้งหลายต้องช่วยกันโดยอาการที่อาจทำได้ในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ กัน ส่วนผู้ที่ออกไปในหน้าที่เพื่อน้ำของไทยของกองทัพบก ของทหารไทย ไปยังทวีปยุโรปก็ต้องพยายามสำแดงให้ประจักษ์แก่ตาโลก ว่าชาติไทยยังไม่สิ้นเชื้อนักรบ ยังมีเชื้อชาติติดต่อมาจนเดี๋ยวนี้ ฝ่ายเราทั้งหลายที่จำเป็นจะต้องอยู่ข้างนี้ก็ต้องตั้งใจทุกคนที่จะทำอย่างไร เพื่อช่วยให้การสำเร็จไปให้สมแก่ที่ว่าเป็นเชื้อชาตินักรบของไทยผู้ตั้งใจรักษาคณะไทย เมื่อมีความตั้งใจพร้อมกันอยู่เช่นนี้แล้ว ก็พอจะหวังได้ว่าจะได้เห็นความสำเร็จดังปรารถนา ในที่สุดเราตั้งใจอยู่เช่นนี้เสมอแล้ว เชื่อว่าจะได้เห็นความมีชัยอันงดงามแก่ฝ่ายเราเป็นแน่แท้

ด้วยความเชื่อนี้ ข้าพเจ้าขอชักชวนท่านทั้งหลายซึ่งอยู่ในที่นี้ตั้งใจให้พรแก่ นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ และนายทหารที่จะออกไปพร้อมกันให้มีความสุขสำราญ และขออำนาจคุณพระรัตนไตรยและสิ่งซึ่งเป็นประธานเป็นใหญ่ในโลก อภิบาลรักษาให้ปราศจากสรรพอุปัทวันตราย ได้กลับมาบ้านเมืองโดยน้ำของไชยของทัพบกกลับมาในเมืองมีชัยชนะ"

ครั้นวันที่ ๑๑ มกราคม คณะนายทหารกองทูตทหารได้โดยสารรถไฟหลวงสายใต้ไปเมืองสิงคโปร์ ได้มีข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ผู้น้อยไปส่งเป็นอันมาก

เมื่อไปถึงเมืองสิงคโปร์แล้วได้โดยสารเรือไฟของบริษัทเม็สซาจ์รี่ส์มาริตีมส์ ชื่อ อามาโซน (Messageries Maritimes "Amazone") เรือไฟของฝรั่งเศสออกจากเมืองท่าเรือนี้วันที่ ๒๑ มกราคม เรืออามาโซนได้ถึงเมืองมาร์เซย เมืองท่าเรือประเทศฝรั่งเศสวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ได้โดยสารรถไฟต่อไป ถึงกรุงปารีสวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ในการเดินทางไปครั้งนี้ เมื่อกองทูตทหารไปถึงเมืองใดได้รับความต้อนรับจากข้าราชการของฝ่ายสัมพันธมิตร์ โดยให้เกียรติยศอย่างสูงตลอดทาง

ตอนที่ ๓
การรับทหารอาสาเข้าประจำการในกรุงเทพ ฯ ปี พ. ศ. ๒๔๖๐

สำหรับการคัดเลือก และรับคนอาสา เพื่อไปในงานพระราชสงครามเสนาบดีกระทรวงกระลาโหม ได้มีคำสั่งตั้งให้นายทหารซึ่งมีรายนามต่อไปนี้เป็นคณะกรรมการ คือ

๑ นายพันเอก พระสรรชาญพลไกร (ม. ร. ว. ชิต กำภู ณกรุงเทพ ซึ่งภายหลังได้รับพระราชทานบันดาศักดิ์เลื่อนขึ้นเป็นพระยาสุรเสนา) ปลัดกรมเสนาธิการทหารบก

๒ นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ (สุณี สุวรรณประทีป) ผู้บังคับการกองบินทหารบก

๓ นายพันเอก พระอุปเทศทวยหาร (เชื่อม ประพันธะโยธิน ซึ่งภายหลังได้รับพระราชทานบันดาศักดิ์เลื่อนขึ้นเป็นพระยาอุปเทศทวยหาร) เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก

๔ นายพันตรี หลวงรามภักดี (พัว คุดเจก) นายทหารคนสนิทของเสนาธิการทหารบก

๕ นายพันตรี หลวงศักดาพลรักษ์ (ชื่น พุทธิแพทย์)

๖ นายแพทย์ โร แมร์ด์

คณะกรรมการได้ตรวจคัดเลือกคนสมัครในโรงเรียนทหารบกหลังพระราชวังสราญรมย์ คัดคนในพระนครก่อน ครั้นแล้วกรรมการบางนายจึงได้เดินทางไปตรวจคัดเลือกคนอาสาตามหัวเมือง

เมื่อเสร็จการคัดเลือกแล้วจึงได้วางแผนการรับคน, สำหรับการที่จะส่งกองทหารออกไปในงานพระราชสงครามครั้งนี้ ได้จัดการตั้งกองทหารขึ้น คือ

๑) กองบินทหารบก มีนายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ (ทิพย์ เกตุทัต) เป็นผู้บังคับบัญชาเรียกว่าผู้บังคับการกองบิน

๒) กองทหารบกรถยนต์ มีนายร้อยเอก ต่อย หัสดิเสวี (ภายหลังได้รับพระราชทานบันดาศักดิ์เป็น หลวงรามฤทธิรงค์) เป็นผู้บังคับบัญชาเรียกว่าผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์

ทั้ง ๒ กองนี้มีหมวดพยาบาลประจำพร้อม กองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามทั้ง ๒ กองนี้ ขึ้นอยู่ในความบังคับบัญชาของนายพันเอก พระเฉลิมอากาศในตำแหน่งผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

ในระหว่างเวลาที่กองทหารยังอยู่ในกรุงเทพ ฯ กองบินทหารบก ได้ใช้สถานที่โรงทหารกองบินที่ดำบลดอนเมือง เป็นที่อยู่และฝึกหัดสั่งสอน ส่วนกองทหารบกรถยนต์ได้ใช้สถานที่ในศาลาว่าการกระลาโหม (ชั้นบน) เป็นที่พักของทหาร

วันที่ ๑๖ มกราคม พ. ศ. ๒๔๗๐ นายทหารสัญญาบัตรส่วนหนึ่งซึ่งคัดเลือกสำหรับเป็นศิษย์การบินได้ ไปรายงานตนเองต่อผู้บังคับบัญชาที่ดอนเมือง เพื่อรับการฝึกหัดสั่งสอน

ในวันเดียวกันนี้ นายร้อยเอก ต่อย หัสดิเสวี ได้ รับคำสั่งให้ รับนายทหารซึ่งจะบรรจุเข้าในตำแหน่งผู้บังคับหมวดย่อยในกองทหารรถยนต์ ๗ นาย คือ นายร้อยโท ศรี ศุขะวาที ๑ นายร้อยโท แม้น เหมะจุฑา ๑ นายร้อยโท เพิ่ม อุณหสูต ๑ นายร้อยโท หม่อมเจ้านิตยากร ๑ นายร้อยโท หม่อมหลวง ดวง สุทัศน์ ณกรุงเทพ ๑ นายร้อยโท เอิบ รัตประเทศ ๑ นายร้อยโท มุ่ย มังคลานนท์ ๑ นายร้อยโท พล เสนีวงศ์ ณกรุงเทพ ๑

นายทหารทั้ง ๗ นายนี้ ได้จัดการเตรียมที่พักสำหรับทหารอาสาซึ่งจะเรียกเข้าประจำการ และนายร้อยเอก ต่อย หัสดิเสวี ได้เริ่มตั้งต้นอำนวยการสอนวิธีขับรถยนต์แก่บันดานายทหารเหล่านี้ด้วย

ครั้นวันที่ ๓๐ มกราคม บันดานายทหารชั้นประทวน ซึ่งได้คัดเลือกสำหรับไปในงานพระราชสงครามได้มารายงานตนเองต่อผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ ในศาลาว่าการกระลาโหม รุ่งขึ้นจึงได้มีการคัดเลือกนายทหารชั้นประทวนสำหรับบรรจุเข้าในกองบินทหารบก

วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ บันดาชายฉกรรจ์ผู้ซึ่งมีความจงรักภักดีอาสาสำหรับไปในงานพระราชสงคราม ต่างได้ยินดีรับมารายงานตนเองตามกำหนดที่นัดไว้ ผู้ซึ่งเข้ารับราชการในครั้งนี้ มีบุคคลหลายชนิด กล่าวคือ ทหารบกกองหนุน, ทหารเรือกองหนุน, ตำหรวจภูธรและตำหรวจพระนครบาล, พลเมืองซึ่งเคยเป็นเสือป่ามาแล้ว พวกนี้นับว่ารู้จักท่าทหารบ้าง กับยังมีพวกพลเมืองซึ่งยังมิได้เคยรับการฝึกหัดท่าทหารมาเลยนั้นอีกด้วย

ผู้บังคับการกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม ได้มอบให้ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ เป็นผู้รับผิดชอบในการฝึกหัดสั่งสอนทหารอาสาทั่วไป ตลอดจนการเบิกจ่ายเครื่องแต่งกายทหาร

เพื่อจะให้การฝึกหัดสั่งสอนดำเนินไปโดยเร็วตามความมุ่งหมายของทางราชการ จึงได้จัดการแบ่งทหารเข้าประจำกองย่อยสำหรับการชั้นต้นนี้ตามภูมิความรู้ของทหารซึ่งมีมาแล้ว คือพวกที่เคยได้รับราชการทหารบกมาแล้วรวมเป็น ๑ กองย่อย พวกซึ่งเคยรับราชการทหารเรือหรือตำหรวจ ฯลฯ มาแล้ว รวมเป็น ๑ กองย่อย ส่วนพวกที่เป็นพลเรือนอาสานั้นแบ่งเป็น ๕ กองย่อย (ในขณะนี้ทหารประจำการยังหาได้เรียกเข้าประจำกองทหารอาสา) ส่วนการฝึกหัดสั่งสอนนั้น ได้กำหนดอย่างวิธีฝึกหัดทหารระดม โดยเหตุที่บันดาทหารเป็นผู้ซึ่งเต็มใจสมัครเข้ารับราชการทั้งสิ้น และอาไศรยที่ผู้ฝึกหัดได้ใช้ความพยายามโดยเต็มกำลัง ภายใน ๗ วัน การฝึกหัดท่ามือเปล่าได้ดำเนินไปจนพับว่าพอใช้ราชการได้ ตั้งแต่วันที่ ๘ เป็นต้นไปได้เริ่มฝึกหัดท่าปืน

ครั้นวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ทหารประจำการซึ่งกรรมการคัดเลือกสำหรับไปในงานพระราชสงคราม ได้มารายงานตนเองต่อผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ได้คัดเลือกนายสิบพลทหารซึ่งจะให้เข้ารับราชการในกองบินทหารบกส่งไปดอนเมือง โดยทางรถไฟหลวง

เมื่อได้แยกทหารเป็นกองรถยนต์และกองบินแล้ว จำเป็นต้องบรรจุแบ่งทหารใหม่

กองบินทหารบกจัดเป็น ๓ กองใหญ่

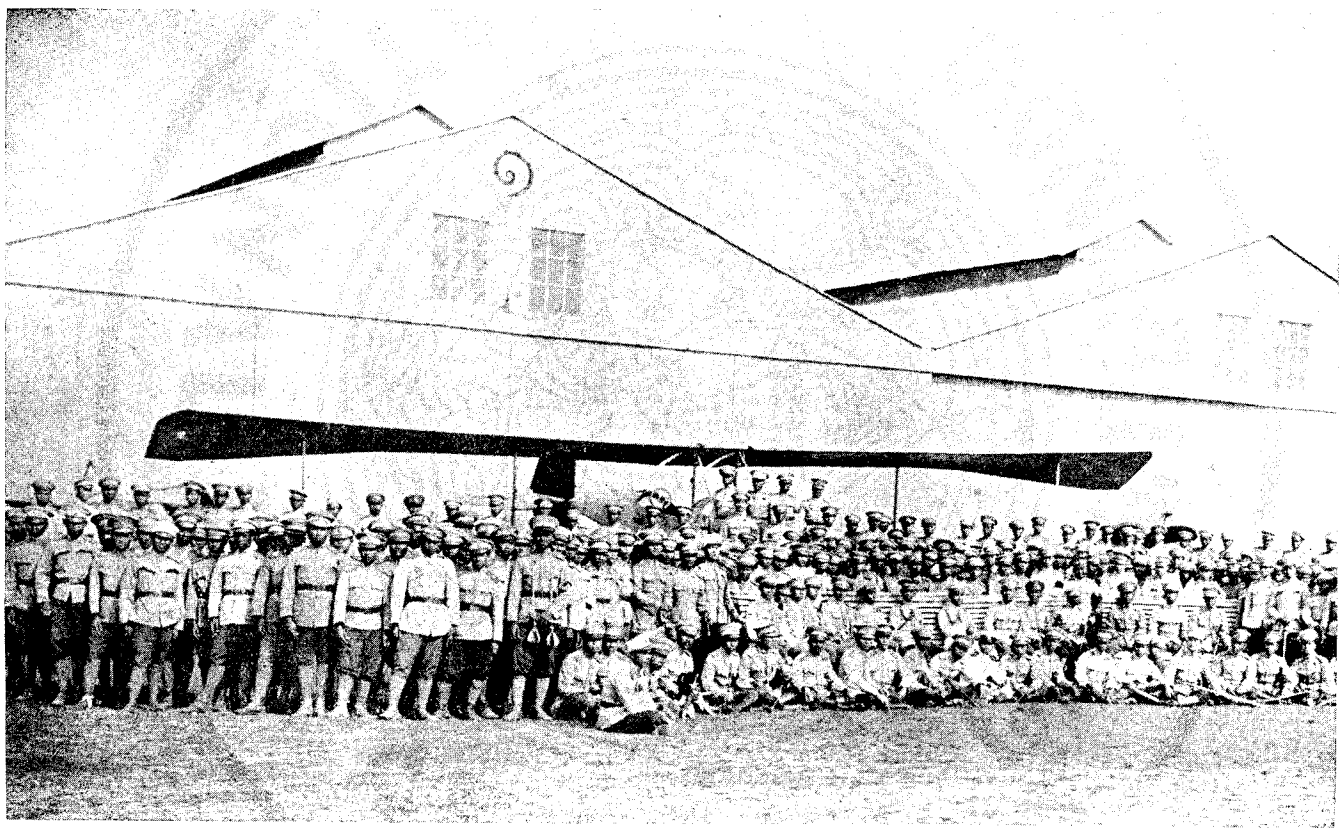
กองบินใหญ่ที่ ๑ (กองขับไล่) มีนายร้อยเอก ปลั่ม สุคนธสาร เป็นผู้บังคับบัญชา

กองบินใหญ่ที่ ๒ (กองลาดตระเวน) มีนายร้อยโท เหมยศร เป็นผู้บังคับบัญชา

กองบินใหญ่ที่ ๓ (กองทิ้งระเบิด) นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ เป็นผู้บังคับบัญชา

ในกองใหญ่ ๑ กอง มีผู้บังคับบัญชานายและพลทหาร, นักบิน, ช่างเครื่องยนต์ และแพทย์พลพยาบาลประจำประมาณ ๑๓๕ คน ทั้ง ๓ กองใหญ่มีทหาร ๕๐๐ คนเศษ

กองทหารบกรถยนต์นั้นจัดเป็น ๑ กองใหญ่ในบังคับบัญชานายร้อยเอกต่อย หัสดิเสวี มีทหารในกองใหญ่ทั้งพลรบและผู้ช่วยพลรบประมาณ ๗๕๐ คน กองทหารบกรถยนต์ในชั้นนี้จัดแบ่งเป็น ๗ กองย่อย ๆ ๑ มีนายทหาร, นายสิบ พลทหารประมาณ ๑๐๐ คน มีนายทหารเป็นผู้บังคับกองย่อยดังนี้

ทหารในกองบินทหารบกซึ่งเข้ารับราชการที่ดอนเมือง, ก่อนไปยุโรป. (ผ.ท.บ.)

ผู้บังคับกองย่อยที่ ๑ นายร้อยโท หม่อมเจ้านิคยากร

ผู้บังคับกองย่อยที่ ๒ นายร้อยโท เอิบ รักประเทศ

ผู้บังคับกองย่อยที่ ๓ นายร้อยโท หม่อมหลวงดวง สุทัศน์ ณกรุงเทพ

ผู้บังคับกองย่อยที่ ๔ นายร้อยโท ศรี ศุระวาที

ผู้บังคับกองย่อยที่ ๕ นายร้อยโท แม้น เหมะจุฑา

ผู้บังคับกองย่อยที่ ๖ นายร้อยตรี พล เด่นวงศ์ ณกรุงเทพ

ผู้บังคับกองย่อยที่ ๗ นายร้อยโท มุ่ย มังคลานนท์

ผู้บังคับกองย่อยที่ ๘ นายร้อยโท เพิ่ม อุณหสุต

ผู้บังคับหมวดพยาบาล นายร้อยตรี ชุ่ม จิตร์เมตตา

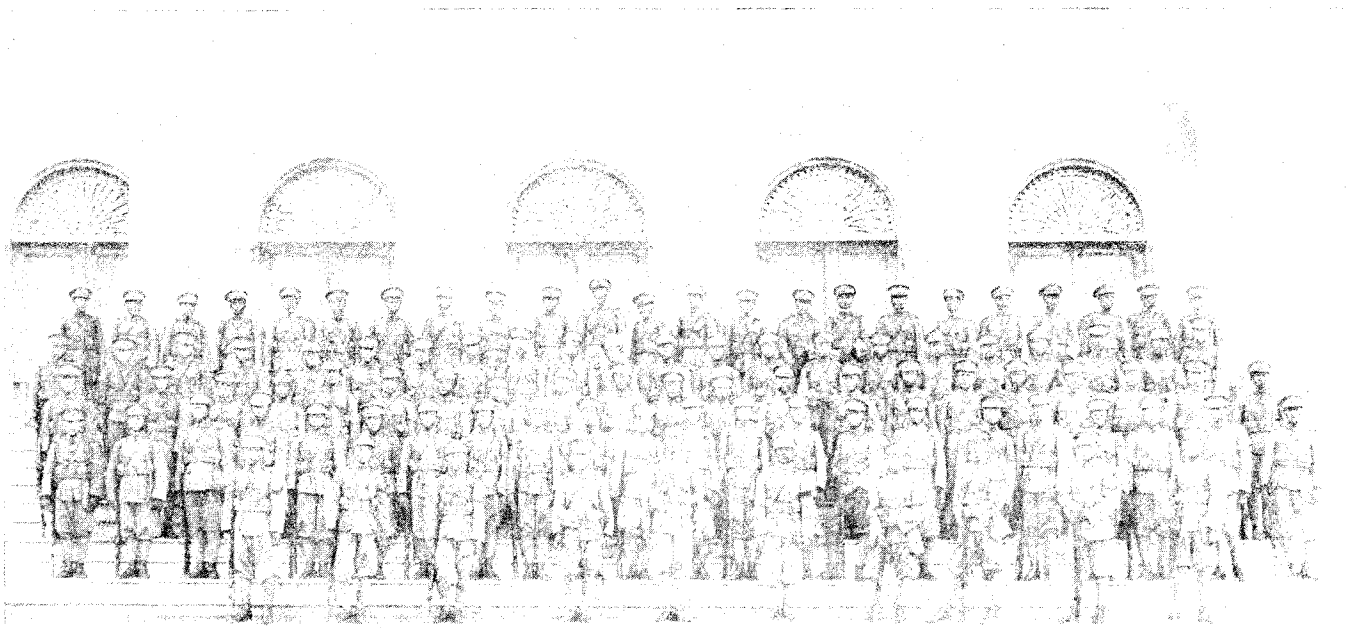
การฝึกหัดสั่งสอนอย่างทหารราบและการเตรียมพร้อมสำหรับเคลื่อนที่นั้น ได้แล้วเสร็จในปลายเดือนกุมภาพันธ์นั้นเอง แต่โดยเหตุที่ในขณะสงครามราชสัมพันธมิตร์มีความจำเป็นต้องใช้เรือกลไฟสำหรับการลำเลียงกำลังทหารและสเบียงมาคมาย เรือเดินทเลขนาดใหญ่จึงไม่ว่างสำหรับมารับกองทหารไทย ส่วนเรือเดินทเลของไทย (เรือซเลย) ที่มีอยู่ในขณะนั้น รัฐบาลสยามก็ได้แบ่งปันให้ราชสัมพันธมิตร์ยืมเช่าไปทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นในปีพระพุทธศักราช ๒๔๖๐ นี้ กองทหารไทยจึงยังมิได้เคลื่อนที่ไปจากพระมหานคร

ตอนที่ ๔

กิจการเบื้นไปของกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม ในขณะที่ยังอยู่ในกรุงเทพ ฯ เมื่อต้นปีพระพุทธศักราช ๒๔๖๑

วันที่ ๓ เมษายน พ. ศ. ๒๔๖๑ ได้รวมบัญชาทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม (ทั้งกองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์) ในศาลาว่าการกระลาโหมในเวลาก่อนเที่ยง ครั้นเวลา ๓๓ นาฬิกาได้นำแถวทหารไปยังโรงเรียนทหารบกหลังพระราชวังสราญรมย์ ได้จัดการให้ทหารกระทำการคำนับคนต่องชัยเฉลิมพล ครั้นแล้วทหารได้รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยารวมเป็นพิธีอันเดียวกัน ในคืนวันนั้นได้จัดการให้มีมโหรศพ เบื้นการฉลองตามธรรมเนียมของทหาร ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้จัดการให้มีดนตรีพูด ๓ โรง, ลิเกดูดบท ๓ โรง, แตรวง ๓ วง กับดำดีอีก ๓ วง นอกจากการมโหรศพแล้ว เจ้าน่าที่ได้จัดการเลี้ยงทหารอย่างอิ่มหนำสำราญด้วย การฉลองได้เบื้นไปโดยร่าเริง ทหารทุกคนรู้สึกว่าตนได้อยู่ใต้ร่มธงเบื้นทหารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแท้ ๆ

ในระหว่างที่ตอนเรืออยู่นี้ ได้มีการฝึกหัดสั่งสอนทหารเพิ่มเติมตลอดเวลา ทางกองบินทหารบกที่ดอนเมืองได้ฝึกหัดศิษย์การบินและช่างเครื่องยนต์ ทางกองทหารบกรถยนต์ในพระนครได้ฝึกหัดนายทหารตลอดจนพลทหารในวิชาการขับรถยนต์เบื้องต้น ส่วนการฝึกหัดอย่างทหารราบนั้นได้หัดท่าเบื้นตลอดจนการฝึกหัดยิงเป้าด้วยกระสุนจริง

(ผ.ท.บ.)

ทหารส่วน ๑ ใน ๙ ของกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งเข้ารับราชการที่กรุงเทพ ฯ ก่อนไปราชการสงคราม.

การพระราชทานเลี้ยงส่งกองทหาร

ครั้นวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๒๐ ได้มีคำสั่งให้ทหารในกองทหารบกรถยนต์เริ่มแต่งกายเครื่องสีกากี (อย่างที่จะไปในงานพระราชสงคราม) เป็นครั้งแรกที่เริ่มใช้เสื้อกางเกงสีกากีในกองทัพบกสยาม

ในวันเดียวกันนั้นเวลา ๑๗ นาฬิกาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ทหารในกองทหารบกรถยนต์ในบังคับบัญชานายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ (ร.อ.ค่อย หัตถิเสถี ได้รับพระราชทานบันดาศักดิ์เป็นหลวงแล้ว) เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทณะสนามทางทิศตะวันออกแห่งพระที่นั่งอนันตสมาคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเสมาเงินมีสายพร้อมแก่ทหารทุกคน เสมานั้นด้านหนึ่งมีอักษรพระบรมนามาภิไธยย่ออักษร "ร" อยู่ในพระมหามงกุฎ มีเถรวรณัคร์ข้างเคียง อีกด้านหนึ่งนั้นจารึกว่า "พระราชทานสำหรับงานพระราชสงคราม ๒๔๒๐"

ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๒๖ พฤษภาคม นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ผู้บังคับการกองทหารที่ไปในงานพระราชสงคราม ได้นำทหารกองบินทหารบกเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ตั้งแถวกองเผ้าณะที่เดียวกับที่กล่าวมาแล้วในวันก่อน เวลา ๑๗ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จออกยังพลับพลาที่ประทับ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเสมาเงินแก่ทหารในกองบินทั่วกันทุกคน

ครั้นเสร็จการพระราชทานเสมาแล้ว บันดานายสิบพลทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม (ทั้งกองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์) ได้รับพระราชทานเลี้ยงส่งในปรำท้องสนามด้านตวันออก แห่งพระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งเจ้าน่าที่ได้จัดไว้อย่างบริบูรณ์ ส่วนนายทหารสัญญาบัตรซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามทั้งหลายพร้อมด้วยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่บางพระองค์บางท่าน ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าน่าที่เชิญเสด็จและเชิญมานั้น ได้รับพระราชทานเลี้ยงร่วมโต๊ะเสวยบนพระที่นั่งอนันตสมาคม

เมื่อจวนจะเสร็จการเลี้ยง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสแก่ทหารดังต่อไปนี้

"ดูกรท่านทหารทั้งหลาย

ข้าพเจ้าเชิญท่านทั้งหลายมาสโมสรประชุมและเลี้ยงส่งในครั้งนี้ ซึ่งจะออกไปนอกประเทศวันนี้ ก็เพื่อจะแสดงความยินดีของข้าพเจ้าผู้เป็นจอมทัพบก และซึ่งรู้สึกเกียรติยศว่านับตัวได้ว่าเป็นหัวน่าของท่านทั้งหลาย นานมาแล้วทหารไทยเรายังมิได้ทำการยุทธ์นอกประเทศ เพราะฉะนั้นก็ต้องนับว่าในการที่ได้มีโอกาศคราวนี้ เป็นโอกาศอันสำคัญอัน ๑ ในหมู่พวกเราที่เป็นทหารไทย ควรจะรู้สึกว่าเราทั้งหลายที่ไปในครั้งนี้เป็นเหมือนผู้ที่จะไปทำให้พงษาวดารไทยรุ่งเรืองงดงาม เป็นผู้ประดิษฐ์หน้าอัน ๑ ในพงษาวดารชาติเราให้ถูกหลานผู้สืบสายโลหิตได้รู้สึกภูมใจ เมื่อพิจารเห็นน่านี้ ในการที่เราทั้งหลายจะออกไปครั้งนี้ ถึงจำนวนเรานั้นยกก็จริงแต่ขอให้รู้ว่าข้อนั้นไม่สำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่เกียรติยศ ขอให้นึกดูให้ดี เราทั้งหลายรู้สึกน้อยน่ารู้สึกน้อยใจมานานแล้วอย่างไร ในการที่ใคร ๆ เขาเห็นเราเป็น

ชาติเล็กน้อยไม่เสมอน่าเราได้ ในคราวนี้เป็นโอกาสอันดีที่เปิดให้แก่เรา ทั้งหลายที่จะได้แสดงให้เห็นชัดปรากฏแก่ตาโลกว่ามหาประเทศเรารับเราเท่าประเทศทั้งหลายแล้ว และที่เราได้มีโอกาสขึ้นมาเสมอน่ากับชาติอื่น ๆ ในครั้งนี้ ขอให้เราทั้งหลายที่อยู่ในที่นี้ไตร่ตรองดูให้ดีว่าเป็นเพราะเหตุใด ?

มีผู้พูดอยู่เสมอว่ากรุงสยามเป็นเมืองเล็กประเทศน้อย ถึงจะมีทหารไว้ก็สู้ใคร ๆ เขาไม่ได้ เพราะฉะนั้นมีไว้ก็เป็นการเปลืองเงินเปล่า! ข้อนี้ตัวข้าพเจ้าผู้เป็นหัวน่าของทหารได้รู้สึกเจ็บใจมานานแล้ว แต่ว่าไม่มีโอกาสจะเถียงให้ถนัด มาครั้งนี้เป็นโอกาสดีเห็นถนัดแล้ว คือ ถ้าต่างว่าผู้ที่พูดว่าทหารไม่มีประโยชน์ กรุงสยามไม่ควรจะมีทหารนั้น สมมุติว่าได้บันดานให้เป็นไปได้ตามที่พูดแล้ว เมืองเราเวลานี้จะอยู่ที่ไหนเล่าท่าน ? จะได้มีโอกาสได้ไปแสดงชื่อเสียงในท่ามกลางยุโรปอย่างนี้หรือ ? นี่เพราะเรามีทหาร เพราะเราเตรียมพร้อมอยู่เสมอ เพราะเราอยู่ในความไม่ประมาท จึงได้มีโอกาสเผยแผ่เกียรติยศของชาติที่รักของเรา เมื่อเป็นดังนี้แล้ว เราทั้งหลายที่เป็นทหาร ควรจะรู้สึกว่าเรามีชัยชั้นต้นเสียชั้น ๑ แล้วทีเดียว เรามีชัยแก่พวกที่ดูถูกพวกเรา เรามีชัยแก่พวกที่ไม่รู้จักราคาของพวกเราผู้เป็นทหาร! นี่ชั้น ๑ ชั้นที่ ๒ เราได้มีชัยแล้วแก่ผู้ที่ดูถูกว่าเราเป็นชาติเล็ก แม้แต่เราเป็นชาติเล็กก็ดี เราก็ยังสามารถยื่นมือ ยื่นแขนอันยาวออกไปทำการถึงในสมรภูมิในงานมหาสงครามใหญ่ที่สุดที่โลกเราได้เคยเห็นมา!

อีกประการ ๑ ที่เราได้มีเกียรติยศเช่นนี้ได้ ก็เพราะเหตุที่ชาติเราตั้งอยู่ในทางธรรม คือตั้งอยู่ในที่ถูก เราจะมีทหารไว้ก็ดี จะมีกำลังอย่างใด ๆ ทั้งปวงไว้ก็ดี ไม่ได้มีไว้สำหรับข่มเหงผู้อื่น ไม่ได้มีไว้สำหรับที่จะ

เอากำหมัดเที่ยวยัดปากคนอื่น เรามีไว้สำหรับทำไม ? สำหรับรักษาเรื่องของเราที่เป็นไทย รักษาความเป็นไทย ให้สมเรื่องของเราที่เป็นไทย ! ข้อนี้ควรเป็นข้อที่ทำให้เราทั้งหลายร่าเริง เพราะเหตุใด ? เพราะเรารู้สึกว่าพวกเราทั้งหลายอยู่ในที่ถูก ด้วยความตั้งใจดีมั่งอยู่ในดวงจิตรของทหารทุกคนที่ตั้งใจจะออกไปครั้งนี้ ข้าพเจ้าผู้หนึ่งเชื่อมั่นในใจว่าทหารไทยที่จะได้ออกงานต่อน่าโลกในครั้งนี้ จะไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อชาติเป็นอันขาด ตรงกันข้ามจะทำให้โลกนิยมนับถือ

พวกท่านทั้งหลายที่จะเป็นผู้ออกไป เพื่อนำธงไทยไปคลี่ที่ในกลางสมรภูมิ ขอให้หมั่นรำลึกถึงข้อความที่ข้าพเจ้าพูดกับท่านในวันนี้ และขอให้รำลึกถึงข้าพเจ้าผู้เป็นเพื่อนทหาร ซึ่งตามน่าที่จำเป็นต้องอยู่บ้าน น่าที่ของข้าพเจ้าห้ามไม่ให้ตัวข้าพเจ้าทิ้งบ้านเมืองไป ; แต่ก็ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้จะห้ามหัวใจไม่ให้ไปกับท่านได้ ! เพราะฉะนั้นขอให้เพื่อนทหารทั้งหลายนึกเชื่อเสียเถิดว่า ถึงท่านจะอยู่ในกลางทเลก็ดี จะอยู่ในกลางยุทธภูมิก็ดี บินอยู่ในอากาศก็ดี ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนอยู่กับท่านทุกแห่ง ขอให้เชื่อเถิดในข้อนี้ ถ้าท่านผู้ใดจะต้องรับอันตรายในน่าที่บ้างแล้ว ขออย่าได้นึกว่าต้องรับแต่ผู้เดียว ข้าพเจ้าเป็นผู้รับด้วยเหมือนกัน เป็นผู้เจ็บด้วยเหมือนกัน ถ้าท่านได้รับความยินดีเบิกบานใจ ข้าพเจ้าหวังว่าท่านจะช่วยแบ่งความยินดีนั้นอุทิศให้ข้าพเจ้าผู้อยู่ทางบ้านบ้าง

ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะได้เห็นท่านทั้งหลายกลับมาสู่บ้านเกิดเมืองนอน นำความมีชัยอันงดงามมาสู่บ้าน และนำส่งราชธานีมาสู่ราชาธิปตัยซึ่งท่าน

ทั้งหลายเป็นเหมือนเสาค้ำจุนอยู่ และเป็นสง่าแก่ชาติซึ่งท่านจะเป็นผู้ทำนุบำรุงให้ยั่งยืนสืบไป ให้มีชื่อว่าไทยเป็นไทยสมชื่อชั่วกาลปาวสาน

ท่านทั้งหลายไปครั้งนี้ไปผิดกับไปราชการธรรมดามาก อย่ารู้สึกว่าเป็นของเด็กน้อย ต้องเห็นว่าสำคัญและประพฤติให้สมแก่ที่เป็นทหารไทยที่ส่งไปเป็นตัวอย่างของกองทัพไทย ความประพฤติของท่านทั้งหลายต่อผู้อื่นทั้งในยุโรปภูมิและในที่ใด ๆ ในต่างประเทศต้องให้เขาชมทุกอย่าง ต้องระวังที่สุดอย่าให้มีที่ติได้ ถ้าแม้ว่าพวกเราที่จะไปนี้ทำให้เขาติเตียนได้ ต้องเข้าใจว่าทหารไทยทั้งหมดจะต้องพลอยเสียชื่อด้วย ที่ชาติอื่นเขาไปทำสงครามเขาระวังรักษาตัวอย่างกวดขัน ก็เพราะเหตุใด ? ก็เพราะต่างคนต่างแข่งดีกัน เราไปเราก็ต้องแข่งขันกับเขาเช่นนั้นเหมือนกัน ไม่มีปัญหาอะไร

ที่ข้าพเจ้าพูดมานี้ ขอให้เข้าใจว่าพูดเป็นส่วนตัวตักเตือนกันฉันเพื่อน ไม่ใช่กลัวว่าจะไปทำเสียหายอะไร ตรงกันข้ามข้าพเจ้าเชื่อใจท่านทั้งหลายทุกคน เชื่อว่าคงตั้งใจที่จะไม่ให้มีรอยมัวหมอง แม้แต่เล็กน้อย

ในที่สุดข้าพเจ้าขออวยพรแก่ทหารที่จะออกไปนอกประเทศครั้งนี้ ขอความสุขสวัสดีจงมีแด่ท่านทั้งหลาย ขอจงผ่านพ้นสรรพอุปัทวันตรายให้ได้กลับเข้ามาเต็มไปด้วยชัยชำนะ เพื่อจะได้มาเห็นหน้าข้าพเจ้าผู้เป็นเพื่อน และให้ได้มานั่งร่วมโต๊ะสนิทอีกครั้ง . เมื่อเสร็จสิ้นงานสงครามแล้ว

ขอให้มีความเจริญ ! ขอให้มีไชยชำนะ ! ชโย !"

ครั้นเมื่อได้ทรงดื่มพระราชทานแก่บันดาทหารเสร็จแล้ว จอมพลเจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม จึงรักษวนบันดาท่านผู้ที่นั่งร่วมโต๊ะเสวย กวายชโยและดื่มถวายแด่จอมพลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จอมทัพบก เป็นการสแดงความรู้สึกในพระมหากรุณาธิคุณแก่ทหารเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม

เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงพระอุสาหะเสด็จประทับบนพลับพลาในท้องสนาม ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าหน้าที่จัดการฉายหนังให้ทหารดู บันดาทหารทั้งหลายมีความรู้สึกปีติยินดีเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งได้มีโอกาศเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทแวดล้อมที่ประทับอย่างใกล้ชิด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ประทับทอดพระเนตร์การฉายหนังอยู่ในท่ามกลางทหารอาสาจนถึงเวลาประมาณ ๓ นาฬิกา (ในวันรุ่งขึ้น) จึงได้เสด็จขึ้น บันดาทหารทั้งหลายได้ถวายคำนับและร้องถวายไชโยอย่างสนั่นก้องเครงก็บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นการเสร็จพิธีเลี้ยงพระราชทานส่งแก่กองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม ผู้บังคับบัญชาได้นำกองทหารกลับคืนที่พัก

ครั้นวันที่ ๓๓ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ เสนาธิการทหารบกได้ มีพระกระแสรับสั่งให้ผู้บังคับกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามไปคอยเรือกลไฟซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสส่งมารับกองทหารที่เกาะสีชัง

กระทรวงทหารเรือได้จัดเรือสถิตย์ราชการเป็นเรือสำหรับนำไปส่งยังเกาะสีชังในครั้งนี้ นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ พร้อมด้วย นายพันตรี หลวงทหารพิฆาฏ นายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ กับนายร้อยตรี ชุ่ม จิตรเมตตา จึงได้โดยสารเรือที่กล่าวนามมาแล้วออกจากที่จอดเรือตรงท่าพระจันทร์ ในวันที่ ๑๓ เวลาประมาณ ๑๔ นาฬิกา พอเรือแล่นพ้นสันดอนปากน้ำเจ้าพระยาไปแล้ว ผู้บังคับการเรือได้ตั้งหัวเรือมุ่งไปเกาะสีชัง ในวันนั้นได้บังเกิดคลื่นลมจัด กว่าเรือจะถึงเกาะสีชังเป็นเวลา ๒๒ นาฬิกา ๔๕ นาที จึงได้ลงสมอจอดอยู่ระหว่างเกาะสีชังกับเกาะมะขาม นอกจากเรือสถิตย์ราชการนี้แล้ว กระทรวงทหารเรือได้ส่งเรือพิฆาฏเสือคำรณสินธุ ออกมาคอยรับเรืออยู่ที่เกาะสีชังแล้วเหมือนกัน

เรือทั้ง ๒ ลำนี้ได้จอดคอยอยู่ ๓ วันแล้วยังไม่เห็นเรือซึ่งจะมารับกองทหารมา ต่อวันที่ ๑๖ เวลาเช้า จึงได้เห็นเรือซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสส่งมาจากเมืองไซ่ง่อน เรือลำนี้ชื่อเรือ เอ็มไปร์ เป็นเรือของบังกฤษ แต่ได้ให้รัฐบาลฝรั่งเศสเช่ามาสำหรับการลำเลียงทหาร ระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับแหลมอินโดจีน

เวลา ๑๑ นาฬิกา เรือเสือคำรณสินธุ์ ได้แล่นไปใกล้เรือ เอ็มไปร์แล้ว ผู้บังคับการเรือและนายทหารเรือบางนายจึงขึ้นไปทำการคารวะเยี่ยม ยืนตามประเพณี แล้วนายพันเอก พระเฉลิมอากาศพร้อมด้วยนายทหารซึ่งไปด้วย จึงได้ขึ้นไปบนเรือ เพื่อทำความรู้จักกับผู้บังคับการเรือและเจ้าหน้าที่ในเรือซึ่งจะนำทหารไทยไปสู่ยุโรป กับเพื่อรอดูที่อยู่ในเรือและทำความตกลงในเรื่องการเดินทางให้พร้อมมูล ในโอกาสนี้จึงได้จัดการกะแบ่งที่พักในเรือ

และเตรียมการไว้ให้พร้อมมูล เมื่อเสร็จการแล้วนายทหารจึงได้อำลาเจ้าน่าที่เรือเอ็มไปรักลับมาลงเรือหลวงเสือคำรณสินธุ ได้โดยสานเรือลำนี้กลับกรุงเทพ ฯ เรือถึงกรุงเทพ ฯ ทอดสมอที่ตรงปากคลองตลาดเวลา ๒๓ นาฬิกา ๓๐ นาที

ครั้นวันรุ่งขึ้นนายพันเอก พระเฉลิมอากาศได้ไปเฝ้าเสนาธิการทหารบกกราบทูลรายงานกิจการต่าง ๆ ซึ่งได้ไปตกลงกับผู้บังคับการเรือเอ็มไปร์ เสนาธิการทหารบกจึงได้ทรงกำหนด วันที่ ๑๙ มิถุนายน เป็นวันที่จะให้กองทหารเคลื่อนที่จากพระนคร

อนึ่งก่อนที่จะกล่าวถึงการเคลื่อนที่เดินทางจากพระนครของกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม ไม่ควรจะลืมระลึกถึงคุณความดีความงามของท่านผู้ซึ่งไม่มีโอกาศจะไปฉลองพระเดชพระคุณในราชการพิเศษครั้งนี้ แต่ได้มีน้ำใจเมตตากรุณาแก่บันดาทหารเป็นส่วนมาก และมีข้าราชการบางนาย ซึ่งได้ช่วยปฏิบัติน่าที่ราชการให้แก่กองทหารอาสา เป็นพิเศษอีกส่วนหนึ่งต่างหาก เพราะฉะนั้นเห็นสมควรจะยกนามขึ้นมากล่าวในที่นี้ เพื่อเป็นการสดงเกียรติคุณสืบไป คือ

๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่ง ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์แก่ทหารอาสา คือ

ก. พระราชทานเสมาเงินจารึกพระบรมนามาภิไธยย่อมีสาย พร้อม พระราชทานต่อพระนัดดา*

ข. พระราชทานเลี้ยงส่งทหารทุกคน

---

* รูปเสมานี้มีรูปสลักอยู่ข้างใน

ก. พระราชทานพระบรมราโชวาทสั่งสอนและอำนวยพร แก่ทหาร

ข. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีการฉายหนังให้ทหาร ดู (ข้อความพิศดารดังได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น)

๒) สมเด็จพระบรมราชินีนารถ พระพันปีหลวง ได้พระราชทานสิ่งของแก่บันดานายทหารและพลทหาร ซึ่งไปในงานพระราชสงครามทุกคน คือ

ก. ตะกรุดพระมีดายสรัยพร้อม

ข. กระดุมขัดมือเสื้อเงิน พระบรมนามาภิธัยย่อ "ส.ผ." คนละ ๑ คู่ ทั้งนี้นับว่าเป็นพระเดชพระคุณอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ยังมีข้าราชการและพ่อค้าให้สิ่งของอีก คือ

๓) นายพลตรี พระยาสิงหเสนี (ฉลาด สิงหเสนี) กับ

๔) นายพันตรี พระยาไกรโกษา (ทัต สิงหเสนี)

ทั้ง ๒ ท่านนี้ได้ ให้พระพิมพ์สำหรับแจกแก่บันดาทหาร ผู้นับถือพระพุทธศาสนา

๕) มหาอำมาตย์โท พระยาพิพัฒโกษา กับนาย อี.บี. อิสวุส ได้ให้สบู่การ์โบลิค ๒๐๐๐ ก้อน สำหรับแจกแก่ทหารทั่วไป

๖) นายมิดานี แพทย์ยิ่นได้ให้

ผ้าพันแผล ๑๐๐๐ ม้วน

ด่างทับทิม ๕๐ ปอนด์

ฝอยถ่านหิน ๕๐ ม้วน

สำหรับใช้ในการรักษาทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

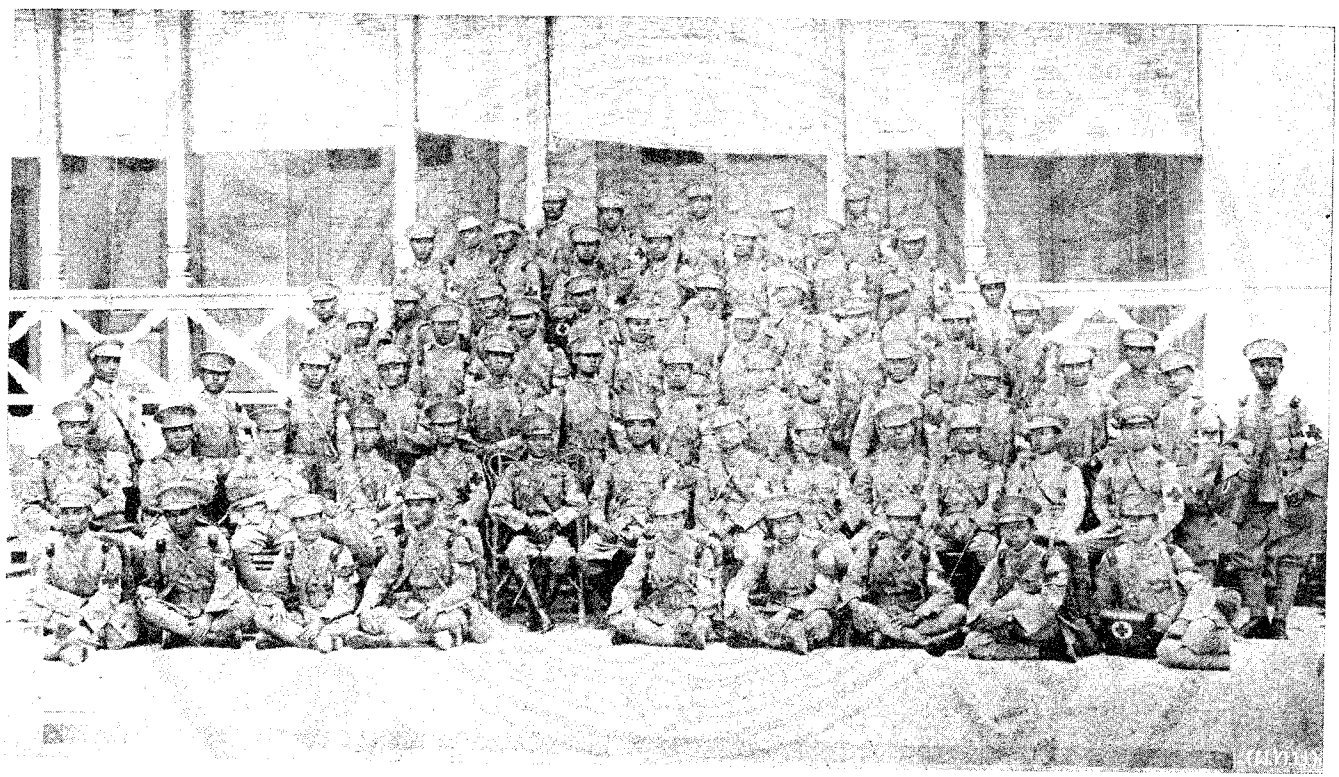
๗) นายบี๊ะ โอสถานุเคราะห์มหาดเล็ก ได้ให้ โอสถกฤษณากลั่น สำหรับแก้จาตุพิการ ๑๐๐๐ ขวด สำหรับใช้ในการรักษาทหาร

๘) คณะข้าราชการในกรมตำหรวจพระนครบาลและตำหรวจภูธรได้เรี่ยรายเงินซื้อนาฬิกาเรือนเงิน ๒๒ เรือน กับส่งเงิน ๓๗๓ บาท ๒๒ สตางค์ (สามพันเจ็ดร้อยสิบเอ็ดบาทยี่สิบสองสตางค์) สำหรับให้แก่ทหาร ๒๒ นาย ซึ่งก่อนเข้าประจำกองทหารได้เป็นข้าราชการของ กรมตำหรวจ ฯ ๓ ฯ

๙) คณะข้าราชการกรมไปรสณีย์โทรเลข พร้อมใจกันเรี่ยรายเงินจัดการเลี้ยงส่งทหารผู้ซึ่งก่อนอาสาได้เคยเป็นข้าราชการในกรมนี้ ๖ นาย เงินซึ่งเหลือจากการเลี้ยงได้ซื้อนาฬิกาเรือนเงินแจกคนละ ๑ เรือน กับส่งเงินมาให้อีก ๒๑๐ บาท ๙๘ สตางค์ สำหรับแจกให้แก่ทหารทั้ง ๖ คนนั้น

๑๐) คณะข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ได้ส่งเงิน ๙๗ บาท ซึ่งเป็นเงินเหลือจากการเรี่ยรายเลี้ยงส่งทหาร ผู้ซึ่งได้เคยเป็นข้าราชการในกรมนั้นก่อนอาสา

๑๑) นางบี๋ไซเอด มะหมุทได้ให้ผ้าเช็ดหน้า ๒ โหล กับถุงเท้าสักหลาด ๒ โหล (คู่)

(ผ.ท.บ.)

หมวดพยาบาลกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม ถ่ายในโรงเรียนทหารบกหลังพระราชวังสราญรมย์.

นอกจากที่ได้กล่าวนามมาแล้วนั้น บันดากรมกองทหารบกต่างๆ ซึ่งนายทหารนายสิบพลทหาร ในกรมกองนั้นๆ ได้ถูกคัดเลือกไปในงานพระราชสงคราม ต่างได้จัดการมีงานเลี้ยงส่งนายทหารสัญญาบัตร์ในสโมสรนายทหาร อีกทั้งได้จัดการเลี้ยงส่งนายสิบพลทหาร ถ้าและมีเงินเหลือจากการเรี่ยรายอยู่อีกมากน้อยเท่าใดแล้วบางกรมก็ได้เฉลี่ยแบ่งให้แก่นายสิบพลทหาร บางกรมก็ได้จัดการแบ่งเงินนั้นเป็นส่วนๆ แล้วจัดให้มีการจับฉลาก เพื่อให้เป็นเงินรางวัลแก่ทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม เพื่อเป็นทุนไปใช้ในระหว่างเดินทาง

การมีน้ำใจศรัทธาและความพร้อมเพรียงแห่งบุคคลและแห่งหมู่ชนดังได้กล่าวมาแล้วนี้ ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นความเมตตากรุณาและความสามัคคีแห่งชาติไทย อันนับว่าเป็นตัวอย่างอันดีอันงามสำหรับลูกหลานสืบไปในภายภาคหน้า ส่วนทหารซึ่งได้รับผลประโยชน์ทั้งหลายเหล่านี้เล่า ต่างก็มีความยินดีมิเสียแรงที่ได้ยอมจะสละชีพสำหรับชาติในครั้งนั้น

การระลึกถึงใจของผู้ที่จะต้องไปรากกรำในสนามนี้ มิใช่จะมีอยู่แต่เฉพาะส่วนบุคคลหรือคณะเท่านั้นหามิได้ ถึงแม้ว่าทางราชการท่านก็ระลึกถึงความสุขทุกข์ของทหารตลอดจนครอบครัวเช่นเดียวกัน กล่าวคือตามซึ่งทางราชการประกาศไว้ว่า ผู้ซึ่งอาสาไปในงานพระราชสงครามครั้งนี้ จะได้รับพระราชทานผลประโยชน์เป็น ๒ ส่วน คือส่วนหนึ่ง เงินเดือนเบี้ยเลี้ยงซึ่งได้รับอยู่ในประเทศสยามก็จะจ่ายให้ ในเวลาที่กองทหารเคลื่อนที่เดินทางไปจากพระนครแล้ว ทหารจะได้รับพระราชทานเงินเดือนตามอัตราในยุโรป

อีกประเภท ๑ ถ้าแม้กองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามได้ออกเดินทางตามกำหนดเวลา (คือ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๐๐) เงินเดือนอัตราในประเทศสยามก็จะได้จ่ายให้แก่ครอบครัวทหาร เพื่อให้ครอบครัวมีใช้จ่ายเลี้ยงชีพต่อไป แต่โดยเหตุที่ติดขัดไม่มีเรือกำเดียง ทหารต้องอยู่ในพระนครเบียดเบียงซึ่งทหารได้รับนั้นทหารก็ต้องซื้อบริโภคสำหรับตน ๒ ฉะนั้นจึงบังเกิดความอัตคัดขัดสนแก่ครอบครัวทหารบางคน

ในอาการซึ่งบังเกิดมีขึ้นเช่นนี้ เสนาธิการทหารบก ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงตามลำดับขั้นของทหารอาสำ ได้ทรงเล็งเห็นความทุกข์ยากของครอบครัวทหารอาสำ จึงได้ทรงพระดำริและทรงจัดการตกลงกับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ขออนุญาตเบิกในอัตราเงินเดือนซึ่งทหารควรจะได้รับ ถ้าแม้กองทหารเคลื่อนที่จากกรุงสยามตั้งแต่เดือนเมษายนจนถึงเดือนพฤษภาคม รวม ๒ เดือน เป็นเงิน ๙๐ ฟรังค์ เท่ากับเงินสยามในเวลานั้น ๔๖ บาท ๗๐ สตางค์ แจกจ่ายให้แก่นายสิบพลทหารทุกคน เพื่อจักได้ส่งไปบำรุงเลี้ยงครอบครัวนี้ เป็นการสำแดงให้เห็นว่า ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารคอยสอดส่องในความสุขทุกข์ของทหารตลอดจนครอบครัวอยู่ทุกเมื่อ ส่วนนายสิบพลทหารซึ่งได้รับความกรุณาในสถานนี้ ต่างมีความปีติยินดีระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง ทั้งเป็นที่ไว้วางใจและหวังได้ว่า ถึงแม้ตนจะจากไปเพื่อประโยชน์แก่ราชการในต่างประเทศ ทางฝ่ายราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็คงจะดูแลมิให้ครอบครัวต้องอดอยากเป็นแน่แท้

ต่อนี้ไปจักขอนำคำเนาแจ้งความประกาศรมเรยผู้ซึ่งทำการเนื่องกับกองทหารอาสำนี้มากล่าวให้ทราบต่อไป

ที่ ๖๗/๓๗๒๐๐ แจ้งความสำหรับทหารบก
๒๕๖๐

เรื่อง ชมเชยผู้ที่ทำการเนื่องในการรับคนอาสา

เนื่องในการรับคนอาสาเพื่อไปในงานพระราชสงคราม มีเจ้าน่าที่ซึ่งต้องทำการเป็นพิเศษเพิ่มขึ้นจากงานประจำตามตำแหน่งอีกมาก คือ

๑ นายพันเอก พระสรรชาญพลไกร ปลัดกรม เสนาธิการณ์ทหารบก
๒ นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ผู้บังคับการกองบินทหารบก
๓ นายพันเอก พระอุปเทศทวยหาร เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก
๔ นายพันตรี หลวงรามภักดี นายทหารคนสนิทของเสนาธิการทหารบก
๕ นายพันตรี หลวงศักดาพลรักษ์
๖ นายแพทย์ โรแบร์ต์

กับเจ้าน่าที่ฝ่ายปลัดกรม ในกรมบัญชาการกรมเสนาธิการณ์ทหารบก ในกรมยุทธศึกษาทหารบก และนายแพทย์ซึ่งทำการอยู่ในโรงพยาบาลสภากาชาดอีกหลายนาย ด้วนได้ใช้ความอุตสาหะพยายามทำการดี และได้รับความเหน็ดเหนื่อยมาก ข้าพเจ้าขอประกาศแสดงความขอบใจอย่างยิ่งแก่เจ้าน่าที่ทั้งปวง

ศาลาว่าการกระลาโหม ในพระนคร
วันที่ ๗ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

(ลงนาม) นายพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต
เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม

ที่ ๒๔/๑๐๒๐๐
๒๔๒๑

แจ้งความสำหรับทหารบก

เรื่อง โฆษนาชมเชยผู้ซึ่งทำการที่เนื่องในการจัดส่งทหาร
ไปในงานพระราชสงคราม

เนื่องในการรวบรวมทหารจัดส่งไปในงานพระราชสงครามณะทวีปยุโรปตามกระแสรพระบรมราชโองการนั้น นายทหารและข้าราชการบางนายบางจำพวก ได้สแดงความอุตสาหะพยายามแก่กล้า ทำกิจให้ผลดีแก่ราชการเป็นอันมาก ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก สมควรได้รับความชมเชยเป็นพิเศษ และโฆษนาให้ปรากฏเป็นเกียรติยศ ดังต่อไปนี้

๑ นายพันโท หลวงอาวุธสิทธิกร ผู้ช่วยผู้บังคับกองบินทหารบก ซึ่งต้องบังคับกองบินส่วนที่มิได้ไปในงานพระราชสงคราม

๒ นายร้อยโท ฉวี ปรรณะพินทุ

๓ นายร้อยตรี กล่อม สุคนธสาร ประจำกองบินทหารบก ส่วนที่มิได้ไปในงานพระราชสงคราม

๔ บันดานายสิบพลทหารซึ่งประจำกองบินทหารบก ส่วนที่มิได้ไปในงานพระราชสงคราม

๕ นายร้อยโท เพิ่ม จันทิมานนท์ ผู้รั้งหัวน่าพแนกที่ ๓ กรมครุภัณฑ์ทหารบก

๖ จ่านายสิบ แบน กรมทหารบกพาหะนะของกองทัพน้อยทหารบกที่ ๑

๓๑๒
ม.141562
๓๕๕.๐๐๙๕๙๓
ม๐๗๒

๗ นายร้อยโท เยื้อน กุดแพทย์ ผู้รั้งหัวน่าพแนกที่ ๒ กรมส่งเสบียงทหารบก

๘ นายร้อยโท กี่ ชมะบุรณ์ ผู้บังคับกองร้อยที่ ๓ โรงเรียนนายร้อยชั้นปฐม

๙ นายร้อยโท ทิม คงคานนท์ ประจำโรงเรียนนายร้อยชั้นปฐม

๑๐ นายร้อยตรี สิทธิ์ ปะกะคามิน ประจำกรมยุทธศาสตร์ทหารบก

๑๑ เสมียนพนักงานในกรมปัญชาการกรมเสนาธิการณ์ทหารบก

ศาลาว่าการกระลาโหม ในพระนคร

วันที่ ๑๔ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

(ลงนาม) จอมพล เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต

เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม

ตามความซึ่งได้กล่าวมาแล้ว อาจสันนิษฐานได้ว่า ทางราชการแห่งรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีความพยายามเต็มที่ที่จะกระทำการช่วยเหลือราชสัมพันธมิตรทุกสิ่งทุกอย่าง ตลอดจนการที่จะส่งกองทหารไปทำการสงครามร่วมมือด้วย ส่วนชายฉกรรจ์ชาติไทยก็ประกอบไปด้วยความจงรักภักดีต่อพระมหากระษัตริย์ ยอมสละชีวิตสำหรับชาติบ้านเมืองที่รัก บันดาข้าราชการและพ่อค้าพานิชต่างก็พยายามกระทำการ

ตามหน้าที่ของตนโดยเต็มสติกำลัง โดยความหวังจักให้ได้ชัยมงคลนำส่งมาสู่ราชธิปไตย นำชัยชำนะมาสู่ชาติ ความคิดความหวังเหล่านี้มิใช่เป็นความฝันหรือเป็นความนึก ดังที่เรียกว่าสุขสวนสวรรค์! เมื่อความสามัคคีพร้อมเพรียงมีอยู่ในหมู่คนชาติไทย กับทหารทุกคนพยายามปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยสุดกำลัง มิได้คิดเห็นแก่ความสุขส่วนตัว มุ่งแต่จะหาชื่อเสียงให้แก่ชาติอยู่ทุกเมื่อแล้ว ความสำเร็จเป็นต้องตามมา เพราะฉะนั้นต่อไปนี้ถึงแม้จะได้กล่าวถึงเรื่องความลำบากยากเข็ญของทหารบ้างเป็นบางแห่ง แต่เรื่องที่น่าปีติยินดีนั้นก็มีอเนกประการ ทั้งผลที่สุดความมีชัยก็สำเร็จดังความปรารถนา

ภาคที่ ๒

กองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงคราม เดินทางจากประเทศสยามข้ามทเลไปสู่ประเทศฝรั่งเศส

ตอนที่ ๑

การประชุมทหารในศาลาว่าการกระลาโหมก่อนเคลื่อนที่

ตามที่เสนาธิการทหารบกได้ทรงกำหนดวันที่ ๑๙ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ เป็นวันซึ่งกองทหารไทยจะเคลื่อนที่ออกเดินทางจากกรุงเทพ ฯ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ทางราชการมิได้จัดให้มีการส่งเสียกันอย่างเอิกเกริก เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เลี่ยงส่งแล้วประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งเพราะการที่จะจัดการส่งเป็นพิธีไม่เป็นกิจที่พึงประสงค์ด้วยไม่ถูกกับทางการของทหาร

วันที่ ๑๙ มิถุนายน เวลา ๑ นาฬิกา ๓๐ นาที ที่กองบินทหารบกดอนเมือง ได้ประชุมทหาร แล้วนำแถวไปยังสถานีรถไฟ ดำเนียงทหารขึ้นรถไฟพิเศษ เวลา ๒ นาฬิกา ๓๕ นาที รถไฟได้เคลื่อนที่จากสถานีดอนเมือง ๓ นาฬิกา ๑๕ นาที รถไฟได้มาถึงสถานีหัวลำโพง กรุงเทพ ฯ นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏได้นำแถวเดินไปยังศาลาว่าการกระลาโหม ทหารได้ไปถึงที่หมาย เวลา ๓ นาฬิกา ๕๐ นาที

ฝ่ายทางกองทหารบกรถยนต์ในกรุงเทพ ฯ นั้น เวลา ๒ นาฬิกาได้สั่งให้ปลุกทหาร เวลา ๓ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้ประชุมแถวในสนามภายในค่ายศาลาว่าการกระทรวงโหม พอกองบินทหารบกมาถึงแล้ว ก็ได้รวมกองประชุมพร้อมกันอยู่ที่สนามหญ้า ในระหว่างนี้เจ้าหน้าที่ได้จัดการขนส่งสัมภาระของกองบินโดยรถยนต์จากสถานีไปยังท่าเรือ แล้วจึงเริ่มต้นขนส่งสัมภาระของกองทหารบกรถยนต์

เวลา ๔ นาฬิกาตรง จอมพล สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก ได้เสด็จสู่ที่ประชุมแถว ผู้บังคับการกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามได้บอกแถวให้ทหารกระทำถวายคำนับและทูลเกล้า ฯ ถวายรายงาน

ครั้นแล้ว จอมพล ฯ ด ฯ เสนาธิการทหารบกได้ทรงอ่านพระราชโทรเลขของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานมาแต่ที่ประทับหาดเจ้าสำราญจังหวัดเพ็ชรบุรี เป็นใจความว่า ทรงอำนวยพรให้ทหารเดินทางไปโดยสุขสวัสดีมีชัย ครั้นทรงพระราชโทรเลขเสร็จแล้ว เสนาธิการทหารบกได้พระราชทานโอวาทแก่ทหารดังมีความเจ้าต่อไปนี้

"ทหารทั้งหลายของพึงข้าพเจ้า

บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่ท่านทั้งหลายจะต้องจากพระมหานครไปราชการสงครามนอกพระราชอาณาเขตร์ ขั้นต้นเราจงมาตำหริพิจารณากันอีกครั้งหนึ่ง ว่าที่ท่านทั้งหลายจะไปครั้งนี้สำหรับประโยชน์และความมุ่งหมายอย่างไร

การสงครามซึ่งเป็นอยู่ในยุโรปขณะนี้ ดังนับว่าห่างไกลจากเรา และกระทบกระเทือนถึงเราไม่มากนัก เหตุไฉนเล่ารัฐบาลสยามจึงคิดส่งท่านทั้งหลายออกไปรบกับเขาด้วย คือส่งไปต่างบ้านต่างเมืองให้ทนระกำลำบาก และอาจเป็นอันตรายถึงชีวิต ทำเช่นนั้นสมควรแล้วหรือ ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ทหารทั้งหลายความที่ร้าพเจ้ากล่าวมานี้ก็แสดงแจ้งพอแล้วไม่ใช่หรือ? เห็นได้ว่า การที่ท่านทั้งหลายรักต้องทนระกำลำบากออกไปราชการสงคราม ครั้งนี้ กระทำสำหรับการป้องกันประเทศสยามนี้เองโดยแท้!.....

.....

..... ฉะนั้นท่านจึงต้องถือว่าได้มีเกียรติยศกระทำการอย่างสำคัญยิ่งสำหรับชาติบ้านเกิดเมืองมารดา อันนี้นี่การฉลองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราอย่างดีที่สุด หาที่เปรียบปานมิได้

ราพเจ้าขอตักเตือนท่านทั้งหลายว่า ธรรมดาการไปสงครามจะให้ได้อยู่กินเป็นสุขสบายอย่างอยู่กับบ้านนั้นไม่ได้เป็นอันขาด ถึงแม้ผู้บังคับบัญชาของท่านจักได้พยายามจัดการทุกอย่างให้ท่านได้รับความผาสุกมากที่สุดก็ดี ความลำบากคงต้องมีอยู่นั่นเอง จะทำสงครามปราศจากความลำบากยากแค้นนั้นไม่ได้; เริ่มต้นขณะที่ลงเรือไปคงต้องเบียดเสียดเยียดยัดกันรัดกันวัดนอนบ้าง ทั้งยังจะต้องถูกคลื่นลม ขอท่านทั้งหลายจงกัดฟันทนและระลึกอยู่เสมอว่าเราเป็นชายชาติทหาร! เป็นไทย! ไทยเราในปางก่อนเคยสามารถทนระกำลำบากมาแล้วมากมายยิ่งนัก ไทยสมัยนี้จะไม่แพ้ ไม่ยอมเดือดกว่าไทยครองเรา คงทนความลำบากได้อย่างลูกผู้ชายเหมือนกัน

ท่านทั้งหลายจงนึกถึงพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระอยู่เจ้าหัวของเราซึ่งพระราชทานไว้เมื่อวันทูลลา ท่านทั้งหลายจะเป็นผู้นำเกียรติคุณของชาติไทยไปแผ่ให้ประจักษ์แก่คาโลก ในท่ามกลางสมรภูมิในประเทศ

ฝรั่งเศส ขณะนี้มหาชนทุกชาติทุกภาษาประชุมอยู่พร้อมกัน ท่านจะนึกถึงแต่ตัวของท่านเองเป็นคน ๆ ไม่ได้เป็นอันขาด จงอย่าได้ลืมเลยว่าเกียรติยศแห่งชาติไทยอยู่ในกำมือของท่าน ท่านประพฤติเลวทรามให้เขาเห็น เขาจะไม่ติแต่ตัวท่านหามิได้ เขาจะติชาติไทยเราทั้งชาติทีเดียว ความอันนี้สำคัญยิ่งกว่าอื่นหมด ท่านทั้งหลายจงอย่าได้ลืมเลยเลย จงนึกถึงทุกลมหายใจเข้าออก แล้วพยายามรักษาเกียรติยศของชาติไทยไว้ กระทำให้คนทั้งหลายสรรเสริญว่าไทยเรามีนิไสยดีงาม สมควรได้รับความยกย่องเสมอเหมือนกับชาติใหญ่ทั้งปวง

สำหรับญาติที่รักของท่านทั้งหลายซึ่งอยู่ข้างหลัง ขอท่านจงอย่าวิตก ข้าพเจ้ารับรองว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานพระราชานุเคราะห์เต็มที่เท่าที่สมควรจักพระราชทานได้ ข้าพเจ้าเองจะเป็นผู้เอาใจใส่ในเรื่องนี้อยู่เสมอด้วยความเต็มใจ ขอแต่ให้ท่านทำน่าที่ของท่านให้ดีเถิด เจ้าน่าที่ซึ่งอยู่ข้างหลังจักไม่ปล่อยให้ท่านต้องเสียใจเลย

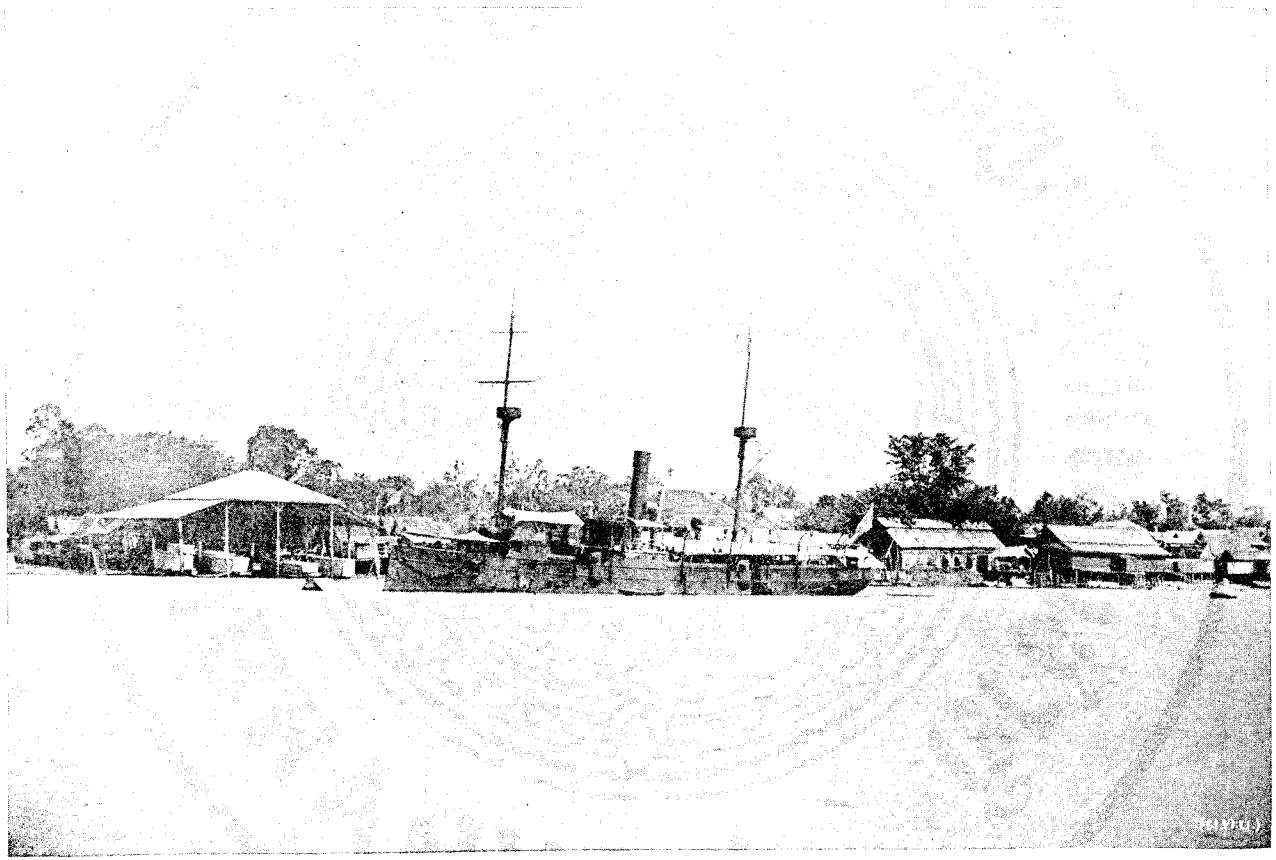
ท่านทั้งหลายจงไปดีเถิด ข้าพเจ้าไม่มีคำอันใดที่จักนำมาสดงแก่ท่านให้สมกับที่ใจของข้าพเจ้าอยากให้พรแก่ท่าน ขอให้เชื่อเถิดว่าข้าพเจ้ารักท่านทั้งหลายดุจน้องและลูกหลานทุกคน อยากให้ท่านได้รับความสุขความเจริญทุกอย่าง ท่านทำดีข้าพเจ้าก็ดีใจ คนใดทำชั่วข้าพเจ้าก็ครอมใจ

ของจงพยายามประพฤติตนให้ข้าพเจ้าได้รับแต่ความยินดีเถิด และข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนไตรย ให้คุ้มครองรักษาท่านทั้งหลายให้ปราศจากอันตราย ให้ได้กลับมาเห็นหน้ากันอีกจงทุกคน วันที่เราได้พบกันอีกเมื่อเสร็จราชการนั้นแหละ จะเป็นวันที่ข้าพเจ้าดีใจที่สุดและสบายที่สุดในชีวิตนี้

ก่อนที่จะออกเดินไปดงเรือ ขอชักชวนท่านทั้งหลายให้เปล่งเสียงถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นหัวน่าแห่งชาติไทยและจอมทัพบกของเรา ขอความเจริญจงมีแก่ประเทศสยาม แก่ชาติไทย ไชโย."

ทหารทั้งหลายได้พร้อมกันร้องไชโยอย่างดังกึกก้องได้ยินไปไกลและเพราะเหตุที่มีเสียงเซ็งแซ่ขึ้นในเวลาดึกสงัด ทำให้ผู้ที่ไม่รู้เรื่องรู้สึกปลาดใจเป็นอันมาก

เมื่อหยุดเสียงไชโยถวายพระพรแล้ว ผู้บังคับการกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามได้มีคำสั่งให้ทหารหันหน้าไปสู่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เตือนให้ทหารน้อมจิตระลึกถึงคุณพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรอันศักดิ์สิทธิ์ของชาติไทย แล้วนายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏได้นำทหารสวดมนต์นมัสการพระศรีรัตนไตรยตามแบบของทหาร เมื่อเสร็จพิธีสวดมนต์แล้ว ได้ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นการขอรับพระราชทานพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม และกราบถวายบังคมลาอีกครั้งหนึ่ง แล้วร้องไชโยถวายขึ้นพร้อมกันอย่างกึกก้อง

(ผ.ท.บ.)

ร. ร. ล. สุครีพครองเมืองซึ่งเป็นเรือทรงของเสนาธิการทหารบกในการส่งกองทหารไปยุโรป.

ตอนที่ ๒

การเดินไปยังท่าราชวรดิษฐ์ และลำเลียงทหารลงเรือ

ครั้นเสร็จพิธีนี้แล้วกองทหารได้เดินไปยังท่าราชวรดิษฐ์ เวลาที่กองทหารออกเดินจากศาลาว่าการกระลาโหม ได้มีญาติพี่น้องและพลเมืองมายืนเรียงรายและคอยส่งอยู่ตลอดทาง ที่ท่าราชวรดิษฐ์ มีจอมพลเรือสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรืออยู่ในเวลานั้น กับเสนาบดีกระทรวงกระลาโหม พร้อมด้วยนายทหารผู้ใหญ่ในกองทัพบกและราชนาวี ซึ่งได้มาประชุมคอยส่งทหารอยู่มากหลาย

เสนาบดีกระทรวงทหารเรือได้ มีรับสั่งให้ทหารเรือจัดเรือแจวเรือพายอีกทั้งเรือกลไฟลำเลียงทหารมาจอดคอยอยู่พร้อมมูลแล้ว และได้ทรงสอดส่องสั่งการในเรื่องลำเลียงทหารให้เป็นที่เรียบร้อยด้วย

ทหารกองใหญ่ที่ ๑ ที่ ๓ กองบินทหารบกได้ลงเรือกลไฟเดอ นายพันเอกพระเฉลิมอากาศเป็นผู้บังคับทหารในเรือลำนี้ ส่วนทหารในกองทหารบกรถยนต์กับทหารกองใหญ่ที่ ๒ กองบินทหารบกนั้นได้ลงเรือศรีสมุท มีนายร้อยเอกหลวงรามฤทธิรงค์เป็นผู้ควบคุมบังคับบัญชา ในเรือลำนี้นายพลเรือโทพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เสนาธิการทหารเรือได้เสด็จไปด้วย ภายในเวลา ๖ นาฬิกาการลำเลียงทหารลงเรือได้พร้อมเสร็จโดยเรียบร้อย

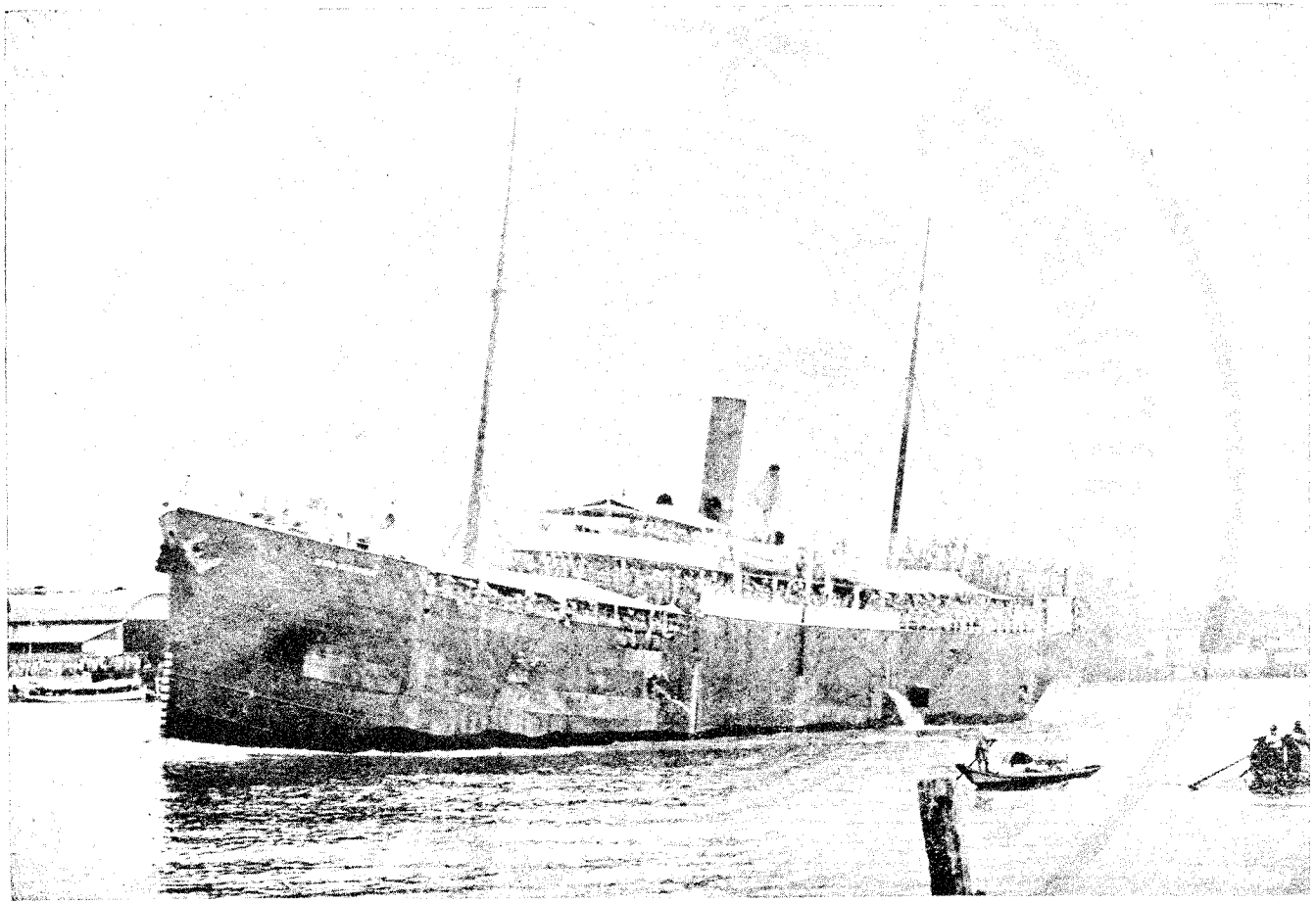
ตอนที่ ๓

ขบวนเรือราชนาวีสยามนำกองทหารซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามจากพระมหานครไปส่งขึ้นเรือเอ็มไปร์ที่เกาะสีชัง

จอมพล ๆ ๑ ๆ เสนาธิการทหารบกได้เด็ดจลงประทับในเรือสุครีพครองเมืองซึ่งเป็นเรือนำ และเวลา ๒ นาฬิกาล่วงแล้วไม่กี่นาทีเรือลำนั้นได้ถอนสมอและแล่นน้ำขึ้นไปเพื่อกลับเรือที่คุ้งตำบลสามเสน เรือศรีสมุทก็แล่นตามขึ้นไปเป็นลำดับ ส่วนเรือกลาทเลคงคอยอยู่ที่น่าท่าราชวรดิษฐ์ เพราะเป็นเรือย่อมกลับลำได้ไม่ถนัดโดยสดวก

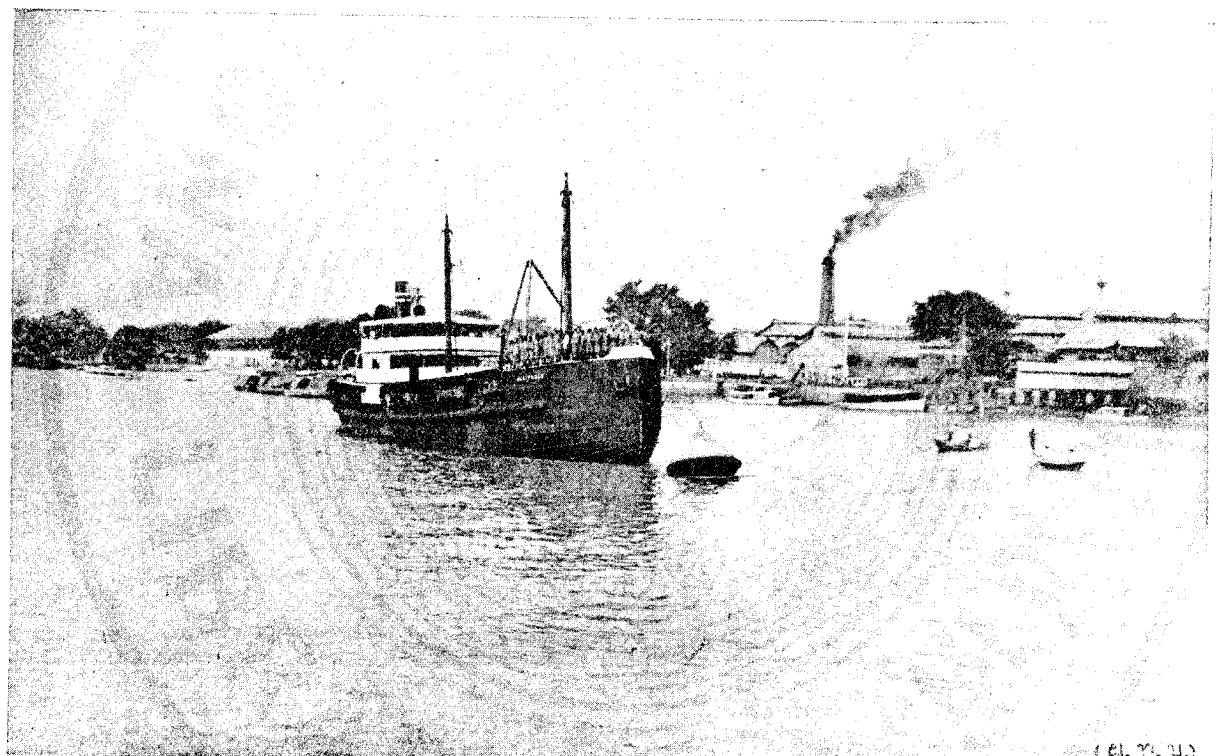
ขณะที่เรือกลไฟทั้ง ๒ แล่นขึ้นไปกลับลำและแล่นตามลำแม่น้ำเจ้าพระยากลับลงมานั้น ทั้ง ๒ ฝั่งแม่น้ำเต็มไปด้วยมหาชนเบียดเสียดกันมาดูส่งทหารผู้กล้าหาญ ซึ่งกำลังจะจากถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองมารดาที่รักไปทำการแทนชาติไทยในมหายุทธสงครามณะทวีปยุโรป มหาชนต่างร้องไชโยให้พรทหาร บางคนโบกผ้า, โบกธง, โบกมือ เวลาที่เรือกลไฟแล่นผ่านน่าโรงทหารบกทหารเรือ พวกพลแตรต่างนำแตรมาเป่าเพลงเดินเพลงมหาไชยกันโดยมิต้องมีคำสั่ง ส่วนทหารผู้องอาจในเรือนั้นเล่าก็ได้โห่ร้องไชโยอำลาและให้พรแก่มหาชนผู้ร่วมชาติทั่วน่ากัน ในเวลาที่เรือกลไฟผ่านสถานทูตสัมพันธมิตรก็ได้ร้องโห่ให้พรแก่ประเทศสัมพันธมิตรอย่างกึกก้อง จนผู้แทนแห่งประเทศนั้น ได้ตื่นนอนขึ้นอย่างฉับพลันในเวลาเช้าวันสำคัญนั้น

เรือสุครีพครองเมืองได้แล่นนำหน้า เรือศรีสมุทตาม ถัดมาเรือกลาทเลขบวนเรือได้แล่นไปถึงปากน้ำเจ้าพระยา (ระหว่างจังหวัดสมุทปราการ

(ผ.ท.บ.)

เรือศรีสมุทลำเลียงกองทหารบกรถยนต์จากพระนครไปส่งเรือแอ็มไปร์ที่เกาะสีชัง.

(ผ.บ.ท.)

เรือกล้าทเลลำเลียงกองบินทหารบกจากพระนครไปส่งเรือแอ็มไปร์ที่เกาะสีชัง.

กับป้อมจุดจอมเกล้า) เวลาประมาณ ๑๓ นาฬิกา โดยเหตุที่น้ำยังไม่ขึ้น ถ้าขืนเดินต่อไปเรือศรีสมุทซึ่งเป็นลำใหญ่ก็จะติดสันดอน ผู้บังคับขบวนเรือจึงได้ให้ธาณัติสัญญามาจากเรือสุครีพครองเมืองสั่งให้เรือทุกลำหยุดลงสมอ เพื่อรอน้ำ ในระหว่างนี้เจ้าน่าที่ฝ่ายทหารเรือได้จัดการเลี้ยงอาหารแก่ทหาร เพราะก่อนนี้ทหารทุกคนกำลังเพลิดเพลินในการชำเลืองเพื่อนร่วมชาติทั้ง ๒ ฝั่งลำแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ การเลี้ยงดูในเรือนั้นไม่จำเป็นต้องกล่าว เพราะเพื่อนนักรบทหารเรือได้จัดไปอย่างดีที่สุด มีเลี้ยงบริบูรณ์ตลอดเวลาจนถึงเรือใหญ่

เวลา ๑๓ นาฬิกา ๓๐ นาที คาดว่าน้ำจะขึ้นพอแล้ว จึงได้ออกเรือแล่นต่อไป แต่พอเวลา ๑๕ นาฬิกา ๓๐ นาที เรือศรีสมุทซึ่งเป็นลำใหญ่และกินน้ำลึกได้ติดสันดอน เลยต้องลงสมอจอดเรือคอยน้ำอีก

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๐ มิถุนายน เวลา ๒ นาฬิกา ๓๐ นาที เรือทั้ง ๓ ลำจึงได้ถอนสมอใช้เครื่องแล่นต่อไป เวลา ๘ นาฬิกาขบวนเรือได้ถึงเกาะสีชัง เวลา ๙ นาฬิกาเรือกลำเล็กได้เข้าเทียบลำเรือ เอ็มไปร์ทางกราบขวา เรือศรีสมุททางกราบซ้าย เพื่อถ่ายทหารและสัมภาระลงเรือลำที่มารับนี้

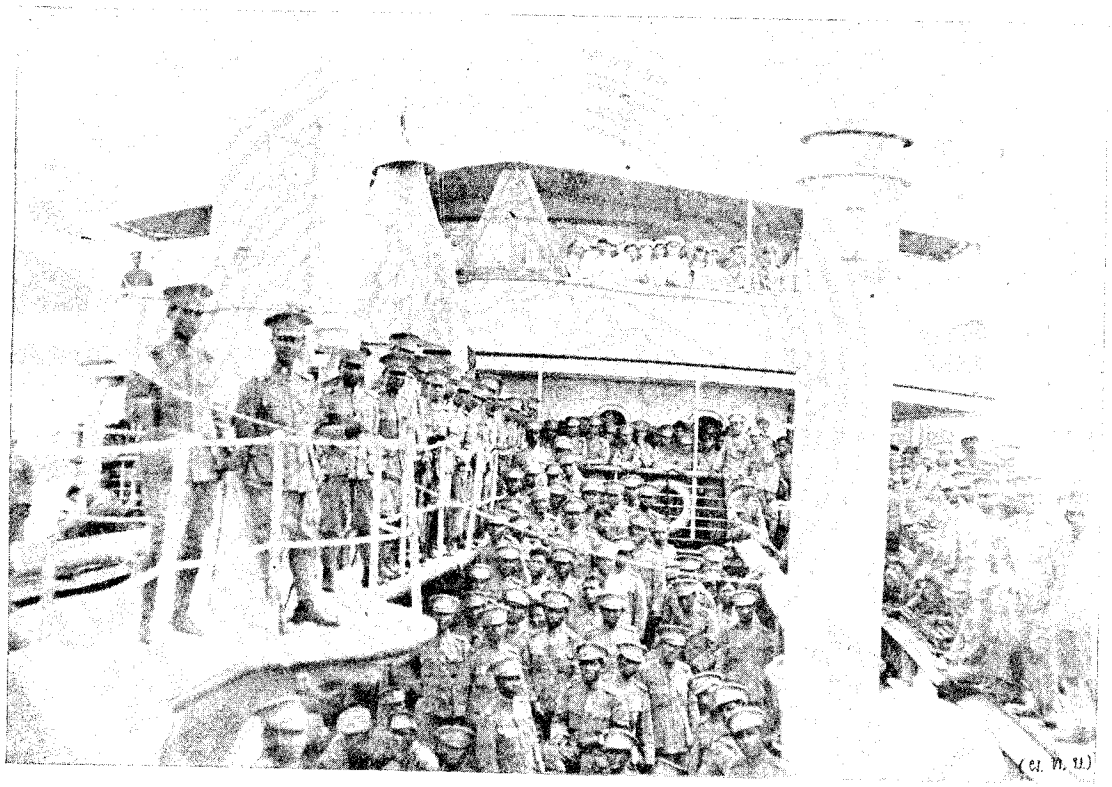
การลำเลียงทหารได้สำเร็จไปโดยเรียบร้อยในเวลาไม่ถึงชั่วนาฬิกา การเดินทางจากพระนครมาถึงเกาะสีชังนี้ เป็นน่าที่ของกระทรวงทหารเรือเป็นผู้จัดและกระทำทั้งสิ้น การได้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อยดีที่สุด โดยอาไศรยนายพลเรือโท พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เสนาธิการทหารเรือได้เสด็จไปกับกองทหารจนถึงเกาะสีชัง ทรงกำกับตรวจตรา

การด้วยพระองค์เอง ทั้งบันดาพวกนายและพลทหารเรือซึ่งประจำไปกับเรือนั้น สังเกตเห็นว่าได้พยายามกระทำน่าที่ช่วยเหลือโดยน้ำใสใจจริงกันทุกคน กระทำให้บันดาทหารผู้อาสาไปในงานพระราชสงครามรู้สึกชื่นใจ

ตอนที่ ๔

ทหารกราบถวายบังคมลา จอมพล ฯลฯ เสนาธิการทหารบก ในเรือเอ็มไปร์

เมื่อทหารได้ลงเรือเรียบร้อยแล้ว จอมพล ฯ ล ฯ เสนาธิการทหารบก จึงเสด็จขึ้นบนเรือเอ็มไปร์ ผู้บังคับการเรือและนายทหารเรือชาวอังกฤษได้เข้าเฝ้าถวายตัว ในขณะที่ทรงทักทายปราไสกับนายทหารเรือเอ็มไปร์และนายทหารไทยที่จะต้องจากไปนั้น เจ้าน่าที่กรมแผนที่ทหารบกได้จัดการถ่ายรูปทหาร ครั้นแล้วจอมพล ฯ ล ฯ เสนาธิการทหารบกได้พระราชทานโอกาสให้นายทหารสัญญาบัตร์และพลทหารซึ่งเป็นพระราชวงศ์ชั้นหม่อมเจ้ากราบถวายบังคมลาเรียงตัว และได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระหัตถ์ทั่วทุกคน เสร็จแล้วเสด็จสู่เรือสุครีพครองเมือง เวลาที่เสด็จพระราชดำเนินจากเรือเอ็มไปร์ตลอดจนเวลาที่เรือสุครีพครองเมืองเริ่มใช้จักร์แล่นห่างออกไปจากเรือเอ็มไปร์นั้น บันดาทหารอาสาทั้งหลายได้ขึ้นมายืนอยู่ที่กราบเรือได้เปล่งเสียงไชโยถวายพระพรพร้อมกันด้วยน้ำใจอันเต็มเปี่ยมที่จักแสดงว่าขอกราบถวายบังคมลาในกาลนั้น

(ผ.ท.บ.)

ก่อนเวลาที่ทหารจะกราบถวายบังคมลาเสนาธิการทหารบกในเรือแอ็มไปร์.

ตอนที่ ๕

การเดินทางเรือจากเกาะสีชังถึงสิงคโปร์

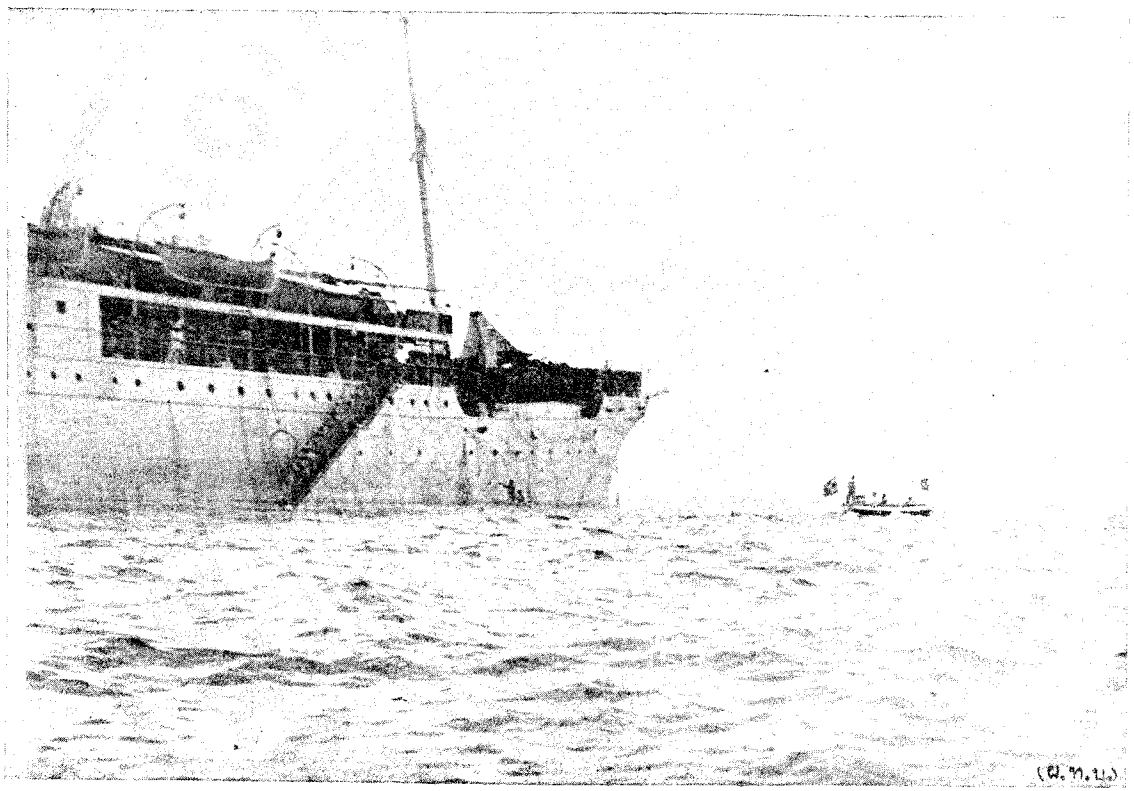
วันที่ ๒๐ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ เวลา ๑๐ นาฬิกา ๒๐ นาที เรือเอ็มไปร์ได้ชักธงไตรรงค์ขึ้นเหนือเสากระโดงเป็นการให้เกียรติยศแก่ทหารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงสยาม ซึ่งจะไปในงานพระราชสงครามข้ามทเล และได้ถอนสมอแล่นมุ่งไปทางทิศตวันตกเฉียงใต้ ในขณะนั้นทหารได้ร้องโห่ไชโยเชียร์แซ่ เป็นการแสดงความร่าเริงอย่างเอกที่จะได้เดินทางจากบ้านเกิดของตนไปช่วยรบเพื่อรักษาธรรมแห่งโลก เวลาที่เรือเอ็มไปร์แล่นผ่านเรือลำหนึ่ง ๆ ในระบวนเรือราชนาวีซึ่งมาส่งทหารในครั้งนั้น เพื่อนทหารบกและทหารเรือได้ต่างเปล่งเสียงไชโยอำลากันอย่างญาติพี่น้องอันสนิท ทหารต่างโบกธงโบกผ้าส่งและมองตามธงไตรรงค์ซึ่งอยู่เหนือเสากระโดงเรือซึ่งจากไปนั้นจนสุดสายตา

เรือกลไฟเอ็มไปร์ลำซึ่งทหารโดยสารไปนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าต้นว่าเป็นเรือของอังกฤษ ผู้บังคับการเรือ นายทหารเรือและกลาสีเป็นคนชาติอังกฤษ (ชาวสก๊อต) ทั้งสิ้น เว้นแต่นายแพทย์ประจำเรือเป็นนายแพทย์ทหารเรือฝรั่งเศส ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสได้จัดส่งเป็นผู้แทนมารับกองทหารไทย เรือลำนี้มีขนาดยาวประมาณ ๑๒๐ เมตร กว้าง ๑๕ เมตร มีกำลัง ๑๗๐๐ แรงม้า ขนาดบรรทุก ๔๐๐๐ ตัน ความเร็วของเรือ ๑๓,๓ น็อตต่อชั่วโมง (คือ ๑๘,๒๑ กิโลเมตร) มีวิทยุโทรเลขประจำเรือซึ่งรับส่ง

ได้ในระยะเต็มรัศมี ๑๕๐ ไมล์อย่างสดวก แต่มีความสามารถอาจรับโทรเลขได้ในระยะราว ๖๐๐๐ กิโลเมตร์ เรือลำนี้มีรูปอย่างเรือสมัยเก่า ก่อนการมหาสงครามได้เป็นเรือบรรทุกคนโดยสานและสินค้าระหว่างเกาะเอ๋าสเตรเลียกับฮ่องกง, เซี้ยงไฮ้และญี่ปุ่น ครั้นเมื่อได้เกิดมหาสงครามขึ้น รัฐบาลอังกฤษให้รัฐบาลฝรั่งเศสเช่ามาสำหรับรับส่งบรรทุกทหารเดินระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับแหลมอินโดจีน ตั้งแต่วันแรกที่ทหารไทยโดยสานเรือลำนี้ บันดาเจ้าหน้าที่ในเรือได้เอาใจใส่พยายามให้ความสดวกแก่ทหารทุกประการ

เมื่อเรือได้แล่นตับเรือซึ่งมาส่งไปแล้ว ผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม จึงได้เรียกประชุมนายทหารสัญญาบัตร์สั่งสั่งให้นายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ เป็นสาระวัดที่พักในเรือตั้งแต่เวลาที่เรือออกเดินจนกว่าเรือจะถึงท่าเมืองสิงคโปร์ สั่งการจัดนายทหารเวรประจำวัน จัดนายตับและพลทหารเวร กำหนดเวลากินอยู่หลับนอนของทหาร ส่วนที่พักในเรือนั้น ได้แบ่งไว้แล้วตั้งแต่ครั้งมารับเรือ (วันที่ ๑๒)

สถานที่อยู่ในเรือนั้น สำหรับนายทหารสัญญาบัตร์แบ่งห้องชั้นที่ ๑ และที่ ๒ ให้อยู่ โดยเหตุที่มีจำนวนนายทหารไปมาก เพราะฉะนั้นห้อง ๑ ต้องบรรจุนาย ๒ ถึง ๓ นาย ที่อยู่สำหรับนายทหารนั้นนับว่าสบายอย่างการเดินทางธรรมดา

(ผ.ท.บ.)

เสนาธิการทหารบกเสด็จกลับจากเรือแอ็มไปร์, ทหารส่งเสด็จ.

สำหรับนายสิบนั้นให้อยู่ห้องชั้นที่ ๒ แต่มิใช่ห้องชั้นที่ ๒ เรือโดยสานธรรมดา เขาเรือที่นอนออกเสีย แล้วทำแคร่ให้นอนเคียงกันและซ้อนกันได้ด้วย ส่วนสำหรับพลทหารนั้นใช้ที่ระวางสำหรับเก็บของสินค้าบ้าง ใช้ที่ ๒ ข้างกราบเรือบ้างเป็นที่นอน แต่ได้ยกแคร่ขึ้นเป็น ๒ ชั้น นอนได้ทั้งข้างบนข้างล่าง ที่พื้นกระดานมีเสื่อลวดปูให้ ที่อยู่สำหรับทหารนี้ค่อนข้างคับแคบ อากาศค่อนข้างอับร้อนอยู่บ้าง

อาหาร นายทหารชั้นสัญญาบัตรกินอาหารในห้องสำหรับคนโดยสานชั้นที่ ๑ ผู้บังคับการเรือและนายทหารประจำเรือบางนายกินรวมด้วย อาหารนั้นประกอบอย่างฝรั่ง (โดยคนครัวจีน) มีกำหนดเวลาดังนี้

๑) ๗ นาฬิกา อาหารหนัก
๒) เที่ยงวัน อาหารหนัก
๓) ๑๖ นาฬิกา น้ำชาและขนม
๔) ๑๘ นาฬิกา อาหารหนัก

สำหรับนายสิบพลทหารนั้นเลี้ยง ๓ เวลา คือ

๑) ๗ นาฬิกา มีข้าว
๒) เที่ยงวัน มีข้าวต้มหรือน้ำชา
๓) ๑๖ นาฬิกา ๓๐ นาที ข้าว

กับข้าวนั้นในชั้นต้นสำหรับนายสิบมี ๒ สิ่ง สำหรับพลทหารมีสิ่งเดียว ซึ่งนับว่าน้อยหน่อย นายพันเอก พระเฉลิมอากาศจึงขอร้องให้เพิ่มกับข้าวให้แก่พลทหารเป็น ๒ สิ่ง เช่นเดียวกับนายสิบจึงนับว่าเป็นการเพียงพอ กับข้าว ๒ สิ่งนี้ มีต้มหรือแกงสิ่งหนึ่งและมีกับสิ่งอื่นอีกสิ่งหนึ่ง

ส่วนน้ำสำหรับกินนั้นมีน้ำจืด แต่น้ำสำหรับซักฟอกและน้ำอาบนั้นเป็นน้ำเค็ม มีบริบูรณ์ ซ่วมสำหรับถ่ายอุจาระก็นับว่าเรียบร้อย

ในระหว่างระยะทางจากเกาะซีซังถึงสิงคโปร์นี้ มีคลื่นลมแต่เล็กน้อย ซึ่งเป็นธรรมดาของทเล นับว่าปราศจากคลื่นลมก็ว่าได้ จำนวนทหารที่เมาคลื่นนั้นมีประมาณ ๒๐ คนเท่านั้น เรือเอ็มไปร์ได้ใช้จักร์แล่นไป ๓ วัน กับ ๕ ชั่วโมงเศษ วันที่ ๒๓ มิถุนายนเวลา ๑๕ นาฬิกาเรือได้ถึงท่าเรือซึ่งมีนามว่า เอ็มไปร์ด็อก เรือได้เข้าเทียบฝั่งจอดพักที่เมืองนี้

ตอนที่ ๖
เรือจอดท่าเมืองสิงคโปร์

ในเวลาที่เรือได้เข้าเทียบท่าแล้วนั้น มีนายร้อยเอก ไพนิเยวร์ (A. H. Gordon Peiniger) นายทหารประจำกรมบัญชาการทหารบกในเมือง ซึ่งผู้บัญชาการทหารบกได้ส่งมารับรองกองทหารไทย ทั้งได้แจ้งว่าผู้บัญชาการทหารบกยินดีอนุญาตให้ทหารไทยขึ้นชมเมืองได้ด้วย (ตามธรรมดาทหารต่างประเทศจะขึ้นเมืองท่าเรือต้องขออนุญาตก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะขึ้นเที่ยวในเมืองได้) ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บัญชาการทหารบกอังกฤษประจำสิงคโปร์ไว้เนื้อเชื่อใจและให้เกียรติยศแก่ทหารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพียงใด นายทหารอังกฤษซึ่งมาเยี่ยมนั้นได้สนทนาอยู่ด้วยเป็นเวลาพอสมควรแล้วจึงได้ลากลับไป

โดยเหตุที่ว่าเรือจะเข้าจอดเทียบฝั่งแล้วเสร็จก็เป็นเวลาจวนค่ำอยู่แล้ว ฉะนั้นในวันนี้ผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม จึงได้อนุญาตให้

นายสิบพลทหารขึ้นเที่ยวบนบกได้แต่เพียงในบริเวณไม่ห่างไกลจากเรือ เวลา ๑๗ นาฬิกาต้องกลับลงเรือทั้งหมด ยกเว้นแต่นายทหารสัญญาบัตรเท่านั้นได้รับอนุญาตให้ไปเที่ยวชมเมืองได้จนถึงเวลา ๒๔ นาฬิกา

เรือคงจอดพักอยู่ที่ท่าเมืองสิงคโปร์ ๒ คืน เพราะฉะนั้นในตอนเช้าวันที่ ๒๔ เมื่อนายสิบพลทหารได้มีโอกาสซักฟอกเสื้อผ้าและได้กินอาหารเช้าแล้ว ผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามจึงอนุญาตให้ขึ้นเที่ยวในเมืองได้จนถึงเวลากินอาหารมื้อเย็นซึ่งได้กำหนดให้กลับถึงเรือ เมื่อได้กินอาหารมื้อเย็นแล้วได้อนุญาตให้เดินเที่ยวเล่นได้อีกในบริเวณใกล้ ๆ ท่าเรือ เวลา ๒๒ นาฬิกาเป็นเวลาที่ได้กำหนดให้นอน ส่วนนายทหารสัญญาบัตรนั้นได้รับอนุญาตให้ไปเที่ยวได้ถึง ๒๔ นาฬิกา

ในตอนเช้าวันที่ ๒๔ นี้ เวลา ๑๐ นาฬิกา นายพันเอกพระเฉลิมอากาศพร้อมด้วยนายพันตรีหลวงกฤษณพิมาฬ และนายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ ได้ไปเยี่ยมคารวะต่อนายพลจัตวา ดัดเลย์ไรเดาต์ ผู้บัญชาการทหารบกประจำเมืองสิงคโปร์ (Major General Dudley H. Reidout, the General Commanding the Garrison at Singapore) ท่านนายพลได้สนทนาปราไสและถามถึงการเดินทางด้วยโดยความอารีถือเป็นเพื่อนทหารสัมพันธมิตรอย่างสนิท ครั้นแล้วท่านได้เชิญนายทหารไทยทั้ง ๓ นาย รับประทานอาหารกลางวันที่โฮเต็ลยุโรป

เวลาเที่ยงวันได้มีการเลี้ยงอาหารกลางวันในโฮเต็ลที่นัดไว้ ท่านนายพลซึ่งกล่าวนามมาแล้วได้มานั่งเป็นประธาน ฝ่ายนายทหารไทยก็มีแต่ผู้ซึ่งได้รับ

เชิญ ๓ นาย นอกจากนี้ยังมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของอังกฤษได้รับเชิญมาอีก ๖ นาย รวมเป็น ๑๐ นายด้วยกัน ในการเลี้ยงครั้งนี้ผู้บัญชาการทหารบกประจำเมืองสิงคโปร์ได้กล่าวสุนทรพจน์เป็นใจความอำนวยไชยให้พรแก่กองทหารไทยให้ไปถึงที่มุ่งหมายโดยสวัสดิภาพ และทำการรบสำเร็จดังปรารถนา ครั้นแล้วท่านได้ชักชวนนายทหารอังกฤษดื่มถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้แก่ชาติไทยและกองทัพบกไทย นายพันเอกพระเฉลิมอากาศได้กล่าวคำตอบสนองความชอบใจและชวนนายทหารดื่มถวายพระพรแด่พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษและกองทัพบกอังกฤษ

เมื่อเสร็จการเลี้ยงอาหารแล้ว ได้นั่งสนทนากันต่อไปอีกตามสมควร ครั้นแล้วต่างฝ่ายต่างก็ลากัน แต่ก่อนที่จะจากกันไปนั้น ท่านนายพลได้ชักชวนและรับจะนำนายทหารไทยทั้ง ๓ นายไปให้รู้จักกับผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแหลมมลายู

ครั้นเวลา ๑๖ นาฬิกา นายทหารทั้ง ๓ นายได้ไปยังที่ทำการของผู้บัญชาการทหารบกตามกำหนดนัด ท่านผู้บัญชาการทหารบกได้นำนายทหารไทยทั้ง ๓ ไปยังจวนผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแหลมมลายูอังกฤษ

เมื่อไปถึงจวนผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแล้ว เซอร์ อาร์เธอร์ ยังก์ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแหลมมลายูอังกฤษ (His Excellency the Governor General Sir Arthur Young) ได้ออกมาต้อนรับแสดงความไมตรีเป็นอย่างดี เมื่อท่านได้ไต่ถามถึงความทุกข์สุขและการเดินทาง ทั้งถามถึงความต้องการจะให้ช่วยเหลืออย่างไรบ้างแล้วก็ได้พากันดากลับ ในเย็น

วันนั้น ผู้บัญชาการทหารบกอังกฤษตั้งใจจะมาเยี่ยมทหารไทยที่เรือ แต่บังเอิญฝนตกหนักจึงมิได้มา แต่ท่านได้นัดกับผู้บังคับการแผ่นดินแหลมมลายูของอังกฤษว่า ในวันรุ่งขึ้น ก่อนเรือเอ็มไปร์จะออกจากท่าจะไปเยี่ยมและส่งกองทหารไทย

ในระหว่างเวลาที่เรือจอดอยู่ที่ท่าเมืองสิงคโปร์นี้ บันดาทหารได้ขึ้นชมเมืองนับว่าเป็นการเปลี่ยนอิริยาบถอย่างสบาย ตลอดเวลาที่ทหารขึ้นเที่ยวนั้น บันดาชาวเมืองและชาวต่างประเทศซึ่งมีอยู่ณะที่เมืองท่าเรือนั้นหลายภาษา ต่างพิศวงทหารไทย ด้วยเป็นครั้งแรกที่ทหารบกสยามทั้งกองได้มาขึ้นที่เมือง บันดาผู้ที่ได้พบปะทหารไทยต่างสรรเสริญว่ามีท่าทางองอาจและกิริยาอันสุภาพเป็นอันมาก

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๕ มิถุนายน เมื่อทหารได้รับประทานอาหารมื้อเช้าเสร็จแล้ว ผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามได้จัดรถเครื่องสำหรับรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สูงสุดของเมืองสิงคโปร์ ได้จัดทหาร ๓ หมวด แต่งกายเครื่องสนามพร้อมในความบังคับบัญชา นายร้อยโท แม้น เหมะจุฑา เป็นหมวดเกียรติยศ ตั้งแถวอยู่ที่ต้นทางบนฝั่งซึ่งจะมาลงเรือ บันดานายทหารสัญญาบัตรเข้าแถวบนฝั่งน่าบันไดเรือ ส่วนนายสิบพลทหารทั้งหลายนั้นมิได้เข้าแถวแต่ให้ขึ้นยืนอยู่ที่กราบเรือ

ครั้นเวลา ๑๐ นาฬิกาเศษ เซอร์ อาร์เธอร์ ยังก์ พร้อมด้วยนายพลจัตวา ไร เดาด์ ได้มาถึงท่าที่เรือจอด หมวดทหารเกียรติยศได้กระทำการเคารพแตรนั้นได้เป่าเพลงคำนับ ๑ จบ ท่านทั้ง ๒ นั้นได้ทักทายปราไสกับนายทหาร

ตามสมควร ครั้นแล้วท่านผู้สำเหร็จราชการแผ่นดินได้กล่าวคำแสดงความยินดีในการที่ได้มีโอกาสมาพบทหารไทย ซึ่งจะยกไปช่วยสัมพันธมิตรกระทำศึก ทั้งกล่าวว่าได้ทราบกิตติศัพท์ว่าชาวเมืองพากันชมเชยวินัยของทหารไทยทั่วไป แล้วท่านได้อำนวยพรให้ทหารเดินทางต่อไปโดยสวัสดิภาพ ทำการรบสำเหร็จผลจนได้นำไชยชะนะผ่านเมืองสิงคโปร์นี้กลับมาสู่กรุงสยาม เมื่อท่านผู้สำเหร็จราชการได้กล่าวสุนทรพจน์แล้ว นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ได้แปลให้ทหารฟังเป็นวรรค ๆ ต่อนี้ไปท่านผู้สำเหร็จราชการและท่านผู้บัญชาการทหารบกได้ลงไปเยี่ยมทหารในเรือ จนใกล้เวลาเรือเอ็มไปร์จะออกจึงได้กลับขึ้นบกไปยืนคอยส่งอยู่บนฝั่ง

ตอนที่ ๗

การเดินทางเรือจากสิงคโปร์ถึงโคลัมโบ

วันที่ ๒๕ มิถุนายน เวลา ๑๐ นาฬิกา ๔๕ นาที เรือเอ็มไปร์ได้ถอยออกจากท่าใช้จักร์เดินทางต่อไป เวลาที่เรือเคลื่อนนั้นบันดาท่านที่มาส่งและทั้งพลเมืองซึ่งอยู่บนฝั่งต่างได้ร้องโห่ตามสำเนียงชาวอังกฤษ ฝ่ายทหารไทยในเรือก็ร้องไชโยอำลา

พอเรือออกจากที่จอดแล่นไปได้หน่อยก็ได้ผ่านเรือรบญี่ปุ่นซึ่งทอดสมออยู่ในอ่าวนั้น ทหารเรือญี่ปุ่นได้โบกหมวกแกว่งผ้าเช็ดหน้าให้เกียรติยศแก่ทหารไทย ส่วนทหารในเรือก็โบกตอบและร้องไชโย วันนี้เรือแล่นอยู่ในช่องมะละกา แลเห็นทิวภูเขาและทิวเกาะอยู่ทั้ง ๒ ข้าง คลื่นลมสงบราบคาบ

ผู้บังคับการกองทหาร ฯ ได้สั่งให้นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ รับน่าที่เป็นสาระวัดที่พักในเรือต่อไปจนกว่าจะถึงเกาะลังกา ในการเดินทางจากเกาะสีชังถึงสิงคโปร์นั้น ทหารได้พักผ่อนร่างกายจากความเหน็ดเหนื่อย ทั้งได้คุ้นเคยแก่การกินอยู่ในเรือแล้ว ผู้บังคับการกองทหาร ฯ จึงได้สั่งกำหนดให้ผู้บังคับกองย่อย ผลัดเปลี่ยนกันนำแถวทหารขึ้นมาผึกหัดดัดตนบนกราบเรือในเวลาเช้าและบ่าย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ทหารเมื่อยล้า เนื่องในการที่นั่งนอนอยู่ในเรือ และเพื่อผลัดเปลี่ยนให้ทหารได้รับอากาศดีเสมอกัน

รุ่งขึ้นเวลาบ่ายเรือได้เดินออกจากช่องมะละกา คลื่นใต้น้ำได้บังเกิดมีขึ้น นายและพลทหารได้เริ่มเมาคลื่นกันประมาณสิบในร้อย

อนึ่งตามที่ผู้บัญชาการทหารบกประจำเมืองสิงคโปร์ได้แจ้งแก่ผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามไว้ว่า แม่ทัพเรือสัมพันธมิตรสำหรับมหาสมุทอินเดีย (ซึ่งเป็นนายทหารเรืออังกฤษ) จะได้ส่งเรือรบจากเกาะลังกามารับกำกับเรือลำเลียงกองทหารไทยไปนั้น ในเวลาเช้าวันที่ ๒๘ มิถุนายน ได้แลเห็นเรือลำหนึ่งแล่นตรงมา เมื่อได้มีการติดต่อกันโดยทางวิทยุโทรเลขแล้ว จึงได้ทราบว่าเรือลำนั้นเป็นเรือปืนชื่อ "น็อตซ์บรู๊ก" เป็นเรือรบแห่งราชนาวีอังกฤษในอินเดีย ซึ่งได้รับคำสั่งให้มาทำการกำกับเรือลำเลียงทหารไทย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเรือทั้ง ๒ ลำได้แล่นร่วมทางกันไปจนถึงเมืองโคลัมโบ เรือได้เดินทางกลางมหาสมุทซึ่งมีคลื่นลมจัดขึ้น จำนวนทหารที่เมาคลื่นได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนที่สุดมีทหารเมาคลื่นประมาณระหว่าง ๖๐–๗๐ ในร้อย การที่ได้เกิดเป็นขึ้นเช่นนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่แปลกแก่ทหารซึ่งพึ่งออกทะเลเป็นครั้งแรก ถึงแม้จะต้องได้รับความลำบากถึงกับบริโภคอาหารมิได้ก็ดี

ก็มิได้มีใครรู้สึกหวาดหวั่นหรือตกใจ ทั้งนี้เพราะได้ยินได้ฟังพระโอวาทของจอมพล ๆ ฯ เสนาธิการทหารบกในตอนเช้าแห่งวันซึ่งทหารจักต้องจากพระนครไปนั้นแล้ว

ตลอดมาได้มีจัดอยู่ตลอด ๓ วัน ๓ คืน จนกระทั่งเรือแล่นใกล้ฝั่งเข้าไปจึงได้เบาบางลงเป็นลำดับ ที่สุดในคืนวันที่ ๑ กรกฎาคม พันน้ำในทะเลได้เรียบราบเป็นโอกาสให้ประชุมทหารบนกราบเรือได้อีก เมื่อครั้งก่อนจะถึงเมืองสิงคโปร์ นายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ ได้เป็นผู้บรรยายและชี้แจงแนะนำถึงเรื่องการเมือง กิริยามารยาทและความประพฤติของชาวต่างประเทศซึ่งอยู่ตามเมืองท่าเรือ ตลอดจนการเที่ยวชมบ้านเมืองและการใช้เงิน ให้นายทหารสัญญาบัตรและประทวนฟัง ในครั้งนี้ก็ได้บรรยายและชี้แจงถึงเรื่องการขึ้นเมืองโคตัมโบบนเกาะดังกาให้ฟังอีก ทั้งได้แนะนำให้ทหารไปกระทำสักการะบูชาพระพุทธรูปตามวัดด้วย

จากเมืองสิงคโปร์ เรือเอ็มไปร์ได้ใช้เวลา ๗ วัน ๗ คืนจึงได้ถึงเมืองโคตัมโบในเกาะดังกา ในวันที่ ๒ กรกฎาคมเวลา ๑๓ นาฬิกาเรือได้ทอดสมอจอดอยู่ภายในเขื่อนซึ่งก่อด้วยก้อนศิลาสำหรับกันคลื่น จอดอยู่กลางน้ำ หาได้เข้าเทียบคลังดังเช่นที่เมืองสิงคโปร์ไม่ (ทั้งนี้เพราะที่เมืองโคตัมโบไม่มีท่าเรือพอสำหรับให้เรือเข้าเทียบได้ดังเช่นเมืองสิงคโปร์)

ตอนที่ ๘
เรือจอดภายในเขื่อนที่โคลัมโบ

เมื่อเรือได้จอดเรียบร้อยแล้ว มีนายพันตรี กรีฟฟิน นายทหารช่างประจำกรมบัญชาการทหารบกเมืองโคตัมโบได้มาเยี่ยมผู้บังคับการและทหาร

ไทย ในโอกาสนี้นายพันเอกพระเฉลิมอากาศจึงได้กระทำความตกลงเรื่องจะขอให้ทหารขึ้นบก และขอให้ช่วยจัดการว่าจ้างเรือโป๊ะขนาดเรื่องมีเรือกลไฟลาก สำหรับนำทหารขึ้นบกในเช้าแห่งวันรุ่งขึ้น

ในวันที่เรือถึงนั้น ได้สั่งให้นายสิบพลทหารซักฟอกเสื้อผ้า และทำความสะอาดในเรือ เพราะในระหว่างที่คลื่นลมจัดเสื้อผ้าได้หมักหมมอยู่เป็นเวลาหลายวัน ในวันนั้นเฉพาะแต่เจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับคำสั่งให้ ไปราชการเท่านั้นจึงขึ้นบกได้ ทหารนอกนั้นต้องปฏิบัติการตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

รุ่งขึ้นเช้าวันที่ ๓ กรกฎาคม ได้รับจัดการเลี้ยงอาหารแก่นายสิบพลทหาร เพราะวันนี้จะปล่อยให้ขึ้นเที่ยวบนบก พอเวลา ๘ นาฬิกา ๓๐ นาที เรือโป๊ะใหญ่ ๘ ลำมีเรือกลไฟจูง ตามที่ได้ขอให้นายพันตรีทหารอังกฤษช่วยจัดการว่าเช่าให้นั้น ได้มาเทียบข้างเรือเอ็มไปร์ และให้จัดการลำเลียงทหารขึ้นบก

นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ กับนายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ ได้ไปยังที่ว่าการกรมบัญชาการทหารบกประจำเมืองโคลัมโบ เพื่อเยี่ยมคำนับนายพลจัตวา แฮ็คเค็ต ธ็อมป์สัน (Brigaddier General F. Hacket Thompson) ผู้บัญชาการทหารบกประจำเมืองนั้น ท่านได้เชื้อเชิญต้อนรับนายทหารไทยอย่างดี ได้ไต่ถามถึงการเดินทาง การกินอยู่ของทหารในเรือ ตลอดจนความสุขทุกข์ของทหาร ทั้งได้รับรองว่าถ้ามีการขัดข้องประการใดอยู่บ้าง ก็ยินดีที่จะช่วยอุปการะ

โดยเต็มกำลัง การสแดงไมตรีจิตร์ของเจ้าน่าที่ฝ่ายอังกฤษผู้เป็นสัมพันธมิตร์ ซึ่งได้มีแก่กองทหารไทยในครั้งนั้น ได้ทำให้รัฐบาลสยามรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง ท่านผู้บัญชาการทหารบกมีความยินดีแลอยากจะใคร่มาเยี่ยมทหารในเรือ แต่บังเอินทหารได้ขึ้นบกเสียแล้ว ส่วนเวลาเย็นท่านได้รับเชิญไปในงานอันหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุจะมาเยี่ยมไม่ได้ ฉะนั้นท่านจึงได้สแดงความยินดีต้อนรับฝากมากับผู้บังคับการ ครั้นได้เวลาอันสมควร นายทหารทั้ง ๓ ได้ลากลับ

ตามกำหนดเดิมเรือเอ็มไปร์จะได้ออกเดินทางต่อไปในเย็นวันที่ ๓ แต่โดยเหตุที่เรือปืน "น็อตซ์บรุก" ซึ่งได้มารับที่ปากช่องมะละกา และได้กำกับไปถึงเกาะลังกานั้นได้หมดน่าที่ตามคำสั่งแล้ว และในเวลานั้นยังไม่มีเรือรบจะออกเดินไปทางตวันตกจึงต้องเลื่อนกำหนด เพราะก่อนที่เจ้าน่าที่ฝ่ายอังกฤษจะอนุญาตให้เรือดำเลียงทหารสัมพันธมิตร์ออกจากท่าไปแล้วพังเขาจำเป็นต้องทำการสิดต่อกับที่อื่นให้ทราบข่าวโดยแน่นอนก่อนว่า เรือที่จะปล่อยให้ไปนั้นจะเดินทางไปได้โดยปราศจากอันตรายหรือไม่ และในวันนั้นยังหาได้รับข่าวตอบไม่ เพราะฉะนั้นเขาจึงมิได้ยอมให้เรือเอ็มไปร์ออกเดินตามกำหนดเดิม นี่เป็นพยานซึ่งสแดงให้เห็นความเอาใจใส่และความไม่ประมาทของเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารอังกฤษ ในการป้องกันทหารของสัมพันธมิตร์ให้พ้นภัย

ในการขึ้นบกเพื่อเที่ยวชมเมืองในวันนี้ พวกทหารต่างได้พากันใช้โอกาสไปนมัสการพระพุทธรูปในวัดต่าง ๆ เพราะเมืองนี้เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งสำหรับพุทธบริษัทในสมัยนี้ เวลา ๑๖ นาฬิกาทหารได้กลับมาประชุมพร้อมกันที่ท่าซึ่งเรือลำเลียงได้จอดอยู่และลอยรับไปส่งที่เรือใหญ่

การขึ้นบกในวันนี้ได้เป็นไปโดยเรียบร้อย ทหารต่างรู้สึกสำราญใจประการหนึ่งเพราะได้รู้จักคลื่นลมและทนลำบากกรากกรำมาตลอดเจ็ดคืนเจ็ดวันเต็ม อีกประการหนึ่งได้มีโอกาสกระทำสักการะบูชาพระพุทธรูปซึ่งเป็นที่นับถือของพุทธศาสนิกชน

ส่วนคนที่เป็นชาวเมืองนั้นแท้ ๆ เล่า ก็ได้แสดงความยินดีปรีดาให้เห็นประจักษ์ ในการที่ได้พบปะกับทหารไทยผู้นับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับพวกเขาในถิ่นฐานบ้านเมืองของเขา ในเวลาเย็นวันนั้นเจ้าพนักงานได้นำผลไม้ต่าง ๆ เป็นอันมาก มีมะพร้าว, มะม่วง, มะละกอ, ส้มเขียวหวาน, สับปะรด, แตงโมและกล้วยเป็นต้น มามอบให้แก่นายทหารเวรประจำเรือแจ้งว่าเป็นของกำนันส่วนซึ่งราษฎรชาวเมืองโคลัมโบยินดีขอให้แก่นักทหารไทยซึ่งจะไปช่วยรบเพื่อรักษาธรรมของโลก ผู้บังคับการกองทหารจึงได้สั่งให้เจ้าน่าที่รับไว้ สำหรับแจกจ่ายให้แก่ทหารในเวลาอันสมควรและตามประสงค์ของราษฎรชาวเมืองโคลัมโบ

เรือเอ็มไปร์ได้จอดอยู่ในเรือนเมืองโคลัมโบเป็นเวลาถึง ๔๑ ชั่วโมง จึงได้รับอนุญาตจากเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารอังกฤษประจำเมืองนั้นให้เรือออกเดินต่อไปได้

ตอนที่ ๙

การเดินทางเรือจากเมืองโคลัมโบถึงปอร์ตเสด

วันที่ ๔ กรกฎาคม เวลา ๗ นาฬิกา ผู้บังคับการเรือได้สั่งให้ถอนสมอ เรือกลไฟได้ ใช้เครื่องจักรแล่นมุ่งทางทิศตะวันตกต่อไป

ในระหว่างที่เดินทางผ่านมหาสมุทรอินเดียต่อไปนี้ บางเวลาก็มีคลื่นลมจัด บางเวลาก็มีแต่เพียงเล็กน้อยมิได้คงอยู่อย่างเดียวเสมอไป คลื่นลมอย่างจัดที่สุดนั้นก็ปานๆ กันกับที่ได้เคยมีมาแล้วในตอนก่อนถึงเกาะดังกา แต่ในบัดนี้ทหารส่วนมากได้คุ้นกับการเดินทะเลแล้ว เพราะฉะนั้นจึงไม่เมาคลื่นกันมากเท่าคราวที่แล้วมา

ในค่ำวันที่ ๑๓ กรกฎาคม เวลาประมาณ ๒๓ นาฬิกา ได้แลเห็นกระโจมไฟที่ฝั่งทะเลตรงเมืองเอเดน เป็นเครื่องหมายว่าเรือได้ใกล้ฝั่งเข้าไปแล้ว แต่ที่เมืองนี้เรือมิได้แวะ คงเดินต่อไป และตั้งแต่นี้เป็นต้นไปคลื่นลมได้สงบลง

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม เวลา ๙ นาฬิกา เรือเอมไปร์ได้แล่นเลียบเข้าทะเลแดง พื้นน้ำในทะเลราบเรียบ แต่ลมสงัดและอากาศร้อนจัด

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม เวลาประมาณ ๙ นาฬิกาเศษ ได้มีเสียงคนร้องว่าทหารตกน้ำ พอผู้บังคับการเรือได้ทราบข่าวก็ได้แล่นเรือกลับไปค้นหา เมื่อได้พบตัวผู้ที่ตกน้ำนั้นแล้วได้หย่อนเรือกันเชี่ยงลงไปรับ แต่พอได้ตัวขึ้นมาจึงทราบว่ามิใช่ทหารไทย เป็นจีนช่างไฟในเรือ การรับคนตกน้ำนี้ได้กระทำให้เสียเวลา ๑ ชั่วโมงเศษ

วันที่ ๑๘ กรกฎาคม เวลาเที่ยงวันตรง เรือได้ผ่านเกาะชัตวัน (Shat Wan) ตรงปากอ่าวซูเอซ

วันที่ ๑๙ กรกฎาคม เวลาประมาณ ๕ นาฬิกา เรือได้จอดน่าเมืองซูเอซ เพื่อคอยรับเจ้าน่าที่ฝ่ายภาษีและเจ้าพนักงานนำร่อง (ในการเดินในคลองต้องใช้เจ้าพนักงานนำร่องของบริษัทคลองซูเอซ) ต่อเวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที จึงได้ออกเรือแล่นเข้าในคลองอันใหญ่ซึ่งกล่าวนามมาแล้วนั้น

ที่ปากคลองนั้นมีเรือรบอังกฤษลำหนึ่งจอดอยู่ ในขณะที่เรือลำเลียงทหารไทยผ่านไปนั้น ทหารสัมพันธมิตรอังกฤษได้แสดงการคำนับโบกหมวกแก่กองผ้า แสดงความพอใจในการที่ทหารกองทหารไทยจะไปช่วยรบในสมรภูมิ ส่วนทหารไทยก็ได้แสดงอาการตอบเช่นกัน

ทั้งสองฝั่งคลองซึ่งเรือแล่นผ่านไปนั้นเป็นตอน ๆ ได้เห็นแนวสนามเพลาะเครื่องชัดขวางต่าง ๆ มีป้อมรอด, จำหล่อ ระหว่างสนามเพลาะมีคิดต่อมีที่พักใต้มูนดิน, มีสูนย์การต้นทานเป็นแห่ง ๆ ไปโดยตลอด มูนดินนั้นมีลาดชั้งกรุด้วยกระสอบบรรจุทรายทั้งสิ้น กับได้เห็นค่ายที่พักทหารเป็นหย่อม ๆ ตลอดไปตามทาง

เวลา ๑๖ นาฬิกา ได้ผ่านเมืองชื่อ อิสไมเอีย เวลา ๑๗ นาฬิกา ผ่านตำบลที่ตั้งค่ายซึ่งเรียกว่า ค่ายคันตารา ที่นี่เป็นที่สะสมกำลังอันใหญ่ที่สุดณะคลองซูเอซ มีสัมเบียงอาหาร, สัตว์พาหนะ, เช่นม้าและโค และสรรพเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ในยุทธนาการ กับยังมีกองทหารขนาดใหญ่พักอยู่ในขณะนี้ด้วย มีข่าวว่ากองทัพยังกฤษกำลังเตรียมการสำหรับรบใหญ่ในด้านปาเล็สตินา

ในคืนวันที่ ๑๙ นี้เวลา ๒๒ นาฬิกา เรือต้องจอดพักในคลอง เพราะว่าในการเดินเรือในคลองในเวลาค่ำมืดจำเป็นต้องใช้โคมฉาย แต่แสงสว่างแห่งโคมไฟอาจส่องให้ข้าศึกแลเห็นได้แต่ไกล ซึ่งอาจบังเกิดผลอันนำมาซึ่งอันตราย เพราะฉะนั้นเจ้าน่าที่จึงได้ประกาศห้ามมิให้ฉายโคมในคลองนี้ตลอดเวลาสงคราม เรือได้จอดพักอยู่จนถึงเวลา ๓ นาฬิกา ๓๐ นาทีแห่งวันที่ ๒๐ จึงได้ใช้จักร์เดินทางต่อไป ระยะทางจากเมืองโคลัมโบในเกาะลังกาประเทศอินเดียจนถึงเมือง ปอร์ตเสดในประเทศอิหยิปต์ เรือเอ็มไปร์ได้ใช้เวลาเดินประมาณเกือบ ๑๐ วัน

ตอนที่ ๑๐
เรือจอดที่เมืองปอร์ตเสด

วันที่ ๒๐ กรกฎาคม เวลาประมาณ ๕ นาฬิกาก่อนเที่ยง เรือได้ถึงเมืองท่าเรือ ปอร์ตเสด ได้ลงสมอจอดอยู่ตรงน่าอู่ เดาว์รีแอนด์คัมปานี (Dowrie & Co. Engineer) หาได้เข้าเทียบฝั่งไม่

โดยเหตุที่ในเมืองสิงคโปร์และโคลัมโบนั้น มีกะซุดสยามประจำอยู่ก่อนเวลาที่ไปถึงได้มีโทรเลขบอกล่วงน่าไปว่าเรือจะไปถึงในเวลานั้น ๆ พอเรือไปถึงกงซุดก็ได้มาช่วยทำความสดวกให้ โดยนำเงินตราซึ่งใช้ในเมืองนั้นมาที่เรือ ผู้บังคับบัญชาจึงมีเงินจ่ายให้แก่ทหารสำหรับขึ้นเที่ยวบนบกได้ทันที ก่อนเวลาที่เรือออกจากท่ากงซุดก็ได้จัดการรับแลกเงินที่ทหารมีเหลือจากใช้จ่ายนั้นกลับไป ส่วนเงินที่ได้ใช้สิ้นไปเท่าไร เจ้าน่าที่ได้ไปแลกจาก

ขนาดมาใช้ ให้ในภายหลัง เป็นการสดวกและไม่เสียเวลาเลย แต่ที่เมืองนี้ประเทศสยามหาได้ มีเจ้าน่าที่เช่นนี้ประจำอยู่ไม่ จำเป็นที่เจ้าน่าที่ของกองทหารต้องขึ้นไปรับเงินจากขนาดก่อน และกว่าจะได้เงินมาก็จวนบ่าย เป็นการเสียเวลาเที่ยวของทหารไปครึ่งวัน

ทั้งวันนี้และวันรุ่งขึ้น ตั้งแต่เวลารับประทานอาหารมื้อเช้าแล้วจนถึงเวลารับประทานอาหารมื้อเย็น ทหารได้รับอนุญาตให้ขึ้นบกเที่ยวชมเมืองได้ เพราะเรือลงจอดอยู่ที่นี่กว่า ๔๘ ชั่วโมง

เมืองปอร์ตเสดนี้ต้องนับว่าเป็นที่สำคัญในทางยุทธศาสตร์แห่งหนึ่ง เพราะเป็นจุดรวมของเส้นทางแห่งทวีปอาเซีย, ยุโรป, อาฟริกา เพราะฉะนั้นไม่ต้องสงไสยเลยว่าจะมีกำลังกองทัพบกกองทัพเรือของสัมพันธมิตร์อยู่ที่นี่มาก ที่ปากคลองซูเอสมีเรือรบของชาติ ชาติแห่งสัมพันธมิตร์จอดอยู่เรียงรายกันหลากหลาม นอกจากเรือรบแล้วยังมีเรือลำเลียงซึ่งเดินเข้าออกอีก ทหารไทยได้มาพบเรือของสยามจอดอยู่ที่นี่ เรือลำนี้รัฐบาลเราได้ให้รัฐบาลฝรั่งเศสเช่าไปใช้ราชการทหาร ส่วนบนบกนั้นเล่าทหารของสัมพันธมิตร์อยู่หลายชาติเหมือนกัน ในขณะนั้นมีกองทหารบกอังกฤษ, ฝรั่งเศส (ทั้งทหารชาติทั้ง ๒ และทหารเมืองขึ้นของเขา) อิตาเลี่ย, กรีก กับมีกรมบัญชาการทหารเรือญี่ปุ่นอยู่ด้วย (รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งกองเรือรบมาช่วยทำการรบในทเลกลางฉะนี้เหมือนกัน) ที่นี่และเป็นครั้งแรกซึ่งกองทหารไทยได้สแดงตนให้ทหารสัมพันธมิตร์ซึ่งรวมกันอยู่ได้แลเห็นเป็นครั้งแรก ส่วนทหารไทยเราก็ได้เห็นพวกเพื่อนสัมพันธมิตร์รวมกันหลายชาติเป็นครั้งแรกเหมือนกัน นอกจากนี้ยังได้เห็นพวกข้าศึกอีกด้วย คือ พวกชเลยศึกตุรกี

การซึ่งเรือต้องจอดอยู่ณะที่นั้นเป็นเวลานานนั้นมีสาเหตุอยู่ ๓ ประการ คือ

๑) ต้องคอยรวบรวมกันให้มีจำนวนตามสมควร เพื่อจัดเป็นขบวน เพราะว่าในการเดินทางต่อไปในเขตร์อันตราย ต้องมีเรือรบกำกับไปด้วย

๒) เรือทุก ๆ ลำต้องมีอาวุธประจำเรือไปสำหรับป้องกันตนให้พ้นอันตรายอันจะมีมาจากข้าศึกซึ่งจะมารบกวน กับทั้งต้องมีเครื่องช่วยชีวิตคนในเวลาเรืออับปาง เช่นแพ, พวงชูชีพเป็นต้นไปกับเรือให้พอกับจำนวนคนที่โดยสาน (สิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วนี้ ถ้าจะจัดให้มีพร้อมมูลประจำเรือทุกลำก็เป็นจำนวนมากมาย เพราะฉะนั้นจึงต้องมีไว้จ่ายณะที่นั้น เมื่อเรือกลับจากยุโรปมาถึงที่นี่ก็ต้องแวะส่งคืน)

๓) ต้องบันทุกถ่าน, น้ำ และเสบียงอาหารไปมาก เพราะต่อจากนี้ไปการเดินเรือเป็นการเดินทัพ มิได้กำหนดเส้นทางแน่นอน จะถึงที่หมายเมื่อไรไม่ทราบกำหนดด่วงน่า

เรือเอ็มไปร์ได้จอดอยู่ที่เมืองปอร์ตเสด ๕๒ ชั่วโมง กิจการต่าง ๆ ซึ่งจักต้องทำเตรียมไว้ได้ทำแล้วเสร็จในระหว่างนั้นอย่างพร้อมมูล พอได้เวลาตามคำสั่งของผู้บัญชาการกองทัพเรือสัมพันธมิตร์ (ซึ่งเป็นนายพลเรือฝรั่งเศส) จึงได้เคลื่อนที่ออกเดินทางต่อไป

ตอนที่ ๑๑

การเดินขบวนทัพเรือจากปอร์ตเสดถึงเมืองมาร์เซย์

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๒๑ เวลา ๗ นาฬิกา ๑๕ นาที เรือเอ็มไปร์ได้ถอนสมอแล่นออกจากปากคลองซูเอ็ส ตามทางจากเกาะดีซังไปจนถึงที่นั้น เรือนี้ได้แล่นผ่าไปแต่ณเพาะคลื่นลมเท่านั้น ต่อไปยังจะต้องผ่าอันตรายอย่างร้ายกาจซึ่งอาจมีมาจากข้าศึกได้นั้นไปด้วย เพราะในระณะนั้นเรือดำน้ำของราชดัตรูทั้งเยอรมันและเอ๊าส์เตรียฮุงกาเรียกำลังพยายามจะกระทำการล้างผลาญบันดาเรือของสัมพันธมิตร์ ซึ่งแล่นผ่านไปมาในทเลกลางระณีนั้นโดยเต็มกำลัง ฉะนั้นการเดินเรือในตอนต่อไปนี้ จึงนับได้ว่าเป็นตอนที่สำคัญที่สุด

ก่อนเวลาที่เรือเอ็มไปร์แล่นผ่านอนุสาวรีย์เดอะเด็ส เซ็ปส์ (ผู้คิดขุดคลองนั้น) ซึ่งอยู่ปลายเขื่อนหินปากคลองซูเอ็ส ได้มีเครื่องบินทเลของพวกสัมพันธมิตร์นั้นบินทำการลาดตระเวน พอเรือแล่นออกปากอ่าวได้พบเสากระโดง และชากของเรือฝ่ายสัมพันธมิตร์ซึ่งถูกข้าศึกยิงทำลายด้วยเรือดำน้ำ เรือแล่นมาได้ประมาณครึ่งชั่วโมงจึงถึงที่ชุมนุมบันดาเรือ ซึ่งจะเป็นเพื่อนเดินร่วมทางลอยลำคอยอยู่นับได้ ๑๖ ลำ ในระบวนซึ่งออกเดินทางครั้งนี้มีเรือลำเดียง ๑๗ ลำรวมทั้งเรือเอ็มไปร์ มีกองเรือรบอังกฤษกำกับไป ๓ กอง มีกำลังเรือรบ ๗ ลำ เรือนำเป็นชนิดเรือปืน ๑ ลำ เรือชนิดเรือพิฆาฏ ๒ ลำ อีก ๔ ลำควรจะเรียกนามว่า "เรือขับไล่สังหารเรือดำน้ำ" เพราะเรือชนิดนี้กระทรวงทหารเรืออังกฤษพึ่งได้เริ่มคิดสร้างขึ้นใช้ ในสมัยที่รัฐบาลสยาม

ประกาศสงครามแล้วนี้เอง เรือรบนี้เป็นเรือรบขนาดย่อม มีรูปทรงอย่างเรือดำนั้นจะเดินน่าถอยหลังหรือเลี้ยวไปมาก็ได้คล่องแคล่ว ทั้งมีความเร็วมากด้วย ฉะนั้นจึงเหมาะสำหรับการกำกับระบวนเรือดำเดิน เพื่อป้องกันให้พ้นจากอำนาจแห่งเรือดำน้ำของฝ่ายข้าศึก

ในที่นี้เห็นสมควรจะกล่าวถึงเรื่องการระวังป้องกันตนในการเดินทัพเรือไว้ด้วยตามสมควร เพื่อได้ทราบว่าการเดินทางในย่านที่สามารถเป็นอันตรายได้นั้นมีระเบียบระวังอันตรายกันอย่างไร

บันดาเรือรบซึ่งกำกับเรือดำเดินนั้นเป็นอันแน่ที่เดียวว่าได้เตรียมรบพร้อมสรรพเต็มที่ พลตรวจเหตุการณ์และเจ้าพนักงานต้องประจำที่อยู่เสมอ ไม่แต่เท่านั้น บันดาเรือดำเดินก็ต้องเตรียมตัวพร้อมเช่นเดียวกัน ก่อนที่จะออกเดินจากปอร์ตเสดเรือเอ็มไปร์ก็ได้รับปืนใหญ่ขึ้นเพิ่มเติมที่ท้ายเรือ ๑ กระบอก มีนายสิบประจำปืนมาด้วยตามสมควร สำหรับเตรียมการต่อสู้กับสัตรู ผู้บังคับการเรือได้ขอร้องต่อผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามให้ทหารไทยช่วยด้วย กล่าวคือขอให้จัดทหารยามสำหรับคอยตรวจดูเรือข้าศึก สำหรับน่าที่นี้ได้จัดการคัดเลือกนายสิบทหารไทยซึ่งเป็นผู้หูไวตาไวผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวรรักษาการทั้งกลางคืนกลางวัน ขอให้จัดพนักงานช่วยนายทหารประจำวิทยุโทรเลข สำหรับการนี้ก็ได้คัดเลือกนายสิบพลทหารที่รู้ภาษาอังกฤษและเป็นผู้ที่ได้รับความไว้เนื้อเชื่อใจให้เป็นผู้ช่วย เพราะในการติดต่อระหว่างเรือต่าง ๆ ย่อมใช้วิทยุโทรเลขเป็นพื้น ฉะนั้นงานพนักงานนี้จึงนับได้ว่าเกือบจะไม่ว่างเลย นอกจากนี้ยังขอทหารไปเป็นผู้ช่วยนายสิบ

ผู้กำกับบิ๊นใหญ่ด้วย ผู้บังคับกองทหารไทยจึงได้เลือกนายสิบซึ่งเคยรับราชการในกรมทหารบิ๊นใหญ่มาแล้วไปเป็นผู้ช่วยตามคำขอร้อง

ในน่าที่พนักบิ๊นใหญ่นี้ได้มีเหตุอันกระทำให้ตกใจใหญ่โตเกิดขึ้นกล่าวคือ พอนายสิบทหารอังกฤษได้รับนายสิบทหารไทยมาเป็นผู้ช่วย ก็เริ่มสั่งสอนอธิบายถึงวิธีปฏิบัติน่าที่ให้เพื่อนนายสิบทหารไทยฟัง พอถึงคราวอธิบายวิธียิงบิ๊น นายสิบอังกฤษนั้นก็ทำท่ากระชากไกให้ดู โดยความเผลอลืมนึกว่าคนได้บรรจุกระสุนไว้พร้อม พอนายสิบฝรั่งกระชากไกกระสุนก็แล่นออกทางปากกระบอกบิ๊นจริง ๆ ส่งเสียงดังกึกก้อง เป็นเหตุทำให้เกิดโกลาหลกันขึ้นใหญ่ในเรือเอ็มไปร์ ผู้ที่กำลังเผลอตัวอยู่ตกใจนึกว่าเรือตำน้ำยิงเอาแล้ว ต่างวิ่งหาพวงชูชีพไปตามกัน ส่วนเรือลำอื่นนั้นไม่ทราบเหตุต่างวนเรไปตามกัน แต่เดชะบุญเคราะห์ดีถูกกระสุนมิได้ถูกทหารหรือเรือลำอื่น ครั้นทราบเรื่องราวกันแล้วจึงได้พากันเดินขบวนต่อไป

คำว่าเดินขบวนนี้ แปลว่าต้องเดินเป็นระเบียบตามคำสั่ง มิใช่ต่างลำต่างเดิน เร็วช้าตามชอบใจหามิได้ คือผู้บังคับกองเรือกำกับขบวนซึ่งอยู่ในเรือนำนั้น เป็นผู้กำหนดเส้นทางเดิน กำหนดความเร็ว ตลอดจนการเปลี่ยนทิศหรือเปลี่ยนความเร็ว และสั่งการต่าง ๆ เหล่านี้จากเรือนำโดยใช้อาณัติสัญญาทั้งสิ้น

เรือลำใดซึ่งลำเลียงกำลังทหารไป เรือลำนั้นเป็นที่หมายสำคัญซึ่งเรือดำน้ำของข้าศึกพยายามยิงมากกว่าเรือบันทุกสิ่งของอื่น ๆ เพราะฉะนั้น

เรือดำเดียงทหารจึงพยายามบีดบังอย่างที่สุด ที่จะมิให้ข้าศึกทราบได้ว่าในเรือนั้นบันทุกทหารมา เหตุนี้จึงต้องมีข้อบังคับสำหรับทหารขึ้น มีหัวข้อดังต่อไปนี้

๑) เวลาที่สว่างแลเห็นได้ ห้ามมิให้ทหารเดินบนกราบเรือ (ต้องอยู่ในท้องเรือ)

๒) ห้ามมิให้พูดเสียงดัง เพราะพูดมากคนในเวลาคลื่นสงัด เสียงอาจตามลมไปได้ไกล

๓) ห้ามมิให้สูบบุหรี่ในที่เปิดเผย เพราะแม้แต่ส่งไฟที่จุดบุหรี่นิดเดียวก็อาจทำให้ข้าศึกสังเกตได้ว่าเป็นเรือดำเดียงท.

๔) เครื่องส่งวิทยุโทรเลขในเรือนั้นต้องบังคับให้ปิดเสีย เพราะจะส่งข่าวไปไหนไม่ได้ ให้มีได้แต่เฉพาะเครื่องรับสำหรับคอยรับข่าวจากเรือกำกับ

ในการเดินสำหรับหลีกเลี่ยงเรือดำน้ำนั้น ใช้วิธีแล่นอย่างสายฟ้าแลบ ในระหว่างการเดินทางนี้ได้รับข่าวทางวิทยุโทรเลข บอกข่าวเรื่องเรือดำน้ำหลายครั้ง

ในคราวเดินทางตอนนี้นับว่าทหารได้รับความลำบากมาก เพราะต้องอดอู้อยู่ใต้ท้องเรือ มิใคร่จะมีโอกาสได้เปลี่ยนอากาศ และมิใคร่จะได้เดิน มีแต่นั่ง, นอน หรือยืนเท่านั้น

วันที่ ๒๕ กรกฎาคมนี้เป็น เป็นวันพิธีอันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา คือเป็นวันเข้าปุริมพรรษาซึ่งตามธรรมดาพุทธศาสนิกชนซึ่งอยู่บ้าน

อยู่เมืองย่อมได้หยุดงานและราชการ เพื่อจักได้มีโอกาศทำบุญกันตามสมควร แต่ทหารซึ่งอยู่ในเรือนับว่าอยู่ในที่อันบังคับมิให้มีโอกาศเช่นนั้นได้ ฉะนั้น นายทหารสัญญาบัตร์ จึงได้ช่วยกันคิดหาอุบายที่จะทำความผ่อนผันอย่างอื่นให้แก่ทหารตามที่จะทำได้ และอนุโลมตามความคิดและคำแนะนำของนายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ ต่างได้พากันยินดีมีใจศรัทธาช่วยกันลงทุนซื้อผลไม้ที่เมืองปอร์ตเสด เตรียมไว้สำหรับเลี้ยงทหาร ครั้นถึงวันพิธีจึงได้นำออกแจกทหารทั่วกัน เป็นการเพิ่มเติมให้มีของหวานผิดกับวันอื่น ๆ จำนวนเงินซึ่งเรี่ยรายได้ในครั้งนั้น เมื่อได้หักค่าซื้อผลไม้แล้วยังมีเหลืออยู่อีก นายทหารทั้งปวงต่างพร้อมใจกันส่งกลับมาบ้านเพื่อมอบให้เป็นเงินบำรุงสภากาชาดสยาม

ในเวลาที่เรือเดินไปในทะเลกลางธรณีนั้นคลื่นลมมีแรงบ้างเป็นบางเวลา วันที่ ๒๖ กรกฎาคมเวลา ๑๔ นาฬิกาได้มีเรือรบชนิดเรือลาดตระเวนแล่นสวนทางมารับอีก ๒ ลำ เพราะต่อนี้ไปในระบวนเรือลำเดียง ๑๗ ลำ ซึ่งออกจากเมืองปอร์ตเสดมาพร้อมกันนั้น เรือซึ่งจะไปเกาะอังกฤษจะต้องแล่นตรงไปทางทิศตวันตก ส่วนเรือซึ่งจะไปประเทศฝรั่งเศสจะต้องเปลี่ยนทิศแล่นขึ้นไปทางทิศเหนือ

ระยะทางจากเมืองปอร์ตเสดถึงเมืองท่าเรือในประเทศฝรั่งเศสอันมีนามว่า "มาร์เซย์" นั้น เรือได้ใช้เวลาเดินถึง ๗ วันเศษ ซึ่งช้ากว่าในเวลาส่งบศึกถึง ๓ วัน

ถึงแม้ว่าการเดินทางเรือจากพระมหานครจนถึงประเทศฝรั่งเศสได้กินเวลานานตั้ง ๓๓ วันเศษก็ดี ในระหว่างการเดินทางข้ามมหาสมุทรอินเดียลมฟ้าอากาศไม่ดี เพราะเป็นเวลาที่ลมมรสุมกำลังพัดแรงกล้าก็ดี กับทั้งการเดินทางข้ามทเลทรายนั้น นับได้ว่าเต็มไปด้วยภยันตรายและเป็นที่น่าหวาดหวั่นมาก เพราะก่อนนั้นเพียง ๓ วันเรือดำน้ำของข้าศึกได้ยิงเรือของพวกสัมพันธมิตร์แตก ทั้งภายหลังก็ยังได้มีเรือถูกยิงอีกด้วยดังนี้ก็ดี แต่ด้วยเดชะพระบารมีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และอาไศรยสัจจานุภาพของชาติไทยต่อธรรมกับทั้งอาไศรยความช่วยเหลือป้องกันอย่างเข้มงวดของเรือรบสัมพันธมิตร์ เรือลำเลียงทหารไทยได้ไปถึงท่าเมืองมาร์เซย์ โดยปรอดโปร่ง มิได้ประสบพบปะกับราชสัตรูอันเหี้ยมโหดนั้นเลย กลับได้ถึงที่มุ่งหมายก่อนกำหนดซึ่งควรจะถึงนั้น ๒ วันด้วยซ้ำ คือได้ไปถึงเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคมเวลา ๑๐ นาฬิกา บันดาทหารทุกคนตั้งแต่นายตลอดจนพลได้ไปถึงโดยสวัสดิภาพทั่วกัน

ตอนที่ ๑๒

การต้อนรับกองทหารเมื่อขึ้นบกที่เมืองมาร์เซย์ จนกองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์แยกกันไป

วันที่ ๓๐ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ เวลา ๑๐ นาฬิกา เรือเอ็มไปร์ได้เข้าจอดเทียบท่าเมืองมาร์เซย์ ในเวลานั้นมี นายพลตรี เดอะกรางค์ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๑๕ (General Legrand Commandant de la 15 Region) กับนายทหารฝรั่งเศสในกรมบัญชาการมณฑลทหารบกและนายทหารจากโรงทหาร ซึ่งได้จัดเป็นที่พักสำหรับ

กองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์ได้มาคอยรับอยู่ที่ท่า พอเรือจอดเรียบร้อยแล้ว นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ได้ขึ้นจากเรือไปรายงานกิจการต่อท่านนายพลตามสมควร ครั้นแล้วท่านนายพลผู้นั้นได้ลงมาเยี่ยมบันดานายและพลทหารไทยในเรือ ในระหว่างนั้นนายพันเอก พระเฉลิมอากาศได้ทราบเรื่องที่พักสำหรับทหาร จึงได้สั่งให้นายพันตรี หลวงทยานพิมาญไปตรวจและกำหนดแบ่งที่พักณะที่ โรงทหารชั่วคราวที่ คาเซตราด (คือเดิมเป็นโบถในระหว่างเวลาสงครามได้ปฏิกโรงทหารชั่วคราวขึ้นที่ข้างโบถนั้น) สำหรับเป็นที่พักของกองบินทหารบก ส่วนสำหรับกองทหารบกรถยนต์นั้นได้สั่งให้นายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ ไปตรวจและกะแบ่งที่พักในโรงทหาร "ซังต์ชาร์ลส์"

ข้างฝ่ายนายทหารในกองทูตทหารไทยนั้น ได้ไปถึงเมืองมาร์เซย์และไปเตรียมการรับทหารไว้อย่างพร้อมมูลแล้วทุกประการ แต่โดยเหตุที่เรือซึ่งบันทุกทหารไป ได้ไปถึงก่อนเวลาตามที่คาดหมายดังได้กล่าวมาแล้วครั้งหนึ่งนั้น จึงทำให้คณะนายทหารประจำกองทูตทหารทราบข่าวต่อเมื่อเรือได้ไปถึงท่าแล้ว ดังนั้นนายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ พร้อมด้วยนายพันโท พระทรงสุรเดช นายพันตรี หม่อมเจ้าอมรทัต ผู้ช่วยหัวน่าทูตทหารและนายทหารประจำกองทูตทหารอีก ๔ นายจึงได้รีบมาต้อนรับทหารยังท่าเรือ

ในระหว่างนี้นายทหารซึ่งผู้บังคับการได้ส่งไปตรวจที่พักนั้นได้กลับมาถึง ผู้บังคับการจึงสั่งให้นายทหารทั้ง ๒ ต่างพากองทหารไปยังที่พัก

ที่พักทหารกองบินทหารบก

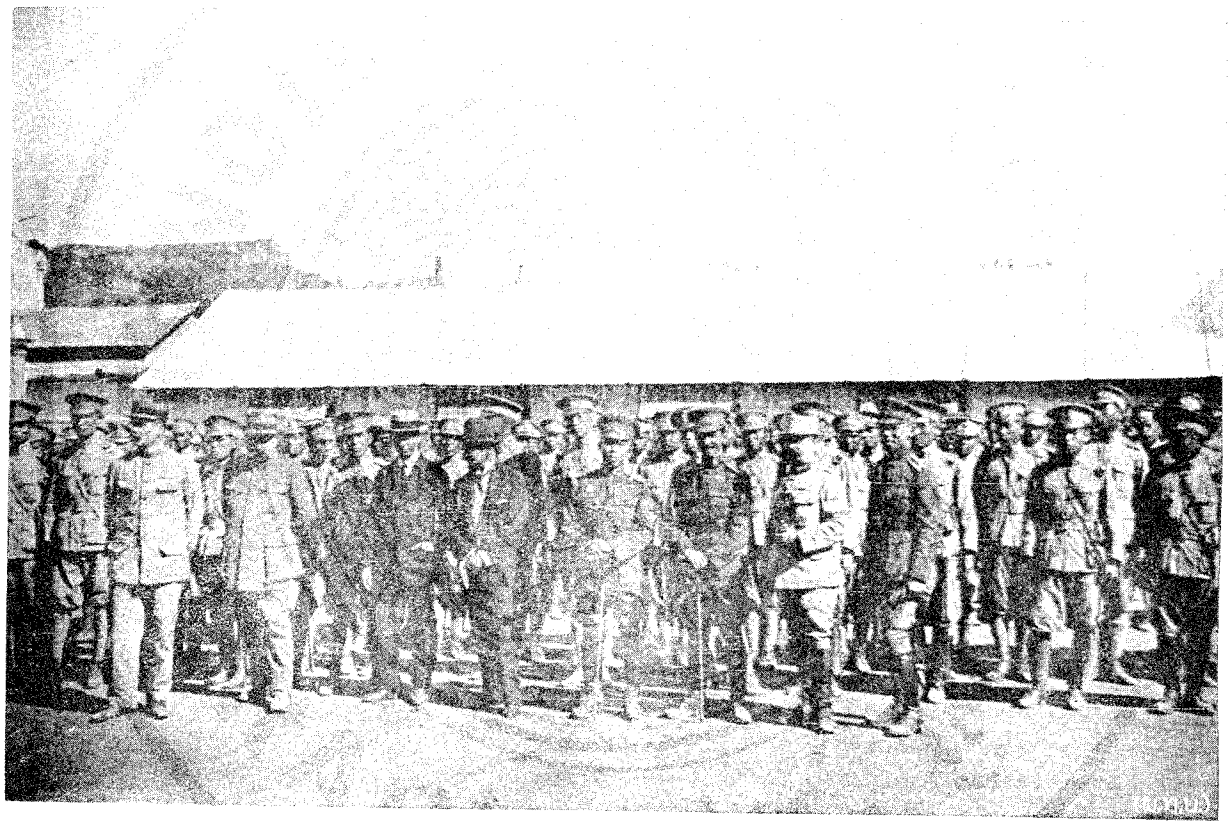
ค่ายคาเซตราดนั้น ตั้งอยู่ห่างจากท่าเรือประมาณ ๔ กิโลเม็ตร์ การที่เรียกชื่อเช่นนี้ เพราะได้ปฏิกโรงทหารชั่วคราวขึ้นที่ตามโบถยันเรียกนามว่า

คาเรคราด โรงเป็นไม้ยกพื้น หลังคามุงด้วยสังกะสี มีอยู่ ๖ หลัง ใช้เป็นห้องเลี้ยมทหาร หลังละที่ทำการ ๑ หลัง เป็นที่พยาบาล ๑ หลัง เป็นที่เลี้ยงอาหาร ๑ หลัง นอกนั้นเป็นที่อยู่สำหรับนายสิบพลทหาร ในค่ายนี้มีห้องซ่วม ที่อาบน้ำ, ที่ล้างมือล้างหน้า, ที่ซักฟอกเสื้อผ้า ทั้งโรงประกอบอาหารพร้อมมูล ทหารทุกคนมีเตียงนอน ที่นอนยัดด้วยฟางและมีผ้าปู

ที่พักทหารในกองทหารบกรถยนต์

กองทหารบกรถยนต์นั้นกำหนดให้พักที่โรงทหารถาวร ซึ่งมีนามว่า "ซังต์ชาร์ลส์" ตั้งอยู่ห่างจากท่าเรือประมาณ ๗ กิโลเม็ตร์ การนำทหารไปยังโรงทหารนั้นเจ้าหน้าที่ได้จัดให้มีแตรวงนำไป ทหารได้เดินแถวเรียงสี่แต่งกายเครื่องสนาม ทั้ง ๆ ที่ต่างคนต่างรู้สึกเมื่อยล้า เพราะการที่ได้อดอยู่ในเรือเป็นเวลานาน ซ้ำถูกน้ำหนักสิ่งของในเครื่องสนามทับถ่วงอีกด้วย ทหารก็ได้เดินแถวอย่างเรียบร้อย เดินก้าวพร้อมกันอย่างงดงาม บันดาชาวเมืองซึ่งได้แลเห็นแถวทหารไทยเดินผ่านไปต่างพิศวงกันมาก เพราะเหตุที่กล่าวมาแล้วประการหนึ่ง กับเพราะเป็นครั้งแรกซึ่งได้เห็นกองทหารไทยอีกประการหนึ่ง

โรงทหารนั้นเป็นตึกถาวรก่ออิฐเป็น ๒ ชั้น มีห้องที่อยู่สำหรับทหารพักได้ทั้งกองอย่างสบาย เมื่อได้กล่าวแล้วว่าเป็นโรงถาวร ก็ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวซ้ำถึงสถานที่ต่าง ๆ และที่นอน เพราะย่อมมีอยู่อย่างเรียบร้อยดีและพร้อมมูล

(ผ.ท.บ.)

อรรคราชทูตและนายทหารซึ่งมาต้อนรับกองทหารเมื่อขึ้นบกที่เมืองมาร์เซย์.

อาหารการกิน อาหารสำหรับนายสิบพลทหารทั้ง ๒ กองนั้น เจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดปรุงให้ เวลาเช้ามีกาแฟกับขนมปัง เวลากลางวันและเย็นมีข้าวต้ม ของต้มหรือแกงและกับรวมเป็น ๒ สิ่ง

บันดานายทหารสัญญาบัตร์นั้น เจ้าน่าที่ฝ่ายกองบัญชาการจังหวัดทหารบกในเมืองนั้น ได้เกณฑ์เช่าโฮเต็ลในเมืองให้อยู่ เพราะไม่สามารถจะจัดสถานที่ให้อยู่รวมกันได้ เช่นเดียวกันสำหรับนายสิบพลทหาร เจ้าน่าที่ก็อยากจะให้อยู่รวมกัน แต่ในเวลานั้นหาสถานที่ว่างซึ่งจุทหารทั้ง ๒ กองนั้นไม่ได้

ในวันที่ถึงนี้มีการจัดที่อยู่และรับเครื่องสัมภาระซึ่งนำมาจากเรือโดยรถยนต์ทหารขนส่ง

วันที่ ๓๑ กรกฎาคม เวลาบ่าย มหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร อรรคราชทูตสยามประจำกรุงปารีส์ และมหาอำมาตย์โท พระยาพิพัฒโกษาอรรคราชทูตสยามประจำกรุงโรม อีกทั้งข้าราชการประจำสถานทูตบางนายได้ไปเยี่ยมทหารณะที่พักทหารทั้ง ๒ กอง กองทหารทั้ง ๒ ได้ตั้งแถวรับเสด็จ เมื่อท่านราชทูตทั้ง ๒ ได้ทรงตรวจและตรวจแถวทหารและทักทายปราไสยด้วยตามสมควรแล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอซึ่งได้กล่าวพระนามมาแล้ว ได้ทรงแจกสิ่งของแก่นายและพลทหารเรียงตัวทั่วทุกคน ของประทานนั้นมีกระดาษเขียนจดหมาย, ซอง, ไปรส์นียบัตร์เย็บเป็นสมุดซึ่งฉีกได้กับดินสอดำ ๑ แท่ง นอกจากนี้ยังมีแผ่นกระดาษซึ่งพิมพ์เป็นคำต้อนรับทหารสอดมาด้วย ใจความแห่งคำต้อนรับนั้นดังมีคำแนะแจ้งต่อไปนี้

ในนามของคนไทยซึ่งอยู่ในประเทศฝรั่งเศสและสำหรับตัวข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าขออวยพรโดยความยินดีปราโมทย์ ในการที่ท่านทั้งหลายได้บรรลุมาถึงดินแดนของประเทศฝรั่งเศสสัมพันธมิตรของเรา ซึ่งได้กระทำสงครามโดยความกล้าหาญทรหดอย่างน่าควรชมอย่างยิ่งมาแล้วถึง ๔ ปี

เราทั้งหลายมีความโสมนัสชื่นชมอย่างยิ่ง ที่ได้เห็นทหารของเรามาช่วยสัมพันธมิตรของเรา เราทุกคนเชื่อแน่ว่าท่านทั้งหลายจะกระทำการตามน่าที่โดยเต็มกำลังและความสามารถ คนไทยที่อยู่ในประเทศนี้ทุกคนเชื่อแน่และไว้วางใจว่า ท่านทั้งหลายจะกระทำความเพิ่มพูนชื่อเสียงและเกียรติยศของชาติ, บ้านเกิด, เมืองนอนอันเป็นที่รักของเราทุกคน และจะแผ่พระบรมเดชานุภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชื่อเสียงและเกียรติยศเกียรติคุณของกองทัพสยาม ชาติไทย, คนไทย ให้ปรากฏแก่ตาโลกทั้งหลายเป็นส่วนย่อยและส่วนรวม

ด้วยเดชะอำนาจแห่งความจงรักภักดีของท่านที่ได้สละบ้านเมืองญาติมิตร์ เพื่อมาฉลองพระเดชพระคุณสมเด็จพระมหากระษัตราธิราช และชาติบ้านเกิดเมืองนอนของเรา และด้วยเดชะคุณพระรัตนไตรยจงได้อภิบาลรักษาท่านทุกเมื่อ ขอท่านทั้งหลายจงคลาดแคล้วสรรพอุปัทวันตรายสิ้นทั้งหลายจงพ่ายแพ้แก่ท่าน ขอท่านได้ถึงความบรรลุสำเร็จได้กลับไปบ้านพบญาติมิตร์โดยสวัสดิภาพจงทุกท่าน เทอญ

(ลงพระนาม) จรูญศักดิ์

ราชทูตสยามประจำประเทศฝรั่งเศส

เมืองมาร์เซย์

วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

เมื่อเสร็จการประทานของแล้ว ท่านราชทูตทั้งสองจึงได้เสด็จกลับและกลับในวันนี้ ทหารได้จัดการซักฟอกเสื้อผ้า ยังมีความข้อหนึ่งซึ่งสมควรจะยกขึ้นมากล่าว คือ สำหรับบันดาทหารซึ่งได้เริ่มออกเดินทางจากกรุงสยามเมื่อปลายเดือนมิถุนายนนั้น อันที่จริงเงินเดือนตามอัตราซึ่งควรจะต้องจ่ายควรจะเบิกได้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคมเป็นต้นไป แต่ทางราชการได้มีความกรุณาโดยเห็นว่าเมื่อทหารไปถึงยุโรปในชั้นต้นนั้น คงจะมีความจำเป็นต้องจับจ่ายใช้สอยกันมาก จอมพล ฯ ด ฯ เสนาธิการทหารบกจึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ อนุญาตให้จ่ายตั้งแต่ต้นเดือนมิถุนายนเป็นต้นไป เพราะฉะนั้นในวันนี้นายและพลทหารได้รับพระราชทานเงินเดือน ๒ เดือนควบกัน

วันที่ ๑ สิงหาคม เวลาก่อนเที่ยง นายพลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ พร้อมด้วยนายทหารในกองทูตทหารได้ไปเยี่ยมทหารเป็นการส่วนตัวณะที่พักทหารทั้ง ๒ แห่ง ทหารมิได้จัดการรับ หัวน่าทูตทหารได้เดินไปเยี่ยมทหารในห้องนอนทุกห้อง

เมื่อทหารได้รับประทานอาหารแล้ว ผู้บังคับบัญชาได้อนุญาตไปเที่ยวชมเมืองได้

อนึ่งในกลางวันนี้นายพลตรี เรอะกรางค์ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๑๕ (General Legrand Commandant de 15 Region) พร้อมด้วยภรรยา ได้เชิญเสด็จอรรคราชทูตสยาม หัวน่าทูตทหาร นายทหารซึ่งไปพร้อมกับกองทหารจนถึงชั้นนายร้อยเอกรวม ๑๐ นาย ก็ยังมีราชการ

ทหารบก, ทหารเรือ และพลเรือนฝรั่งเศสชั้นผู้ใหญ่ในเมืองนั้นได้รับเชิญด้วย รวมทั้งสิ้นเป็น ๑๔ นายด้วยกัน ได้มีการเลี้ยงอาหาร เป็นการต้อนรับและให้เกียรติยศแก่ทหารไทยกองแรกซึ่งได้ไปถึงประเทศฝรั่งเศส ในระหว่างการเลี้ยงนั้น ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกฝรั่งเศสและหัวน่าทูตทหารไทยได้กล่าวสุนทรพจน์โต้ตอบแสดงความไมตรี ความยินดี อีกทั้งต่างฝ่ายต่างได้ชักชวนกันดื่มอวยพรให้แก่กันและกัน เป็นการประชุมสโมสรอย่างร่าเริง

ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกฝรั่งเศสได้แสดงความประสงค์อยากจะใคร่ไปเยี่ยมทหารไทย เพราะฉะนั้นหัวน่าทูตทหารจึงเชื้อเชิญไปในงานตรวจพลสวนสนามด้วย

วันที่ ๒ กรกฎาคม เวลาเช้า กองบินทหารบกได้เดินแถวมายังที่พักกองทหารบกรถยนต์ ครั้นแล้วได้รวมกองตั้งแถวสำหรับรับตรวจพล

เวลา ๑๐ นาฬิกา นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวน่าทูตทหาร นายพลตรี เดอะกวางค์พร้อมด้วยอรรคราชทูตสยามประจำกรุงปารีส นายทหารผู้ใหญ่ไทยและฝรั่งเศสบางนายได้มาถึงโรงทหารซังค์ซาร์ดส์ ครั้นแล้วท่านนายพลทั้งสองได้เดินผ่านน่าแถวตรวจพลทั่วทุกแถว เมื่อเสร็จการตรวจพลแล้วได้มีการสวนสนาม ครั้นแล้วท่านผู้ใหญ่จึงได้กลับ

ในเวลาตรวจพลนั้นได้จัดแถวกองร้อยตั้งแถวน่ากระดานซ้อนกัน เวลาสวนสนามเดินแถวตอนหมวด ถึงแม้ว่าก่อนนั้นจะมิได้มีการหัดซ้อมเลยก็ดี การตั้งแถวรับตรวจพลและการสนามได้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อย

(ผ.ท.บ.)

การสวนสนามต่อหัวน่าทูตทหารเมื่อครั้งขึ้นบกที่เมืองมาร์เซย์.

วันที่ ๓ สิงหาคม ตั้งแต่เวลาเช้าเป็นต้นไป ทางราชการได้ว่าเช่ารถราง สำหรับให้ทหารผลัดเปลี่ยนกันนั่งไปและกลับ เพื่อชมเมืองท่าเรืออันใหญ่โต นับได้ว่าเหมาโรงหนัง ๑ โรงให้ทหารผลัดเปลี่ยนกันไปดูได้ในวันนั้น ทั้งนี้ย่อมเป็นการเพลิดเพลินกระทำให้ทหารคลายความลำบากกรากกรำซึ่งได้รับเมื่อเวลาเดินทางเรือข้ามทะเลไป

อนึ่งตามความประสงค์ของทางราชการอยากให้ทหารซึ่งต้องกรากกรำเหน็ดเหนื่อยไปจากการเดินทางเรือได้พักผ่อนร่างกายตามสมควร จึงได้ตกลงกำหนดให้กองทหารพักอยู่ที่เมืองซายทะเล้น ๑ สัปดาห์

ต่อจากเวลานั้นมา กองทหารทั้งสองซึ่งอาจสมมุติเรียกได้ว่า "กองพี่น้องทั้งสอง" เพราะได้จัดตั้งขึ้นพร้อมกัน เดินทางฝ่าอันตรายร่วมเรือลำเดียวจากบ้านเกิดเมืองมารดาไปด้วยกัน ด้วยความตั้งใจยอมสละชีพสำหรับหาความมีไชยให้แก่ชาติไทยที่รักอันร่วมกัน จักต้องต่างผลัดพลากกันไป คือในวันที่ ๕ สิงหาคม กองบินทหารบกจะได้ออกเดินทางโดยรถไฟจากมาร์เซย์ไปทางทิศตวันออก และรุ่งขึ้นวันที่ ๖ กองทหารบกรถยนต์จะได้ละทางไปทางทิศเหนือแยกกันไป

ภาคที่ ๓

ทหารไทยในกรุงปารีสและสถานทูตสยามณกรุงปารีส

ตอนที่ ๑

กองทูตทหารไทยในกรุงปารีส

ก่อนที่จะกล่าวถึงประวัติของกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามนั้นต่อไปอีก เห็นว่าสมควรจะย้อนกล่าวถึงเรื่องราวของกองทูตทหารนั้นให้หมดเพราะต่อไปกองทหารทั้งสองนั้นจะต้องทำอะไรอย่างไรย่อมแล้วแต่หัวน่าทูตทหารซึ่งเป็นผู้มีอำนาจบังคับบัญชาชั้นสูงนั้น จะได้สั่งไปจากกรุงปารีสทั้งสิ้น

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ ๒ ภาคที่ ๓ ว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดส่งกองทูตทหารไปประจำทำการติดต่อกับกองทัพสัมพันธมิตรนั้น ครั้นกองทูตทหารได้ไปถึงประเทศฝรั่งเศสแล้ว จึงได้เลือกตั้งกรมบัญชาการกองทูตทหารในกรุงปารีส โดยที่เช่าตึกส่วนหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ที่ถนน "บุลวารเดอะเล็ดแซรด์" หมายเลข ๑ ในชั้นต้นนั้นกองทูตทหารมีนายทหารเป็นจำนวน ๑๒ นายตามที่มีนามปรากฏอยู่ในภาคที่ ๓ ตอนที่ ๒ แล้ว ต่อเมื่อกองทหารได้ไปถึงประเทศฝรั่งเศสแล้วจึงได้คัดเลือกนายสิบพลทหารเข้าบรรจุในตำแหน่งเสมียนพนักงานอีกตามสมควร

น่าที่ซึ่งกองทูตทหารจักต้องปฏิบัตินั้น นามตามที่ปรากฏย่อมแสดงไว้โดยตรงแล้ว คือมีน่าที่กระทำการติดต่อกับกองทัพสัมพันธมิตรในกิจการที่เกี่ยวกับทหารปกครองกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม กับกระทำการติดต่อในระหว่างกองทหารกับสถานทูตสยาม ความละเอียดในเรื่องน่าที่เหล่านี้โดยพิศดารนั้นจะของดไม่นำมากล่าว เพราะยืดยาวมาก

(ฝ.ท.ม.)

คณะนายทหารในกองทูตทหาร, ถ่ายในสถานราชทูตสยามกรุงปารีส.

ส่วนการติดต่อกับกองทัพสัมพันธมิตร์ ในกิจการที่เกี่ยวกับทหารนั้น ในที่นี้จะขอยกมากล่าวแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม เท่านั้น

ก่อนที่กองทหารไปถึงประเทศฝรั่งเศส กองทูตทหารได้กระทำความตกลงกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศส ในเรื่องการที่จะส่งกองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์ไปฝึกหัดศึกษาวิชา ตกลงในการเลือกโรงเรียนและการกินอยู่หลับนอนโดยตลอด จัดการสั่งเครื่องแต่งกายสำหรับใช้ในราชการสนาม มีเสื้อกางเกง, รองเท้า ฯ ล ฯ เหล่านี้เป็นต้น เพราะบันดาเครื่องแต่งกายซึ่งทหารมีไปนั้นสำหรับใช้เดินทาง มิใช่สำหรับใช้ในฤดูหนาวณะทวีปยุโรป การเตรียมสิ่งของเหล่านี้ ถ้าแม้เป็นเวลาสงบศึกแล้วก็คงจะกระทำได้ง่ายดายเป็นแน่นอน แต่ในเวลาสงคราม เช่นนั้น มิใช่เป็นของง่าย

ในเวลาเดียวกันกับที่กองทูตทหารได้ไปถึงทวีปยุโรป ข้อความประกาศกระแสรพระบรมราชโองการประกาศรับพลอาสาได้ ไปแพร่หลายถึงบันดาชาวสยามซึ่งอยู่ณะยุโรปในขณะนั้น พวกชายฉกรรจ์ซึ่งได้เป็นนักเรียนอยู่ในยุโรปได้ต้อนรับข่าวนี้ด้วยความยินดี ผู้ซึ่งศึกษาวิชาจบแล้วก็ดี หรือผู้ซึ่งกำลังเรียนอยู่แต่สามารถจะละเวลาเรียนมารับราชการได้ก็ดี ต่างทำรายงานยื่นต่อหัวน่าทูตทหาร ขอลาสำเร็จรับราชการณกองพระเดชพระคุณกระทำน่าที่ถูกผู้ชาย โดยเหตุที่กองทหารต้องการใช้ผู้ที่รู้ภาษาต่างประเทศเป็นล่ามมาก เพราะฉะนั้นทางราชการจึงยินดีรับนักเรียนในยุโรปเข้าประจำการโดยเร็ว หัวน่าทูตทหารได้จัดเจ้านายทหารให้ฝึกหัดทหารใหม่ในกรุงปารีสคอยท่ากองทหารไว้

เมื่อใกล้กำหนดกองทหารจะถึงประเทศฝรั่งเศส ได้จัดการเฉลี่ยนายและพลทหารซึ่งอยู่ในยุโรปแล้วนั้นสำหรับให้กระทำน่าที่ต่างในกองทหาร ตามที่เห็นว่าจำเป็นที่กองใดจะต้องมีต่างมากน้อยเท่าไร ในคราวนั้นได้มีคำสั่งให้นายทหารประจำกองทูตทหารย้ายไปประจำกอง คือ

ไปประจำกองทหารบกรถยนต์

๑) นายร้อยตรี เภา เพียรเดิศ

๒) นายร้อยตรี ภักดี เกษตรดี

๓) นายร้อยตรี ชั้น ช่วงสุคนธ์

ไปประจำกองบินทหารบก

๑) นายร้อยตรี วัลย์ ชูถิน

บันดานายและพลทหารซึ่งได้บรรจุแล้วนั้น ได้ส่งไปเริ่มฝึกหัดเล่าเรียนการบินและการรถยนต์ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเตรียมจัดที่พักประการหนึ่ง กับเพื่อได้ทราบระเบียบการในโรงเรียนนั้นและรู้จักคุ้นเคยกับครูซึ่งเป็นทหารฝรั่งเศส เวลาที่กองทหารไปถึงจะได้ติดต่อกันได้โดยสดวก บันดานายและพลทหารเหล่านี้นับว่าเป็นประโยชน์แก่ราชการทหารมาก เพราะในน่าที่ทำการติดต่อและน่าที่ล่ามนั้น นับว่าเป็นปากเป็นหูของกองทหาร ถ้าขาดอวัยวะทั้งสองนี้แล้วกองทหารคงจะประสบความยุ่งยากมาก

น่าที่ของหัวน่าทูตทหารนั้นนอกจากเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดของทหารในระหว่างที่กองทหารอยู่ต่างประเทศ ยังเป็นผู้ควบคุมดูแลในการเบิกจ่ายเงินเดือนเบี้ยเลี้ยง ในการจัดหาสรรพเครื่องใช้สอยทั้งปวง ถ้าแม้ทหาร

ผู้ใดที่เจ็บป่วยมีอาการหนักซึ่งจะรักษาพยาบาลในหมวดพยาบาลของกองทหาร ให้หายโดยเร็วมิได้ ก็ต้องส่งตัวไปยังกองทูตทหาร แปลว่ากองทูตทหารนี้เป็นคลังหรือฐานทัพของกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามด้วยในตัว

ตอนที่ ๒
การปกครองกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม
ในขณะซึ่งอยู่นอกพระราชอาณาจักร์

ผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดของทหารนั้นก็คือ จอมพลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถัดจากพระองค์ลงมาในกรุงสยามมี เสนาบดีกระทรวงกระโหม กองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามนี้ได้จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ เพราะฉะนั้นจึงมิได้ขึ้นอยู่ในกองทัพน้อยหรือของกองพลใด เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมได้มอบให้อยู่ในความบังคับบัญชาของเสนาธิการทหารบก ซึ่งมีอำนาจในการปกครองเทียบชั้นแม่ทัพน้อย

ส่วนนอกพระราชอาณาจักร์นั้น มีผู้บังคับบัญชาซึ่งรับผิดชอบโดยตรงต่อเสนาธิการทหารบก คือหัวน่าทูตทหาร ซึ่งเทียบตำแหน่งชั้นผู้บัญชาการกองพล ถัดนั้นลงมามีผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม ซึ่งเป็นผู้บังคับการของทหารทั้งกองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์

ก่อนที่จะส่งกองทหารไปยุโรปนั้น ทางราชการในกรุงสยาม ซึ่งย่อมมิสามารถจะทราบถึงกิจการของกองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์ฝรั่งเศส

ที่ได้จัดขึ้นในระหว่างเวลาสงครามนั้นต่างน่าได้ โดยฉเพียดพิศดาร จึงได้รวมการปกครองกองทหารบกรถยนต์ให้อยู่ในตัวบุคคล ซึ่งเป็นผู้บังคับการกองบินทหารบก ในขณะที่อยู่กรุงสยามและในระหว่างเดินทางเรือเข็มไปรี จึงมีการจัดแบ่งทหารออกเป็นกองใหญ่ ๔ กอง มีหัวน่ารับผิดชอบเรียกว่าผู้บังคับกองใหญ่กองละ ๑ นาย กองใหญ่ที่ ๑,๒,๓ ซึ่งรวมกันมีกำลังพล ๑/๓ ของทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามนั้นเป็นกองบิน ส่วนทหารที่เหลืออีก ๒/๓ นั้น จัดเป็นกองใหญ่ที่ ๔ ซึ่งเป็นกองรถยนต์ (ดังนั้นในประกาศเรื่องจะส่งกองทหารออกไปกระทำสงครามจึงมิได้มีกล่าวนามของกรมรถยนต์เลย)

ครั้นกองทหารได้ ไปถึงยุโรปแล้ว กิจการของกองบินไปทางหนึ่ง ส่วนกิจการของกองรถยนต์ไปอีกทางหนึ่ง ซึ่งต่างกันคนละรูปคนละร่าง ดังนั้นจึงต้องเปลี่ยนแปลงการปกครองให้สดวกเหมาะแก่ทางราชการ กล่าวคือ หน่วยกองบินทหารบกซึ่งไปในงานพระราชสงครามจากกรุงสยามนั้น เปลี่ยนเรียกนามว่า "กองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม" ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาเรียกว่า "ผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม" แต่คงไม่เปลี่ยนตัวบุคคล นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ คงฉลองพระเดชพระคุณในตำแหน่งนี้ ส่วนกองใหญ่ที่ ๑, ๒, ๓ (กองบิน) ซึ่งมีไปจากกรุงสยามนั้น ยุบรวมเป็นกองเดียวกัน เรียกว่า กองบินทหารบก ตำแหน่งผู้บังคับกองใหญ่ทั้ง ๓ ตำแหน่งเป็นอันยกเลิกหมด มีตำแหน่ง "ผู้บังคับกองบิน" ซึ่งเทียบชั้นผู้บังคับกองพันแต่ตำแหน่งเดียว นายพันตรี หลวงเทยานพิมาน เป็นผู้รับตำแหน่งนี้

ส่วนกองใหญ่ที่ ๔ (กองรถยนต์) นั้น เมื่อไปถึงยุโรปแล้วทางราชการเรียกว่า "กองทหารบกรถยนต์" คงมีผู้บังคับบัญชาตามเดิมซึ่งเรียกตำแหน่งว่า ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์

การบังคับบัญชากองบินตามที่ได้กล่าวข้างต้นนี้ เป็นไปได้ชั่วคราวเท่านั้น คือในระหว่างที่ทหารยังรวมกันศึกษาการบินอยู่ที่โรงเรียนการบินตำบลอีส์ดร์ส์ ครั้นต่อไปนายและพลทหารต้องย้ายไปเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ หลายตำบลซึ่งอยู่ห่างไกลกันก็ต้องเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ สำหรับนายและพลทหารซึ่งไปเข้าโรงเรียนรวมอยู่ในตำบลหนึ่ง ๆ จัดให้มีผู้ปกครองผู้หนึ่ง เรียกว่าผู้บังคับทหารตำบล รวมกับนามของตำบล ผู้บังคับบัญชานี้มีตำแหน่งเทียบชั้นผู้บังคับกองร้อย ผู้บังคับทหารตำบลทั้งหลายนี้ขึ้นตรงต่อผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามทั้งสิ้น ส่วนกองทหารบกรถยนต์นั้น ถึงแม้ว่าในขณะที่แยกกันไปเข้าโรงเรียนนั้นเป็น ๒ ส่วนต่างจังหวัดกันก็ดี การบังคับบัญชาก็ยังคงรวมอยู่ในผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ กองบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามนั้น ได้มีที่ทำการรวมอยู่ในสถานที่ของกองทูตทหารในกรุงปารีส์

เพื่อจะได้ทราบหลักของการปกครองกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามขณะที่อยู่นอกประเทศโดยสะเอียด ในตอนต่อไปนี้จึงขอนำข้อบังคับพิเศษสำหรับกองทหารนั้นมาแสดงไว้ด้วย

ตอนที่ ๓

ข้อบังคับพิเศษ

ข้อบังคับฉบับนี้ให้เรียกว่า "ข้อบังคับพิเศษแผนกวิธีการปกครองทหารไปราชการสงครามนอกพระราชอาณาเขต" ให้เริ่มใช้ได้ตั้งแต่วันที่ทหารกองแรกถึงดินแดนประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นไป และเลิกใช้เมื่อทหารทั้งสิ้นที่ไปราชการสงครามกลับมาถึงประเทศสยามพร้อมมูลแล้ว

ในขณะที่อยู่ในประเทศฝรั่งเศส ถ้าข้อบังคับฉบับนี้ข้อใดข้อหนึ่งขัดข้องขึ้นโดยไม่สดวกแก่การเป็นไปในขณะนั้น ก็ให้แก้ไขได้โดยวิธีดังต่อไปนี้ ข้อขัดข้องนั้นไม่ว่าผู้ใดผู้หนึ่งหรือขึ้น ต้องมีผู้บังคับกองใหญ่ ๒ นายเห็นชอบด้วย พร้อมทั้งผู้บังคับการกองบินและหัวน่าทุกทหารเห็นชอบพร้อมด้วยรวมเป็น ๔ นาย เมื่อเห็นชอบพร้อมกันแล้ว ให้แก้ไขและปฏิบัติตามที่แก้ไขนั้นได้ทันที แล้วจึงรายงานมาให้ข้าพเจ้าทราบภายหลัง

ศาลาว่าการกระลาโหม ในพระนคร

วันที่ ๒๑ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

รับคำสั่งเสนาบดีกระทรวงกระลาโหม

(ลงพระนาม) จักรพงษ์

เสนาธิการทหารบก

ความปรารภ

สิ่งที่ต้องรฦกถึงอยู่เสมอ คือการปกครอง เป็นการสำคัญมากอยู่ เพราะกองทหารที่ไปราชการสงครามครั้งนี้ มีบุคคลหลายชั้น ทั้งคงจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันด้วย ทั้งบางคนก็เป็นทหารมานานแล้ว บางคนก็พึ่งเป็นขึ้นใหม่ๆ การปกครองจะเดินไปได้อย่างดีก็ต่อเมื่อผู้บังคับบัญชาทุกชั้น ใช้ความพยายามสอดส่องแสดงความสามารถอย่างเยี่ยมยอดนั้น มิฉะนั้นคงจะบังเกิดการติดขัดขึ้น เมื่อการปกครองติดขัดแล้ว อย่าหวังเลยว่าการงานอื่น ๆ จะเดินได้ดี

เมื่อบางคนทราบความปรารภเช่นนี้ ก็คงนึกว่าท่านต้องการให้ผ่อนให้มาก ขอตอบเสียทันทีว่าการผ่อนมากนั้นใช้ไม่ได้ทีเดียว แต่การเคร่งมากนั้นก็ใช้ไม่ได้เช่นเดียวกัน ผู้ที่น่าที่ปกครอง ถ้าจะเปรียบก็เท่ากับพ่อครัว ต้องรู้จักปรุงให้อาหารนั้นมีรสกลมกล่อม ไม่ใช่เปรี้ยวแจ็ดหรือเค็มจนกลืนไม่ลงคอหรือกลายเป็นไม่มีรสอร่อยเลย ใช้ไม่ได้ทั้งสิ้น การพอดีนั่นแหละสมควรทั่วไป จะมีผู้ถามอีกว่าพอดีนั้นเพียงใด ขอตอบว่าต้องได้ผลราชการอย่างดีจริงและผู้อยู่ใต้บังคับต้องได้รับความร่มเย็นพอสมควร

ข้อยากมากนั้นคือเรานำบุคคลพลเรือนไปแต่งกายเป็นทหาร ถ้าพลเรือนที่แต่งตัวเป็นทหารนั้นทำอะไรให้เสียวินัยก็เสียชื่อทหารไทยแน่นอน แต่ถ้าโดดหนักเข้าก็อาจจะทนไม่ไหว เมื่อทนไม่ไหวเช่นนี้ก็คงจะเบิดขึ้นเท่านั้นเอง ฉะนั้นจึงขอเตือนไว้ว่าให้รฦกถึงเรื่องนี้ให้มาก

ข้อที่จะเตือนไว้ในที่นี้อีกก็คือเวลาราชการต้องเป็นนายเหนือกันเต็มที่ พอพ้นราชการก็ต้องเป็นพี่น้องและเพื่อนฝูงกันอย่างแน่นอน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันตลอดไป ผู้ใหญ่ต้องตักเตือนผู้น้อย ถือเหมือนพี่ร่วมท้องน้องร่วมไส้ และต้องช่วยทุกข์ร้องผู้น้อยตามแต่สามารถจะช่วยได้ โดยความเต็มใจ ว่ากันในมีถ้าจะเกณฑ์ให้ผู้อยู่ใต้ปกครองยืนท่าตรงตลอด ๒๔ ชั่วโมงนั้นเป็นไปไม่ได้ หรือจะผ่อนให้ยืนในท่าพักตลอด ๒๔ ชั่วโมงก็คงไม่เป็นการงาน ฉะนั้นจะต้องมียืนท่าตรงบ้างยืนในท่าพักบ้างพอสมควร

ผู้ใหญ่ต้องมีความกรุณาและเมตตาแก่ผู้น้อยให้มาก แต่ไม่ใช่เมตตากันอย่างละหลวม เมื่อถึงคราวที่จะต้องยิง ก็จะต้องยิงเสียด้วยความเมตตานั่นเอง

มาตรา ๑
ผู้บังคับบัญชา

ข้อ ๑ ให้นายทหารเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดนอกพระราชอาณาเขตร์ มีอำนาจในทางปกครองเสมอผู้บัญชาการกองพล ขึ้นตรงต่อเสนาธิการทหารบก

ข้อ ๒ ผู้บังคับบัญชารองลงไปตามลำดับชั้นมีดังนี้

๑) ผู้บังคับการกองบิน * มีอำนาจในทางปกครองเสมอผู้บังคับการกรม ขึ้นตรงต่อนายทหาร

หมายเหตุ

* ผู้บังคับกองบินนี้ ภายหลังเรียกตำแหน่งว่า "ผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม"

๒) ผู้บังคับกองใหญ่ มีอำนาจในทางปกครองเสมอผู้บังคับกองพันโดยตรงต่อผู้บังคับการกองบิน

๓) ผู้บังคับกองย่อย มีอำนาจในทางปกครองเสมอผู้บังคับกองร้อย โดยตรงต่อผู้บังคับกองใหญ่

มาตรา ๒
การติดต่อ

ข้อ ๓ ให้ผู้บังคับกองย่อยรายงานกิจการที่ดำเนินไปในกองของตนต่อผู้บังคับกองใหญ่สัปดาห์ละ ๒ ครั้ง

๒ ผู้บังคับกองใหญ่จะต้องรายงานกิจการที่เป็นไปภายในกองของตนต่อผู้บังคับการกองบินสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง

๒ ผู้บังคับการกองบินจะต้องรายงานเหตุให้ หัวน่าทูตทหารทราบ ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง

หัวน่าทูตทหารจะต้องรายงานการเป็นไปทั้งสิ้น ต่อเสนาธิการทหารบกทุกคราวเมื่อ

ข้อ ๔ ถ้าทหารคนใดต้องเสียชีวิต ให้ผู้บังคับกองย่อยรายงานย่อต่อผู้บังคับกองใหญ่โดยเร็วที่สุด ผู้บังคับกองใหญ่รายงานย่อด้วยโทรเลข

หมายเหตุ

๑ ผู้บังคับกองใหญ่นี้คือ "ผู้บังคับกองบิน" กับ "ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์"

๒ ตำแหน่งทั้ง ๒ นี้เปลี่ยนตามในหมายเหตุข้อ ๒ ข้างต้น.

ต่อผู้บังคับการกองบินและรายงานต่อหัวน่าทูตทหารพร้อมกัน หัวน่าทูตทหารต้องรับรายงานย่อมายังเสนาธิการทหารบกโดยเร็วที่สุด แล้วจึงรายงานด้วยหนังสือให้พิศดารตามเวลาของการรายงานเหตุการณ์ปรกติ

ข้อ ๕ ถ้าทหารคนใดต้องบาดเจ็บจนถึงกับต้องเสียกระดูกส่วนใหญ่ เช่น ขา, แขน ก็ให้รายงานเช่นเดียวกับการเสียชีวิตเหมือนกัน บาดเจ็บที่น้อยกว่าให้รายงานตามปรกติ

ข้อ ๖ เสนาธิการทหารบกจะพูดเรื่องราชการณเพาะกับหัวน่าทูตทหารคนเดียว หัวน่าทูตทหารจะพูดกิจการใด ๆ ก็ต้องพูดกับเสนาธิการทหารบกคนเดียวเหมือนกัน จะพูดกับผู้ใดอีกไม่ได้เป็นอันขาด

ข้อ ๗ เมื่อทหารคนใดมีกิจจำเป็นใด ๆ ก็ต้องยื่นตามลำดับชั้นของการปกครองในประเทศฝรั่งเศส

ข้อ ๘ เมื่อทหารผู้ใดถูกความกดขี่เกินกว่าสมควรก็ให้ร้องทุกข์ได้ตามลำดับชั้น ตามกฎยุทธวินัย ถ้าจะร้องทุกข์กล่าวโทษหัวน่าทูตทหารให้ส่งคำร้องทุกข์มายังเสนาธิการทหารบก

ข้อ ๙ ห้ามไม่ให้ทหารผู้ใดผู้หนึ่งส่งข่าวที่เกี่ยวแก่ราชการทหารโดยทางโทรเลขหรือหนังสือออกนอกประเทศฝรั่งเศส นอกจากหัวน่าทูตทหารส่งถึงเสนาธิการทหารบก

ข้อ ๑๐ ข่าวส่วนตัวโดยแท้จะเขียนส่งมาประเทศสยามได้ ที่น่าซองต้องเขียนนามและตำบลของผู้รับเป็นภาษาไทย และเขียนว่าทหารไทย

ในประเทศฝรั่งเศส เป็นภาษาไทย และเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Via Singapore (Bangkok) Siam และให้ผู้บังคับกองใหญ่ประทับตราอนุญาตเสียก่อนแล้วจึงส่งไปสถานีไปรษณีย์ได้ หนังสือเหล่านี้เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ เจ้าพนักงานไปรษณีย์จะต้องส่งไปให้เจ้าพนักงานกรมเสนาธิการณ์ตรวจก่อน เมื่อเห็นสมควรจะให้ผู้รับทราบได้จะได้จัดการส่งต่อไป ถ้าผู้ใดฝืนส่งข่าวที่เกี่ยวแก่ราชการจะต้องได้รับโทษทันที

มาตรา ๓

การลงอาญา

ข้อ ๑๑ การลงอาญาแก่ทหารให้เป็นไปตามกฎยุทธวินัย แต่การโบยและจำกรวนนั้นให้ยกเลิกไม่ใช้เลย ในขณะที่อยู่นอกพระราชอาณาเขตร์

ข้อ ๑๒ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ควรจะเตือนและสอน พยายามไม่ลงอาญาดีกว่าที่จะลงอาญา ถ้ากระทำความผิดหลายหนหลายครั้งนักโดยที่ไม่เชื่อฟังจึงค่อยลงอาญา แต่ควรลงอาญาให้แรงเสียทีเดียว ไม่ควรลงอาญาหยุมหยิม ลงอาญาครั้งหนึ่งคราวหนึ่งก็ให้เข็ดหลาบ คือ ขัง, ขังมืด การขังนี้ควรให้กินขนมปังกับน้ำเท่านั้น ไม่ต้องมีอาหารอื่น

ข้อ ๑๓ ผู้หนึ่งผู้ใดที่มีความผิดจนผู้บังคับการกองบิน* เห็นว่าจะกดขี่ตัวให้คืนดีไม่ได้ ถ้าจะขืนเอาไว้ต่อไปก็จะเพิ่มการเสียหายยิ่งขึ้น ถ้าเช่นนั้น

หมายเหตุ

* คือผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

ให้เสนอหัวน่าทูตทหารวินิจฉัย เมื่อหัวน่าทูตทหารเห็นพ้องด้วยให้ส่งกลับเมื่อถึงกรุงเทพ ฯ จะได้จำกรวนโดยไม่ต้องไต่สวน ไม่ว่ายศชั้นไหน เมื่อมีโอกาศเมื่อใดให้หัวน่าทูตทหารส่งรายงานเพื่อให้ศาลลงโทษตามกฎอัยการศึก

ข้อ ๑๔ ผู้ใดมีความผิดแรงและการนั้นให้แพร่หลายเอื้อฉาวไปแล้ว ให้ผู้บังคับการกองบินมีอำนาจตั้งศาลสนามได้ ไม่จำกัดยศและความผิดของอนุมัติของผู้บังคับการกองบิน แล้วให้ผู้บังคับการกองบินนำคำพิพากษาเสนอหัวน่าทูตทหารเพื่อให้หัวน่าทูตทหารอนุมัติทับคำอนุมัติของผู้บังคับการกองบินเสียก่อนแล้วจึงให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้น

ข้อ ๑๕ เมื่อจำเลยมีความผิดถึงกับจะต้องยิงตามคำพิพากษา ก็ให้ยิงได้ทันที เมื่อความผิดนั้นต้องจำคุก ก็ให้หัวน่าทูตทหารทำความตกลงกับเจ้าน่าที่ทหารฝรั่งเศส เพื่อฝากนักโทษนั้นไว้ยังคุกทหารฝรั่งเศส แล้วจึงรายงานมาให้ทราบ

มาตรา ๔

ย้ายตำแหน่ง, เลื่อนตำแหน่ง, เลื่อนเงินเดือน, เลื่อนยศ

ข้อ ๑๖ การย้ายตำแหน่งภายในกองย่อยอันใดอันหนึ่ง ให้ผู้บังคับกองย่อยมีอำนาจย้ายได้

ข้อ ๑๗ การย้ายตำแหน่งภายในกองใหญ่ * อันใดอันหนึ่ง ให้ผู้บังคับกองใหญ่มีอำนาจย้ายได้

หมายเหตุ

* แปลว่า ภายในกองบินหรือภายในกองทหารบกรถยนต์

ข้อ ๑๘ การย้ายตำแหน่งภายในกองบินทหารบก * ให้ผู้บังคับการกองบินเป็นผู้มีอำนาจย้ายได้

ข้อ ๑๙ การย้ายตำแหน่งนายทหารสัญญาบัตร และนักบินจากกองย่อย ๑ ไปบรรจุอีกกองย่อย ๑ ให้ย้ายได้ตามอำนาจที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ต้องรายงานให้ หัวน่าทุตทหารทราบ

ข้อ ๒๐ การเลื่อนตำแหน่งเทียบชั้นผู้บังคับกองย่อยขึ้นไป หัวน่าทุตทหารเป็นผู้มีอำนาจสั่งได้

ข้อ ๒๑ การเลื่อนยศเลื่อนชั้นนายสิบพลทหาร ผู้บังคับการกองบินเป็นผู้มีอำนาจเลื่อนได้ แต่ต้องส่งบาญชีให้ หัวน่าทุตทหาร แล้วหัวน่าทุตทหารต้องส่งต่อจนถึงเสนาธิการทหารบก

ข้อ ๒๒ การเลื่อนยศและรอตราให้นายทหารสัญญาบัตร ต้องรออนุญาตต่อเสนาธิการทหารบก เสนาธิการทหารบกจะได้จัดการต่อไป

ข้อ ๒๓ การรอบันดาศักดิ์ให้งด

ข้อ ๒๔ การรอเลื่อนยศนายร้อยตรีเป็นนายร้อยโทนั้น ถ้าหัวน่าทุตทหารเห็นสมควรก็ให้รอมาได้

ข้อ ๒๕ การรอเลื่อนขั้นนายร้อยโทให้สูงต่อขึ้นไปอีกนั้น ต้องให้ผู้ที่จะรับสนองความต้องการ ให้ตัดยศถึงกับทหารฝ่ายเสนาธิการก่อนแล้วจึงควรรอมา กับขีดแจงว่านายทหารของเราเลื่อนยศกันเร็วมากอยู่แล้ว

หมายเหตุ

* แปลว่าภายในกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

ฝรั่งเขาเลื่อนช้า แต่การที่ของเราเลื่อนเร็วก็โดยความจำเป็น การที่เราไปทำการร่วมกับเขาก็ต้องคล้อย ๆ ตามเขาบ้าง

ข้อ ๒๖ การรองนายทหารชั้นประทวนเป็นชั้นสัญญาบัตรนั้น ต้องปฏิบัติให้คล้ายคลึงกับการเลื่อนยศรองทหารฝรั่งเศส

มาตรา ๔
น่าที่สมุห์บาญชี

ข้อ ๒๗ การสมุห์บาญชีในครั้งนี้มีความหมุ่งหมายอย่างเดียวว่าให้มีหลักฐานพอเท่านั้นเป็นใช้ได้ ไม่ต้องมีระเบียบการอย่างใหญ่โตเหมือนในเวลาปรกติ เพราะไม่มีเจ้าน่าที่ในการนี้ น่าที่สมุห์บาญชีได้ฝากไว้กับเจ้าน่าที่อื่นทั้งสิ้น

ข้อ ๒๘ หวังว่าจะไม่มีการทุจริตในการที่ไปราชการครั้งนี้ ถ้าปรากฏขึ้นแม้แต่เล็กน้อย และทางได้ส่วนบ่งชัดว่าเป็นการทุจริต ให้พยายามลงโทษให้แรงที่สุด

ข้อ ๒๙ เงินนั้นจะต้องรับจากกรรมการทูตสยามณะกรุงปารีส หัวน่าทูตทหารเป็นผู้เบิก แล้วส่งให้แก่ผู้บังคับการกองบิน * อีกชั้น ๑ สำหรับส่วนที่จะใช้ในกองบิน ถ้ารับเงินเป็นจำนวนมากให้นำไปฝากไว้ในธนาคาร เมื่อต้องการจ่ายก็ให้สมุห์บาญชีจัดการเสร็จ ให้ผู้บังคับการกองบินเป็นผู้เซ็นสั่งจ่ายเงินในเช็ก มอบเช็กฉบับนั้นให้ผู้รับไปรับเงินเอง

หมายเหตุ

* ผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

ข้อ ๑๐ การสั่งซื้อของใด ๆ ที่เป็นของต้องใช้ประจำ ให้สมุห์บาญชีไปตกลงราคากับร้านที่จะส่งเสียให้เสร็จก่อน แล้วสั่งให้ส่งเป็นกำหนดเวลา หรือทำหลักฐานไว้ให้แน่นอนว่าถ้าผู้นั้นสั่งมาแล้วให้ส่งได้ตามราคาที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว แล้วให้ส่งใบสั่งพร้อมกับใบรอรับเงินและใบรับของมายังสมุห์บาญชีเพื่อขอรับเงิน

ข้อ ๑๑ ส่วนของจรซึ่งมีรีนเบ็ดครั้งเป็นคราวนั้น ให้ผู้บังคับการกองบินมีอำนาจกำหนดตำแหน่งว่าผู้ใดจะสั่งซื้อได้เอง ก็ให้กำหนดรีนโดยมีหลักฐาน แล้วสั่งมาเก็บเงินตามระเบียบเดียวกันกับของธรรมดา

ข้อ ๑๒ คนที่มีเงินเหลือใช้เหลือจ่าย ไม่ควรจะเก็บไว้กับตัว ถ้าเจ้าของเงินเต็มใจจะฝากกับสมุห์บาญชีของกองใหญ่ ก็ให้สมุห์บาญชีรับไว้ในนามของผู้บังคับกองใหญ่ แต่ให้ทำบาญชีไว้ให้แน่นอนเท่ากับเงินของราชการ และให้ทำบาญชีย่อยซึ่งมีนามผู้รับกับผู้ฝากไว้ให้ชัดเจน มอบให้เจ้าของเงินถือไว้เป็นหลักฐาน เงินเหล่านี้เมื่อรวมกันมากกว่า ๑๐๐๐ ฟรังค์ ให้จัดการนำฝากธนาคารในนามของผู้บังคับกองใหญ่

ข้อ ๑๓ เงินทางกรุงเทพ ๆ จะได้สั่งไปยังธนาคารในประเทศฝรั่งเศส ให้สั่งจ่ายในนามของอรรคราชทูตสยามณะกรุงปารีสเพื่อใช้สอยในน่าที่ราชการ แต่ขอกำชับว่าเงินส่วนตัวกับเงินราชการไม่ให้ปนกัน อยู่คนละบาญชี การฝากเงินส่วนตัวให้ใช้นามสกุลของตน เมื่อกรมตรวจปรากฏชัดว่าเงินส่วนตัวปนกับเงินราชการก็นับว่าเป็นการทุจริต

มาตรา ๕
เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๓๔ ทหารคนใดต้องบาดเจ็บจนถึงกับพิการที่จะทำสงครามต่อไปไม่ได้ ให้ผู้บังคับการกองบินวินิจฉัยว่าผู้นั้นมีความรู้อะไรอยู่แล้ว ไหวพริบดีเพียงไร มีความพยายามเพียงไร การที่จะเป็นหัวน่าในการปกครองได้เพียงใด เมื่อได้วินิจฉัยข้อทั้ง ๔ นี้แล้ว ให้ลงความเห็นว่าควรจะให้เรียนอะไรต่อไปหรือจะให้เข้าโรงงานอย่างใด เพื่อเป็นประโยชน์แก่ราชการทหารต่อไป แล้วนำเสนอหัวน่าทูตทหารเซ็นอนุมัติ แล้วให้ทูตทหารจัดการได้ทีเดียว เพื่อมิให้เสียเงินแผ่นดินที่จะต้องอยู่เปล่า ๆ

ข้อ ๓๕ ทหารคนใดต้องเสียชีวิตลง ให้จัดการปลงศพไปตามแบบทหารฝรั่งเศส ไม่ต้องมีพิธีพิเศษ แต่ควรจะพยายามนำกระดูกส่วนใดส่วนหนึ่งกลับมาพร้อมกับกองทหาร เพื่อนำส่งให้ญาติมิตรได้จัดการทำบุญตามพิธีของไทยต่อไป

ข้อ ๓๖ ขณะเมื่อเด็กส่งครามคงยังไม่กลับได้ทันทีทันใด ให้ผู้บังคับการกองบินวินิจฉัยทันที ว่าผู้ใดควรไปประจำการเหล่าใดของทหารฝรั่งเศส หรือผู้ใดควรเข้าโรงงานทำอะไร ตามความต้องการของราชการทหารของเรา สิ่งที่ต้องการมาก คือ ทหารช่าง, ทหารบินใหญ่, ทหารพาหนะ, บินใหญ่ยิงอากาศยาน ต่อลงไปอีกคือทหารม้า, ทหารราบพร้อม

ทั้งบินกลด้วย สำหรับการโรงงานคือน่าที่สเบียง, น่าที่ช่างแสง, การสร้างเครื่องบิน ส่วนสำหรับการบินมีการทำแผนที่ทางอากาศและส่วนอื่น ๆ ต่อไปอีกนั้นให้ผู้บังคับการกองบินวินิจฉัยเองทั้งสิ้น ตลอดจนนายสิบพลทหารก็เช่นเดียวฉันอย่าให้คนต้องทินเงินเดือนอยู่เปล่า ต้องได้ความรู้และเป็นประโยชน์แก่ราชการทหารบก เมื่อได้รับอนุมัติจากหัวน่าทูตทหารแล้วให้จัดการไปทีเดียว ต้องส่งรายงานชี้แจงมาให้เสนาธิการทหารบกทราบโดยเอียด ทั้งระวังอย่าให้ต้องใช้พระราชทรัพย์เกินไปกว่าที่ใช้อยู่ในเวลาสงคราม.

ตอนที่ ๔

สถานทูตสยามณะกรุงปารีสและสโมสรทหารไทยในกรุงปารีส

ในสมัยแห่งการมหาสงครามครั้งนี้ณะสถานราชทูตสยามในกรุงปารีส มีข้าราชการประจำอยู่ คือ มหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร ในตำแหน่งอรรคราชทูตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และนายพันตรีหม่อมเจ้าอมรทัตเป็นผู้ช่วยทูตในราชการทหารบก (หม่อมเจ้าอมรทัตนี้ทรงรับน่าที่ ๒ ตำแหน่ง ดังกล่าวแล้วในตอน ๒ ภาคที่ ๑)

ในการติดต่อกับรัฐบาลฝรั่งเศสนั้น ก่อนเวลาที่กองทูตทหารได้เดินทางไปถึงประเทศนั้น ไม่ว่าราชการฝ่ายทหารหรือพลเรือน อรรคราชทูตได้เป็นผู้กระทำทั้งสิ้น การที่รัฐบาลฝรั่งเศสขอเชิญให้รัฐบาลสยามส่งกองทหารไทยไปช่วยทำสงครามก็ได้พูดจากันทางอรรคราชทูต ทั้งนี้ตลอดจนกิจการซึ่งเป็นส่วนย่อยลงไปอีก ก่อนที่กองทูตทหารจะได้ไปถึงกรุงปารีส อรรคราชทูตสยามได้กระทำหนังสือสัญญาว่าด้วยอำนาจการปกครองกองทหารไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศสเป็นการตกลงด้วยกันทั้งสองฝ่าย ดังจะได้นำลำเนามาลงไว้ต่อไปนี้

คำปฏิญาณของรัฐบาลฝรั่งเศสและรัฐบาลสยาม ว่าด้วยอำนาจศาลทหาร

๑) รัฐบาลฝรั่งเศส พร้อมด้วยความตกลงกับรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ถือว่าเฉพาะแต่ศาลทหารไทยเท่านั้นมีอำนาจเหนือบุคคลทั้งปวงอันอยู่ในกองทหารไทยซึ่งไปทำการนอกประเทศ ตลอดเวลาการสงครามบัดยุบนี้

๒) ถ้ามีเหตุที่บุคคลอันอยู่ในกองทัพบกฝรั่งเศสกับบุคคลอันอยู่ในกองทหารไทยซึ่งไปทำการนอกประเทศได้ร่วมกันกระทำผิด หรือฝ่ายหนึ่งกระทำผิด ฝ่ายหนึ่งรู้เห็นเป็นใจในความผิดอันเดียวกันนั้น ให้ส่งผู้กระทำผิดหรือผู้รู้เห็นเป็นใจอันเป็นบุคคลอยู่ในกองทัพบกฝรั่งเศสนั้นไปยังเจ้าน่าที่พระธรรมนูญทหารฝ่ายฝรั่งเศส ส่งผู้กระทำผิดหรือผู้รู้เห็นเป็นใจอันเป็นบุคคลอยู่ในกองทหารไทย ซึ่งไปทำการนอกประเทศไปยังเจ้าน่าที่พระธรรมนูญทหารฝ่ายไทย

หนังสือสัญญาฉบับนี้ มหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร อรรคราชทูตสยามประจำประเทศฝรั่งเศส ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ลงพระนามแทนรัฐบาลสยาม ฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสนั้น มองซิเออร์ สเตฟาน ปีชอง (Stephan Pichon) เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศได้เป็นผู้ลงนามในหนังสือสัญญาเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ณะที่ว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสในกรุงปารีส

ครั้นเมื่อกองทูตทหารไทยได้ไปถึงประเทศฝรั่งเศสแล้ว ราชการฝ่ายทหารจึงได้โอนมาอยู่ในน่าที่ของกองทูตทหาร แต่ในการกระทำสงครามก็ดี หรือราชการทหารประจำทุกวันก็ดี จำเป็นต้องมีการติดต่อกับทางราชการฝ่ายพลเรือนและได้รับความช่วยเหลือจากนั้นทุกเมื่อไป เช่นในการพระคลังเป็นต้น เพราะฉะนั้นในระหว่างที่กองทหารอยู่ในประเทศฝรั่งเศสนั้น ทางราชการจึงได้ตกลงโอนการเบิกจ่ายเงินจากพระคลังมหาสมบัติไปจ่ายทางราชทูต การเงินนับว่าเป็นการอันสำคัญและเป็นการใหญ่ ซึ่งต้องเพิ่มงานมากขึ้นเป็นพิเศษนอกจากน่าที่ราชการซึ่งมีประจำอยู่โดยปรกติแล้ว

นอกจากน่าที่ราชการโดยตรงอันกล่าวมาแล้วนั้น อรรคราชทูตตลอดจนข้าราชการสถานทูตได้ พร้อมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยความยินดีที่จะช่วยเหลือ บันดาทหารไทยให้ ได้ รับความสดวกความสุขอย่างยิ่ง ที่จะกระทำได้ ดังมีพยานเห็นได้อเนกประการ

เริ่มแต่กองทูตทหารไปถึงกรุงปารีส อรรคราชทูตสยามได้ตรงมีการเชิญคณะฉายทหาร ในกองทูตทหารและข้าราชการฝ่ายทหาร และพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ของฝรั่งเศสมารับประทานอาหารที่สถานทูต ทั้งนี้ย่อมเป็นการโฆษณากระทำการแนะนำให้นายทหาร ในกองทูตได้ รู้จักคุ้นเคยกับข้าราชการฝรั่งเศสสัมพันธมิตร์เป็นการสดวกในการ ที่จะกระทำการติดต่อในน่าที่ราชการสืบไป การจัดหาว่าเช่าสถานที่สำหรับ เป็นสถานกอง ทูตทหารไทย ตลอดจนการตกแต่งบ้านให้สมแก่เกียรติยศเหล่านี้ ข้าราชการ ในสถานทูต มีอรรคราชทูตเป็นอาทิได้ช่วยเหลือทุกประการ

เมื่อกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามนั้นยกที่เมืองมาร์เซย์ อรรคราชทูตและข้าราชการก็ได้ ไปต้อนรับอย่างดีดังได้กล่าวมาแล้วแต่หนหลัง

อนึ่งในระหว่างที่กองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามนั้นยังอยู่ในประเทศฝรั่งเศส คณะข้าราชการในสถานราชทูตสยามประจำกรุงปารีสได้กระทำการช่วยเหลือแก่บันดาทหารเป็นอย่างดี แม้แต่ในกิจการที่เป็นส่วนตัวก็ได้เอาใจใส่โดยเต็มที่ ดังจะพึงเห็นได้ ในคำแถลงการณ์ของกรมเสนาธิการณ์ทหารบก ซึ่งจะได้คัดลำเนามาลงไว้ต่อไปนี้

(ผ.ท.บ.)

คณะข้าราชการประจำสถานราชทูตสยาม ในกรุงปารีส.

(ต่อนา)

คำแถลงการณ์ของกรมเสนาธิการณ์ทหารบก

"อรรคราชทูตสยามณะกรุงปารีสได้รายงานมาทางโทรเลข ว่าชนชาวฝรั่งเศสพากันพิศวงชมเชยทหารไทยของเรา ว่ามีท่าทางองอาจแข็งแรง สมเป็นทหาร ทั้งอยู่ในวินัยดีนัก ข่าวนี้เห็นว่าคนไทยทั้งหลายน่าจะยินดีที่ได้ทราบ เพราะเมื่อทหารผู้แทนชาติของเราได้รับความชมเชยดังนี้ ก็เป็นเกียรติยศแก่ชนชาติเราทั่วไป

อนึ่งทหารของเราบางส่วนจักได้เข้าไปทำการในเขตร์น่านน้ำแห่งยุทธบริเวณ (คือที่เรียกกันตามสามัญว่าสนามรบนั้น) แต่ต้นเดือนกันยายนเป็นต้นไป

อรรคราชทูตรายงานต่อมาว่า ขณะนี้ยาสูบในยุโรปฝืดเคืองหายากทั้งราคาก็แพงนัก ทำให้ทหารของเราได้รับความลำบากในเรื่องนี้ กระทรวงกระลาโหมจึงได้ตกลงจะจัดการส่งบุหรี่ไทยออกไปให้ทหารทุกเดือน เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า ๑๐๐๐๐๐ มวน จะได้ใช้เงินในรายซึ่งพลเมืองมีแก่ใจออกช่วยรัฐบาลในราชการสงครามนั้นสำหรับการนี้ เพราะเห็นว่าการใช้จ่ายในราชการสงครามโดยตรงย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐบาลจะออกเงินแผ่นดิน ส่วนเงินที่พลเมืองมีแก่ใจออกช่วยนั้นควรใช้ในการบำรุงความสุขส่วนตัวของทหารโดยฉเพาะ เท่ากับพลเมืองช่วยพลเมืองด้วยกันโดยตรง

ใช่แต่เท่านั้นสำหรับให้ทหารของเรามีสถานที่สำหรับพักผ่อนสบายกาย สบายใจในระหว่างว่างราชการ อรรคราชทูตสยามณะกรุงปารีสกำลังจัด

สโมสรสถานขึ้น ให้เป็นที่ทหารไม่ว่านายหรือพลได้มาพักอยู่กินหลับนอน พร้อมด้วยความสดวกสบายทุกอย่าง สำหรับการนี้จักต้องใช้เงินมากนับเป็นจำนวนหลายหมื่นฟรังค์ในปีหนึ่ง ขอชี้แจงว่าทหารของชาติต่าง ๆ ซึ่งไปทำการสงครามในยุทธบริเวณยุโรปภาคตวันตกนั้น ย่อมได้รับความอุดหนุนต่าง ๆ ในทางความสุขส่วนตัวจากพลเมืองชาติเดียวกันเป็นอเนกประการ เช่น ส่งของกระจุกกระจิกอย่างบุหรี่, ถุงเท้า, เสื้อกางเกงชั้นในไปให้ จัดสโมสรสถานสำหรับรับรองในเวลาว่างงาน และผู้บังคับบัญชาปล่อยให้ไปผ่อนพักชั่วคราว เพื่อเป็นทางบำรุงน้ำใจให้ร่าเริง จัดการพาเที่ยวโดยที่ออกเงินให้ทหารไม่ต้องออกเงินของตนเอง เหล่านี้เป็นต้น ที่รัฐบาลจะจัดการหรือออกเงินในกิจการส่วนตัวของทหารทุกอย่างไปย่อมไม่ได้ ต้องอาไศรยเอกชนมีน้ำใจช่วยกันเอง เมื่อชนชาติอื่นเขาพยายามช่วยทหารชาติเดียวกันดังว่ามาแล้วนั้น ไทยเราก็จักต้องช่วยทหารของเรามิให้เสียเปรียบทหารชาติอื่น มิให้รู้สึกว่าไปอยู่ไกลบ้านแล้วไม่มีผู้อยู่หลังช่วยเหลือให้คลายความว้าเหว่ใจ เพราะฉะนั้น ถึง แม้พลเมืองไทยได้มีแก่ใจออกเงินส่วนตัวให้แก่รัฐบาลช่วยราชการสงครามนับรวมเป็นจำนวนได้กว่าแสนบาทแล้วก็ดี ยังต้องการเงินเป็นจำนวนมากสำหรับใช้จ่ายในทางบำรุงความสุขส่วนตัวของทหารเรา หวังว่าบันดาพระบรมวงศานุวงศ์, ข้าราชการ, พ่อค้าคหบดีผู้มีทรัพย์ ซึ่งยังมิได้มีโอกาศออกเงินช่วยราชการสงคราม หรือออกแล้วแต่ยังมีทุนรอนรายได้พอที่จะออกได้อีก คงจะพร้อมใจกันส่งเงินเพิ่มพูดมาที่กรมพระคลังมหาสมบัติ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ทหารผู้แทนชาติไทยในมหาสงคราม

วันที่ ๒๖ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑"

คำแถลงการณ์ของกรมเสนาธิการณ์ทหารบกฉบับนี้ มีใจความแสดงการรับรองของอรรคราชทูตสยาม ในการที่จะรับฉันทะของพลเมืองไทยทางบ้านช่วยจัดการบำรุงความสุขส่วนตัวให้แก่ทหารอย่างหนึ่ง กับเป็นการรักษวนผู้ซึ่งมิได้มีโอกาศไปฉลองพระเดชพระคุณในราชการสงคราม ให้ช่วยกันออกเงินช่วยราชการสงครามโดยให้ความสุขแก่ทหารนั้นอีกอย่างหนึ่ง

เป็นการแน่นอนที่เดียวเพื่อนร่วมชาติทางบ้านมิได้ยอมให้ทหารซึ่งต้องจากไปไกลบ้านว้าเหว่ใจ ต่างมีมานะบริจาคเงินและส่งสิ่งของไปให้จนทหารได้รับความบำรุงไม่น้อยหน้าทหารชาติอื่น แน่ที่เดียวความคิดและความตั้งใจซึ่งอรรคราชทูตสยามพร้อมด้วยข้าราชการในกรุงปารีสได้พยายามกระทำให้แก่ทหารนั้นได้ดำเนินไปเป็นผลสำเร็จอย่างดียิ่ง พยานหลักฐานแห่งการนี้คงไม่มีอันดีไปกว่าความรู้สึกจากใจของทหาร ฉะนั้นจึงขอนำเอาคำแสดงความขอบใจของทหารในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งส่งมาโฆษนาในหนังสือพิมพ์รายวันทางบ้านนั้นมาลงไว้ในที่นี้พอเป็นตัวอย่างให้เห็นได้

คำแสดงความขอบใจแก่ท่านผู้บริจาคทรัพย์ ช่วยราชการสงคราม จากทหารในกองทหารบกรถยนต์

บัดนายทหารสัญญาบัตร, นายสิบและพลทหารในกองทหารบกรถยนต์สยาม ซึ่งรับราชการฉลองพระเดชพระคุณอยู่ณะยุทธบริเวณฝรั่งเศส ขอแสดงความขอบใจท่านทั้งหลายซึ่งมิได้มีโอกาศออกมาฉลองพระเดชพระคุณในงานพระราชสงครามครั้งนี้ แต่ท่านได้ช่วยกันบริจาคทรัพย์ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายช่วยในราชการสงครามเป็นจำนวนเงินมากมาย

เนื่องจากท่านทั้งหลายมิได้มีโอกาศทราบโดยถ่องแท้แน่นอน และเห็นด้วยตาของท่านเองว่า เงินรายนี้ได้ใช้จ่ายไปในประเภทใดบ้าง พวกข้าพเจ้าผู้ได้รับความสุขจากผลของเงินซึ่งพวกท่านได้บริจาคให้นั้น มีความยินดีที่จะขอประกาศให้ท่านทราบทั่วกัน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนทวีความปีติยินดีของท่านให้มากยิ่งขึ้นอีก

ก่อนเวลาซึ่งกองทหารจะออกจากพระนครมานั้น เจ้าหน้าที่ได้จัดซื้อเครื่องใช้ที่จำเป็นบางอย่าง ซึ่งไม่เกี่ยวในประเภทสิ่งของอันอยู่ในเงินงบประมาณของราชการ เช่น หวี, กระจกเงา, แปรงสีฟัน, ยาสีฟัน, สบู่, กลักใส่สบู่, ไม้ขีดไฟ, เทียนไข, มีดพับ, กรรไกรเล็ก ๆ ฯ ๆ เป็นต้น แจกแก่ทหารจริงอยู่ที่ของเหล่านี้เป็นเครื่องใช้เล็กน้อย ฉะนั้นตามธรรมดาทหารในกรุงยังต้องจัดหาด้วยทุนทรัพย์ของตนเอง แต่ถ้าพวกข้าพเจ้าจะต้องจัดหาโดยตนเองทุก ๆ สิ่งแล้วย่อมต้องจ่ายเงินมาก ยิ่งทหารตั้งพันคนด้วยแล้ว ย่อมต้องใช้ทุนทรัพย์มาก นับว่าเป็นภาระอันสำคัญอยู่ ฉะนั้นเมื่อข้าพเจ้าได้มีเครื่องใช้บริบูรณ์ทั่วหน้ากันดังกล่าวมาแล้วนี้ ก็โดยอาศัยความสามัคคีของท่านทั้งหลายประกอบกับความเมตตาปรานีของท่านผู้ใหญ่ที่ได้โปรดอนุญาตให้นำเงินรายนี้ออกซื้อสิ่งของสำหรับแจกแก่ทหาร เพื่อเพิ่มความสดวกและความสุขให้ในคราวที่ไกลจากบ้าน

ครั้นกองทหารได้มาถึงยุโรปแล้ว ท่านผู้ใหญ่ยังได้มีความกรุณาโอนเงินรายนี้มอบให้แก่ท่านราชทูตสยามประจำกรุงปารีส เพื่อจัดซื้อของ

แจกแก่พวกข้าพเจ้าซึ่งอยู่ในยุทธบริเวณทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมทั้งเครื่องใช้เครื่องกิน เช่น หวี, แปรงสีฟัน, ยาสีฟัน, สบู่, เชือกผูกรองเท้า, กระดาษเขียนจดหมาย, ซอง, ไปรสณีย์บัตร์, ดินสอ, ปลากระป๋องและผลไม้กวนเป็นต้น สิ่งของเหล่านี้ได้ห่อด้วยผ้าเช็ดหน้าถักเย็บอย่างเรียบร้อย กับยังมีแผ่นกระดาษพิมพ์เป็นอักษรคำภาษาไทยที่รักของพวกข้าพเจ้าสอดไปในห่อด้วย มีความว่า "ของฝากของผู้ที่ออกเงินเรี่ยรายสำหรับช่วยทหารที่มาในงานพระราชสงครามให้แก่ทหารไทยในประเทศฝรั่งเศสพร้อมทั้งความคิดถึงและอวยพรจากผู้ฝาก"

เมื่อพวกข้าพเจ้าทั้งหลายได้รับของแจกอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเหล่านี้ครั้งใด ให้รู้สึกปลื้มใจและยินดีเป็นที่สุด ทั้งรู้สึกระลึกถึงบุญคุณของท่านมากเหลือความสามารถที่จะตอบคุณให้สมกับที่ท่านทั้งหลายได้มีใจระลึกถึงบันดาพวกข้าพเจ้า

ของแจกอีกสิ่งหนึ่งซึ่งจะลืมกล่าวในที่นี้ด้วยมิได้ก็คือ "บุหรี่" ความจริงบุหรี่ไม่ใช่เป็นของซึ่งจำเป็นนัก ดังนั้นในยุโหรปจึงเป็นของที่หาได้ยาก ฉะนั้นเมื่อพวกข้าพเจ้านักเลงบุหรี่ทั้งหลายได้รับแจกครั้งใดย่อมจะมีความปีติยินดีจนจะนำมาพรรณาไม่ถูก เพราะเป็นยามกันดาร ดังนี้เมื่อจุดบุหรี่มวนใดย่อมต้องสูบโดยความระลึกถึงคุณท่านผู้บริจาคทรัพย์ทางบ้านเสมอ

บันดาความสุขที่ท่านทั้งหลายได้พยายามให้แก่พวกข้าพเจ้านั้น นับว่าเป็นความเอื้อเฟื้ออย่างยิ่ง ซึ่งพวกข้าพเจ้าจะตอบแทนได้โดยยาก ทางที่ดี

ที่สุดที่พวกข้าพเจ้าทั้งหลายสามารถจะตอบขอบคุณท่านได้ ก็มีอยู่แต่เลือดเนื้อกับกำลังกาย ซึ่งพวกข้าพเจ้าทั้งหลายขอถวายคุณท่าน โดยความอุตสาห์รับราชการถวายพระเดชพระคุณพระมหากระษัตริย์และแสวงเกียรติยศให้แก่ชาติ, ศาสนาและบ้านเกิดเมืองมารดร โดยมิได้คิดย่อท้อและไม่นึกถึงความลำบากยากรากกรำแม้แต่เล็กน้อย ในโอกาสนี้พวกข้าพเจ้าทั้งหลายขอสำแดงความขอบคุณท่านอีกครั้งหนึ่งด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์โดยทางเขียนข้อความเหล่านี้ส่งมาให้ท่านทั้งหลายอ่าน กับขออวยพรให้ท่านทั้งหลายผู้มีความกตัญญูกตเวทีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และมีน้ำใจรักชาติศาสนาบ้านเกิดเมืองมารดรโดยแท้จริง ซึ่งได้พร้อมกันบริจาคทรัพย์สำหรับเกื้อกูลแก่ทหารที่มาในงานพระราชสงคราม ในประเทศฝรั่งเศส จงมีความเจริญยิ่ง ๆ ด้วยพรสี่ประการนี้ "อายุ, วัณณะ, สุขะ, พละ"

(ลงนาม) นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์

ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์สยามในประเทศฝรั่งเศส

ลงนามแทนบัญชานายทหาร, นายสิบและพลทหารในกองทหารบกรถยนต์ไทยในยุทธบริเวณฝรั่งเศส

วันที่ ๖ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

ความสุขส่วนตัวซึ่งทหารได้รับโดยทุนทรัพย์ของพวกรักชาติรักการทหารทางบ้านและโดยความพยายามของคณะข้าราชการในสถานทูตสยาม ซึ่งได้ช่วยกระทำกิจการต่าง ๆ ให้โดยมิได้เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยนั้น เห็นว่าเมื่อได้นำข่าวมาเล่าเพียงเท่านี้แล้ว ก็เป็นการเพียงพอที่จะทำให้แลเห็นได้โดยตลอด

ในการที่อรรคราชทูตสยามได้กระทำประโยชน์ให้แก่ทหารทั้งในน่าที่ราชการและการส่วนตัวครั้งนี้ เมื่อเสร็จราชการแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์เป็นบำเหน็จความชอบ คือ

๑) เข็มราชการแผ่นดินสำหรับประดับแถบแพรเหรียญดุษฎีมาลา

๒) เหรียญที่ระฤกในงานพระราชสงครามยุโรป (เหรียญนี้บุคคลพลเรือนได้รับพระราชทานฉเพาะอรรคราชทูตสยามประจำกรุงปารีสผู้เดียว)

ในภาคต่อ ๆ ไปนี้จักได้กล่าวประวัติของกองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์ เนื่องด้วยเหตุที่กองทั้ง ๒ นี้ได้แยกกันไปกองละทิศ การปฏิบัติน่าที่ราชการก็ต่างกัน ครั้นจะพรรณาเรื่องควบกันไปตามลำดับเวลา ผู้อ่านก็ย่อมจะต้องใช้ความคิดหวนระลึกถึงกิจการของกองทหารทั้ง ๒ ที่ได้ดำเนินไปแล้วนั้นควบกันไปด้วยเสมอ เรื่องจึงจะติดต่อกันได้ ซึ่งเป็นการลำบาก เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าถ้าแยกเรื่องของกองหนึ่งออกเล่าให้จบไปก่อนแล้ว จึงเริ่มต้นเล่าของกองอื่นอีกจะเข้าใจได้ง่ายกว่าและจะสดวกในการอ่านด้วย

โดยเหตุที่กองบินทหารบกพเอินไม่ได้มีโอกาศที่จะเข้าทำการในยุทธบริเวณ เพราะการฝึกหัดบินเปลืองเวลามาก และการสงครามได้สงบลงก่อนที่นายและพลทหารจักได้สำเร็จการฝึกหัดบิน และเมื่อถึงเวลายังสมควร

ทางราชการได้จัดส่งกองบินทหารบกกลับพระนครก่อนเป็นชุดที่ ๑ เพราะฉะนั้นในต่อไปนี้จักได้กล่าวถึงเรื่องราวของกองบินทหารบกก่อน ส่วนกองทหารบกรถยนต์ซึ่งได้สับโรคดี ได้เตรียมตัวพร้อมสำหรับเข้าทำการรบตามกำหนดเวลา ได้เข้าทำการในสมรภูมิในขณะที่การรบขับขันซึ่งจะชิงเอาไชยชะนะแก่กันและกัน และเมื่อราชสัมพันธมิตร์มีไชยแล้วก็ยังได้อยู่ช่วยทำการอีกต่อไปตลอดถึงเวลาที่ราชสัตรูยอมทำสัญญาสันติภาพนั้น ต้องกลับพระนครในชุดหลังเป็นชุดที่ ๒ ฉะนั้น เรื่องราวของกองนี้จึงมีมาก และฉะนั้นจึงขอลำดับเรื่องไว้ในภาคต่อจากภาคของกองบินทหารบกไป.

ภาคที่ ๔

ว่าด้วยกองบินทหารบก

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๒)

ตอนที่ ๑

โรงเรียนการบินชั้นต้นที่ตำบลอิสตร์รส์และการฝึกหัดบิน

วันที่ ๕ สิงหาคมเป็นวันซึ่งกองบินทหารบกจะได้เดินทางไปยังโรงเรียนการบินชั้นต้นที่เมืองอิสตร์ส์ เพราะฉะนั้นเมื่อทหารได้ตื่นนอนและรับประทานกาแฟขนมปังแล้ว ได้รับแจกสเบียงประจำกาย สำหรับบริโภคกลางทางติดตัวไปด้วย แล้วออกเดินจากค่ายคาเซอราตที่เมืองมาร์เซย์เวลา ๒ นาฬิกา ๕๐ นาที ถึงสถานีอารองก์ (Areng) เวลา ๓ นาฬิกา ๒๐ นาที ได้จัดแบ่งกันขึ้นรถไฟ แล้วเสร็จเวลา ๔ นาฬิกา รถไฟออกเดินจากสถานีเวลา ๔ นาฬิกา ๒๕ นาที

เวลา ๗ นาฬิกาเศษ รถไฟได้ไปถึงสถานีเมืองอิสตร์ส์ จากนั้นต้องเดินทางต่อไปเป็นระยะประมาณ ๗ กิโลเมตร์ แถวทหารเดินไป ส่วนสัมภาระนั้นได้บรรทุกรถยนต์ทหารซึ่งเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสได้จัดส่งมารับ

เวลา ๙ นาฬิกา ๓๐ นาที แถวทหารได้ไปถึงที่พักณะค่ายจางกิราง (Jean Guiran) เมื่อทหารได้ถึงพร้อมเสร็จแล้ว นายพันตรี เดอมาแลร์บ เจ้ากรมการโรงเรียนบินทั่วไป (Commandant de Mallerbe) พร้อม

ด้วยนายร้อยเอก เปกาต์ (Pegat) ผู้อำนวยการโรงเรียนการบินที่ตำบลอีสต์รส์ ได้เชิญนายทหารสัญญาบัตร์ไทยดื่มชามปาญเป็นการแสดงความยินดีที่ได้ไปถึง และนายทหารไทยได้ดื่มตอบแสดงความยินดีในการต้อนรับของนายทหารฝรั่งเศส เสร็จแล้วจึงได้นำทหารเข้าที่พัก ในวันนี้ตลอดวันได้ใช้เวลาจัดการในเรื่องที่พักของทหารเท่านั้น

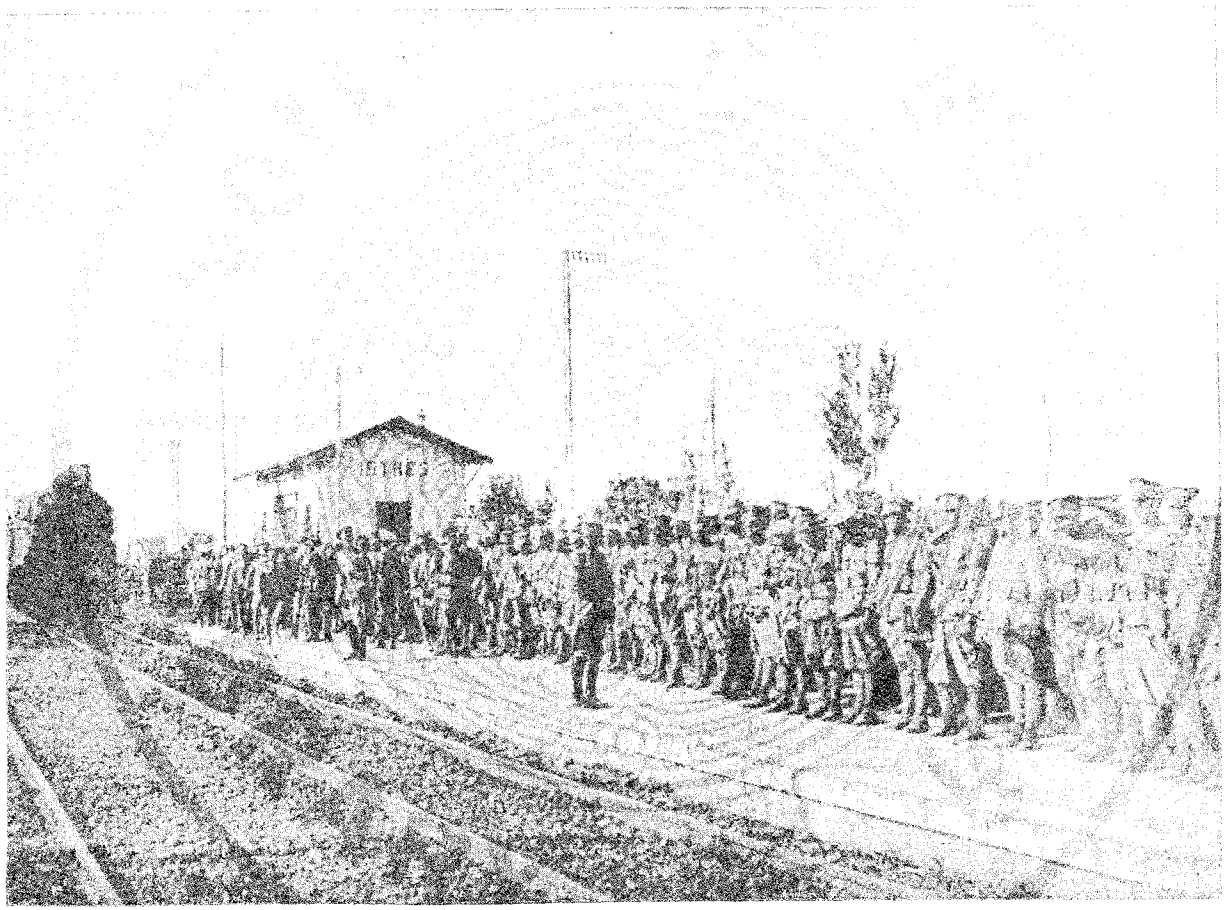
โรงเรียนการบินตำบลอีสต์รส์นี้ เป็นโรงเรียนการบินชั้นต้นพึ่งตั้งขึ้นในระหว่างสงครามนั้นเอง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของมาร์เซย์ประมาณ ๕๐ กิโลเมตร์

เพื่อให้การฝึกหัดดำเนินไปโดยสดวกและรวดเร็วให้ทันเวลาที่จะต้องใช้นักบินนั้น เขาได้แบ่งโรงเรียนนี้ออกเป็นหลายค่าย ส่วนค่ายที่ทหารไทยอยู่นี้เรียกว่าค่ายจางกิรางเขาจัดให้ทหารไทยอยู่โดยเฉพาะ (Camp Siamois) ไม่ปะปนกับพวกฝรั่ง และวางระเบียบไว้ดังนี้

ที่อยู่ของนายทหารและนายสิบพลทหาร

โรงทหารซึ่งเป็นที่อยู่ของนายทหารและนายสิบพลทหารนั้น เป็นเรือนไม้ซึ่งเขาได้จัดทำขึ้นเป็นหลัง ๆ หลังหนึ่งกว้าง ๗ เม็ตร์ ยาว ๓๒ เม็ตร์ มีกระดาษน้ำมันบุหลังคาและกันฝาโดยรอบ มีเรือนไม้ชนิดนี้เป็นที่อยู่นายสิบพลทหาร ๖ หลัง เป็นโรงเลี้ยงอาหาร ๑ หลัง

ในเรือนไม้ซึ่งเป็นที่อยู่นายสิบพลทหารนั้น ตั้งเตียงไม้เป็น ๒ แถว แถวละ ๓๐ เตียง หลังหนึ่งอยู่ได้ ๖๐ คน ทุก ๆ เตียงมีสิ่งของประจำอยู่พร้อม

(ผ.ท.บ.)

กองทัพทหารบกลงรถไฟที่สถานีเมืองอิสตร์ส.

มูล คือ มีที่นอนบรรจุด้วยฟางพร้อมด้วยผ้าขาวปูที่นอน ๑ ผืน ผ้าผวยห่มนอน ๒ ผืน หมอนบรรจุฟาง ๑ หมอน

ส่วนนายทหารสัญญาบัตรนั้นเนื่องจากการปลูกเรือนชั่วคราวไม่แล้วเสร็จทันเวลา เขาจึงได้ก่างกระโจมให้อยู่ รวมทั้งสิ้นมี ๑๗ กระโจม มีเครื่องประจำ คือ เตียงเหล็ก,ที่นอน,หมอน,ผ้าขาวปูที่นอน, และผ้าห่มนอนพร้อม และมีเครื่องล้างหน้าสำหรับนายตำ นายทหารชั้นผู้ใหญ่อยู่คนเดียว นายทหารชั้นผู้น้อยรวมกันอยู่ ๔ นายต่อ ๑ กระโจม ที่อยู่สำหรับนายและพลทหารซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดให้นั้น นับว่าเรียบร้อยและสมกับเกียรติยศ

ในค่ายนี้มีบ่อน้ำ ๑ บ่อซึ่งมีสูบโยกด้วยมือสำหรับสูบน้ำไปยังที่ต่าง ๆ โดยที่มีท่อต่อไปยังรางสำหรับล้างหน้า, ล้างมือ, และชักฟอก

โรงประกอบอาหารมีสำหรับนายสิบพลทหารไทยโดยเฉพาะ

อาหารการกิน

สำหรับนายสิบพลทหาร ในชั้นต้นมีสูทะกรรมทหารฝรั่งเศสประจำอยู่ ๒ คน ฝ่ายไทยต้องจัดทหารไปช่วยในการตักน้ำและหุงข้าว ภายหลังเป็นการไม่สดวกจึงได้ถอนทหารไทยผู้ช่วยออก เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดทหารญวนทำการแทน

สำหรับนายทหารสัญญาบัตร์ การประกอบอาหารมีสุทะกรรมทหารฝรั่งเศสประจำอยู่ ๒ คน ได้จัดทหารไทยเป็นคนเดินโต๊ะและล้างชาม

นายทหารไทยนายหนึ่งมอบให้เป็นเจ้าหน้าที่ในการจ่ายเงิน เมื่อสิ้นเดือน ๆ หนึ่ง จึงเฉลี่ยเก็บเงินจากนายทหาร ค่ากินคิดเป็นวัน ๆ หนึ่งประมาณ ๖ ฟรังค์เศษ

การปกครอง

กองใหญ่ต่าง ๆ ซึ่งแบ่งไปแล้วจากกรุงเทพ ฯ นั้นเป็นอันไปรวมกันณะโรงเรียนนี้ นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏเป็นผู้บังคับกองบิน รับผิดชอบโดยตรงต่อผู้มีบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามในกรุงปารีส

การตระเตรียมที่จะเริ่มฝึกหัดบิน

ก่อนที่จะลงมือฝึกหัดการบิน นายร้อยเอก โอจ์เรร์ ผู้บังคับกองบินที่เมืองอีสตรส์ ได้นำเจ้าพนักงานไปจดรูปเบี้ยรทหารซึ่งจะเข้าศึกษาการบินทั้งหมด และถ่ายรูปไว้สำหรับฝึกในใบประวัติ ครั้นแล้วได้มีนายแพทย์ไปตรวจกำลังร่างกาย เช่นตรวจปอด, หัวใจ, หู, ตา, ปาก, คอ, น้ำหนักเป็นต้น

เมื่อได้ตรวจแล้วจึงจ่ายเครื่องแต่งกายสำหรับบิน คือ หมวกสำหรับขึ้นบิน, ถุงศีรษะ, ถุงมือ, เสื้อผ้าบ้านอย่างหนาคอสูง, เสื้อกางเกงหนัง, รองเท้าข้างในเป็นสำลี สำหรับสวมภายนอกรองเท้าธรรมดา

จัดการแบ่งทหารซึ่งจะเรียนการบินและช่างเครื่องยนต์เป็นหมวดหมู่สำหรับการที่จะเข้าฝึกหัดบินหรือเข้าประจำโรงงาน

การฝึกหัดบิน

ทหารในกองบินทหารบกซึ่งนายแพทย์ได้ตรวจเห็นสมควรเป็นศิษย์การบินได้นั้นมี

นายร้อย ๔๗

นายสิบ ๔๔

พลทหาร ๑๕

รวมทั้งสิ้น ๑๐๖ นาย

ในชั้นต้นที่จะเริ่มฝึกหัดนั้นได้จัดแบ่งศิษย์การบินทั้งหมดเป็น ๓ พวก พวก ๑ คือบันดานายทหารสัญญาบัตรทั้งสิ้น อีก ๒ พวกนั้นคือนายสิบและพลทหารรวมกัน พวก ๑ มีหัวน่าเป็นผู้บังคับบัญชา ๑ นาย ทุกพวกมีล่ามประจำ ๑ คน มีนายสิบตรีหรือสิบโทนักบินฝรั่งเศสเป็นผู้ฝึกหัดพวกละ ๑ คน เครื่องฝึกหัดชั้นต้นนั้นใช้เครื่องบิน เบ่ลริโยต์ (Blériot) บีกตัด เครื่องยนต์อางซานี (Anzani) ๓ สูบ ๓๐ แรงม้า การฝึกหัดและเล่าเรียนทั้งหมดนี้อยู่กับนายร้อยโท เลอะโลเอ (Lieutenant Le Lohé) ซึ่งเป็นหัวน่าการบินของค่ายจางกิราง (Chef de Division du Jean Guiran)

วันที่ ๗ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๐๓ ได้เริ่มต้นฝึกหัดจับกับพื้นดิน นอกจากการฝึกหัดแล้วยังมีการเรียนอีก คือ

ก. เรียนลักษณและกำลังของเครื่องบินและเครื่องยนต์วันละ ๑ ชั่วโมง

ข. เรียนการบินกอ วิคเกอร์ส์และลิวิส์ (Vickers, Lewis) ในการเรียนบินนั้นได้เรียนชื่อของส่วนบิน, การถอดส่วนต่าง ๆ ของบิน, อิบบรรุ, การเก็บ กับการยิงบินด้วยกระสุนฝึกหัดวันละ ๑ ชั่วโมง

ค. การยิงบินเด็ดขาดด้วยกระสุนซ้อมยิง

กำหนดเวลาฝึกหัดดังสอนนั้นดังนี้

ตั้งแต่ ๕ น. ถึง ๙ น. ฝึกหัดบิน

ตั้งแต่ ๙ ๓๐ น. ถึง ๑๐ ๓๐ น. เรียนกำลังของเครื่องบินและเครื่องยนต์

ตั้งแต่ ๑๖ น. ถึง ๑๗ น. เรียนการบินกล

ตั้งแต่ ๑๗ น. ถึง ๒๐ ๑๕ น. ฝึกหัดบิน

ในระหว่างฝึกหัดบินนั้น ถ้ายังไม่ถึงเที่ยวของคนก็ผลัดเปลี่ยนกันไปหัดยิงปืนเล็กสั้น

นายสิบพลทหารซึ่งมิได้รับเลือกเป็นศิษย์การบินนั้นบรรจุเข้าในจำพวกช่างเครื่องยนต์ มีจำนวนนายทหารสัญญาบัตร ๒ นายสิบ ๑๔ พลทหาร ๒๐๙ คน จัดแบ่งเป็น ๕ หมวด คือ

หมวด ๑ ประจำสนามบินสำหรับการหัดขับกับพื้นดิน มีทหาร ๔๑ คน แบ่งออกเป็น ๓ หมู่

หมวด ๒ ประจำสนามบินสำหรับการหัดใช้คันบังคับคู่ มีทหาร ๗๗ คน แบ่งออกเป็น ๗ หมู่

หมวด ๓ ประจำสนามบินสำหรับการหัดใช้คันบังคับเดี่ยว มีทหาร ๕๕ คนแบ่งออกเป็น ๕ หมู่

หมวด ๔ ประจำโรงซ่อมเครื่องบิน มีทหาร ๕๐ คนแบ่งออกเป็น ๕ หมู่ ต่างหมวดต่างหมู่มีนายสิบเป็นผู้บังคับบัญชา และรวมการบังคับบัญชาทั้งหมดนี้ขึ้นกับนายดาบและเคลื่อบทอง นายร้อยตรีอาดต้นทัดกลการเป็นผู้ตรวจตราอีกชั้นหนึ่ง

กิจการที่ช่างเครื่องต้องกระทำนั้นคือ ตรวจเครื่องบิน, เติมน้ำมัน, ทำความสะอาด, ตรวจตราเครื่องให้เรียบร้อย กับมีการซ่อมแซมปรับเครื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ดีใช้การได้เสมอ แต่พวกที่ประจำในโรงซ่อมเครื่องบินนั้นทำงานเฉพาะในโรงซ่อม ไม่ต้องประจำสนามบิน มีการซ่อมแซมปรับเครื่องบินซึ่งชำรุดมาก นอกนั้นยังได้หัดถอดและประกอบเครื่องยนต์และมักเนโตและทำการปรับในเรื่องเหล่านี้ด้วย

ในการเรียนของช่างเครื่องยนต์นี้ภายหลังได้ผลัดเปลี่ยนหมวดกันเพื่อให้ทหารได้รับความรู้ทุก ๆ พนก วิชาที่เรียนสำหรับพวกนี้ คือ ให้รู้ลักษณะรูปร่างของเครื่องยนต์โรน (Rhône) และอางซานี (Anzani) พังเสียงแก้ไขเหตุติดขัด, ถอด, ประกอบ, ปรับ, ตั้งไฟ, แบ่งสัน นอกจากการศึกษาของช่างเครื่องพวกที่กล่าวแล้ว ยังได้คัดเลือกบันดาช่างเครื่องที่ฉลาด, หมั่น, ไหวพริบดี ส่งให้เข้าทำงานเครื่องยนต์, เครื่องบิน, ยังค่ายตูเบ (Tubé) เป็นพิเศษอีกด้วย ค่ายตูเบนี้เป็นโรงงานใหญ่ที่สุดของโรงเรียนการบินคำบดอี้สตร์ พวกที่ได้ส่งไปนั้นได้เล่าเรียนเป็นผลดี ใช่แต่เท่านั้นยังได้ส่งช่างไม้ ๒ คน ให้ไปลงการซ่อมใบพัด ซ่อมแก้ละปรับมักเนโตอีกอย่างละ ๑ คน จนคนทั้ง ๒ นี้ทำการได้ดังความมุ่งหมาย

พวกศิษย์การบินนั้นได้เริ่มฝึกหัดขับกับพื้นดินด้วยเครื่องบินเบ็ดริโยต์ การฝึกหัดนั้นตามธรรมดากำหนดเวลาปานกลาง ๑๐ วัน แล้วจึงจะเลื่อนไปหัดคนต่อไป แต่มีเหตุที่จะเลื่อนจากประเภทการหัดขับกับพื้นดิน ไปประเภทการหัดใช้ก็มีบังคับคู่ไม่ได้ตามเวลา เพราะว่าเครื่องสำหรับฝึกหัดยังไม่ว่าง,

เครื่องชำรุดบ้าง, น้ำมันขาดคราวบ้าง ฉะนั้นการฝึกหัดจึงรวมรักษาอยู่จนถึงวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๑ (๑ เดือน) ศิษย์การบินจึงได้เรียนเสร็จจบประเภทการหัดรับกับพื้นดินทุกคน

สนามการบินสำหรับการฝึกหัดใช้คันบังคับคู่นี้กว้างยาวกว่าสนามการฝึกหัดรับกับพื้นดิน มีที่สำหรับการฝึกหัดแบ่งออกเป็น ๔ สาย แต่ถูกให้หยุดเสียสายละ ๑ วัน คงได้ฝึกหัดกันวันละ ๓ สาย และสลับวันหยุดกันตามลำดับสายมา ในสาย ๑ มีผู้ฝึกหัดเป็นนายสิบตรีหรือนายสิบโทคน ๑ มีศิษย์ประจำอยู่ด้วย ๓ คน ระยะเดียงในระหว่างสายประมาณ ๕๐ เมตร์ ตามธรรมดาศิษย์จะต้องขึ้นฝึกหัดบินกับครูด้วยคันบังคับคู่คน ๑ ไม่เกิน ๑๐ เที่ยวจึงจะส่งไปสอบเพื่อให้บินกับคันบังคับเดี่ยวได้ ถ้าผู้ใดต้องฝึกหัดเกิน ๑๐ เที่ยวกับครูแล้ว เขาถือเกณฑ์ว่า ผู้นั้นถึงแม้จะเป็นนักบินได้ต่อไปก็ไม่ดี จึงคัดออกจากการบินเสียในตอนนี้ ส่วนศิษย์การบินทหารไทยนั้น ผู้ที่เคยบินเสียเองได้จากประเทศสยาม หรือเป็นพวกที่พึ่งมารับการฝึกหัดใหม่ในประเทศฝรั่งเศสก็ดี ที่มีไหวพริบและประกอบไปด้วยความกล้าหาญแล้ว มักจะใช้กันได้ไม่เกิน ๖๐ เที่ยวเลย นอกจากนั้นก็มีต่อไปจนถึง ๙๐ เที่ยว

ในจำนวนศิษย์การบิน ๑๐๒ คน กว่าจะมาจากคันบังคับคู่ได้ต้องออกเสีย ๒ คน เพราะเป็นผู้ที่ไม่เหมาะแก่การเป็นนักบินคงใช้ฝึกหัดคันบังคับเดี่ยวได้เพียง ๑๐๔ นาย (ดังจะแสดงให้แลเห็นได้ตามตารางนี้)

ประเภท	จำนวน คน	ผู้ฝึกหัดบินบังคับคู่ถึงครูฝึกเที่ยวในระยะต่างๆ กัน							
		๒๐ ถึง ๒๙	๓๐ ถึง ๓๙	๔๐ ถึง ๔๙	๕๐ ถึง ๕๙	๖๐ ถึง ๖๙	๗๐ ถึง ๗๙	๘๐ ถึง ๘๙	๑๓๒
เคยได้บินมาแต่ก่อนเมือง	๒๙	๓	๑๕	๗	๔	—	—	—	—
ฝึกหัดบินใหม่	๗๕	๑	๑๐	๑๕	๑๔	๑๔	๑๑	๙	๑
รวม	๑๐๔	๔	๒๕	๒๒	๑๘	๑๔	๑๑	๙	๑

การฝึกหัดคนบังคับคู่กับครูนี้ ศิษย์คนสุดท้ายเสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ต่อไปได้ฝึกหัดคนบังคับเดี่ยว เจ้าน่าที่จัดให้ศิษย์การบินทหารไทยอยู่บินพวกหนึ่งต่างหากไม่ปะปน คงฝึกหัดเครื่องบินโกดร์องแบบ G 3 มีผู้ฝึกหัดชื่อมิษย์เป็นนายสิบโท (ฝรั่งเศส) คน ๑ การฝึกหัดใช้คนบังคับเดี่ยวนี้ เขาให้บินเพียง ๒๔ เที่ยวเท่านั้น วัน ๑ ให้หัดได้ ในตอนเช้า ๔ เที่ยว บ่าย ๔ เที่ยวรวม ๘ เที่ยว ฉะนั้นถ้าอากาศดีผู้ที่มาฝึกหัดใช้คนบังคับเดี่ยวนี้คงอยู่ที่พิษณุโลกเพียง ๓ วันเท่านั้น ในการฝึกหัดใช้คนบังคับเดี่ยวนี้

มีศิษย์การบินเป็นจำนวน ๑๐๔ นาย แต่ฝึกหัดไม่สำเร็จ ๕ นาย คือ นายทหาร ๓ นายด้วย เกรงว่าจะมีอันตรายขึ้น นายสิบ ๒ นายฝึกหัดช้ามากเกินไป นายสิบอีก ๑ นายเกิดบังเอิญในเวลาลงไม่เข้าหัวเครื่องจนเครื่องชนดิน ชำรุด ใช้การบินไม่ได้ พลทหาร ๑ นายสายตาไม่ดี ศิษย์คนสุดท้ายเสร็จการฝึกหัดใช้กันบังคับเดี่ยวเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน

ต่อนั้นไปต้องย้ายไปฝึกหัดยังค่ายใหม่อีกค่าย ๑ ซึ่งมีชื่อว่าค่ายปาตี (Camp de Paty) อยู่ห่างจากค่ายเดิม ๓ กิโลเมตร์เท่านั้น ค่ายปาตีนี้สำหรับฝึกหัดแก่ผู้ที่บินเดี่ยวมาจากค่ายอื่นแล้วทั้งนั้น เพื่อมาทำความชำนาญเตรียมการสอบ และเป็นที่สอบการบิน

วิธีฝึกหัดทำความชำนาญนั้น ขั้นต้นเมื่อศิษย์การบินมาถึงต้องบินด้วย

ก. เครื่องบินโกดร้องแบบ G 3 เครื่องยนต์อาเรนี่ สูบประจำ ๘๐ แรง ม้า (เหมือนเมื่อฝึกหัดใช้กันบังคับเดี่ยว) ๗ รอบ ระยะสูงประมาณ ๕๐๐—๖๐๐ เม็ตร์

ข. เครื่องบินชนิดและแบบเดียวกัน แต่เปลี่ยนเป็นใช้เครื่องยนต์โรนสูบหมุน ๘๐ แรงม้า ใช้กันบังคับคู่กันผู้ฝึกหัดอีก ๕ เที่ยว

ก. เครื่องบินชนิดและแบบเดียวกัน เครื่องยนต์ โรน กันบังคับเดี่ยว ๗ รอบ

ง. วันสุดท้าย ๑๐๐๐ เม็ตร์ ๓ ครั้ง ลงกลางเกลียว ในครั้งที่ ๓ เป็นการสอบไปในตัว

วิธีเตรียมการสอบนั้น ผู้ฝึกหัดให้บินไปตามระเวนตามทิศที่ตั้ง เมื่อได้ไปพบผ้าขาวรูปอักษร "เท" (T) ปูไว้ที่ใด ต้องบินบ่ายหัว

ลงไป (ไม่ต้องลงถึงพื้น) เป็นสัญญาให้ผู้ที่อยู่ข้างพื้นเห็น แล้วกลับมารายงานผู้ฝึกว่าถูก ๑ หรือ ๒ ครั้งเป็นอันใช้ได้

วิธีสอบการบินนั้น กระทำดังนี้

๑) ให้บินจากค่ายปาตี (Paty) ไปยังสนามซังต์มาร์ตังเดอะโคร์ (St. Martin de Crau) ซึ่งไกลประมาณ ๒๕ กิโลเมตร์ แล้วร่อนลงไปให้กรรมการจดนาม แล้วบินกลับค่ายเดิม ไม่กำหนดระยะสูง ทำเช่นนี้ ๒ ครั้ง

๒) ให้บินจากค่ายปาตี (Paty) ไปยังสนามการ์องส์ (Garans) ซึ่งไกลประมาณ ๕๐ กิโลเมตร์ แล้วร่อนลงไปให้กรรมการจดนามในใบสอบ แล้วบินกลับค่ายเดิม ไม่กำหนดระยะสูง ทำเช่นนั้น ๕ ครั้ง

๓) ให้บินขึ้นสูงระยะ ๒๐๐๐ เม็ตร์ อยู่ในระดับนั้น ๑ ชั่วโมง ในข้อนี้หากจะสอบพร้อมกับข้อ ๒ ในเที่ยวใดก็ได้ แต่ต้องบอกให้กรรมการทราบก่อน

ในการฝึกหัดทำความชำนาญ และเตรียมการสอบทั้งสอบการบินนั้น มีจำนวนศิษย์ ๙๙ นาย แต่ไม่ได้เข้าสอบ ๔ นาย เพราะเกรงจะบังเกิดอันตรายขึ้น ๒ นาย ต้องย้ายไปฝ่ายที่อื่น ๑ นาย ต้องคัดออกเพราะไม่มีเวลา ๑ นาย เพราะฉะนั้นคงมีผู้ที่สอบสำเร็จเพียง ๙๕ นาย

อนึ่งบันดาผู้ที่ได้สอบการบินสำเร็จแล้วนั้น ได้รับใบประกาศนียบัตรของกระทรวงกระลาโหมประเทศฝรั่งเศสทุกคน เมื่อผู้ใดได้เสร็จการสอบแล้ว อนุญาตให้หยุดพักผ่อนได้คนละ ๓ วัน เนื่องจากพูดภาษาไม่เข้าใจกัน จำต้องรอคอยพอให้ได้จำนวนราว ๓๐ คน จึงจัดการส่งไปยังโรงเรียนการบินที่เมืองโป (Pau) และที่อาวอร์ด์ (Avord) เป็นชุดๆ ในระหว่างที่รอคอยกันอยู่นั้น ได้จัดการให้ไปแนะนำในวิธีการบินแก่ผู้ที่ยังกำลังฝึกหัดอยู่ในประเทศต่างๆ ด้วย ครั้นเมื่อหมดศิษย์การบินที่จะฝึกหัดต่อไปแล้ว

นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาทหารอยู่ณะที่นั้น จึงได้เชิญผู้บังคับการโรงเรียนและนายทหารฝรั่งเศสชั้นหัวน่าที่เราต้องทำการติดต่อด้วยรวม ๗ นาย ไปกินเลี้ยงอาหารกลางวันที่โฮเตลเดอะฟร้างซ์ (Hotel de France) ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ กองทหารไทยจึงย้ายออกจากค่ายจางกิรางพร้อมด้วยสัมภาระทั้งปวงบรรทุกรถยนต์ขนของไปยังสถานีมิรามาส์ (Miramas) โดยสารรถไฟตรงไปกรุงปารีส์ และได้ไปพักอยู่ในสโมสรทหารไทย

ตอนที่ ๒

โรงเรียนการบินที่อาวอร์ด์ (Avord)

โรงเรียนการบินนี้ ตั้งอยู่ที่ค่ายอาวอร์ด์ (Camp d' Avord) อยู่ใกล้กับบูร์จส์ (Bourges) ในมณฑลแชร์ (Cler) มีกรมทหารปืนใหญ่ตั้งอยู่ติดกับโรงเรียนการบินนี้หลายกรม นายพันตรี ฟาบร์ เป็นผู้บังคับการโรงเรียน (Commandant Fabre) โรงเรียนการบินนี้เป็นโรงเรียนชนิดที่สำหรับคัดเลือกนักบิน ซึ่งสอบการบินสำเร็จมาจากโรงเรียนการบินขั้นต้นทั้งหลายแล้วว่าสมควรจะเข้าอยู่ในจำพวกการบินชนิดใดต่อไป เพราะเหตุฉะนั้น ในโรงเรียนนี้จึงมีเครื่องบินหลายชนิด คือ Sopwith, Voisin, Letord, Salmson,A.R, Nieuport, Morane, Spad, Brequet, Candron G3.G4.

ส่วนนักบินไทยที่สอบการบินแล้ว พวกที่เจ้าน่าที่ฝรั่งคำนวณดีเกรด์เชื่อว่ามีความสามารถ ได้คัดส่งไปที่โรงเรียนการบินที่เมืองโป (Pau)

ส่วนบางคนที่เราส่งไปยังไม่แน่ใจ ก็ได้จัดการส่งตรงไปยังโรงเรียนการบินตำบลอาวอร์ด์ (Avord) เป็นชุด ๆ ไป

ชุดที่ ๑ ทหารไทยได้ไปถึงเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ มีจำนวนนักบิน ๑๕ นาย และนายสิบพลทหารช่างเครื่อง ๓๕ นาย นอกนั้นมีเสมียนพนักงานตามสมควร ในจำพวกทหารไทยทั้งหมดนี้ อยู่ในบังคับของนายร้อยโท เทียบ สมะพันธ์ แต่ต่อมาไม่สดวกเพราะนายร้อยโท เทียบ สมะพันธ์ ต้องไปหัดบินเกือบตลอดเวลา ไม่ค่อยมีโอกาศได้ทำงาน ฉะนั้นต่อไปจึงตั้งให้นายร้อยตรี วัลย์ ชูถิน เป็นผู้ปกครองรับผิดชอบในกิจการทั้งปวง แต่นายร้อยโท เทียบ สมะพันธ์ คงช่วยเหลือในโอกาศอันสมควรด้วย ในการฝึกหัดบินในโรงเรียนนี้ ขั้นต้นต้องฝึกหัดรับกับพื้นดินด้วยเครื่องบิน เบ๋ริโยต์ (Blériot) ชนิดปีกสั้นนั้นให่ชำนาญ จนผู้ฝึกหัดเห็นว่าไปมาได้ตรงต่อแดว่แล้ว (คือไม่น้อยกว่า ๑๕ เที่ยว) จึงได้ส่งไปรับกับพื้นด้วยเครื่องบิน เบ๋ริโยต์ ชนิดปีกยาว (เผยอตัวได้) หรือเครื่องมอราน (Morane) อีกไม่น้อยกว่า ๓ เที่ยว แล้วย้ายไปฝึกหัดด้วยเครื่องบิน ซ็อปวิ้ธ (Sopwith) ใช้คันบังคับคู่กับผู้ฝึกหัดอีก ๔ เที่ยว เพื่อบินเส้นตรง เมื่อเสร็จจากประเภทฝึกหัดรับกับพื้นดินดีแล้วย้ายไปฝึกหัดสนามใหม่ คือหัดบินด้วยเครื่องบินซ็อปวิ้ธ เครื่องยนต์เด็ดเย ๑๓๐ แรงม้า ใช้คันบังคับคู่ สำหรับผู้ที่ได้สอบการบินมาแล้ว เกณฑ์ปานกลางต้องหัดประมาณ ๑๕ รอบ แล้วไปฝึกหัดใช้คันบังคับเดี่ยว ด้วยเครื่องชนิดเดียวกัน ๒๕ รอบ แล้วไปทำความชำนาญดังนี้ คือ

ก. ขึ้นสูง ๖๐๐ เมตร์ อยู่ในอากาศ ๑๕ นาที ๓ ครั้ง
ข. ขึ้นสูง ๑๒๐๐ เมตร์ ,, ๓๐ นาที ๓ ครั้ง
ค. ขึ้นสูง ๑๘๐๐ เมตร์ ,, ๔๕ นาที ๒ ครั้ง
ง. ขึ้นสูง ๒๐๐๐ เมตร์ ,, ๑ ชั่วโมง ๑ ครั้ง
จ. ขึ้นสูง ๒๐๐๐ เมตร์ ,, ๓ ชั่วโมง ๒ ครั้ง
ฉ. ไม่กำหนดความสูง ,, ๑ ชั่วโมง ๑๕ นาที ๑ ครั้ง

ในจำพวกนักบินชุดที่ ๑ จำนวน ๑๕ คนนั้น ได้ฝึกหัดเสร็จในต้นเดือนพฤศจิกายนศกนั้น แล้วได้คัดเลือกไปฝึกหัดบินโดดโผนที่เมืองโป (pau) ๗ นาย ออกจากอาวอร์ด์ เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ นักบินชุดที่ ๒ ได้ออกจากโรงเรียนการบินดำบด อีสต์รส์ ๕ นาย ไปถึงอาวอร์ด์ เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม

นักบินชุดที่ ๓ จำนวน ๑๗ นาย ได้ไปถึงเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน

นักบินชุดที่ ๔ และ ๕ จำนวน ๑๑ นายได้ไปถึงเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน

นักบินชุดที่ ๖ จำนวน ๑๐ นาย นักบินชุดที่ ๗ จำนวน ๙ นาย ได้ไปถึงเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ในชุดนี้นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏควบคุมไปเพื่ออยู่บังคับบัญชาทหารไทยที่ค่ายนี้ต่อไป ทั้งจะได้ย้ายนายร้อยตรี วัลย์ ชุณ ไปเป็นหัวน่าอยู่ที่โรงเรียนการบินดำบด เดอะโคร์ตัวย์ (Le Crotoy)

ส่วนช่างเครื่องเมื่อนักบินไปชุดหนึ่ง ๆ ก็ได้มีประจำไปมาด้วยเสมอ โดยที่ได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่า ถ้าส่งนักบินไป ๑ คนต้องส่งช่างเครื่องไปด้วย ๒ คน ช่างเครื่องเหล่านี้ได้แยกการออกไปทำ คือ

สำหรับผู้ที่มีความรู้ในทางเครื่องยนต์ไปแล้ว ก็ได้จัดการส่งเข้าไปทำการเครื่องยนต์ มีเครื่องยนต์โรน (Rhône) เรอะโนล์ด์ (Rénauld) เป็นต้น

สำหรับช่างเครื่องอื่นได้แยกออกไปเป็น ๒ พวก พวกที่ฉลาดมีไหวพริบดีได้คัดไปทำงานในโรงปรับเครื่องบิน วัวซัง, โลครอง, ซ็อปวิธ, เดอะตอร์นิเยอปอร์ต์

สำหรับช่างเครื่องที่มีความสามารถอ่อน แยกออกไปประจำสนามรักษาเครื่องเดอะตอร์, ซ็อปวิธ, วัวซัง ในเวลากลางคืน

นักศาช่างเครื่องทั้งหลายนี้ อยู่ในบังคับบัญชาดูแลของนายร้อยตรี ชิต มัยมรันทร์ เมื่อนายทหารผู้นี้ได้ปกครองดูแลอยู่ได้ประมาณ ๒ เดือน และภายหลังต้องส่งไปเข้าโรงงานอื่นเสีย จึงได้ส่งน่าที่ให้นายร้อยโท อิน ศรีวิลาศ ดูแลการต่อไป

ผลที่ได้จากการฝึกหัดทำความชำนาญด้วยเครื่องซ็อปวิธ สำหรับจำนวนนักบินที่มาทั้งหมด ๗๒ นาย ได้สำเร็จหลักสูตร์เพียง ๕๗ นาย จำนวนนอกนั้นได้คัดไปทำน่าที่อื่น ๆ เสีย เช่นส่งไปโรงเรียนการฝึกหัดทิ้งลูกระเบิดตำบลเดอะโคร์ตัวย์ (Le Crotoy) เป็นต้น

ในจำนวน ๕๗ นายที่สำเร็จบริบูรณ์นั้น ได้คัดส่งไปฝึกหัดทำการบินโดดโผนที่เมืองโป (Pau) ๗ นาย คือชุดที่ ๑ ที่สำเร็จก่อนดังได้กล่าวแล้ว ที่เหลือจากชุดที่ ๑ และที่ ๒ รวมได้ ๑๐ นายได้ขอให้ฝึกหัดการบินกลางคืนด้วย

การฝึกหัดบินกลางคืนนั้น ใช้บินด้วยเครื่องบินแบบวัวซัง (Voisin) แต่ก่อนที่จะไปฝึกหัดบินกลางคืน ต้องฝึกหัดบินกลางวันด้วยเครื่องชนิดนั้น

ก่อน เมื่อมีความชำนาญจนสามารถบินเดี่ยวได้แล้ว จึงได้เริ่มไปฝึกหัดใช้คันบังคับคู่เวลากลางคืนต่อไป ในจำนวนนักบิน ๑๐ นายนี้ ได้เริ่มฝึกหัดด้วยเครื่องบินแบบวัวชัง เครื่องยนต์เรอะโนล์ด์ ๑๕๐ แรงม้า คันบังคับคู่กลางวัน เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ คิดเฉลี่ยแล้วคนหนึ่งฝึกหัดใช้คันบังคับคู่เพียง ๒๐ เที่ยว ก็ไปบินด้วยเครื่องใช้คันบังคับเดี่ยวได้ คงมีนักบินที่บินเครื่องวัวชังกลางวันได้ ๘ นาย พวกนั้นต้องถอนไปใช้การอื่นบ้างและเจ็บไข้เสียบ้าง

ครั้นวันที่ ๑๕ มกราคม ได้เริ่มฝึกหัดใช้คันบังคับคู่กลางคืน ตามธรรมดาเริ่มฝึกหัดเวลา ๒๐ ถึง ๒๒ นาฬิกา แต่บางวันกว่านั้นบ้าง สนามฝึกหัดนั้น ทางขอบสนามปลายทางลม ใช้รถยนต์ทำไฟฟ้าฉายคัน ๑ แล้วมีขาหยั่งสำหรับไฟฉาย ๒ อัน ตั้งฉายดวงไฟทวนลมขึ้นไป ให้กระจายของแสงไฟต่อกันพอให้มีความสว่างได้กว้างขึ้น และมีหลักไฟธรรมดา ปักเรียงกลางสนาม ๓ หลัก เป็นเครื่องหมายเพื่อให้นักบินหมายลงในแนวนั้น โดยมากมักฝึกหัดเวลามีแสงจันทร์ รวมหัดอยู่จนถึงเวลาถึงกำหนดการฝึกหัด เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ในจำนวน ๘ คน คงมีบินเดี่ยวกลางคืนได้เพียง ๒ คน อีก ๒ คนไปบินได้ที่โรงเรียนการบินลูกรบเปิดด้านดเลอะโก่งตัวย์ ส่วนอีก ๔ คนนั้น พึงจะชำนาญในการใช้คันบังคับคู่ ท่านั้น แต่ยังไม่ทันได้บินเดี่ยว อีก ๒ คนต้องย้ายไปทำงานที่อื่น

ส่วนช่างเครื่องสำหรับพนักการบินกลางคืนนั้น ได้ส่งไปฝึกหัดขับรถยนต์ฉายไฟ ๓ คน ยังไม่ทันมีความชำนาญพอที่จะให้ทำการยิงระได้

ตอนที่ ๓

โรงเรียนการบินเมืองโป

โรงเรียนการบินนี้ ตั้งอยู่ที่ค่ายการบินของเมืองโป คือทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในมณฑลบัสส์ ปีเรเนส์ (Basse Pyrénées) โรงเรียนการบินนี้เป็นโรงเรียนชั้นที่ผึกหัดการบินโดดโผนโดยแท้ นักบินไทยที่ส่งไปเข้าโรงเรียนนี้ส่งไปเป็น ๒ ทาง คือ ทาง ๑ ส่งตรงจากโรงเรียนการบินคำบลอี่ส์ตร์ อีกทาง ๑ ส่งไปจากโรงเรียนการบินเมืองอาวอร์ด์ ดังจะได้บรรยายละเอียดต่อไปนี้

ชุดที่ ๑ ส่งไปจากโรงเรียนการบินเมืองอี่ส์ตร์ มีนักบิน ๗ คน ช่างเครื่อง ๒๒ คน, ล่าม, เสมียน, พลแตรสั้นและพลพยาบาล ๖ คน รวมทั้งสิ้น ๓๖ คนไปถึงโรงเรียนเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ได้เริ่มทำการผึกหัดเล่าเรียนเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม

ชุดที่ ๒ ส่งไปจากโรงเรียนการบินที่เมืองอี่ส์ตร์ มีนักบิน ๖ คน ช่างเครื่อง ๑๒ คน รวมทั้งสิ้น ๑๙ คน ถึงโรงเรียนเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม เริ่มทำการผึกหัดเล่าเรียนเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม

ชุดที่ ๓ ส่งไปจากโรงเรียนการบินที่เมืองอี่ส์ตร์ มีนักบิน ๖ คน ช่างเครื่อง ๑๒ คน พลพยาบาล ๑ คน รวมทั้งสิ้น ๑๙ คน ไปถึงโรงเรียนเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน เริ่มทำการผึกหัดเล่าเรียนเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน

ชุดที่ ๔ ส่งไปจากโรงเรียนการบินที่เมืองอาวอร์ด์ มีนักบิน ๗ คน

ช่างเครื่อง ๑๗ คน รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน ไปถึงโรงเรียนเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน เริ่มฝึกหัดเล่าเรียนเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน

รวมทั้งสิ้นมีนักบิน ๒๗ คน ช่างเครื่อง ๖๔ คน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ อีก ๑๒ คน เป็นจำนวน ๑๐๔ คน

การปกครองสำหรับทหารไทยในตอนต้นนั้น นายร้อยเอก ปลั่ม สุคนธสาร เป็นผู้ควบคุมดูแลทั่วไป ครั้นต่อมาเมื่อชุดต้น ๆ ได้ฝึกหัดเล่าเรียนสำเร็จตามหลักสูตรแล้ว และนายร้อยเอกปลั่ม สุคนธสาร จะต้องย้ายไปอยู่โรงเรียนอื่น จึงให้นายร้อยโท เชาว์ บุณยหุตานนท์ ไปเป็นผู้ปกครองแทนต่อไป โรงเรียนการบินนี้มีนายร้อยเอก คางปาญ แฟร์นางค์ (Capitaine Campagne Fernand) เป็นผู้บังคับการ

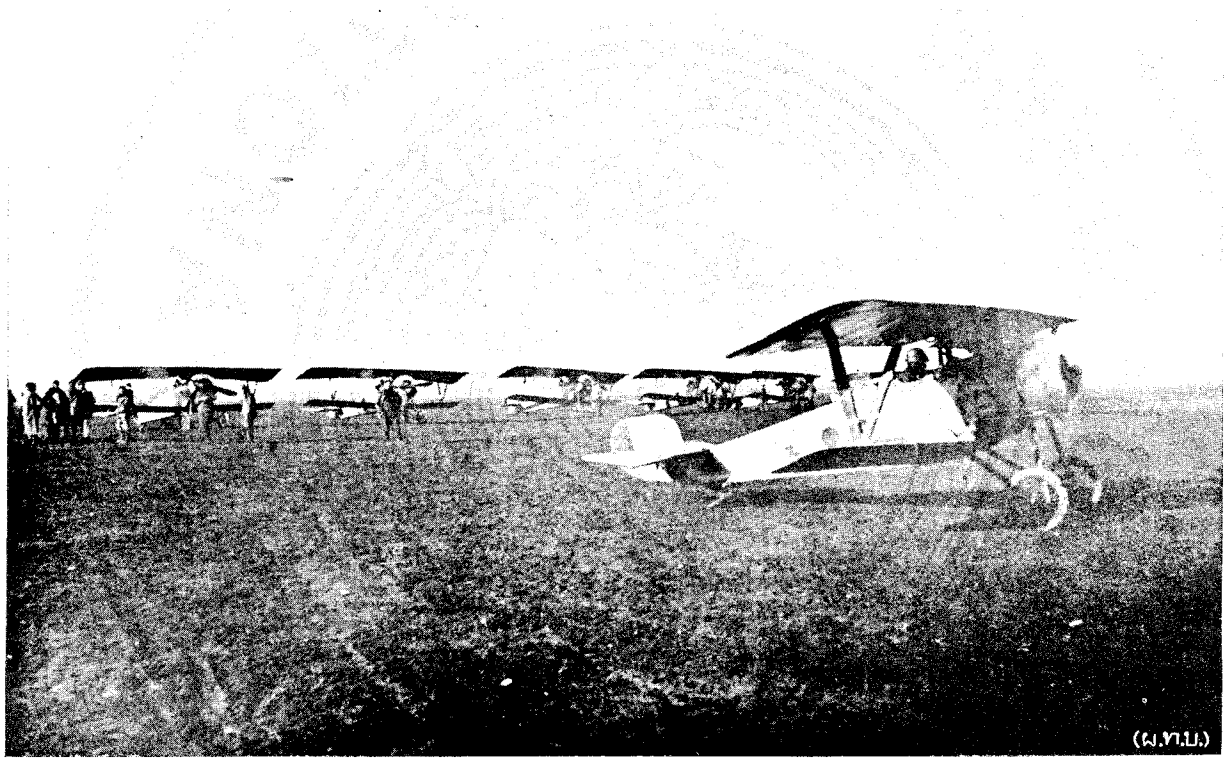
การฝึกหัดเล่าเรียนของทหารไทยได้ดำเนินไปโดยทำนองเดียวกับทหารฝรั่ง ดังแจ้งต่อไปนี้

ก. ฝึกหัดขับเครื่องกับพื้นดินด้วยเครื่องบินเบ่ดริโยด์เครื่องยนต์อาซาเน่ ๖ สูบ ๔๕ แรงม้า

ข. ฝึกหัดใช้คันบังคับคู่กับครู เครื่องนิเยอปอร์ต์ ๒๓ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๘๐ แรงม้า บินเลี้ยวรอบสนามลงธรรมดา

ค. ฝึกหัดใช้คันบังคับเดี่ยวเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๒๓ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๘๐ แรงม้า บินเลี้ยวรอบสนามลงควงเกลียวและธรรมดา

ง. ฝึกหัดใช้คันบังคับเดี่ยวเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๑๘ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๘๐ แรงม้า บินเลี้ยวรอบสนามลงควงเกลียวและธรรมดา

(ผ.ท.บ.)

นักบินไทยและนักบินฝรั่งเศษจะขึ้นบินเดินทางเปนขบวนที่เมืองโป.

จ. ฝึกหัดใช้ค้นบังคับเดี่ยวเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๑๕ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๘๐ แรงม้า บินเลี้ยวรอบสนามตลวงเกลียวและธรรมดา

ฉ. ฝึกหัดใช้ค้นบังคับเดี่ยวเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๑๓ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๘๐ แรงม้า บินเลี้ยวรอบสนามตลงธรรมดา บินโดดโผนท่าต่าง ๆ เช่นกลับหลังหัน เลี้ยวปีกตั้ง

ช. ฝึกหัดใช้ค้นบังคับเดี่ยวเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๑๕ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า บินเลี้ยวรอบสนามตลงธรรมดา

ซ. ฝึกหัดใช้ค้นบังคับเดี่ยวเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๑๕ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า บินยิงหุ่นที่หมายบนพื้นดินประจำที่ด้วยปืนกล ซึ่งมีกล้องถ่ายรูปติดอยู่ สำหรับเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าได้ตั้งปืนและยิงตรงไปยังที่หมายหรือไม่ (ในเวลาที่ลั่นไกซึ่งติดต่อกับกล้องถ่ายรูปนั้น ปากกล้องจะเบิดออก และกล้องนั้นจะได้ถ่ายรูปสิ่งที่อยู่ตรงน่าไว้)

ฌ. ฝึกหัดใช้ค้นบังคับเดี่ยวเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๑๕ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า และหัดยิงที่หมายในอากาศพร้อมด้วยปืนกล เช่นเดียวกับที่กล่าวแล้ว

ญ. ฝึกหัดใช้ค้นบังคับเดี่ยวเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๑๕ ค.ร.ม. เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า บินหมู่รูป V

ฎ. การสั่งสอนนั้นได้กระทำไปพร้อมกับการฝึกหัดในสนาม บางครั้งที่อากาศไม่ดีคงเรียนในห้องเรียน มีการเรียนหลักของการยิงปืนกลในอากาศ การแก้ไขอาการคลาดเคลื่อนของการยิงที่หมายเคลื่อนที่ และประจำที่ การถอดการปรับประกอบปืนกลวิคเคอร์ส การใช้และบรรจุ

กระสุน, การยิงทัดยิงบินกลบนพื้นดิน, ยิงทัดยิงบินต้นบนพื้นดินที่หมายเคลื่อนที่ (ขว้างจาน)

นายสิบพลทหารช่างเครื่อง ๖๔ คน ได้เข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนช่างเครื่องสนามซึ่งโรงเรียนจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษอีกพแนกหนึ่งต่างหาก มีการสั่งสอนช่างเครื่องให้กระทำน่าที่ในสนามโดยฉเพาะ ได้เรียนการถอด, การปรับเครื่องบินนิเยอปอร์ต์ขนาดต่าง ๆ พื้นที่ปีก ๒๓, ๑๘, ๑๕, ๑๓ ต. ร. ม. การถอดการปรับประกอบเครื่องยนต์ โรน ๘๐—๑๒๐ แรงม้า เครื่องยนต์อีสปาโนซูอิซ่า ๑๔๐—๑๘๐—๒๒๐ แรงม้า เมื่อได้ฝึกตามหลักสูตรของการช่างเครื่องสนามเสร็จแล้ว ได้ส่งเข้าเรียนในโรงงานแบ่งแยกออกไปเรียนงานในพแนกต่าง ๆ ของโรงเรียนดังนี้

ก. การปรับเครื่องบิน, ติดเครื่องยนต์ฉเพาะเครื่องนิเยอปอร์ต์ขนาดต่าง ๆ

ข. การปรับเครื่องบินส์ปีดและมอราน

ค. การประกอบและปรับเครื่องนิเยอปอร์ต์,ส์ปีด,และมอราน

ง. การตรวจเครื่องบินทุกส่วนที่ประกอบหรือปรับแล้ว ส่งให้นักบินบินลองเครื่องต่อไป

จ. การช่างไม้ซึ่งเกี่ยวกับการสร้าง, ซ่อมเครื่องบินนิเยอปอร์ต์, ส์ปีด, มอรานขนาดต่าง ๆ

ฉ. การช่างเหล็กต่าง ๆ มีการซ่อม,แต่งชิ้นส่วนต่าง ๆ ของเครื่องบิน

ช. การซ่อมและปะยาง

ช. การบุผ้าทาน้ำมัน

ฌ. การแก้เครื่องกำหนดรอบ, กำหนดระยะ, เข็มทิศ, นาฬิกา, แก้ถอดล้างมักเน โต

ญ. การช่างเครื่องยนต์มีการถอด, ประกอบ, แก้, ตรวจ, ล้าง และลองเครื่องยนต์เป็นต้น

ฎ. การผูกที่หมาย, ปล่อยที่หมาย, สำหรับการยิงบนอากาศ

ฏ. ช่างถ่ายรูปมีการล้างและพิมพ์รูปต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการยิงปืนกล ซึ่งมีกล้องถ่ายรูปติดอยู่และการถ่ายรูปทั้งปวง

ฐ. การช่างพิมพ์, ดอก, คัดเรียนแผนต่าง ๆ

ในระหว่างนักบินฝึกหัดอยู่ที่โรงเรียนนี้ การฝึกหัดได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยสำเร็จตามหลักสูตรบริบูรณ์ นอกจากขณะเวลาที่บินอย่างธรรมดา มีบ้างบางเหตุขึ้นบ้าง คือ เครื่องยนต์เสียหาที่ร่อนลงดีไม่ได้ ๑ คน และขณะที่ฝึกหัดลงวงเกลียวเป็นฉมอาเจียรซึ่งไม่ควรให้บินต่อไป ๑ คน อีก ๑ คนส่งไปเรียนตรวจการณ์ ในขณะที่บินโดดโผนเสร็จคงมีนักบินที่ได้ฝึกหัดเล่าเรียนจบตามหลักสูตร อันแท้จริงของโรงเรียนนี้เพียง ๒๕ เท่านั้น เมื่อจบตามหลักสูตรนี้แล้วได้ย้ายไปฝึกหัดยิงปืนในอากาศต่อไปอีกต่อไป แต่มีนายสิบนักบินชุดที่ ๒ จำนวน ๓ นายซึ่งมิได้ย้ายไปยิงปืนดังกล่าวแล้ว โดยต้องไปเรียนการยิงปืนในน่าที่ผู้โดยสารเสียที่ดำบลคาโซ

ตอนที่ ๔

โรงเรียนฝึกหัดการยิงปืนในอากาศณะตำบลบิสคาร์รอสส์

โรงเรียนฝึกหัดการยิงปืนในอากาศณะตำบลบิสคาร์รอสส์ (Ecole de Tir Aérienne à Biscarrosse) ตั้งอยู่ในมณฑลจิรองด์ (Gironde) เป็นโรงเรียนฝึกหัดการยิงปืนในอากาศ รับฝึกหัดนักบินที่สำเร็จจากการบินโดดโผนที่เมืองโปมาแล้ว นักบินไทยได้ย้ายไปอยู่ในโรงเรียนนี้ ๒ ชุด คือ

ชุดที่ ๑ นักบิน ๑๒ เจ้าน่าที่อื่น ๆ ๕ รวม ๑๗ คน ไปถึงโรงเรียนเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม เริ่มฝึกหัดเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม และแลวเสร็จเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ. ศ. ๒๔๖๑

ชุดที่ ๒ นักบิน ๑๐ เจ้าน่าที่ อื่น ๆ ๓ รวม ๑๓ คน ไปถึงโรงเรียนเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ เริ่มฝึกหัดเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ และแล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑

ผู้ปกครองชุดที่ ๑ นายร้อยเอก ปลั๊ม สุคนธสาร ชุดที่ ๒ นายร้อยโท เทียบ สมะพันธ์ ส่วนผู้บังคับการโรงเรียนนั้น คือ นายร้อยเอก เดอะนีล แบร์น็อง (Capitaine de Nile Bernon)

หลักสูตร์การฝึกหัดเล่าเรียนนั้น ดังแจ้งต่อไปนี้

ก. ฝึกหัดบินกับเครื่องนิเยอปอร์ต์ ๑๕ ค. ร. ม. เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า บินรอบสนามลงธรรมดา

ข. ฝึกหัดยิงปืนกับเครื่องบินนิเยอปอร์ต์ ๑๕ ค. ร. ม. เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า

ติดปืนกลวิคเคอร์ส ยิงเข้าที่หมายนิ่งอยู่บนพื้นดินดวยกระสุนจริง

ค. ฝึกหัดบินยิงที่หมายในอากาศด้วยกระสุนจริง

ง. การสั่งสอนในห้องเรียนกระทำไปพร้อมกับการฝึกหัดบินในสนาม แต่ถ้าอากาศไม่ดีบินไม่ได้ จึงจะเข้าเรียนในห้อง กล่าวคือ เรียนหลักการยิงปืนกลวิคเคอร์สบนเครื่องบิน การแก้ความคลาดเคลื่อนของการยิงที่หมายเคลื่อนที่ และฯลฯ การถอดและประกอบปืนกล การยิงที่หมายนิ่งที่หมายเคลื่อนที่ในอากาศด้วยปืนกล (ที่หมายซึ่งปล่อยให้ลอยไป)

ผลของการที่ได้อยู่ในโรงเรียนนี้ ฉเพาะในการยิงนับว่าได้ผลควรยังขาดความชำนาญอีกมาก

นักบินและเจ้าหน้าที่ซึ่งสำเร็จจากโรงเรียนนี้แล้ว กลับไปอยู่โรงเรียนการบินที่เมืองโป แต่นักบินชุด ๒ ต้องกลับประเทศสยาม มีเหลือสำหรับเรียนการอื่นอีก ๒ นาย ทั้งนี้เพื่อฝึกหัดเครื่องบินชนิดอื่น ๆ อีกซึ่งจะต้องบินในสนามรบ ดังมีหลักสูตรแจ้งต่อไปนี้ (แต่นักบินชุด ๒ หาได้หัดไม่)

ก. ฝึกหัดบินชอมกับเครื่องนิเยอปอร์ต ๑๕ ต. ร. ม. เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า บินรอบสนามดงธรรมดา

ข. ฝึกหัดบินกับเครื่องมอราน (Morane) ที่นั่งเดียว เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า บินรอบสนาม ดงควงเกรียวและดงธรรมดา

ค. ฝึกหัดบินกับเครื่องมอราน เครื่องยนต์โรน ๑๒๐ แรงม้า ทำการบินโดดโผนต่าง ๆ

ง. ฝึกหัดบินกับเครื่องบินส์ปัด (Spad) เครื่องยนต์อีส์ปาโนซุอิส้า ๑๘๐ แรงม้า บินรอบสนามดงธรรมดา

จ. ฝึกหัดบินกับเครื่องบินส์ปัด เครื่องยนต์อีส์ปาโนซุอิส้า ๑๘๐ แรงม้า ยิงที่หมายในอากาศด้วยปืนกลเช่นกล่าวแล้วแต่หนหลัง

ตอนที่ ๕
โรงเรียนฝึกหัดการทิ้งลูกระเบิดจากเครื่องบิน
ณะตำบลเลอะโค่ยตัวย์

โรงเรียนการทิ้งลูกระเบิดณะตำบลเลอะโค่ยตัวย์ (Ecole d'Application de Bombardement de le Crotoy) โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำซ็อมม์ (Somme) ในมณฑลซ็อมม์ คือทางตวันตกเฉียงเหนือของประเทศฝรั่งเศส เป็นที่ซึ่งรับแต่เฉพาะนักบินที่ได้ประกาศนียบัตร์แล้ว เพื่อเข้าฝึกหัดการทิ้งลูกระเบิดกลางวันและกลางคืน นักบินไทยแบ่งออกเป็น ๒ พวก คือผู้รับเครื่องบินทิ้งลูกระเบิดพวก ๑ พวกนี้เลือกจากที่สำเหร็จการบินจากโรงเรียนที่อาวอร์ด์ ส่วนอีกพวก ๑ คือผู้ทิ้งลูกระเบิด ผู้ทิ้งลูกระเบิดนี้ตามธรรมดาไม่จำเป็นต้องบินได้ แต่กองบินไทยใช้พวกนักบินที่พึ่งย้ายไปจากโรงเรียนการบินที่ อีสต์ร์ส์ครั้งหลัง ๆ เป็นพวกที่สอบการบินได้เหมือนกัน แต่สอบได้ที่หลังพวกอื่น ๆ มาก

จำนวนผู้ที่ย้ายไปนี้คือ นักบินรับเครื่องบินทิ้งลูกระเบิดกลางวัน ๑๖ คน ผู้ทิ้งลูกระเบิดเวลากลางวัน ๑๑ คน ผู้ทิ้งลูกระเบิดเวลากลางคืน ๑๓ คน ช่างเครื่อง ๑๑ คน กับยังมีนายทหารที่ไปศึกษาการสร้างเครื่องเข้ารับการฝึกหัดในการทิ้งลูกระเบิดอีก ๒ คน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ อีก ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๕๘ คน ได้ไปถึงโรงเรียนเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม เริ่มลงมือฝึกหัดเล่าเรียนเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม เสร็จการเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๑

ภายหลังได้ส่งนักบินกลางคืนซึ่งกำลังฝึกหัดอยู่ทางโรงเรียนที่อาวอร์ด์ มาทำความชำนาญในการบินกลางคืนอีก ๒ นายด้วย

ผู้ปกครองทหารไทย คือ นายร้อยโท วัลย์ ชูถิน ซึ่งทำการติดต่อกับฝ่ายฝรั่งเศสด้วย ในขณะนั้น นายร้อยเอก กิโยมาร์ด์ (Capitaine Guiyomard) เป็นผู้บังคับการของโรงเรียนนั้น

หลักสูตร์การเรียนและฝึกหัด แบ่งออกเป็น ๒ พแนก คือ ผู้ขับเครื่องบินทิ้งลูกระเบิดกับผู้ทิ้งลูกระเบิดพแนก ๑ ช่างเครื่องอีกพแนก ๑

สิ่งที่ผู้ขับเครื่องบินทิ้งลูกระเบิดกับผู้ทิ้งลูกระเบิดต้องเรียนนั้นคือ

ก. หลักของการทิ้งลูกระเบิดทั่วไป

ข. เครื่องเล็งชนิดต่าง ๆ ที่ใช้กับเครื่องทิ้งลูกระ ด

ค. แผนที่

ง. การใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเครื่องบิน

จ. การใช้เข็มทิศ

ฉ. ลักษณของลูกระเบิด

ช. เครื่องที่เกี่ยวกับลูกระเบิด

ซ. เครื่องฝึกหัดทิ้งลูกระเบิด

สิ่งที่ต้องเรียนแต่เฉพาะผู้ขับเครื่องบินทิ้งลูกระเบิด คือ

ก. การใช้คันบังคับต่เครื่องบินซ็อปปวิ้ธ บินรอบสนามลงธรรมดา

ข. การใช้คันบังคับเดียวเครื่องบินซ็อปปวิ้ธ บินรอบสนามลงธรรมดา

ค. การบินกับผู้ทิ้งลูกระเบิด ฝึกหัดผ่านที่หมายซึ่งอยู่กับพื้น

ง. บินกับเครื่องพร้อมกับผู้ทิ้งลูกระเบิด และปล่อยลูกระเบิดฝึกหัดลงยังที่หมายชายทเล

จ. เหมือนกับ ง. แต่ใช้ลูกระเบิดจริง

เมื่อผู้รับเครื่องบินได้เรียนเสร็จตามนี้แล้ว ไปฝึกหัดขับเครื่องบินเบร์เกต์ (Breguet) ใช้ คันบังคับคู่ต่อไปจนสามารถใช้คันบังคับเดี่ยวได้ ต้องฝึกผู้ทิ้งลูกระเบิดไปผ่านที่หมาย ทิ้งลูกระเบิด ทำการเดินทางด้วย

สิ่งที่ช่างเครื่องต้องเรียน คือ

ก. การดำเนินของเครื่องยนต์เรอะโนด์ต์ ๓๐๐ แรงม้า

ข. การประกอบและปรับเครื่องยนต์เรอะโนด์ต์ ๓๐๐ แรงม้า

ค. นอกจากนี้ก็ไปประจำสนามตามธรรมดา

ผลของการนี้ คือนักบินผู้ขับเครื่องและผู้ทิ้งลูกระเบิดได้รับใบประกาศนียบัตร์แสดงความสามารถทิ้งลูกระเบิดทุกนาย

ส่วนช่างเครื่องได้สอบการเครื่องยนต์เรอะโนด์ต์ทุกอย่างนับว่าได้โดยเรียบร้อยทุกคน

อนึ่งเมื่อส่งทหารกลับประเทศสยามชุดแรก ได้คัดผู้ขับเครื่องบินและผู้ทิ้งลูกระเบิดกลับ ๒๘ นายด้วย พวกเหล่านี้ได้เรียนแล้วเสร็จตามหลักสูตร์สำหรับการฝึกหัดสั่งสอนในการทิ้งลูกระเบิดแล้วทั้งสิ้น เว้นแต่พวกนักบินยังไม่ทันได หัดบินกับเครื่องบินเบร์เกต์

ตอนที่ ๖

ค่ายการบินณะตำบลล่าแป๊ร์ธ

ค่ายการบินณะตำบลล่าแป๊ร์ธ (Camp d' Aviation de la Perthe) ตั้งอยู่ในมณฑลโอบ (Aube) เป็นค่ายการบินที่สำหรับรวบรวมนักบินและผู้ทิ้งลูกระเบิดที่เตรียมจะไปสนามรบ

จำนวนทหารไทยมีนักบินรับใบ ๔ นาย นักบินทิ้งลูกระเบิดกลางวัน ๒ นาย นักบินทิ้งลูกระเบิดกลางคืน ๒ นาย ผู้ทิ้งลูกระเบิดกลางวัน ๓ นาย ผู้ทิ้งลูกระเบิดกลางคืน ๓ นาย เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ อีก ๔ นาย รวมทั้งสิ้น ๒๖ นาย พวกรับใบได้ไปถึงเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พวกทิ้งลูกระเบิดได้ไปถึงเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๑

ในระหว่างที่อยู่ในโรงเรียนนั้น ต้องหัดบินและเล่าเรียนในเรื่องสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ก. อาวุธต่าง ๆ และการปรับการแก้

ข. กลยุทธ์ของนักบิน

พวกนักบินรับใบ บินกับเครื่องบินสปัด เครื่องยนต์อีสปาโนซูซ่า กำลัง ๑๘๐—๒๒๐ แรงม้า บินรอบสนาม, บินหมู่, บินโฉบโผน, ยิงปืนกลจากอากาศลงมายังที่หมายบนพื้นดิน

พวกนักบินทิ้งลูกระเบิด บินกับเครื่องบินเบร์เกต์ เครื่องยนต์เรอะโนด์ ขนาด ๓๐๐ แรงม้า ใช้คนบังคับคู่ รอบสนาม ใช้คนบังคับเดี่ยว บินทิ้งลูกระเบิดจริง บินถ่ายรูปภูมิประเทศเป็นหมู่

ผู้ปกครองนายร้อยโท วัลย์ ชูถิ่น ส่วนฝ่ายฝรั่งเศสนายพันตรี การ์ด (Commandant Garde)

ผลที่อยู่ยังค่ายนั้น พวกนักบินขับไล่ได้ทำการเต็มที่ ส่วนนักบินทิ้งลูกระเบิดนั้น ไม่ค่อยได้ทำการเท่าใด

ตอนที่ ๗
โรงเรียนตรวจการจากเครื่องบินณะตำบลชาเปล ล่า แรน

โรงเรียนตรวจการ (C.I.A.O.) (Centre Instruction Aviation Observation) ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านล่า ชาเปลล่า แรน (La Chapelle La Reine) มณฑลเซนเอต์มาร์น (Seine et Marne) ในจังหวัดฟองเตนโบล (Fontainebleau)

โรงเรียนนี้สำหรับฝึกหัดผู้ที่จะเป็นผู้ตรวจการ ตรวจระดุนตก ทำการถ่ายรูปจากเครื่องบิน บุคคลซึ่งจะเข้าฝึกหัดเล่าเรียนในโรงเรียนนี้ ตามธรรมดาต้องเป็นนายทหารสัญญาบัตร์ทั้งสิ้น คือเลือกมาจากนายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์ นายทหารปืนใหญ่ นายทหารช่างเหล่านี้เป็นต้น

ได้คัดนายทหารคล้ายคลึงกันที่กล่าวมาแล้วรวม ๕ นายด้วยกัน อยู่ในบังคับบัญชาของนายร้อยโท เหม ยศร ส่งไปเล่าเรียนยังโรงเรียนนั้น

ในขณะนั้นนายพันตรีแบ็ลส์ (Commandant Blaise) เป็นผู้บังคับการโรงเรียน ได้จัดมอบให้นายร้อยโทโกดิโนต์ (Lieutenant Godinat) เป็นผู้แลรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนและทำการติดต่อกับนักบินไทย

นายทหารไทยได้ไปถึงโรงเรียนเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ได้เริ่มทำการฝึกหัดเล่าเรียนเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

หลักสูตรการเรียนและฝึกหัดการตรวจการนั้น ดังนี้

๑) การเรียนในห้องเรียน คือ

ก. เรียนวิธีจัดการลาดตระเวนด้วยเครื่องบินของกองทัพ

ข. กล่าวทั่วไปถึงวิชาการลาดตระเวน

ค. การลาดตระเวนทางยุทธศาสตร์

ง. การลาดตระเวนทางยุทธวิธี ในขณะที่ทำการรบเคลื่อนที่

จ. การลาดตระเวนทางยุทธวิธี ในขณะที่ทำการรบในที่มั่น

ฉ. การอาณัติสัญญา และทำการติดต่อกับทหารเหล่าต่าง ๆ

ช. เรียนวิธีใช้กล้องถ่ายรูปจากเครื่องบิน

ซ. เรียนการใช้ บันกด ดิวิด

ญ. ฝึกหัดส่งวิทยุโทรเลข และการส่งข่าวด้วยวิธีต่าง ๆ

๒) การศึกษาวิธีตรวจดูกกระสุนตกด้วยเครื่องบิน คือ

ก. การตรวจดูกกระสุนตกกล่าวโดยทั่วไป

ข. อาณัติสัญญา และทำการติดต่อระหว่างเครื่องบินกับกองทหารปืนใหญ่

ค. การอ่านแผนที่

ง. วิธีตรวจดูกกระสุนตกต่าง ๆ ในเวลากลางวัน

จ. วิธีตรวจดูกกระสุนตกต่าง ๆ ในเวลากลางคืน

ฉ. ฝึกหัดใช้วิทยุโทรเลข

๓) การฝึกหัดในสนาม คือ

ก. ฝึกหัดวิ่งโดยส่วนบนเครื่องบินตรวจการตามตำบลและระยะทาง ต่าง ๆ กัน

ข. ฝึกหัดถ่ายรูปบนเครื่องบิน ตามตำบลต่าง ๆ ที่ได้กำหนดให้

ค. ฝึกหัดยิงปืนกลที่สนามยิงปืน

ง. ฝึกหัดการใช้พลุและดอกไม้สัญญา และในเวลาเหตุต่าง ๆ

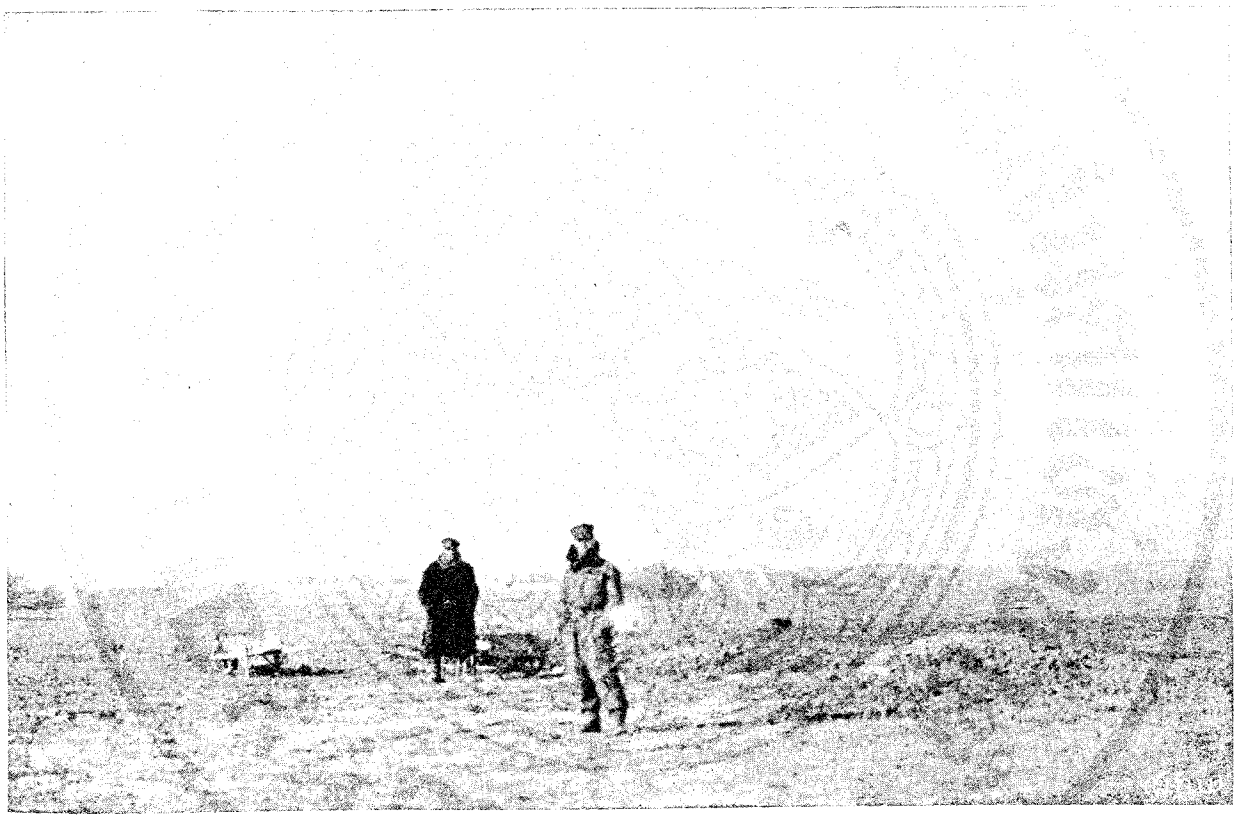
๔) การฝึกหัดตรวจถูกกระสุนตกด้วยเครื่องบิน คือ

ก. ฝึกหัดวิ่งตรวจถูกกระสุนตกบนเครื่องบินที่สนามยิงปืนสมมุติ (ใช้ประทัดแทนอาการระเบิดของถูกกระสุน)

ข. ฝึกหัดส่งวิทยุโทรเลขจากเครื่องบิน

นับว่าเสร็จการเล่าเรียนจบตามหลักสูตรนี้ในเวลา ๓ เดือนเต็ม ในขณะนี้ได้มีการเปลี่ยนผู้บังคับการโรงเรียนใหม่ คือ นายพันตรี ฮูร์ดรี (Commandant Hourdry) และนายร้อยโทคลาเว (Lieutenant Clavé) มาดูแลรับผิดชอบแทนคนเก่า

เมื่อได้ศึกษาจบตามหลักสูตรแล้ว ได้รอเข้าศึกษาและฝึกหัดในวิธีการถ่ายรูปในภูมิประเทศให้ชำนาญยิ่งขึ้นต่อไป ทั้งนี้ได้เริ่มอีกเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ดังปรากฏตามหลักสูตรการดังนี้

(ผ.ท.บ.)

ผู้ตรวจการจากเครื่องบินไทยเตรียมตัวจะไปผึกหัดตรวจการ.

การเรียนในห้องเรียน

ก. การถ่ายรูปกลางวันโดยทั่วไป

ข. คุณลักษณะของกล้อง,กระจก,กระดาษต่าง ๆ และน้ำยาชนิดต่าง ๆ

ค. วิธีใช้กล้อง, วิธีเตรียมการถ่ายรูป, วิธีถ่ายรูป

ง. การผสมน้ำยาล้างรูปทุกชนิด

จ. ทำการล้างรูป, พิมพ์รูปที่ได้ถ่ายมาแล้ว

ฉ. ตรวจรูปถ่ายเสร็จแล้วว่าเป็นมาตราส่วนขนาดเท่าใด คิดตรงใดของแผนที่ กินพื้นที่เท่าใด

ช. ผึกหัดตรวจดูรูปให้รู้ว่าสิ่งใดเป็นอย่างไร

ซ. ย่อรูปที่ถ่ายมาแล้ว ลงเพิ่มเติมในแผนที่เดิม ให้ได้เอียดที่ถ่านยิ่งขึ้น

ฌ. ย่อและขยายรูปตามขนาดต่าง ๆ

ญ. วิธีทำรูปสำหรับตรวจดูด้วยกล้องส่อง

การผึกหัดในสนาม

ก. ถ่ายรูปภูมิประเทศต่าง ๆ อยู่กับพื้นดิน

ข. ขึ้นเครื่องบินไปถ่ายรูปตามตำบลต่าง ๆ ที่ได้กำหนดให้ เมื่อผึกหัดมาแล้วไปถึงเพียงนี้ โรงเรียนนี้ได้ยกเลิก ฉะนั้นความชำนาญในการถ่ายรูปยังน้อยนัก

ผลของการศึกษาและผึกหัด บันดาผู้ที่ได้เรียนในโรงเรียนนี้ ได้รับใบประกาศนียบัตร์อย่าง ๒ ฉบับ คือฉบับ ๑ เป็นใบประกาศนียบัตร์สำหรับทำน่าที่ตรวจการ ตรวจถูกกระสุนตก อีกฉบับ ๑ เป็นใบประกาศนียบัตร์

สำหรับทำหน่าที่การถ่ายรูปจากเครื่องบิน เมื่อโรงเรียนได้เลิกไปแล้วก็กลับไปยังกรุงปารีส

ตอนที่ ๘

โรงเรียนฝึกหัดการยิงปืนในอากาศณะตำบลคาโซ

โรงเรียนการยิงปืนในอากาศณะตำบลคาโซ (Ecole de Tir aérien à Cazau) นี้ตั้งอยู่ที่ทเลสาบคาโซ ทางทิศตวันตกเฉียงใต้ของประเทศฝรั่งเศส ในมณฑลจิรองด์ (Gironde)

โรงเรียนนี้รับฝึกหัดบุคคลที่จะยิงปืนบนอากาศ คือ บุคคลที่สำเร็จจากการตรวจการณ์แล้วหรือเป็นผู้ได้ศึกษาในการทิ้งลูกระเบิดมาแล้ว เพื่อมาศึกษาและฝึกหัดยิงปืนในน่าที่ผู้โดยสาน หรืออีกชนิด ๑ คือ ผู้ที่จะยิงอากาศยานจากพื้น พวกนี้ต้องมียศไม่สูงกว่านายร้อยเอก ชั้นต่ำเป็นพลทหารก็ได้ อีกประการหนึ่งรับพวกนายสิบและพลทหาร สำหรับสั่งสอนในการซ่อมอาวุธยิงทุกชนิด ซึ่งกระทำไม่เป็นการใหญ่โตนัก คลอดทั้งแก้ไขและปรับส่วนต่าง ๆ ของปืนโดยตลอด

ส่วนกองบินไทยได้จัดส่งนักบินไปฝึกหัดยิงปืน ๔ คน ช่างแก้และซ่อมปืนกล ๔ คน ล่าม ๒ คนประจำอยู่พนมกระ ๑ คน ทั้งนี้อยู่ในความปกครองของนายร้อยตรีทองคำ สุวรรโณดม

ในขณะนั้น นายพันตรี มาร์ซัค (Commandant Marzac) เป็นผู้บังคับการของโรงเรียน

หลักสูตรการฝึกหัดและเล่าเรียนนั้น คือ

สำหรับผู้ที่ยิงปืน เรียนในห้องเรียน

ก. ลักษณะของปืนกลชนิดต่าง ๆ

ข. ลักษณะของกระสุนชนิดต่าง ๆ ของปืนกล

ค. ลักษณะของเครื่องเล็งที่ใช้ประกอบกับการยิงปืนกล

ง. วิธียิงที่หมายทุกชนิด

จ. การแก้และปรับ ตลอดจนการถอดและประกอบ

การเรียนเหล่านี้ใช้เวลา ๒ สัปดาห์

การฝึกหัดในสนาม

ก. ฝึกหัดยิงปืนเล็กในระยะ ๒๐ ก้าว ขนาดเป้าต่าง ๆ ยิงจานยิงดุก ลอยด้วยกระสุนโคลและกระสุนปราย ตลอดจนหัดยิงปืนพก

ข. ฝึกหัดยิงปืนกลกับพื้นดิน ใช้ปืนลิวส์และวิคเคอร์ส ที่หมายนิ่งในทเลสาป

ค. ฝึกหัดยิงปืนกลกับพื้นดิน ที่หมายเครื่องบินบินอยู่ในท่าต่าง ๆ

ง. วิธีปรับเครื่องเล็ง เพื่อสำหรับแก้อาการคลาดเคลื่อนกับพื้น

จ. เหมือนกับที่กล่าวมาแล้ว แต่ยิงบนเครื่องบินทางน้ำและเครื่องบินทางบกชนิด ๒ ที่นั่ง ด้วยปืนกลฉเพาะแบบลิวส์

ฉ. ยิงที่หมายในอากาศทั้งที่พื้นและบนเครื่องบิน

การฝึกหัดเหล่านี้ใช้เวลา ๔ สัปดาห์

สำหรับช่างแก้ปืนกล เรียนในห้องเรียน

ก. ลักษณะปืนกลต่าง ๆ

ข. การถอด, การประกอบ, การปรับปืนกล

ค. ลักษณะของกระสุนชนิดต่าง ๆ

ง. เครื่องมือ และเครื่องใช้ประกอบกับปืนกลทุกชนิด

การฝึกหัดทำงานในโรงงาน

ก. การซ่อมส่วนเล็ก ๆ ของปืน ตลอดจนทำขึ้นใหม่

ข. การถอดชำระล้าง และประกอบปืนกลชนิดต่าง ๆ

ค. การรักษาอาวุธ และเครื่องมือ เครื่องใช้ สำหรับอาวุธ

ง. ทดลองยิงด้วยตนเอง

รวมต้องใช้เวลาทั้งฝึกหัดและเล่าเรียนเป็นเวลา ๖ สัปดาห์

ผู้ยิงปืนกลและช่างแก้ปืนกล ได้ไปถึงโรงเรียนพร้อมเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ เริ่มลงมือฝึกหัดและเล่าเรียนเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ความจริงจบการศึกษาเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ แต่อยู่ต่อไปอีกเพื่อหาความชำนาญ จนถึงวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ จึงได้เดินทางย้ายกลับ

ผลของการ ผู้ยิงปืนได้รับใบประกาศนียบัตร์การยิงของโรงเรียนทุกนาย และได้รับเครื่องหมายแม่นปืนเป็นแผ่นทองเหลืองด้วย

ส่วนช่างแก้ปืนกล ก็ได้รับใบประกาศนียบัตร์เป็นช่างแก้ปืนทุกคนเหมือนกัน

ตอนที่ ๕

การรวมทหารในกองบินทหารบกที่เมืองมาร์เซย์ เพื่อให้กลับมายังพระนคร และการรับธงไชยเฉลิมพล ประจำกองบินทหารบก

ตามซึ่งได้กล่าวถึงความเป็นไปของกองบินทหารบกไทยในประเทศฝรั่งเศส ตั้งแต่ตอนที่ ๑ ถึงตอนที่ ๔ แห่งภาคนี้ รวมความว่าตั้งแต่ต้นเดือนสิงหาคม พ. ศ. ๒๔๖๑ เป็นต้นมา ได้จัดส่งทหารไปฝึกหัดเล่าเรียนการบินตามโรงเรียนต่าง ๆ เมื่อเรียนจบที่โรงเรียน ๑ แล้วก็ส่งไปโรงเรียนอื่นอีกหลายแห่งหลายตำบล ตามพแนกแห่งการเรียนและตามชนิดของการบิน

ในระหว่างที่กำลังเรียนอยู่นั้น การสงครามซึ่งกระทำกันในสนามนั้นได้เป็นไปอย่างเข้มงวด ฝ่ายราชสัมพันธมิตรได้เริ่มพ่ายแพ้เป็นลำดับมา จนเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ผู้แทนกองทัพเยอรมันได้ยอมลงนามในสัญญาอย่างหนึ่ง ยอมแพ้แก่ฝ่ายราชสัมพันธมิตรอย่างราบคาบ (เรื่องการฉลองชัยชนะจักได้นำมากล่าวไว้ในภาคพิเศษต่อไป) แต่ถึงกระนั้นก็ดี ยังหาทราบไม่ว่าการเจรจาเรื่องสัญญาสงบศึกจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ เพราะฉะนั้นในชั้นนี้จึงให้บันดาทหารในกองบินทหารบก ซึ่งยังฝึกหัดเล่าเรียนอยู่ตามโรงเรียนการบินและตำบลต่าง ๆ คงเรียนต่อไป

ครั้นเวลาล่วงมาอีกประมาณ ๒—๓ เดือน เมื่อทางราชการรู้สึกแน่ชัดแล้วว่าการสงครามเป็นอันสงบแน่นอน และกองบินทหารบกเป็นอันไม่มีโอกาสได้เข้า

กระทำการสงครามในยุทธบริเวณ จึงมีคำสั่งเรียกกองบินทหารบกกลับสู่พระนคร ให้ผู้บังคับบัญชาคัดเลือกนักบินและช่างเครื่องยนต์ฉเพาะผู้ที่เห็นว่าสมควร แบ่งไว้ให้ได้รับการฝึกหัดเล่าเรียนเพิ่มเติม สำหรับกลับมาเป็นครูในราชการของกองบินทหารบกในประเทศสยามอีกต่อไป กับทั้งได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ยกเลิกกองทูตทหารด้วย ส่วนราชการทหารซึ่งจะมีขึ้นในน่าที่ติดต่อกับกองทัพสัมพันธมิตรนั้น ให้เป็นน่าที่ของผู้ช่วยทูตในราชการทหารบก

เพราะฉะนั้นในระหว่างเวลาปลายเดือนกุมภาพันธ์กับต้นเดือนมีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๐ ผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามจึงได้มีคำสั่งให้บันดานายทหาร, นายสิบและพลทหารในกองบินทหารบกซึ่งมิใช่เป็นผู้ที่ถูกคัดเลือกไว้เรียนต่อไปนั้น ไปรวมกันในกรุงปารีส เพื่อรวบรวมทหารซึ่งแยกย้ายกันอยู่ และเพื่อให้ทหารได้มีโอกาศชมนครหลวงของฝรั่งเศสด้วยก่อนจะกลับตามสมควร นอกจากทหารในกองบินทหารบกแล้วได้มีทหารในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งเป็นผู้มีกำลังร่างกายอ่อนแอเจ็บไข้เนือง ๆ รวมฝากกลับพระนครในครั้งนี้ด้วยบ้าง

ในระหว่างนี้ทางราชการทหารได้จัดการหาเรือสำหรับบรรทุกทหารตกลงได้เรือมิเตา (Mitau) พอได้รับข่าวว่าเรือจะมาถึงเมืองมาร์เซย์ในวันที่ ๑๐ มีนาคม วันที่ ๖ จึงได้แบ่งทหารส่งมาเมืองมาร์เซย์โดยทางรถไฟเป็นชุด ๆ (เพราะจะจัดขบวนรถพิเศษขึ้นเป็นการลำบาก) ชุดที่ ๑ มีนายทหารสัญญาบัตร ๔, นายสิบ ๔๒, พลทหาร ๘๓, รวม ๑๓๙ นาย โดยสารรถไฟ

ด่วนออกจากกรุงปารีส ถึงเมืองมาร์เซย์ในวันที่ ๗ ชุดที่ ๒ ออกจากกรุงปารีสในวันเดียวกันแต่โดยสารรถไฟธรรมดา ถึงเมืองมาร์เซย์วันที่ ๘ มีนาคม ชุดที่ ๓ มีนายทหารสัญญาบัตร ๑๗ นาย โดยสารรถไฟด่วนออกจากกรุงปารีสวันที่ ๘ ถึงเมืองมาร์เซย์ในวันที่ ๙ มีนาคม

บันดานายสิบพลทหารนั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดให้พักอยู่ที่ค่ายคาเธดราล (Cathédral) ในเมืองมาร์เซย์ เป็นค่ายฝรั่งเศสซึ่งกองบินทหารไทยได้เคยพักครั้งหนึ่งแล้วเมื่อเดินทางจากกรุงเทพ ฯ ไปรับนกที่เมืองนี้ ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้นได้แยกกันพักตามโฮเต็ล ๒ แห่ง

การบังคับบัญชาทหารในกองบินซึ่งจะกลับสู่พระนครนี้จัดเป็น ๓ กองร้อย นาวรัยเอก เย็ม บุษยกนิษฐ์ เป็นผู้บังคับกองร้อย กับมีนายทหารสัญญาบัตร์เป็นผู้บังคับหมวดอีก ๔ นาย

อาหารการกินของนายสิบพลทหารนี้ ได้เป็นไปอย่างครั้งซึ่งกองทหารไปรับนกที่เมืองนี้ ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้นกินตามโฮเต็ล

ในชั้นต้นนายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามได้มาควบคุมและดูแลทหารลงเรือด้วย ครั้นต่อมาได้รับข่าวว่าเรือมิเดาไม่สามารถจะมาถึงเมืองมาร์เซย์ได้ เพราะติดขัดด้วยมิได้รับถ่านหินจากเมืองท่าเรืออังกฤษตามกำหนด เพราะฉะนั้น นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ซึ่งมีหน้าที่ราชการทางกรุงปารีสมาก จึงต้องเดินทางกลับ ได้จัดให้นายพันตรี หลวงทยานพิมาฎ ไปควบคุมทหารที่เมืองมาร์เซย์ต่อไป

ครั้นกองทูตทหารได้รับข่าวว่าเรือจะมาถึงเมืองมาร์เซย์ประมาณวันที่ ๒๙ มีนาคมแน่แล้ว วันที่ ๒๓ คณะนายทหารกองทูตทหารซึ่งจะกลับสู่พระนครได้ โดยสารรถไฟจากกรุงปารีส์ไปเมืองมาร์เซย์

อนึ่งในระหว่างที่กองบินทหารบกไปในงานพระราชสงครามครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานของไชยเฉลิมพลสำหรับกองบินทหารบก ๓ ชิ้น โดยเหตุที่กองบินทหารบกอยู่นอกพระราชอาณาจักร์จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมจัดการส่งไปให้แก่กองทูตทหาร เนื่องจากการที่กองบินทหารบกแยกทหารส่งไปเข้าโรงเรียนหลายแห่งแล้ว ยังหาได้มีโอกาศรวมกันไม่ หัวน่าทูตทหารจึงยังมิได้มอบของไชยเฉลิมพลให้แก่กองบินทหารบก เพราะฉะนั้นก่อนลงเรือกลับสู่พระนครนี้หัวน่าทูตทหารจึงได้หาโอกาศมอบของไชยเฉลิมพลให้แก่กองบินทหารบก

การมอบของไชยเฉลิมพลแก่กองบินทหารบกนั้น ได้กระทำที่ค่ายพักของทหาร เพราะไม่มีสถานที่แห่งอื่นอันเหมาะสมตลอดทั้งการสวนสนามก็ได้กระทำไปในที่นั้นเอง พิธีได้เป็นไปอย่างเงียบ ๆ มิได้เอิกเกริก การมอบของไชยเฉลิมพลนั้น ได้มีพิธีตามลำดับดังปรากฏในคำสั่งของหัวน่าทูตทหารดังจักได้นำสำเนามาลงไว้ให้ทราบต่อไปนี้

(ตำเนา)

คำสั่งพิเศษ
สำหรับการมอบของไชยเฉลิมพลให้กับกองบินทหารบก
วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

เตรียมการรับของ

๑) วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ เวลา ๑๕ นาฬิกา ให้นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ รวบรวมนายสิบพลทหารทั้งสิ้นจัดเป็น ๑ กองร้อย ในบังคับบัญชานายร้อยเอก เย็ม บุษยกนิษฐ์ ไปตั้งแถวพร้อมเสร็จที่ถนนน่าที่พักในค่าย

๒) การตั้งแถวรับของ ตั้งเป็นกองร้อยจัดแถวน่ากระดาน นายทหารถือธงประจำแถว ให้ยืนทางปีกขวาของกองร้อยระยะ ๓ ก้าว นายสิบเชิญของยืนข้างน่ากึ่งกลางแถวทหารระยะ ๕ ก้าว นายทหารถือธงประจำคุมของ ๒ นายยืนข้างขวาและข้างซ้ายนายสิบเชิญของในแนวเดียวกันระยะเคียง ๑ ก้าว เจ้าน่าที่อื่น ๆ ประจำแถวตามแบบ

การตรวจพล

๓) เวลาที่ข้าพเจ้า (หัวน่าทุกทหาร) ไปถึงจะได้กระทำการตรวจพล

การมอบของ

๔) เมื่อเสร็จการตรวจพลแล้ว จะได้เชิญของไชยเฉลิมพลไปประดิษฐานยังกลางที่ประชุมทหาร แล้วข้าพเจ้าจะได้กล่าวถ้อยคำ เพื่อให้ทหารสดับฟังพระราชดำรัส ซึ่งนายพันโทพระทรงสุรเดชจะได้อ่านเกล้าพระราชหัตถเลขา และคำชี้แจงของเสนาธิการทหารบก บรรยายความในพระราชหัตถเลขาเนื่องในการพระราชทานของแก่กองทหารซึ่งไปราชการสงคราม เสร็จแล้วข้าพเจ้าจะได้กล่าวคำปลุกใจทหารเพิ่มเติม

ต่อนั้นไปให้ทหารเริ่มกระทำสัตย์สาบาดต่อองไชยเฉลิมพล ให้นาย พันตรี หลวงทยานพิฆาฏ อ่านคำนำ ทหารว่าตาม เมื่อเสร็จให้ทหารกระทำสัตย์สาบาดแล้ว ข้าพเจ้าจะเชิญองไชยเฉลิมพลมอบกับนายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ แล้วให้นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ รับองไชยเฉลิมพลจากข้าพเจ้าไปมอบให้กับผู้บังคับกองร้อย แล้วให้ผู้บังคับกองร้อยมอบแก่จ่านายสิบเชิญธง ตนเองบอกแถวกระทำการเคารพธง แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๑ จบ ในขณะนั้นให้นายทหารที่อาวุโสใน ๒ คนนั้นออกสัญญาณกลับหลังหัน แล้วนำองไชยเฉลิมพลไปทางปีกซ้าย แล้วเชิญองไชยเฉลิมพลเดินผ่านหน้าแถวทหาร แล้วไปเข้าประจำที่ ส่วนนายสิบเชิญธงเมื่อเข้าประจำแถวแล้ว ให้ลดธงลงมาอยู่ในท่าเรียบอาวุธ

การส่วนสนาม

๕) เมื่อเสร็จการมอบองไชยเฉลิมพลแล้ว ให้กระทำการส่วนสนามเป็นตอนหมู่ เป็นเสร็จการ.

(ลงนาม) นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์
หัวน่าทูตทหาร

อนึ่งเมื่อเสร็จการมอบองไชยเฉลิมพลแล้ว พอหัวน่าทูตทหารกลับไปถึงโฮเต็ลที่พัก นายร้อยเอก วิค็องต์ เดอะล่า กรางดิเยร์ นายทหารฝรั่งเศส ติดต่อกับกองทูตทหารไทย ได้นำตราเดจิยองด์อนเนอร์มามอบให้แก่หัวน่าทูตทหาร แจ้งว่ากระทรวงกระลาโหมฝรั่งเศส

มีคำสั่งให้นำตรามามอบให้ตามความมุ่งหมายของฝรั่งเศสนั้นคือ กองบินทหารบกไทยไม่ได้มีโอกาสเข้าทำการรบ เพราะข้าศึกได้พ่ายแพ้เสียก่อนแล้ว แต่รัฐบาลฝรั่งเศสต้องการแสดงความขอบคุณแก่ทหารไทย ครนจะให้ตราแก่ทหารทั้งกองก็ไม่มีโอกาส จึงขอให้แก่นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ และนายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของทหารกองบินทหารบก

นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ได้รับตรา เลเจียองด์อนเนอร์ ชั้นที่ ๔ (Officier de la Légion d' honneur)

นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ ได้รับตรา เลเจียองด์อนเนอร์ ชั้นที่ ๕ (Chevalier de la Légion d'honneur)

ในระหว่างที่เรือมิเดายังไม่มาถึงท่าเรือนั้นทหารคงหักอยู่ที่เมืองมาร์เซย์ต่อไป วันที่ ๒๗ เรือมิเดาจึงได้มาถึงเมืองมาร์เซย์ แต่ยังเข้าเทียบท่าไม่ได้ เพราะเป็นเวลากลางคืน ต่อรุ่งขึ้นเช้าวันที่ ๓๐ มีนาคม เมื่อเรือเข้าเทียบท่าได้เรียบร้อยแล้ว เวลา ๓๐ นาฬิกากึ่ง นายธอมสัน (Thomson) ผู้บังคับการเรือมิเดาจึงได้ไปหาหัวน่าทูตทหารณะที่พัก เพื่อตกลงในการที่จะเดินทางกลับพระนคร

นายพันโท พระยาสุรเดช กับนายพันโท หม่อมเจ้าอรทัย ได้รับคำสั่งให้ไปตรวจและจัดที่พักในเรือในวันนั้น กับได้เริ่มรับเสบียงอาหารต่าง ๆ ของกองทหารและของนายทหาร, นายสิบ, พลทหารเป็นหีบและถุง ซึ่งได้เตรียมไว้พร้อมเสร็จตลอดทั้งรถบรรทุก ไปลงเรือ

วันที่ ๓๐ มีนาคม เวลา ๑๔ นาฬิกา นายร้อยเอก เย็ม บุษยกานิษฐ์ ได้นำทหารไปลงเรือ ในขณะนั้นนายพันโท พระทรงสุรเดชได้มาคอยทหารอยู่ในเรือแล้ว พอกองทหารมาถึงจึงได้นำผู้บังคับกองร้อยและผู้บังคับหมวดไปชี้ที่พักในเรือให้ ตามซึ่งได้กำหนดกะแบ่งให้ไว้แล้วนั้น

วันที่ ๓๑ มีนาคม เวลา ๑๙ นาฬิกา ๓๐ นาที เรือมิเดาได้เคลื่อนที่ออกจากท่าเรือเมืองมาร์เซย์ เพื่อนำทหารในกองบินทหารบกไทยกลับมาส่งพระนคร

ตอนที่ ๑๐

การเดินทางของกองบินทหารบกกลับมายังพระนคร

ยอดนายทหาร, นายสิบ, พลทหารซึ่งเดินทางกลับในชุดที่ ๑

บัญชานายทหาร, นายสิบและพลทหารซึ่งเดินทางกลับพร้อมกับกองบินทหารบกในชุดที่ ๑ นี้ รวมทั้งกองทุกทหารด้วยมีจำนวนดังนี้

นายพล	๑ นาย
นายพัน	๑ นาย
นายร้อยและนายตรี	๒๗ นาย (รวมทั้งอนุศาสนาจารย์)
นายสิบ	๖๐ นาย
พลทหาร	๒๕๐ นาย
รวมทั้งสิ้น	๓๔๑ นาย

นอกจากนี้ยังมีนายทหารพลเรือนซึ่งอาสาไปด้วยอีก คือ ครอบครัวของนายพันโท หม่อมเจ้าอรรถกัน ๕, นักเรียนพลเรือน ๑

กิจการที่เป็นไปในเรือมิเตา

เรือมิเตา (Mitau) นี้เป็นเรือของบริษัทอีสต์ เอเซียติค เป็นเรือเก่า มีอายุประมาณ ๒๕ ปี เป็นเรือสำหรับรับคน โดยสานและบรรทุกสินค้าได้เพียงเล็กน้อย ในเวลาสงครามเรือนี้ได้เคยส่งธเลยศึกของอังกฤษเนือง ๆ มีระวาง ๕๐๐๐ ตัน ความเร็ว ๑๒ น็อตเป็นอย่างสูง ในเรือนี้มีวิทยุโทรเลขด้วย กับตันผู้บังคับการเรือชื่อ ธอมสัน (Capitain J. Thomson) เป็นชาวเดนมาร์ค, พูดภาษาอังกฤษได้ดี เป็นผู้ได้เคยรับราชการอยู่ในเรือไทย "เรือทุดกระหม่อม" ได้เคยทำการอยู่ในประเทศสยาม ๑๖ ปี พูดภาษาไทยพอเข้าใจกันได้ดี

ที่อยู่สำหรับนายทหาร

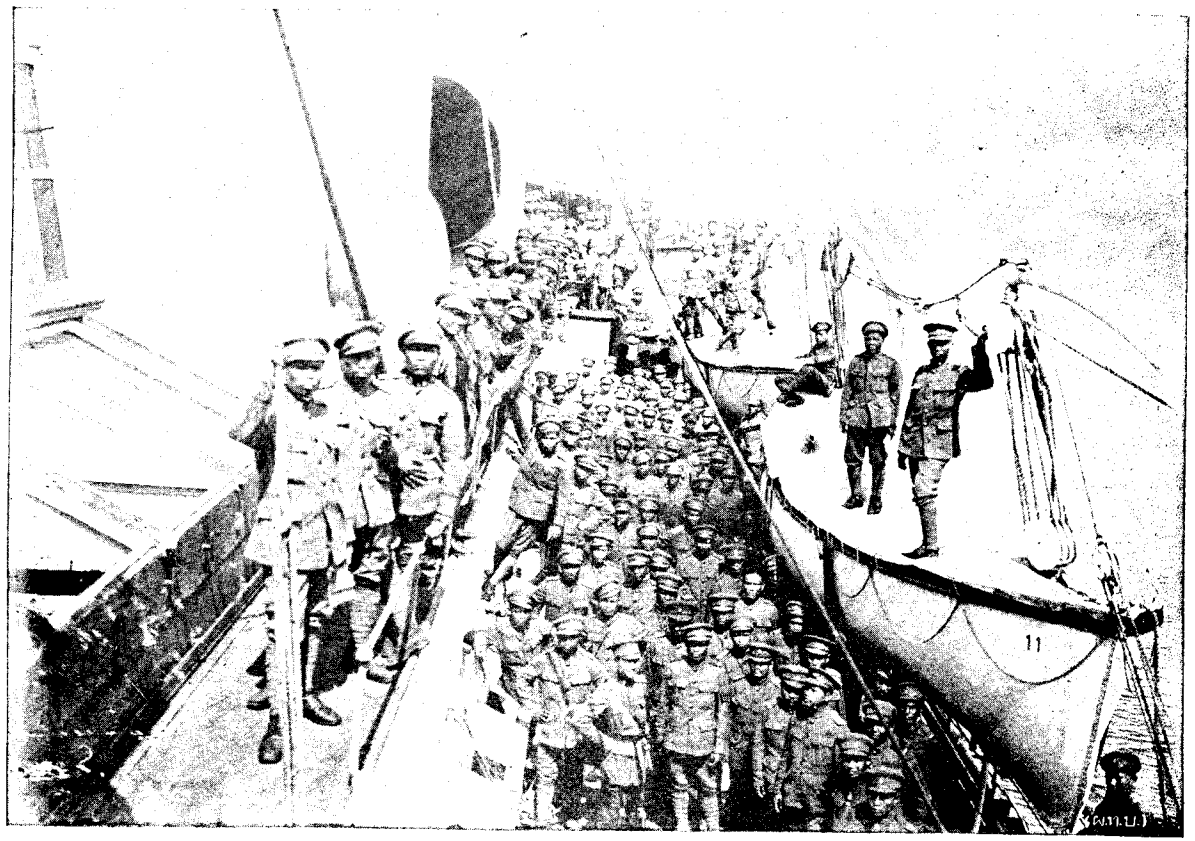
ในเรือนี้มีห้องนอนสำหรับคนโดยสานชั้นที่ ๑ อยู่ดาดฟ้าชั้นบน ๑๐ ห้อง กะให้นายทหารอยู่ ๗ ห้อง เป็นจำนวน ๑๕ นาย สำหรับครอบครัวหม่อมเจ้าอมรทัต ๒ ห้อง อยู่ชั้นล่าง ๕ ห้อง นายทหารอยู่ได้ ๑๑ นาย ห้องนอนสำหรับชั้นที่ ๒ ตอนกลางลำเป็นที่อยู่นายทหารอีก ๒ ห้อง อยู่ได้ ๕ นาย รวมทั้งสิ้นจัดเป็นที่อยู่นายทหาร ๓๓ นาย ห้องที่นายทหารอยู่นี้ตามธรรมดาอยู่ได้ห้องละ ๒ นาย แต่โดยเหตุที่ไม่มีห้องเพียงพอกับจำนวนนายทหาร จึงขอร้องให้ขาจัดเตียงเพิ่มขึ้นในห้องบางห้องที่กว้างใหญ่ ภายในห้องนอนทุก ๆ ห้อง มีเตียงเหล็กชนิดติดกับฝาซ้อนกัน ๒ เตียง มีเลขหมาย ระวังเตียง มีที่นอนบรรจุหญ้าหรือฟาง ผ้าผวยประจำเตียง [illegible] ปูที่นอน ๑ ผืน หมอน ๑ ใบ มีเครื่องล้างหน้าและกระจกพร้อมด้วยเรือ[illegible] ธรรมดา

ที่อยู่สำหรับนายสิบ

บันดานายสิบทั้งหลายได้กำหนดให้อยู่รวมกันในห้องชั้นที่ ๒ ตอนท้ายเรือเป็นส่วนหนึ่งต่างหากมิได้ประปนกับนายทหาร ห้องที่อยู่ชั้นที่ ๒ นี้เป็นห้องเดียวกว้างใหญ่ มีเตียงเหล็กชนิดซ้อนกัน ๒ ชั้น ตั้งเป็นตอน ๆ (ตอนกลางห้องจัดตั้งโต๊ะสำหรับรับประทานอาหาร) ตอนหนึ่งนอนได้ระหว่าง ๑๐ คน ถึง ๒๐ คน ระหว่างตอนหนึ่ง ๆ มีช่องว่างเป็นทางเดินสำหรับเข้าออก รวมทั้งสิ้นอยู่ได้ ๗๒ คน และทุก ๆ เตียงมีเลขหมายประจำเตียงเรียงตามลำดับ เตียงนอนชั้นนี้มีที่นอนเช่นเดียวกับห้องชั้นที่ ๑ แต่ไม่มีผ้าปูที่นอน มีผ้าผูกประจำเตียง ๑ ผืน เครื่องชูชีพ ๑ เครื่องและใช้หนุนศีรษะแทนหมอน ถัดจากห้องนอนมีห้องซ่วม ๑ ห้อง ใหญ่กั้นเป็นห้องเล็ก ๆ ภายใน ๔ ห้อง

ที่อยู่ของพลทหาร

สำหรับพลทหารได้กำหนดให้อยู่ในห้องชั้นที่ ๓ ตอนหัวเรือมีห้องใหญ่ ๒ ห้อง มีประตูเดินติดต่อได้ถึงกัน มีเตียงเหล็กชนิดซ้อนกัน ๒ ชั้นตั้งเป็นตอน ๆ โดยรอบทั้ง ๔ ด้านของห้องทั้ง ๒ (ตอนกลางมีที่ว่างตั้งโต๊ะรับประทานอาหาร) ตอนหนึ่งนอนได้ระหว่าง ๑๐ คน ถึง ๒๐ คน มีทางเดินระหว่างตอนต่าง ๆ รวมทั้งสิ้นมีที่นอนได้ ๒๔๗ คน ทุก ๆ เตียงมีเลขหมายประจำเตียงเรียงตามลำดับ มีที่นอนและเครื่องใช้ประจำเตียงเช่นเดียวกับห้องนอนนายสิบ ต่อจากห้องนอนพลทหารมีห้องซ่วมอยู่ใกล้เคียง มีห้องใหญ่ ๓ ห้องกั้นเป็นห้องเล็ก ๆ ภายในรวม ๑๖ ห้อง

(ส.ท.บ.)

กองบินทหารบกซึ่งกลับจากราชการสงครามโดยเรือมิเตา (ถ่ายในเรือ).

ที่อยู่ของนายสิบ, พลทหารนี้ ได้แบ่งปันให้อยู่เป็นหมวด ๆ ตามลำดับหมายเลขประจำเตียง เพื่อความสดวกในทางปกครอง

เวลา ๒๑ นาฬิกาเป็นเวลาเข้าแตรนอน นายสิบพลทหารทั้งหลายต่างประชุมพร้อมกันในห้องนอนของตนกระทำการสวดมนต์ไหว้พระและสรรเสริญพระบารมีเสร็จแล้วจึงนอน เวลา ๖ นาฬิกาเข้าแตรปลุก ในระหว่างเดินทางจากเมืองมาร์เซยถึงปอร์ตเสด (Portsaid) นายสิบพลทหารทั้งปวงต่างนอนในห้องของตน แต่ภายหลังเมื่อเดินทางมาในคลองซูเอซ (Suez) และทเลแดง อากาศร้อนจัดมาก จึงผ่อนผันให้ทหารซึ่งนอนชั้นล่างขึ้นนอนปากเรือตอนหัวและท้าย ตลอดจนการเดินทางผ่านมาในมหาสมุทอินเดีย

อนึ่ง โดยเหตุที่อากาศร้อนจัดมากในระยะทางที่กล่าวมาแล้ว เพราะฉะนั้นจึงได้อนุญาตให้นายและพลทหารแต่งเครื่องทหารผ้าสีกากี (ซึ่งได้รับแจกมาจากกรุงเทพ ฯ และในเวลากลางวันตั้งแต่ ๒๐ นาฬิกา ๓๐ นาที อนุญาตให้เปลื้องเครื่องแต่งกายส่วนเสื้อกางเกงนอนมาพักผ่อนนอกห้องนอนได้ทั่วกัน)

ที่พยาบาล

ที่พยาบาลสำหรับทหารเจ็บป่วยในเรือลำนี้ มีอยู่ตอนท้ายเรือในเขตร์บริเวณห้องที่อยู่ของนายสิบ แต่มีฝากั้นเป็นห้องมิดชิด มีเตียงนอนเช่นเดียวกับพลทหาร จุทหารได้ ๑๐ คน ซึ่งน่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว แต่ถ้าแม้จะมีจำนวนทหารเจ็บไข้ได้ป่วยมากกว่าอัตรานี้ ก็จะได้ขยับขยายให้ออกมานอนที่เตียง

นายสิบซึ่งได้กั้นไว้อีกตอนหนึ่ง อยู่ใกล้เคียงกันกับห้องพยาบาล มีที่นอนได้อีก๒๐คน ภายในห้องพยาบาลนั้นเป็นห้องซ่อม๑ห้อง และห้องอาบน้ำ๑ห้อง ต่อจากห้องพยาบาลมีห้องเล็ก ๆ อีก ๓ ห้อง ห้อง ๑ เป็นห้องนอน จุทหารได้ ๓ คน ซึ่งคิดไว้ว่าจะทำเป็นห้องพยาบาลสำหรับโรคติดต่อถ้าหากจะมีเกิดขึ้น แม้ห้องนั้นไม่ดูจะเหมาะนักเพราะอยู่ใกล้ชิดห้องนอนนายสิบและห้องพยาบาลซึ่งมีประตูทางเข้าออกร่วมกันก็ดี แต่ก็เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งซึ่งจะหาที่ให้ดีกว่านี้อีกไม่ได้ ต่อจากห้องพยาบาลโรคติดต่อมีห้องยาและห้องชะแผลอีกต่างหาก เป็นการสดวกที่ได้มีห้องอยู่โดยเรียบร้อย นอกจากนั้นยังมียาบำบัดโรคต่าง ๆ สำหรับเรือเกือบบริบูรณ์ ผู้บังคับการเรือได้อนุญาตให้ใช้ได้ตามความต้องการ แต่โดยเหตุที่ทางกองทหารได้จัดหาเตรียมมาพร้อมมูลจึงมิได้รบกวนยาประจำเรือ แม้ฉะนั้นผู้บังคับการเรือก็ได้มอบยาและเครื่องใช้สำหรับเรือให้อยู่ในอำนาจการใช้สอยของนายแพทย์ไทย

น้ำใช้และน้ำรับประทาน

๑) น้ำสำหรับดื่ม

ในเวลาเดินทางระหว่างเมืองมาร์เซย์ (Marseille) ถึงปอร์ตเสด (Portsaid) มีน้ำจืดที่ก๊อกน่าห้องประกอบอาหารก๊อกหนึ่งเป็นน้ำเย็น อีกก๊อกหนึ่งเป็นน้ำร้อนเปิดให้ทหารใช้ได้ตลอดเวลา ทั้งให้ใช้ล้างหน้าได้ด้วย นอกจากนั้นในระหว่างเวลารับประทานอาหาร มีน้ำชาให้ทหารดื่มอีกต่างหาก

ในเวลาเดินทางระหว่างปอร์ตเซดถึงเกาะสะบังก์ (Sabang) ในชั้นต้นก็เป็นไปอย่างเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อล่วงมาได้ประมาณ ๕ วัน ผู้บังคับการเรือได้บอกว่าน้ำจืดจะไม่พอรับประทานตลอดทาง จึงตกลงจะเปิดน้ำต็มให้ ใช้ฉเพาะเวลารับประทานอาหาร ส่วนน้ำชาคงมีอยู่ตามเดิม

๒) น้ำล้างหน้า

ในชั้นต้นมีน้ำจืดสำหรับทหารล้างหน้าตลอดทางจนผ่านปอร์ตเซด ที่ล้างหน้าของนายสิบพลทหารนั้น มีห้องล้างหน้าอยู่ติดกับห้องนอน สำหรับนายสิบมีอ่างล้างหน้าและมีก๊อกน้ำทุก ๆ อ่าง รวม ๑๒ ที่ ส่วนห้องล้างหน้าพลทหารมีก๊อกราว ๘ ก๊อก สำหรับทหารที่เจ็บไข้มีห้องล้างหน้าอยู่ใกล้เคียงห้องพยาบาลอีกต่างหาก ต่อมาภายหลังปรากฏว่าน้ำจืดจะไม่พอใช้ตลอดทาง ผู้บังคับการเรือจึงรอร้องและปิดก๊อกน้ำจืดในห้องล้างหน้า แล้วได้จัดการกลั่นน้ำขึ้นเองในเรือสำหรับจ่ายให้นายทหาร, นายสิบ, พลทหารล้างหน้า น้ำที่กลั่นขึ้นใช้ในเรือนี้มีรสกร่อยมาก แต่ยังดีกว่าที่จะใช้น้ำเค็ม

๓) การอาบน้ำและซักฟอก

ที่อาบน้ำสำหรับนายสิบพลทหารนั้นในเรือนี้ไม่มีอยู่เลย จึงได้ขอร้องให้ผู้บังคับการเรือจัดทำขึ้น เขาได้ทำขึ้นในตอนท้ายเรือโดยที่ใช้ผ้าใบกั้นเป็นห้องเล็ก ๆ ๓ ห้อง ซึ่งอาบน้ำได้ครั้งละ ๑ คนต่อห้องหนึ่ง จึงแบ่งให้ทหารผลัดเปลี่ยนกันอาบวันละ ๑ หมวด น้ำอาบนั้นเป็นน้ำเค็มซึ่งสูบขึ้นมาตามข้อบนปากเรือ และใช้เป็นน้ำซักฟอกด้วย

การรับประทานอาหาร

สำหรับนายทหาร

การรับประทานสำหรับนายทหารจัดเป็น ๓ เวลา คือ อาหารเช้า เวลา ๗ นาฬิกา ๓๐ นาที อาหารกลางวันเวลา ๑๒ นาฬิกา ๓๐ นาที อาหารค่ำเวลา ๑๗ นาฬิกา การรับประทานได้กระทำรวมกันในห้องรับประทานอาหารพร้อมทั้งผู้บังคับการเรือและนายทหารประจำเรือ

อาหารที่รับประทานนั้นในเวลาเช้ามีข้าวต้มรับประทานกับนมและน้ำตาล หมูแฮม หรือหมูเค็มกับไข่ดาว กับมีข้าวสุกและขนมปัง น้ำชากาแฟนมเนย และแยม อาหารกลางวันมีเครื่องแกล้ม กะหรี่หรือแกงจืด ๑ ถ้วย มีผัดหรือเนื้อหรือปลาแห้ง ๑ ถ้วย มีข้าวและขนมปัง น้ำชากาแฟนมเนย อาหารค่ำมีซุปหรือแกงจืด ๑ ถ้วย กะหรี่หรือผัดหรือปลาแห้ง ๑ ถ้วย มีข้าวและขนมปัง ของหวานมีขนมหรือผลไม้แช่อิ่ม ๑ ถ้วย น้ำชากาแฟและนมเนย นอกจากนั้นยังมีเครื่องดื่มอีกต่างหากซึ่งผู้ใดจะต้องการก็เรียกเป็นพิเศษ แต่ต้องเสียเงินของตนเอง

สำหรับนายสิบพลทหาร

การรับประทานของนายสิบพลทหารจัดเป็น ๓ เวลา คือ เวลาเช้า ๗ นาฬิกา มีกาแฟและขนมปัง กลางวันเวลา ๑๑ นาฬิการับประทานข้าวมีกับ ๑ ถ้วย เป็นกะหรี่ หรือแกงจืด แต่บางวันมีปลาแห้งหรือน้ำพริกพิเศษอีก ๑ ถ้วย

อาหารเย็นรับประทานเวลา ๑๗ นาฬิกามีอาหารเช่นเดียวกับกลางวัน เมื่อถึงเวลารับประทานมีนายสิบเวรประจำหมวดละ ๑ คนสำหรับไปรับอาหารจากคนครัวมาแจกจ่ายกับทหารในพวกนั้น ๆ นายสิบทั้งปวงรับประทานรวมกันในห้องที่อยู่ของนายสิบ ส่วนพลทหารแม้จะมีที่รับประทานอาหารในห้องที่อยู่แล้วก็ดีแต่หาพอจัดไม่ จึงจัดให้รับประทานในห้องที่อยู่ ๒ หมวด และอีก ๒ หมวดให้รับประทานบนปากเรือตอนหัว

สำหรับทหารที่เจ็บไข้

อาหารของทหารที่เจ็บไข้นั้นโดยมากก็เช่นเดียวกับของคนดี เพราะทหารที่เจ็บไข้มีแต่เพียงเล็กน้อย ทั้งอาหารเหล่านั้นไม่เป็นของแสลงสำหรับคนไข้ แต่มีบางครั้งบางคราวที่คนไข้บางคนจะรับประทานอาหารเช่นเดียวกับคนดีไม่ได้ ก็ได้สั่งให้คนครัวจัดทำขึ้นเป็นพิเศษ เช่นข้าวต้มและปลาแห้งหรือปลาเค็ม ในเรื่องการกินอยู่ของทหารเจ็บไข้นี้มีนายแพทย์เวรเป็นผู้ดูแลตกลงกับคนครัว ส่วนที่รับประทานอาหารนั้นสำหรับนักโทษทหารเจ็บไข้ต่างหากได้จัดให้รวมกันอยู่ในที่อีกแห่ง ๑ ต่างหากตรงหน้าห้องชะล้างบาดแผล

ในเรื่องการรับประทานอาหารนี้ สำหรับนายทหารผู้บังคับการเรือได้เลี้ยงดูอย่างบริบูรณ์ เมื่อทหารลงเรือในวันแรกได้ของทหารไทยจำพวกข้าวสำหรับนายทหารและนายสิบพลทหารเพื่อให้ถูกใจถูกปาก เพราะพ่อครัวฝรั่งไม่รู้จักประกอบอาหารให้มีรสอย่างไทย จึงได้ช่วยเหลือเจือตาม

สมควร ส่วนอาหารของนายสิบพลทหาร แม้จะมีสิ่งเดียวก็ดีแต่เห็นเป็นการสมควรและพอเพียงแล้ว โดยเหตุที่ได้ผ่อนผันตามอกตามใจ เพราะผู้บังคับการเรือได้สั่งกับพ่อครัวฝรั่งว่า การกินอยู่ของนายสิบพลทหารนั้นให้ทหารไทยซึ่งได้จัดมาช่วยประกอบอาหาร ปฏิกษาหารือในพวกทหารด้วยกัน ต้องการจะรับประทานอย่างไรก็ให้ประกอบอาหารนั้น นอกจากนี้การเดินทางกลับในครั้งนี้ยังได้นำสเบียงอาหารของแห้งมากับกองทหารด้วย ประมาณ ๗๐ บีบ มีปลาแห้ง, เครื่องแกงจืด, แกงเผ็ด, พริกป่น, กระบี, น้ำปลา เป็นต้น สเบียงแห้งเหล่านี้ได้ใช้ประกอบเป็นอาหารไทยได้อย่างดี และบางวันก็ได้ทำอาหารเพิ่มขึ้นเป็น ๒ สิ่ง

การรักษาการ

๑) ได้จัดให้นายทหารผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวรวันละ ๑ นาย มีน่าที่เป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยทั่วไป ตรวจตราให้นายสิบพลทหารเวรทั้งหลาย และพลแตรสั่นเวรปฏิบัติการในน่าที่ตามเวลาที่จะต้องกระทำ ตรวจตรารักษาความสะอาดในที่อยู่ของนายสิบพลทหาร การรับประทานและการประชุมแถวฝึกหัดทหาร การรักษายุทธวินัย

๒) นายแพทย์เวรผลัดเปลี่ยนกันรักษาการวันละ ๑ นาย มีน่าที่ตรวจตราการสุขาภิบาลในที่อยู่ของนายสิบพลทหารทั่วไป ดูแลจัดการอาหารของทหารเจ็บไข้ตลอดทั้งน้ำรับประทาน การรักษาความสะอาดในที่อยู่ของทหารเจ็บไข้ การรักษาพยาบาลซึ่งจะพึงมีขึ้นในวันนั้น ๆ

๓) นายสิบผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวรประจำหมวดละ ๑ นาย มีน่าที่

ดูแลจัดการรับประทานอาหารในหมวดนั้น ๆ รับอาหารจากหัวน่าสุทะกรรม มาแจกจ่ายกับทหารทั้งหลายตลอดทั้งน้ำรับประทาน ตรวจตราการชำระล้างจานชามของทหารและรวบรวมถังใส่อาหารนำส่งพ่อครัว

๔) พลทหารเวรรักษาของใช้เฉลิมพล

๕) พลทหารเวรประจำหัวเรือและท้ายเรือแห่งละ ๑ คน มีน่าที่ดูแลความประพฤติของทหารทั้งหลาย ห้ามมิให้ทหารอื่น ๆ ทิ้งก้นบุหรี่และเศษเชื้อเพลิงในเรือ เวลากลางวันห้ามมิให้ทหารนอนกลางแดด เวลากลางคืนห้ามมิให้ทหารนอนถอดเสื้อตากลมตากน้ำค้างโดยมิได้มีผ้าปิดบัง

๖) พลทหารเวรประจำห้องนอนของทหาร มีน่าที่รักษาความสะอาดและความสงบเรียบร้อยภายในห้องนั้น ๆ ห้ามมิให้ทหารสูบบุหรี่หรือก่อเชื้อเพลิงในห้องนอน มิให้ทหารทั้งหลายกระทำการอื้ออึงในเวลาที่เข้านอนแล้ว ตักเตือนแนะนำให้ทหารปฏิบัติตามเสียงแตรโดยถูกต้อง

๗) นายสิบพลพยาบาลเวร เป็นผู้ช่วยนายแพทย์ดูแลการกินอยู่หลับนอน ทั้งการรักษาพยาบาลทหารเจ็บไข้

๘) พลแตรสัญเวร มีน่าที่เป่าแตรสัญญาต่าง ๆ ตามเวลาซึ่งได้กำหนดไว้

การฝึกหัดสั่งสอน

ตามธรรมดาในระหว่างเวลาเดินทางอยู่ในเรือ ได้กำหนดเวลาฝึกหัดดัดคนสำหรับนายสิบพลทหารทั้งหลายไว้วันละ ๑ ครั้ง ตั้งแต่ ๖ นาฬิกา ๒๐ นาทีถึง ๗ นาฬิกา ในการฝึกหัดดัดคนมีความมุ่งหมายที่จะให้ทหารทั้งหลาย

ได้ออกกำลังกายใช้อวัยวะทุก ๆ ส่วน ได้กำหนดที่ให้ทำ คือ ที่ปากเรือตอนหัว ๑ หมวด ที่ปากเรือตอนท้าย ๑ หมวด อีก ๒ หมวดให้ทำบนดาดฟ้าชั้นบนทางกราบขวา การฝึกหัดนี้ได้กระทำในเวลาเดียวกันทุก ๆ หมวด เมื่อคลื่นลมสงบเรียบร้อย บางวันที่มีคลื่นลมทหารเมาคลื่นก็ให้งดเว้นเสีย

นอกจากนั้นบางครั้งบางคราวได้ประชุมทหารทำการสั่งสอนในส่วนจรรยา และวัตรที่จะต้องปฏิบัติตามเหตุการณ์และโอกาสที่จะได้มีความเปลี่ยนแปลงบังเกิดขึ้น

การเจ็บไข้

ในวันออกเดินทางมีนายสิบและพลทหารซึ่งเจ็บไข้มาก่อนแล้วรวม ๑๔ นาย และในวันต่อ ๆ มามีทหารเจ็บไข้เพิ่มขึ้นอีกบ้างเล็กน้อย เช่น เป็นไข้ธรรมดาและกามโรคเป็นต้น นายสิบพลทหารหลายคนซึ่งเป็นกามโรคติดตัวมาแต่เดิมยังไม่หายขาด ครั้นต่อมาถึงวันที่ ๑ พฤษภาคม ซึ่งเป็นวันถึงกรุงเทพ ฯ พระมหานคร คงมีทหารซึ่งกำลังเจ็บไข้อยู่อีก ๑๒ นาย

ส่วนนายทหารก็มีเจ็บไข้เล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นธาตุพิการและเป็นไข้แต่อาการไม่มากมาย

การรักษาพยาบาล

ในการรักษาพยาบาลในระหว่างเวลาเดินทาง มีนายแพทย์ซึ่งเป็นนายทหารสัญญาบัตร ๑ นาย เป็นหัวหน้าดูแลรับผิดชอบทั่วไป มีนายสิบแพทย์ ๓ นาย นายสิบพยาบาล ๘ นาย พลพยาบาล ๑๐ คน ตามธรรมดาผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวรทำการรักษาพยาบาลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ถ้า

แม้มีทหารเจ็บไข้ขึ้นจนเหลือมือของนายแพทย์และนายสิบพลพยาบาลเวรก็เป็นหน้าที่ของคนอื่น ๆ ที่จะต้องทำการช่วยเหลือ

เครื่องมือที่ใช้การรักษาพยาบาลตลอดทั้งยานั้น ได้แบ่งมาจากส่วนที่เป็นของกองบินทหารบกทั้งสิ้น นอกจากนั้นได้จัดซื้อเพิ่มเติมขึ้นก่อนวันออกเดินทางเป็นการพร้อมมูลตามความจำเป็นที่ต้องใช้

การรักษาพยาบาลในระหว่างเดินทางนี้ นอกจากที่ได้กระทำให้แก่ทหาร ยังได้กระทำเป็นการช่วยเหลือแก่บันดาลูกเรือและนายเรือซึ่งเจ็บไข้อีกบ้างเล็กน้อย ตามที่ผู้บังคับการเรือได้ร้องขอนับว่าเป็นการเรียบร้อย

การสุขาภิบาล

การสุขาภิบาลในส่วนที่อยู่ของนายสิบพลทหารและห้องพยาบาลนั้น มีนายทหารเวรเป็นผู้ดูแลตรวจตราทั่วไป นายแพทย์เวรเป็นผู้ช่วย กับมีนักโทษเป็นผู้ทำความสะอาด (ขัดกวาดล้าง) ในห้องที่อยู่ของนายสิบพลทหาร ห้องพยาบาลและที่รับประทานอาหาร

ตามธรรมดาเวลากลางวันในห้องที่อยู่ของทหารจะต้องเปิดช่องน่าต่างเพื่อถ่ายอากาศซึ่งอบอ้าวอยู่นั้นทุก ๆ วัน และให้ทหารขึ้นมาอยู่ที่ปากเรือตอนหัวและท้าย วันใดที่มีคลื่นลมวันนั้นทหารมักจะเมาคลื่นกันเป็นส่วนมากต้องนอนอยู่ตลอดวัน เมื่อคลื่นลมสงบจึงให้ขึ้นไปอยู่ที่ปากเรือและทำความสะอาดสำหรับสถานที่ซึ่งทหารได้ทำสกปรกไว้

ทหารคนใช้ทั่วไป

ในระหว่างเวลาเดินทางนี้ โดยเหตุที่คนประจำเรือไม่มีเพียงพอที่จะทำความสะอาดในส่วนที่อยู่ของทหารและการประกอบอาหาร ทั้งเพื่อความสดวกแห่งการปฏิบัตินายทหาร จึงได้จัดทหารเป็นคนใช้นายทหารประจำห้องละ ๑ คน จัดนายสิบและพลทหารไปช่วยในการประกอบอาหารสำหรับนายทหาร และสำหรับนายสิบพลทหาร คนล้างจานชาม และห้องเครื่องดื่ม รวม ๑๓ นายตามความขอร้องของผู้บังคับการเรือ

ระยะทางเดิน

วันที่ ๓๑ มีนาคม เวลา ๑๙ นาฬิกา ๒๐ นาที เรือออกจากท่าเมืองมาร์เซย์ในคืนวันนี้คลอดมาจนถึงวันที่ ๒ เมษายนคลื่นลมในทเลมีเล็กน้อย แต่โดยเหตุที่เป็นวันแรกทหารลงเรือจึงพากันเมาคลื่นลุกไม่ขึ้นเกือบทั้งหมดตลอดทั้งนายทหารและพลทหารมิได้เป็นอันกินอันนอน การฝึกหัดจึงเลยต้องงด ในที่อยู่ของนายสิบพลทหารไม่ค่อยสะอาดเรียบร้อย เพราะทำสกปรกกันไว้ แต่ก็ได้พยายามมิให้สิ่งปฏิกูลเหล่านี้คงอยู่ช้านาน ทหารคนใดทนทานคลื่นลมได ก็ได้จัดให้ช่วยพยาบาลทหารอื่น ๆ และทำความสะอาด ตั้งแต่บ่ายวันที่ ๒ คลื่นลมสงบทั้งทเลเรียบราบทหารจึงเป็นสุขสบายทั่วกัน

วันที่ ๖ เมษายนเวลา ๑๖ นาฬิกา เรือถึงปอร์ตเสดเพื่อรับถ่านหินและสเบียงอาหารเพิ่มเติม และผู้บังคับการเรือได้แจ้งว่าเรือจะไม่ออกก่อน ๒๓ นาฬิกา โดยเหตุนี้หัวน่าทูตทหารจึงอนุญาตให้นายทหารขึ้นบก

เพื่อหาซื้อยาบุหรี่และสิ่งอื่น ๆ ส่วนนายสิบพลทหารนั้นได้อนุญาตให้จัดคนขึ้นไปหาซื้อสิ่งของที่ต้องการได้หมวดละ ๒ คน กำหนดกลับมาลงเรือเวลา ๒๐ นาฬิกา ๓๐ นาที ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นบกนี้ภายหลังปรากฏว่าเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารอังกฤษไม่ยอมให้ขึ้น เพราะเป็นทหาร แต่บางคนเจ้าน่าที่ไม่ทันห้ามจึงเป็นอันเลยตามเลย

อนึ่งตามกำหนดเวลาเรือออกซึ่งผู้บังคับการเรือได้คิดไว้นั้นหาเป็นผลสำเร็จไม่ เพราะยังรับน้ำจืดไม่ได้ตามต้องการ จึงต้องค้างอยู่ที่นี่อีก ๑ คืน

รุ่งขึ้นวันที่ ๗ เมษายนเวลา ๑๔ นาฬิกา เรือออกจากปอร์ตเสดเดินทางผ่านมาในคลองซูเอซ อากาศในตอนนี้ร้อนจัด วันที่ ๘ เมษายน เวลาประมาณ ๓ นาฬิกาเรือออกปากคลองซูเอซ ระหว่างเดินทางมาในทเลแดงไม่มีคลื่นลม อากาศยังคงร้อนจัดอยู่ แต่ยังต้องนับว่าเป็นอย่างดีของทเลแดง วันที่ ๑๒ เมษายนเวลา ๑๗ นาฬิกาเรือออกจากทเลแดง วันที่ ๑๔ เมษายนเวลา ๗ นาฬิกาเรือออกมหาสมุทดินเดีย ความร้อนค่อยเบาบางลงมีคลื่นลมเล็กน้อย การเมาคลื่นของนายและพลทหารมีบ้างเล็กน้อย

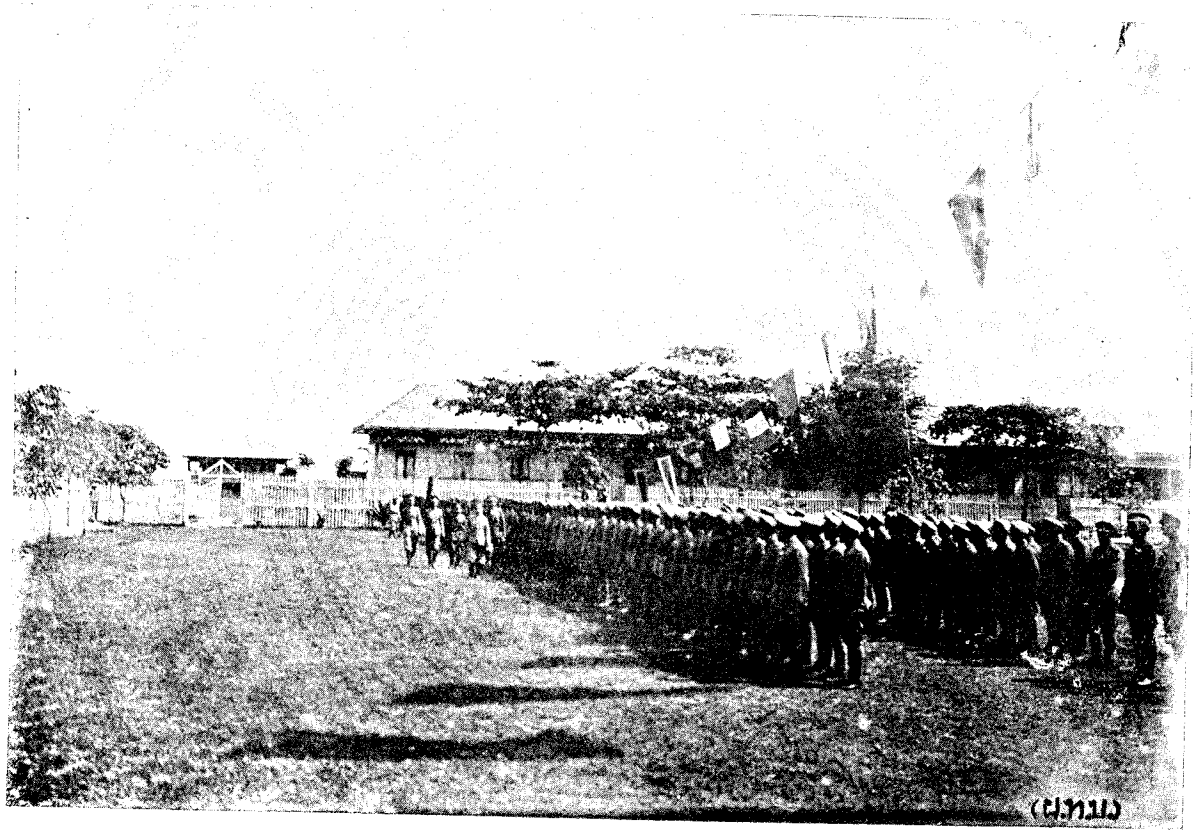
วันที่ ๑๙ เมษายนเวลา ๑๓ นาฬิกา ๓๐ นาที ผู้บังคับการเรือได้มาขออนุญาตซ้อมการที่พึงต้องกระทำในเวลาที่เรืออับปาง เพื่อตรวจความเรียบร้อยและพร้อมเพรียง การซ้อมวันนี้ยังไม่ดีเรียบร้อย เพราะต้องเปลี่ยนการบรรจุจำนวนทหารลงเรือ และเขาได้จัดให้นายทหารไทยเป็นหัวน่าประจำเรือลำละ ๑ นาย มีนายสิบหรือพลทหารประจำลำหนึ่งระหว่าง ๒๐ ถึง ๓๗ คน ตามขนาดเรือเล็กหรือใหญ่

สำหรับของใช้ยเฉลิมพลได้กำหนดให้ นายพันโท พระทรงสุรเดช เตรียมพร้อมที่จะเชิญไปด้วยในเรือลำเดียวกัน นายทหารและนายสิบพลทหารที่มาในการซ้อมวันนี้แต่งกายเครื่องทหารสวมหมวกเว้นเข็มขัดและเครื่องรุงรัง

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๑ เมษายน เวลา ๑๐ นาฬิกามีการซ้อมอีกครั้ง ๑ นายทหารและนายสิบพลทหารได้มาเข้าประจำที่โดยเรียบร้อย เมื่อนายทหารซึ่งเป็นหัวน่าประจำเรือตรวจชื่อเรียบร้อยแล้ว นายพันโท พระทรงสุรเดชกับต้นเรือ (Chief Officier) จึงมาตรวจตอบเมื่อเรียบร้อยแล้วจึงเลิก การแต่งกายของนายทหารและพลทหารเป็นไปเช่นเดียวกับวันก่อน

วันนี้เวลาเที่ยงวันเรือผ่านโคดัมโบแต่มิได้แวะ ในระหว่างการเดินทางมาถึงตอนนี้คลื่นลมงบเรียบร้อย ส่วนอากาศนั้นถึงความร้อนจะเบาบางกว่าเมื่อผ่านมาในคลองซูเอซ และทะเลแดงก็ดี ก็ยังทำให้รู้สึกร้อนมากพอใช้

วันที่ ๒๓ เมษายน เวลา ๑๗ นาฬิกา ๑๕ นาทีเรือได้มาถึงตำบลสะบังก์ซึ่งอยู่ที่เกาะปีโตว เรือได้มาจอดเทียบอยู่ที่ท่าเพื่อรับถ่านหินและสิ่งของอาหารเพิ่มเติม เมื่อเรือจอดเข้าที่เรียบร้อยแล้วมีเจ้าน่าที่ฝ่ายกรมกองตระเวนได้มาหาหัวน่าทูตทหาร ชี้แจงว่าขอให้นายนายทหารและพลทหารทั้งปวงรออยู่ในเรือก่อนอย่าเพ่อขึ้นเที่ยวบก เขาจะไปสืบถามและขออนุญาตต่อเจ้าน่าที่ เมื่อได้ความประการใดจึงจะมาแจ้งให้ทราบ ครั้นรุ่งเช้าวันที่ ๒๔ จึงมีเจ้าน่าที่มาชี้แจงกับหัวน่าทูตทหารว่ามีความเสียใจที่จะต้องขอให้นายนายและพลทหารทั้งปวงอยู่ในเรืออย่าให้ขึ้นเที่ยวบก เพราะ

(ผ.ท.บ.)

เสนาธิการทหารบกเสด็จตรวจพลกองบินทหารบกซึ่งกลับจากราชการสงครามณสนาม
โรงเรียนพลทหารเรือที่ ๔ จังหวัดสมุทปราการ.

จะต้องปฏิบัติตามความเป็นกลาง ซึ่งเวลานั้นไทยได้อยู่ในฐานะผู้กระทำสงคราม ส่วนบุคคลซึ่งแต่งตัวพลเรือนยอมอนุญาตให้ขึ้นเที่ยวบกได้โดยความผ่อนผัน เมื่อเจ้าน่าที่ได้มาชี้แจงเช่นนั้นจึงเป็นอันงด ไม่ให้นาย และพลทหารขึ้นเที่ยวบก ทั่วกัน เวลา ๑๔ นาฬิกา เรือออกจากเกาะสะบังก์ วันที่ ๒๐ เมษายน เวลา ๑๙ นาฬิกา ๓๐ นาทีเรือผ่านสิงคโปร์ ในระหว่างการเดินทางมาในตอนนี้ อากาศค่อยมีความร้อนเบาบางลง บางวันก็มีฝนตกบ้างเล็กน้อย

วันที่ ๒๙ เมษายนเวลา ๒๐ นาฬิกา ๓๐ นาที เรือมาถึงเกาะไผ่ จึงลงสมอพักนอนในคืนวันนี้ ซึ่งชั้นเดิมผู้บังคับการเรือตั้งใจจะไปหยุดนอนที่เกาะตีชัง แต่พอเรือมาถึงก็มืดลงที่เกาะไผ่ การที่จะเดินเรือเข้ามาถึงเกาะตีชังในเวลาค่ำมืดย่อมเป็นการลำบากจึงต้องเปลี่ยนความคิด ครั้นรุ่งขึ้น วันที่ ๓๐ เมษายนเวลา ๖ นาฬิกา ๔๕ นาทีพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ได้เสด็จโดยเรือตอร์เปโดที่ ๔ มาจอดอยู่ใกล้กับเรือมิเตา หัวน่าทูตจึงเชิญเสด็จขึ้นมาประทับในเรือและบันดานายทหารได้มาเฝ้าพร้อมกันแล้วรับสั่งว่าเรือเจนทเลคงจะมาถึงค่ำ เพราะฉะนั้นในเย็นวันนี้ผู้บังคับการเรือมิเตาจึงเชิญเสวยในเรือรวมกับนายทหาร ครั้นเวลา ๑๙ นาฬิกา ๓๐ นาทีเรือเจนทเลและเรือปราบปรปักษ์มาถึงและเข้าจอดเทียบกับเรือมิเตาข้างตะลำ จึงเริ่มขนของ ๆ นายทหารและพลทหารถ่ายไปลงเรือเจนทเล ส่วนนายทหารและนายสิบพลทหารในคืนวันนี้คงรับประทานอาหารและนอนพักอยู่ในเรือมิเตา เพราะเรือเจนทเลจะออกจากเกาะตีชังต่อเวลา ๓ นาฬิกาในวันรุ่งขึ้น

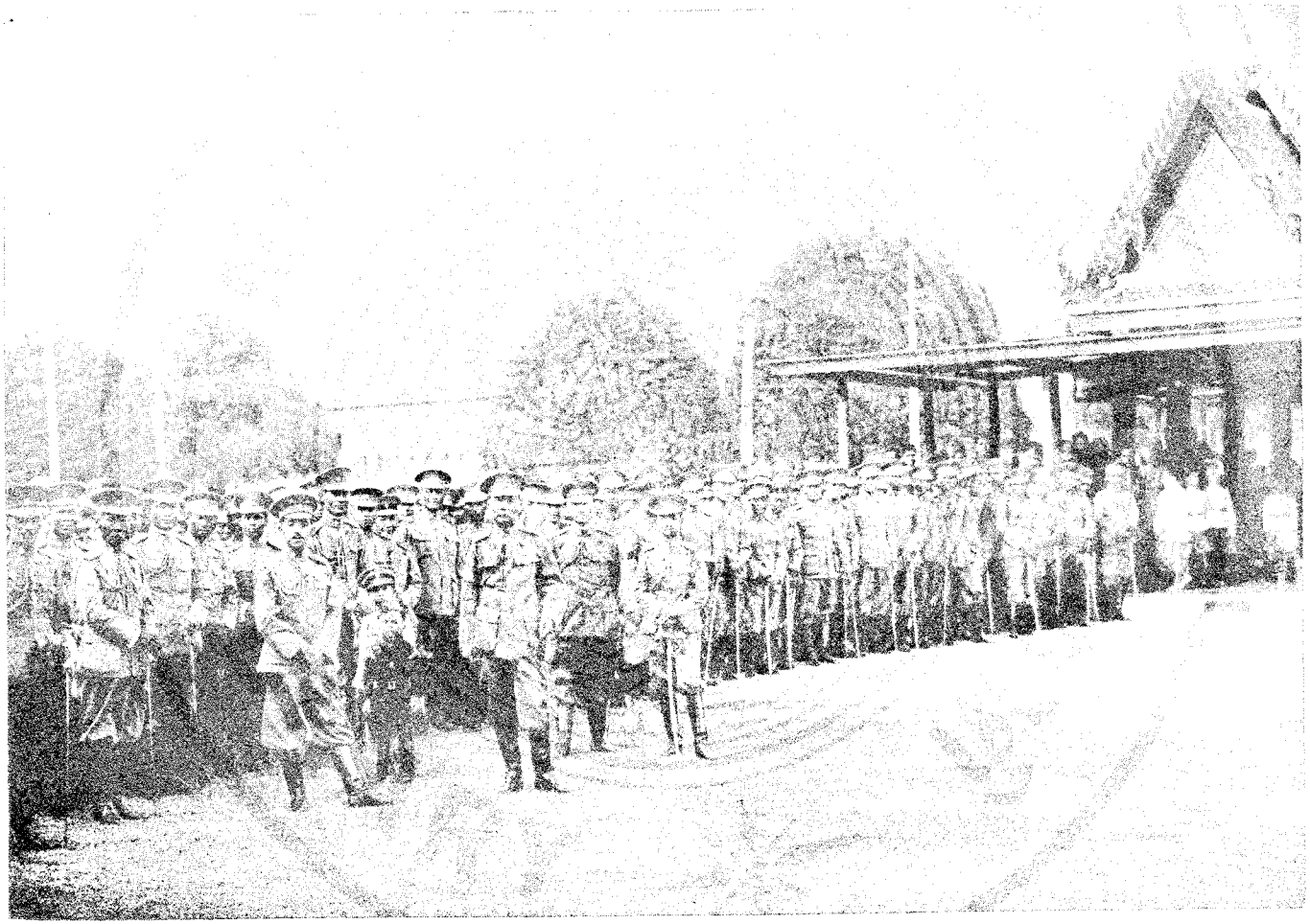
รุ่งขึ้นวันที่ ๑ พฤษภาคม เวลา ๒ นาฬิกาทหารจึ่งลงเรือเจนทเด พร้อมเสร็จ เวลา ๓ นาฬิกาออกจากเกาะสีชังพร้อมทั้งเรือปราบปรปักษ์ ซึ่งครอบครัวนายพันโทหม่อมเจ้าอมรทัตมาในเรือลำนั้น ส่วนหัวน่าทูตทหารกับนายพันโท พระทรงสุรเดช ได้ตามเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหมื่นชุมพรเขตร์อุดมศักดิ์มาในเรือดอร์เปโด ได้ออกจากเกาะสีชังในเวลาเดียวกันกับเรืออื่น ๆ เพื่อจะได้ไปตรวจตราที่พักและการเอี่ยดต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนพลทหารเรือจังหวัดสมุทปราการได้จัดการรับรอง เรือดอร์เปโดได้มาถึงโรงเรียนพลทหารเรือเวลา ๖ นาฬิกา ๑๕ นาที ต่อเวลา ๘ นาฬิกา ๓๐ นาที เรือเจนทเดจึ่งมาถึงแล้วได้จัดการลำเลียงทหารลงจากเรือนั้นมายังโรงเรียนพลทหารเรือ เมื่อทหารนั้นพร้อมเสร็จแล้วหัวน่าทูตทหาร จึ่งจัดนายทหารและนายสิบพลทหารมาเข้าแถวเพื่อเผ้าถวายตัวเสนาธิการทหารบก ต่อนั้นไปทหารทั้งหลายได้ไปรับประทานอาหารเช้าตามที่เจ้าพนักงานโรงเรียนพลทหารเรือได้จัดการรับรอง

เวลา ๑๑ นาฬิกา ๓๐ นาทีนายทหารและนายสิบพลทหารจึ่งออกจากโรงเรียนพลทหารเรือไปขึ้นเรือเจนทเด เวลาเที่ยงวัน ๓๐ นาทีเรือจึ่งออกจากโรงเรียน ส่วนหัวน่าทูตทหารกับนายพันโท พระทรงสุรเดชได้ตามเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นชุมพรเขตร์อุดมศักดิ์มาในเรือดอร์เปโดถึงท่าราชวรดิษฐ์ เวลา ๑๔ นาฬิกา ๔๐ นาที ส่วนเรือเจนทเดนั้นได้มาถึงเวลา ๑๕ นาฬิกา ๔๕ นาที

(ผ.ท.บ.)

กระทรวงทหารเรือเลี้ยงอาหารแก่กองบินทหารบก ซึ่งกลับจากราชการสงคราม
ณโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๔ จังหวัดสมุทปราการ.

(ผ.ท.บ.)

นายทหารคอยรับกองบินทหารบกซึ่งกลับจากราชการสงครามที่ท่าราชวรดิษฐ์

ตอนที่ ๑๑

การต้อนรับกองบินทหารบก เมื่อถึงพระนคร

วันที่ ๑ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ เวลา ๑๖ นาฬิกา เรือได้มาถึงท่ารุนนางได้เข้าจอดเทียบท่า พระบรมวงศานุวงศ์ นายทหารผู้ใหญ่ผู้น้อย ราชการพลเรือนและราษฎรได้ไปคอยรับอยู่ที่ท่าเป็นอันมาก

เมื่อทหารได้ขึ้นบกและจัดแถวพร้อมมูลแล้ว ได้นำแถวไปตั้งตรงเกยซึ่งได้จัดขึ้นที่ทางออกจากชานพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ครั้นแล้วสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระมหาสมณะซึ่งทรงพระกรุณาเสด็จมาต้อนรับทหารได้เสด็จขึ้นสู่เกย และได้มีพระดำรัสอำนวยพรแก่ทหารดังต่อไปนี้

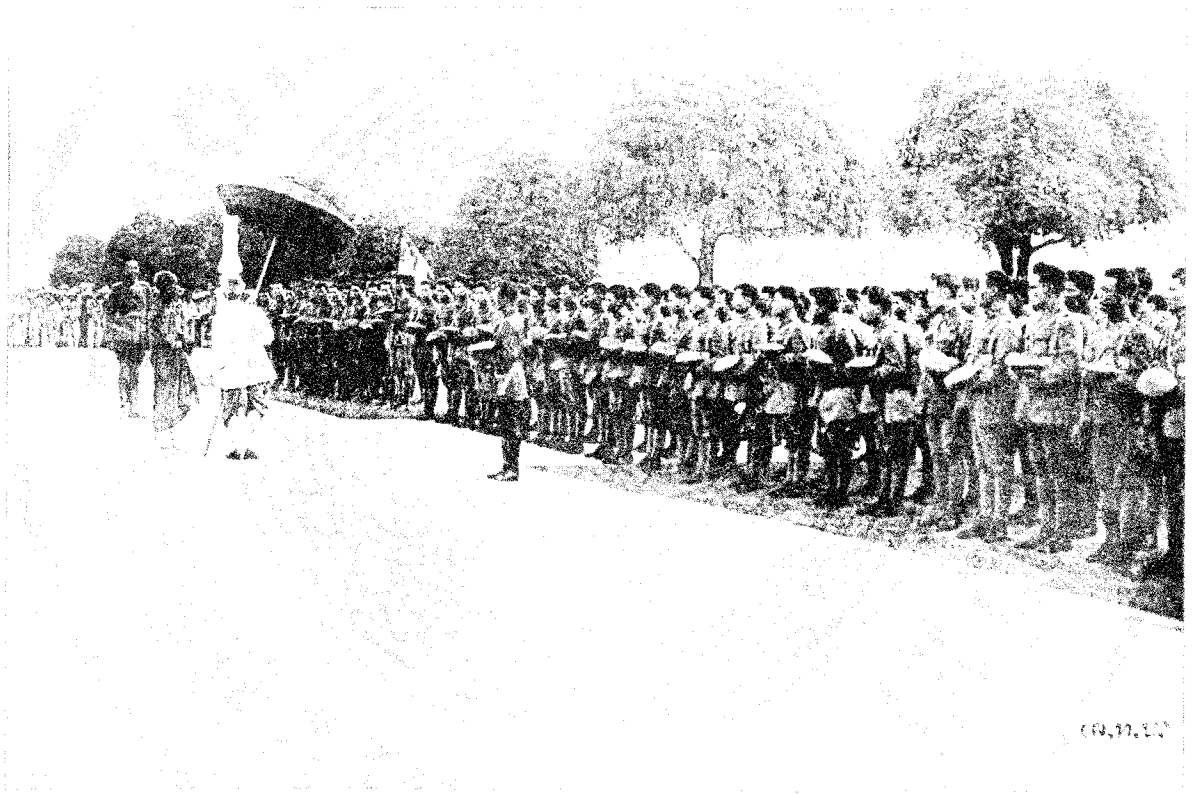
"ดูก่อนกองทหาร

พระพุทธศาสนาของพวกเรานั้น ย่อมยกย่องเชิดชูธรรม เพราะว่าธรรมยังเป็นไปอยู่ สิทธิและเสรีภาพของโลกยังทรงอยู่ ความสุขความเจริญย่อมมีตามกัน สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าของพวกเรา ทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภก จึงมีพระราชกรณียะ เป็นผู้บ้องกันธรรมอีกฝ่ายหนึ่ง หวังจะบ้องกันธรรมไว้ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้ามีพระราชประสงค์จะบ้องกันธรรมไว้ จึงทรงส่งพวกเจ้าผู้อาสาออกไปยุโรป เพื่อร่วมงานกับพวกสัมพันธมิตร์ฝ่ายบ้องกันธรรม พวกเจ้ามีชัยกลับเข้ามาเรือว่าได้ทำประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาด้วย พระพุทธศาสนาจักตั้งอยู่ได้ต้อง

อาไศรยอาณาจักร์บ้องกัน อนึ่งพวกเจ้าได้รักษายุทธวินัย ได้สำแดงความกล้าหาญอดทน ความว่องไวไหวพริบและอื่น ๆ ยังพวกสัมพันธมิตร์ผู้ร่วมงานกัน แต่เป็นผู้ถือศาสนาต่างให้เห็นว่า พวกเราผู้ถือพระพุทธศาสนาก็อาจทำการเสมอกับเขา เป็นทางให้เกิดความนับถือและสามัคคีด้วยกันและกัน พวกเจ้าได้ชื่อว่าได้เชิดชูเกียรติคุณแห่งพระพุทธศาสนาด้วย เราประสาทพรให้แก่พวกเจ้า ในพระนามของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เจ้าของพระพุทธศาสนาว่าขอพวกเจ้าจงมีความสุขสำราญปราศจากโรคภัย มีกำลังกายแข็งแรง มีกำลังใจว่องไวมั่นคง สามารถทำราชการน่าที่ของตนสืบไป เพื่อบ้องกันพระพุทธศาสนา ชาติกับทั้งดินแดนและพระมหากระษัตริย์ผู้ปกครองของตน เพื่อให้พรนี้สำเร็จเป็นผล เราจักประน้ำพระพุทธมนต์ให้แก่พวกเจ้า เมื่อเข้าแถวเดินระบวนผ่านไป”

เมื่อจบกระแสรพระดำรัสนี้แล้ว กองทหารได้กระทำถวายเคารพครั้นแล้วนายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์หัวน่าทูตทหาร ได้เริ่มออกเดินน่านำกองทหารเดินผ่านเกยที่ประทับ สมเด็จพระมหาสมณะได้ทรงประน้ำพระพุทธมนต์ประทานแก่บันดานายและพลทหารทั่วทุกตัวคน

ครั้นแล้ว นายพลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิ์กับนายทหารในกองทูตทหารได้ขึ้นนั่งบนรถยนต์หลวง ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าน่าที่จัดมารับทหารนอกนั้นเดินเป็นแถวมีแตรวงนำน่าเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง ตามถนนมหาราช, ถนนน่าพระลาน, เข้าประตูวิเศษไชยศรีไปตั้งแถวที่น่าพระที่นั่งจักร์กรีมหาปราสาท

(ม.ท.บ.)

สมเด็จพระมหาสมณะทรงประสาทพรแก่ทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม

พอทหารจัดแถวแล้วเสร็จพอดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ เสด็จมาต้อนรับกองทหาร ในขณะที่เสด็จมาถึงกองทหารได้ถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จึงนายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวน่าทูตทหารเข้าไปถวายรายงาน, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทักทายปราไส และทรงถามถึงการเดินทางกลับของกองทหารโดยลำราญพระราชหฤทัยอย่างยิ่ง ครั้นแล้วเสด็จผ่านน่าแถวทหารทรงตรวจพล

เมื่อจบการตรวจพลแล้วได้มีพระราชดำรัส ดังต่อไปนี้

พระราชดำรัส
แก่นายและพลทหารในกองบิน
ซึ่งกลับจากราชการสงครามณะทวีปยุโรป
วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

"เพื่อนทหารบก

วันนี้ข้ามีความปีติยินดีเป็นอันมาก ที่ได้มาต้อนรับเจ้าทั้งหลายผู้ที่ได้ออกไปนอกอาณาเขตร์สยาม นับว่าเป็นกองทหารไทยที่ได้ออกไปทำการสงครามนอกประเทศเราเป็นครั้งที่ ๑ ในตำนานสมัยใหม่ของสยาม

เจ้าทั้งหลายเมื่อจะไป ได้มีความตั้งใจเหมือนกันหมดทุกคน คือตั้งใจที่จะไปสแดงให้ชาติอื่นเขาแลเห็นว่า คนไทยเรามีเลือดนักรบโบราณติดอยู่มาก

และไทยเรายังสามารถรบได้ไม่ต้องเกรงขามผู้ใด จริงอยู่พวกเจ้าที่ได้ไป ครั้งนี้ ในพวกที่เป็นกองบิน พเอินไม่ได้มีโอกาศทำสงครามอย่างเข้มแข็ง แต่ถึงกระนั้นก็ดี ชั่วแต่ที่ได้อาสาออกไป และได้ไปจนถึงภูมิประเทศอันทำสงครามกันแล้ว ข้านับว่าเท่ากับได้ทำสงครามแล้วเหมือนกัน ได้แสดงปรากฏแก่ศัตรูแล้ว ว่าเจ้าทั้งหลายไม่ได้เต็มใจแต่ปากเท่านั้น เจ้าเต็มใจอย่างจริงแท้ คือไม่ใช่แต่บอกว่า 'รบไหน ก็รบกันสิ' เท่านั้น เจ้าเต็มใจยอมสละร่างกายเลือดเนื้อออกไปรบ

เจ้าทั้งหลายที่ออกไปครั้งนี้ นับว่าเป็นตัวอย่างอันดีของพวกไทยทั้งหลาย ด้วยเหตุใด ด้วยเหตุว่าการป้องกันชาติของตัวเองนั้นเป็นของธรรมดา แต่เจ้าทั้งหลายที่ไปครั้งนี้ยิ่งกว่าที่ไปทำการสำหรับป้องกันชาติ เจ้าไปสำหรับแผ่เผยเกียรติยศของชาติไทย แผ่เผยประวัติการอันงดงามติดโลกต่อไป และตัวข้าผู้เป็นประมุข เป็นหัวน่า ของพวกเจ้าทั้งหลาย ได้ฟังเหตุการณ์ที่เจ้าได้ไปทำในประเทศยุโรป และได้มามีโอกาศรับรองเจ้าในวันนี้อย่างฉันเพื่อนทหาร ข้ารู้สึกจริง ๆ ว่าได้รับเกียรติยศเป็นอันมาก เจ้าทั้งหลายได้เอาชื่อของข้าไปประกาศที่ในยุโรป ถ้าไม่ได้พวกเจ้าทั้งหลายไปแล้ว ถึงชื่อข้าจะมีก็มีแต่ในแผ่นกระดาษเด็กน้อย คนจะไม่รู้จักมาก นี่ชาวยุโรปทุกคนที่ได้รู้ได้เห็นเรื่องเจ้าทั้งหลายจำจะต้องนึกต่อเสมอว่าทหารพวกนี้ของใคร ทหารพวกนี้คือทหารของสมเด็จพระรามาธิบดี ข้าก็พลอยได้ชื่อด้วย

เพราะฉะนั้นข้าขอให้เจ้าถือว่า ทุกขณะที่เจ้าอยู่เมืองนอก ข้าคอยฟังเหตุการณ์อยู่เสมอ นับว่าฟังอย่างใจเต้น เท่ากับบิดาคอยฟังข่าวคราว

(ผ.ท.บ.)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จตรวจพลกองบินทหารบกซึ่งกลับจากราชการสงคราม.

ของบุตรที่ไปในทางไกล เมื่อทราบข่าวว่าพวกเจ้าจะเริ่มเดินทางกลับมาข้าได้เตรียมตัวมานานแล้วที่จะได้มีโอกาศต้อนรับ เหมือนอย่างบิดาต้อนรับบุตร ได้ตั้งใจคอยอยู่เสมอถึงการเดินทางมาว่าจะมีทุกข์สุขประการใด มาวันนี้ข้าได้เห็นเจ้าทั้งหลายแล้วเห็นกิริยาท่าทางรูปพรรณ์ รู้สึกได้ว่ามีความสำราญเป็นที่พอใจของข้าอย่างยิ่ง ว่าเป็นประมุขเป็นหัวน่าของชาติไทย ก็เหมือนกับเป็นพ่อของพวกเจ้าทั้งหลาย เพราะฉะนั้นในนามแห่งพี่น้องของเจ้า ข้ายินดีกล่าวคำต้อนรับเจ้าทั้งหลายผู้ที่ได้นำเกียรติยศของไทยไปเผยแผ่ที่ในท่ามกลางยุโรป ขอให้เจ้าทั้งหลายรู้สึกอยู่เสมอว่าเป็นของควรภูมใจไปตลอดชีวิต ว่าเจ้าเหล่านี้เป็นผู้มีโอกาศได้ทำชื่อเสียงของพี่น้องให้เฟื่องฟูให้มีผู้นับหน้าถือตา ข้าเชื่อแน่ว่าคนไทยอื่น ๆ ที่เป็นพี่น้องของเจ้าจะยินดีต้อนรับเจ้าทั้งหลายเหมือนที่ข้ายินดีและเต็มใจต้อนรับวันนี้

ขอให้พรว่าเจ้าทั้งหลายที่กลับมาโดยสวัสดิภาพแล้ว จงมีความเจริญในอายุ วรรณะ, สุขะ, พละ สืบไป ถึงจะไปทำการงานอย่างใด ๆ ต่อไป ขอจงมีผลสำเร็จสมมโนรถปรารถนา และในที่สุดขอเจ้าทุกคนตั้งแต่นายพลไปจนถึงพลทหาร จงรับความชอบใจส่วนตัวของข้าเรียงตัวไปทุกคน”

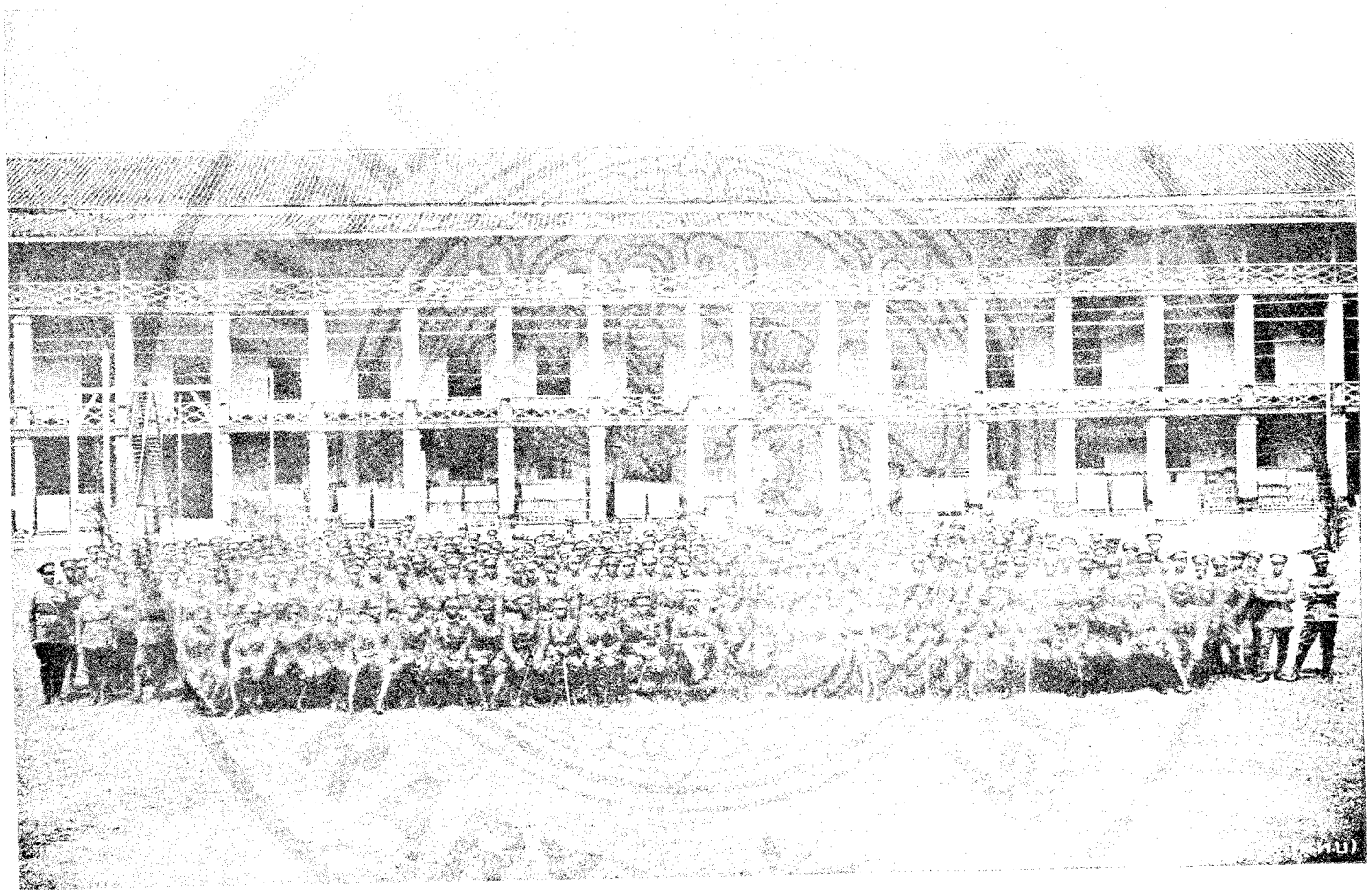
เมื่อได้พระราชทานพระราชดำรัสต้อนรับทหารแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับณะพระราชอาศน์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเหรียญที่ระฦกราชการสงครามยุโรปแก่นายทหาร, นายสิบ, พลทหาร เข้าไปรับพระราชทานเหรียญเรียงตัวกัน

เมื่อเสร็จการนี้แล้วแถวทหารได้เดินจากน่าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท มาออกประตูวิเศษไชยศรี เลี้ยวขวาไปตามถนนน่าพระลาน เลี้ยวที่ถนนสนามไชยเข้าสู่ศาลาว่าการกระลาโหม เพื่อเข้าพักณะที่ซึ่งเจ้าน่าที่ได้จัดไว้โดยพร้อมมูล

ตั้งแต่กองทหารขึ้นบก ได้รับความต้อนรับจากพลเมืองชาวพระนครอย่างชื่นบาน ทั้ง ๒ ข้างถนนตั้งแต่ท่าราชวรดิษฐ์, ถนนมหาราช, ถนนน่าพระลาน, ถนนสนามไชยไปจนเข้าประตูใหญ่ศาลาว่าการกระลาโหม ได้มีทหารยืนรายทางตั้งแถวคอยรับ เวลาที่แถวกองทหารกลับจากราชการสงครามเดินผ่านไปนั้น ทหารซึ่งมาคอยรับได้ร้องไชโยอย่างดังสนั่น พวกราษฎรซึ่งยืนคอยรับข้อน ๆ กันหลังแถวทหารอย่างหลากหลายก็ได้เปล่งเสียงต้อนรับเช่นเดียวกัน แตรวงของกรมกองทหารซึ่งตั้งแถวรายทางนั้นได้บรรเลงเพลงมหาไชย ทั้งผู้กลับและผู้รับต่างยินดีเป็นอันมาก

บันดาทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามนั้น ทางราชการทหารได้ตั้งตั้งคณะกรรมการสำหรับการรับรองเลี้ยงดูและการปลดทหารเป็นกองหนุนณสถานที่พักนั้น ได้ใช้ห้องชั้นบนแห่งตึกศาลาว่าการกระลาโหม การรับประทานอาหารนั้น ได้จัดเลี้ยงที่ โรงเลี้ยงอาหารนักเรียนนายร้อย ณะโรงเรียนทหารบกหลังพระราชวังสราญรมย์ ที่พักตลอดจนการกินอยู่ คณะกรรมการได้จัดสรรไว้อย่างดีเป็นพิเศษ

รุ่งขึ้นวันที่ ๒ พฤศจิกายนได้เริ่มต้นจ่ายเงินและสิ่งของให้แก่ทหารดังนี้

รูปนายทหาร, นายสิบและพลทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามในชุดที่ ๑. (ผ.ท.บ.)

๑) เงินเดือนเบี้ยเลี้ยง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่จ่ายเงินเดือนเบี้ยเลี้ยงเป็นรางวัลให้แก่นายสิบคนละ ๑ เดือน บันดาศักดิ์ทหารคนละ ๒ เดือน เงินนี้เพื่อเป็นเงินทุนให้แก่ทหาร ก่อนนำเข้าทำการหาเลี้ยงชีพต่อไป

๒) เสื้อและเครื่องแต่งกายพลเรือน สำหรับเวลาที่ทหารซึ่งจะได้ปลดเป็นกองหนุนกลับไปบ้าน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งกายแจกให้ คือ ๑) ผ้าม่วงอย่างดีคนละ ๑ ผืน ๒) เสื้อผ้าฝ้ายมัสลินคนละ ๑ เสื้อ ๓) ค่าพาหนะเดินทางกลับบ้าน

อนึ่ง ในวันที่ ๒ เดือนเดียวกันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงอาหารเป็นการรับกองทัพทหารบกซึ่งกลับจากราชการสงคราม บันดานายทหารสัญญาบัตร์ จะได้รับพระราชทานเลี้ยงร่วมโต๊ะเสวยบนพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย ส่วนนายสิบพลทหารนั้นรับพระราชทานเลี้ยงที่กรมพระราชพิธีกระทรวงวัง เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการมโหรีทั้งพระราชทาน เจ้านายที่ซึ่งได้รับพระบรมราชโองการได้เตรียมการต้อนรับไว้พร้อมมูลทั้งสิ้นแล้ว แต่ในวันนั้นบังเอิญมีเหตุขัดข้องทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสดพระไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยที่พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์หนึ่งได้สิ้นพระชนม์โดยพระโรคซึ่งเกิดขึ้นในจุบัน เพราะฉะนั้นจึงมิได้กระทำการตามที่ได้ทรงตั้งพระราชหฤทัยจะพระราชทานเลี้ยงทัพกองทหาร ถึงมีเหตุอัน

เศร้าโศกนี้ก็ดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานนำอาหารมาพระราชทานเลี้ยงทหารณะที่โรงเรียนนายร้อยหลังพระราชวังสราญรมย์ ทั้งนี้นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง

วันที่ ๓ พฤศจิกายน ยังคงมีการรับและจ่ายสิ่งของกันอีกทั้งวัน ครั้นเวลาค่ำวันนั้น เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมได้มีการเลี้ยงต้อนรับทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามในศาลาว่าการกระลาโหม บันดานายและพลทหารทุกคนได้รับเลี้ยงในครั้งนี้ นอกจากนี้เพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ซึ่งกลับ เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมได้เชิญนายทหารชั้นผู้ใหญ่มาด้วยประมาณ ๖๐ นาย

รุ่งขึ้นวันที่ ๔ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ นับว่าทหารกองบินทหารบกซึ่งยกไปในราชการสงครามเป็นอันเสร็จราชกิจ นายสิบพลทหารได้ปลดเป็นกองหนุนเดินทางกลับไปอยู่ตามภูมิลำเนาของตน ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์ ซึ่งเป็นนายทหารประจำการทั้งสิ้นนั้น ได้มีคำสั่งให้กลับไปรับราชการตามเหล่าและชนิดของตนดังก่อนที่เข้าอาสา ทั้งนี้ตลอดจนนายทหารในกองทูตทหาร

ตอนที่ ๑๒

ความเป็นไปในส่วนหนึ่งแห่งกองบินทหารบก ซึ่งได้เลือกคัดไว้ให้อยู่รับการฝึกหัดให้มีความชำนาญยิ่งขึ้น

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ ๙ แห่งภาคนี้ว่า ทหารส่วนมากของกองบินทหารบกนั้น ในต้นเดือนเมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ ได้เดินทางกลับสู่พระนคร คงมีนายทหารนายสิบพลทหารในจำพวกที่ได้คัดเลือกไว้

สำหรับส่งไปเรียนเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ สำหรับใช้เป็นครูหรือฝึกหัดในกรมอากาศยานทหารบกในกรุงสยามอีกต่อไปเท่านั้น ลำดับนี้จักได้กล่าวถึงความเป็นไปของพวกกองบินทหารบกซึ่งได้คัดเลือกไว้นั้น

๑) โรงเรียนการบินทางทเล ตำบลซังต์ ราฟาเอล (St. Raphaël)

โรงเรียนการบินทางทเลตำบลซังต์ ราฟาเอล (Centre d' Aviation Maritime de St. Raphaël) ตั้งอยู่รายทเลทางทิศใต้ของประเทศฝรั่งเศสในระหว่างเมืองตูล็อง (Toulon) กับเมืองนิซ์ (Nice) ในมณฑลวาร์ (Var)

ได้คัดเลือกนายทหารสัญญาบัตร์ ซึ่งสำเร็จการบินด้วยเครื่องบินบกและได้เคยไปเรียนการบินตามโรงเรียนพิเศษต่าง ๆ มาแล้ว ๓ นาย กับนายท่าม ๑ นาย ไปฝึกหัดเล่าเรียนในโรงเรียนนี้ นายร้อยตรี ถนอม วารรังสี เป็นหัวน่า นายทหารซึ่งได้รับคำสั่งให้ ไปเข้าโรงเรียนนี้ได้ไปรายงานตนเองต่อนายนาวาโท เดอะลาบอร์ด (Capitaine de Frégate J. de Labord) ผู้บังคับการโรงเรียนเมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ครั้นวันที่ ๖ เมษายน จึงได้เริ่มต้นฝึกหัดเล่าเรียน บันดานายทหารซึ่งส่งไปนี้ได้เรียนสำเร็จตามหลักสูตร์และได้รับ ใบประกาศนียบัตร์ของโรงเรียนทุกนาย วันที่ ๘ กรกฎาคม เป็นอันเสร็จการเรียน เดินทางกลับไปรวมที่กรุงปารีส์

หลักสูตร์การฝึกหัดบินและการเรียนนั้น คือ

การฝึกหัดบินขั้นต้น

ก) ฝึกหัดใช้คันบังคับคุ้นเคยเครื่องบินทางทเลชนิด F. B. A. (Franco-

British Aviation) เครื่องยนต์ อีสปาโนซิด้า ๑๕๐ แรงม้า และหัดใช้คันบังคับเดี่ยว รวมเวลาบินทั้ง ๒ อย่างต้องได้ ๑๒ ชั่วโมง

ข) ฝึกหัดใช้คันบังคับคู่ด้วยเครื่องบินทางทเดรนิด D. D. (Donnot Donhant) เครื่องยนต์อีสปาโนซูอิด้า ๑๕๐ แรงม้า และหัดใช้คันบังคับเดี่ยว

หลักสูตรการต่อปการบิน

ก) บินสูง ๕๐๐ เม็ตร์ ดับไฟดง ๙๐ องศายังจุดที่กำหนดให้ระยะไม่เกินกว่า ๑๐๐ เม็ตร์

ข) บินสูง ๑๕๐๐ เม็ตร์ พร้อมด้วยน้ำหนักบรรทุก บินอยู่ในระยับ ๑ ชั่วโมง

ค) บินทนเป็นเวลา ๒ $\frac{1}{2}$ ชั่วโมง ไม่กำหนดระยะสูง

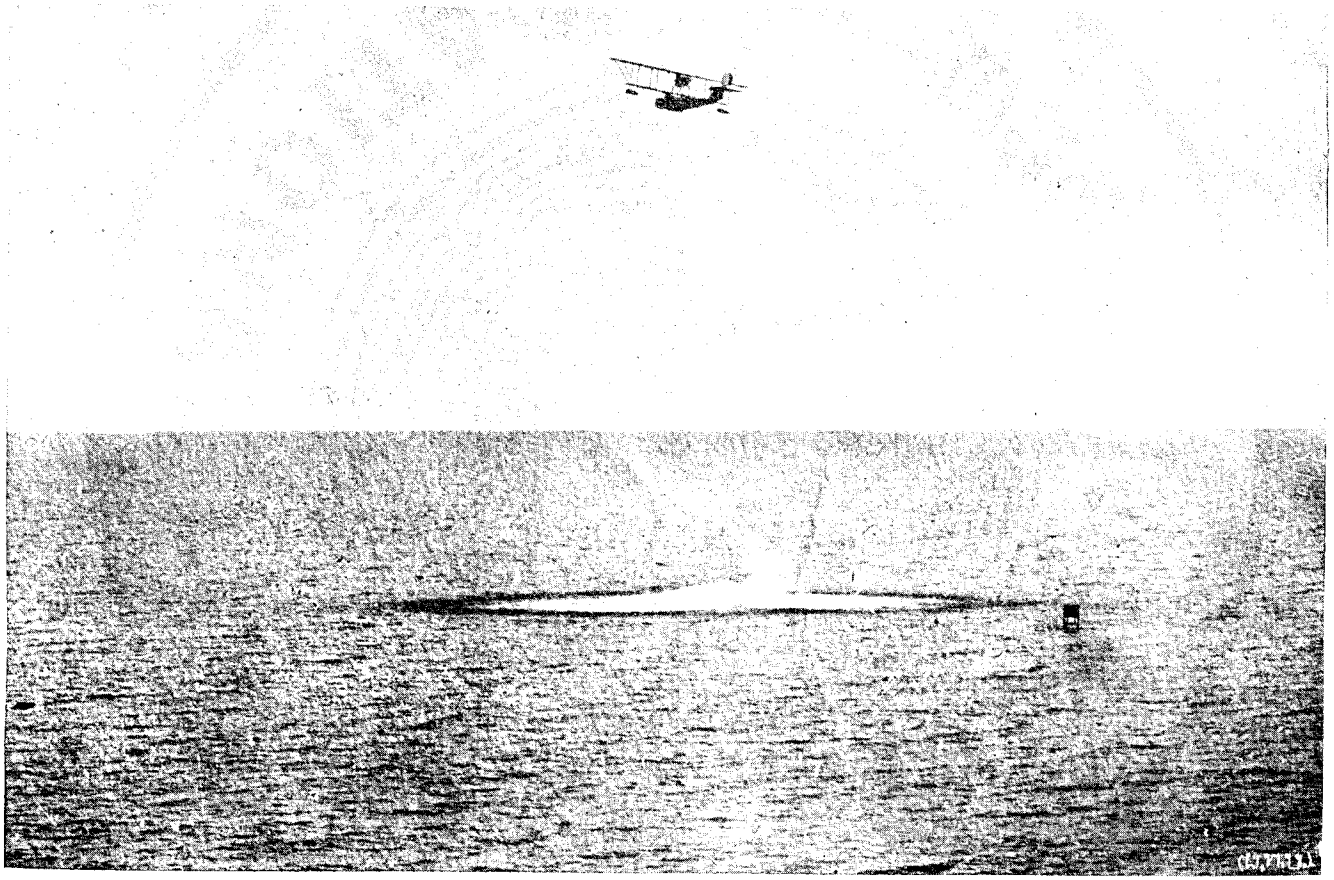
การศึกษาในห้องเรียนและการฝึกหัดเป็นผู้ตรวจการทางทเด

ก) คุณลักษณะ การดำเนินและการติดต่อโดยย่อแห่งเครื่องยนต์อีสปาโนซูอิด้า

ข) การปรับส่วนสำคัญของเครื่องบินทั้ง ๓ ชนิดให้ปรับเครื่องได้ตามสมควร

ค) การเดินทางด้วยแผนที่ทเดและเข็มทิศ

ง) การทิ้งลูกระเบิด และยิงปืนกลจากเครื่องบินไปยังที่หมายบนพื้นน้ำทเด และการยิงปืนกลบนพื้นดินยังที่หมายบนน้ำทเด

(ผ.ท.บ.)

นักบินไทยกำลังผึกหัดทิ้งลูกระเบิดที่ทเลใกล้เมืองซังต์ราฟาเอล.

ฆ) การใช้วิทยุโทรเลข และใช้อาณัติสัญญาต่าง ๆ

ฉ) การลาดตระเวนทางทเล

ช) การทำลายเรือใต้น้ำและที่หมายบนพื้นน้ำ

ซ) กลยุทธ์ของเครื่องบินทเล

ฌ) การเลี้ยงการบำรุงและการใช้นกพิราบส่งข่าว (รอเรียนพิเศษ)

ญ) การวัดกำลังความเร็วของลม (รอเรียนพิเศษ)

การฝึกหัดเป็นนักบินรบ

ก) หัดบินด้วยเรือบินชนิด D. D. (Donnot Donhant.) เครื่องยนต์ อีส์ปาโนซุยซ่า ๒๐๐ แรงม้า

ข) หัดบินด้วยเครื่องบินชนิด T. (Tellier) เครื่องยนต์อีส์ปาโนซุยซ่า ๒๐๐ แรงม้า

ค) หัดบินด้วยเครื่องบินชนิด F. B. A. (Franco - British Aviation) เครื่องยนต์ อีส์ปาโนซุยซ่า ๒๐๐ แรงม้า

๒) เข้าตำรองราชการและฝึกหัดเล่าเรียนในกองบินทหารบกฝรั่งเศส ซึ่งทำการยึดดินแดน

เมื่อผู้ช่วยทูตในราชการทหารได้ตกลงในการที่จะส่งนายทหารไปฝึกหัดเล่าเรียนการบินต่อกับเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสแล้ว เป็นเวลาที่กองบินทหารบกต่าง ๆ ของกองทัพฝรั่งเศสเข้าไปยึดอยู่ในดินแดนเยอรมัน โดยมาก เพราะฉะนั้นจึงได้ส่งนายทหารนายดิบพลทหารกองบินไทยไปตำรองราชการ

ในกองบินยึดดินแดนซึ่งฝ่ายฝรั่งเศสได้ส่งเข้าไปไว้ในแดนเยอรมันด้วย กับบางพวกได้ไปอยู่ในมณฑลดอร์แรน

นักบินรับไล่ ๘ นาย นักบินทิ้งลูกระเบิด ๔ นาย ผู้ทิ้งลูกระเบิด ๖ นายและนายสิบพลทหารเจ้าน่าที่อื่น ๆ อีก ๖ นาย รวม ๒๔ นาย ทั้งนี้ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปจากที่อยู่ตำบลต่าง ๆ ให้ไปถึงเมืองนางซี่ (Nancy) ในประเทศฝรั่งเศสในวันที่ ๒๘ เมษายน เมื่อได้ไปถึงตามกำหนดแล้วได้รับคำสั่งให้แบ่งนักบินรับไล่เป็น ๒ พวก ๆ ละ ๔ นาย พวก ๑ ให้ไปประจำในกองบินใหญ่ที่ ๑ ฝรั่งเศส ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลอาเซโลต์ (Azélot) อีกพวก ๑ นั้นไปประจำในกองบินใหญ่ที่ ๒ ฝรั่งเศส ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลโฟรลัวส์ (Frolois) ส่วนนักบินทิ้งลูกระเบิดกับผู้ทิ้งลูกระเบิดนอกนั้นได้รับคำสั่งให้ไปประจำในกองบินใหญ่ที่ ๑๓ ฝรั่งเศส ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองนอยสตัดต์มณฑลปาลาติหนาต (Neustadt, Palatinat) ในประเทศเยอรมะเนีย พวกนักบินและผู้ทิ้งลูกระเบิดนี้ได้แบ่งกันขึ้นอยู่ในกองบินน้อยที่ ๓ และที่ ๔ แห่งกองบินใหญ่ที่ ๑๓ บัดนี้พวกนักบินต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วนี้ขึ้นอยู่ในบังคับบัญชารองกองพลใหญ่นักบิน (Division Aérienne) นายพันเอก เดอะโวกร์โน (Colonel de Vaugrenaud) เป็นผู้บัญชาการขึ้นตรงกับจอมพล เปตัง (Meréchal Pétin)

ครั้นต่อมาพวกนักบินรับไล่ซึ่งอยู่ที่ตำบลโฟรลัวส์ได้ย้ายไปอยู่ที่เมืองสไปย์แอร์ ในมณฑลปาลาติหนาต เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ในเวลาใกล้วันทำสัญญาสันติภาพได้ยกไปรักษาที่เมืองกรีสไฮม์ (Griesheim)

ในมณฑลเฮสเซน (Hessen) ประมาณ ๒ สัปดาห์ แล้วจึงกลับมาอยู่ที่เมืองสไปย์แอร์ดามเดิม

ส่วนพวกนักบินขับไล่ที่ตำบลอาเซโลท์นั้น วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ได้รับคำสั่งให้ออกเดินทางย้ายไปอยู่ที่เมืองครอยซ์นาค (Kreuznacch) ในมณฑลไรน์ลันด์ (Rheinland) ในการย้ายคราวนี้บันดานักบินไทยได้บินไปโดยเครื่องบินชนิดสปัด (Spad) เครื่องยนต์อีสปาโนซูอิซ่า ๒๒๐ แรงม้า เดินทางไปพร้อมกับนักบินฝรั่งเศสเป็นหนทางประมาณ ๓๐๐ กิโลเมตร์ บันดานักบินไทยได้นำเครื่องบินไปถึงที่หมายเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ. ศ. ๒๔๖๒ โดยเรียบร้อยทุกคน

อนึ่งในระหว่างที่นักบินไทยเข้าสำรองราชการในกองบินใหญ่,น้อย ของฝรั่งเศสนั้น ได้รับการฝึกฝนในการบินและการสังเกตรวมกับนักบินฝรั่งเศส แต่การฝึกหัดเล่าเรียนในเวลานั้นนับว่ากระทำกันน้อย เพราะการศึกได้ดังบดงแดว

ครั้นใกล้เวลาที่กองทหารบกรถยนต์จะเดินทางกลับสู่พระนคร บันดานักบินเฉพาะผู้ที่ทุกรเบิดจึงได้รับคำสั่งให้เดินทางกลับกรุงปารีส

พวกที่อยู่ในเมืองครอยซ์นาคได้เดินทางกลับในวันที่ ๗ กรกฎาคม พวกที่อยู่ในเมืองนอยสตัดต์และเมืองสไปย์แอร์ได้เดินทางกลับกรุงปารีส ในวันที่ ๗ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๖๒

๓) การเรียนเพื่อให้มีความชำนาญในหน้าที่ของผู้ตรวจการจากเครื่องบิน

พวกที่จัดส่งไปฝึกหัดเรียนเป็นผู้ตรวจการจากเครื่องบินตามที่ได้กล่าว

มาแล้วในตอนที่ ๗ ว่าได้ส่งไปเข้าโรงเรียนตรวจการจากเครื่องบินตำบลซาเปด ต่ำแรน แต่พอเรียนจบยังมิทันจะได้มีความชำนาญเพียงพอ โรงเรียนได้ยกเลิกเสีย ฉะนั้นทางราชการทหารจึงได้พยายามที่จะหาโอกาสส่งผู้ตรวจการไปฝึกหัดให้มีความชำนาญยิ่งขึ้นอีก ให้ใช้การได้อย่างบริบูรณ์ แต่ถึงจะได้พยายามเพียงใดพวกนี้ก็ยังคงอยู่ในระหว่างเคราะห์ร้าย ไปถึงที่ไหนที่นั่นเป็นต้องยุบโรงเรียน ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

พอกองบินทหารบก (ส่วนใหญ่) กลับกรุงเทพฯ แล้ว ทางราชการได้ส่งพวกผู้ตรวจการไปสำรองราชการในกองบินของกองทัพน้อยที่ ๗ ซึ่งเวลานั้นตั้งอยู่ที่เมือง เม็ตซ์ (Metz) ไปอยู่ได้ ๒ วันยังมิทันจะได้เริ่มฝึกหัด ได้มีคำสั่งสำหรับทหารบกของฝรั่งเศสให้ยุบกองบินกองนี้เสีย ฝ่ายเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสจึงได้พยายามจะส่งพวกผู้ตรวจการทหารไทยไปเรียนกับกองอื่นอีก

วันที่ ๒๗ เมษายน ได้ย้ายไปสำรองราชการในกองบินที่เมืองลันเดา (Landau) พอไปถึงแล้วรายงานตนเองเสร็จแล้ว ก็ได้ทราบข่าวว่ากองบินกองนี้มีคำสั่งให้ยุบเลิกเหมือนกัน

โดยความเอื้อเฟื้อแห่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศส ได้ช่วยจัดการส่งพวกผู้ตรวจการทหารไทยไปสำรองราชการกองบินที่เมือง ไมนซ์ (Mainz) แต่ในกองนี้หาเครื่องใช้สอยบริบูรณ์ไม่ ได้ทำการถ่ายรูปเล็กน้อยเท่านั้นก็หมดเวลา และทั้งประกอบกับดินฟ้าอากาศในฤดูนั้นไม่ดีด้วย

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ได้ไปสำรองราชการอยู่กับฝูงเครื่องบินที่เมืองบิตช์ (Bitche) ๓ คนพออยู่ได้ ๓ วันกองนี้ได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่เมืองนอยส์ดัดท์ ฉะนั้นผู้ตรวจการทหารไทยจึงได้ย้ายไปประจำกองนี้ ซึ่งยังคงตั้งอยู่ที่เมืองบิตช์ กองนี้เป็นกองฝึกหัดยิงปืนใหญ่ (Cours de Tir Bitche) ในระหว่างที่อยู่ในเมืองบิตช์นี้ ได้รับความรู้คือ

ก. ได้ดูวิธีปฏิบัติการยิงปืนใหญ่ขนาด ๗๕ และ ๑๕๕ ม.ม.

ข. ได้รับการตรวจลูกกระสุนตกบนหอตรวจการยิงปืนของทหารปืนใหญ่

ค. ได้เห็นผลและอำนาจและความแม่นยำของปืนใหญ่ชนิดต่าง ๆ

ง. ได้เห็นวิธีจัดการติดต่อระหว่างกองทหารปืนใหญ่กับผู้ตรวจลูกกระสุนตกจากเครื่องบิน

จ. ได้รับทำการตรวจลูกกระสุนตกบนเครื่องบิน

ผู้ตรวจการจากเครื่องบินทหารไทยได้ไปอยู่ที่เมืองบิตช์ในครั้งนี้จนถึงวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ วันที่ ๙ มิถุนายนได้ย้ายไปสำรองราชการในกองบินที่เมืองนอยส์ดัดท์อีก โดยหวังว่าจะได้ฝึกหัดเรียนการถ่ายรูปต่อไป แต่เมื่อไปอยู่แล้วหาได้มีโอกาสที่จะฝึกหัดเล่าเรียนไม่ เพราะในการงานประจำวันของกองบินฝรั่งเศสในขณะนั้นมิได้มีการฝึกหัดสั่งสอน เมื่อมีการต้องย้ายและไปถึงไหนกองบินหรือโรงเรียนนั้นต้องยุบเลิกบ่อย ๆ เช่นนี้ เลยเป็นอันเลิกการที่จะเรียนต่อไป พอดีใกล้เวลาที่กองทหารบกรถยนต์จะกลับกรุงปารีส พวกผู้ตรวจการจึงกลับไปกรุงปารีสก่อน

การที่กองบินฝรั่งเศสยุบเลิกเสียบ่อย ๆ นั้น เพราะในระหว่างสงคราม กองทัพฝรั่งเศสมีกองบินมากหลายกอง พอศึกสงบและปลดนายทหารกองหนุนและนายสิบพลทหารซึ่งรับราชการมาตั้ง ๓_๔_๕ ปีแล้วนั้นออกเป็นกองหนุน ก็จำเป็นต้องยุบกองบินไปด้วยเหมือนกัน

๔) การส่งพวกช่างเครื่องยนต์ไปฝึกหัดเล่าเรียนพิเศษเพิ่มเติม

ก) โรงงานตำบล ซังต์คลูด์ (St. Cloud) เป็นโรงงานของหลุยส์ เบ่ลริโอต์ (Louis Blériot) ซึ่งเป็นโรงงานสร้างเครื่องบินชนิดสัมพันธ์และเป็นโรงงานซึ่งมีสัญญากับรัฐบาลของฝรั่งเศส วันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้ส่งนายทหารสัญญาบัตร์ ๑ นายไปฝึกหัดในโรงงานนี้ แต่พอไปอยู่ได้ ๒ สัปดาห์ก็ถึงเวลาที่โรงงานนี้หมดสัญญากับรัฐบาลฝรั่งเศส ฉะนั้นจึงเลิกไม่ทำเครื่องบินต่อไป จึงได้จัดการย้ายนายทหารไปอยู่ในโรงงานที่ตำบลอื่นต่อไป คือ ที่

ข) โรงงานตำบล ลาเอ คูร์เนอฟ (Laé Cournèuve) เป็นโรงงานของ แบร์นาร์ด์ (Bernard) วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ นายทหารซึ่งย้ายไปได้ไปถึง ได้เข้าทำการดูการช่างไม้ ๒ เดือน ในพแนกช่างเหล็กกระบังถังน้ำหล่อ และการติดต่อระหว่างเครื่องยนต์กับเครื่องบิน ๑ เดือน ในพแนกปรับเครื่องต่าง ๆ คือโครงลำตัว, ฐานต่าง, ปีก, การประกอบเครื่องยนต์ติดกับเครื่องบิน ๓ สัปดาห์ แล้วย้ายไปดูการที่ตำบล เลอะบูร์เจต์ (Le Bourget) ซึ่งเป็นสนามทดลองเครื่องบินอีก ๒ สัปดาห์ รวมทั้งสิ้นเป็นเวลา ๔ เดือน แล้วจึงเดินทางกลับไปกรุงปารีส

ก) โรงงานตำบลวิลล่า คูเบ้ลย์ (Villa Coublay) เป็นโรงงานของหลุยส์ เบรเกต์ (Louis Bréguet) ตั้งอยู่ที่ตำบลเวลิซี่ (Vélizy) จังหวัดเซน เอต์ อวส (Seine et Oise) วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้จัดส่งนายสิบช่างเครื่องยนต์ไปฝึกหัด ๓ นาย ได้ทำและดูการโดยตลอดจนถึงวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ จึงได้กลับไปกรุงปารีส

ง) โรงงานที่ บุลวาร์ด์ เค็ลแลรมันน์ (Bd. Kellermann) เป็นโรงงานสร้างเครื่องยนต์ชนิด โรน (Rhône) ตั้งแต่วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ จนถึงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้จัดส่งนายสิบช่างเครื่องยนต์ไปประจำทำงานอยู่ในโรงงาน ๓ นาย

จ) โรงงานตำบล ล่า วาลัวร์ (La Valoire) เป็นโรงงานสร้างเครื่องยนต์ชนิด เรอะโนล์ด์ ตั้งแต่วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ จนถึงวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้จัดส่งนายสิบพลทหารช่างเครื่องยนต์ไปประจำทำงานในโรงงานนี้ ๔ นาย

ฉ) โรงงานตำบล บัวส์ โคล็องบ์ส์ (Bois-Colombes) เป็นโรงงานสร้างเครื่องยนต์ชนิด อิสปาโนซุอิส่า (Hispanosuiza) ได้ส่งนายสิบพลทหารรวม ๓ นายไปประจำทำงานอยู่ในโรงงานนี้ เข้าทำการอยู่ตั้งแต่วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑ จนถึงวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๖๒ จึงได้ออกจากโรงงาน

ช) โรงงานเยจี แฟร์รส์ (Régy Frères) เป็นโรงงานสร้างใบพัดเครื่องบิน วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑ ได้จัดส่งนายสิบพลทหารรวม ๔ นายไปฝึกหัดทำการในโรงงานนี้ กิจการที่ได้ทำนั้นคือ หลากใบพัดเครื่องบินและการซ่อมใบพัด นอกจากนั้นได้ดูงานทั่วไปในโรงงานนี้ด้วย ทหารไทยได้อยู่ในโรงงานจนถึงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๖๒

ซ) โรงงานโกมองต์ (Establissement Gaumont) ถนนคาร์ดุชชี่ (Carducci) ได้จัดส่งพลทหารไปฝึกหัดการปรับชำระถ้างเครื่องดีนาโมแบบต่าง ๆ ซึ่งใช้ประกอบกับการวิทยุโทรเลขสำหรับอากาศยาน ทหารได้ไปเรียนตั้งแต่วันที่ ๑๔ เมษายน จนถึงเดือนกรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๖๒

๕) โรงเรียนการวิทยุโทรเลขตำบลแซ็สซ็อง (Cesson)

โรงเรียนการวิทยุโทรเลขตำบลแซ็สซ็องนี้ตั้งอยู่ใกล้ป้อมแคนโบ้ต เป็นโรงเรียนสำหรับฝึกหัดสั่งสอนทหาร สำหรับใช้ในการวิทยุโทรเลขบนเครื่องบิน

ได้จัดให้นายทหารจากกองทหารบกรถยนต์ซึ่งเคยเป็นนายทหารช่างมาแต่กรุงสยาม ๑ นายกับมีล่าม ๑ นาย ไปเรียนตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤษภาคม จนถึงวันที่ ๙ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๖๒ นายร้อยเอก ติเยร์แบร์ต์ (Capitaine Tierbert) เป็นผู้บังคับการโรงเรียน ได้เรียนการใช้เครื่องวิทยุโทรเลขกับการปรับเครื่อง นอกนั้นได้ฝึกหัดให้มีความชำนาญ

๖) โรงเรียนฝึกหัดคัดคนตำบลออดเดอร์ช็อต ในประเทศอังกฤษ

โรงเรียนฝึกหัดคัดคนตำบลออดเดอร์ช็อตนี้ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของกรุง

ตอนตอนในมณฑลแฮ็มเชียร์ (Hamshire) เป็นโรงเรียนสำหรับนายทหารและนายสิบฝึกหัดเพิ่มเติมในวิชาตัดตน, พันตาบ, แทงบั้น, ต่อยมวยและปล้ำต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อสำหรับใช้เป็นครูสอนทหารกรมกองของตนต่อไป

จำนวนทหารที่ส่งไปเข้าโรงเรียนนี้ คือ นายทหารสัญญาบัตร ๔ นาย (เป็นล่าม ๑ นาย) นายสิบ ๖ รวมทั้งสิ้น ๑๐ นาย นายร้อยโท แถ่ง ประจันบาน เป็นหัวน่าควบคุม วันที่ ๒ เมษายน พ. ศ. ๒๔๖๒ ทหารไทยได้ไปถึงโรงเรียน รุ่งขึ้นวันที่ ๓ ได้ตั้งต้นฝึกหัด เมื่อเสร็จการเรียนแล้วได้อยู่รับการฝึกฝนให้มีความชำนาญอีกต่อไปจนถึงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม

หลักสูตรการเรียนและการฝึกหัดนั้น มีดังนี้

๑) เรียนในห้องเรียน

ก. สอนส่วนร่างกายของมนุษย์ให้ทราบว่าส่วนใดสำคัญอย่างไร

ข. คุณลักษณแห่งการฝึกหัดตัดตน

ค. วิธีดำเนินการฝึกหัด

๒) การฝึกหัดในสนาม

ก. การแทงบั้น

ข. การพันตาบ

ค. การต่อยมวย

ง. การปล้ำ

จ. การตัดตน

ฉ. การกีฬา

บัดนายทหารและนายสิบไทยซึ่งส่งไปศึกษาในโรงเรียนนี้ ได้เรียนสำเร็จเป็นผลดี ได้รับประกาศนียบัตร์ของโรงเรียนทุกนาย ในการสอบความสามารถนั้น ทหารไทยได้รับรางวัลของโรงเรียนดังจะได้นำรายนามมากล่าวต่อไปนี้

๑ รางวัลถ้วยเงิน สำหรับแต้มสูงในการยิกหัดทั่วไป
จ่านายสิบ มาก ทรงศัย์

๒ รางวัลเหรียญที่ระฦก สำหรับแต้มที่ ๒ ในการยิกหัดทั่วไป
นายร้อยโท แฉ่ง ประจันบาน

๓ รางวัลเหรียญที่ระฦกสำหรับการพันตาย โดยฉเพาะ
นายสิบโท จ้อย ไวเนตร์

๔ รางวัลเหรียญที่ระฦก สำหรับการปล้ำโดยฉเพาะ
นายร้อยโท จรูญ โชติกสเรียร

๕ รางวัลเหรียญที่ระฦก สำหรับการต่อยมวยและการกิพา
จ่านายสิบ มาก ทรงศัย์

จำนวนทหารไทยซึ่งส่งไปเข้าโรงเรียน ๑๐ นาย กึ่งจำนวนได้รับรางวัลของโรงเรียน ฉะนั้นเห็นได้ว่าการเรียนได้ผลนับว่าดีมาก

อนึ่งเมื่อเสร็จการเรียนจากโรงเรียนแล้ว ประจวบกับคราวมีการสแดงการกีฬาต่าง ๆ ที่โอลิมเบีย (Olympia) ในกรุงลอนดอน ซึ่งเป็นงานของทหาร โดยฉเพาะ เจ้าน่าที่ฝ่ายทหารอังกฤษได้ให้เกียรติยศเชิญทหารไทยไปสแดงในงานนี้ด้วย

บันดาทหารในกองบินทหารบกซึ่งมิได้ส่งกลับพระนครพร้อมกับกองบินทหารบก และได้คัดเลือกไว้สำหรับส่งไปเรียนวิชาเพิ่มพูนเป็นพิเศษนั้น ได้ไปเรียนตามสำนักต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว

ครั้นใกล้กำหนดเวลาซึ่งกองทหารบกรถยนต์จะกลับจากประเทศเยอรมะเนียมาประเทศฝรั่งเศสเพื่อเดินทางกลับพระนคร คือตั้งแต่กลางเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๒ เป็นต้นไป ผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามจึงได้สั่งให้บันดานายและพลทหารมารวมกันที่กรุงปารีส ผู้ซึ่งมีน่าที่ทางราชการในกรุงปารีสได้จัดให้พักอยู่ในสโมสรทหารไทยในกรุงปารีส นอกนั้นให้ไปรวมอยู่กับกองทหารบกรถยนต์ไทยที่เมืองซังต์เจรแมง (St. Germain en leye) ใกล้กับกรุงปารีส นั้นอยู่ในบังคับบัญชาของผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ต่อไป ในระหว่างที่ยังพักอยู่นั้น นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ได้จัดการให้นายสิบและพลทหารได้ไปดูสนามรบณะเมืองแรงส์ การเดินทางรถไฟและการเดินทางเรือกลับประเทศสยามนั้น ได้กระทำรวมกับกองทหารบกรถยนต์ ดังจะได้กล่าวต่อไปในภาคของกองทหารบกรถยนต์

ถึงแม้ว่ากองบินทหารบกจะมิได้เข้ากระทำสงครามต่อสู้กับข้าศึก โดยเหตุที่การสงครามได้สงบลงก่อนเวลาที่เสร็จการฝึกหัดเล่าเรียนก็ดี แต่ก็ได้มีโอกาศศึกษาการบินในสาขาต่าง ๆ เป็นอันมาก ถ้าแม้มิได้ไปในงานนี้แล้วคงจะไม่มีโอกาศได้ศึกษาถึงเพียงนี้ เพราะฉะนั้นนับว่าเป็นโชคดีของกองบินทหารบก ในการที่ได้ฝึกหัดเล่าเรียนวิชาอันน่ารู้กลับมาสู่ชาติบ้านเมือง

เพื่อบำรุงการบิน อันนับว่าจะเป็นการสำคัญที่สุดในสมัยปัจจุบันและอนาคต ฉะนั้นนับว่าพระราชประสงค์ในการที่จะให้กองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม ดังเกตุจดจำกิจการในทางความชำนาญของสัมพันธมิตร์ เพื่อนำมาเป็นหลักบำรุงกองทัพบกไทยให้มีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นอีกนั้น เป็นอันสำเร็จผลสมดังพระราชประสงค์

ภาคพิเศษ

พระราชพิธีปฐมกรรม
นมัสการพระรัตนไตรย และบวงสรวงยุคลมหาราช
มหาจักรีบรมราชวงศ์
เนื่องในการที่ประเทศสัมพันธมิตร์หมู่ใหญ่มีชัย

ในระหว่างเวลาซึ่งกองทหารปืนกระสุนวิถีของไทยยังกำลังทำการอยู่ในยุทธบริเวณปรังเศส และกองบินทหารบกไทยกำลังฝึกหัดสำหรับเครื่องบินเข้าสู่ยุทธบริเวณนั้น ได้มีข่าวทางราชการส่งจากอรรคราชทูตในยุโรปมายังพระนคร ว่าข้าศึกยอมแพ้ ความดังแจ้งอยู่ในประกาศพระราชกระแสเรื่องสัมพันธมิตร์มีชัย ดังจะได้นำมาลงไว้ต่อไปนี้

(ตำนา) ประกาศพระราชกระแสร
เรื่องสัมพันธมิตร์มีชัย

"เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ศกนี้ ข้าพเจ้าได้ชักชวนชาวสยามให้พร้อมใจกันน้อมใจนมัสการอันเชิญคุณพระศรีรัตนไตรย กับทั้งพระบุญญาบารมีในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีแห่งบรมราชจักรีวงศ์มาส่งเสริมให้กำลังทหารของสัมพันธมิตร์หมู่ใหญ่มีชัยชำนะแก่เหล่าศัตรู ขณะนั้นกองทัพบกฝ่ายศัตรูกำลังได้เปรียบ เพราะได้สามารถตีกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร์ร่นถอยมามากจำเดิมแต่วันที่ ๒๑ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ จึงมีใจยิ่งเหิมเข้าตีอีก

โดยถือว่าจะประหาญกองทัพสัมพันธมิตร์ให้แตกหมดสาย ถึงต้องยอมขอร้องส่งบศึก แต่ทหารสัมพันธมิตร์ของเราผู้องอาจกล้าแข็งอย่างเยี่ยมยอดหาได้ย่อท้อไม่ ได้รบรับประทังไว้แล้วกลับดี เวลาได้ล่วงพ้นมาไม่เต็มสี่เดือน บัดนี้กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร์กลับมีชัยอย่างใหญ่หลวง ฝ่ายสัตรูต้องถอยทัพไปทุกทิศทุกด้านทั่วสกลโลก คือทั้งในดินแดนสิเบเรียทวีปอาเซียภาคเหนือ ในดินแดนเมโสโปตาเมียทวีปอาเซียภาคตวันตกเฉียงใต้ ในดินแดนปาเล็สตินาและสีเรียทวีปอาเซียภาคตวันตก ในแหลมบัลข่านทวีปยุโรปภาคตวันออกเฉียงใต้ ในอิตาเลีย ในประเทศฝรั่งเศสและเบ็ลเยี่ยมตลอดถึงในแดนวันนูร์มันณะประเทศรุสเซียภาคเหนือ ชาติราชสัตรูเริ่มยอมแพ้เป็นลำดับกันไป คือบุลกาเรียก่อนแล้วตุรกี ต่อนั้นเอาสเตรียฮุงกาเรียก็วางอาวุธ ในที่สุดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายนนั้น อันตรงกับวันบรมราชาภิเศกเถลิงถวัลยราชสมบัติของเรา ผู้แทนกองทัพเยอรมันได้ยอมลงนามในสัญญาอย่างศึกยอมแพ้ราบแก่ฝ่ายเรา ยอมถอนทหารจากดินแดนฝ่ายสัมพันธมิตร์ซึ่งฝ่ายเราได้บังอาจเข้ายึดไว้นั้นทั้งหมด ข้ายอมถอยไปจนข้ามลำน้ำไรน์ ให้กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร์เข้ายึดดินแดนเยอรมันทางฝั่งซ้ายของลำน้ำไรน์ไว้เพื่อเป็นประกัน ยอมยกเรือรบเล็กใหญ่ปืนใหญ่ปืนน้อยให้แก่ฝ่ายเราเป็นจำนวนมาก เรือรบที่เหลือนอกจากนั้นแล้วก็ต้องปลดอาวุธออกหมด สัญญาที่ราชสัตรูได้บังคับให้ชาวรุสเซียและรูมาเนียต้องจำใจยอมทำ คือเป็นผลของชัยชำนะของฝ่ายสัตรูนั้น ก็ต้องยอมเลิกฉีกทิ้งละลายสูญ เห็นได้ชัดว่ามหาชัยชำนะได้มีแก่ชาติสัมพันธมิตร์หมู่ใหญ่ สัตรูทั้งหลายยอมแพ้อย่างราบคาบขึ้นมาแล้ว

ดังนี้ข้าพเจ้าจึงมีศรัทธาเต็มไปด้วยปีติปราโมทย์ เพราะการที่สัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ได้มีชัยดังนี้ก็แปลว่า ธรรมานุภาพ ได้มีชัยแก่อนยานุภาพ อารยะธรรมได้มีชัยแก่อนารยะธรรม เป็นที่เชื่อได้ว่าต่อไปธรรมานุภาพจะเป็นใหญ่ในโลกนี้ ไม่ว่าชาติใหญ่ชาติน้อยปานใดจักต้องมีสิทธิภาพเท่ากัน ชนทุกชาติทุกภาษามีโอกาสประกอบอาชีวะโดยความสุขปราศจากภยันตราย บำรุงตนบำรุงชาติบ้านเมืองมารดาให้ดำเนินสู่ความเจริญยิ่งพร้อมด้วยไมตรีอันดีกับสมาชิกชาติ ปราศจากการรังแกข่มเหงซึ่งกันและกัน

ดูรชนไทยทั้งหลาย ความสุขอันวิเศษล้ำเลิศนี้ได้กลับมีในโลกแล้ว เพราะความองอาจกล้าหาญแห่งทหารบกทหารเรือฝ่ายสัมพันธมิตรของเรา และน้ำใจอันเข้มแข็งของชาติสัมพันธมิตรนั้น ๆ กับทั้งพวกเราผู้เป็นพุทธศาสนิกชนต้องถือว่าคุณพระศรีรัตนไตรยซึ่งเราได้นมัสการบูชาอยู่ทุกเช้าค่ำ และพระบุญญาบารมีในสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าประมุขแห่งชาติไทย ซึ่งได้ทรงดำเนินไปแล้วนั้น ได้ช่วยนำมาซึ่งชัยชำนะในวันนี้ ในวันที่ ๒ ขึ้น ๑ ค่ำ อันเป็นวันอภิลักฤกษ์ตรงกับวันบรมราชาภิเศกสมโภชของข้าพเจ้านี้ ข้าพเจ้าจะไปยังท้องสนามหลวง กลางพระนคร แล้วพร้อมด้วยพระราชวงศ์ รัฐมนตรี ทหารบกทหารเรือเดียวกันของข้าพเจ้า จะกระทำการเคารพนมัสการ พระมหาเจดีย์อันเป็นปฏิมากร แห่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และรูปสมเด็จพระบรมราชบรมบพิตร สมเด็จพระรามาธิบดีทั้ง ๔ พระองค์ ในประวัติศาสตร์ สมเด็จพระศรีสุริโยทัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช อันเป็นคุณพระศรีรัตนไตรยกับทั้งพระบุญญาบารมีในสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าของข้าพเจ้า ได้คุ้มครองรักษาชาติไทยเรา และชาติสัมพันธมิตรทั้งปวง

เพื่ออยู่ในความสุขสันติภาพชั่วกาลนาน ทั้งได้รับผลดีแห่งชัยชำนะนั้นอย่างเต็มที่ พสกนิกรคนไทยผู้ใดสามารถจะมายังท้องสนามหลวงได้ในวันนั้น จงมายังที่นั้น ที่จะทำได้พร้อมกันต่อข้าพเจ้า แสดงความสามัคคีของชาติไทยให้ประจักษ์แก่ตาโลก ถ้าผู้ใดมิสามารถจะมาได้จงตั้งใจน้อมนบนมัสการพระศรีรัตนไตรย และระลึกถึงพระเดชพระคุณสมเด็จพระมหากระษัตริย์ ซึ่งได้ทรงปกป้องรักษาชาติไทยมาแล้วในหนหลัง พร้อมใจกันอันเชิญคุณพระศรีรัตนไตรย กับทั้งพระบุญญาบารมี ในสมเด็จพระมหากระษัตราธิราชเจ้านั้น ๆ ให้ประสาทผลดีเช่นเดียวกับที่เราหวังดังกล่าวมา

อนึ่งเพื่อแสดงน้ำใจยินดีด้วยกับชาติสัมพันธมิตร์ของเราในการที่ได้ร่วมกันมีชัยแก่เหล่าสัตรู ข้าพเจ้าขอชักชวนให้คนไทยทั้งหลายตกแต่งบ้านเรือนด้วยธงทิวในวันที่ ๒ ธันวาคมนี้ เพื่อเป็นที่รื่นเริงสบายใจทั่วกัน และในวันนั้นให้กระทรวงทบวงการหยุดงานเสียวัน ๑ เพื่อให้ข้าราชการสามารถมาประชุมพร้อมกันณะท้องสนามหลวงได้โดยสดวก.

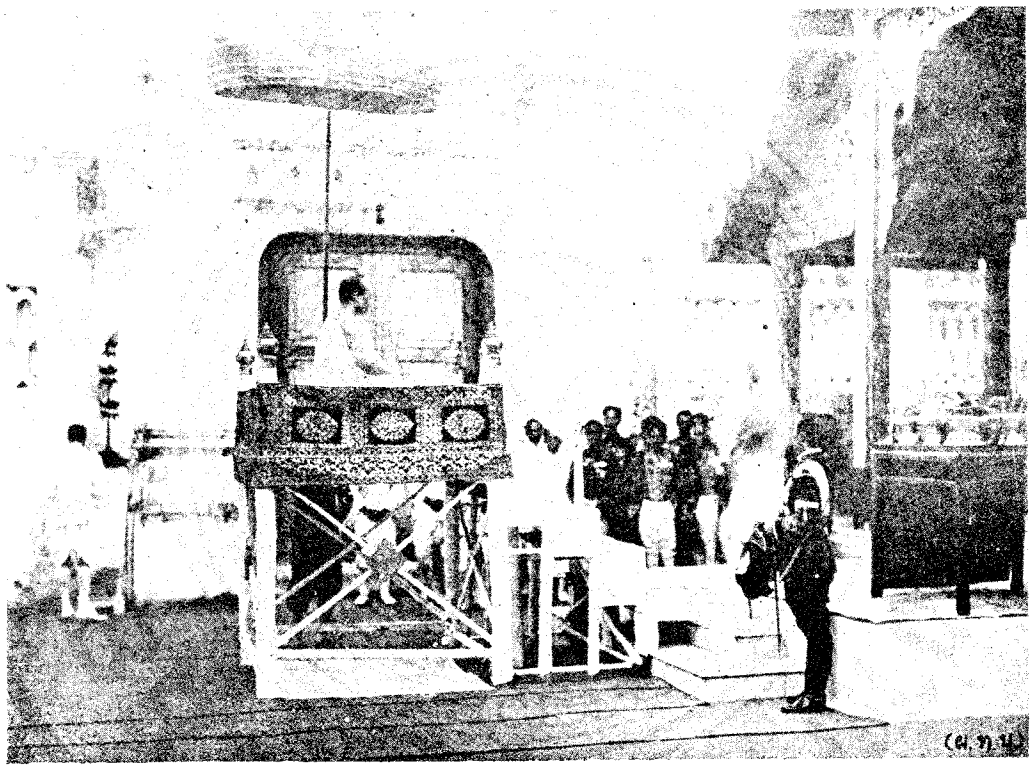
(พระบรมนามาภิธัย) ราม ป. ร.

พระที่นั่งอัมพรสถาน

กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑"

เมื่อได้มีประกาศกระแสรพระบรมราชโองการแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าน่าที่พนักงานจัดเตรียมการพระราชพิธี ตั้งเกยไม้ไผ่หุ้มผ้าขาวติดผนังอินทรธนูที่ชลาด้านเหนือ พระที่นั่งจันทรทิพโยภาศ ทอดตั้งไม้มะเดื่อเป็นราชอาศน์บนเกยตั้งเครื่องสังเวยต่อขึ้นไปเกยทางทิศใต้ และตั้งพระแท่นสรงมุรธาภิเศกสนานด้านตวันตกพระที่นั่งจันทรทิพโยภาศ

(ผ.ท.บ.)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับบนเกยณะชาลาพระที่นั่งจันทรทิพโยภาส
ในการพิธีประถมกรรม เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ที่ท้องสนามหลวงด้านใต้ ตั้งพลับพลาทองใกล้ขอบสนามตรงประตูมณีนพรัตน์ มีเกยใหญ่ติดผนักอินทรธนู มีบันไดลงมายังพื้นชานเป็นทาง ทรงพระราชดำเนินติดต่อกับพลับพลาทอง ตั้งนพปดลเศวตรฉัตรกลางเกย ตั้งเครื่องถวายสักการะและเครื่องบวงสรวงทุกหย่อม และตั้งพระแท่นทรงกราบน่าเครื่องนมัสการ

มีปรำต่อเนื่องกับพลับพลา ๓ ด้าน ด้านเหนือเป็นที่เสนาบดีและผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศเฝ้า ด้านตวันตกและตวันออกเป็นปรำยาวตามโค้งสนามทั้ง ๒ ข้าง ฝ่ายซ้ายเป็นที่ข้าราชการฝ่ายทหาร ฝ่ายขวาเป็นที่ข้าราชการฝ่ายพลเรือนเฝ้า และแต่งท้องสนามหลวงปักเสาธงและผูกธงประดับรอบท้องสนามหลวง และเตรียมการอื่นไว้พร้อมสรรพ แล้ววันที่ ๑ ขึ้นวาคม พระพุทธศักราช๒๔๖๑ เวลาเย็นพรงสงฆ์ไทย ๔ รูป รามัญ ๔ รูป ได้สวดทำน้ำพระมุรธาภิเศกสนานณะพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์

ครั้นวันที่ ๒ ขึ้นวาคมเวลา ๑๕ นาฬิกา ๕๖ นาทีกับ ๑๕ วินาที เป็นปฐมฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งอัมรินทรวินิจฉัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานถานันดรแห่งเครื่องราชยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีแก่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการแล้ว เสด็พระที่นั่งจันทรทิพโยภาศ ทรงผลัดพระภูษาและทรงสภักเศวตร์พัศร์แล้ว เสด็จขึ้นเกยประทับเหนือตั่งอุทุมพรราชอาศน์ ทรงเหยียบไม้ชัยนาม ผันพระภักตร์สู่ทักษิณทิศ ทรงพระแสงดาบคาบค่ายพาดพระเพลาแล้ว พระราชครูวามเทพมุนี พราหมณ์พิธีถวายใบสมิทรงบัด แล้วพระสิทธิไชยบดีพราหมณ์พฤฒิบาศถวายน้ำสังข์สัมฤทธิ์ และน้ำพระเต้าประทุมนิมิตร์ข้าระพระบาทถ้างมลทิน ลงยังไม้ชัยนามให้ตกถึงพสุธาตามแบบทางไสยศาสตร์เสร็จ

แล้วเสด็จสู่พระแท่นมุรธาภิเศกสนาน โหรถือสังข์ใส่น้ำรดประโคมประโคมสังข์แตรและดุยดนตรี เจ้าพนักงานและพราหมณ์กวายน้ำตามราชประเพณีเสร็จแล้วเสด็จขึ้นทรงเครื่อง

ระหว่างนี้ที่ท้องสนามหลวงกลางพระนคร ทหารบกทหารเรือเสือป่านักรบเฉพาะซึ่งประจำราชการอยู่ในพระนครได้มาเข้าแถวอยู่น่าพลับพลาตามกำหนด ในบังคับบัญชาของพลตรีเจ้าพระยาเธอเจ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก มีจำนวนกรมกองดังจะกล่าวต่อไปนี้

ทหารบก

๑) นักเรียนนายร้อยทหารบก

๒) กรมทหารบกราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๓) กรมทหารบกราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์

๔) กรมทหารรักษาวังของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๕) กรมทหารบกราบที่ ๒

๖) กรมทหารบกราบที่ ๓

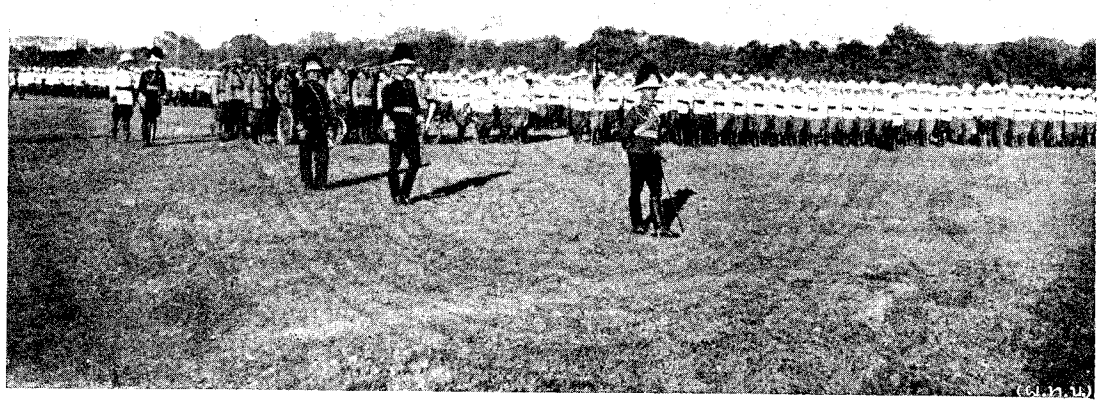
๗) กรมทหารบกพาหะนะของกองพันน้อยทหารบกที่ ๑

๘) กรมทหารบกช่างที่ ๑

๙) กรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์

๑๐) กรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๒

๑๑) กรมทหารบกม้านครปฐม

(ผ.ท.บ.)

จอมพล สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เสนาธิการทหารบก ทรงคุมแถว
ทหารบก, ทหารเรือ, และเสือบ่า,ในการฉลองชัยชนะที่ท้องสนามหลวง,
เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ,ศ , ๒๔๖๑.

ทหารเรือ

๑) กองร้อยนักเรียนนายเรือและนายช่างกล

๒) กองพันทหารเรือรักษาพระองค์

เสือป่า

๑) กรมเสือป่าพรานหลวงรักษาพระองค์

๒) กรมนักเรียนเสือป่าหลวง

๓) กรมเสือป่าราบหลวงรักษาพระองค์

๔) กรมเสือป่าเหล่าวิเศษหลวงรักษาพระองค์

๕) กรมเสือป่าปืนใหญ่หลวงรักษาพระองค์

๖) กรมเสือป่าม้าหลวงรักษาพระองค์

๗) กองพันหลวงราชนาวีเสือป่า

๘) กรมเสือป่าหลวงรักษาดินแดนกรุงเทพ ฯ

๙) กรมเสือป่าที่ ๒ รักษาดินแดนกรุงเทพ ฯ

อนึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง ตลอดจนประชาชนทุกชาติทุกภาษาก็ได้มาประชุมพร้อมกันอยู่ณะท้องสนามหลวงในเวลา ๑๐ นาฬิกา

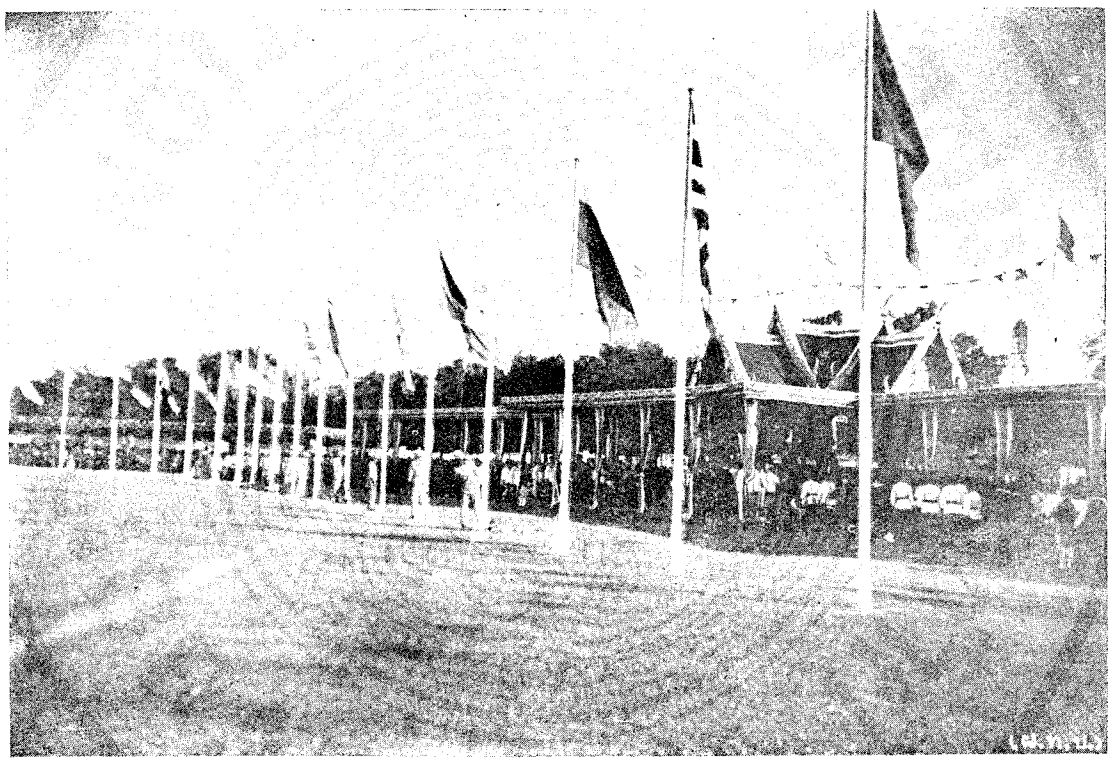
ที่น่าพลับพลาได้จัดให้มีเสาธงพิเศษ สำหรับชักธงของชาติซึ่งเป็นสัมพันธมิตร์หรือเข้าสมาคมร่วมศึก ธงของชาติซึ่งไม่มีทูตผู้แทนประจำอยู่ในพระนครนั้น ได้ชักขึ้นไว้เสร็จ คือ

ธงประเทศ	รุสเซีย	๑
	เซร์เบีย	๑

มอนเตเนโกร ๑
รูมาเนีย ๑
กรีก ๑
บราซิล ๑
จีน ๑
คูบา ๑
ปานามา ๑
กัวตามาลา ๑
ไฮติ ๑
ฮอนดูราส ๑
ลิเบเรีย ๑

จำเดิมแต่ ๑๖ นาฬิกาเป็นต้นไป ทูตานุทูตแห่งประเทศซึ่งเป็นสัมพันธมิตร์หรือเข้าสมาคมร่วมศึกได้มาจากศาลาว่าการต่างประเทศคู่พดับพลาท้องสนามหลวงเป็นลำดับตามอาวุโสที่ได้เข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น หรืออักษรสาส์นก่อนหลัง คือ

ที่ ๑ คณะทูตเบ็ลเยี่ยม
ที่ ๒ คณะทูตญี่ปุ่น
ที่ ๓ คณะทูตอังกฤษ
ที่ ๔ คณะทูตอิตาเลี่ย
ที่ ๕ คณะทูตฝรั่งเศส
ที่ ๖ คณะทูตสหปาลีรัฐในอเมริกาเหนือ
ที่ ๗ ผู้รักษาการแทนทูตปอร์ตุกาล

กำลังกระทำการเคารพผู้แทนรัฐบาลชาติสัมพันธมิตร. (ผ.ท.บ.)

เมื่อคณะทูตได้มาถึงพลับพลา ขบวนทหารบกได้บรรเลงเพลงสรรเสริญของชาตินั้น นับตั้งแต่เสือป่าซึ่งเข้าแถวอยู่ร้องไชโยทั้งสิ้นเสียงดังเช่นนี้ทุก ๆ ครั้งไป

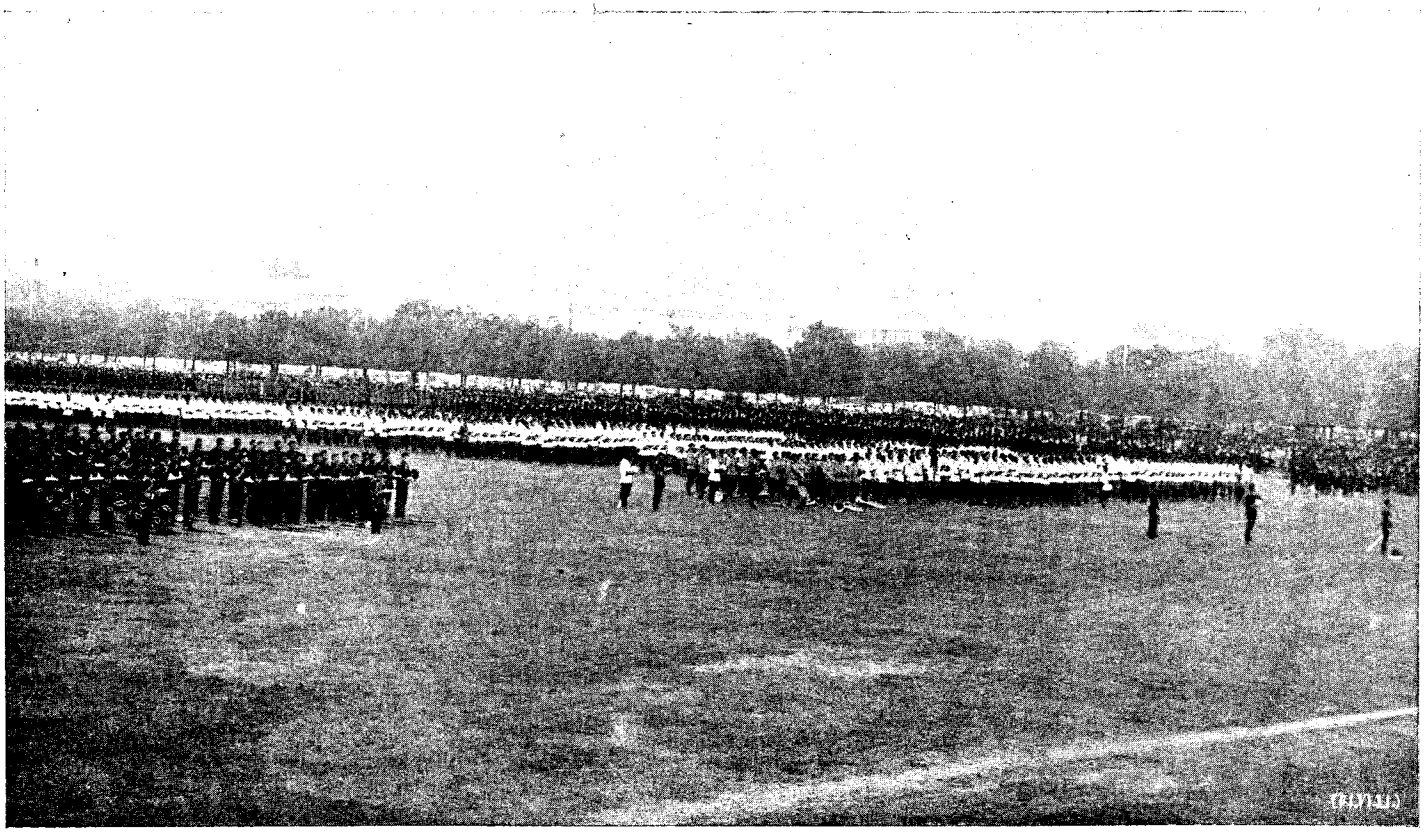
ครั้นถึงเวลา ๑๒ นาฬิกา ๔๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศออกพลับพลาทหารบก ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทรงสายสพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี และทรงฉลองพระองค์ราชวราภรณ์ เสด็จขึ้นประทับรถม้าพระที่นั่งน่าพระทหารเกียรติยศรักษา กรมทหารบกม้ากรุงเทพรักษาพระองค์ทั้งกรม แห่นำตามเสด็จและแวดล้อมด้วยราชองครักษ์กับทั้งข้าราชการกรมพระอัศวราช มีรถพระที่นั่งบุษบกประทับพาน้ำรถพระที่นั่งเสด็จออกทางประตูพิมานไชยศรี วิเศษไชยศรี เลี้ยวรถน่าพระลาน ประทับรถพระที่นั่งณที่รวมนุมท้องสนามหลวง ทหารแถวเสือป่าที่เข้าแถวอยู่ถวายวันทยาวุธและร้องไชโยเช่นเดียวกัน แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี กับข้าหน้างานได้รักษาชาติไทยขึ้นสู่ยอดเสาน่าพลับพลาในขณะนั้นเป็นอันของเขตชาติสัมพันธมิตรและที่เข้าสมาคมร่วมศึกได้บัดนี้อยู่ถวายพระพร ครบถ้วนจำนวน ๒๑ เท่าจำนวนชาติซึ่งได้ร่วมกันมีชัยในกาลนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นพลับพลา ทรงรับคำนับทหารแถวเสือป่าแล้ว ต่อนั้นทรงถวายพระองค์ครู แล้วเสด็จทรงจุดเทียนชูประเคียงนมัสการ ชาวประโคมประโคมสังข์และดุริยางค์ ทหารแถว

เสียบำทำวันทยาวุธถวายคำนับดิศมหาราช แตรวงบรรเลงเพลงมหาไชย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งสัตยาธิฐานบูชาพระศรีรัตนไตรย และบวงสรวงอดีตมหาราชในพระบรมมหาราชวังศ์ด้วยความสำรวมสงัดอยู่ครู่หนึ่ง แล้วจึงเสด็จประทับณะมุขเด็จแห่งพลับพลา จอมพล สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสนาธิการทหารบก จึงทรงนำทหารและเสียบำสวดคำนมัสการพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และสวดคาถาพาหุง ตามระเบียบการสวดมนต์ ให้พระยองทหาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทอาณาประชาราษฎร์ ซึ่งประชุมอยู่ในท้องสนามหลวงนั้น ก็ได้ทรงสวดและสวดคำนมัสการพร้อมกัน นับว่าชาติไทยทั้งหมดนอบน้อมพร้อมใจกันบูชาพระศรีรัตนไตรย เพื่อนำมาซึ่งความสุขศิริสวัสดิ์แก่กรุงสยามกับทั้งประเทศทั้งปวง ซึ่งได้เป็นสัมพันธมิตร์หรือเข้าสมาคมร่วมกันทำศึกได้ชัยชำนะในครั้งนั้น

ครั้นเสร็จการนมัสการแล้ว ทหารและเสียบำซึ่งเข้าแถวอยู่ได้ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี แล้วร้องไชโยถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาทอาณาประชาราษฎร์ก็ร่วมร้องตามด้วย เสียงกึกก้องสนั่นเวหา สำแดงความสามัคคีของชาวไทยในความจงรักภักดีต่อพระมหากระษัตริย์ ผู้เป็นประมุขแห่งชาติ

เมื่อเสร็จการพิธีดังนี้แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชปฏิสันถารแก่ทูตานุทูตซึ่งได้มาประชุม แล้วเสด็จขึ้นรถพระที่นั่งเสด็จพระราช

(ผ.ท.บ.)

ทหารบก, ทหารเรือ, และเสือป่า, ในบังคับบัญชาของเสนาธิการทหารบก, ตั้งแถวรับเสด็จ
ที่พลับพลายกท้องสนามหลวง, ในการฉลองชัยชนะ เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑.
(รูปนี้ถ่ายในขณะทหารกำลังถอดหมวกเพื่อสวดมนต์)

ดำเนินพร้อมด้วยขบวนแห่นำตามเสด็จเวียนรอบบริเวณท้องสนามหลวง เพื่อให้ราษฎรซึ่งได้มาชุมนุมอยู่นั้นได้เฝ้าเห็นพระองค์ทั่วถึงกัน แล้วเสด็จกลับคืนเข้าในพระบรมมหาราชวัง

อนึ่งในวันนี้ประชาชนชาวพระนครได้พร้อมใจกันแต่งบ้านเรือนด้วยของทิวพรรณไม้และเครื่องประดับต่าง ๆ ทั่วถึงกันหมดไม่มีเว้นว่าง เพื่อแสดงความยินดีด้วยกับประเทศสัมพันธมิตร์ซึ่งได้ร่วมกันมีชัย กับคณะราษฎรต่าง ๆ ได้มีแก่ใจจัดยาเครื่องดื่มและสิ่งของอย่างอื่นมาแจกจ่ายแก่ราษฎรณะท้องสนามหลวง บ้างก็จัดที่รักษาพยาบาล คณะหรือบริษัทอำนวยการยวดยานพาหนะไปมา เช่นรถลาก,รถยนต์,เรือยนต์,เรือไฟเป็นต้น ก็ได้มีการลดราคาค่าโดยสาน เพื่อให้ประชาชนสามารถมายังที่ชุมนุมได้โดยสดวก ชาวพระนครทุกคนพากันแสดงความร่าเริงเอิกเกริก เป็นพยานเห็นชัดว่าชาวสยามมีสามัคคีธรรมพร้อมใจกันแสดงความยินดีในวันสำคัญอันใหญ่หลวงนี้.

ภาคที่ ๕

ว่าด้วยกองทหารบกรถยนต์

ตอนที่ ๑

กองทหารบกรถยนต์ก่อนเข้าสู่สนามรบ

(ก) การเดินทางจากเมืองมาร์เซย์

กองทหารบกรถยนต์นั้นตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แบ่งออกเป็น ๘ กองย่อย โดยเหตุที่กองนี้มีทหารมากไม่สามารถจะหาโรงเรียนซึ่งจะรับเข้าฝึกหัดเล่าเรียนรวมกันทั้งหมดในโรงเดียวได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องแยกกันไปเข้าโรงเรียน ๒ แห่ง ทหารกองย่อยที่ ๑, ๒, ๓, ๔, ๗ และ ๘ กับกองบังคับการรวมกันเป็นส่วนหนึ่ง ได้ไปเข้าโรงเรียนการรถยนต์ณะตำบลตูร์ต้อง นายร้อยเอกหลวงรามฤทธิรงค์ ซึ่งเป็นผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์คงเป็นผู้บังคับกองนี้ ส่วนทหารกองย่อยที่ ๕ และ ๖ นั้นแยกไปเข้าโรงเรียนที่เมืองลีย้อง มีนายร้อยโท แม้น เทพะกุฑา เป็นผู้บังคับกอง

วันที่ ๖ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ทหารทั้ง ๒ ส่วนนี้ได้เดินไปขึ้นรถไฟที่สถานีซังต์ชาร์ลส์ ในเมืองมาร์เซย์ รถไฟที่จะลำเลียงนี้เจ้าหน้าที่ได้จัดเป็นขบวนเดียวกัน แต่แยกเป็น ๒ ตอน คือตอน ๑ บรรทุกทหารที่จะไปตูร์ต้อง อีกตอน ๑ บรรทุกทหารที่จะไปเมืองลีย้อง เวลา ๙ นาฬิกา ๓๕ นาที ขบวนรถไฟได้เคลื่อนที่จากสถานี รุ่งขึ้นวันที่ ๗ เวลา ๗ นาฬิกากึ่ง รถไฟได้ไปหยุดที่สถานีลีย้องแปร์ราช (Lyon Perrach) กองรถยนต์ส่วนที่จะอยู่ที่โรงเรียนเมืองลีย้องนี้ต้องลงรถไฟที่นี่พร้อมทั้งสัม

ภาระ กองรถยนต์ส่วนที่จะไปดูร์ต้องนั้น เพื่อมิให้ทหารต้องนั่งอยู่ในรถไฟตลอดเวลา เจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดอาหารร้อนไว้ให้รับประทานในโรงเรียนการรถยนต์ที่เมืองนี้ ฉะนั้นจึงได้สั่งให้ทหารลงจากรถไฟเหมือนกัน แต่เครื่องสนามนั้นคงให้อยู่บนรถ

เมื่อกองทหารทั้ง ๒ ส่วนได้ลงรถแล้วได้ดำเนียงรันรถยนต์รันดับรรทุกขนาดใหญ่ ซึ่งเจ้าน่าที่จัดมารับที่สถานี ทหารส่วนที่จะอยู่ศึกษาการรถยนต์ที่เมืองนี้ ระบวนรถยนต์ได้นำไปส่งยังบ้อมวางเซีย (Vancia) ซึ่งจะเป็นที่พักของทหารต่อไปนั้น

ทหารส่วนซึ่งจะไปดูร์ต้องนั้น เจ้าน่าที่ได้นำไปยังบ้อมเซร์เมอะนาร์ (Sermenaz) พอทหารไปถึงและได้ลงจากรถยนต์แล้ว เจ้าน่าที่ไปจัดการเลี้ยงอาหารร้อน ซึ่งได้ประกอบเตรียมไว้อย่างบริบูรณ์ ครั้นทหารรับประทานอาหารแล้ว ได้อนุญาตให้เดินเล่นในที่ใกล้เคียงแห่งบ้อมนั้น ครั้นใกล้จะถึงเวลาจึงได้ดำเนียงทหารโดยระบวนรถยนต์นำไปส่งยังสถานีรถไฟ ในเวลาประมาณ ๑๕ นาฬิกา ระบวนรถได้เดินทางไป รุ่งขึ้นวันที่ ๗ เวลา ๒๐ นาฬิกา รถไฟได้ไปถึงสถานีดูร์ต้อง ส่วนระเบียบการเดินทาง การจัดทหารขึ้นรถไฟ และการรักษาความสงบเรียบร้อยนั้น ได้กระทำอนุโลมตามข้อบังคับราชการสนามทุกประการ ยุทธวินัยของทหารเวลาเดินทางไม่มีที่ติ จึงของดไม่กล่าวถึง

(๖) โรงเรียนการรถยนต์ณะตำบลดูร์ต้อง

เมื่อรถไฟได้ไปถึงสถานีนั้นแล้วจึงได้นำรถเดินเท้าไปยังโรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลซังต์ แมมม์ด์ (St. Memes) นอกเมือง ห่างจากดูร์ต้องประมาณ ๓ กิโลเมตร์ ส่วนเครื่องสัมภาระนั้นเจ้าน่าที่ฝ่ายฝรั่งเศสได้จัดรถยนต์ไปบรรทุกมา

ที่อยู่ของทหาร

ที่อยู่ของทหารได้จัดแบ่งเป็นอย่าง ๆ ดังนี้

ก. นายสิบตรีกับพลทหารรวมกันอยู่ด้วยหนึ่ง

ข. นายสิบตั้งแต่สิบโทขึ้นไปกับพลทหารซึ่งกระทำหน้าที่ต่าง รวมกันอยู่ด้วยหนึ่ง

ค. นายทหารสัญญาบัตรรวมกันอยู่ต่างหาก

ก) ที่อยู่สำหรับนายสิบตรีและพลทหาร มีเรือนไม้ยกพื้นปลูกรื้นข้างคราว ๑๐ หลัง ในหลังหนึ่ง ๆ ทหารเป็นจำนวนต่าง ๆ กันระหว่าง ๕๐ ถึง ๘๐ คน (เพราะเรือนมีขนาดไม่เท่ากัน) ภายในเรือนข้างคราวนี้ตั้งเตียงสำหรับทหารนอน ทหารคนหนึ่งมีเตียงไม้ ๑ ที่นอนบรรจุฟาง ๑ หมอนบรรจุฟาง ๑ ผ้าผวย ๓ ผืน กับมีถุงผ้าดิบสำหรับเวลานอนเอาตัวสอดเข้าไปแทนที่ละไว้ผ้าปูนอน ๑ ทหารอยู่ได้อย่างสบายไม่ยัดเยียดทั้งอากาศก็โปร่ง

ข) ที่อยู่ของนายสิบ (ตั้งแต่นายสิบโทขึ้นไป) ตามธรรมเนียมของทหารฝรั่งเศส ได้แยกนายสิบตั้งแต่ยศนายสิบโทขึ้นไปให้อยู่ต่างหาก ไม่ปะปนกับนายสิบตรีและพลทหาร ทั้งนี้เนื่องจากการต้องการยกย่องให้มีเกียรติยศสูงขึ้นไป เพื่อให้นายสิบชั้นผู้ใหญ่ผึ่งนายบังคับทหารได้สดวกเมื่อกองทหารไทยไปอยู่ในประเทศฝรั่งเศส และเจ้าหน้าที่ได้จัดการรับไว้ให้เช่นนั้น ทางราชการก็เรียบร้อยดีตาม นายสิบชั้นกล่าวมาแล้วนี้เจ้าหน้าที่ได้จัดให้อยู่ในตึกถาวรซึ่งเป็นตึก ๒ ชั้น ตึกนี้เป็นตึกสำหรับนายสิบฝรั่งเศลในระยะที่กองทหารไทยไปอยู่นี้เขาได้ส่งนายสิบฝรั่งเศลไปอยู่ตามหมู่บ้าน ที่มี

เหลือบ้างก็จัดห้องให้อยู่รวมละส่วนไม่ปะปนกัน ให้ห้องที่อยู่นั้นมีเตียงและเครื่องนอนเช่นเดียวกับที่กล่าวแล้ว สำหรับที่อยู่ของนายสิบตรีและพลทหารแต่เป็นสิ่งของชนิดดีกว่ากันเล็กน้อย

ที่อยู่ของนายสิบพลทหารตามที่กล่าวแล้วทั้งสิ้นนี้อยู่ภายในบริเวณของโรงทหารประจำท้องที่ เพราะฉะนั้นในเรื่องน้ำใช้และส่วนจึงมิได้มีความขัดสนแต่ประการใด

น้ำล้างหน้า สำหรับที่อยู่นายสิบมีอ่างล้างหน้า, กระถางน้ำ, โต๊ะวางเครื่องล้างหน้าอยู่ในห้องพร้อม ส่วนสำหรับนายสิบตรีและพลทหารนั้นมีโรงล้างหน้า มีท่อน้ำซึ่งเจาะช่องสำหรับให้น้ำไหลออกได้เรียงเป็นรางทหารล้างหน้าได้ครั้งละ ๒๐ คนพร้อมกัน น้ำนั้นไหลมาตามท่อต่อมาจากเครื่องสูบน้ำใต้บาดาล

น้ำอาบ มีห้องอาบน้ำอยู่ในที่ตักตวง มีน้ำบาดาลไหลมาตามท่อตรงที่ซึ่งจะอาบนั้นมีฝักบัว ในห้องอาบน้ำนั้นอาบได้ทั้งน้ำร้อนและน้ำเย็น

น้ำซักผ้า นั้นมีลำรางขนาดย่อมผ่านเข้ามาในโรงทหาร ทหารใช้น้ำในลำรางนี้ซักฟอกได้

ส่วม ปลูกเป็นเรือนยกพื้นขึ้นสูง ถึงเป็นห้องๆ มีฝาปิดมิดชิดทำความสะอาดอยู่เสมอ

ที่อยู่สำหรับนายทหารสัญญาบัตร

ในบริเวณใกล้กับโรงทหารนี้มิแต่โรงนายและบ้านย่อมๆหลายที่พักสำหรับนายทหารไม่ได้ เพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการจึงจัดที่พักให้ในตึกห้อง บ้านสำหรับนายทหารไทยนั้นเป็นตึก ๓ ชั้น ในชั้นกลางกับชั้นล่างนั้นมีห้องสำหรับ

นายทหารอยู่ แบ่งกันอยู่ห้องละ ๒ ถึง ๔ นาย ตามแต่ห้องนั้นจะเล็กหรือใหญ่ ในห้องของนั้นมีเตียงเหล็ก, ที่นอน, ผ้าห่ม, หมอน, ผ้าคลุมของทางได้เรียบร้อย มีโต๊ะล้างหน้าและรูปประจำห้องพร้อม ส่วนห้องน้ำนั้นเป็นที่อยู่สำหรับทหารคนใช้ของนายทหารสัญญาบัตร์

อาหารการกิน

ตามความตกลงระหว่างกองทหารไทยกับกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสนั้น กรมส่งเสบียงทหารฝรั่งเศสจะยอมจ่ายอาหารให้แก่กองทหารไทย ส่วนอาหารสดมีผักเป็นต้นเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสจะทรงเงินซื้อจ่ายให้จนเต็มตามจำนวนเบี้ยเลี้ยงซึ่งพลทหารควรจะได้รับในวันหนึ่ง ๆ ภายหลังรัฐบาลสยามจักต้องใช้เงินให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศสตามจำนวนที่ได้จ่ายทรองไปเบี้ยเลี้ยงสำหรับนายสิบพลทหารทั่วไปนั้นเป็นจำนวนเงินเท่ากัน แต่อัตราเบี้ยเลี้ยงนั้นมิได้เท่ากันทั้งกองทัพ แล้วแต่เมืองใดอาหารแพงเรือกรมทางราชการก็กำหนดอัตราเบี้ยเลี้ยงให้ตามจะเห็นสมควร อัตราเบี้ยเลี้ยงสำหรับนายสิบพลทหารสำหรับที่ตูรีต้องนี้กำหนดคนละ ๑,๗๕ ฟรังก์ต่อ ๑ วัน

อาหารของพลทหารและนายสิบตรี

ตามซึ่งจัดให้นายสิบตรีกับพลทหารรวมอยู่ด้วยกัน การกินอาหารก็จัดเป็นอันเดียวกัน ตามอัตราเบี้ยเลี้ยง ๑,๗๕ ฟรังก์นี้ วันหนึ่งทหารมีสิทธิ์ที่จะเรียกร้องอาหารได้คือ ขนมปังและข้าวรวมกัน ๕๐๐ กรัม, เนื้อ ๒๕๐ กรัม, เนยหรือมัน ๑๕๐ กรัม, กาแฟ ๑๒ กรัม และแบ่งการกินเป็น ๓ เวลาคือ

อาหารเช้า เวลา ๕ นาฬิกา ๓๐ นาที มีกาแฟให้คนละ ๑ ถ้วย จ่ายขนมปังให้ ๒๕๐ กรัม (สำหรับทั้งวัน) เมื่อได้รับประทานในมื้อเช้าแล้วต้องนำไปรักษาไว้สำหรับมื้อกลางวันและเย็น

อาหารกลางวัน เวลา ๑๓ นาฬิกา มีสุปแช่ขมบั้ง, เนื้อโคหรือเนื้อสุกรต้มหรือทอด หนัก ๑๒๕ กรัม กับมีผัก, มัน, ข้าวตามสมควร

อาหารเย็น เวลา ๑๗ นาฬิกา เป็นอาหารอย่างเดียวกับอาหารกลางวัน

โรงรับประทานอาหารสำหรับนายสิบตรีและพลทหารนั้น มีอยู่ ๑ โรง มีโต๊ะกินข้าวและม้าสำหรับนั่งรับประทาน ส่วนจานชามช้อนนั้น ทหารทุกคนต้องนำของตนไปเอง ในการเดินโต๊ะนั้นจัดทหารผลัดเปลี่ยนกันเป็นเวรนำกระบะสังกะสีใหญ่ไปรับอาหารมาเอากัน

อาหารการกินของนายสิบโท, เอก, จ่านายสิบ

บันดานายสิบซึ่งแยกอยู่ต่างหากกันกับพลทหารนั้น ก็ไม่รับประทานรวมกันกับพลทหาร มีสถานที่ห้องกินข้าวเฉพาะสำหรับนายสิบเหล่านี้ และเป็นธรรมเนียมถ้านายสิบผู้ใดเข้ามาใหม่จะต้องเสียเงินค่าบำรุง ๒ ฟรังค์ เงินนี้สำหรับนำไปซื้อสิ่งของมีจานชามช้อนรัน ๆ ฯ ๆ เป็นต้น นายสิบทหารไทยรวมกินกับนายสิบทหารฝรั่งเศส เบี้ยเลี้ยงนั้นสำหรับนายสิบจ่ายให้เป็นบุคคลจ่ายล่วงหน้าครั้งละ ๑๕ วัน คิดวันละ ๑,๗๕ ฟรังค์เท่ากับพลทหาร อาหารสำหรับนายสิบนั้นมีผู้รับเหมาประกอบคนละครั้ว ไม่ใช่ครัวเดียวกับทหาร ราคาค่าอาหารสำหรับหนึ่ง ๆ ก็แพงกว่าของพลทหาร เพราะฉะนั้นนายสิบ (ชั้นสิบโทขึ้นไป) ต้องเพิ่มเงินส่วนตัวอีกวันละ ๗๕ ซองตีม รวมเป็นค่าอาหารสำหรับนายสิบวันหนึ่งคนละ ๒,๕๐ ฟรังค์ (แปลว่านายสิบต้องใช้เงินเดือนสำหรับค่าอาหารด้วย สำหรับนายสิบตั้งแต่ชั้นนายสิบโทก็มีอัตราเงินเดือนสูงพออกได้)

การรับประทานอาหารนั้นแบ่งเป็นเวลาเช่นเดียวกับพลทหาร ส่วนอาหารนั้นก็มีจำนวนสิ่งเท่า ๆ กับของพลทหาร แต่ประณีตดีกว่า บางครั้งมีเพิ่มให้มากสิ่งขึ้นบ้าง เช่นกาแฟเช้ามีน้ำตาลให้ เวลากลางวันและเย็นมีของหวานให้บ้าง

อาหารซึ่งนายสิบพลทหารบริโภคนั้น ชั้นต้นเจ้าหน้าที่พยายามจะทำความพอใจให้จึงได้หุงข้าวให้ทหารเสมอ แต่โดยความขอร้องของผู้บังคับบัญชาเพื่อความสดวกแก่ราชการในสนาม เจ้าหน้าที่ได้ผ่อนลดข้าวให้น้อยลง จนที่สุดทหารหันแต่อาหารฝรั่ง ไม่ต้องกินข้าว

อาหารการกินของนายทหารสัญญาบัตร์

นายทหารสัญญาบัตร์ไทยจัดให้รับประทานอาหารร่วมกับนายทหารฝรั่งเศสในโฮสรของโรงเรียนการรถยนต์ในเมือง โดยต้องเสียเงินบำรุงโฮสรครั้งแรก ๑๐ ฟรังก์ ส่วนค่าอาหารนั้นคิดวันละ ๖,๗๕ ฟรังก์ และแบ่งเป็น ๓ เวลา คือ

อาหารเช้าเวลา ๖ น. มีกาแฟ, นม โก, น้ำตาล, ขนมปังกับเนย

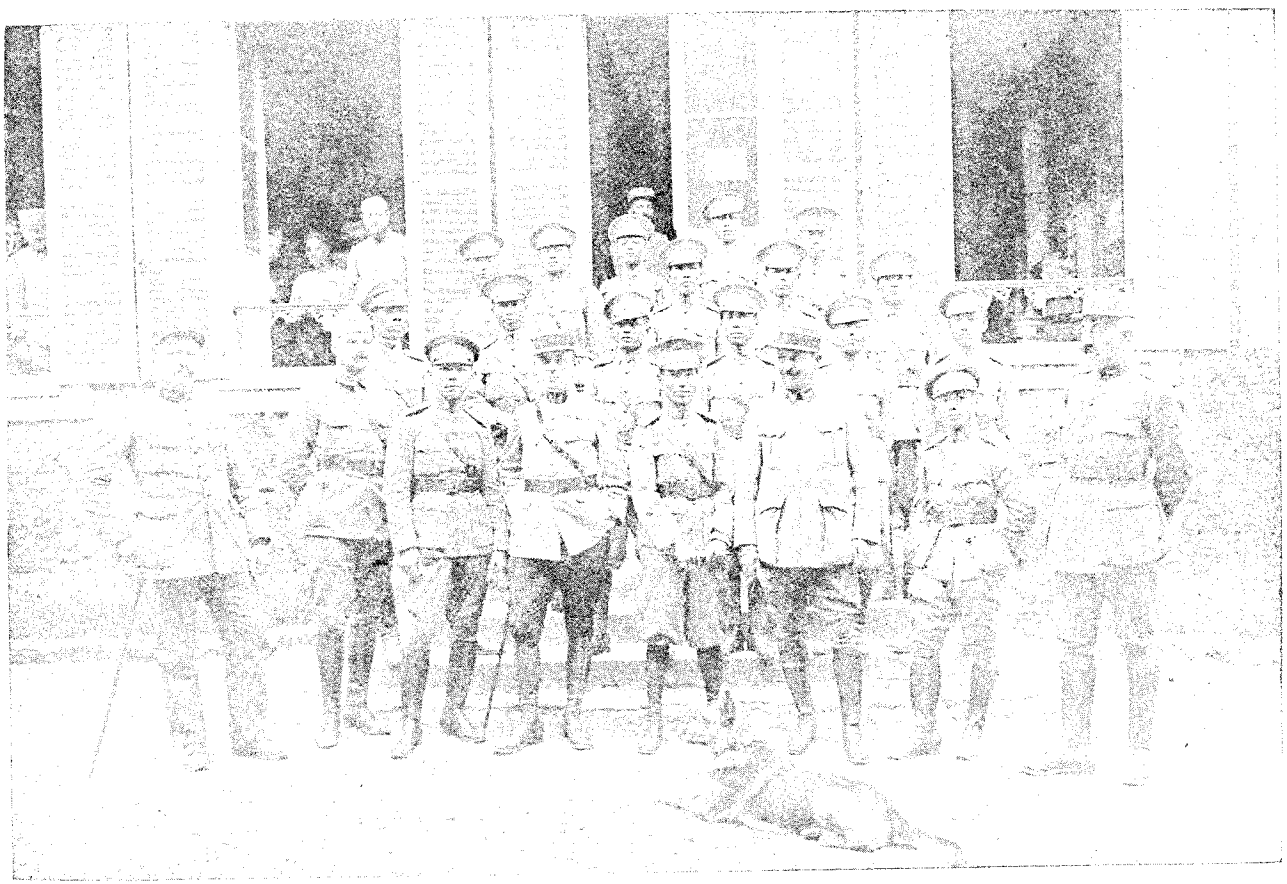
อาหารกลางวันเวลา ๑๒ น. มีออร์ด์เดอวร์ด์ (Hors d'oeuvres) เนื้อต้มหรือทอด, ผัก, ขนมปัง, เนยแข็ง, ผลไม้, กาแฟ

อาหารค่ำเวลา ๑๘ น. มีซุปแทนออร์ด์เดอวร์ด์

นอกนั้นอย่างเดียวกับอาหารกลางวัน

การรักษาพยาบาล

ในบริเวณโรงทหารมีที่พยาบาลสำหรับใช้เป็นที่ตั้งหมวดพยาบาลได้ สำหรับการรักษาพยาบาลทหารไทย ใช้เจ้าหน้าที่ในหมวดพยาบาลของกองทหาร

(ผ.ท.บ.)

นายทหารฝรั่งเศษและไทยที่โรงเรียนการรถยนต์เมืองดูร์ด็อง.

เจ้าหน้าที่ฝ่ายฝรั่งเศสทำการช่วยเหลือในการรื้อขนเท่านั้น ในที่พยาบาลนั้นรักษาแต่ทหารซึ่งเป็นโรคธรรมดา ผู้ใดเจ็บไข้หนักหรือเป็นโรคติดต่อได้ก็ให้จัดการส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลในเมืองละหานายทหารไทยไปประจำอยู่ด้วย

การฝึกหัดสั่งสอน

การฝึกหัดสั่งสอนทหารนั้นมี

๑) ฝึกหัดสั่งสอนในการรถยนต์

๒) ฝึกหัดทำเป็นอย่างทหารราบตลอดจนการยิงปืนด้วยกระสุนจริง

การฝึกหัดสั่งสอนในการรถยนต์

ก่อนที่จะให้เริ่มต้นรับการฝึกหัดสั่งสอนนั้น ได้จัดการแบ่งทหารคือ บันดานายทหารสัญญาบัตร์ทั้งสิ้นรวมกันรับการฝึกหัดเป็นพวก ๑ ต่างหาก ส่วนนายสิบพลทหารนั้นรวมกันทั้ง ๒ กองย่อยจัดแบ่งเป็น ๕ กอง ทุกกองมีนายสิบทหารไทยเป็นผู้บังคับบัญชาในเวลาฝึกหัดสั่งสอนกองละ ๑ คน กองหนึ่งแบ่งเป็น ๔ หมวด มีนายสิบโทหรือนายสิบเอกทหารไทยเป็นผู้บังคับบัญชา ๑ คน

สำหรับการฝึกหัดสั่งสอนทั่วไปมีนายทหารฝรั่งเศส ๑ นาย คือ นายร้อยโท แปร์โรนัง (Perronin) เป็นผู้อำนวยการ สำหรับการฝึกหัดสั่งสอนนายทหารสัญญาบัตร์มีจำนายสิบทหารฝรั่งเศส ๑ นายเป็นครู ส่วนการฝึกหัดสั่งสอนนายสิบพลทหารนั้น มีจำนายสิบทหารฝรั่งเศสเป็นครูกองละ ๑ นาย หมวด ๑ มีนายสิบตรีหรือนายสิบโทเป็นครูผู้ช่วยอีกหมวดละ ๒ นาย (คือสำหรับการฝึกหัด ๑ สำหรับการสั่งสอน ๑) ในหมวด ๑ ๆ

มีรถยนต์สำหรับฝึกหัด ๔—๕ คัน คือรถยนต์คัน ๑ สำหรับฝึกหัดทหาร ๗ คน ในจำพวก ๗ คนนี้จัดเป็น ๒ ผลัด ผลัด ๑ ฝึกหัดขับรถยนต์ อีกผลัด ๑ ให้รับการสั่งสอนในห้องเรียน

ในการฝึกหัดสั่งสอนนั้นได้แบ่งเวลาดังนี้

สำหรับนายทหารสัญญาบัตร์ เช้า ๗ นาฬิกา ถึง ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที เป็นเวลาเรียน บ่าย ๑๓ นาฬิกา ๓๐ นาที ถึง ๑๗ นาฬิกา เป็นเวลาฝึกหัด

สำหรับนายสิบพลทหาร เช้า ๖ นาฬิกา ถึง ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที บ่าย ๑๓ นาฬิกา ถึง ๑๗ นาฬิกา การฝึกหัดสั่งสอนมีทั้งเช้าและบ่าย คือทหารที่แบ่งเป็น ๒ ผลัดนั้นเปลี่ยนกันไปฝึกหัดและรับการสั่งสอน

ในจำพวกรถที่ใช้ในการฝึกหัดนั้นมีรถยนต์บรรทุกของชนิดเรอะโนล์ด์ และชนิดสตาร์ วันที่ ๒๖ สิงหาคมได้เริ่มต้นฝึกหัดสั่งสอน สำหรับทหารซึ่งได้เคยขับรถยนต์เป็นไปบ้างแล้วจากกรุงสยามนั้น ครูได้รับสอนและจัดการสอบความรู้ก่อน เมื่อสอบได้แล้วจะได้เลือกคัดไปเป็นช่างเครื่องยนต์

นายสิบพลทหารซึ่งสอบความรู้ในการรถยนต์แล้วทั้งมีเชาว์ในการแก้เครื่องยนต์ด้วย ได้คัดเลือกส่งไปรับการฝึกหัดเล่าเรียนในการแก้เครื่องยนต์ ณะโรงงานของโรงเรียนการรถยนต์ในครั้งนี้

(ก) โรงเรียนการรถยนต์ณะเมืองลียอง

สถานที่ของโรงเรียนนี้ตั้งอยู่เป็น ๒ แห่ง คือภายในป้อมวางเซีย แห่ง ๑ และภายในป้อมแซร์เมอะนาซ์ อีกแห่ง ๑ ป้อมทั้ง ๒ แห่งนี้

เป็นป้อมแบบโบราณ ตั้งอยู่ห่างจากกันประมาณ ๒ กิโลเมตร์ ซึ่งบัดนี้ได้จัดตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนการรถยนต์ของทหารฝรั่งเศส

ป้อมวางเซียนี้ตั้งอยู่ทางทิศเหนือเมืองดียองประมาณ ๑๒ กิโลเมตร์ ภายในป้อมมีกำแพง ๒ ชั้น แบ่งเป็นส่วน ๆ เป็นที่ว่าการของโรงเรียน, ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขทหาร, ที่พยาบาล, คลัง, ที่ประกอบอาหาร, ที่เลี้ยงอาหารสำหรับนายสิบพลทหาร, ส่วนหนึ่งเป็นที่อยู่ของนายสิบพลทหารฝรั่งเศส ซึ่งคุมได้ประมาณ ๒ กองร้อย ภายนอกป้อมด้านหลังได้สร้างเรือนไม้ขึ้นสำหรับเป็นที่พักทหารอีก ๘ หลัง ๆ หนึ่งคุมทหารได้ระหว่าง ๖๐ ถึง ๘๐ คน (เพราะภายในป้อมที่คับแคบ) เรือนไม้นี้ได้แบ่งเป็นที่พักสำหรับทหารไทย ๓ หลัง เป็นที่พักทหารฝรั่งเศส ๔ หลัง เป็นสโมสรสำหรับรายรองแก่ทหาร ๑ หลัง ในบริเวณใกล้เคียงที่พักมีโรงเก็บรถยนต์และโรงซ่อมรถยนต์ของโรงเรียนนี้ด้วย

ป้อมแซร์เมอะนาซ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของป้อมวางเซีย ประมาณ ๒ กิโลเมตร์ ป้อมนี้เป็นที่เรียนการรถยนต์ทางตำราโดยเฉพาะเท่านั้น ภายในป้อมนี้มีที่อยู่สำหรับพวกนายสิบฝรั่งเศสซึ่งเป็นครูสอนการรถยนต์ กับมีโรงรั้วคราวสำหรับเรียนการเครื่องยนต์ด้วย

ป้อมทั้ง ๒ นี้อยู่ในบังคับบัญชาของนายร้อยเอก ดูนัวเยซ์ (du Noyez) มีนายร้อยเอก เจอะนิดย้อง (Genillon) เป็นผู้ช่วย นายร้อยโท รูลาต์ (Rulat) กับนายร้อยโท โคเชต์ (Cochet) เป็นผู้อำนวยการฝึกหัดสั่งสอน

ในการรถยนต์ นายร้อยตรี ลิเซร์ เบอะแลร์ (Liger Belair) เป็นผู้ถูกยิง ในการเดินระบวนเดินทางไกล

ที่อยู่ของทหาร

ที่อยู่ของนายทหารและนายสิบพลทหารนั้นได้แบ่งแยกกันไว้เป็นส่วน ๆ คือนายสิบตรีกับพลทหารอยู่ในเรือนไม้ ซึ่งได้สร้างขึ้นติดกับป้อมวางเรียง ส่วนนายสิบเอกนายสิบโทนั้นได้จัดให้อยู่ภายในป้อมบนตึกการ ในที่อยู่ของนายสิบพลทหารนี้ มีเครื่องนอนพร้อมเช่นเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้วสำหรับโรงเรียนที่ถูกต้อง

ส่วนนายทหารสัญญาบัตรนั้น เจ้าน่าที่ฝ่ายฝรั่งเศสได้จัดให้อยู่ตามบ้านราษฎรซึ่งได้เกณฑ์เช่าในเวลาสงคราม

น้ำใช้และซ่อม

ก) น้ำกินใช้น้ำบาดาล ซึ่งมีบ่ออยู่ภายในป้อม

ข) น้ำอาบและสำหรับซักฟอกซึ่งมีอยู่ในป้อมนั้นออกจะกันดารไม่ใคร่เพียงพอ เพราะฉะนั้นสำหรับทหารไทยจึงต้องแยกย้ายกันไปอาบที่กรมทหารซึ่งตั้งอยู่ที่บ้าน ซะโธเนย์ (Sathonay) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่พักประมาณ ๓ กิโลเมตร์ ตามที่ได้ขอร้องทำความตกลงไว้กับเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศส เพราะถ้าจะให้ไปอาบรวมกันในที่แห่งเดียวกันนี้ ก็จะบังเกิดความรังเกียจโดยเหตุที่อาบน้ำนั้นเป็นที่อาบน้ำของทหารฝรั่งเศสทั้งเมืองดีย้อง จึงไม่ค่อยมีเวลาว่างนัก ส่วนการซักฟอกนั้นก็ต้องแยกไปกระทำทางหมู่บ้าน มาส์ ริลลิเยร์ (Mas Rillier) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่พักประมาณ ๓ กิโลเมตร์เศษ

ค) ห้องส้วมสำหรับทหารนั้นมีอยู่ใกล้เคียงกับที่พักทหาร เป็นรูปตู้ มีถังรองและมีคนสำหรับทำความสะอาด

อาหารการกิน

ก) การรับประทานอาหารของนายสิบตรีและพลทหารนั้นได้จัดแยกต่างหาก ไม่ปะปนกับทหารฝรั่งเศส มีโรงเลี้ยงอาหารสำหรับทหารไทย ๑ หลัง มีโต๊ะยาวและม้านั่ง ส่วนจาน, ชาม, ช้อนส่อม นั้นใช้ของซึ่งจ่ายประจำตัว ในการเดินโต๊ะนั้น จัดทหารไปรับอาหารมาแจกจ่ายกันเอง อาหารของนายสิบตรีและพลทหารนี้ สุทธกรรมฝรั่งเศสเป็นผู้ประกอบขึ้น อัตราเบี้ยเลี้ยงสำหรับทหารคิดคนละ ๒,๔๘ ฟรังค์ (แพงกว่าที่ดูร์ต้อง)

ข) การรับประทานของนายสิบโท นายสิบเอก และจ่านายสิบนั้นรวมกันกับนายสิบฝรั่งเศสซึ่งเป็นครูและเจ้าหน้าที่ประจำโรงเรียน วิธีจัดการเลี้ยงและอาหารซึ่งนายสิบได้รับประทานนั้น คล้ายคลึงกับที่ได้กล่าวมาแล้วสำหรับนายสิบที่โรงเรียนการรถยนต์เมืองดูร์ต้อง ค่าอาหารสำหรับนายสิบวัน ๑ คิด ๒,๗๕ ฟรังค์ โดยเหตุที่นายสิบมีเบี้ยเลี้ยงเท่ากับพลทหารคือวันละ ๒,๔๘ ฟรังค์ ดังนั้นนายสิบคน ๑ จะต้องเพิ่มเงินค่าอาหารเองคนละ ๒๖ ซองต่อวัน

ค) นายทหารสัญญาบัตร์ รับประทานรวมกับนายทหารฝรั่งเศสในสโมสรนายทหารในโรงเรียนการรถยนต์ จัดวิธีเดียวกันกับที่โรงเรียนณะตำบลดูร์ต้อง

การรักษาพยาบาล

สำหรับการเจ็บไข้ธรรมดานั้น มีที่พยาบาลในเขมวางเซีย ซึ่งมีนายแพทย์ฝรั่งเศสและนายแพทย์ไทยช่วยกันทำการรักษา

การฝึกหัดสั่งสอนในการรถยนต์

ก่อนที่จะเริ่มการ ได้จัดแบ่งทหารเป็น ๕ หมวด ๆ หนึ่งมีนายสิบไทยเป็นผู้บังคับ ๑ นาย มีล่ามประจำ ๑ นาย ทุก ๆ หมวดมีนายสิบทหารฝรั่งเศสเป็นครู

การฝึกหัด สำหรับนายทหารสัญญาบัตร์ ครูได้จัดรถยนต์เป็นส่วนหนึ่งต่างหาก ไม่ปนกับนายสิบพลทหาร เพราะต้องรีบฝึกหัด ภายหลังจะได้ฝึกหัดในการบังคับขบวนรถยนต์อีกต่อไป ส่วนนายสิบพลทหารนั้นฝึกหัดปนกัน

การสั่งสอน การสั่งสอนนั้นใช้เวลาผลัดเปลี่ยนกัน คือ ถึงหนึ่งไปฝึกหัดขับรถยนต์ อีกถึงหนึ่งให้เรียนทางตำรา

กำหนดเวลาทำงาน

ตั้งแต่ ๗ นาฬิกา ๓๐ นาที ถึง ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที ตอนหนึ่ง และตั้งแต่ ๑๓ นาฬิกา ๓๐ นาที ถึง ๑๖ นาฬิกา เป็นเวลาฝึกหัดสั่งสอนในการรถยนต์ ส่วนเวลาที่ว่างนอกนั้นสำหรับให้ฝึกหัดขับเล่น

หลักสูตร์ของการฝึกหัดสั่งสอน

การฝึกหัดสั่งสอนทั้ง ๒ โรงเรียนได้ดำเนินไปตามลำดับดังนี้

ฝึกหัดรับรถยนต์เป็นเส้นตรง, หัดเลี้ยวรถ, หัดหยุดรถ, เดินถอยหลัง, หัดเปลี่ยนความเร็วของรถ, หัดกลับรถ ทั้งนี้หัดเป็นบุคคลแยกเป็นคัน ๆ แล้วภายหลังจึงหัดรวมเป็นหมู่, หมวดและกองย่อย

ในขั้นต้นฝึกหัดกับที่ก่อนที่ธรรมดา ภายหลังหัดรับในภูมิประเทศที่กันดาร หัดขึ้นลงภูเขา หัดเดินระบวนทางไกล ในการฝึกหัดนี้ใช้รถขนาดใหญ่อย่างสำหรับบรรทุกของหนัก ๒ ½ ตันและมีรถหลายชนิด

ในการสั่งสอนนั้น สอนให้รู้จักส่วนต่าง ๆ ของรถ สอนวิธีรักษารถและทำความสะอาด การเติมน้ำและเติมน้ำมัน การหยอดน้ำมันเครื่องส่วนต่าง ๆ สอนการแก้รถยนต์ซึ่งบังเกิดเสียหายขึ้นโดยบ่อยๆ บ้างเล็กน้อย

ตามกำหนดนั้นให้เริ่มฝึกหัดสั่งสอนตั้งแต่วันที่ ๑๒ สิงหาคม มีกำหนดเวลาเรียน ๒ เดือน

ทั้ง ๒ โรงเรียนได้เริ่มการฝึกหัดสั่งสอนทหารไทยตามกำหนดเวลา ทหารได้พยายามฝึกหัดและเรียนโดยเต็มสติกำลัง ในสัปดาห์กันยายนก็ได้เริ่มสอบความรู้ความสามารถในการรถยนต์ของทหาร

ผลของการฝึกหัดเล่าเรียนนั้น ได้ดำเนินไปตามหลักสูตรและสำเร็จตามกำหนดเวลา ซึ่งเป็นการกระทำให้นักศึกษาทหารฝรั่งเศสพิศวงกันมาก เพราะการฝึกหัดกับครูฝรั่งเศสนั้น พูดเข้าใจภาษากันยาก ถ่ามเท่าที่มีอยู่ก็มิใคร่จะเพียงพอ

ในจำนวนทหารซึ่งเข้าสอบความรู้นั้น สอบได้ประมาณ ๙๕ ส่วนในร้อย ผู้ที่สอบได้ได้รับใบประกาศนียบัตร์ทุกคน ส่วนพวกที่สอบตกนั้นไม่อนุญาตให้รับรถยนต์ต่อไป ฉะนั้นจึงได้จัดการบรรจุเข้าในตำแหน่ง

ซึ่งไม่เกี่ยวกับการรับรถยนต์ เช่นเบ็นเส็มียน, สุทะกรรม, ทหารคนใช้ รองนายทหารสัญญาบัตร์เหล่านี้เป็นต้น

เมื่อได้สอบความรู้แล้ว ได้คัดเลือกทหารที่สอบได้ดีและมีไหวพริบดีให้ฝึกหัดรับรถยนต์ชนิดที่ไม่ใช่สำหรับบรรทุกของ หัดรับรถจักรยานยนต์สำหรับทำน่าที่เดินคำสั่งและเป็นทหารติดต่อ และมีการสอบความรู้ในน่าที่พิเศษนี้ และมีใบประกาศนียบัตร์ให้ด้วย

ในระหว่างที่ทหารอยู่ในโรงเรียนทั้ง ๒ คำบดนี้ นายพลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิและนายพันเอกพระเฉลิมอากาศได้หาโอกาศมาตรวจราชการอยู่เนือง ๆ

(๓) การเตรียมตัวเข้าสู่ยุทธบริเวณ

ครั้นเมื่อเสร็จการฝึกหัดสั่งสอนแล้ว ได้เริ่มเตรียมตัวสำหรับเข้าสู่ยุทธบริเวณ ได้จัดการฉีดยากันไข้รากสาดใหญ่แก่ทหารทุก ๆ คน เพราะตามระเบียบของทหารสัมพันธมิตร์มีอยู่ว่า ก่อนน่าที่จะส่งทหารไปยังยุทธบริเวณต้องให้นายแพทย์ฉีดยากันไข้นี้ก่อน

นอกจากนี้ต้องฝึกหัดการใช้น่ากากกันไอพิษ ทหารทุกคนได้หัดสวมน่ากากกันไอพิษ และเข้าไปอยู่ในห้อง มีเจ้าน่าที่ปล่อยไอพิษทดลอง เพราะน่ากากกันไอพิษนั้นจำเป็นต้องสวมอย่างสนิท มิฉะนั้นไอพิษอาจแทรกเข้าไปทำอันตรายได้

ได้จัดการจ่ายเครื่องแต่งกายสักหลาดให้แก่ทหาร มีเสื้อ, กางเกง, หมวก, เสื้อกันหนาวและผ้าพันแข้ง, เพราะเครื่องแต่งกายซึ่งทหารได้รับไปจากพระนครนั้น เป็นผ้าธรรมดา ซึ่งป้องกันความหนาวไม่ได้

(ผ.ท.ป.)

นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวน่าทูตทหารไปตรวจราชการที่กองทหารบกรถยนต์เมืองดูร์ดอง.

ในระหว่างเวลาซึ่งกำลังสอบการรถยนต์อยู่นั้น นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ นายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ กับนายร้อยตรี ภาเทียรเดิศ ได้รับอนุญาตกรมปฏิบัติการกรมเสนาธิการณ์กองทัพสนามฝรั่งเศส ไปดูการส่งกำลังในยุทธบริเวณและเรียนวิธีจัดการของทหารรถยนต์ เจ้าหน้าที่ในกรมปฏิบัติการกรมเสนาธิการณ์กองทัพสนาม ได้ยินยอมให้ไปได้ตามความประสงค์ และได้สั่งให้นายพันตรี ดูแมงค์ ผู้ปฏิบัติการทหารรถยนต์ในกองทัพสนามฝรั่งเศส (Chef d'Escadron Dumenc, Directeur des Service Automobile aux Armées) ซึ่งเป็นพลนกหนึ่งในกรมปฏิบัติการกองทัพ เป็นผู้รับรองนายทหารไทย

เวลาที่นายทหารทั้ง ๓ ไปถึงกรมปฏิบัติการกรมเสนาธิการณ์แล้ว นายพันตรี ดูแมงค์ ได้จัดการรับรองอย่างดี เมื่อได้พูดจากลงกันว่าจะให้จัดกองรถยนต์ไทยเป็น ๑ กองใหญ่ (เท่ากับกองพัน) ซึ่งเรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า " Groupement " และจะให้สังกัดอยู่ในกรมรถยนต์ที่ ๑ ซึ่งมีนายพันตรี สตองบ็อคค์แฟร์มอร์ (Chef d'Escadron Stenbock-Fermor) เป็นผู้บังคับการแล้ว นายพันตรี ดูแมงค์ ได้โทรศัพท์เรียกนายพันผู้นั้นมาหาครั้นแล้วได้แนะนำให้รู้จักกับนายทหารไทยทั้ง ๓ นาย และให้นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ พูดตกลงในวิธีจัดการปลีกย่อยกับนายพันตรี สตองบ็อคค์แฟร์มอร์ต่อไป นายพันตรีผู้นี้จึงได้นำนายทหารไทยไปยังที่พัก และพาไปดูกองใหญ่รถยนต์ฝรั่งเศสซึ่งกำลังทำการส่งกำลังในยุทธบริเวณด้วย

ในการจัดกองทหารบกรถยนต์ไทยนั้น ได้กำหนดว่ากองย่อยหนึ่งให้มีกำลังเท่ากับกองย่อยของทหารฝรั่งเศส จำนวนทหารไทยนั้นจัดเป็น ๓ กองย่อย กับให้หมวดรถยนต์ ๑ กับกองบังคับการด้วย ๑ หมวด การบังคับบัญชาทหารนั้น ให้อยู่ในอำนาจของนายทหารไทย สำหรับในเวลาแรกซึ่งกองทหารบกรถยนต์ไทยจะเข้าทำการในยุทธบริเวณ ร่วมในทางทัพฝรั่งเศสนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องจัดนายทหารฝรั่งเศสมาอยู่ด้วย เป็นผู้คอยแนะนำหนทางปฏิบัติการและสำหรับทำการติดต่อกับกองทหารฝรั่งเศส คือสำหรับกองใหญ่รถยนต์นั้นจะจัดให้มีนายทหารฝรั่งเศสมากำกับการ ๑ นาย ทุก ๆ กองย่อยขณะทุก ๆ หมวดจะมีนายทหารฝรั่งเศสมากำกับการด้วย นอกจากนี้จะได้จัดนายสิบพลทหารฝรั่งเศสมาช่วยชี้ทางให้แก่นายสิบพลทหารไทยด้วย วิธีที่จะกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการจำเป็น เพราะการทำการในต่างประเทศและใช้ภาษาต่างกันย่อมเป็นการผิดปรกติอยู่ เมื่อครั้งแรกซึ่งรัฐบาลอเมริกาส่งกองทหารรถยนต์กองพยาบาลและกองบินไปช่วยกองทัพฝรั่งเศส ก็เคยได้ส่งนายทหารไปกำกับการ เพื่อช่วยแนะนำบอกวิธีให้เหมือนกัน

เมื่อนายพันเอกพระฉเดิมอากาศ ได้ไปกระทำความตกลงในเรื่องการจัดกองรถยนต์แล้ว จึงได้เดินทางกลับพร้อมกับนายทหารซึ่งไปด้วย

ครั้นนายร้อยเอกหลวงรามฤทธิรงค์ ได้กลับถึงเมืองตูร์แล้วจึงได้จัดการแบ่งกำลังทหารใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามความตกลงของผู้บังคับการกรมทหารรถยนต์ฝรั่งเศส คือเวลาตั้งแต่ออกจากกรุงเทพฯ จนไปอยู่ในโรงเรียน

การรถยนต์นั้น กองทหารบกรถยนต์จัดแบ่งเป็น ๗ กองย่อย จัดการรวมทหารกองย่อยที่ ๓ กับที่ ๔ และส่วนหนึ่งของกองย่อยที่ ๒ (เก่า) เข้าเป็นกองย่อยที่ ๑ (ใหม่) ทหารกองย่อยที่ ๗ กับที่ ๗ กับส่วนหนึ่งของกองย่อยที่ ๒ รวมเป็นกองย่อยที่ ๒ (ใหม่) ทหารกองย่อยที่ ๕ กับที่ ๖ (ที่ดัดแปลง) กับทหารที่เหลือจากกองย่อยที่ ๑ และที่ ๒ (เก่า) นั้น รวมเป็นกองย่อยที่ ๓ (ใหม่) นอกจากนี้ยังได้เฉลี่ยทหารไว้อีก ๑ หมวด เป็นหมวดทหารรถยนต์ของกองบังคับการ (ที่จัดเช่นนี้สำหรับเอาไว้สำหลับและทำการในหน้าที่หมวดทหารด้วย)

เมื่อได้เตรียมตัวพร้อมแล้ว พอถึงกำหนดเวลาจึงได้ออกเดินทางต่อไป

ตอนที่ ๒
การเดินทางเข้าสู่ยุทธบริเวณ

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๕)

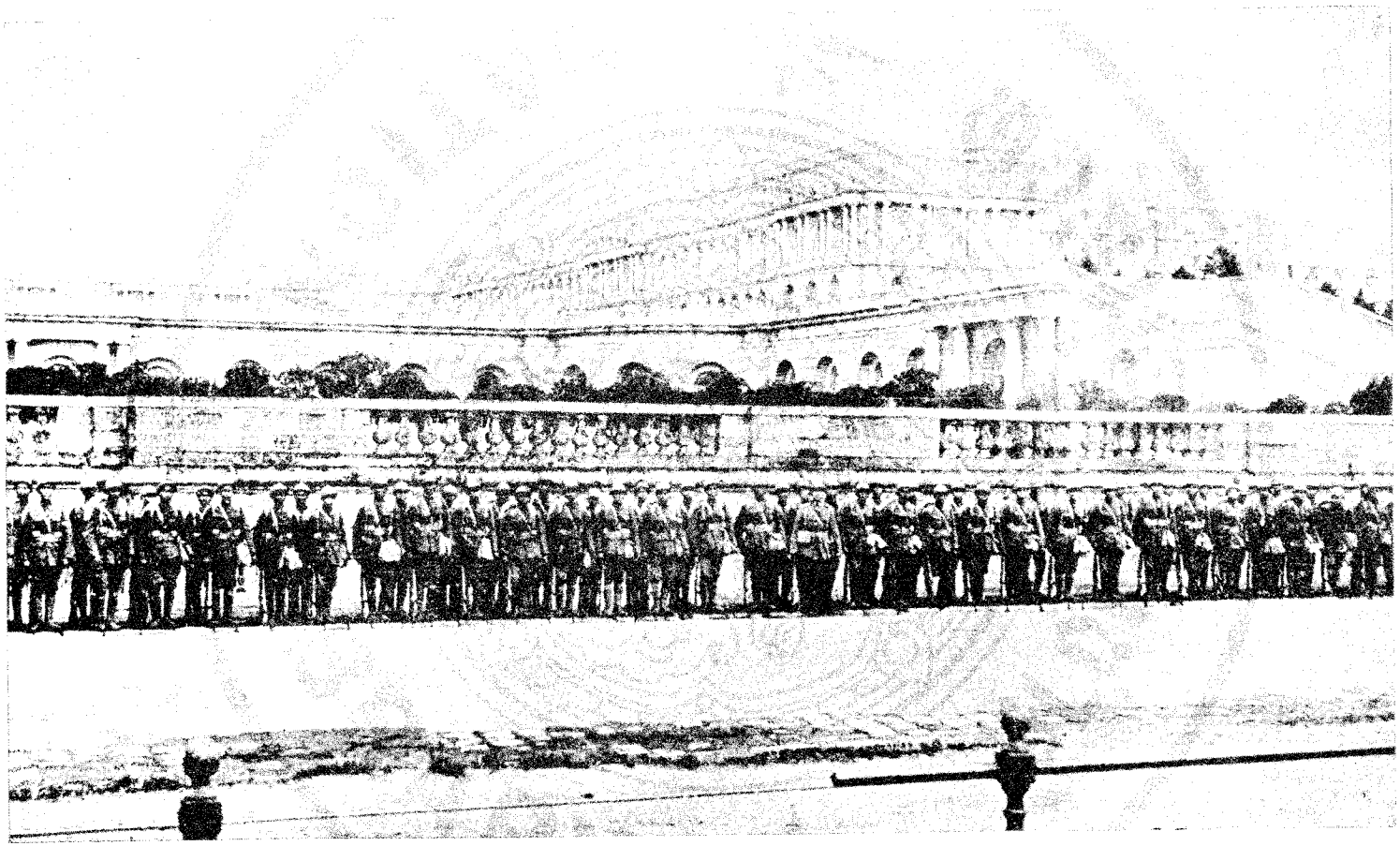
เป็นธรรมเนียมของกองรถยนต์ฝรั่งเศส ก่อนที่จะไปเข้าทำการในยุทธบริเวณนั้นอยู่ในกองทัพสนามจะต้องเดินทางผ่านแวร์ซัยส์ ซึ่งเป็นคลังฐานทัพใหญ่ของกองรถยนต์ฝรั่งเศส การที่ต้องเดินทางผ่านแวร์ซัยส์นี้เพื่อที่จะได้นำทหารนั้นฐเบียรของกองทัพสนามประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อจะได้จ่ายเครื่องสรรพาวุธและเครื่องแต่งกายในการขับรถยนต์ ให้แก่ทหารซึ่งจะเข้าทำการในสนามด้วย

เพราะฉะนั้นเมื่อกองรถยนต์ไทยที่เมืองตูร์ต้องและเมืองบัวซ์ได้เตรียมการเลิกทัพเก่าเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะเข้าทำการใหญ่ทบริเวณก็จำเป็นจะต้องเดินทางไปแวร์ซัยส์เหมือนกัน ตามทางที่สดวกนั้นควรจะจัดการเดินทางให้มารวมกันที่เมืองตูร์ต้องก่อน (เพราะต้องรวมกองย่อยใหม่) หรือมิฉะนั้นก็ให้ไปถึงแวร์ซัยส์ประมาณพร้อมกัน แต่ในเวลาสงครามนั้นการจัดรถไฟเป็นการลำบากอย่างยิ่ง ฉะนั้นการที่จะกระทำดังกล่าวมานั้นเกือบว่าอย่างกันเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ ติดขัดในเรื่องรถไฟจึงต้องจัดส่งกองรถยนต์ไทยไปแวร์ซัยส์เป็น ๒ คราว คือ วันที่ ๑๖ กันยายน ส่งทหารกองบังคับการ, กองย่อยที่ ๑ กับที่ ๒ จากเมืองตูร์ต้องไปก่อน ส่วนกองทหารที่เมืองบัวซ์นั้นให้ย้ายจากเมืองนั้นไปพักอยู่ที่เมืองตูร์ต้องในวันที่ ๑๗ ต่อวันที่ ๒๑ กันยายน จึงได้เดินทางไปกรุงแวร์ซัยส์

(ก) กองทหารบกรถยนต์ในเมืองฐานทัพใหญ่แวร์ซัยส์
และการเดินทางไป ซังต์ ปาร์ร์ต์ เดส์ โวดส์

วันที่ ๑๖ กันยายน เวลา ๑๒ นาฬิกา ทหารกองบังคับการ, กองย่อยที่ ๑, กองย่อยที่ ๒, กองทหารบกรถยนต์ได้ขึ้นรถไฟที่สถานีตูร์ต้อง เวลา ๑๖ นาฬิกา ๓๐ นาที รถได้เคลื่อนที่ออกเดินทาง มีนายทหารนายสิบและพลทหารฝรั่งเศสจากโรงเรียนการรถยนต์มาส่งเป็นอันมาก

เวลา ๑๗ นาฬิการถไฟได้ไปถึงสถานีแวร์ซัยส์ มีนายพลตรี พระยาพิไชยเชาญฤทธิ์ หัวน่าทูตทหาร นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามพร้อมด้วยนายทหารฝรั่งเศสซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่มาคอยรับอยู่เป็นอันมาก

ส่วนหนึ่งของกองทหารบกรถยนต์ถ่ายที่น่าพระราชวังกรุงแวร์ซัยส์ (ผ.ท.บ.)

กองทหารได้ไปพักอยู่ในโรงรั่วคราว ส่วนนายทหารนั้นพักตาม โฮเต็ล การเลี้ยงดูนายสิบพลทหารนั้น เจ้าน่าที่ได้จัดอย่างเรียบร้อย ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้น ได้รับเชิญไปเลยณะสโมสรนายทหารรถยนต์ฝรั่งเศสในเมืองนั้น

รุ่งขึ้นเช้าวันที่ ๑๗ กันยายน เมื่อได้เลี้ยงอาหารเช้าแก่ทหารแล้ว ได้นำทหารไปยังคลังรองกองรถยนต์ (Magazin du Parc Automobile Centrale) ได้เริ่มรับเครื่องแต่งกายและเครื่องอาวุธจากเจ้าพนักงานประจำคลังฝรั่งเศส

นายทหารสัญญาบัตร์ ได้รับสิ่งของ คือ

๑) บันพกมีกระสุนพร้อม	๑ กระบอก
๒) ซองบันพกหนัง	๑ ซอง
๓) แว่นตาสำหรับสวมในเวลาขับรถยนต์	๑ คู่
๔) หมวกเหล็ก	๑ หมวก
๕) น่ากากกันไอพิษ	๑ อัน

จ่านายสิบ, นายสิบเอก, นายสิบโทได้รับ

๑) หมวกเหล็ก	๑ หมวก
๒) น่ากากกันไอพิษ	๑ อัน
๓) ผ้าพันคอสักหลาดกันหนาว	๑ ผืน
๔) เสื้อกันหนาวขนสัตว์	๑ เสื้อ
๕) ถุงมือ	๑ คู่

๖) รองเท้าทหาร ๒ คู่

๗) แว่นดำสำหรับสวมในเวลาขับรถยนต์ ๑ คู่

๘) มีดพก ๑ กระบอก

นายสิบตรีและพลทหารได้รับสิ่งของเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วสำหรับจ่านายสิบ, นายสิบเอก, นายสิบโท เว้นแต่ได้รับปืนเล็กสั้นมีสายสพายแปรงเช็ดปืนและไขสำหรับทาปืนพร้อมแทนปืนพก

นายสิบและพลพยาบาลได้รับสิ่งของเช่นเดียวกัน เว้นแต่ปืนและเครื่องปืนนั้นไม่ได้รับ

นอกจากสิ่งของเหล่านี้แล้ว เจ้าน่าที่ได้จ่ายเงินประจำกายสำหรับทหารบริโภคตามทางในรถไฟให้ด้วย การเบิกและจ่ายของนั้นได้แล้วเสร็จภายในวันนั้นเอง

ในวันที่ ๑๗ เวลากลางวัน นายทหารเหล่ารถยนต์ในกรุงแวร์ซายส์ได้เชิญหัวน่าทุกทหารพร้อมด้วยนายทหารไทยไปเลี้ยงอาหาร เป็นการต้อนรับและให้เกียรติยศในการที่กองทหารไทยกองแรกจะไปสู่ยุทธบริเวณ ครั้นเวลากลางคืนเจ้าน่าที่ฝ่ายฝรั่งเศสได้จัดการฉายหนัง กับมีดนตรีเป็นการราตรีสโมสรให้แก่ทหารไทย เจ้าน่าที่ได้จัดรถยนต์ลำเลียงทหารจากที่พักไปส่งยังโรงดนตรี เวลาที่ดนตรีเลิกแล้วก็ได้นำกลับไปส่งยังที่พัก

ก่อนเวลาซึ่งกองทหารไทยจะได้มาถึงฐานทัพใหญ่นี้ เจ้าน่าที่ฝ่ายฝรั่งเศสได้เตรียมการรับไว้อย่างเรียบร้อย มีนายทหารกองรถยนต์ฝรั่งเศสผู้หนึ่ง ได้เรียนรูปพยากรณ์เป็นรูปนางเทวดาฝรั่งเศสนำน่าร้างเมื่อกลับไป

(ผ.ท.บ.

รูปพยากรณ์ผิมือฝรั่งเศษให้เกียรติยศแก่ไทย.

เหยียบนกอินทรี เหนือหลังช้างนั้นมีรูปพระเจดีย์ รูปนี้หมายความว่า ชาติฝรั่งเศสได้ชักนำชาติไทยซึ่งเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาเข้าพระทำการสงครามต่อประเทศเยอรมะนี ใต้รูปนี้ได้เขียนรายการฉายหนังแด่ร้องตำรวจจรจรรูปนี้เจ้านำที่ได้แจกให้แก่นายทหารสัญญาบัตรทุกนาย

ขณะในระหว่างนี้ มองสิเออร์ กาน อรรคราชทูตฝรั่งเศส ซึ่งจะเข้ามาประจำพระราชสำนักนี้ในกรุงเทพ ฯ จะได้เดินทางจากฝรั่งเศสมาประเทศสยาม มองสิเออร์ กาน จึงได้ขอต่อหัวน่าทูตทหารให้ได้มีโอกาสไปพบปะกับทหารไทยซึ่งจะเดินทางเข้าสู่ยุทธบริเวณ หัวน่าทูตทหารจึงได้สั่งให้มีการตรวจพลสวนสนาม และเชิญอรรคราชทูตฝรั่งเศสมาในงานนี้ด้วย

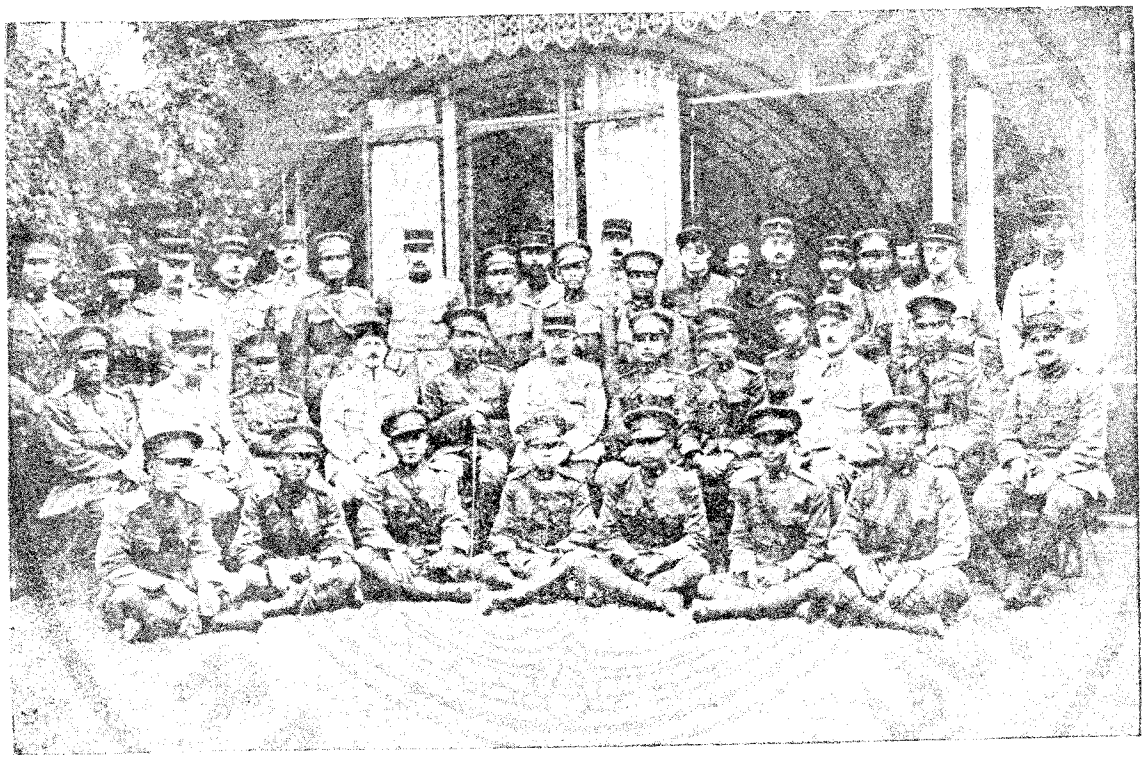
รุ่งขึ้นวันที่ ๑๗ กันยายน เป็นวันกำหนดซึ่งกองทหารบกรถยนต์จะเดินทางจากเวร์ซายส์เข้าสู่ยุทธบริเวณ เวลา ๗ นาฬิกา กองทหารได้ออกเดินจากที่พักไปตั้งแถวคอยรับตรวจพลอยู่น่าวังในเวร์ซายส์

เวลา ๘ นาฬิกา หัวน่าทูตทหาร, อรรคราชทูตสยามประจำกรุงปารีส อรรคราชทูตฝรั่งเศสซึ่งจะเข้ามาประจำในพระราชสำนักนี้ได้ ไปถึงเวร์ซายส์ ได้เดินผ่านน่าแถวตรวจพล ครั้นแล้วหัวน่าทูตทหารได้กล่าวคำชักเตือนสั่งสอนทหารในการที่จะได้ออกไปทำการในยุทธบริเวณ รวมความว่าให้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ รำลึกถึงพระเดชพระคุณและพระมหากรุณาและให้ทหารระวังรักษาเกียรติยศแห่งชาติไทย เมื่อจบคำพูดแล้ว กองทหารได้เดินสวนสนามผ่าน

ท่านราชทูตทั้งสองและหัวน่าทูตทหาร แต่เดิมเดินทางไปยังสถานีเดส์มาเตอะโดส์ มีอรรคราชทูตสยาม, หัวน่าทูตทหาร, ข้าราชการประจำสถานราชทูต กับนายทหารในกองบัญชาการกองทูตทหารกับกองบังคับการกองทหารในกรุงปารีสมาคอยส่งอยู่พร้อม

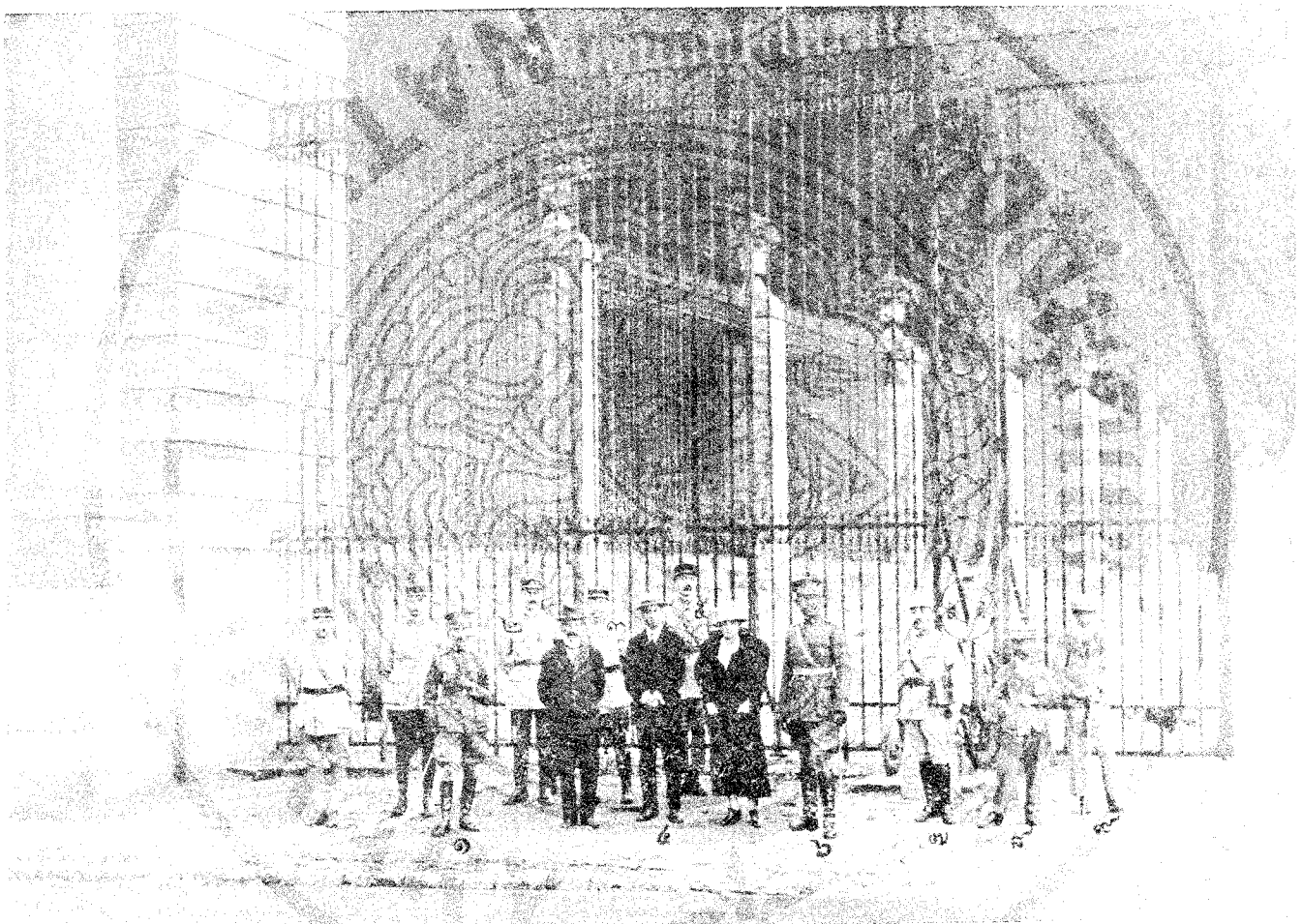
เมื่อกองทหารได้ขึ้นรถไฟขบวนพิเศษพร้อมแล้ว พอได้เวลา ๑๑ นาฬิกา ๓๗ นาที รถไฟได้เริ่มออกเดินทาง อาหารสำหรับกินในระหว่างเดินทางนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดการจ่ายให้ไปด้วย แต่สำหรับ ๒ มื้อเท่านั้น ถ้าแม้รถไฟเดินตามกำหนดเวลาก็จะเป็นการเพียงพอ แต่ในเวลาสงครามนี้ กำหนดเวลาเดินรถไฟจะถือเอาเป็นระเบียบแน่นอนหาได้ไม่ ขบวนรถทหารไทยเดินช้ามาก ทหารต้องนอนค้างคืนบนรถไฟ อาหารซึ่งจ่ายไปนั้น เมื่อได้รับประทานมื้อกลางวันและเย็นแล้วก็หมด รุ่งขึ้นเช้าจึงไม่มีอาหาร วันที่ ๑๙ กันยายน เวลา ๘ นาฬิกา ๒๕ นาที รถไฟได้ไปถึงสถานี ซังต์ ปาร์ร์ส์ เลส์ โวดส์ (St. Parres les Vaudes) ใกล้กับเมืองตรัวย์ส์ (Troyes) เป็นตำบลซึ่งกองทหารไทยจะต้องลงรถไฟ การต่อไปสำหรับกองนี้จะของดไว้ก่อน จะกลับไปกล่าวถึงกองทหารซึ่งมาจากดีย์องอีก ภายหลังจึงจะได้กล่าวถึงกองทหารซึ่งมาลงรถไฟที่สถานี ซังต์ ปาร์ร์ส์ เลส์ โวดส์ รวมกันไปทีเดียว

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า วันที่ ๑๗ กันยายน ส่วนของกองทหารบกรถยนต์ที่เมืองดีย์องได้เดินทางมาพักอยู่ที่เมืองดูร์ด์อง และจัดการรวมทหารเป็นกองย่อยที่ ๓ ใหม่ในบังคับบัญชาของนายร้อยโท แมน เหมะจุฑา

(ผ.ท.บ.)

นายทหารฝรั่งเศษกับไทยรวมกันถ่ายไว้เปนที่ระฤกก่อนจะเข้าสู่ยุทธบริเวณ.

(ผ.ท.บ.)

อรรคราชทูตสยามในประเทศฝรั่งเศษ, อรรคราชทูตฝรั่งเศษประจำพระราชสำนักนี้,
และหัวน่าทูตทหารซึ่งไปส่งกองทหารบกรถยนต์.

ครั้นวันที่ ๒๑ เวลาบ่ายนายร้อยโท แมน เหมะจุฑา ได้นำกองทหารไทยซึ่งเหลืออยู่ในเมืองดูร์ดองทั้งหมดออกเดินทางไปยังแวร์ซัยส์ เวลา ๒๐ นาฬิกาเศษรถไฟได้ไปถึงสถานี มีหัวน่าทูตทหารพร้อมด้วยเจ้าน่าที่ฝ่ายฝรั่งเศสมาคอยรับดังวันก่อน สำหรับการพักก็ได้จัดการให้เช่นเดียวกับกองแรก

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๒ กันยายน เจ้าน่าที่ฝ่ายฝรั่งเศสได้จัดการจ่ายเครื่องแต่งกายและอาวุธประจำตัวทหาร มีอัตราดังได้กล่าวมาแล้ว การรับสิ่งของได้แล้วเสร็จในตอนบ่ายวันนั้น ฉะนั้นตอนบ่ายจึงมีเวลาว่างอยู่อีก เจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้นำทหารไปชมวังพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ในแวร์ซัยส์ (พระราชวังนี้เป็นพระราชวังซึ่งอรรคราชทูตสยามคนแรกได้นำพระราชสาส์นไปเจริญทางพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส)

วันที่ ๒๓ กันยายน เวลา ๑๐ นาฬิกาเศษ กองย่อยที่ ๓ ได้เริ่มเดินทางรถไฟ ที่สถานีรถไฟมีอรรคราชทูตสยามประจำกรุงปารีส หัวน่าทูตทหาร และข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนซึ่งประจำในกรุงปารีสมาคอยส่ง

วันที่ ๒๔ กันยายน เวลา ๗ นาฬิกา ๒๕ นาที รถไฟได้ไปถึงสถานี ซังด์ปาร์ร์ด์ เดอ โวดด์ ทหารได้ลงรถไฟแล้วเดินทางไปสมทบกับส่วนใหญ่ของกองทหารบกรถยนต์ซึ่งได้ไปถึงในเที่ยวแรก

(๖) การพักที่วิลเด็มัวแย็นน์ (Villemoyenne) ในยุทธบริเวณ

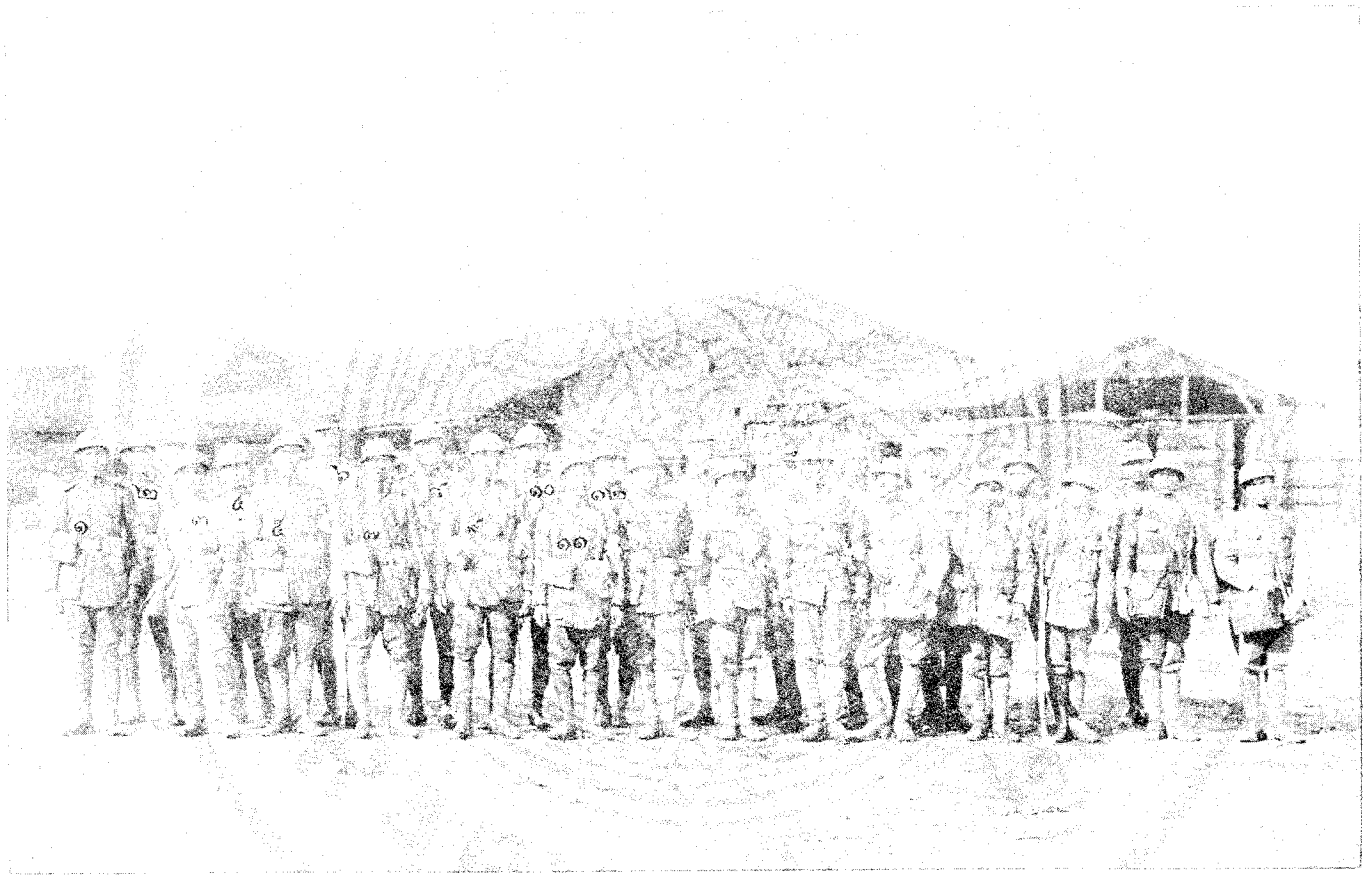
ในการส่งทหารซึ่งฝึกหัดใหม่เข้าทำการในสนามนั้น ตามธรรมดาในชั้นแรกย่อมส่งจากฐานทัพใหญ่เข้าไปพักอยู่ในด้านหลังของยุทธบริเวณก่อน

แล้วจัดการฝึกหัดตามทำนองยุทธอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ทหารคุ้นเคยกับเสียงปืนด้วย แล้วจึงจะเคลื่อนที่ไปข้างหน้าต่อไป สำหรับกองทหารบกรถยนต์ไทยนั้น ผู้บัญชาการทหารรถยนต์แห่งกองทัพฝรั่งเศสได้กำหนดเลือกตำบลวิลดมัวแย็นซึ่งตั้งอยู่ห่างจากสถานีรถไฟ ซังต์ ปาร์ร์ต์ เดต์ โวดต์ ประมาณ ๒ กิโลเม็ตร์ เป็นตำบลซึ่งตั้งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมือง ตรัวย์ ให้เป็นที่พักตำบลที่ ๑ ในยุทธบริเวณ ในขณะนั้นตำบลนี้ห่างจากแนวสนามรบประมาณ ๕๐ กิโลเม็ตร์

เวลาที่กองทหารบกรถยนต์ไทยกองแรกไปถึง มีนายร้อยเอก บิโรต์ (Birot) มาต้อนรับ นายร้อยเอกผู้นี้ นายพันตรี ดองบอกต์ แฟร์มอร์ ผู้บังคับการกรมรถยนต์ที่ ๓ ได้จัดส่งมาคอยรับกองทหาร และสั่งให้อยู่ประจำกับกองทหารบกรถยนต์ไทยต่อไป ในตำแหน่งผู้กำกับการ ทำการร่วมกับนายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์

นายร้อยเอก บิโรต์ ได้เดินทางมาคอยกองทหารไทยอยู่พร้อมด้วยนายทหารฝรั่งเศสอีก ๒ นาย กับนายสิบพลทหารฝรั่งเศสซึ่งเป็นเสมียนพนักงานประมาณ ๗ คน กับมีรถยนต์สำหรับขี่ ๒ คัน รถยนต์บรรทุกของ ๖ คัน ได้มาจัดการสำหรวจบ้านในตำบล วิลดมัวแย็นน์ และกะที่พักไว้แล้ว และได้เบิกแคร่ไม้และผ้าปูนอนมาไว้พร้อมแล้ว

เมื่อกองทหารไปถึงได้เดินทางไปยังตำบลวิลดมัวแย็นน์ เมื่อไปถึงที่พักแล้วได้จัดการแบ่งทหารไปอยู่ตามหมู่บ้าน ที่พักของทหารนั้นโดยมาก

(ผ.ท.บ.)

กองบังคับการกองทหารบกรถยนต์และกองบังคับการกองย่อยที่ ๑ ที่ ๒
ถ่ายที่สถานีรถไฟก่อนเดินทางไปสู่ยุทธบริเวณ.

เป็นฉางข้าวหรือโรงเลี้ยงสัตว์ ทหารคนหนึ่งได้รับแคร่ไม้ ๑ แคร่และปลอกที่นอนสำหรับยัดฟางนอน ๑ ปลอก

ในวันที่ ๑๙ กันยายน ซึ่งกองทหารรถยนต์ส่วนใหญ่ไปลงรถไฟนั้น ฝนได้ตกหนัก ทหารเปียก ทั้งมิได้รับประทานอาหารเช้าจนเวลาบ่าย เพราะอาหารหมดตามทาง โดยเหตุที่นายร้อยเอก บิโรด์ เข้าใจว่าทหารทุกคนคงจะได้รับสเบียงประจำกายมาสำหรับ ๓ วัน ฉะนั้นจึงมิได้จัดการเรื่องสเบียงไว้เลย ครั้นทราบว่าทหารไม่มีสเบียงและยังมิได้กินอาหารเช้า ในคำบลนั้นจะหาอาหารสำหรับเลี้ยงทหารก็ไม่มี จึงได้จัดการไปเบิกอาหารจากคลังฐานทัพที่เมืองศรวัย์ด์ โดยจัดทหารไทยให้ขับรถยนต์ (ซึ่งนายร้อยเอก บิโรด์ ได้นำมาด้วยนั้น) ไปเบิก

ในชั้นต้นนี้ได้ไปเบิกรถถังซึ่งเป็นรถหุ้มเกราะพ่วงไปกับรถยนต์เดินทางได้ สำหรับกองย่อยละ ๒ คัน และเบิกสเบียงมาสำหรับ ๒ วัน เมื่อเบิกสเบียงมาแล้วทหารไทยต้องจัดการหุงต้มกันขึ้นเอง ในวันแรกซึ่งส่วนใหญ่ของกองทหารบกรถยนต์มาถึงยุทธบริเวณนี้ต้องเปียกฝนและกว่าทหารจะได้กินกาแฟเช้าเป็นเวลา ๑๖ นาฬิกาเศษ

ต่อนั้นไปได้จัดการในเรื่องที่พักและเตรียมจัดที่ไว้รับกองย่อยที่ ๓ ซึ่งจะมาถึงใหม่ เพื่อมิต้องให้ได้รับความลำบาก

ในการพักที่ตำบลวิลล์ม้วแย็นน์นั้น ได้แบ่งเขตร์ที่พักให้ทหารเป็นกองย่อย ดังปรากฏอยู่ในแผนที่สังเขปส่วนที่พักแล้ว

การพักตามหมู่บ้านนี้ย่อมเป็นการใหม่สำหรับทหารไทย เพราะที่แล้วมาเคยพักรวมกันในโรงทหารเสมอ เพื่อป้องกันมิให้บังเกิดความเข้าใจผิด ในระหว่างทหารซึ่งไปอาไศรยอยู่กับเจ้าของบ้าน นายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ ได้ตราข้อบังคับว่าด้วยการพักแรมในที่อาไศรยตามหมู่บ้านราษฎรขึ้น สำหรับเป็นทางปฏิบัติของทหาร ดังมีข้อความต่อไปนี้

"ข้อบังคับสำหรับกองทหารบกรถยนต์ไทยในประเทศฝรั่งเศส ว่าด้วยการพักอาไศรยตามหมู่บ้านราษฎร

คำปรารภ

ตั้งแต่กองทหารบกรถยนต์มาถึงยุโรป ได้เคยพักอยู่ในโรงทหารการหรือโรงรั้วคราวรวมกันอยู่เสมอ แต่บัดนี้ทหารได้เข้ามาอยู่ในยุทธบริเวณแล้ว จะหาโรงทหารอันใหญ่โตให้ทหารรวมกันพักมิใคร่จะได้ เหตุฉะนี้จึงต้องแยกกันพักแรมตามหมู่บ้านอาไศรยเรือนโรงของราษฎร

การที่ทหารจะพักอยู่ในเรือนโรงของราษฎรได้โดยสบายนั้น ย่อมต้องอาไศรยได้รับความเกื้อกูลจากราษฎรเจ้าของบ้านตามสมควร และทั้งเจ้าของบ้านต้องยินดีต้อนรับพวกทหารด้วย ก็เมื่อทหารต้องการความสดวกสบายและการต้อนรับอันดีจากราษฎรแล้ว ทหารจะต้องกระทำความพอใจให้แก่เจ้าของบ้าน ไม่ทำความเสียหายอีกทั้งความไม่พอใจให้แก่เจ้าของบ้านเหมือนกัน

การแยกกันพักอาไศรยตามหมู่บ้านของราษฎรนี้เป็นของใหม่ ซึ่งทหารยังไม่คุ้นเคยแก่การสมาคมกับราษฎร จึงจำเป็นต้องตราข้อบังคับนี้ขึ้นไว้

ข้อ ๑ ข้อบังคับฉบับนี้ให้เรียกว่า " ข้อบังคับสำหรับกองทหารบกรถยนต์ไทยว่าด้วยการพักในที่พักอาไศรยตามหมู่บ้านราษฎร"

ข้อ ๒ ให้ใช้ข้อบังคับนี้ในเวลาที่กองทหารต้องแยกกันพักตามบ้านเรือนของราษฎรทุกคราวไป ตลอดเวลาซึ่งกองทหารทำการอยู่ในยุโรป

ข้อ ๓ เวลาที่ทหารได้รับคำสั่งให้ไปพักอาไศรยในบ้านเรือนโรงของผู้ใดแล้ว เป็นน่าที่ของผู้บังคับกองย่อยหรือผู้บังคับหมวดจะต้องตั้งผู้บังคับทหารสำหรับเรือนโรงทุก ๆ หลัง ๆ ละ ๑ นาย กับจัดให้มีล่ามผู้รู้ภาษาฝรั่งเศสนำไป ผู้เป็นล่ามจะต้องสอบถามดูว่า บ้านนั้นจะถูกต้องตามคำสั่งซึ่งจะให้ทหารไปพักหรือไม่ (ไม่ใช่เข้าไปผิดบ้านแล้วอ้างเอาที่อยู่)

ในเวลาที่ล่ามไปกระทำความตกลงกับเจ้าของบ้านนั้น ผู้ซึ่งเป็นผู้ควบคุมทหารพวกนั้น ๆ จะต้องไปด้วย เพื่อไปกระทำความรู้จักและเคารพต่อเจ้าของบ้าน ส่วนทหารนั้นให้พักแถวอยู่นอกบ้านก่อน (ไม่ใช่เข้าไปพร้อมกันจนเต็มบ้าน) เมื่อผู้ควบคุมได้ไปตรวจที่พักแล้ว จึงนำทหารเข้าไปได้ และกำหนดที่พักสำหรับทหารเป็นบุคคล

ข้อ ๔ สำหรับการนอนทหารย่อมต้องการใช้ฟางรองนอน ห้ามมิให้ทหารไปหยิบฟางมาใช้ตามอำเภอใจเป็นอันขาด ก่อนที่ทหารจะเอาฟางมาใช้ ผู้ควบคุมทหารพวกนั้น ๆ จะต้องไปขอต่อเจ้าของบ้านก่อน (หรือซื้อขอเช่า) เมื่อได้รับอนุญาตแล้วผู้ควบคุมจึงประกาศให้ทหารนำเอาฟางไปใช้ได้

ข้อ ๕ ห้ามมิให้ทหารเข้าไปเหยียบย่ำในสวนหรือนาซึ่งเจ้าของได้ทำการเพาะปลูกไว้แล้วหรือยังกำลังทำอยู่ ทั้งห้ามมิให้เก็บผลไม้มาบริโภคตลอดจนการเด็ดดอกไม้ โดยมิได้รับอนุญาตก่อนเป็นอันขาด

ข้อ ๖ น้ำที่มีอยู่ตามบ้านจะต้องสอบถามก่อน และใช้ให้ถูกต้องตามประเภทของน้ำ เช่นน้ำสำหรับกิน ถ้ามีบ่อเล็กไม่ควรใช้ตักฟอก เพราะจะทำให้น้ำขาดไม่พอกิน

ในเรื่องน้ำนี้ต้องระวังให้จงหนัก ก่อนที่จะใช้กินต้องสอบถามดูว่าจะใช้กินได้หรือไม่

ข้อ ๗ ให้เป็นหน้าที่ของนายแพทย์ประจำกองย่อยจะต้องตรวจในเรื่องน้ำกินตามที่พักของทหารในกองย่อยของตนทุก ๆ แห่ง ถ้าน้ำแห่งใดจะใช้กินไม่ได้ให้เขียนป้ายปิดไว้ให้เห็นโดยชัดเจน

ข้อ ๘ การเทน้ำราดน้ำต้องเลือกที่อันควร ห้ามมิให้เทน้ำทุกหนทุกแห่ง เพราะจะทำให้พื้นดินแฉะ กับการทิ้งเศษอาหารหรือกระป๋องสังเกตต้องเลือกที่อันสมควร ทั้งนี้ให้ผู้ควบคุมทหารตามบ้านเป็นผู้กำหนดที่ให้

ข้อ ๙ ในที่พักทุก ๆ แห่งจะต้องจัดการทำส้วมขึ้นให้พอสำหรับจำนวนทหาร ส้วมของเจ้าของบ้านที่มีอยู่นั้น โดยมากมักจะพอดีกับจำนวนคนในบ้านเท่านั้น เพราะฉะนั้นทหารที่มาพักอาศัยอยู่ไม่ควรจะใช้ร่วมด้วย เพราะทหารจำนวนมากอาจทำให้ส้วมเต็มเร็ว เกิดความเดือดร้อนแก่เจ้าของบ้าน เป็นสิ่งอันไม่ควรจะกระทำ

ข้อ ๑๐ บันดาทรัพย์สมบัติของชาวบ้าน ห้ามไม่ให้ทหารนำเอาไปใช้โดยมิได้รับอนุญาตเป็นอันขาด เช่นกระบองตักน้ำหรือเครื่องมือขุดดิน เป็นต้น ถ้ามีความจำเป็นจะต้องการใช้เมื่อใด ทหารจะต้องไปขอยืมเจ้าของบ้านโดยกิริยาอันดีก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงนำเอาไปใช้ได้ แต่เมื่อเสร็จกิจครั้งหนึ่งแล้ว ต้องนำกลับไปไว้ที่ อย่าลืมทิ้งไว้

ข้อ ๑๑ การพักในโรงนาหรือฉางข้าวจะต้องระวังในเรื่องการใช้ไฟให้จงหนัก ในห้องนอนซึ่งใช้ฟางปูนอน ห้ามมิให้สูบบุหรี่

ข้อ ๑๒ ห้ามมิให้ทหารเข้าไปในห้องนอนหรือเรือนส่วนที่เจ้าของบ้านอยู่ โดยมิได้รับคำเชื้อเชิญหรืออนุญาตจากเจ้าของบ้านเป็นอันขาด

ข้อ ๑๓ ทหารที่พักอาไศรยอยู่แห่งใดจะต้องรักษาความสอาดและบำรุงสถานที่นั้น ๆ ด้วย

ข้อนี้เป็นการสำคัญ ซึ่งจะกระทำให้เจ้าของบ้านพอใจรับรองทหาร หรือมีความรังเกียจเกิดขึ้นได้

ทหารทุกคนจะต้องรฦกถึงเวลาข้างน่าเสมอ เพราะบ้านที่คนมาพักอาไศรยอยู่ครั้งนี้ เมื่อออกเดินไปแล้วภายน่าอาจเดินทางผ่านไปมาหรือมาพักอยู่อีกก็เป็นได้

เหตุนี้ทหารควรจะปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามสุภาสิตไทย ซึ่งกล่าวไว้ว่า "อยู่บ้านท่านอย่าดูดาย" การช่วยเหลือซึ่งทหารจะกระทำให้บังเกิดความนิยมได้นั้นมีมากมาย เช่นในเวลาว่างราชการช่วยทำความสอาดกวาดลานบ้าน ตราดสวน ช่วยดายหญ้า ทำสวนเหล่านี้เป็นต้น

ข้อ ๑๔ การพักแรมตามหมู่บ้านนั้น ทหารย่อมแยกกันอยู่ บางแห่งไม่มีรั้วบ้าน ทั้งนี้ทหารย่อมมีความอิสระมาก การเดินเที่ยวในเวลาว่างราชการนั้น อนุญาตให้ไปได้แต่ภายในเขตร์ซึ่งได้กำหนดให้ ถ้าแม้เป็นเวลาแรกซึ่งไปถึงที่พักและผู้บังคับบัญชายังหาได้กำหนดเขตร์ให้ไม่ ทหารจะต้องอยู่กับที่พักก่อน จนกว่าจะได้มีคำสั่งกำหนดเขตร์ทหารจึงจะไปเดินเที่ยวได้

ข้อ ๑๕ ทหารผู้ใดไปอาไศรยอยู่ณะที่ใด ถ้าไปทำความเดือดร้อนให้แก่เจ้าของบ้านหรือราษฎรจะต้องได้รับโทษ ถ้าแม้ผู้ใดทำความเสียหายในสิ่งของของชาวบ้าน ทหารผู้นั้นจะต้องใช้เงินตามราคา ทั้งจะต้องได้รับโทษด้วย

ข้อ ๑๖ ข้อบังคับว่าด้วยการพักแรมในที่พักอาไศรยตามหมู่บ้านฉบับนี้ ให้ผู้บังคับกองย่อยและผู้บังคับหมวดคอยตรวจตราให้ทหารปฏิบัติตามจริง ๆ ถ้าผู้ใดเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามให้รายงานความบกพร่องนั้นทันที"

ตามซึ่งได้มีระเบียบข้อบังคับเช่นนี้แล้ว ทหารได้คอยระมัดระวังและประพฤติตนเรียบร้อยเสมอ (ข้อบังคับฉบับนี้ภายหลังผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามได้มีคำสั่งให้ใช้ในกองบินทหารบกด้วย

ในการพักที่วัดถ้ามีวัดแย่นั้นตามที่ได้กล่าวแล้ว ทหารได้แบ่งกันพักตามหมู่บ้าน ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้นก็แบ่งแยกกันพักอยู่ตามบ้านราษฎรเช่นเดียวกัน โดยมากมักจะได้ห้องอยู่ บางบ้านอยู่นายหนึ่ง บางบ้านถ้ามีห้องว่างมากก็อยู่ ๒ นาย

อาหารการกิน

สำหรับนายทหารสัญญาบัตรนั้น ได้จัดตั้งเป็นสโมสรขึ้น มีสุทะกรรมทหารฝรั่งเศสเป็นผู้ประกอบอาหาร สำหรับการเดินโต๊ะใช้พลทหารไทย ส่วนอาหารสำหรับนายสิบพลทหารนั้น ทหารไทยได้จัดการหุงต้มขึ้นเองโดยที่ใช้รถครัวอาหารนั้นนำแถวทหารไปรับเลกที่รถ นายสิบก็ลงกินรวมกับพลทหาร

การรักษาพยาบาล

การรักษาพยาบาลนั้น ภายในกองทหารบกรถยนต์มีหมวดพยาบาล ๓ หมวด แต่หมวดพยาบาลนี้สำหรับรักษาทหารซึ่งเจ็บไข้แต่เล็กน้อย จะหายได้ในเร็ววัน ถ้าทหารผู้ใดเจ็บไข้เรื้อรังหรือต้องรักษานานวันก็จำเป็นจะต้องจัดการส่งไปรักษาตัวตามโรงพยาบาลถาวรในกรุงปารีส เพราะกองทหารบกรถยนต์ต้องพร้อมสำหรับที่จะเคลื่อนที่ได้เสมอ

(ค) การรับรถยนต์และซ้อมเดินระบวนอย่างในสนามยุทธ์

ก่อนที่จะกล่าวถึงการรับรถยนต์ เห็นสมควรจะกล่าวถึงกำลังทหารซึ่งได้แบ่งเป็นหมวดเป็นกองให้ทราบก่อน

กองทหารบกรถยนต์ไทยตามกำลังซึ่งส่งออกไปนั้น อาจจัดได้เป็น ๑ กองใหญ่ (เรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่า "Groupement" ซึ่งเท่ากับ ๑ กองพัน) แบ่งเป็นกองบังคับการและกองย่อย ๓ กองย่อย (กองใหญ่รถยนต์ฝรั่งเศสนั้นแบ่งกองย่อยต่าง ๆ กันตั้งแต่ ๓ ถึง ๖ กองย่อย) ในกองย่อย ๑ มีกำลังทหารดังต่อไปนี้

กองบังคับการกองย่อยมี่

ผู้บังคับกองย่อย	๑	นาย
ผู้ช่วยผู้บังคับกองย่อย(นายทหารซึ่งรู้ภาษาฝรั่งเศส)	๑	นาย
นายดาบแพทย์เป็นผู้บังคับหมู่พยาบาล	๑	นาย
สมุห์บาญชีกองย่อย (ใช้นายดาบแพทย์เพราะมีเกินอัตรา)	๑	นาย
ล่ามภาษาฝรั่งเศส	๑	นาย
ทหารคนใช้นายทหารสัญญาบัตร์	๓	นาย

หมวดรถยนต์มี่

ผู้บังคับหมวด	๑	นาย
ล่ามภาษาฝรั่งเศส	๑	นาย
นายสิบเอกหรือโท ๒ นายสิบตรี ๓ รวม	๕	นาย
ช่างเครื่องยนต์	๒	นาย
สูทะกรรม	๒	นาย
นายสิบหรือพลพยาบาล	๑	นาย
พลขับรถยนต์และพลขับรถยนต์ผู้ช่วย	๔๗	นาย

กองบังคับการกองทหารบกรถยนต์

ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์	๑	นาย
นายทหารคนสนิท (ใช้ผู้ซึ่งรู้ภาษาฝรั่งเศสดี)	๑	นาย
ผู้ช่วยนายทหารคนสนิท (ในภาษาไทยเป็นนายสิบ)	๑	นาย
ล่ามและเสมียน	๒	นาย

หมวดรถยนต์ของกองบังคับการ

ผู้บังคับหมวด	๑ นาย
นายสิบผู้บังคับหมู่	๔ นาย
พลขับรถยนต์และพลขับรถยนต์ผู้ช่วย	๔๒ นาย
ทหารคนใช้ของนายทหารสัญญาบัตร์	๒ นาย

หมวดพยาบาล

ผู้บังคับหมวดพยาบาล	๑ นาย
นายสิบผู้ช่วยผู้บังคับหมวดพยาบาล	๑ นาย
นายสิบและพลพยาบาล	๖ นาย

กำลังทหารซึ่งกล่าวมาแล้วนี้ ถ้ากองใดต้องจำหน่ายทหารโดยเจ็บไข้ขาดราชการไปจากกองช่วยเป็นเวลานาน ก็ย้ายมาประจำหมวดรถยนต์ของกองบังคับการ จัดส่งทหารจากกองบังคับการไปแทน

เมื่อกองทหารได้เข้าที่พักเรียบร้อยแล้ว นายร้อยเอกบิโรต์ได้จัดการเบิกรถยนต์มาจากคลังรถยนต์เมืองครัวย์ ๓๐ คัน เพราะทหารซึ่งได้รับการฝึกหัดสั่งสอนมาจากโรงเรียนการรถยนต์ที่เมืองดรัดองและเมืองดีย์องนั้น ถึงแม้ว่าจะมีหลักสูตร์อันเดียวกันก็ดี แต่โดยเหตุที่มีรถยนต์ต่างชนิดกันทั้งต่างครูกันก็ย่อมจะได้รับความรู้แปลกต่างกันไปบ้างเป็นธรรมดา ดังนั้นจึงต้องฝึกหัดให้มีความรู้ความชำนาญให้ลงรูปเดียวกัน ไม่แต่เท่านั้น ต้องฝึกหัดในการเดินรถเป็นขบวนตลอดจนการดำเนียงทหารขึ้นลงทั้งการเข้าเทียบรถให้

ซ่ำรองยิ่งขึ้น การฝึกหัดนี้ต้องกระทำตามวิธีซึ่งใช้กันอยู่ในยุทธบริเวณ นอกจากการฝึกหัดในการขับรถยนต์ การรักษารถและการแก้รถแล้ว ยังต้องเรียนวิธีการเดินขบวนรถทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน

เพื่อที่จะนำผู้อ่านให้มีกและเห็นรูปของกองรถยนต์ในเวลาเดินทางได้เห็นสมควรจะนำเบียบการเดินรถ ซึ่งใช้ในสมัยนี้มาลงไว้ในที่นี้ด้วย

หัวข้อระเบียบการเดินขบวนรถยนต์

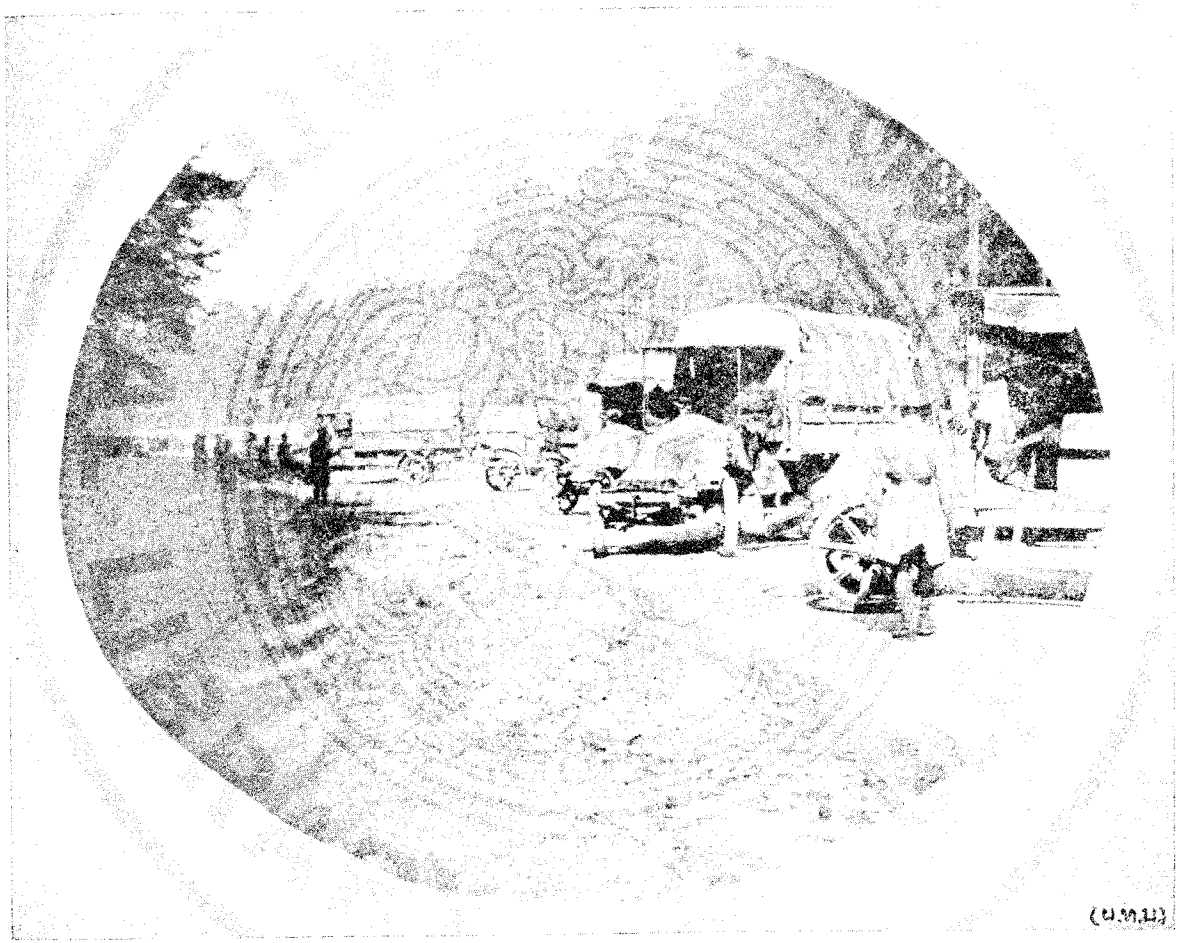
(๑) เครื่องแต่งกายของพลขับรถยนต์ ในเวลาเดินทางพลขับรถยนต์และพลขับรถยนต์ผู้ช่วยแต่งกายด้วยเสื้อกางเกงกากีแกมเขียวและใช้ผ้าพันแข้ง นอกจากนี้เวลาหนาวจัดก็ต้องสวมเสื้อหนาวขนสัตว์ (La vesto canadienne four-rèe) ที่ได้รับมาแล้ว

พลขับรถยนต์จะต้องสวมหมวกเหล็ก คาดเข็มขัดพร้อมทั้งซองกระสุนและถูกกระสุนปืน ส่วนน่ากากกันโคพิษนั้นให้บรรจุในกระป๋องคล้องคอไว้ ปืนนั้นให้แขวนไว้ที่ไม้หลังที่นั่ง เพื่อจะหยิบได้โดยเร็ว

พลขับรถยนต์ทุกคนจะต้องเก็บถุงเสื้อผ้าและเครื่องใช้ของตนไว้ในหีบซึ่งมีติดประจำอยู่ข้างรถยนต์ทุก ๆ คัน

เตียงนอนชนิดพับได้นั้นจะต้องเก็บวางไว้ในรถ อย่าให้กีดแก่การบรรทุกทหาร

ก่อนเวลาเดินทาง ถ้ารู้ว่าจะกลับมาที่เดิมในวันนั้น ก็ไม่ต้องเอาเตียงนอนไปด้วย แต่ถ้ารู้ว่าจะไม่กลับมาอีก ก็ให้ทหารบรรทุกสิ่งของ ๆ คนและเตียงนอนไปให้พร้อม

(ผ.ท.บ.)

ทหารไทยฝึกหัดซ้อมการขับรถยนต์เป็นขบวน (ขบวนกำลังทำกลับหลังหันพร้อมกัน).

(๒) การออกเดินทาง เมื่อผู้บังคับกองย่อยได้ออกคำสั่งโดยถี่ถ้วน และขบวนรถได้ตั้งเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้บังคับกองย่อยให้อาณัติสัญญาสำหรับออกเดินทางแล้วให้ผู้บังคับหมวดกระทำอาณัติสัญญารับต่อไป ในการใช้อาณัติสัญญานั้นให้เป็นดังนี้

ก) ครั้งที่ ๑ เป่ายาว ๑ ครั้ง พลขับรถยนต์ขึ้นนั่งบนที่ขับพลขับรถยนต์ผู้ช่วยหมุนเครื่องยนต์ให้เดิน แล้วมายืนในท่าตรงทางซ้ายของรถเสมอแนวล้อหน้า หันหน้าไปทางหน้ารถ (คือทางทิศที่รถจะออกเดินต่อไป)

ข) ครั้งที่ ๒ เป่ายาว ๑ ครั้ง พลขับรถยนต์ผู้ช่วยขึ้นนั่งเคียงพลขับรถยนต์ พลขับรถยนต์เข้าเกียร์ที่ ๑ แต่ให้เหยียบคลัชไว้ก่อน เตรียมพร้อมสำหรับออกได้ทันที

ค) ครั้งที่ ๓ เป่ายาว ๑ ครั้ง รถทุกคันเคลื่อนที่ออกเดินช้า ๆ พร้อมกัน การขยายระยะต่อให้ทำทีละเล็กละน้อย

(๓) การเดินทาง ในเวลาเดินทาง หมวดหนึ่งแบ่งออกเป็น ๒ หรือ ๓ หมู่ หมู่ ๑ ตามธรรมดามีรถ ๖ คัน รถที่อยู่หัวขบวนของหมวดจะต้องมีนายสิบ ๑ คนเป็นผู้รับผิดชอบในการเดินของหมู่นั้น

ระยะต่อระหว่างรถภายในหมู่ ๑๕ เม็ตร์

ระยะต่อระหว่างหมู่ ๓๐ เม็ตร์

ระยะต่อระหว่างหมู่นี้ มีไว้เพื่อเป็นที่หลีกของรถซึ่งเดินตามผ่านไปจากข้างหลังเวลาที่พบรถส่วนมาจากข้างหน้า

ระยะต่อระหว่างหมวด ๕๐ เม็ตร์

รถคันท้ายของหมู่มีป้ายกฎสีแดง ๑ ป้ายติดท้ายรถ รถคันท้ายของหมวดติดป้ายกฎสีแดง ๒ ป้ายข้างท้ายรถ

เมื่อรถคันหนึ่งคันใดเห็นป้ายแดง ๑ ป้ายติดท้ายรถคันน่า เวลาเดินธรรมดาจะเข้าไปใกล้ป้ายกว่า ๓๐ เมตร์ไม่ได้ ถ้าเห็นป้ายแดง ๒ ป้ายจะเข้าไปใกล้กว่า ๕๐ เมตร์ไม่ได้

ระยะต่อต่าง ๆ คือระหว่างรถภายในหมู่, ระหว่างหมู่, ระหว่างหมวด, สามารถจะลดให้น้อยลงได้ ในเวลาที่รถเดินช้า เช่นเวลาเดินผ่านเมือง รถเดิน ๕ กิโลเมตร์ต่อ ๑ ชั่วโมง ว่าระยะต่อระหว่างรถเป็น ๕ เมตร์ ระหว่างหมู่ ๑๐ เมตร์ ระหว่างหมวด ๒๐ เมตร์ ในการที่จะป้องกันไม่ให้รถคันท้ายของหมวดต้องวิ่งเร็วสำหรับรักษาระยะต่อนี้ ให้รถคันต้นขบวนของหมวดรู้จักกำหนดความเร็วของการเดินให้ดี เหตุฉะนั้นตามธรรมดาจึงต้องมีระยะต่อระหว่างหมวด ๕๐ เมตร์ เพื่อมีที่สำหรับยุ่นเข้ายื่นออกได้ ในเวลาที่จำเป็น

ริมถนนบางแห่ง บางเวลาที่ถนนตื่นรถเดินไม่ได้ แต่ถ้าเมื่อใดถนนไม่ตื่น รถจะต้องเดินริมทางขวาที่สุดเสมอ

ห้ามไม่ให้รถวิ่งผ่านรถคันที่อยู่ข้างน่าตนเป็นอันขาด ในเวลาที่รถคันข้างน่ากำลังเดินในความเร็วเท่ากัน

เมื่อรถคันใดเสียหายต้องหยุดแก้ เมื่อแก้แล้วจะต้องเดินตามท้ายขบวนไป จะไปเข้าที่เดิมของตัวได้ต่อเมื่อขบวนนั้นหยุด และได้รับคำสั่งจากนายทหารตาม

(๔) การหยุด ก่อนที่จะหยุดทุกครั้งทุกคราวรถจะต้องเดินช้า ๆ ก่อน นายทหารผู้นำขบวนเป็นผู้ให้สัญญาหยุด คือยื่นมือขวางออกและยกขึ้นยกลงเป็นสัญญาให้รถเดินช้า ๆ สัญญานี้พลขับรถยนต์ผู้ช่วยจะต้องส่งต่อด้วยมือซ้าย เมื่อรถเดินไปได้อีกสัก ๑๐๐ เมตรรถจึงจะหยุด เวลาหยุดให้เอบเข้าทางขวาที่สุดของทาง

ระยะต่อระหว่างรถเวลาหยุด ๑๕๐ เมตร ระหว่างหมู่ ๑๐ เมตร ระหว่างหมวด ๒๐ เมตร

รถทุกคันจะต้องเข้าเป็นแถวเรียงกันทางขวาที่สุดของถนน

เมื่อรถหยุดเรียงกันทางขวาของทางเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้บังคับกองย่อยเป่านกหวีด ๒ หน เป็นเครื่องหมายให้หยุดเครื่องยนต์ แต่การเป่านกหวีดนี้บางครั้งยังหาเพียงพอไม่ ฉะนั้นเมื่อเป่านกหวีดแล้ว ให้ผู้บังคับกองย่อยให้สัญญาอีกชนิดหนึ่ง คือตนต้องยืนทางซ้ายของทาง หันหน้าเข้าหาขบวนรถยกมือ ๒ มือขึ้นเหนือศีรษะแล้วลดลงมาข้างตัว สัญญานี้จะต้องทำต่อ ๆ ไปทุก ๆ หมวด

(๕) หน้าที่ของนายทหารเวลาเดินทาง ผู้บังคับกองย่อยจะต้องกำหนดความเร็วในการเดินรถให้แก่นายทหารซึ่งนำหน้าขบวน นายทหารนี้เรียกว่านายทหารนำ นายทหารอีกคนหนึ่งอยู่ท้ายขบวนเป็นผู้อำนวยการแก้รถ นายทหารนี้เรียกว่านายทหารตาม

ผู้บังคับหมวดอื่น ๆ มีหน้าที่เดินตรวจขบวนรถเสมอ และคอยสกัดทางแยกด้วย

ทางแยกต่าง ๆ มักทำความลำบากให้แก่การเดินรถมาก เหตุฉะนั้นจึงต้องมีนายทหารคนหนึ่งเป็นผู้ดูแลเพื่อให้ทหารขับรถยนต์เดินถูกทาง

ถ้ามีทางแยกใกล้ ๆ กัน ๒ ทาง ให้พลขับรถยนต์ของนายทหารขับรถไปสกัดทางแยกที่ ๑ ไว้ ส่วนนายทหารเองลงเดินไปสกัดทางแยกที่ ๒ เมื่อกองย่อยเดินผ่านไปแล้ว พลขับรถยนต์ของนายทหารจึงนำรถมารับนายทหารของตน

บางครั้งบางคราวตามทางแยกมีป้ายชี้ทางของกองติดไว้ บนป้ายนี้มีลูกศรชี้หนทางที่กองใหญ่ต่าง ๆ จะต้องเดิน ทุก ๆ กองใหญ่รถยนต์มีเครื่องหมายที่ห้างลูกศร การเดินทางตามลูกศรนี้พลขับรถยนต์จะต้องระวังและคอยดูให้ดี เพราะบางทีเราอาจเดินทางเดียวกับกองใหญ่อื่น แต่เพียงตอนเดียวก็เปลี่ยนได้แล้วภายหลังเดินแยกกันคนละทาง

ในเวลากลางคืนจะดูลูกศรนี้ได้ยาก เหตุฉะนั้นให้นายทหารสกัดทางระวังให้จงหนัก คอยสกัดทางอย่างที่กล่าวแล้วข้างบน

(๖) <u>การแก้รถ</u> ทุก ๆ หมวดรถยนต์มีรถเครื่องมือประจำอยู่ด้วย ช่างเครื่องยนต์ของหมวดไปกับรถนี้ ทุก ๆ คนมีหีบเครื่องมือสำหรับแก้รถประจำ ในหีบนี้มีแต่เครื่องมือสำหรับแก้รถที่เสียเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนั้นกองย่อยทุก ๆ กองยังมีหีบเครื่องมือประจำต่างหากอีก ในหีบนี้มีเครื่องอาไหล่ไปด้วย รถเครื่องมือของทุก ๆ หมวดรวมกันเดินข้างท้ายกอง รถเครื่องมือคันท้ายเป็นรถที่มีหีบเครื่องอาไหล่สำหรับกอง

ถ้ารถคันหนึ่งคันใดเสียเดินไม่ได้ ให้รถเครื่องมือคันเดียวหยุดแก้ รถเครื่องมือคันนี้คือรถที่เดินท้ายที่สุดและมีหีบเครื่องอาไหล่สำหรับกองไปด้วย

ถ้ามีรถเสียขึ้นอีกคันหนึ่ง ก็ให้รถเครื่องมือที่เดินท้ายที่สุดหยุดแก้ (รถเครื่องมือคันนี้ไม่มีหีบเครื่องอาไหล่สำหรับกอง) ถ้าเหตุธรรมดาจะแก้ไม่ได้ก็ต้องปล่อยทิ้งไว้ให้รถเครื่องมือคันที่มีหีบเครื่องอาไหล่ซึ่งตามมาที่หลังเมื่อได้แก้รถคันแรกเสร็จแล้ว มาแก้

ตามธรรมดา ห้ามไม่ให้กองย่อยทิ้งรถที่เสียไว้ตามทาง ต้องพยายามแก้จนเดินได้เสมอ ถ้าแก้ไม่ไหวก็ต้องลาก.อามาด้วยลวดหรือเชือก

ถ้าเป็นการจำเป็นแท้ที่จะทิ้งรถไว้ตามทาง ก็ต้องให้พลขับรถคันนั้นอยู่รักษารถด้วย

ถ้ารถคันใดเสียจนแก้ไม่ได้ หรือถ้าการแก้จะใช้เวลามาก ก็ให้นายทหารตามท้ายระบวนออกคำสั่งให้ทหารที่นั่งมาในรถคันที่เสียถ่ายไปขึ้นรถคันอื่น

เมื่อเวลาบรรทุกทหาร ให้กองย่อยจัดรถท้ายระบวนว่างไว้ ๑ หรือ ๒ คัน เพื่อรับทหารจากรถคันที่เสีย

(๗) ทางที่มีผู้รักษา ในยุทธบริเวณ โดยมากตามทางมีผู้รักษา การเดินทางไม่ใช่ถือแต่ว่าเป็นทางแล้วเดินได้ตามอำเภอใจ บางทางก็ใช้ได้สำหรับแต่รถยนต์ชนิดบรรทุก บางทางสำหรับรถปืนใหญ่พร้อมทั้งรถยนต์ลากปืนใหญ่ บางทางก็สำหรับรถม้าเท่านั้น หรือบางทางก็ใช้ได้สำหรับรถทุกชนิด ทางบางทางก็เดินได้ทิศเดียว (คือเดินไป) บางทางเดินได้ทั้ง ๒ ทิศ (คือทั้งเดินไปและมา)

ทหารรักษาทางซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่วางรเบียบรถยนต์เป็นผู้จัดวัน ทหารรักษาทางนี้มีผ้าสีเขียวกับสีขาวผูกแขนซ้ายเหนือข้อศอกเป็นเครื่องหมาย

ห้ามไม่ให้รถคันใดหยุดบนทางที่มีผู้รักษาเป็นอันขาด นอกจากจะมีคำสั่งพิเศษ หรือเกิดเหตุอันตรายขึ้น

พลขับรถทุกคนต้องฟังคำสั่งทหารรักษาทางในเวลาที่เขาทำอาณัติสัญญาให้หยุด หรือสัญญาให้เดินผ่านไป สัญญานี้ทำด้วยธงสีเขียวกับสีขาว

(๘) การหยุดพักชั่วคราว ในเวลาเดินทางตามธรรมดาห้ามไม่ให้หยุด นอกจากเวลาที่ตำเลียงทหารขึ้นรถและลงรถ ถ้าแม้หนทางที่จะเดินไกลมาก เมื่อในคำสั่งปรากฏให้หยุดจึงจะหยุดได้ เพื่อกินอาหาร ถ้ามีการหยุด ให้ทุก ๆ กองย่อยหยุดพร้อมกัน และพักนานเท่ากัน

ถ้าแม้พลขับรถได้รับสเบียงประจำกายติดตัวไป ก็ให้ผลัดกันกินบนรถไม่ต้องหยุดพัก

ถ้ามีรถครัวติดระบวนไปด้วย ก็ให้ใช้เวลาระหว่างที่ตำเลียงทหารขึ้นรถลงรถ สำหรับจำหน่ายอาหารแก่ทหาร แต่การกินให้กระทำกลางทาง

(๙) การเติมน้ำมันเบ็นซิน, น้ำมันหยอดเครื่อง, และน้ำ รถทุกคันในเวลาเดินทาง จะต้องมีน้ำมันเบ็นซินและน้ำมันหยอดเครื่องบรรจุกระบองอาไหล่ติดไปด้วย ตามธรรมดามักถือโอกาศในเวลาตำเลียงทหารขึ้นและลงสำหรับเติมน้ำมันทั้ง ๒ ชนิดเข้าหม้อ แต่ต้องคอยคำสั่งผู้บังคับกองหรือผู้แทนผู้บังคับกองเสียก่อน

ถ้าแม้ต้องเดินทางไกลมาก ผู้บังคับกองย่อยมีอำนาจสั่งให้หยุดเติมน้ำมันได้ การสั่งให้เติมน้ำมันนั้น ควรทำก่อนเวลาค่ำ เพื่อจะได้ไม่ต้องไปหยุดเติมเวลากลางคืนมืดๆ เพราะเป็นการลำบากและอาจมีอันตรายได้มาก ในการเติมน้ำมันนี้ต้องเติมให้เต็มทั่วถึงกันทุกคันและเร็วด้วย

(๑๐) การลำเลียงทหาร การลำเลียงทหารนั้น ควรจะทำให้เสร็จเร็วที่สุดที่จะทำได้ ทั้งต้องให้เรียบร้อยด้วย ตามธรรมดากองทหารที่จะต้องลำเลียงนั้น ควรจะให้อยู่รวมกันในที่ใดที่หนึ่งข้างๆ ถนนซึ่งขบวนรถยนต์หยุดอยู่ กับห้ามมิให้กองทหารซึ่งจะลำเลียงนั้นตั้งแถวเป็นแถวน่ากระดานตามยาวของขบวนรถ ถ้าแม้ว่าเลือกที่รวมพลสำหรับลำเลียงนั้นให้อยู่ที่ถนนใดถนนหนึ่งซึ่งมีถนนแยกจากถนนที่กองรถยนต์อยู่ และให้กองทหารตั้งอยู่ที่ถนนแยกนั้นได้ จะเป็นการสดวก โดยที่ไม่ต้องเลือกหาที่กว้างขวางสำหรับที่จะรวมพล

วิธีลำเลียงทหารนั้นอาจทำได้ ๒ ชนิด คือ ใช้ลำเลียงขึ้นรถยนต์ตั้งต้นด้วยคันหน้าและตั้งต้นด้วยคันท้ายของขบวน ถ้าไม่มีเหตุการณ์สิ่งใดขัดข้องแล้ว ตามธรรมดาควรจะลำเลียงทหารแต่ต้นขบวนเสมอ เพราะเหตุว่าการลำเลียงทหารแต่ต้นขบวนนั้น เมื่อบรรทุกทหารเสร็จแล้ว ถ้ามีรถยนต์เปล่าเหลืออยู่อีก จะได้อยู่ข้างท้ายขบวนที่เดียว เป็นการสดวกไม่ต้องย้ายรถเหล่านั้นไปมา ทำให้เสียเวลา

ถ้าจะลำเลียงทหารตั้งต้นด้วยหัวระบวนก่อนแล้ว ควรจะหยุดระบวนรถให้ท้ายห่างจากที่รวมพลของทหาร (ที่จะลำเลียง) ประมาณ ๒๐_๓๐ เมตร์

ถ้าจะลำเลียงทหารตั้งต้นด้วยท้ายระบวนก่อนแล้ว ควรจะหยุดระบวนรถให้หัวระบวนห่างจากที่รวมพลประมาณ ๒๐_๓๐ เมตร์

ก่อนที่จะรวมพลนายทหารซึ่งเป็นผู้บังคับกองรถยนต์ควรจะไปที่รวมพลก่อนเวลาที่กองรถยนต์มาถึง ต้องไปหาผู้บังคับบัญชาของกองทหารซึ่งจะลำเลียง เพื่อถามจำนวนทหารที่จะลำเลียงโดยแน่นอน สำหรับการกำหนดจำนวนรถยนต์ที่จะต้องใช้ และกำหนดว่ารถคันหนึ่งจะให้บรรทุกทหารกี่คน แปลว่าจะต้องกำหนดการลำเลียงโดยตลอดไว้ให้เรียบร้อยก่อนที่กองรถยนต์จะมาถึง พอกองรถยนต์มาถึงก็ให้ตั้งต้นลำเลียงทหารได้ทีเดียว ครั้นแล้วผู้บังคับกองย่อยคอยอยู่ต้นทางซึ่งระบวนรถยนต์จะมาหยุด เพื่อจะได้ไม่เป็นการเสียเวลาและเสียราชการ

พอกองรถยนต์มาหยุดตามที่ ๆ จะลำเลียงทหารเรียบร้อยแล้ว ผู้บังคับหมวดต้องรีบไปรายงานตนเองต่อผู้บังคับกองย่อยโดยเร็ว เพื่อรับคำสั่งในการลำเลียงทหาร ผู้บังคับหมวดทุก ๆ หมวดจะต้องรายงานว่ามีรถซึ่งจะใช้ลำเลียงทหารได้กี่คัน (ไม่นับรถที่เสีย) ในระหว่างที่ผู้บังคับหมวดไปรายงานตนเองต่อผู้บังคับกองย่อยนั้น ให้นายสิบผู้ช่วยผู้บังคับหมวดเรียกแถวทหารพลขับรถยนต์ผู้ช่วยมาเข้าแถวตามลำดับคันรถ ทางหัวหรือท้ายระบวนรถในหมวดของตน ตรงกันข้ามกับการบรรทุก (คือ

บรรทุกด้วยต้นระบวน เรียกแถวทางท้ายระบวน ถ้าเริ่มต้นทางท้ายระบวน เรียกแถวทางต้นระบวน) ผู้บังคับกองย่อยเป็นผู้แบ่งทหารซึ่งเดินเรียงสอง (นายสิบด้วย) ผ่านคนไปให้ผู้บังคับหมวดตามจำนวนรถที่ใช้บรรทุกได้ทุก ๆ หมวด ผู้บังคับหมวดเป็นผู้นำทหารไปยังหมวด ให้ปลายแถวเสมอรถน่าของตน ถ้าบรรทุกคันท้ายของหมวดก่อน และจะตั้งต้นบรรทุกรถต้นข้างน่าก่อน ควรจะให้หัวแถวทหารหยุดท้ายระบวนของรถในหมวดนั้น เมื่อนำแถวไปตั้งเสร็จแล้ว ให้ผู้บังคับหมวดแบ่งคนเข้าประจำรถ เมื่อผู้บังคับหมวดเรียกเดชประจำรถ (หรือรือ) พลขับรถยนต์ผู้ช่วยต้องตอบว่า "อยู่ของรับ" แล้วออกมาคอยรับทหารที่จะลำเลียงขึ้นรถของตนตามที่ผู้บังคับหมวดแบ่งให้นั้น เมื่อรับทหารแล้วให้รีบนำทหารไปขึ้นรถและคอยดูแลการบรรทุกโดยตลอด ตามธรรมดาควรจะบรรทุกสิ่งของเสียก่อน เช่นเครื่องสนามและปืนหรือห่อผ้าเป็นต้น ดูแลวางให้เรียบร้อย ไม่ให้เสียที่ในรถ นายสิบและนายทหารคอยตรวจตราดูแลการบรรทุกให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย และดูแลให้บีดรถโดยเรียบร้อยทุกคัน ตรวจว่าทหารทุกคนได้ขึ้นแล้วหรือยัง ในเวลากลางคืนต้องคอยระวังอย่าให้ทหารจุดไฟหรือสูบบุหรี่ในรถยนต์เป็นอันขาด

ในเวลาที่กำลังลำเลียงทหาร ห้ามไม่ให้ทหารไปยืนขวางถนนข้างซ้าย ควรจะอยู่ข้างขวาของถนนหรือในร่องว่างระหว่างรถยนต์

เวลาลำเลียงทหารขึ้นรถยนต์นั้น สำหรับกองพันทหารราบซึ่งไม่มีสัมภาระ, รถบรรทุก, และหีบกระสุนไปด้วย ไม่ควรให้ช้ากว่า ๒๐ นาที

แต่โดยมากทหารราบ ๑ กองพันมักจะมีปืนกลมีรถกระสุนด้วย ถ้าดังนั้นแล้ว ให้จัดรถยนต์ ๑ คันสำหรับกระสุน และรถยนต์อีก ๑ คันสำหรับบรรทุกรถปืนกลได้ ๓ คัน และพลทหารอีก ๖ คน (ซึ่งจัดการขนและบรรทุก) ถ้าบรรทุกกองพันเช่นนี้ ไม่ควรนานกว่า ๓๐ นาที"

ในเวลาเดินทางผู้บังคับกองทหารนั่งไปในรถของผู้บังคับกองย่อย นายทหารนอกนั้นขึ้นรถไปกับผู้บังคับหมวด หรือถ้าไม่มีที่พอจะให้ไปกับทหารก็ได้ หรือบางทีถ้ามีรถยนต์บรรทุกเหลืออยู่อีกจะจัดรถชนิดนี้ ๑ คันสำหรับลำเลียงนายทหารได้ก็ดี"

ตามหัวข้อรเบียบการเดินขบวนรถที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ได้ฝึกหัดทหารทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน เพราะการลำเลียงทหารในยุทธบริเวณนั้น โดยมากมักจะกระทำกันในเวลากลางคืน เนื่องด้วยการลำเลียงทหารในเวลากลางวันอาจเป็นอันตรายได้มาก มีอันตรายจากนักบินเป็นต้น

ในต้นเดือนกุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ผู้บัญชาการทหารรถยนต์ในกองทัพสนาม ได้สั่งให้เจ้าน่าที่ส่งรถยนต์มาให้แก่กองทหารบกรถยนต์ไทยประมาณ ๒๐๐ คัน (การที่ใช้คำว่าประมาณ ๒๐๐ คันนั้น เพราะจำนวนรถยนต์ไม่คงที่ มีเปลี่ยนแปลงเนือง ๆ ถ้ารถคันใดเสียมากก็ส่งไปซ่อมและจำหน่ายยศออกจากบาญชี บางครั้งที่ส่งรถไปซ่อมก็ได้รับคันอื่นมาแทน บางครั้งก็หาได้รับมาแทนไม่) แต่รถยนต์ซึ่งได้รับในครั้งนี้มิใช่เป็นรถยนต์ใหม่ เป็นรถยนต์ค่อนข้างเก่า ได้เคยทำการใน

สนามมาตั้งแต่เริ่มการสงครามแล้วทั้งสิ้น รถยนต์ซึ่งได้รับนี้เป็นรถชนิดเรอะโนด์ มีขนาดสำหรับบรรทุกสิ่งของได้หนัก ๒ ½ ตัน หรือจะบรรทุกทหารซึ่งแต่งกายเครื่องพร้อม มียาวุธประจำกายได้ประมาณ ๒๐ คน

เมื่อได้รับรถยนต์มาแล้วเช่นนี้จึงได้จัดการแบ่งรถประจำกองย่อย และจัดแบ่งเป็นหมวด, หมู่, บรรทุกทหารประจำรถ

รถยนต์คันหนึ่งมีพลขับ ๑ คน พลขับรถยนต์นี้เป็นผู้รับผิดชอบในรถคันนั้น เลือกทหารซึ่งสามารถขับรถได้ดีเป็นพลขับรถยนต์นอกจากนี้ยังมีพลขับรถยนต์ผู้ช่วยอีกคันละ ๑ คน พลขับรถยนต์ผู้ช่วยนี้เป็นทหารซึ่งยังอ่อนในการขับรถยนต์อยู่หน่อย สำหรับเป็นผู้ช่วยพลขับรถยนต์และผลัดเปลี่ยนกันขับในเวลาที่ทางสดวก ทั้งต้องช่วยรักษารถด้วย

รถยนต์ ๖ คันรวมกันเป็น ๑ หมู่ มีนายสิบเป็นผู้บังคับหมู่ ๑ นาย รถยนต์คันที่เดินนำหมู่นั้นต้องเลือกคนขับรถที่ชำนาญมาก และจัดให้มีเครื่องหมายของคันระบวนหมู่ทุกหมู่ด้วยธงไตรรงค์ปักที่น่ารถ ๑ ธง ส่วนรถคันที่สุดของหมู่นั้น มีเครื่องหมายทำด้วยแผ่นสังกะสีเป็นรูปกลมกว้าง (เส้นผ่ากลาง) ประมาณ ๒๕ เซ็นติเม็ตร์ ทาสีแดง

รถยนต์ ๓ หมู่รวมกันเป็น ๑ หมวด กับยังมีรถสำหรับช่างเครื่องยนต์อีก ๑ คันและรถยนต์ชนิดรี (ไม่ใช่รถบรรทุก) สำหรับผู้บังคับหมวด ๑ คัน และรถครัวพร้อมทั้งรถลากด้วย ๑ คัน

หมวดรถยนต์ ๔ หมวดรวมกันเป็น ๑ กองย่อย สำหรับกองบังคับการกองย่อยมีรถยนต์บรรทุกสัมภาระ ๑ คัน รถช่างเครื่องยนต์ ๑ คัน

รถรื้อของผู้บังคับกองย่อย ๑ คัน รถจักรยานยนต์สำหรับทำการติดต่อและเดินข่าว ๑ คัน

เมื่อกองทหารไทยได้ รับรถยนต์แล้วต้องจัดการทำความสอาด และซ่อมกันใหม่ และในระหว่างนี้ได้ ฝึกหัดให้ทหารประจำรถรู้จักคุ้นเคยกับรถของตนด้วย

ส่วนทหารฝรั่งเศสซึ่งมากับรถยนต์นั้น ได้แบ่งไว้เป็นผู้ช่วยแนะนำ (พี่เลี้ยง) ทหารไทยตามสมควร นอกจากนั้นได้ส่งไปเพิ่มเติมตามกองรถยนต์ฝรั่งเศสซึ่งทหารขาดจำนวน ทุกกองย่อยมีนายทหารฝรั่งเศสเป็นผู้กำกับกองย่อย ๑ นาย ทุกหมวดมีนายทหารฝรั่งเศสกำกับด้วย ๑ นาย นอกจากนี้ในหมู่ ๑ มีนายสิบและพลทหารฝรั่งเศสอยู่ด้วยประมาณ ๒—๓ คน

ที่ตำบลวิลล์มัวแย็นน์นี้ทหารไทยได้พักอยู่จนถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ตลอดเวลาที่ทหารไทยพักอยู่นั้นกิจการได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย บรรดาราษฎรในตำบลนั้นมีความพอใจในทหารไทยเป็นอันมาก เพราะต่างฝ่ายต่างได้ช่วยอุดหนุนกันด้วยมิตรจิต เวลาที่พวกราษฎรเจ็บไข้ทหารไทยมีพวกแพทย์เป็นต้นได้ช่วยจัดการรักษาพยาบาลเป็นอย่างดี ในเวลาที่กองทหารบกรถยนต์ไทยจะเดินทางต่อไปนั้น มีราษฎรเจ้าของบ้านเศร้าโศกถึงกับร้องไห้กันหลายคน

ก่อนที่จะจบเรื่องของกองทหารบกรถยนต์ซึ่งมาตั้งอยู่ที่ตำบลวิลล์มัวแย็นน์นี้ เห็นสมควรจะยกเรื่องความศรัทธาในการกุศล ซึ่งบันดานายทหารและนายสิบพลทหารในกองทหารบกรถยนต์ได้พร้อมใจกันบริจาค

ทรัพย์ตามกำลังมากและน้อย ส่งเข้ามาบำรุงสภากาชาดสยาม นำมากล่าวไว้ในที่นี้ด้วย เพราะการบำเพ็ญกุศลในครั้งนี้ นอกจากที่ผู้บริจาคทรัพย์จะหวังให้รับผลผลานิสงส์แล้ว ย่อมเป็นเครื่องหมายแสดงความรักชาติ และเป็นเครื่องหมายแห่งความสามัคคีของทหารในกองนี้ด้วย การกุศลซึ่งทหารได้กระทำนั้นดังมีความอยู่ในประกาศแจ้งความของสภากาชาดสยามต่อไปนี้

"สมเด็จพระบรมราชินีนารถพระบรมราชชนนี สภานายิกาสภากาชาดสยาม มีพระราชเสาวณีย์ดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า

นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ (ต่อย หัสดิเสวี) ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งไปราชการสงครามนอกพระราชอาณาเขตร์ ได้ส่งเงินมายังกรรมการสภากาชาดสยาม เป็นจำนวนเงิน ๘,๘๒๐ ฟรังค์ ๕๐ ซองตีม (๔,๓๔๕ บาท ๗ สตางค์) แจ้งว่าเป็นเงินซึ่งบันดานายทหารนายสิบพลทหารในกองทหารบกรถยนต์นั้น ได้พร้อมใจกันออกตามกำลังมากและน้อย เพื่อบำเพ็ญกุศลร่วมกันเป็นเจ้าของเตียงในโรงพยาบาลของสภา

สมเด็จสภานายิกาทรงพระโสมนัสอนุโมทนาเป็นอันพ้นหาที่เปรียบมิได้ ทรงพระราชดำริว่า การที่ทหารผู้ซึ่งได้ปลงใจยอมสละชีวิตเลือดเนื้อยอมทนความระกำลำบาก เพื่อไปกระทำการสงครามเชิดชูพระเกียรติยศพระมหากระษัตราธิราช และเกียรติคุณของชาติบ้านเกิดเมืองมารดาแล้ว และยังหวนคิดถึงเพื่อนร่วมชาติซึ่งยังอยู่ข้างหลัง ยอมสละทรัพย์ซึ่งได้ด้วยกำลังเลือดเนื้อของตนแท้ ๆ มาช่วยบำรุงผู้ซึ่งทุกข์ภัยในบ้านเมืองดังนี้ น่าชมเชยอย่าง

เอกอุ หาคำที่จะสรรเสริญให้เพียงพอมิได้ จึงมีพระราชเสาวณีย์ดำรัส เหนือเกล้า ฯ ให้เหรัญญิกของสภานำเงินส่งไปยังธนาคาร เพื่อรับดอกเบี้ยมาใช้ในการรักษาพยาบาลคนไข้ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ของสภา ๑ คน และจารึกไว้ณะเตียงคนไข้ ๑ เตียงว่า "ของทหารในกองทหารบกรถยนต์ที่ไปราชการสงครามนอกพระราชอาณาเขตร์ พ.ศ. ๒๔๖๑" เพื่อเป็นที่ระลึกปรากฏอยู่ชั่วกาลนาน และทรงประสาทพระพรขอให้เป็นผลนำมาซึ่งศิริสวัสดิ์ อายุ วัณณ สุขะ พละ และความปราศจากโรค แก่ทหารผู้ซึ่งสละไมตรีจิตร์แก่เพื่อนร่วมชาติ ในขณะที่คนไปราชการอันสำคัญครั้งนี้จงทั่วกัน และขอให้เขาทั้งหลายปราศจากสรรพอุปัทวันตรายได้กลับมาบ้านเกิดเมืองมารดาโดยสวัสดิภาพ ผู้ใดมีความประสงค์จำนงหมายอย่างใด ขอจงเป็นผลสำเร็จตามมโนรถทุกประการ อนึ่งในจำพวกผู้ซึ่งได้ออกเงินรายนี้ที่ได้ถึงแก่ความตายไปแล้วภายหลังในระหว่างราชการก็มี ขอให้กุศลซึ่งเขาได้กระทำแล้วนั้นจงเป็นผลานิสงฆ์ได้ประสบพบแต่สุขติในชาติน่าต่อไป.

ที่ว่าการสภากาชาดสยาม

แจ้งความมาณะวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

(ลงพระนาม) จักรพงษ์

อุปนายกผู้อำนวยการสภากาชาดสยาม"

ตอนที่ ๓

กองทหารบกรถยนต์เข้าทำการในสนามด้านกองทัพฝรั่งเศส

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๕)

(ก) การส่งกำลังครั้งแรกจากตรัวย์ส์ ไปชาล็องส์

ในระหว่างที่กองทหารบกรถยนต์รับรถและฝึกหัดปฏิบัติการในสนามอยู่ที่วิลล์ม้วแย็นน์นั้น ตอนเช้าวันที่ ๑๕ ตุลาคมยังมีการฝึกหัดธรรมดาอยู่ แต่พอเวลา ๑๑ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้รับคำสั่งให้ทหารทั้งกองเคลื่อนที่ไปทำการส่งกำลังในกองทัพสนาม ย้ายที่ตั้งไปทำการณะบริเวณเมืองชาล็องส์ ในเวลาที่เดินทางไปนั้นให้ถือเสียสิ่งของจากกองสถานทัพเมืองตรัวย์ส์ ไปส่งที่เมืองชาล็องส์ด้วย

ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์จึงสั่งให้กองย่อยเตรียมพร้อมสำหรับออกเดินทุก ๆ กอง

ในวันที่ ๑๔ ตุลาคมเวลา ๑๕ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้สั่งให้กองย่อยที่ ๑ ให้จัดรถยนต์ ๓๐ คันในบังคับบัญชานายร้อยโท ศรี ศุระวาที ไปยังเมืองตรัวย์ส์ก่อนเพราะตามคำสั่งนั้นให้จัดการบรรทุกของในค่ำวันนั้น ด้วยรถยนต์ ๓๐ คัน

ทหารซึ่งยังมิต้องออกเดินทางนั้นให้อยู่ประจำกับรถของตน คือจะต้องนอนบนรถ

วันที่ ๑๕ ตุลาคม เวลา ๔ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้จัดรถยนต์ ๓๑ คันจากกองย่อยที่ ๒ ในบังคับนายร้อยโท เพิ่ม อุณหฑูต ตามไปเมืองตรัวย์ส์ เวลา ๖ นาฬิกา

พายร้อยโทแม้น เหมะจุฑา ได้นำรถยนต์กองย่อยที่ ๓ ตามไปอีก ๓๐ คัน รวมรถยนต์ซึ่งจะต้องทำการลำเลียงในครั้งแรกนี้เป็นรถยนต์ ๘๓ คัน

ส่วนรถยนต์ที่ยังเหลืออยู่นั้นให้ออกเดินขบวนตามลำดับดังนี้ หมวดรถยนต์ของกองบังคับการและกองย่อยที่ ๑ ออกจากวิลเลอม็วแย็นน์เวลา ๗ นาฬิกา กองย่อยที่ ๒ ออกเดินเวลา ๗.๓๐ น. กองย่อยที่ ๓ ออกเดินเวลา ๘.๐๐ นาฬิกา

ระยะทางจากตำบลวิลเลอม็วแย็นน์ถึงเมืองตรัวย์ซ์ ซึ่งรถไม่ต้องบรรทุกของไปด้วยนั้นประมาณ ๓๐ กิโลเม็ตร์ ทางจากเมืองตรัวย์ซ์ไปยังเมืองชาล็องซ์นั้นเป็นระยะ ๘๐ กิโลเม็ตร์ ผ่านวิลเลอม็วแย็นน์—แคลเรย์—ตรัวย์ซ์—อาร์ซิซ์ ซูร์ โอบ—ซ็อมม์—ซุเอล์—ชาล็องซ์ (Villemoyenne—Clerey—Troyes—Arcis sur Aube—Somme—Sues Châlons) สิ่งของซึ่งบรรทุกรถยนต์ไปนั้นเป็นเครื่องสัมภาระต่าง ๆ หนัก ๑๗๒ ตัน

ในการเดินทางจากเมืองตรัวย์ซ์ไปเมืองชาล็องซ์นั้นผู้บังคับกองย่อยต่างนำกองของตนไปเอง กองย่อยได้ไปถึงเมืองชาล็องซ์เป็นเวลาต่าง ๆ กัน แล้วแต่กองใดจะได้บรรทุกของแล้วก่อนและได้ออกเดินทางก่อน

ในตอนเย็นวันที่ ๑๕ นั้นกองรถยนต์ได้ไปถึงเมืองชาล็องซ์ทุกกอง แต่การขนของลงจากรถนั้นบางคันก็ได้กระทำแล้ว และบางคันเจ้าหน้าที่ก็ยังหาได้กระทำไม่ ฉะนั้นในคืนนั้นทหารต้องนอนบนรถยนต์อยู่ในเมืองชาล็องซ์

ตลอดคืนวันนั้นฝนได้ตกหนัก ถนนหนทางเฉะมาก ในคืนวันนั้นผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้ไปรายงานตนเองณะที่กรมบัญชาการกองทัพในเมืองชาล็องซ์ ได้รับคำสั่งให้นำกองไปพักในบริเวณเมืองคูล็อมซุล์

(Courtisols) ฉะนั้นกองบังคับการจึงได้ถอนไปจัดที่พักณะตำบลที่ได้กล่าวนามมาแล้วในคืนวันนั้นเอง

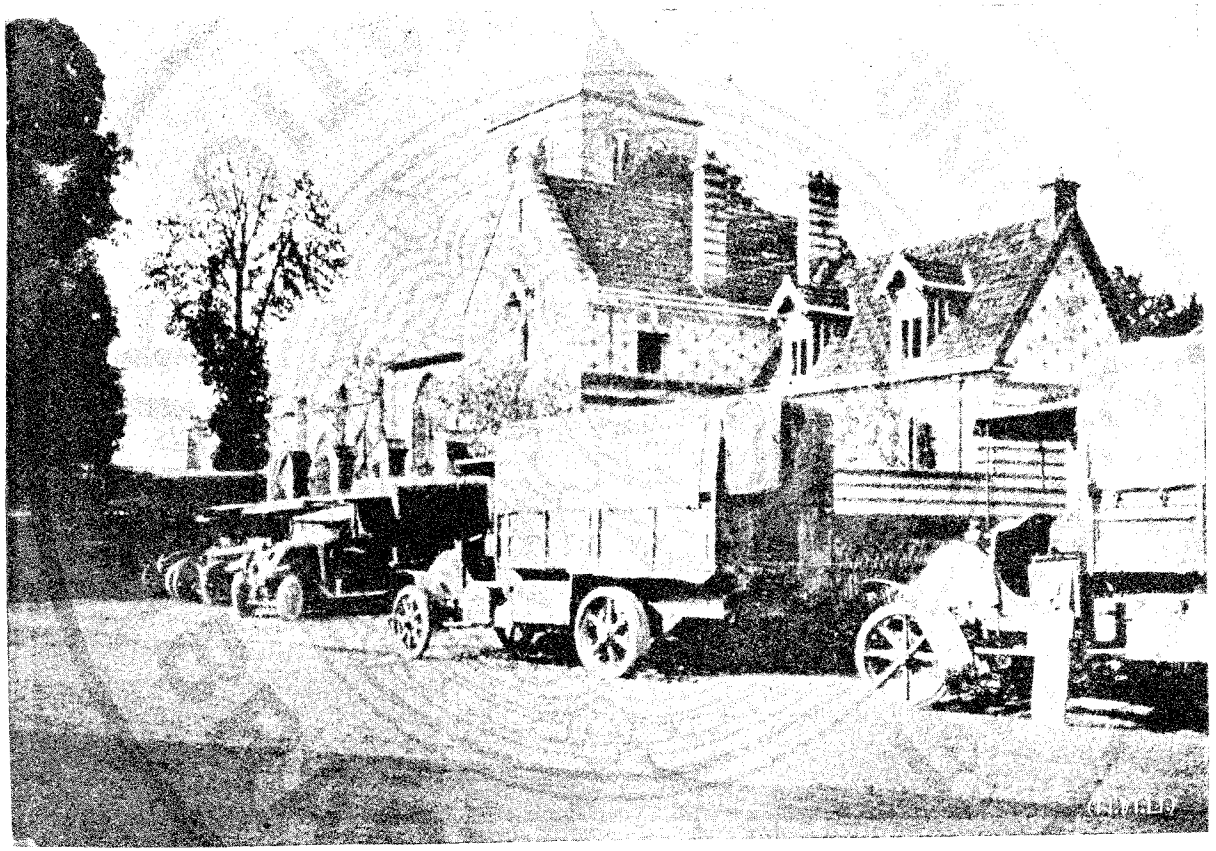
การส่งกำลังในครั้งแรกนี้ กล่าวโดยทั่วไปนับว่าเป็นผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย แต่ขบวนรถเดินมิใคร่เป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งนี้ย่อมเนื่องจากการที่ฝนตกหนักถนนแฉะลื่นมากประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งเมื่อเดินทางพ้นเมืองตรัวย์ส์ไปแล้วประมาณ ๒๕—๓๐ กิโลเม็ตร์ กองรถยนต์ได้ผ่าน ๒ ข้างทางซึ่งเคยเป็นสนามรบมาแล้ว ยังมีสนามเพลาะคูเครื่องกีดขวางข้าศึกและมีที่ฝังศพทั้งทหารฝ่ายสัมพันธมิตร์และฝ่ายข้าศึกอยู่ ๒ ข้างทาง ทั้งได้ยินเสียงกระสุนปืนใหญ่ซึ่งยิงโต้ตอบกันด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นของใหม่สำหรับทหาร และกระทำให้ทหารมิได้นึกถึงแต่การขับรถยนต์นั้นอย่างเดียว

(ข) การส่งกำลังครั้งกองทหารบกรถยนต์ตั้งอยู่ที่คูร์ดิโซลส์บริเวณเมืองชาล็องส์—ซูร์—มาร์น

เมื่อกองทหารบกรถยนต์ยังฝึกหัดเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียนนั้น นับว่ายังอยู่นอกยุทธบริเวณ ในความปกครองของเสนาบดีกระทรวงกระลาโหม ครั้นเมื่อได้ไปอยู่ที่วิลฌัวแย็นนี้แล้ว ก็เป็นอันว่าได้เคลื่อนเข้าไปอยู่ในยุทธบริเวณในความปกครองของแม่ทัพสนาม และขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารรถยนต์ของกองทัพ (คือนายพันตรีดูแมงค์) นับตั้งแต่เวลาที่ได้ไปตั้งทำการอยู่ที่คูร์ดิโซลส์เป็นต้นมา กองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้ขึ้นตรงต่อกองทัพใหญ่ที่ ๔ ของฝรั่งเศส ซึ่งนายพลเอก กูโร เป็นแม่ทัพใหญ่ กรมบัญชาการกองทัพใหญ่ตั้งอยู่ในเมืองชาล็องส์, เมืองนี้พวกนักบินข้าศึกได้พยายามนำลูกระเบิดมาทำลายอยู่เนือง ๆ

ตำบลคูร์ติโซลส์ (Courtisols) ซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้ไปตั้งอยู่นั้น อยู่ทางทิศตวันออกเฉียงเหนือเมืองชาล็องส์ ห่างจากเมืองประมาณ ๑๐ กิโลเม็ตร์ ใกล้ไปทางข้าศึก

ในการเลือกที่ตั้งสำหรับกองรถยนต์นั้น ตามธรรมดามักหาตำบลซึ่งเป็นทางรวม มีหนทางที่สดวกไปยังทิศต่าง ๆ ได้รอบตัว และตามธรรมดาชั่วแต่ในเมืองใหญ่เท่านั้น กองรถยนต์จึงจะไปตั้งอยู่รวมกันได้ทั้งกองใหญ่ (กองพัน) แต่ในเมืองซึ่งมีลัมโนดร์ว่าต่ำกว่า ๕๐๐๐ คนแล้ว (แปลว่าเป็นเมืองขนาดกลางหรือขนาดย่อม) กองรถยนต์จะไปตั้งรวมกันทั้งกองไม่ได้ เพราะกองรถยนต์กองย่อย ๆ มีรถยนต์ตั้ง ๕๐ คันขึ้นไป จะจอดก็ดทางในเมือง เพราะฉะนั้นกองใหญ่รถยนต์มักจะแยกกันอยู่ตามตำบลต่าง ๆ เพื่อให้เป็นการสดวกแก่การคมนาคม นอกจากนี้จะได้แบ่งการทำงานเป็นสาย ๆ ได้ในตัวทีเดียว คำที่เรียกว่ากองทหารบกรถยนต์ไปตั้งอยู่ที่ตำบลหรือเมืองนั้น เมืองนี้เรียกตามนามของตำบลที่ตั้งกองบังคับการกองใหญ่ เช่น ครั้งนี้กองบังคับการตั้งอยู่ที่คูร์ติโซลส์ มีกองย่อยที่ ๓ ตั้งรวมอยู่แห่งเดียวกัน ส่วนกองย่อยที่ ๒ ตั้งอยู่ทางทิศตวันออกเฉียงเหนือตรงปลายตำบลนี้ กองย่อยที่ ๑ ตั้งอยู่ที่ตำบล ซ็อมม์ เวล์ล (Somme Vesle) แต่ก็คงเรียกนามที่ตั้งกองรถยนต์ว่า "คูร์ติโซลส์" เพราะฉะนั้นต่อไปเมื่อกล่าวถึงนามที่ตั้งกองรถยนต์แล้ว ขอให้ผู้อ่านเป็นอันเข้าใจว่าเป็นที่ตั้งของกองบังคับการกับมีกองย่อยหนึ่งตั้งอยู่ด้วย ส่วนกองย่อยอื่น ๆ นั้นคงตั้งอยู่ในที่ใกล้เคียงนั้นเอง

(ผ.ท.บ.)

ที่พักรถยนต์ตำบลคูร์ติโซลส์.

ตำบลกูร์ติโซลส์นี้เป็นตำบลที่สุดที่ฝรั่งเศสยึดมั่นไว้ได้ ข้าศึกไม่เคยตีไปได้เลย แต่เหนือนั้นขึ้นไปประมาณ ๑๐ กิโลเมตร์ ข้าศึกเคยได้รุกเข้ายึดไว้แล้ว ก่อนเวลาที่กองรถยนต์ไทยมาถึงประมาณ ๑ เดือนได้รุกกองทัพฝรั่งเศสตีถอยกลับไป ในตำบลนี้บ้านเรือนได้ถูกนักบินข้าศึกทำลายลงเสียด้วยลูกระเบิดเป็นอันมาก

วันที่ ๑๖ ตุลาคม กองย่อยรถยนต์ได้เดินทางมาถึงพร้อมกันณะตำบลที่พัก ในวันนี้ได้จัดการในเรื่องที่พัก บันดานายทหาร นายสิบ พลทหารได้จัดให้พักอาไศรยตามบ้านราษฎร อยู่เบียดกันหน่อย เพราะนอกจากกองรถยนต์ไทยแล้ว ยังมีกองทหารฝรั่งเศสและกองทหารอเมริกาซึ่งกลับจากสนามเพลาะผลัดเปลี่ยนกันมาพักอยู่ด้วย พวกราษฎรในตำบลนี้คงมีเหลืออยู่แต่เฉพาะผู้ที่ทิ้งบ้านไปไม่ได้จริง ๆ ผู้ที่พอจะอพยบครอบครัวไปได้ ก็ได้ไปอยู่ทางทิศใต้ของประเทศฝรั่งเศสแล้ว

การเลี้ยงอาหารแก่ทหารนั้น กระทำเป็นหมวด คือทุกหมวดนำรถครัวของตนเข้าไปอาไศรยในลานบ้านใดบ้านหนึ่ง แล้วก็ประกอบอาหารแจกให้แก่ทหาร ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้น ทุก ๆ กองย่อยได้จัดการหาห้องเป็นที่กินอาหารรวมกันกับนายทหารฝรั่งเศส สำหรับกองบังคับการก็มีที่กินอาหารแห่งหนึ่ง

ตั้งแต่วันที่ ๑๗ ตุลาคมเป็นต้นไป กองทหารบกรถยนต์ได้เริ่มทำการส่งกำลังในสนาม เวลานี้นับว่าเป็นเวลาสำคัญซึ่งข้าศึกได้เริ่มต้นถอย

ถองทัพสัมพันธมิตร์จะต้องรวบรวมกำลังที่มีอยู่ทั้งสิ้น เข้าทำการโจมตีข้าศึกอย่างแตกหัก เพราะฉะนั้นการลำเลียงกองทหารส่งไปยังสนามรบ การลำเลียงทหารจากสนามเพลาะให้กลับมาพักผ่อนเพื่อออมกำลัง การส่งสเบียงไปยังสนามเพลาะให้ทหารกินอิ่ม จะได้ทำการได้เต็มที่ กับการส่งกระสุนปืนให้ทหารราบทหารปืนใหญ่ยิงข้าศึกได้อย่างหนาแน่นตลอดเวลานั้น เป็นกิจการอันสำคัญ อันตกอยู่ในน่าที่ของกองทหารบกรถยนต์

วันที่ ๑๗ ตุลาคม เวลา ๒ นาฬิกา กองทหารบกรถยนต์ไทยได้รับคำสั่งจากพลนกรถยนต์ในกรมเสนาธิการณ์กองทัพใหญ่ที่ ๔ ฝรั่งเศส ลงที่ ๕๐๔/๔ ให้ทำการส่งลำลัง คือ

๑) ให้บรรทุกสเบียงสำหรับไปส่งให้แก่กองทัพน้อยที่ ๓ จาก

ก) สถานีรถไฟ ซุยิปป์ (Suippe)

ข) สถานีสเบียงระหว่างทางโครัวย์ (Cauroy) กับม็องต์ซังต์ เรอะมีย์ (Mont St. Remy)

ค) สถานีสเบียงหมายเลขที่ ๒๐๔ ที่ซ็อมม์ซุยิปป์ (Somme Suippe)

จาก ๓ ตำบลนี้ให้นำไปส่งที่มาโชลต์ (Machault)

๒) เมื่อได้ส่งสเบียงแล้วให้ลำเลียงทหารราบและทหารช่างซึ่งได้กลับจากสนามเพลาะมาพักอยู่ที่ ซ็อมม์ปุย (Somme Puy) นั้น ไปส่งที่ กรางด์โรมานี (Grande Romanie)

ตามคำสั่งนี้กองทหารบกรถยนต์ไทยได้จัดรถยนต์ทั้ง ๓ กองย่อยรวมเป็นรถ ๑๓๐ คันออกเดินจากที่พักเวลา ๖ นาฬิกา ไปบรรทุกสเบียงตามสถานี

ต่าง ๆ แล้วนำไปส่งยังที่หมาย ส่เบียงที่บรรทุกในวันนี้คิดเป็นน้ำหนัก ๔๒๒ ตัน ใช้รถบรรทุก ๑๔๗ คัน ระยะทางซึ่งรถต้องบรรทุกส่งเบียงเดินทางไปนั้น ๔๒,๑ กิโลเมตร์ ระยะทางซึ่งรถเปล่าไม่ได้บรรทุกของเดินทางขาไปรับของและกลับมารับกองทหารราบและทหารช่างนั้นเป็นหนทาง ๖๐ กิโลเมตร์

เวลาประมาณเที่ยงคืน จึงได้เริ่มดำเนินทหารช่างและทหารราบจากซอมม์ มีไปส่งที่ กรางด์ โรมานี จำนวนทหารซึ่งดำเนินในคราวแรกนี้ ๑๕๐ คน กับสัมภาระมีน้ำหนัก ๓๐ ตัน ใช้รถยนต์บรรทุก ๘๕ คัน ระยะทางซึ่งรถบรรทุกทหารเดินไป ๓๘,๒ กิโลเมตร์ ระยะทางซึ่งรถว่างเดินทางกลับที่พัก ๓๑,๘ กิโลเมตร์

ในการปฏิบัติน่าที่ตามคำสั่งครั้งนี้ ทหารต้องทำการตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน จนถึงรุ่งขึ้นวันที่ ๑๘ ตุลาคม เวลา ๑๒ นาฬิกา รถยนต์จึงได้กลับมายังที่พัก ในตอนบ่ายวันนั้นต้องทำความสะอาดที่รถ เพราะเวลาที่ทำการผ่านได้คลุกเรือย รถเปื้อนมาก

ในระหว่างเวลาซึ่งกองทหารบกรถยนต์ไปตั้งทำการอยู่ที่ตำบล ครุ ติโซลส์ นี้ ได้รับคำสั่งให้ไปส่งกำลังทุกวัน กล่าวคือ ถ้าวันใดต้องไปทำการทั้งกลางวันและกลางคืน กลับที่พักต่อวันรุ่งขึ้นแล้ว ในวันที่กลับนั้นทหารได้พักนอนและทำความสะอาดที่รถ แต่ถ้าวันใดไปทำงานกลางวันและกลับถึงที่พักภายในเวลา ๒๒ นาฬิกา แล้วรุ่งขึ้นเช้าเวลาระหว่าง ๕—๖ นาฬิกา เป็นได้รับคำสั่งให้ออกเดินไปทำการอีก

ในระหว่างเวลาตั้งแต่วันที่ ๑๗ ตุลาคมจนถึงวันที่ ๕ พฤศจิกายน รวมเป็นเวลา ๒๐ วัน กองทหารบกรถยนต์ไทยได้ส่งรถยนต์ไปทำการ ๓๓๕๐ คัน ได้ลำเลียงทหาร ๓๖๐๐ คน บรรทุกสิ่งของ (มีส่วนเบียงอาหารและกระสุนปืน) หนัก ๓๐๒๙ ตัน ระยะทางซึ่งรถยนต์ต้องบรรทุกหรือลำเลียงกำลังไปส่ง ๑๐๔๙ กิโลเมตร์ ระยะทางซึ่งเดินไปและกลับเวลาที่ไม่ได้บรรทุกของ ๑๓๗๒ กิโลเมตร์

ตำบลต่าง ๆ ซึ่งไปบรรทุกสิ่งของนั้นคือ สถานี ซุยป์, ตำบล ซ็อมม์ ตูร์บ, สถานี วัลมี, เสอะมีด, บีเยม็องต์ (Suippe, Somme Tourbe, Gare de Valmy-Semide, Piémont) แล้วนำไปส่งตามตำบลต่างๆ ดังนี้คือ มาโชต์, ม็องต์ซังต์เรอะมีย์, ลิรีย์, เสอะมีด, บัวส์เดต์เดอก์ซ์ตอมบ์ (Machault, Mont St. Remy-Liry Semide, Bois des deux Tombs) ในการเดินทางนั้นโดยมากออกเดินก่อนเวลา ๖ นาฬิกา ซึ่งยังมืดอยู่ ถ้าวันใดหมอกลงก็แลไม่เห็น ถนนที่เดินทางไปนั้นบางตอนก็เรียบร้อยเดินได้สดวก บางตอนที่ถูกถูกกระสุนปืนใหญ่หรือถูกรเบิดแล้วก็เดินได้ยาก ยิ่งเวลาฝนตกด้วยแล้วถนนก็ยิ่งเดินยากมาก การเดินระบวนรถในยุทธบริเวณในเวลากลางคืนนั้นเป็นการลำบากที่สุด เพราะห้ามมิให้รถใช้โคมไฟเป็นอันขาด บางครั้งซึ่งนำส่งเบียงหรือกระสุนไปถึงที่หมายในเวลากลางคืนมืดค่ำก็ไม่มีเจ้าน่าที่จะขนลง ระบวนรถต้องหยุดคอยอยู่ตามทาง ทหารต้องนั่งหลับอยู่ณะที่ขับรถยนต์นั่นเอง บางคราวที่เดินทางไป พอถึงทางแยกประจวบกับเวลาที่มีกองพลทหารปืนใหญ่หรือระบวนกองสัมภาระขนาดใหญ่เดินผ่านตัดทางไปก็ต้องหยุดคอยอยู่ตั้งชั่วโมง บางทีถึง ๒ ชั่วโมงก็มี

ในขั้นต้นที่ทหารเข้าทำการส่งกำลังนี้ โดยเหตุที่ทหารยังไม่คุ้นเคยกับทาง ถึงแม้ผู้บังคับบัญชาจะคอยระวังก็ยังมีรถยนต์หลงทางอยู่เนือง ๆ รถบางคันที่เดินทางไปแล้วเกิดเครื่องเสียตกอยู่ตามทางนน พลขับรถยนต์ก็เคยพลัดจากกองเป็นเวลาตั้งวันสองวันหรือสามก็มี ผู้ที่พลัดจากกองต้องอดอาหารบ้างก็มี เพราะตามระเบียบของกองรถยนต์ฝรั่งเศสยอมจ่ายอาหารประจำกายให้แก่ทหารสำหรับ ๑ วันเท่านั้น ไม่ยอมจ่ายให้มากกว่านั้น ทราบว่าระเบียบนี้เกิดขึ้นเพราะมีความมุ่งหมายที่จะให้พลขับรถยนต์พยายามนำรถของตนไปกับกองและรีบกลับที่พักเสมอ เพราะถ้าจ่ายอาหารประจำกายให้หลาย ๆ วันแล้ว เคยมีตัวอย่างปรากฏว่าพลขับรถยนต์ที่บิดพลิ้วเคยเลี้ยงรับรถไปหยุดนอนเสียตามทางจนกว่าสเบียงเกือบจะหมดจึงจะนำรถกลับไปรวมกอง

ความลำบากยากรากกำต่าง ๆ ซึ่งทหารได้รับในเวลาครั้งแรกนี้ ต่อมาก็รู้สึกน้อยลง เนื่องด้วยความชำนาญและความชิน นอกจากนี้ผลแห่งการรบซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตร์รุกไปได้ทุก ๆ วันกระทำให้ขวัญทหารดียิ่งขึ้นและบังเกิดความพยายามมากขึ้น

ในระหว่างเวลาที่กองทหารบกรถยนต์ปฏิบัติน่าที่ราชการครั้งตั้งอยู่ที่ตูร์ดิโซดส์นี้ ได้เสียพลทหารไป ๑ คน คือ พลทหาร ชั้ว อ่อนเอื้องษ์ ได้เป็นโรคปอดอักเสบ เนื่องจากความหนาวในเวลาเดินทาง นายแพทย์ได้จัดการรักษาพยาบาลโดยเต็มสติกำลัง แต่อาการป่วยได้กำเริบขึ้นวันที่ ๒๑ ตุลาคม ได้ถึงแก่กรรม ผู้บังคับบัญชาได้กระทำการฝังศพตามเกียรติยศของทหารที่เมืองชาล็องส์

ครั้งหนึ่งนายพันตรี ดักลาสบ็อกค์ แฟร์มอร์ ผู้บังคับการทหารรถยนต์ที่ ๑ (ซึ่งกองทหารบกรถยนต์ไทยขึ้นอยู่ในบังคับด้วยนั้น) ได้มาตรวจราชการที่กองรถยนต์ และในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ได้เรียกประชุมทหารไทยส่วนที่มิได้ไปทำการส่งกำลัง และได้กล่าวถ้อยคำแก่ทหารดังมีใจความต่อไปนี้

"เพื่อนทั้งหลายที่รัก

ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ได้เห็นท่านทั้งหลายพร้อมกันอยู่รอบข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารู้สึกมีความพอใจเป็นอันมากที่จะได้มาแสดงในนามของนายทหารนายสิบพลทหารฝรั่งเศสให้พวกท่านทราบว่า เพื่อนทหารฝรั่งเศสรู้สึกเป็นเกียรติยศสูงที่ได้มีโอกาสมาทำการร่วมกับท่าน เป็นผู้คอยแนะนำท่านทั้งหลายซึ่งมาช่วยราชการสงครามในคราวนี้

ท่านทั้งหลายมาไกลจากประเทศอันเป็นบ้านเกิดเมืองมารดรของท่าน เพื่อช่วยรบและต่อสู้ศัตรูของเรา ขอท่านทั้งหลายได้รับความพอใจและชอบใจจากข้าพเจ้าในนามของบันดาทหารฝรั่งเศส

น่าที่ ๆ ท่านต้องทำนั้นยากที่สุด ในขณะนี้ท่านอยู่ไกลบ้านเกิดเมืองมารดรของท่าน ท่านทั้งหลายมาอยู่กับพวกเรา ยังไม่เข้าใจภาษาและนิสัยใจคอแห่งกันและกัน แต่ขอให้ท่านจำไว้ว่า เราทั้งหลายรักท่าน ความรู้สึกนี้เป็นความรู้สึกของพวกฝรั่งเศสทั่วไป ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าท่านคงเข้าใจดีแล้ว

ในกิจการภายน่าซึ่งท่านจะต้องทำติดต่อกับพวกเพื่อนฝรั่งเศสจะเป็นนายทหารนายสิบหรือพลทหารก็ดี ท่านคงรู้สึกได้เสมอว่า พวกเราทั้งหลายมีความชอบพอในพวกท่านมาก ขอให้ท่านจงไว้เนื้อเชื่อใจในพวกเพื่อนฝรั่งเศสของท่าน เขาอยู่ใกล้เคียงก็เพื่อจะแนะนำในกิจการซึ่งท่านยังไม่เข้าใจ หวังว่าท่านคงจะเชื่อและทำตามโดยความหวังดีและเต็มใจ การแนะนำนี้ก็ประสงค์จะให้กิจการเจริญยิ่งขึ้นและได้ผลมากที่สุดที่จะเป็นไปได้

เมื่อวานนี้ข้าพเจ้าได้เห็นพวกท่านทำการ ข้าพเจ้าได้เห็นความเต็มใจและความสามารถของท่าน ข้าพเจ้าได้เห็นความพยายามในน่าที่ของท่าน ซึ่งผู้บังคับบัญชาได้มอบให้ ข้าพเจ้าได้เห็นความเชื่อถือของท่านซึ่งมีต่อเพื่อนทหารฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้แนะนำท่าน ขอท่านได้ปฏิบัติการเช่นนี้ต่อไปให้เสมอ ขอท่านได้พยายามให้รู้จักนิสัยของเพื่อนฝรั่งเศสของท่าน เพื่อจะได้ชอบพอคุ้นเคยกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะให้การที่ทำได้ผลดี การสงครามคงจะถึงที่สุดในเร็ว ๆ นี้ ในระหว่างเวลา ๒—๓ เดือนซึ่งเราจะต้องอยู่ด้วยกันนี้ ขอให้ทำความพยายามให้ความชอบพอรักใคร่กันเกิดมีขึ้น ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วความคุ้นเคยและความชอบพอก็จะได้แน่นแฟ้นติดต่อกันอยู่ในดวงใจเสมอไป คำสุภาสิตฝรั่งเศสที่กล่าวไว้ว่า “อยู่ใกล้กันก็ลืมกันเร็ว” นั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าเราคงจะไม่เป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่า ต่อไปถึงเราจะอยู่ห่างไกลกันเท่าใดก็ดี ความรักและความคุ้นเคยซึ่งเรามีต่อกันในสนามคงจะไม่เสื่อมสญไปเป็นแน่

ขอให้ชาติไทยและชาติฝรั่งเศสจงมีความเจริญ”

ในต้นเดือนพฤศจิกายนนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เลื่อนยศนายทหารบก ซึ่งรับราชการในกองทหารบกรถยนต์ ๔ นาย คือ

๑ นายร้อยเอก หลวงรามฤทธิรงค์ (ต่อย หัสดิเสวี) ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ เป็นนายพันตรี

๒ นายร้อยโท ศรี ศุขะวาที ผู้บังคับกองย่อยที่ ๑ ในกองทหารบกรถยนต์ เป็นนายร้อยเอก

๓ นายร้อยโท แม้น เหมะจุฑา ผู้บังคับกองย่อยที่ ๓ ในกองทหารบกรถยนต์ เป็นนายร้อยเอก

๔ นายร้อยโท เพิ่ม อุณหสูต ผู้บังคับกองย่อยที่ ๒ ในกองทหารบกรถยนต์ เป็นนายร้อยเอก

เนื่องด้วยในเดือนตุลาคมที่แล้วมา ฝ่ายสัมพันธมิตร์ได้ทำการรุกต่อไปอีกมาก เพราะฉะนั้นกองทหารบกรถยนต์จำเป็นจะต้องเคลื่อนที่ตามขึ้นไปอีก ในคืนวันที่ ๔ พฤศจิกายนได้ มีคำสั่งจากกรมบัญชาการกองทัพใหญ่ให้กองทหารบกรถยนต์ย้ายที่ตั้งไปทำการส่งกำลังในบริเวณเมืองแวร์เดิงต่อไป

(ก) การส่งกำลังครั้งกองทหารบกรถยนต์ตั้งอยู่ที่โอเซวิลล์ ในบริเวณเมืองแวร์เดิง

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๓—๔)

วันที่ ๕ พฤศจิกายน เวลา ๗ นาฬิกา กองย่อยที่ ๑ กับที่ ๒ ได้ออกเดินทาง ต่อไปอีก ๑๕ นาทีหมวดรถยนต์ของกองบังคับการและกองย่อยเดินทาง ต่อไปอีก ๑๕ นาทีหมวดรถยนต์ของกองบังคับการและกองย่อย

(ผ.ท.บ.)

ส่วนหนึ่งของกองทหารบกรถยนต์ไทยและฝรั่งเศษอยู่รวมกัน.

ที่ ๓ ได้ออกตามไป ใช้ทางเดินผ่านตำบลและเมืองดังนี้ ติล์ลวัย์ – โอว์ – ดางบีแยร์ร์ – ซังต์ เมเนอะฮูลด์ – แกล์ร์มองต์ ออง อาร์ก็อนน์ – โอเซวิลล์ (Tilloy–Auve-Dampierre - St. Ménehould - Clermont en Argonne-Auzéville) กองบังคับการและกองย่อยที่ ๓ ไปตั้งที่ตำบลโอเซวิลล์ กองย่อยที่ ๒ ไปตั้งอยู่ที่ จูเบคูร์ต์ (Jubécourt) กองย่อยที่ ๑ เลยไปตั้งอยู่ที่ วิลล์ ซูร์ คูซ้างซ์ (Ville sur Cousances) ทั้ง ๓ ตำบลนี้ตั้งอยู่ทางทิศตวันตกเฉียงใต้ของเมือง แวร์เดิง ห่างจากเมืองนี้ประมาณ ๒๐ ก.ม. ระยะทางจากตำบลที่ได้ตั้งอยู่ก่อนไปจนถึงตำบลที่ไปตั้งอยู่ใหม่นี้ ประมาณ ๖๐ ก.ม.

ตำบลต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตำบลแนวสนามเพลาะบนใหญ่ของสัมพันธมิตร์แนวหลังที่สุดที่ได้ถอยมาตั้งรับ มีกองทัพฝรั่งเศสและอเมริกาตั้งรับข้าศึกอยู่ เพราะฉะนั้น โบถ บ้านเรือนในหมู่บ้านเหล่านี้ได้ถูกลูกกระสุนปืนใหญ่และถูกระเบิดจากเครื่องบินทำลายย่อยยับลงมาก บางแห่งที่ถูกอย่างฉกรรจ์จนใช้บ้านเป็นที่พักอาไศรยไม่ได้ แต่บางบ้านที่ไม่ถูกลูกระเบิดหรือถูกกระสุนเลยแต่กระเบื้องมุงหลังคาหรือกระจกหน้าต่างได้แตกโดยความกระเทือนก็มีมาก

ในการพักของทหารไทยที่ตำบลนี้คงแยกกันอยู่ตามบ้านราษฎร บางแห่งที่ราษฎรอพยบครอบครัวทั้งบ้านไปก็ใช้เป็นที่พักทหารได้ทั้งบ้าน การพักนี้คงเป็นไปเช่นครั้งก่อนมา แต่ในเรื่องที่พักนี้ยังลำบากขึ้น เนื่องด้วยหาบ้าน

ดีได้ยาก ตำบลเหล่านี้อยู่ในบริเวณกองทัพทหารอเมริกา เพราะฉะนั้น ทุก ๆ ตำบลที่ทหารอเมริกาพักรวมอยู่ด้วย

พอกองทหารได้เข้าที่พักเรียบร้อยแล้ว ได้รับคำสั่งให้ทำการส่งกำลังทันที เพราะในเวลานี้การสงครามได้กำลังกระทำกันอย่างเคร่งครัด (ก่อนนำวันส่งบศึก ๕—๖ วัน)

การส่งกำลังนั้นมีการส่งกระสุนดินปืน เสบียงอาหารสำหรับทหารเสร็จสัพว์ได้ไปรับจากตำบลต่าง ๆ มีคลังที่ เดส์ อิสเดตส์ แต็มม์ส์ วาเดอะแลง คูร์ต์ ต้องบาส์ต เฟ็ดอริย์ ซูร์ แอร์ เนอวิดยี่ เหล่านี้เป็นต้น แล้วให้นำไปส่งแก่กรมกองทหารในกองทัพอเมริกา หรือส่งยังคลังย่อยตามตำบลดังนี้ อาร์ริคูร์ต์, โรมางจ์, ม็องต์ไฟ็ดอง, กรางด์เปร, มาดังคูร์ต์ โซม็องต์ เป็นต้น

ตั้งแต่ข้ายที่ตั้งมาอยู่ในตำบลใหม่นี้ การส่งกำลังนับว่าลำบากขึ้นมากมายหลายประการ กล่าวคือ ถนนในบริเวณนี้ชำรุดมาก อากาศหนาวจัดถึงกับหิมะตกและน้ำแข็งซึ่งเป็นมูลเหตุกระทำให้เครื่องยนต์เดินไม่สดวก กับทั้งต้องยกกันไปส่งกำลังวันละหลาย ๆ ระบวน เช่นรับจากตำบลหนึ่งแล้วก็ไปแจกจ่ายให้แก่กรมกองทหารหรือไปส่งให้แก่คลังส์เบียงหลายแห่ง แต่ในระณะนี้ทหารไทยย่อมจะมีความชำนาญในการขับรถ ในการหาทาง ทั้งการกระทำการติดต่อกับทหารอเมริกาซึ่งใช้ภาษาอังกฤษก็ย่อมสดวก เพราะมีทหารที่พูดภาษาอังกฤษกระทำการติดต่อได้มากกว่าภาษาฝรั่งเศส อีกข้อหนึ่งที่นับว่าสำคัญนั้นก็คือ ความรู้สึกของทหารว่าชัยชำนะนั้นใกล้เข้ามาแล้ว

มีข่าวว่าราชสัตรูได้ขอทำสัญญาสงบศึกแล้ว ฉะนั้นทหารไทยทุกคนได้พยายามปฏิบัติน่าที่ราชการโดยเต็มสติกำลังทุกคน และราชการได้ดำเนินไปตามความประสงค์ทุกประการ

วันสงบศึก

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ราชสัตรูฝ่ายเยอรมะเนียได้ยอมทำสัญญาพักรบ ยอมปฏิบัติการตามข้อบังคับของฝ่ายสัมพันธมิตร์ในเรื่องที่จะถอยออกจากดินแดนของฝ่ายสัมพันธมิตร์ ซึ่งฝ่ายเขาได้บังอาจเข้ายึดไว้นั้นทั้งหมด ข้ายอมถอยข้ามลำน้ำไรน์ ให้กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตร์เข้ายึดดินแดนเยอรมะเนียทางฝั่งซ้ายของลำน้ำไรน์ไว้เพื่อเป็นประกัน ยอมยกเรือรบและปืนใหญ่น้อย เครื่องบิน ยานพาหนะรถไฟและรถยนต์ให้อีกเป็นจำนวนมาก ฯ ล ฯ แปลว่ายอมแพ้อย่างราบคาบ

เมื่อข่าวนี้ได้ประกาศทราบทั่วถึงทั้งกองทัพแล้ว ทหารรองสัมพันธมิตร์ซึ่งอยู่ในยุทธบริเวณย่อมเป็นที่ยินดีเบิกบานใจทั่วกันทุกคน ตั้งแต่เวลาเที่ยงคืนเป็นต้นไปการต่อสู้กันได้ยุติลง บัดนี้ทหารในกองทัพสัมพันธมิตร์ได้ร่าเริงกันอย่างเต็มที่ ทั้งปืนใหญ่และน้อยได้เริ่มยิงอย่างสนั่น แต่การยิงครั้งนี้ผิดกันกับที่แล้วมา คือมิใช่ยิงสำหรับประหารข้าศึก เป็นการยิงสุดสำหรับสแดงความยินดีและสแดงเกียรติยศของสัมพันธมิตร์ ในเวลากลางคืน ๆ วันที่ ๑๑ เป็นบังคับบัญชาได้สั่งให้จุดพลุซึ่งยังเหลืออยู่มากน้อยเท่าใดนั้นตลอดแนวน่า เพราะฉะนั้นในคืนวันที่ ๑๑ นี้แสงสว่างในท้องฟ้ามีต่างกันกับเวลากลางคืนที่แล้ว ๆ มา เพราะในเวลากลางคืนเมื่อยังทำสงครามต่อสู้กันอยู่นั้น ทหาร

ได้เคยเห็นแต่แสงปืนใหญ่ซึ่งผลัดเปลี่ยนกันยิง ส่วนแสงพลุนั้นแลเห็นเป็นดอน ๆ ตามบ้านเรือนต่าง ๆ นั้นในระหว่างเวลาสงครามพอค่ำก็ห้ามมิให้จุดโคมไฟ ถ้าบ้านใดจะจุดโคมไฟก็ต้องมีประตูหน้าต่างจนมิดชิดมิให้แสงไฟปรากฏออกมาได้ ตามถนนหนทางแลดูมืดไปหมด ยวดยานรถที่จะเดินก็ห้ามมิให้จุดโคมไฟขึ้นการสูบบุหรี่โดยเปิดเผยก็ห้าม คืนวันที่ ๑๓ นี้เป็นคืนแรกที่บ้านเรือนซึ่งเคยเป็นยุทธบริเวณมาหลายปีแล้วได้เริ่มต้นมีแสงสว่าง เพราะฉะนั้นความยินดีของทหารนั้นอาจสามารถจะกล่าวได้ว่าเหลือที่จะพรรณา

เมื่อได้มีการพักรบแล้วเช่นนี้ ถ้าจะกล่าวถึงทหารเหล่าอื่นชนิดอื่นก็ย่อมจะได้รับความผ่อนผันในน่าที่ราชการ มีแต่การเตรียมตัวสำหรับทำการรุกต่อไปในดินแดนข้าศึก แต่น่าที่ของกองทหารบกรถยนต์นั้นหาได้น้อยลงไม่ ตรงกันข้าม กลับมีงานมากขึ้นอีก เพราะจะต้องทำการส่งกำลังเคลื่อนที่ไปข้างหน้า ย่านระยะซึ่งจะต้องส่งกำลังนั้นก็ยิ่งยาวขึ้นอีก เพราะฉะนั้นเป็นอันว่ากองทหารบกรถยนต์คงต้องทำการต่อไป มิได้ลดหย่อนงานลงเลย

ในระหว่างที่กองทหารบกรถยนต์ตั้งอยู่ที่ตำบลโอเซวิลล์ นี้เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวน่าทูลทหาร ได้นำเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานแก่นายทหารฝรั่งเศสซึ่งทำการร่วมอยู่กับกองทหารไทยมามอบให้ คือ

จตุรถาภรณ์ช้างเผือก

นายร้อยเอก บิโรต์ (Birot) ผู้กำกับการกองรถยนต์

เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

นายร้อยตรี โอเดอะแบร์ (Haudebert) ล่ามประจำกองบังคับการกองทหารบกรถยนต์ ไทยซึ่งเป็นผู้ได้ไปรับทหารครั้งนั้นจากเรือไฟและประจำมากับกองทหารตลอดเวลา

การมอบตราให้แก่นายทหารฝรั่งเศสนั้นได้มีพิธีตามธรรมเนียมทหารฝรั่งเศส คือ มีการประชุมทหาร (ซึ่งไม่ติดราชการ) จัดเป็นกองเกียรติยศ นายทหารสัญญาบัตร์เข้าแถวยืนน่าแถว ผู้ซึ่งจะรับตรานั้นยืนน่าแถวนายทหารเวลาที่ผู้จะมอบตรานั้นมาถึงกองทหารก็กระทำการเคารพ ในขณะนั้นผู้ซึ่งจะมอบตราได้เดินตรวจพล ครั้นแล้วผู้ซึ่งจะมอบตราเป็นผู้กล่าวคำยกย่องความดีความชอบตามซึ่งทหารผู้นั้นได้ปฏิบัติไปแล้ว ครั้นแล้วผู้มอบตราจึงไปประดับตราที่อกเสื้อและส่งความยินดี เมื่อเสร็จการประดับตราแล้ว เป็นธรรมเนียมต้องมีการสวนสนามเดินผ่านน่าผู้ที่ได้รับตรานั้นครั้งหนึ่ง ในการรับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์ครั้งนี้ ได้จัดการอนุโลมตามระเบียบของทหารฝรั่งเศส ได้รวบรวมทหารซึ่งไม่มีน่าที่ไปทำการส่งกำลังได้ประมาณ ๑ กองย่อยจัดมาเป็นกองเกียรติยศ

ในวันนั้นเองได้เกิดอุบัติเหตุขึ้นในที่พักรถยนต์ของกองย่อยที่ ๒ ที่ตำบล ฐูเบกูร์ต์ กล่าวคือในระหว่างทหารกำลังกระทำความสะอาดรถยนต์และเติมน้ำมันรถอยู่นั้น ได้มีเสียงระเบิดขึ้น พลทหารพรม แดงเด่งวรรณ

กองย่อยที่ ๒ ซึ่งกำลังกระทำการตามหน้าที่อยู่ในที่นั้นได้ถูกกระสุนปืนถึงแก่ความตาย เพราะความพินาศภัยในประเทศมีกฎระเบียบทั้งอยู่ ถึงแม้ว่าจะได้มีเจ้าหน้าที่ได้ทำการค้นหาในสนามและเก็บแล้วก็ดี แต่ก็ยังคงมีหลงตกอยู่บ้าง สาเหตุซึ่งจะเกิดระเบิดขึ้นนั้นเป็นความลึกลับ ซึ่งตามทางได้ส่วนพิสูจน์นิษฐานหรือบอกความจริงไม่ได้ จะเกิดขึ้นเพราะเดินไปเหยียบเข้า หรือจะเป็นโดยที่ทหารผู้นั้นพบกระเบิดเข้าแล้วกำลังจะนำไปทิ้งให้พ้นที่จอดรถ แต่ได้เกิดระเบิดขึ้นก่อนก็ไม่ทราบได้แน่ แต่ก็นับว่าตกในอาการที่เป็นเคราะห์กรรมของพลทหาร พรมแดงเด่งวรรณ ผู้บังคับบัญชาได้จัดการกระทำการฝังศพในตำบลฌเบคูร์ต์ ตามเกียรติยศของทหาร ฝ่ายเพื่อนทหารฝรั่งเศสซึ่งทำการร่วมอยู่ด้วยก็ได้จัดหมู่ทหารเกียรติยศมาเคารพศพเหมือนกัน

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน นายพันตรี ดองบีอกต์ แฟร์มอร์ ผู้บังคับการกรมรถยนต์ได้นำตรา ครัวก์ซ์ เดอะ แกร์ร์ (Croix de Guerre) มามอบให้แก่นายทหารไทยในกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งได้มีความชอบในการที่ไปตรวจทางในย่านถูกกระสุนปืนใหญ่เล็กรองร้าศึกโดยความองอาจ ได้ราชการเป็นผลดำเหร็จดีมาก ตั้งแต่ครั้งยังกระทำการสงครามต่อสู้กับข้าศึกอยู่ คือ

๑) นายร้อยเอก แม้น เหมะจุฑา ผู้บังคับกองย่อยที่ ๑

๒) นายร้อยตรี เกา เพียรเดิศ ผู้ช่วยผู้บังคับกองย่อยที่ ๑

ในการมอบตราให้ครั้งนี้ ได้กระทำพิธีประชุมทหารดังกล่าวมาแล้วในวันที่ ๑๓

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน จอมพล โฮช จอมทัพสัมพันธมิตร

(ผ.ท.บ.)

ที่ฝังศพทหารไทยตำบลยูเบคูร์ท์ ในยุทธบริเวณฝรั่งเศษ.

ได้มีคำสั่งให้นายพล กัวกูก์ซ์ (Goigous) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นแม่ทัพน้อย มาตรวจราชการที่กองทหารบกรถยนต์ไทย ทั้งเป็นผู้มาในนามของจอมทัพเพื่อเยี่ยมเยียนและถามถึงความทุกข์สุขของทหารไทยด้วย กับได้สอบถามถึงกิจการซึ่งกองทหารบกรถยนต์ไทยได้ปฏิบัติการไปแล้วนั้น

ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนจนถึงกลางเดือนธันวาคม กองทหารบกรถยนต์ไทยได้รับคำสั่งให้ไปทำการส่งกำลังตลอดเวลา โดยมากมักการลำเลียงทหารและสัมภาระซึ่งย้ายที่ตั้ง นอกจากนี้ยังต้องนำส่งเสบียงอาหารไปแจกจ่ายให้แก่พลเมืองณะตำบลซึ่งรัดฉนส์เบียงด้วย

นับตั้งแต่วันที่ได้เริ่มต้นทำการส่งกำลังในตำบลที่ตั้งอยู่ใหม่นี้ คือวันที่ ๖ พฤศจิกายนจนถึงวันที่ ๑๔ ธันวาคม คือ ก่อนวันที่จะเคลื่อนที่ต่อไป กองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้ส่งรถยนต์ไปทำการส่งกำลัง ๗๔๓ คัน ได้กำเนียงทหาร ๑๐๒๙ คน ได้บรรทุกสิ่งของคิดเป็นน้ำหนัก ๑๗๘๗,๕ ตัน (นอกจากนี้ยังได้บรรทุกสิ่งของซึ่งมิได้ชั่งน้ำหนักอีกมาก) รวมระยะทางซึ่งขบวนรถยนต์บรรทุกของเดินทาง ๕๓๕๖ กิโลเมตร์ ระยะทางซึ่งรถว่างเดินทาง (คือก่อนบรรทุกของและขนของลงแล้วเดินทางกลับ) ๖๖๗๐ กิโลเมตร์

การส่งกำลังนับตั้งแต่วันพักรบแล้วเป็นต้นมาได้ทำการเดินทางไกล ขบวนรถต้องเรมคืนกลางทางโดยมาก ทั้งต้องแยกกันนำสิ่งของไปส่งยังตำบลต่าง ๆ เป็นหลายขบวน บางวันถึง ๗ ขบวน ตลอดเวลาซึ่งกองทหารทำการในบริเวณเมืองแวร์เดิงนี้ โดยมากอากาศหนาวถึงกับน้ำแข็งและหิมะตก

วันที่ ๑๐ ธันวาคมกองทหารบกรถยนต์ไทยก็ได้รับคำสั่งให้เตรียมพร้อมสำหรับออกเดินทางไปทำการในกองทัพยึดดินแดนราชสัตรู

อนึ่งในวันที่ ๑๑ ธันวาคมนี้ ได้มีคำสั่งให้ย้ายนายร้อยเอก บิโรด์ ผู้กำกับการกองทหารบกรถยนต์ไทย ไปเป็นผู้บังคับกองใหญ่รถยนต์ที่ ๖ และได้มีคำสั่งให้นายร้อยเอก เดอะลัวร์แรง (Leloirrain) มาเป็นผู้กำกับการกองทหารบกรถยนต์แทน

ก่อนเวลาที่กองทหารจะออกเดินจากดินแดนฝรั่งเศสเข้าเหยียบดินแดนแห่งประเทศเยอรมะเนีย ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้ประชุมทหารตามกองย่อยต่าง ๆ ได้แนะนำสั่งสอนทหารและชี้แจงในเรื่องนิสัยอัชยาไศรยของคนชาติเยอรมัน ทั้งได้แนะนำวิธีที่จะประพฤติตนต่อชนชาตินั้นด้วย.

ตอนที่ ๔

การเดินทางเข้าเหยียบดินแดนราชสัตรู

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๔–๕)

เมื่อมีคำสั่งจากกรมบัญชาการกองทัพสัมพันธมิตร์ ให้กองทหารบกรถยนต์ไทยเข้าไปทำการรวมในกองทัพยึดดินแดนข้าศึกนั้น พอกิตติศัพท์ทราบถึงทหารไทยต่างก็รู้สึกปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งทั่วกัน เพราะตามธรรมดากรมกองทหารซึ่งจอมทัพจะสั่งให้เข้าไปทำการในประเทศแห่งข้าศึกนั้น ย่อมเป็นกรมกองซึ่งเลือกคัดแต่เฉพาะในจำพวกที่นับว่ามีความสามารถดี ได้สนองความกล้าหาญในสนามมาแล้ว ทั้งทหารในกองนี้ก็ล้วนเป็นทหารถ้วนแถ้ว

ไปด้วยผู้ซึ่งรักษายุทธวินัยดี ผู้บังคับบัญชาเชื่อถือว่าทหารในกองนั้นเมื่อเข้าไปทำการอยู่ในดินแดนของข้าศึกจะไม่กระทำความเสียหายให้สัตรูหมิ่นได้ เพราะฉะนั้นในระหว่างกรมกองทหารของสัมพันธมิตร์ ถ้าแม้กรมกองใดได้ถูกคัดเลือกสั่งให้เข้าไปทำการยึดดินแดนราชสัตรูแล้ว กรมกองทหารนั้นก็นับว่าได้รับเกียรติยศเป็นพิเศษ

ในคราวซึ่งทหารไทยจะได้นำธงชาติไทยเข้าเหยียบดินแดนข้าศึกครั้งนี้ นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ในนามของทหารในกองทหารบกรถยนต์ ได้รายงานขอให้หัวน่าทูตทหารมีโทรเลขเข้ามาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สำหรับเป็นพยานแห่งความจงรักภักดีซึ่งทหารไทยได้มีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และให้ผู้ร่วมชาติร่วมคณะรู้สึกว่าผู้ที่ได้ยอมสละชีวิตเป็นราชพลีนั้น เมื่อได้รับรสแห่งความยินดีอย่างยิ่งยวดเช่นนี้แล้ว ย่อมต้องสำนึกถึงพระมหากรุณาก่อนสิ่งอื่น และย่อมประสงค์ที่จะแบ่งส่วนแห่งความยินดีของตนเข้ามาถวายเด่จอมทัพบก ซึ่งเป็นที่เคารพและรักยิ่งของทหาร กับเพื่อให้เพื่อนร่วมชาติซึ่งตั้งใจคอยและเอาใจช่วยอยู่ทางบ้านได้รับส่วนแบ่งแห่งความยินดีของทหาร และรู้สึกภูมิใจด้วยกับทหาร

เมื่อหัวน่าทูตทหารได้รับรายงานแล้ว จึงได้จัดการโทรเลขมายังกรมเสนาธิการณ์ทหารบก

ดังจะได้นำสำเนาโทรเลขของหัวน่าทูตทหารซึ่งมีเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวายมาลงไว้ต่อไปนี้

"วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ. ศ. ๒๕๐๑

เสนาธิการทหารบก กรุงเทพ ฯ

ขอพระราชทานพระกรุณาได้ทรงนำข้อความในโทรเลขของข้าพระพุทธเจ้านี้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า

วันนี้กองทหารของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้เหยียบเข้าไปในดินแดนของข้าศึก เผยแผ่พระบรมราชกฤษฎาภินิหารแห่งพระบรมกระษัตราธิราชเจ้า พระองค์ผู้ทรงไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพสมบูรณ์ ในขณะที่ชาวไชยได้ปิดวัดขายอยู่เพื่อเกล้า ฯ แห่งเขาทั้งหลาย ในโอกาสอันนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้รับฉันทะจากเขาทั้งหลาย เพื่อขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระกรุณารับคำถวายพระพรชัยอันเต็มไปด้วยความปราโมทย์ ขอพระผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในสกลโลกจงทรงประสาทพรเป็นนิรันดร์ แด่พระบาทสมเด็จพระบรมมหาราชของเหล่าข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอให้ประเทศสยามสถิตย์สถาพรอยู่ชั่วกัลปาวสาน

ข้าพระพุทธเจ้า

พระยาพิไชยชาญฤทธิ์

นายพลตรี หัวหน้าทูลทหาร"

บัดนี้จะได้เริ่มต้นกล่าวถึงการเดินทางเข้าไปเหยียบดินแดนราชสัตรู โดยที่นำคำเนาคำสั่งการเดินทางและรายงานการเดินทางมาแสดงต่อไปนี้

"ที่ ๔๒/๒๔๖๑ คำสั่งสำหรับกองทหารบกรถยนต์ไทย
ว่าด้วยการเดินทางเข้าในดินแดนราชดัฐ

โอเซวิลล์ ๑๐ ธ.ค. ๖๑ ๑๐.๐๐ น.

๑) กองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้ทำการเคลื่อนที่ไปยังบริเวณเมืองลันเดา (Landau) ในมณเฑลปาลาติหนาต (Palatinat) ให้เริ่มออกเดินในวันที่ ๑๒ ธ.ค. ๖๑

๒) การเดินทางครั้งนี้จะแบ่งทางเดินเป็น ๓ ระยะ ๆ ละวัน ในคำสั่งฉบับนี้จะได้กล่าวถึงระยะที่ ๑ เท่านั้น ระยะต่อนั้นไปจะได้มีคำสั่งต่อไป

๓) การเดินทางสำหรับวันที่ ๑๒ ธ.ค. ๖๑ (ระยะที่ ๑) จากตำบลโอเซวิลล์ (Auzeville) ถึงเรซองวิลล์ (Rézonville) การพักแรมในคืนวันนี้ กองบังคับการกับ ย. ๓ พักที่วิยองวิลล์ (Vionville) ย. ๑ กับ ย. ๒ พักที่เรซองวิลล์ ค. เรียม ทรรทรานนท์จะได้ด่วนนำไปจัดที่พัก

๔) ร้อยระบวนเดินทางตามลำดับดังนี้

ก) หมวดรถยนต์ของกองบังคับการกับส้มภาระของทุกกองย่อย (รถครัว, รถเครื่องใช้ของที่ทำการ, รถหีบเครื่องแต่งกายของนายทหารสัญญาบัตร์, รถของหมวดพยาบาล)

ข) ระบวนรถ ย.๓ ย.๒ ย.๑

ทุก ๆ กองย่อยให้รักษาซึ่งลำดับระบวนรถเดินตามระบวนกองย่อยของตน เพื่อจะได้ทำการแก้ไขรถที่บังเกิดเสียขึ้นตามทาง

๕) เวลาเริ่มออกเดินของต้นขบวนดังนี้

ก) หมวดรถยนต์ของกองบังคับการกับสัมภาระของทุก ๆ กองย่อย ออกเดินจากโอเซวิลล์ ๑๒ ธ.ค. ๖๑ ๕.๐๐ น. (ฉะนั้นรถสัมภาระของกองย่อยทั้ง ๓ จะต้องมารวมจัดขบวนที่โอเซวิลล์ก่อน ๕.๐๐ น.)

ข) ขบวนรถทั้ง ๓ กองย่อย ให้ต้นขบวนเริ่มออกเดินจากที่พักของตนเวลา ๖.๓๐ น.

การออกเดินต้องกระทำตรงเวลาและจัดให้รถทุก ๆ คันเคลื่อนที่ได้พร้อมกัน เพื่อจะได้ไม่กระทำให้กีดทางเดินแก่ขบวนรถซึ่งมาข้างหลัง ระยะต่อระหว่างกองย่อยให้มี ๑ ก.ม.

ในการเดินทางผู้บังคับกองย่อยเป็นผู้บังคับขบวนของตน

๖) ทางเดินสำหรับทุก ๆ ขบวนให้ใช้ดังนี้ โอเซวิลล์—แวรงคูร์ต์—บาต์ด—แวร์เดิง—เอแตง—จางดีซ—ฟลาง์—จาร์นัย์—มาร์ส่ล่า ตูร์—วิย็องวิลล์ (Auzéville - Vraincourt - Dombasle - Verdun - Etain - Jeandelize - Conflans - Jarny - Mars la Tour – Vionville)

๗) การพัก ขบวนรถของหมวดรถยนต์กองบังคับการและสัมภาระของกองย่อยไม่ต้องหยุดพัก ให้รีบเดินทางด่วนน่าตรงไปยังที่พัก

ส่วนขบวนรถของกองย่อยให้พัก ๑๐ นาทีทุก ๆ ๒ ชั่วโมง แต่เวลา ๑๐.๐๐ น. ให้พัก ๓/๔ ชั่วโมง เพื่อให้ทหารกินอาหาร เวลาพักและเวลาออกเดินทางต่อไปนั้นให้ ผ.บ.ก.ย. สั่งเอง

๘) ให้จ่ายสเบียงประจำกายแก่ทหารสำหรับกินตามทางคนละ ๑ มื้อ กับให้จัดสเบียงไปกับรถครัวสำหรับ ๕ วัน

๙) รถทุก ๆ คันต้องเติมน้ำมันเบ็นซินประจำรถไปคันละ ๑๕๐ ลิตร สำหรับรถขบวนหมวดรถยนต์ของกองบังคับการให้มีโคมไฟไปด้วย

๑๐) เมื่อไปถึงที่พักให้สุขทกรรมเริ่มหุงต้มอาหารคอยไว้ เวลาที่กองทหารไปถึงที่พัก (ประมาณ ๑๗.๐๐ น.) ให้ทหารได้กินทันที

๑๑) การเดินทางของข้าพเจ้าจะได้เริ่มต้นเมื่อรถของ ย. ๑ ได้ผ่านโอเซวิลล์ไปแล้ว และจะรีบเดินตรงไปยังที่พัก วิย์องวิลล์

(ลงนาม) พ. ต. หลวงรามฤทธิรงค์

ผ.บ.ก.ญ.ร.ย."

การที่ได้ปฏิบัติ

ลักษณะทาง ทางระหว่างแวร์เดิงกับต้องฟลางด์นั้น ชำรุดหลายแห่ง ซึ่งกำลังซ่อมอยู่ยังไม่แล้ว สองข้างทางมีสนามเพลาะซึ่งเคยเป็นสนามรบ ต่อจากต้องฟลางด์ไปจนถึงวิย์องวิลล์นั้นตั้งแต่เริ่มการสงครามได้อยู่ในมือข้าศึก ทางดีเรียบร้อยกว่าตอนต้น แต่ภูมิประเทศเป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ

ตลอดเวลาเดินทางฝนได้ตกทั้งวัน ทำให้ถนนแฉะและลื่นมาก

การเดินขบวน บันดาขบวนรถยนต์ของกองย่อยต่าง ๆ ได้ออกเดินตามกำหนดเวลาในคำสั่ง พลขับรถยนต์ได้รักษาระยะต่อดีมาก การเดินทางสำหรับวันนี้นับว่าเรียบร้อย

ทางซึ่งขบวนรถยนต์ได้เดินในวันนี้เป็นระยะประมาณ ๗๐ ก.ม.

การพักแรม เวลา ๑๓.๐๐ น. ขบวนหมวดรถยนต์ของกองบังคับการได้มาถึงวิย์องวิลล์ เวลา ๑๔.๐๐ น. ขบวนรถยนต์ ย. ๓ ได้ไปถึง ส่วนขบวนนั้น

ได้จัดการพักแรมในตำบลนี้ รถยนต์คงจอดข้างทาง นายสิบพลทหารแบ่งกันพักตามโรงเรือนรองชาวบ้าน กับในโรงทหารปลูกด้วยไม้ชั่วคราว (ของเยอรมันซึ่งทิ้งไปแล้ว) ส่วนนายทหารสัญญาบัตรนั้นได้แบ่งกันพักตามบ้านของราษฎร

เวลาระหว่าง ๑๔.๐๐ น. กับ ๑๔.๓๐ น. ขบวนรถยนต์ของ ย๑. กับ ย.๒ ได้ผ่านตำบล วิยองวิลล์ และได้เลยไปพักแรมณะเรซ็องวิลล์ ได้จัดการพักในหมู่บ้าน รถยนต์คงจอดข้างถนน

การจัดที่พักนี้ได้ดำเนินไปโดยสดวก เพราะขบวนรถยนต์ได้ไปถึงก่อนค่ำ (เดินทางไปถึงเร็วกว่าคาดหมาย)

พลเมืองในตำบลเหล่านี้โดยมากนิยมชาติฝรั่งเศส ภาษาที่พูดในพื้นเมือง ราษฎรพูดได้ทั้งภาษาฝรั่งเศสและเยอรมัน

การแสดงความยินดีและอวยพรให้แก่ประเทศฝรั่งเศส ถึงแม้ว่ากองทหารไทยจะได้เดินทางไกลมาแล้วทั้งฝนตกด้วยก็ดี แต่เมื่อไปถึงที่พักและยังมีเวลาพอ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้ประชุมทหาร เพื่อกระทำการเคารพและแนะนำให้รู้จักกับนายร้อยเอกเดอะดอร์แรน ผู้กำกับการกองทหารบกรถยนต์ซึ่งย้ายมาใหม่ ในโอกาสอันนี้บันดาทหารฝรั่งเศสซึ่งทำการร่วมอยู่ด้วยได้มาประชุมเข้าแถวสมทบด้วย

เวลา ๑๔.๓๐ น. ได้ประชุมทหารที่ วิยองวิลล์

เวลา ๑๕.๑๐ น. ได้ประชุมทหารที่ เรซ็องวิลล์

พอถึงเวลา นายร้อยเอกเดอะดอร์แรนได้ไปยังที่ประชุมทหาร ในโอกาสนี้

ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ไทยได้กล่าวคำในนามของทหารไทยทั้งหลาย แสดงความยินดีด้วยชาวชาติฝรั่งเศสสัมพันธมิตร ในการที่กองทัพฝรั่งเศสได้รับชนะข้าศึกและประเทศฝรั่งเศสได้มณฑลซึ่งกองทหารไทยไปพักอยู่นั้นกลับคืน และกล่าวคำอำนวยพรขอให้ประเทศฝรั่งเศสปกครองมณฑลนี้ให้รุ่งเรืองยั่งยืนสืบต่อไป เมื่อจบคำพูดแล้วบันดาทหารได้ร้องไชโยขึ้นพร้อมกัน พวกทหารฝรั่งเศสซึ่งประชุมอยู่ณะที่นั้นได้แสดงความยินดีและพอใจกันมาก

ครั้นพวกฝรั่งเศสได้ไปจากแถวแล้ว ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้ชักชวนให้ทหารน้อมใจถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วได้เปล่งเสียงร้องไชโยกันขึ้นอย่างสนั่น เป็นการแสดงความยินดีในการที่ได้ผ่านหลักเขตร์ประเทศเข้าไปเหยียบดินแดนราชอาณาจักร

การเดินทางระยะที่ ๒

"ที่ ๔๓/๒๔๖๑ คำสั่งสำหรับกองทหารบกรถยนต์ไทย
ว่าด้วยการเดินทาง

วิยองวิลล์ ๑๒ ธ.ค. ๖๑ ๑๗.๓๐ น.

๑) ๑๓ ธ.ค. ๖๑ กองทหารบกรถยนต์จะทำการเคลื่อนที่ต่อไป (ระยะที่ ๒) จากวิยองวิลล์และเรซองวิลล์ถึงเมืองฟาร์บาซ (Forbach)

๒) ระเบียบการเดินทางให้เป็นเช่นเดียวกันกับเมื่อวันที่ ๑๒ ธ.ค. ตามคำสั่งที่ ๔๒/๒๔๖๑ ว่าด้วยการเดินทางนั้นทุกประการ

๓) รวบรวมเดินทางนั้นให้มีลำดับดังนี้

ก) หมวดรถยนต์ของกองบังคับการและฉเพาะรถยนต์สัมภาระ ย. ๓ ออกเดิน ๑๓ ช.ค. เวลา ๕.๑๕ น. จากวิยองวิลล์ เวลาที่ระบวนนี้ผ่านเรซ็องวิลล์ ให้รถยนต์สัมภาระของ ย. ๒ ย. ๑ เข้าสมทบเดินไปด้วยกัน

ข) ย. ๒ ออกเดินจากเรซ็องวิลล์เวลา ๕.๓๐ น. (แต่ต้องให้ระบวนในหมายอักษร ก. ผ่านไปแล้วจึงจะออกเดินได้)

ค) ย. ๑ ออกเดินจากเรซ็องวิลล์เวลา ๕.๓๕ น.

ฆ) ย. ๓ ออกเดินจาก วิยองวิลล์ ๕.๒๐ น. (ตาม ย. ๑) ระยะต่อระหว่างระบวน ๑ ก.ม.

๔) การเดินทางให้เดินตามป้ายชี้ทาง ซึ่ง ค. เรียม ทรรทรานนท์ จะได้ล่วงน่าไปปักไว้ ผ่านตำบลต่าง ๆ ดังนี้มูลังส์—เม็ตซ์—คูร์แซ็ลล์—พิลลิงเก้น—ล็องจ์วิลล์—ซังต์ อาโวลด์—ฮ็อมบูร์ก—มอร์ส์บาม—ฟอร์บาม

Moulins - Metz - Courcelles - Füllingen - Longeville - St. Avold - Homburg - Morsbach - Forbach

ในการเดินทางผ่านเมืองเม็ตซ์นั้น ต้องเดินตามถนนซึ่งเจ้าพนักงานรักษาทาง C. R. A. จะได้กำหนดให้

๕) ข้าพเจ้าจะออกเดินทางจากที่พัก ๕.๓๐ น. และจะรีบล่วงน่าไปยังฟอร์บาม เพื่อกำหนดที่พัก

(ลงนาม) พ.ต. หลวงรามฤทธิรงค์

ผ.ป.ก.ญ. ร.ย."

การที่ได้ปฏิบัติ

ขบวนรถยนต์ได้ออกเดินทางตามกำหนดเวลา แต่พลขับรถยนต์รักษาระยะต่อมิใคร่จะดี เนื่องด้วยทางเดินลำบากมาก เพราะตลอดทางซึ่งขบวนรถยนต์เดินไปนั้นเป็นภูเขาซึ่งต้องขึ้นลงเสมอ ส่องข้างทางบางแห่งมีเหวซึ่งลึก ทางกว้างเพียงบ่อย ๆ บางแห่งต้องลงภูเขาชันมากกว่า ๓๕ องศา ทั้งต้องเลี้ยวลดเลี้ยวมาก ประกอบกับในวันนั้นฝนตกทางลื่นมาก เป็นการลำบากในการขับรถยนต์ขึ้นลง บางแห่งรถบางคันซึ่งเครื่องยนต์ไม่มีกำลังพอทหารต้องลงช่วยเข็น หนทางซึ่งทหารต้องขับรถผ่านไปครั้งนี้ นับว่าลำบากมากทั้งน่ากลัวอันตรายด้วย ส่องข้างทางซึ่งขบวนรถเดินผ่านในวันนี้ ได้พบรถยนต์และรถสัมภาระ (เทียมม้า) ตกทางเสียหายอยู่เกลื่อนกลาด แต่เหตุที่ทหารมีรถยนต์ของกองทหารไทยตกทางเลยแม้แต่สักคันเดียว

เวลาระหว่าง ๑๕.๐๐ น. กับ ๑๗.๐๐ น. ขบวนรถทั้ง ๓ กองย่อยได้ไปถึงเมืองฟอร์บาฆ (Forbach) ระยะทางซึ่งได้เดินมาในวันนี้ ๗๐ กิโลเมตร์

ในการพักนั้นนายสิบพลทหารได้อยู่ในโรงทหารถาวร ซึ่งเดิมเป็นโรงทหารเยอรมัน ของกรมทหารบกพาหะนะของกองทัพน้อยที่ ๒๑ แต่ในโรงทหารนั้นไม่มีสิ่งของอันใดเหลืออยู่ พวกเยอรมันได้ขนไปหมดแล้ว ฉะนั้นทหารจึงได้ใช้เตียงม้าใบในการนอน ทหารบางคนได้นอนบนรถยนต์นั้นเอง นายทหารสัญญาบัตร์ได้พักตามบ้านราษฎร

บันดาตำบลต่าง ๆ ซึ่งกองทหารเดินทางผ่านไปในวันที่ ๑๒ แล้วนั้น พลเมืองเป็นชาวฝรั่งเศสกึ่งหนึ่งเป็นชาวเยอรมันกึ่งหนึ่ง การพูดภาษาพลเมืองโดยมากพูดภาษาฝรั่งเศสได้ แต่ตามทางซึ่งเดินผ่านไปในวันที่ ๑๓ นี้ พลเมืองส่วนมากเป็นชาติเยอรมัน มีพลเมืองซึ่งพูดภาษาฝรั่งเศสได้ประมาณ ๑/๓ พวกราษฎรมีส่วนที่นิยมชาติฝรั่งเศสประมาณ ๑/๕ พวกที่นิยมฝรั่งเศสนี้สังเกตได้โดยตามบ้านเรือนได้ชักธงชาติฝรั่งเศสขึ้นต้อนรับ ความประพฤติของราษฎรกล่าวโดยทั่วไปนับว่าเรียบร้อย ไม่มีผู้ใดเกะกะกับทหารไทย

การเดินทางระยะที่ ๓

" ที่ ๔๔/๒๔๖๑ คำสั่งสำหรับกองทหารปกรถนต์

ว่าด้วยการเดินทาง

ฟอร์บาซ ๑๓ ธ.ค. ๖๑ ๑๙.๐๐ น.

๑) รุ่งขึ้นวันที่ ๑๔ ธ.ค. ๖๑ กองทหารปกรถนต์จะทำการเคลื่อนที่ต่อไป (ระยะที่ ๓) ระเบียบการเดินทางเช่นเดียวกับในคำสั่งที่ ๔๒/๒๔๖๑

๒) ร่วระบวนเดินทางและเวลาออกเดินดังนี้

ก) หมวดรถยนต์ของกองบังคับการและสัมภาระของกองย่อยทั้ง ๓ ออกเดิน ๗.๑๕ น.

ข) ย. ๒ ออกเดิน ๗.๓๐ น.

ค) ย. ๑ ออกเดิน ๗.๔๕ น.

ฆ) ย. ๓ ออกเดิน ๘.๐๐ น.

๓) ในการเดินทางนั้นให้เดินตามป้ายบอกทาง ผ่านตำบลต่าง ๆ ดังนี้ ซาร์บรุคเก่น—เฟะชิงเก้น—อัลไวเล่อร์—บลีสคัสเต็ลต—ส์ไวบรุคเก่น—เพียร์

มาเล้นส์–ไวเด้นธาล–อันน์ไวเล่อร์–ลันเดา (Saarbrücken - Fechingen - Assweiler - Blieskastel - Zweibrücken - Pirmasens - Weidenthal - Annweiler - Landau)

๔) เมื่อไปถึงเมืองลันเดาแล้วข้าพเจ้าจะได้สั่งการต่อไป

๕) ข้าพเจ้าจะออกเดินทางเวลา ๘.๐๐ น. จะส่งน่าไปคอยอยู่ที่ด้านทางเข้าเมืองลันเดานั้นก่อน

(ถนอม) พ.ต. หลวงรามฤทธิรงค์
ผ.บ.ก.ญ.ร.ย."

การที่ได้ปฏิบัติ

หนทางซึ่งผ่านไปในชั้นต้นนั้นเป็นทางขึ้นเขาชันมาก แต่พอเดินไปได้แล้วประมาณ ๓๐ ก.ม. ทางลาดลงเขา ตลอดเวลาที่เดินทางไปนั้นฝนตกทั้งวัน เวลาที่ผ่านหมู่บ้านทางมักแคบมากทั้งต้องเลี้ยวบ่อย ๆ ระยะทางซึ่งได้เดินในวันนั้น ๑๐๕ ก.ม.

เมื่อผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้ไปถึงเมืองลันเดาแล้ว ได้ไปรายงานตนเองณะที่ว่าการกรมปัญชาการมณฑลทหารบก (ฝรั่งเศส) ในเมืองนั้น ได้รับคำสั่งให้นำกองทหารไปพักในโรงทหารถาวร ซึ่งเดิมเป็นโรงทหารปืนใหญ่ลำนามที่ ๕ ของบาวาเรีย

เวลาระหว่าง ๑๖.๐๐ กับ ๑๗.๐๐ น.ยวดยานรถยนต์ได้ไปถึงที่พัก นายสิบพลทหารได้พักในโรงทหาร และปฏิบัติเช่นเดียวกับเมื่อพักในโรงทหารที่เมืองฟอร์บาค ส่วนนายทหารสัญญาบัตรนั้นแยกกันพักตามหมู่บ้าน

ราษฎรตามหมู่บ้านซึ่งเดินทางผ่านไปในวันนั้นทั้งในเมืองตันเดาเป็นคนชาติเยอรมัน มีน้อยคนที่พูดภาษาฝรั่งเศสได้

ในค่ำวันนั้นเองกองทหารบกรถยนต์ไทยได้รับคำสั่งให้ไปตั้งยุทธการต่าง ๆ บริเวณเมืองนอยส์ตัดท์ในวันรุ่งขึ้น เพื่อทำการส่งกำลังต่อไป จึงต้องเดินทางอีกระยะหนึ่งเป็นระยะที่ ๔

การเดินทางระยะที่ ๔

"ที่ ๔๕/๒๔๖๑ คำสั่งสำหรับกองทหารบกรถยนต์

ว่าด้วยการเดินทาง

๑) วันที่ ๑๕ ธ.ค. ๖๑ กองทหารบกรถยนต์จะทำการเคลื่อนที่ต่อไป (ระยะที่ ๔) เพื่อไปยังที่ตั้งพักดังจะได้กล่าวต่อในข้อ ๓

๒) รเบียบการเดินทางนั้น คงเป็นไปตามคำสั่งที่ ๔๒/๒๔๖๑

๓) ให้ ผ.บ.ก.ย. และผู้บังคับหมวดรถยนต์ของกองบังคับการนำขบวนรถยนต์ของตนออกเดินทางตามกำหนดเวลาต่อไปนี้

ก) หมวดรถยนต์ของกองบังคับการออกเดิน ๗.๐๐ น.

ข) ย. ๑ ,, ๗.๑๐ น.

ค) ย. ๒ ,, ๗.๒๐ น.

ฆ) ย. ๓ ,, ๗.๓๐ น.

๔) ทางเดินและที่หมาย

ก) หมวดรถยนต์ของกองบังคับการและย. ๓ เดินทางจากดันเดา ผ่าน เอเด็ศไฮม์ (Edesheim) เอเด้นโคเบ้น (Edenkoben) ไปพักที่เมืองนอยส์ตัดต์ (Neustadt) ไปจอดตั้งขบวนอยู่ที่สถานีรถไฟ เพื่อรับคำสั่งกำหนดที่พัก

ข) ย. ๒ ออกเดินจากเมืองดันเดา ผ่านเอเด็ศไฮม์—เอเด้นโคเบ้น เมืองนอยส์ตัดต์ ไปพักแรมที่ตำบลมุสส์บาม (Mussbach)

ค) ย. ๓ ออกเดินทางจากเมืองดันเดา ผ่านเอเด็ศไฮม์—เอเด้นโคเบ้น เมื่อผ่านพ้นสถานีรถไฟตำบลนี้ไปแล้วประมาณ ๒๐๐ ม. ให้เลี้ยวไปตามทางแยกทิศตวันออก ใช้ทางตรงไปตำบล ไกน์ส์ ไฮม์ (Geinsheim) เพื่อพักแรมที่ตำบลนี้

ในการเดินทางในระหว่างเมืองดันเดาและในเมืองนอยส์ตัดต์ ให้ใช้ทางตามซึ่งได้มีป้ายลูกศรชี้บอกไว้

๕) ที่พักในเมืองนอยส์ตัดต์ ค. เรียม ทรรทรานนท์ จะได้ส่งน่าไปจัดไว้ ส่วนสำหรับ ย. ๒ กับ ย. ๓ นั้น เมื่อได้ไปถึงที่พักแล้ว ให้ ผ. บ. ก. ย. ทำความตกลงกับนายทหารฝรั่งเศสผู้กำกับการกองย่อยในเรื่องจัดที่พัก

๖) ที่ทำการกองบังคับการจะไปตั้งอยู่ในโฮเต็ล ซุม เลอเว่น (Hotel-zum Löwen) ในเมืองนอยส์ตัดต์ ใกล้กับสถานีรถไฟ

๗) เมื่อทหารได้เข้าที่พักแล้ว ให้ผู้บังคับกองย่อยมารายงานต่อข้าพเจ้าด้วยตนเองณะที่ทำการกองบังคับการ

๘) ข้าพเจ้าจะออกเดินเวลา ๙.๐๐ น. ตรงไปเมืองนอยส์ตัดท์

(ลงนาม) พ. ศ. หลวงรามฤทธิรงค์

ผ. บ. ก. ญ. ร. ย."

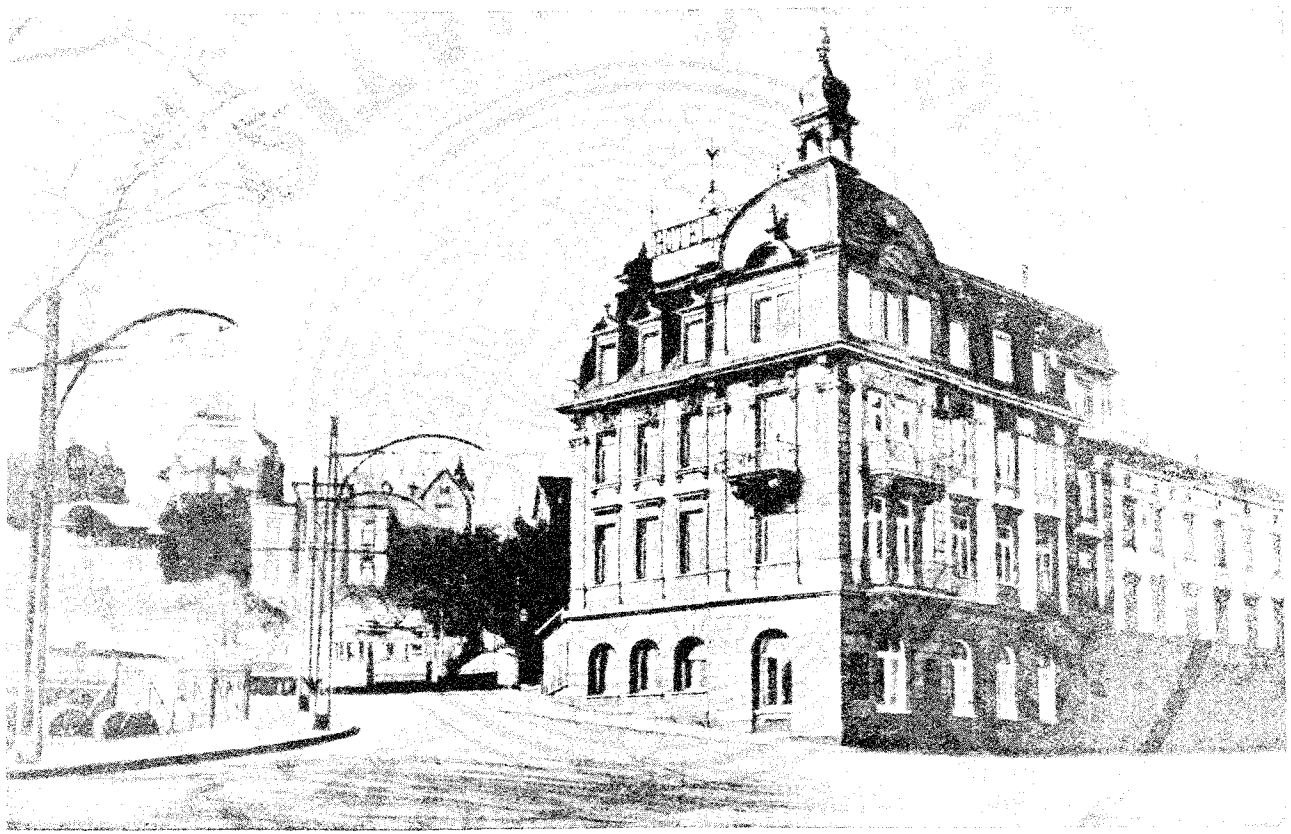
การที่ได้ปฏิบัติ

ขบวนรถยนต์ได้ออกเดินทางตามกำหนดเวลาทุกขบวน หนทางซึ่งต้องเดินในวันนี้ประมาณ ๒๐—๒๕ ก. ม. (เพราะที่ตั้งอยู่ต่างตำบลกัน) เป็นทางที่ใกล้ ถนนเรียบร้อยมาก, พื้นที่ก็ราบ, เนื่องด้วยทหารได้เคยรับรถผ่านภูมิประเทศที่ลำบากมากมาแล้ว เพราะฉะนั้นในการเดินทางในวันนี้ทหารได้รับรถยนต์เป็นขบวนแถดูงดงามมาก การรักษาระยะต่อระหว่างรถการเดินรถตรงแนวกันน่าดูดีมาก ดูเป็นการสง่าผ่าเผยสำหรับวันแรกที่จะเดินเข้าเมือง

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถึง ๑๑.๓๐ น. หมวดรถยนต์ของกองบังคับการและ ย. ๑ ได้ถึงเมืองนอยส์ตัดท์ อัน แดร ฮาร์ดท์ (Neustadt on der Haardt)

กองย่อยที่ ๒ ได้ไปถึงตำบลมุสส์บาม (Mussbach) ๓ ก.ม. ทิศเหนือของเมืองนอยส์ตัดท์ ในเวลาระหว่าง ๑๒ น. กับ ๑๒ น. ถึง

เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. กองย่อยที่ ๓ ได้ไปถึงตำบลไกน์ส์ ไฮม์ (Geinsh eim) ๘ ก.ม. ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองนอยส์ตัดท์

(ผ.ท.บ.)

โฮเตลเลอเวนในเมืองนอยสตัดต์ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบังคับการกองทหารบกรถยนต์และสโมสรนายทหาร

ในการเดินทางเข้าเหยียบดินแดนราชสัตรูครั้งนี้ได้ใช้เวลาเดินทาง ๓ วันครึ่ง ถึงแม้ว่าฝนจะได้ตกทั้ง ๓ วันทหารก็ได้ไปถึงที่ตั้งใหม่โดยสวัสดิภาพ มีรถยนต์กองย่อยละ ๒ – ๓ คันซึ่งตกค้างอยู่ตามทางโดยที่เครื่องเสียและทหารต้องเฝ้าอยู่ตามทาง แต่เมื่อได้ไปถึงที่พักแล้วก็ได้จัดการส่งรถยนต์ยนกลับมารับไป หรือบางแห่งเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้ช่วยจัดการส่งตามไป เป็นอันทหารทุกคนได้ไปถึงโดยเรียบร้อยทั่วกัน

ระยะทางซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้เคลื่อนที่ไปในครั้งนี้ประมาณ ๒๖๕ กิโลเม็ตร์ ถ้าจะเทียบระยะทางตามทางรถไฟในประเทศสยามประมาณจากพระนครถึงเมืองนครราชสีมา.

ตอนที่ ๕

ที่ตั้งของกองทหารบกรถยนต์ในดินแดนราชสัตรู

(แผนที่ประกอบหมายเลข ๖)

ในขณะที่กองทหารบกรถยนต์ไทยทำการอยู่ในยุทธบริเวณฝรั่งเศสนั้น กองรถยนต์เป็นกองใหญ่อันนับว่าเป็นส่วน ๑ ของกรมรถยนต์ที่ ๑ ซึ่งมีนายพันตรี สองบ็อกต์ แฟร์มอร์ เป็นผู้บังคับการ นับตั้งแต่เวลาที่ได้เข้าไปทำการร่วมอยู่กับกองทัพยึดดินแดนเป็นต้นไป ได้เปลี่ยนการบังคับบัญชาใหม่จัดเป็นกองใหญ่อิศระ ขึ้นตรงต่อแม่ทัพแห่งกองทัพยึดดินแดน คือ นายพลเอก ฟาย์อลล์ (Fayolle) กรมบัญชาการกองทัพยึดดินแดนฝรั่งเศสได้ตั้งอยู่ที่เมือง ไลแส์ส์.ล้านแกร์น์ ส่วนกองทหารบกรถยนต์ไทยนั้นได้รับคำสั่งให้ไปตั้งอยู่ในบริเวณเมืองนอยส์วัลต์ ซึ่งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนภูเขาอันมี

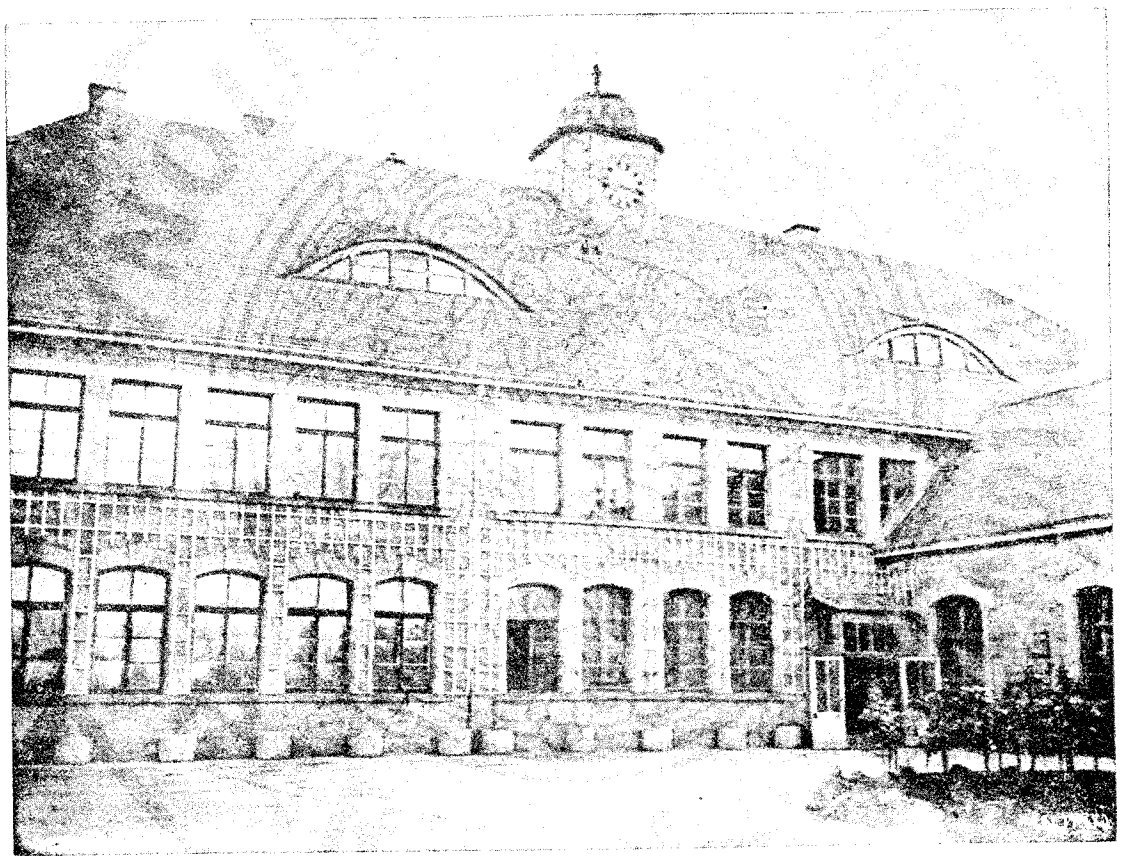
นามว่า "ฮาร์ดต์" ในมณฑลปาลาติหนาต เพื่อทำการส่งกำลังให้แก่กองทัพน้อยทหารฝรั่งเศสที่ ๑ ซึ่งตั้งยึดดินแดนอยู่ในมณฑลนี้ (กรมบัญชาการกองทัพน้อยตั้งอยู่ที่เมืองลันเดา)

มณฑลปาลาติหนาตนี้ ถ้าจะกล่าวตามพงษาวดารการยุทธแล้ว นับว่าเป็นมณฑลชั้นนอกของประเทศเยอร์มะเนีย เมื่อมีการสงครามระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับเยอร์มะเนียครั้งใด กองทัพเป็นต้องผ่านมณฑลนี้ทุกครั้ง ครั้งใดที่ฝ่ายประเทศเยอร์มะเนียต้องถอย ฝ่ายฝรั่งเศสก็ได้เข้าไปยึดมณฑลนี้ไว้เสมอ เช่นในการสงครามครั้งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ และครั้งพระเจ้านะโปเลียนที่ ๑ แห่งประเทศฝรั่งเศสเป็นต้น

ถ้าจะกล่าวตามภูมิศาตร์แล้ว มณฑลปาลาติหนาตนับว่าเป็นมณฑลที่สมบูรณ์มาก พลเมืองหาเลี้ยงชีพในการปลูกองุ่นทำสุราขาย นับว่ามีเงินมาก

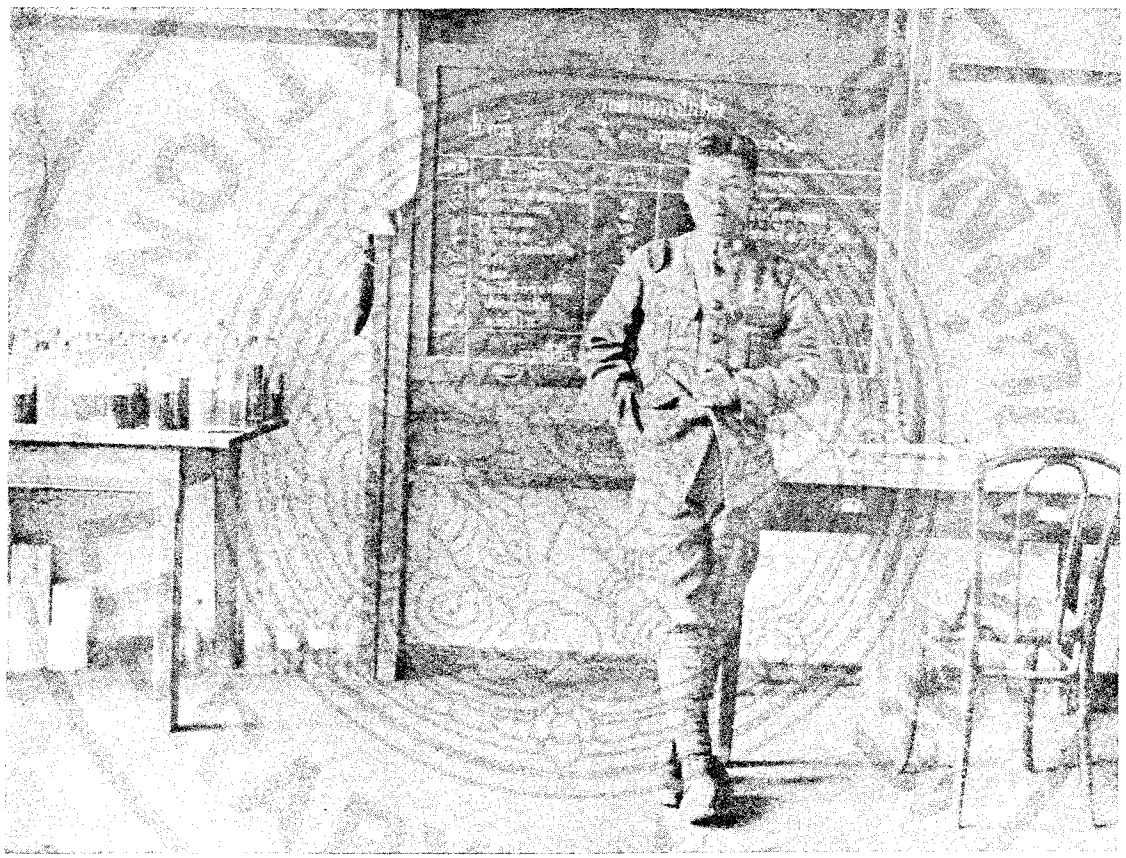
เมืองนอยส์ตัดต์ซึ่งกองบัญชาการกองทหารบกรถยนต์ไทยไปตั้งอยู่นั้น มีพลเมืองประมาณ ๒๐๐๐๐ คน นับว่าเป็นเมืองขนาดย่อมสำหรับยุโรป โดยเหตุที่พลเมืองมั่งมี ฉะนั้นบ้านเรือนจึงเป็นตึกที่งดงามโดยมาก

ในเมืองนี้เป็นที่ตั้งของกรมบัญชาการกองพลใหญ่ฝรั่งเศสที่ ๒๑ (แห่งกองทัพน้อยที่ ๑) มีนายพลเป็นผู้บัญชาการจังหวัดทหาร นอกจากนี้ยังมีกรมทหารราบหรือทหารพรานฝรั่งเศสยกไปตั้งยึดดินแดนผลัดเปลี่ยนกันคราวละ ๒ กรมเสมอ

(ผ.ท.บ.)

ที่ตั้งหมวดพยาบาลกองทหารบกรถยนต์ไทยในดินแดนเยอรมะเนีย.

(ผ.ท.ย.)

ภายในห้องทำการของหมวดพยาบาล.

ที่พักทหารไทยในเมืองนอยส์ตัดท์

กองบังคับการกองทหารบกรถยนต์ไทยได้เกณฑ์ห้องในโฮเต็ล ซุมเดอเว่น เป็นที่ทำการ นายทหารสัญญาบัตร์ในกองบังคับการได้เกณฑ์เช่าห้องพักของโฮเต็ลนี้ทุกนาย นอกจากนี้ยังมีห้องชั้นบนสำหรับนายสิบเสมียนพนักงานอยู่อีก ๒ ห้อง กับโฮสรรับประทานอาหารสำหรับนายทหารไทยและฝรั่งเศสในกองบังคับการก็ได้ใช้ห้องในโฮเต็ลนี้เหมือนกัน โฮเต็ลซุมเดอเว่นนี้เป็นโฮเต็ลชั้นที่ ๑ ในเมืองนี้ เพราะฉะนั้นนับว่าที่ตั้งของกองบังคับการสดวกสบายดีมาก

ส่วนหมวดทหารรถยนต์ของกองบังคับการนั้น ได้เกณฑ์ตึกหลังหนึ่งซึ่งเดิมเป็นที่ทำเหล้าองุ่น ตั้งอยู่เชิงเขา เป็นที่พัก มีประตูน่าต่างกันลมและกันความหนาวได้อย่างมิดชิด ในห้องนี้มีเตาอุ่นโดยใช้ไฟถ่าน เมื่อทหารไทยได้เข้าไปอยู่แล้ว ได้สั่งให้เจ้าของบ้านจัดการติดไฟฟ้าสำหรับใช้ในเวลากลางคืนให้ด้วย ในการนอนสำหรับทหารนั้น ใช้เตียงผ้าใบที่อยู่สอาดพอใช้ได้

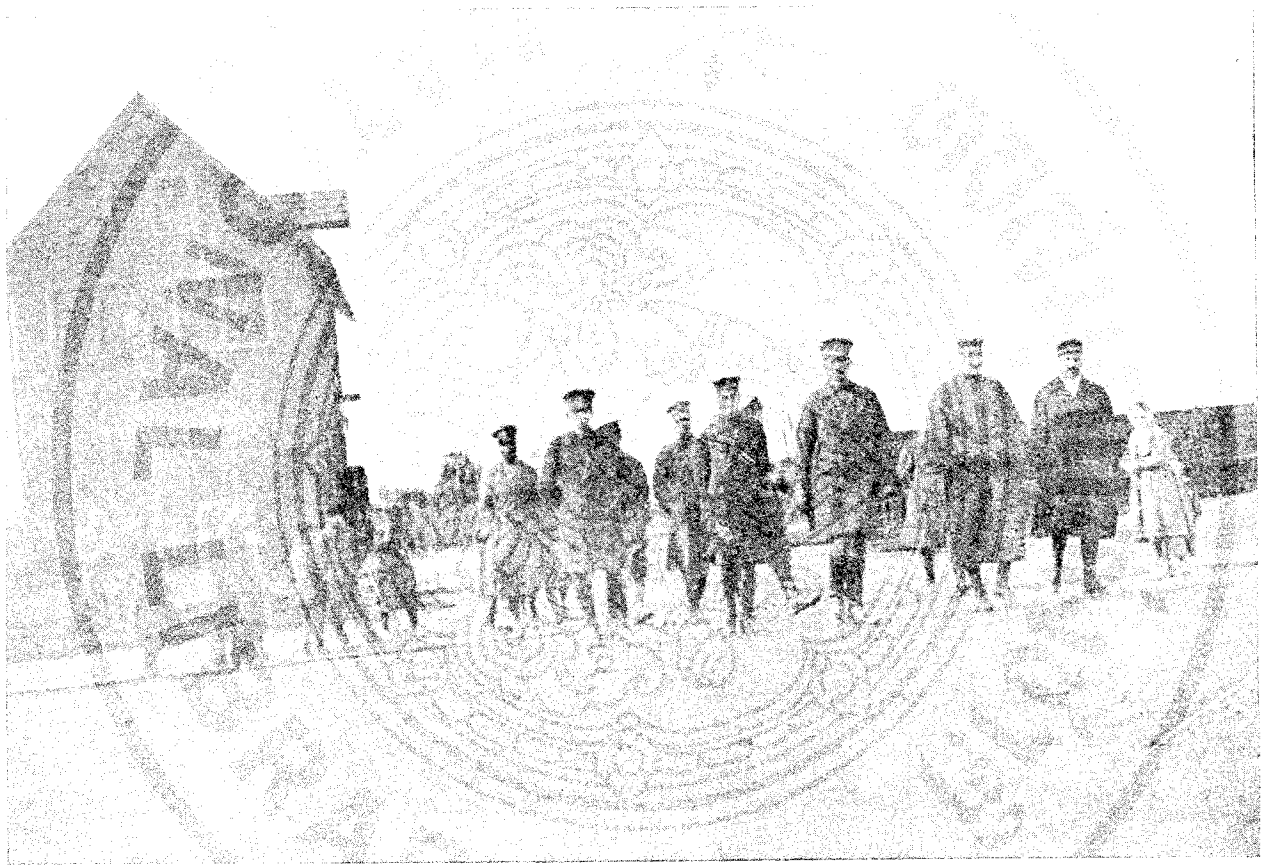
สำหรับเป็นที่ตั้งหมวดพยาบาล ได้เกณฑ์สถานที่ในโรงเรียนเพาะปลูกองุ่น (Leher Versuchschule der Weinbau) มีห้องใหญ่สำหรับทหารเจ็บไข้อยู่ ๑ ห้อง ห้องสำหรับทำการ ๑ ห้อง ห้องเล็กสำหรับทหารที่เจ็บไข้มีอาการหนัก ๑ ห้อง ห้องสำหรับผู้ที่เจ็บไข้เป็นโรคติดต่อ ๑ ห้อง นอกจากนี้ยังมีห้องสำหรับนายสิบพลพยาบาลอยู่ ห้องเก็บยาและห้องประกอบอาหารด้วย ในบริเวณโรงเรียนนี้มีสวนขนาดย่อมซึ่งคนไข้เดินเที่ยวเล่นได้

บันดาประตูน่าต่างมีกระจกชั้นใน ฉะนั้นความหนาวและลมไม่สามารถจะเข้าไปได้ กับมีโคมไฟฟ้าและเครื่องอุ่นห้องใช้ไอน้ำร้อนด้วย เพราะฉะนั้นนับว่าที่ตั้งหมวดพยาบาลนี้ได้เลือกที่ได้เหมาะดีที่สุด สำหรับการนอนของคนเจ็บไข้มีเตียงเหล็กที่นอนและหมอนด้วย

นายสิบพลทหารในกองย่อยที่ ๑ นั้นเมื่อไปถึงได้ตึกซึ่งเป็นโรงสีเป็นที่พัก ตึกนี้เป็นตึก ๓ ชั้น ชั้นกลางเป็นห้องเครื่องจักร์ ทหารใช้เป็นที่อยู่ไม่ได้ ออกจะคับแคบ ทหารได้ใช้ตึกนี้เป็นที่อยู่ประมาณ ๑ เดือนเศษ ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ณะที่โรงผึกหัดดัดคน ซึ่งเป็นสถานที่ใหญ่โต ทหารอยู่ได้สบาย ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้นขึ้นต้นได้ที่พักในโฮเต็ล ภายหลังได้ย้ายไปอยู่ตามบ้านราษฎร สำหรับนายทหารสัญญาบัตร์ในกองย่อยที่ ๑ ได้จัดให้มีโมสรที่รับประทานอาหารขึ้นอีกแห่ง ๑ ต่างหาก

ที่พักทหารไทยตำบล ไกนส์ไฮม์

ตำบลไกนส์ไฮม์ตั้งอยู่ทางทิศตวันออกเฉียงใต้เมืองนอยส์ตัดต์ ห่างจากเมืองนี้ประมาณ ๘ ก.ม. เดิมได้ตึกหลังหนึ่ง ซึ่งในระหว่างเวลาสงครามเคยเป็นที่อยู่ของเสธ์ซึ่งเยอรมันจับไปได้ ครั้นศึกสงบแล้ว พวกทหารฝรั่งเศส์ได้กลับไปบ้านเมืองหมด จึงได้สถานที่นี้เป็นที่อยู่ของทหารไทย ในตึกนี้ทหารพักอยู่ได้ ๒ หมวด ส่วนอีก ๒ หมวดนั้นได้บ้านอื่นอยู่ ในการนอนทหารใช้เตียงผ้าใบ

(ผ.ท.บ.)

เรือนซึ่งเดิมเป็นที่พักเชลยศึกฝรั่งเศษที่ตำบลไกน์สไฮม์ ภายหลังเกณฑ์เป็นที่พักของกองย่อย ที่ ๓
(ถ่ายเวลาหัวน่าทูตทหาร ไปตรวจราชการ)

สำหรับเป็นที่ทำการของกองย่อยได้เกณฑ์ห้องในบ้านหลังหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับที่ว่าการอำเภอท้องที่ตำบลนั้น ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้นแยกอยู่ตามบ้านราษฎร

ที่พักทหารไทยตำบลมุสต์บาม

ตำบลมุสต์บามนี้ตั้งอยู่ ๓ ก.ม. ทิศเหนือแห่งเมืองนอยส์ตัดต์ ตั้งแต่กลางเดือนธันวาคม จนถึงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ทหารไทยกองย่อยที่ ๒ ได้ไปตั้งอยู่ในหมู่บ้านนี้ นายสิบพลทหารได้แยกกันอยู่เป็นหมวดๆ ๓ หมวดได้ห้องเต้นรำของโรงขายอาหารและเครื่องดื่มเป็นห้องอยู่ เพราะฉะนั้นนับว่าห้องกว้างขวางทหาร ๓ หมวดอยู่ได้อย่างสบาย ส่วนทหารอีก ๓ หมวดนั้นได้โรงทำเหล้าองุ่นเป็นที่อยู่ นายทหารสัญญาบัตร์นั้นแยกกันอยู่ตามบ้านราษฎร

เมื่อทหารได้พักอยู่ที่ตำบลนี้ประมาณเดือนครึ่ง ที่พักนี้ไม่สดวกแก่การส่งกำลัง เพราะจะต้องการกองรถยนต์ส่วนหนึ่งไปทำการส่งกำลังในบริเวณเมือง ไคแส์รส์เล้าแต์รน์ซึ่งเป็นที่ตั้งกรมบัญชาการกองทัพยึดดินแดนข้าศึก จึงได้ย้ายกองย่อยที่ ๒ ให้ไปตั้งอยู่ที่ตำบล โฮ้ซ์ส์ไปย์แอ้ร์

ที่พักทหารไทยตำบลโฮ้ซ์ส์ไปย์แอ้ร์

ตำบลโฮ้ซ์ส์ไปย์แอ้ร์ตั้งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือเมืองนอยส์ตัดต์ ห่างจากเมืองไคแส์รส์เล้าแต์รน์ประมาณ ๙ ก.ม. เป็นหมู่บ้านที่เล็กมีพลเมืองประมาณ ๑๘๐๐ คน ที่พักของทหารนั้นได้ห้องเต้นรำของโรงขายอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งอยู่ได้แห่งละ ๓ หมวด ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้นแยกกัน

พักตามบ้านราษฎร ตำบลไซ้ฆ์ดไปย์แอร์น ตั้งอยู่ระหว่างเขา อากาศหนาว มากกว่าธรรมดาในเมืองนอยส์ดัดด์ประมาณ ๓ องศาเซ็นติกราดเสมอ

ทุกแห่งที่กองทหารไทยไปอยู่ ได้จัดให้มีสโมสรสำหรับนายทหารสัญญาบัตร์ไทยและฝรั่งเศสซึ่งทำการร่วมกัน กับมีสโมสรนายสิบ (ชั้นจ่านายสิบถึงนายสิบโท) เพราะฉะนั้นนอกจากที่จะมีที่รับประทานอาหารรวมกันแล้ว นายทหารยังได้มีโอกาศสนทนาร่วมสามัคคีกันทุกวัน

ในการรักษาพยาบาลทหารที่เจ็บไข้นั้น มีที่ทำการอยู่ คือ หมวดพยาบาล มีผู้บังคับหมวดพยาบาลเป็นผู้รับผิดชอบขึ้นตรงต่อผู้บังคับกองทหารปกรถยนต์ ณะที่ตั้งแห่งหมวดพยาบาลนั้น ได้จัดที่ไว้สำหรับรับทหารเจ็บไข้ซึ่งต้องพักราชการตั้ง ๓ วันขึ้นไป ส่วนทหารที่เจ็บไข้ต้องงดราชการต่ำกว่า ๓ วันหรือผู้ที่เจ็บไข้เล็กน้อยนั้น กองย่อยได้จัดห้องพยาบาลขึ้น มีนายตาบแพทย์และนายสิบพลพยาบาลประจำอยู่ทุกแห่ง จัดเป็นหมู่พยาบาล หมู่พยาบาลนี้จะต้องเคลื่อนที่ไปกับกองย่อยได้ทุกเมื่อ ฉะนั้นเครื่องใช้และยาก็มีไว้ตามสมควร เมื่อต้องการสิ่งใดก็เบิกไปยังหมวดพยาบาล ทหารกองย่อยใดที่เจ็บไข้มากก็ส่งไปรักษาที่หมวดพยาบาล

น้ำสำหรับใช้กินนั้นมีน้ำประปาทุก ๆ ตำบล ส่วนน้ำอาบนั้นถ้าทหารอาบน้ำแย็นก็อาบในที่พักได้ แต่ในฤดูหนาวอาบน้ำเย็นไม่ได้ สถานที่สำหรับอาบน้ำร้อนนั้นมีอยู่ในเมืองนอยส์ดัดด์ เพราะฉะนั้นทหารซึ่งอยู่นอกเมืองนี้ผู้บังคับบัญชาได้จัดเวรผลัดเปลี่ยนกันไปอาบน้ำโดยยานพาหนะรถยนต์

การรักษาการ ในเมื่อนอยส์ตัดต้นมีกองทหารหลายกองตั้งอยู่ และฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดตั้งกองรักษาการขึ้นณะที่ตั้งกรมบัญชาการกองพลใหญ่แล้ว เพราะฉะนั้นสำหรับกองทหารไทยจึงจัดหมู่รักษาการภายในบริเวณที่พักไว้เท่านั้น โดยที่จัดให้มียามรักษาประตู และรักษาระบวนรถยนต์ซึ่งจอดอยู่ณะที่จอดรถยนต์

แต่ตามตำบลอื่น ๆ ซึ่งกองย่อยแยกไปตั้งอยู่นั้น กองทหารไทยต้องจัดหมู่รักษาการขึ้นณะที่ทำการ (โดยมากเลือกที่ตั้งณะที่ว่าการอำเภอตำบลนั้น) หมู่รักษาการซึ่งตั้งขึ้นนี้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของพลเมือง ทั้งในเวลากลางคืนกองทหารไทยต้องจัดพลลาดตระเวนสำหรับตรวจเหตุการณ์ตามถนนด้วย บันดาพลเมืองจำต้องเคารพเชื่อถือฟังคำสั่งของเจ้าหน้าที่ทหารไทย

บันดาพลเมืองชาวเยอรมะเนียนั้น ในชั้นต้นมิใคร่จะรู้จักทหารไทย ครั้นอยู่ต่อมาเมื่อได้เห็นระเบียบและการรักษาวินัยของทหารไทยแล้ว ได้แสดงอาการเคารพต่อระเบียบการปกครอง (ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารสัมพันธมิตร์ได้วางไว้ให้ชาวเยอรมะเนียปฏิบัติตาม) ครั้งใดที่มีชนชาติศัตรูพยายามจะฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไทยได้นำตัวมาว่ากล่าวหรือบางครั้งก็ได้ลงอาญาขังไว้ชั่วคราว แล้วส่งตัวไปให้เจ้าหน้าที่ปกครองท้องที่ได้ส่วนลงอาญาต่อไป

ตลอดเวลาซึ่งกองทหารไทยไปตั้งอยู่ พลเมืองชาวเยอรมะเนียหาได้บังอาจก่อการอันใดขึ้นไม่เลย มีความยำเกรงต่อกองทหารไทย

ในชั้นต้นซึ่งกองทหารไปถึงนั้น มีความลำบากในเรื่องภาษาอยู่บ้าง เพราะในเมืองหนึ่งหรือตำบลหนึ่งซึ่งกองทหารไทยไปตั้งอยู่นั้น มีทหารไทยที่จะเป็นล่ามภาษาเยอรมันได้แห่งละคนหรือสองคนเท่านั้น ต่อมาเมื่อนักเรียนไทยซึ่งยังศึกษาวิชาอยู่ในประเทศเยอรมะเนีย เมื่อประเทศสยามได้ประกาศสงครามและได้ถูกจับเป็นชเลยศึกนั้น ได้หลุดพ้นจากความเป็นชเลยศึกกลับมาเพราะการสงครามได้สงบลงแล้ว และได้อาสาเข้ารับราชการในกองทหารบกรถยนต์ ในตำแหน่งล่าม จึงเป็นการสดวกขึ้น เวลาที่กองทหารไทยมีราชการจะต้องการสิ่งใดซึ่งจะต้องทำการติดต่อกับชาวเยอรมะเนียก็ไม่มีความติดขัด

เมื่อกองทหารไทยได้เข้าที่เรียบร้อยแล้ว ในครั้งแรกที่มีการประชุมทหาร ผู้บังคับบัญชาก็ได้รับแจ้งความสำหรับกองทูตทหารบก เรื่องประกาศพระราชโทรเลขตอบ เพราะฉะนั้นผู้บังคับบัญชาจึงได้นำพระราชโทรเลขอ่านให้ทหารฟังได้ทันที ดังมีคำแนะแจ้งต่อไปนี้

พระราชโทรเลขตอบ นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์

"ถึง นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวน่าทูตทหารไทย กรุงปารีส จงนำความชอบใจของข้านี้แจ้งแก่ทหารหาญของข้า ในการที่เขาได้สำแดงความจงรักภักดี วันที่รู้สึกภูมิใจที่สุดในชีวิตของข้าก็คือ วันที่ได้ทราบว่ากองทหารไทยได้รุกเข้าไปเหยียบดินแดนข้าศึกแล้ว และความรุกแห่งมหามงคลการอันนี้จะฝังมั่นอยู่ในดวงใจส่งเสริมให้ตู้เสี่ยสละต่อไป ในนามแห่ง

ชาติอันเป็นที่รักและเมืองมารดรของเรา จงนำความยินดีและพรนี้ไปแจ้งแก่กองทหารอันองอาจแกล้วกล้าของข้าฉันท์เพื่อนทหารผู้หนึ่ง ถึงสหายผู้ทำการอยู่ในสนามรบนั้นเทอญ

(พระบรมนามาภิธัย) ราม ร."

เมื่อทหารได้รับแจ้งความประกาศพระราชโทรเลขนี้แล้ว ได้รู้สึกในพระมหากรุณาเป็นล้นเกล้าฯ ต่างรู้สึกมีความยินดีอิ่มเอิบทั่วกันทุกคน ต่างได้ตั้งใจพยายามปฏิบัติน่าที่ต่อไป โดยเต็มสติกำลัง เพื่อเป็นการเผยแผ่พระบรมเดชานุภาพ ให้สมกับที่ได้ทรงพระมหากรุณา

ตอนที่ ๖

การเป็นไปของกองทหารบกรถยนต์ ในระหว่างที่อยู่ในมณฑลปาลาดินาต

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๕_๖)

(ก) การส่งกำลังในตอนปลายปีพระพุทธศักราช ๒๔๖๑

รถยนต์ซึ่งกองทหารไทยได้รับไปจากวิลล์มัวแย็นน์นั้น ดังได้กล่าวมาแล้ว เป็นรถยนต์ซึ่งฝรั่งเศสได้ใช้ในราชการสนามมาแต่เริ่มการสงคราม ฉะนั้นเมื่อต้องมาทำการกรากกรำในตอนก่อนสงบศึกก็ยิ่งมีจำนวนรถที่ชำรุดมากขึ้น ก่อนที่จะออกเดินทางจากโอเซวิลล์ ได้คัดเลือกแล้วนำไปด้วยแต่เฉพาะรถที่ใช้ราชการได้ดีดวกเท่านั้น ส่วนรถที่ชำรุดมากนั้นได้จัดการส่งคืน เพื่อซ่อมแซม

ครั้นเมื่อกองทหารไทยไปถึงเมืองนอยด์ตัดต์แล้ว ได้มีคำสั่งของผู้บัญชาการรถยนต์ ในกองทัพให้ยุบกองใหญ่รถยนต์ฝรั่งเศสที่ ๑๔ เพราะทหารในกองนี้โดยมากได้ทำการสงครามมา ๔ ปีเศษแล้ว จำต้องปลดเป็นกองหนุน ส่วนรถยนต์นั้นให้โอนมารวมกับรถยนต์กองทหารบกรถยนต์ไทย

เมื่อกองทหารไทยได้จัดการในเรื่องที่พักเรียบร้อยพอประมาณแล้ว ได้เริ่มทำการรับรถยนต์จากกองใหญ่รถยนต์ ฝรั่งเศส เป็นจำนวนรถยนต์ ๒๐๐ คัน เมื่อได้รับรถยนต์ใหม่นี้แล้ว กองทหารบกรถยนต์ไทยคงมีจำนวนรถดังนี้

หมวดรถยนต์ของกองบังคับการ	๒๔ คัน
กองย่อยที่ ๑	๑๑๗ คัน
กองย่อยที่ ๒	๙๙ คัน
กองย่อยที่ ๓	๑๐๐ คัน
รวมทั้งสิ้น	๓๔๐ คัน

รถยนต์ซึ่งได้รับมาในครั้งนี้ เป็นรถยนต์ชนิดเดียวกับที่ได้รับมาแล้วในครั้งแรก คือ รถเรอะโนด์ต์ ขนาดบันทุกของได้ ๒ ½ คัน

พอกองทหารบกรถยนต์ได้รับรถมาพร้อมแล้ว ก็พอดีประจวบกับเวลาที่กองทัพยึดดินแดนฝรั่งเศสจะเริ่มดำเนินกระสุนปืนและเครื่องสรรพยุทธ์จากประเทศฝรั่งเศสไปสะสมไว้ตามฝั่งลำน้ำไรน์ เป็นการเตรียมพร้อมสำหรับให้ทำการสงครามได้ทำลดวกทุกเมื่อ

ในการดำเนียงนั้น ถ้าตำบลที่ขนของขึ้นกับตำบลซึ่งขนของลงอยู่ใกล้ทางรถไฟแล้ว ถ้าใช้รถไฟก็ย่อมจะได้ความสดวกมากกว่าเมื่อใช้ยานพาหะนะอย่างอื่น ๆ แต่บางครั้งซึ่งไม่มีการคมนาคมด้วยทางรถไฟติดต่อในระหว่างตำบลทั้งสองแล้ว ก็ย่อมต้องใช้ยานพาหะนะอย่างอื่น ในระหว่างเวลาที่ส่งบริกใหม่ ๆ นี้ ทางรถไฟระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับประเทศเยอรมะเนียยังมิได้เชื่อมติดต่อกัน หรือที่มีติดต่อกันบ้างแลวก็เป็นแต่เพียงพอให้รถคนโดยสานเดินไปได้ชั่วคราวเท่านั้น ดังนั้นการส่งกำลังในขณะนั้นย่อมตกอยู่ในน่าที่ของรถยนต์ ซึ่งอาจทำประโยชน์ได้ดีกว่ายานพาหะนะอย่างอื่น ๆ สิ้นทุกอย่าง

เพื่อจะชักนำให้ผู้อ่านทราบระเบียบวิธีสั่งการส่งกำลังสำหรับกองทหารรถยนต์ว่าเป็นอย่างไร ในที่นี้จะได้นำคำสั่งต่าง ๆ ครั้งกองทหารบกรถยนต์ไทยมีน่าที่ทำการส่งกำลังระหว่างเมืองแองโวกซ์ (Einvoux) ในประเทศฝรั่งเศสกับตำบลต่าง ๆ ในประเทศเยอรมะเนียมาแสดงไว้พอเป็นตัวอย่างดังต่อไปนี้

วิธีที่กรมบัญชาการกองทัพจะมีคำสั่งมายังกองรถยนต์ ย่อมใช้เขียนลงในกระดาษแบบพิมพ์ ซึ่งมีตารางแบ่งเป็นช่องไว้แล้ว ท้ายคำสั่งนั้นต้องลงนาม ประทับตราประจำตำแหน่งทุกฉบับ

คำสั่งซึ่งมีถึงกองรถยนต์

กรมบัญชาการกองทัพ
พแนก
บัญชาการรถยนต์

คำสั่งว่าด้วยการส่งกำลัง
สำหรับปฏิบัติในวันที่ ๒๗,๒๘ ธ.ค. ๖๓

คำสั่งที่	จำนวนรถ	เวลาบรรทุก	ตำบลที่ขนขึ้น	สิ่งซึ่งจะบรรทุก	ตำบลที่ขนลง	หมายเหตุ
๑๐๗	๗๕๐ คัน	๒๗ ธ.ค ๒๘ ธ.ค	คลังแสงที่แองโวก์ซ์ Dépôt d'Artillerie d'Einvaux	กระสุนปืนใหญ่มีจำนวนและชนิดตามคำสั่งของพแนกที่ ๔ กรมบัญชาการกองทัพใหญ่ที่ ๘ หมายที่ ๕๙๓ กับที่ ๕๙๔ ลงวันที่ ๒๕ ธ.ค.๖๐ (คำสั่งนี้มีอยู่ณะตำบลที่ขนขึ้น)	ตามตำบลต่าง ๆ ซึ่งเจ้าน่าที่ในคลังแสงจะกำหนดให้	รถทุก ๆ คันจะต้องบรรทุกกระสุนดินปืนพร้อมด้วยชุด ๆ

คำสั่งดังข้างบนนี้เป็นของเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศส ณะนักเรียนมาเป็นภาษา

ฝรั่งเศส เมื่อผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้รับแล้วต้องแปลเป็นภาษาไทย สำหรับส่งไปให้กับผู้ซึ่งจะต้องปฏิบัติตาม พร้อมกับคำสั่งของผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ไทย

เมื่อผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ไทยได้รับคำสั่งฉบับนี้แล้วได้ออกคำสั่งว่าด้วยการส่งกำลัง และแบ่งหน้าที่อีกฉบับหนึ่ง ดังต่อไปนี้

"คำสั่งสำหรับ ร. ย. สยาม

ว่าด้วยการส่งกำลัง

ที่ ๑๓๓ เมืองนอยล์ลี่ ๒๕ ธ.ค.๑๗ ๑๕.๐๐ น.

๑) หน่วยซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้รับมอบ ดูคำสั่งที่ ๑๑๗ ของพันตรี บัญชาการรถยนต์ ซึ่งได้ส่งสำเนาไปด้วยแล้ว

๒) สำหรับปฏิบัติการตามคำสั่งนี้ ให้ ร. อ. ศรี ศุระวาที ผบ.ก.ย.๑ เป็นผู้บังคับระวน กับให้ ผ. บ. ก. ย. ๑ จัดรถยนต์ ๘๐ คัน แบ่งเป็น ๓ หมวด หมวดละ ๓๐ คัน ผ. บ. ก. ย. ๒ จัดรถยนต์ ๕๐ คัน จัดเป็น ๒ หมวด ส่งไปรวมในบังคับ ร. อ. ศรี ศุระวาที่

๓) ให้ ผ. บ. ก. ย. จัดการเบิกน้ำมันจากเจ้าหน้าที่ในกองบังคับการไปเติมรถให้เต็มทุกคัน กับให้นำไปด้วยคันละ ๑๕๐ ลิตร นอกจากนี้จะได้จ่ายให้ภายหลังอีกเท่าใดก็ไปด้วย เพื่อเบิกน้ำมันได้ตามทาง

๔) การออกเดิน

ก. ระวนรถย. ๑ ให้ออกเดิน ๒๖ ธ.ค. ๑๗ เวลา ๗.๐๐ น.

๖. ยวดยานรถ ย. ๒ ให้ ผ. ม. ก. ย. ๒ กำหนดเวลาออกเดินจากที่พักเอง แต่ต้องให้ถึงต้นทางที่ศูนย์ออกเดินของเมืองนอยสตัดท์ ซึ่งมาจากมุขส์บาฆก่อนเวลา ๖.๔๕ น. การรวมยวดยานนั้นให้ ผ. ม. ก. ย. ๑ กับ ๒ ทำความตกลงกันเอง

๕) ทางเดินสำหรับ ๒๖ ธ. ค. ๖๑ คือ ลันเดา—แบร์กซาแบ้ร์น—ไวส์เส็นบุร์ก—ฮาเก้เนา—โฮ้ะเฟ็ลเด้น—ซาแบ้ร์น (Landau-Bergzabern-Weissenburg-Hagenau-Hochfelden-Zabern)

๖) การพักแรมสำหรับคืนวันที่ ๒๖ ให้กระทำในระหว่างตำบล โฮ้ะเฟ็นเด้นกับซาแบ้ร์น ร. ท. โรเลต์ (Rolet) จะได้ส่งน่าไปจัดที่พักไว้ให้

๗) ทางเดินสำหรับ ๒๗ ธ. ค. ๖๑ ซาแบ้ร์น—พัลซบูร์ก—ซาร์บูร์ก—บลามอ็องต์—ลูเนวิลล์—ลามาต์—แองโวก์ซ์ (Zabern - Pfalzburg - Saarburg-Blamont-Luneville-Lamat-Einvaux)

๗) การพักแรมในคืนวันที่ ๒๗ ให้กระทำในบริเวณ แองโวก์ซ์

๘) การบรรทุกกระสุนปืนขึ้นรถนั้น ให้ปฏิบัติตามคำสั่งซึ่งเจ้าน่าที่คลังแสงจะได้มอบให้

๑๐) ทางเดินกลับนั้นให้ใช้ทางเดียวกับขาไปจนถึงเมืองลันเดา แล้วให้ผู้บังคับยวดยานออกคำสั่งกำหนดทางเดินให้แยกกันไปส่งกระสุนดงณะตำบลซึ่งเจ้าน่าที่คลังแสงจะได้กำหนดให้

๑๑) ในระหว่างที่ไปทำการส่งกำลังนั้น ถ้ามีกิจที่จะต้องรายงานให้พยายามใช้โทรศัพท์ตามที่มีอยู่

๑๒) เครื่องหมายชี้ทางเดินนั้น นายทหารฝรั่งเศส (ร.ท.โรเดต์) จะได้นำไปบีดไว้ตามทางแยก

๑๓) ผู้บังคับระบวนจะต้องตรวจตราให้พลขับรถยนต์รักษาวินัยของการเดินระบวนรถเสมอ การรักษาระยะต่อเป็นการสำคัญ ซึ่งจะต้องตรวจบ่อย ๆ เพราะถ้าทิ้งระยะไว้ห่างอาจทำให้รถหลงทางได้ง่าย

(ลงนาม) พ.ต. หลวงรามฤทธิรงค์

ผ.บ.ก.ปฐ.ร.ย."

เมื่อผู้บังคับกองย่อยได้รับคำสั่งฉบับนี้แล้วจึงได้ไปออกคำสั่งกำหนดให้หมวดต่าง ๆ จัดรถยนต์และพลประจำรถอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้ตลอดจนกำหนดเวลาปฏิกทหาร เวลาประชุมทหาร ฯ ฉ ฯ

ในเวลาที่ได้ไปปฏิบัติการกลับมาแล้ว ถ้ากลับมาถึงที่ตั้งรองคนก่อน ๒๐ นาฬิกา ก็ต้องรีบส่งรายงานกิจการที่ได้ปฏิบัติไปแล้วนั้นในคืนวันนั้นเอง แต่ถ้ากลับมาถึงที่ตั้งเวลา ๒๐ นาฬิกาล่วงแล้ว ต้องส่งรายงานต่อในวันรุ่งขึ้นก่อน ๑๐ นาฬิกา

ในการที่ไปกระทำตามคำสั่งซึ่งกล่าวมาแล้วนั้น เมื่อระบวนได้กลับมาถึงที่พักแล้ว นายร้อยเอกศิริ ศุขะวาที ได้รายงานถึงความเป็นไปว่า

รถยนต์กองย่อยที่ ๑ เก้าสิบคนกับรถยนต์กองย่อยที่ ๒ ห้าสิบคน พร้อมด้วยรถครัวกองย่อยที่ ๑ สามคัน รถครัวกองย่อยที่ ๒ สองคัน ใน

บังคับบัญชาของตน ได้ออกเดินทางจากเมืองนอยส์คิร์ช์ในวันที่ ๒๖ ธ.ค. ๗ นาฬิกา ได้เดินทางไปถึงตำบล เด็ตต์ไวเล่อร์ (Dettweiler) เวลา ๑๗ นาฬิกา และได้หยุดพักรวมณะตำบลนั้น ทหารในกองย่อยที่ ๑ ได้นอนในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทหารกองย่อยที่ ๒ ได้นอนในห้องโถงรองโฮเต็ลแห่งหนึ่ง รถยนต์ส่วนมากได้นำเข้าไปจอดในโรงเรียน เพราะมีที่กว้างขวาง และมีกำแพงล้อมรอบ ไม่เป็นการจัดยามรักษาการ การเดินทางในวันที่ ๒๖ นี้ได้เป็นไปเรียบเรียบร้อย ไม่มีรถเสียตามทางหรือหลงทางเลย ทหารได้รับความลำบากเนื่องจากอากาศหนาวจัด และมีหิมะตกเสมอ แต่ขบวนรถก็ได้ไปถึงที่พักพร้อมกันทุกคัน

วันที่ ๒๗ เวลา ๗ นาฬิกา ขบวนรถได้ออกเดินทางจากที่พักรวมต่อไป ได้ไปถึงตำบล ครัวก์ซ์–มาร์ (Croix - Mare) ทิศตะวันออกของ แองโวก์ซ์ ในเวลา ๑๕ นาฬิกา ขบวนรถยนต์ ได้หยุดพักรวมที่ตำบลนี้ ในการพักทหารได้นอนในโรงทหารรั้วคราว ซึ่งอบอุ่นพอสมควร

วันที่ ๒๘ ธันวาคม ได้ส่งรถยนต์ ๕๑ คัน ในบังคับนายร้อยโท เรียม เศวตเศรนี ไปบรรทุกกระสุนปืนใหญ่ที่คลังกระสุนในเมืองแองโวก์ซ์ และต่อไปได้จัดรถยนต์อีก ๕๒ คัน ในบังคับนายร้อยโท ชุ้ย ยุกตวิสาร ไปทำการบรรทุกกระสุน การขนกระสุนนี้รถได้ไปเวลา ๒ วัน (ถึงวันที่ ๒๘,๒๙,๓๐) จึงได้เสร็จ

วันที่ ๓๑ ธันวาคม เวลาเช้ารถทั้งขบวนได้เริ่มเดินทางกลับ เวลาประมาณ ๑๖ นาฬิกา ได้มาถึงที่พักรวมตำบล เด็ตต์ไวเล่อร์ ขบวนรถยนต์

ได้จอดนอกบริเวณหมู่บ้าน ได้จัดยามรักษาการไว้ณะที่นั้น ส่วนทหาร ซึ่งมิต้องอยู่ยามนั้นได้นำไปพักแรมณะที่ซึ่งได้เคยพักเมื่อเดินทางไป

วันที่ ๑ มกราคม เวลา ๖ นาฬิกา ได้ออกเดินทางต่อมา ครั้นเวลา ๑๒ นาฬิกา ระบวนรถยนต์ได้มาถึงเมืองไวส์เส้นบุร์ก ซึ่งจะต้องแยกรถที่บรรทุกกระสุนขนาด ๒๒๐ T.R. คนละ ๗๐ นัด รวม ๓๕ คัน ไปส่งยังค่ายต่างๆ นายร้อยเอก ศรี ศุระวาที จึงได้มอบรถยนต์บรรทุกกระสุน ๑๐ คันให้นายสิบโท เฉย มณีฉาย บังคับบัญชา และนำไปยังค่ายมินเด้อร์สลัคเค่น (Minderslacken) รถบรรทุกกระสุนอีก ๑๐ คันได้มอบให้นายร้อยศรี เอี่ยว จารุปานๆ นำไปยังเบ็ลล์ไฮม์ (Bellheim) ทิศใต้นักร์แมร์ส์ไฮม์ (Germersheim) รถยนต์บรรทุกกระสุนอีก ๑๕ คัน นายร้อยโท เรียม เศวตเศรนี เป็นผู้ควบคุมนะนำไปยัง บูเช่ลเบร์ก (Buchelberg) ในการที่ไปยังค่ายทั้ง ๓ นี้ได้ ใช้ทางสายเดียวกัน ณะนั้นผู้บังคับระบวนจึงสั่งให้นายร้อยโท เรียม เศวตเศรนี เป็นผู้อำนวยการและบังคับบัญชาระบวนที่แยกไปนี้ เมื่อได้นำกระสุนไปส่งยังที่หมายแล้วให้นายร้อยโท เรียม เศวตเศรนี นำรถกลับไปยังเมืองนอยส์สัตต์

ส่วนรถยนต์นอกจากที่ได้สั่งแยกไปแล้วนี้ ได้พักแรมอยู่ในเมืองไวส์เส้นบุร์ก

วันที่ ๒ มกราคม ผู้บังคับระบวนได้มอบรถยนต์ซึ่งบรรทุกกระสุนปืนใหญ่ขนาด ๑๕๕ L.S. คันละ ๖๐๐ นัดรวม ๑๕ คัน ให้นายร้อยโท สุข ยุกกะเสน

นำไปยังเมือง แอร์เล่นบาม (Erlenbach) ทิศใต้แห่ง แกร์แมร์ไฮม์ ส่วนรถซึ่งเหลืออยู่ได้ออกเดินจากเมืองไวส์เส็นบูร์ก ผ่านเมืองลันเดาเวลา ๑๒ นาฬิกา ในขณะที่ผ่านเมืองลันเดานี้ ผู้บังคับขบวนได้สั่งให้ นายสิบตรี ถนอม ชุ่มศรี นำรถยนต์บรรทุกกระสุนขนาด ๒๒๐ T.R. คันละ ๑๐๐ นัด แยกจากขบวนใหญ่ไปยังตำบล รุลซ์ไฮม์ (Rulzheim) ทิศใต้ของเมืองสตุ๊ดเกิร์ดฮาเฟ่น รถบรรทุกกระสุนซึ่งยังเหลืออยู่นั้น ได้นำกลับไปพักที่เมืองแยงส์ดัดท์ เพราะในการที่จะนำกระสุนไปส่งต่อไปนั้น ต้องเดินทางผ่านเมืองนอยส์ดัดท์ ขบวนรถได้ไปถึงที่พักเวลา ๑๖ นาฬิกา

รุ่งขึ้นวันที่ ๓ มกราคม จึงได้จัดการให้รถยนต์นำกระสุนไปส่งยังตำบลต่าง ๆ ดังนี้

รถยนต์ ๑๔ คันบรรทุกกระสุนขนาด ๑๕๕ G.P.F. ๖๐๐ นัด ในบังคับนายร้อยโท หรุ่น พลจันทร์ ไปส่งที่ นีเดสไฮม์ (Niedesheim)

รถยนต์ ๑๖ คันบรรทุกกระสุนขนาด ๑๔๕ และขนาด ๑๕๕ ในบังคับนายสิบตรี สร้อย สุทธิภัณฑ์ และนายสิบตรี ปิ่ว ณบ้องเพ็ชร์ ไปส่งที่ชิฟเฟิร์สตัดท์ (Schifferstadt) ทิศเหนือของเมือง สไปย์แอร์

รถยนต์ ๑ คันบรรทุกกระสุนขนาด ๑๔๕ ไปส่งที่ตำบล ซนเดร์ไฮม์ (Sonderheim) ทิศใต้เมืองสไปย์แอร์

รถยนต์ ๕ คันบรรทุกกระสุนขนาด ๒๒๐ T. R. ๑๐๐ นัด ในบังคับนายสิบตรี แจง สายสุจริต ไปส่งที่ เฮาโฮ้เฟ่น (Hauhofen)

บันดาขบวนรถซึ่งนำกระสุนไปส่งยังตำบลต่าง ๆ นั้น ได้กลับมาถึงที่พักในเมืองนอยชัตต์ ในวันที่ ๓ มกราคม รวมเวลาซึ่งต้องไปทำการครั้งนี้เป็นจำนวน ๙ วัน ราชการซึ่งได้ปฏิบัติไปในครั้งนี้ได้สำเร็จไปโดยเรียบร้อย

ตามที่ได้พรรณนามาแล้วนั้นเป็นหน้าที่ซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้ไปทำ ซึ่งได้นำมากล่าวไว้พอเป็นตัวอย่างแต่เพียงครั้งเดียว นอกจากนั้นกองทหารบกรถยนต์ยังได้รับคำสั่งให้ส่งรถยนต์เป็นจำนวนตั้งร้อยคันกว่ามายังประเทศฝรั่งเศส เพื่อบรรทุกกระสุนไปเตรียมไว้ในบริเวณแห่งดินแดนอาลซัสซึ่งจะยึดไว้นั้นด้วย ถ้าจะนำมากล่าวอีกก็จะเป็นการซ้ำซาก

นอกจากการดำเนินซึ่งกองทหารบกรถยนต์ต้องกระทำระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับประเทศเยอรมันเมื่อแล้ว ยังได้กระทำการส่งกำลังในมณฑลปาลาทิเนตอีกมากมาย มีการส่งกำลังทุกวัน ในที่นี้ถ้าจะนำตัวเลขจำนวนรถยนต์กับระยะทางและน้ำหนักสิ่งของซึ่งได้บรรทุกมากล่าวไว้ให้ทราบพอเป็นประมาณ ก็เห็นว่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว

นับตั้งแต่เวลาที่กองทหารบกรถยนต์ ได้เข้ามาทำการอยู่ในกองยึดดินแดน คือ ประมาณกลางเดือนธันวาคม จนถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๔๖๒ เป็นเวลา ๓ เดือนเศษ ได้รับคำสั่งให้จัดส่งรถยนต์ไปทำการส่งกำลัง ๕๗๒ วัน ได้รับสิ่งของเป็นจำนวนซึ่งคิดเป็นน้ำหนักได้ ๑๕,๑๑๔ ตัน (การดำเนินกระสุนจากสถานีรถไฟ ไปส่งยังงานที่กองกระสุนซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ส่ง

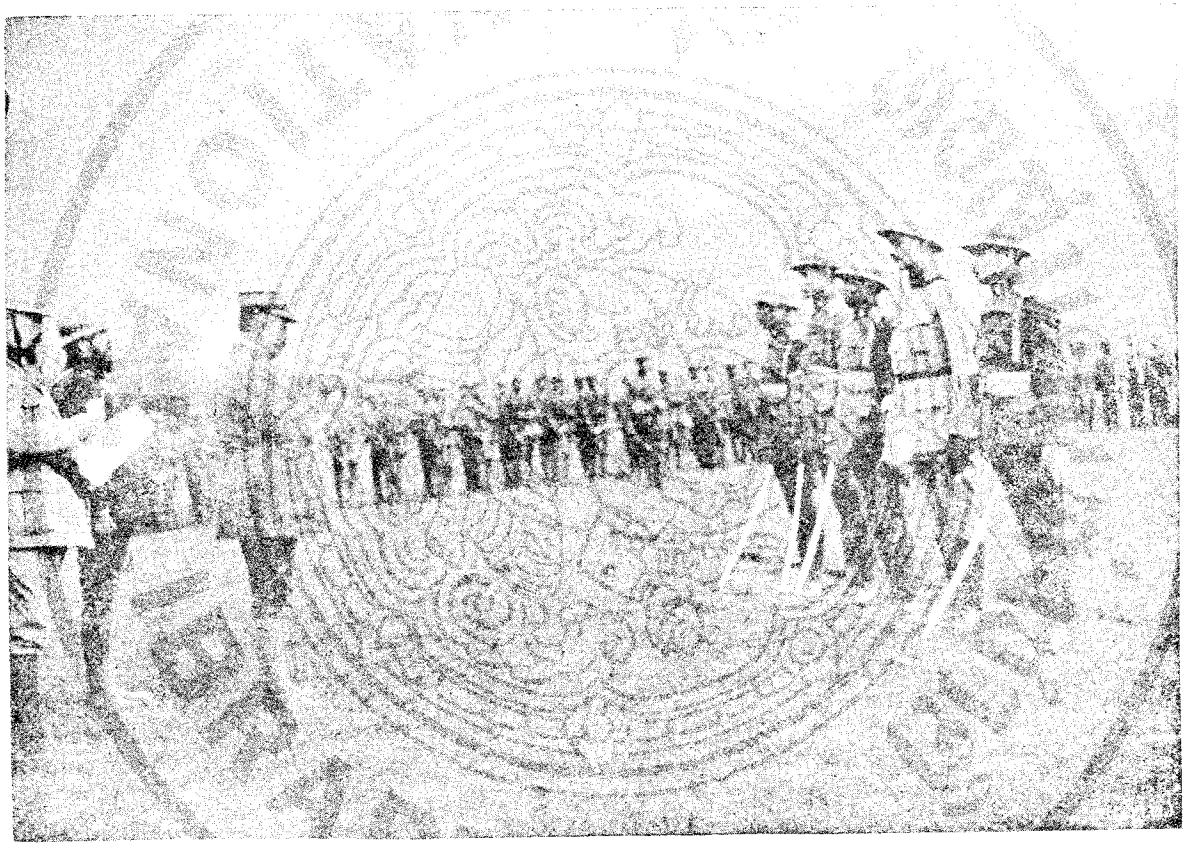
รถไปทำอยู่ถึง ๑ เดือนเศษ ในวัน ๑ คิดเฉลี่ยรถที่ไปทำการประมาณ ๕๐ คัน กับการดำเนียงกระสุนจากประเทศฝรั่งเศสไป (ยังมะเมียนนี้ยังหาได้คำนวณน้ำหนักเข้าในจำนวนนี้ไม่) ขบวนรถต่าง ๆ เดินทางเวลาบรรทุกสิ่งของเป็นระยะ ๓ ๗๔๔,๕ กิโลเมตร์ รถเดินทางเวลาที่มิได้บรรทุกสิ่งของ ๗ ๘๕๓,๓ กิโลเมตร์

ในตอนปลายปีนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงในการบังคับบัญชาที่สมควรจะยกมากล่าว คือ

ก) นายพันตรี ดูแมงค์ ผู้บัญชาการทหารรถยนต์ในกองทัพนั้น ได้รับคำสั่งให้ย้ายที่ทำการไปตั้งอยู่ในกรุงปารีส ส่วนในกองทัพยึดครองนั้นได้มีคำสั่งตั้งให้นายพันตรี เลอะมอร์ด (Lemerl) เป็นผู้บัญชาการทหารรถยนต์ต่อไป ทำการรวมอยู่ในกรมบัญชาการของนายพลเอกฟาโยล (Fayolle) ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองไคเซ้อร์สเล้าเตินั้น (Kaiserslautern)

ข) นายร้อยเอก แม้น เหมะจุฑา ผู้บังคับกองย่อยที่ ๓ กับนายร้อยโท หลด เสนีวงศ์ ณกรุงเทพ ได้รับคำสั่งให้กลับไปกรุงปารีส เพื่อส่งไปศึกษาการทหารในยุทธบริเวณกองทัพอังกฤษ ตำหน่งผู้บังคับกองย่อยที่ ๓ ซึ่งว่างลงนั้น ได้มีคำสั่งให้นายร้อยโท หม่อมเจ้านิตยากร ผู้บังคับหมวดในกองย่อยที่ ๓ เป็นผู้รับต่อมา

ค) วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๕ นาฬิกา นายพันเอก ติกซิเยร์ (Tixier) ได้รับคำสั่งให้นำครากรัวก์ซ์ เดอะแกร์ (Croix de Guerre) ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสได้ให้มานั้นถวายทหารไทยตามยอมให้ ทั้งนี้เนื่องด้วยความรอบ

(ผ.ท.บ.)

รัฐบาลฝรั่งเศษบำเหน็จความชอบแก่นายทหารกองทหารบกรถยนต์ไทย.

ในการส่งกำลังระหว่างวันที่ ๒๖ ถึง ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ซึ่งเป็นเวลาที่ยังกระทำสงครามกันอยู่ ใจความในประกาศความชอบนั้น เช่นเดียวกับในประกาศที่ ๗๒๔ ซึ่งจะได้นำมากล่าวไว้ต่อไปในน่า ๓๓๗ ผู้ซึ่งได้รับตราในวันนี้ คือ

๑ นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์
๒ นายร้อยเอก ศรี ศุระวาที ผู้บังคับกองย่อยที่ ๑
๓ นายร้อยเอก เพิ่ม อุณหสูต ผู้บังคับกองย่อยที่ ๒
๔ นายร้อยตรี รักดี เกษตรสิริ ผู้ช่วยผู้บังคับกองย่อยที่ ๒
๕ นายร้อยตรี กระมล โชติกเสถียร ผู้ช่วยผู้บังคับกองย่อยที่ ๑

(ข) งานเฉลิมพระชนม์พรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑

ในวันเฉลิมพระชนม์พรรษานี้ ทหารในกองรถยนต์ส่วนมากกำลังทำการส่งกำลังบำรุงตามทาง มีเหลืออยู่ในที่พักเป็นส่วนน้อย และผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้สั่งให้จัดการดังต่อไปนี้

๑) การตกแต่งสถานที่

ก) น่าโฮเต็ลซุมเดอเน่นในเมืองนอยสตัดต์ ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบังคับการกองทหารบกรถยนต์นั้น ที่ประตูใหญ่ได้ทำเพื่องใบไม้พันประตูและจัดการประดับโคมไฟฟ้าสำหรับจุดในเวลากลางคืน

ในห้องใหญ่ของโฮเต็ลซึ่งจะเป็นที่เลี้ยงอาหารสำหรับนายทหารไทยและฝรั่งเศสรวมกันนั้นได้จัดการประดับด้วยธงไตรยรงค์กับธงชาติฝรั่งเศส เหนือ

ยามประตูใหญ่ในห้องโถงมีกระดานบ้ายใหญ่ซึ่งเขียนอักษรไว้ว่า "Vive Sa Majeste Rama VI Roi De Siam" * ต่อข้างล่างอักษรนี้อักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ ว. ป. ร. ซึ่งทำด้วยกระดาษทอง

ข) บันดาที่ยุ่งของทหารทั้ง ๓ ตำบลได้จัดการตกแต่งด้วยเฟื่องใบไม้ทุก ๆ บ้านที่มีทหารไทยอยู่ แต่การประดับนั้นได้กระทำต่อเพราะภายในห้อง (ทั้งนี้เพราะมีระเบียบการรักษาของกองทัพยังคงมีอยู่)

๒) การถวายไชยมงคล

วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ เวลา ๑๔ นาฬิกา ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้มีคำสั่งให้ทหารทั้ง ๓ ตำบล ซึ่งเหลือจากไปทำการส่งกำลังและมิต้องรับหน้าที่เป็นเวรหรือยามรักษาการ มาประชุมพร้อมกันณะสนามแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือเมืองนอยส์ดัต

จำนวนทหารซึ่งมาประชุมในพิธีนี้ มีนายทหารสัญญาบัตร ๓๐ นาย นายทหารประทวน ๑๗ นาย พลทหาร ๑๗๗ นาย รวมทั้งสิ้น ๒๒๐ นาย กับมีนายร้อยเอกเดอะดอร์แรงผู้บังคับการกองทหารบกรถยนต์และนายทหารฝรั่งเศสซึ่งทำการร่วมอยู่กับกองรถยนต์ไทยรวมทั้งสิ้น ๑๐ นาย มาประชุมด้วย

เมื่อทหารได้มาตั้งแถวพร้อมกันแล้ว ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้บอกแถวให้ทหารกระทำวันทยาวุธ เป็นการถวายคำนับแด่พระบาทสมเด็จ

---

* แปลว่า "ขอให้สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖ พระเจ้าแผ่นดินสยามจงทรงพระเจริญ"

พระเจ้าอยู่หัว เมื่อโปรดให้นำพระกระทำเนียบอาลุแล้ว ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้อ่านคำถวายโชยมงคลน่าถวายพร ดังมีใจความต่อไปนี้

"คำถวายโชยมงคล

ในวันเฉลิมพระชนม์พรรษา พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

ของกองทหารบกรถยนต์ไทยซึ่งมาในงานพระราชสงคราม

วันนี้เป็นวันเฉลิมพระชนม์พรรษา คือมหามงคลสมัย อันกล้ายกับวันพระราชสมภพแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทั้งหลาย ผู้เป็นองค์ธรรมิกนายกอย่างประเสริฐแห่งชาติไทย และเป็นองค์ศาสนูปถัมภกอย่างเลิศแห่งพระพุทธศาสนา เราทั้งหลายได้พระองค์มาปกเกล้า ฯ เป็นพระเป็นเจ้าเป็นใหญ่ที่เหมาะที่ควรแก่สมัย ชาติเราจึงได้ทันพิบัติสถิตย์ในวัฒนาการให้บ้านเมืองได้สันติสมบัติ, มีความสงบสงัดไทย เมื่อบ้านเมืองมีความสงบสำราญชนก็สดวกกายวาจาจิต ที่จะประกอบสุจริตให้เต็มกำลัง เป็นปัจจัยยังพระศาสนาซึ่งเป็นสรณะมิ่งขวัญอันอุดมของชาติและตัวเรา ให้เนาว์นานกาลเป็นประโยชน์แก่มนุษย์โลกอย่างไพศาล ที่เราทั้งหลายมาในงานพระราชสงครามก็คือว่าได้ตามเสด็จในรัฐประศาสโนบาย เพื่อให้ถึงผลที่มุ่งหมายทางบ้านเมือง ทั้งเป็นการปกเปลื้องให้ปลอดไภย พวกเราจึงได้ปลงใจถึงกับเสี่ยงชีพ คือว่าคือ ยอมเสียชีวิตแลกเอาความสำเร็จผลที่มุ่งหมาย ถึงว่าจักเป็นอันตรายถึงม้วยมรณ์ ก็ขอให้เป็นความสวัสดิ์ทางบ้านเมือง ดังพระบรมราชประสงค์ แต่หากพระบรมเดชานุภาพดลบันดาล พวกเรากลับรอดพ้น

ภยันตราย ทั้งผลที่มุ่งหมายก็สำเร็จ เป็นเหตุให้ราษฎรถึงจิต ที่ต่างคนยังมีชีวิตจะได้กลับไปเฝ้าฝ่าละอองธุลีพระบาทตามฉันท์ชักกับเจ้าตลอดไป ทั้งบัดนี้เราทั้งหลายได้มาประจวบเขตร์แห่งมงคลวิเศษราชสมภพ เมื่อพวกเรามาประสบการเช่นนี้ ย่อมบังเกิดความยินดีเป็นล้นพ้น ด้วยเป็นโอกาสที่ต่างคนจะได้แสดงความจงรักภักดี เพราะฉะนั้นขอให้พวกนายและพลซึ่งเป็นคนกตัญญูกตเวที มีน้ำใจภักดีต่อพระเป็นเจ้าเป็นใหญ่ จงพร้อมใจกันตั้งตนรำลึกถึงพระคุณ คือ ความบริสุทธิ์, ความยุติธรรม, ความศักดิ์สิทธิ์แห่งศาสนา เพื่อตั้งจิตให้เป็นสัตยาธิษฐาน แล้วยกเอาน้ำใจที่รู้จักคุณพระศาสนา ซึ่งเป็นน้ำใจอันงาม สมควรจะรักษาเนื้อความถวายไชยนั้นแหละมุ่งส่งตรงไปถึงเพื่อพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทั้งหลาย แล้วจงจิตถวายคำนับเปล่งวจีเภทถวายไชยมงคลด้วยสโลกนิพนธ์สำหรับร้องสรรเสริญพระบารมี ให้พร้อมกันณะบัดนี้เถิด”

พอสิ้นคำนี้แล้ว ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ก็บอกแถวให้ทหารกระทำถวายวันทยาวุธ และได้ตั้งนำให้ทหารร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีขึ้นพร้อมกัน เมื่อจบแล้วได้ถวายไชโยกันอย่างสนั่นขึ้นอีก แล้วผู้บังคับบัญชาต่างได้นำทหารกลับที่พัก

๓) การเลี้ยง

เนื่องด้วยทหารประมาณ ๓/๔ กำลังไปทำการส่งกำลังอยู่ตามทาง เพราะฉะนั้นการเลี้ยงจึงทำมิได้พร้อมกัน ต้องแยกกันทำเป็นส่วน ๆ โดยเหตุที่วันที่ ๑ มกราคมนี้ตรงกับวันขึ้นปีใหม่ของชาวยุโรปด้วย ดังนั้น

รัฐบาลฝรั่งเศสจึงได้สั่งให้เพิ่มอาหารเป็นพิเศษแก่บันดาทหารทั้งกองทัพด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อฝ่ายราชการไทยเพิ่มอาหารให้อีกจึงมีอาหารอย่างบริบูรณ์เต็มที่ การแยกกันเลี้ยงนั้นได้เป็นไปดังนี้

ก) พวกทหารที่ไปทำการส่งกำลัง ก่อนออกเดินทางผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้มีคำสั่งให้นายร้อยเอกเพิ่ม อุณหสูต ผู้ช่วยนายการส่งกำลังพยายามจัดการเลี้ยงตามทางอย่างดีที่สุดที่จะจัดได้

สำหรับนายทหารสัญญาบัตร์ไทยและฝรั่งเศส นายร้อยเอกเพิ่ม อุณหสูต ซึ่งเป็นผู้บังคับขบวนรถส่งกำลัง ได้จัดการเลี้ยงที่โฮเต็ลแห่งหนึ่งที่ชื่อว่า โคลาส์เลอะบ็องต์ (Saint Nicolas de Bont) ใกล้เมืองลูเนวิลล์ (Lunéville) ในประเทศฝรั่งเศส ส่วนนายสิบพลทหารนั้น โดยเหตุที่ไม่สามารถจะซื้อของอื่นตามทางได้ เป็นอันว่าเลี้ยงอาหารซึ่งทหารมีไปกับรถครัวตามธรรมดา แต่ได้ซื้อผลไม้แห้งเป็นของหวานเพิ่มให้ท่านนั้น

ข) พวกทหารซึ่งอยู่ณะที่พัก สำหรับนายสิบพลทหาร เพิ่มกับข้าวมากกว่าวันธรรมดา ๑ สิ่งกับมีผลไม้แจกด้วย นอกจากนี้รัฐบาลฝรั่งเศสได้แจกเหล้าชามปาญสำหรับวันปีใหม่ให้แก่ทหาร ๕ คนต่อ ๑ ขวด

สำหรับนายทหารสัญญาบัตร์ทั้งฝรั่งเศสและไทยได้มีการเลี้ยงในห้องใหญ่ในโฮเต็ล ซุนเดยเน่

ในระหว่างเฉลิมพระชนม์พรรษานี้ นายพันเอก พระเฉลิมอากาศได้มาอยู่กับทหารด้วย เพราะฉะนั้นเมื่อเลี้ยงอาหารเสร็จแล้ว นายพันเอก พระเฉลิมอากาศได้กล่าวสุนทรพจน์มีใจความว่า "ในวันที่ ๑ มกราคมนี้

เป็นวันขึ้นปีใหม่ของฝรั่งเศส และตรงกับวันเฉลิมพระชนม์พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉะนั้นนับว่าเป็นวันงานรวมกันทั้งไทยและฝรั่ง ขอชักชวนให้นายทหารทั้งหลายดื่มสำหรับความเจริญสุขให้แก่ประเทศฝรั่งเศสสัมพันธมิตร์ที่รัก"

ครั้นแล้วนายร้อยเอก เลอะลอร์แรง ผู้กำกับการกองรถยนต์ได้กล่าวคำตอบมีใจความว่า "ขอแสดงความยินดีในการที่ได้มารับประทานอาหารร่วมกันในโอกาสนี้ซึ่งนับว่าเป็นวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ขอชักชวนให้นายทหารทั้งหลายดื่มถวายไชยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามและกองทัพบกสยาม"

เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้วนายทหารได้ประชุมโสรสนทนากันต่อไปจนเวลาประมาณ ๒๔ นาฬิกา อนึ่งในคืนวันนี้ได้รวบรวมทหารไทยซึ่งเล่นดนตรีไทยได้มาทำดนตรีในเวลาเลี้ยงอาหารด้วย

การเฉลิมพระชนม์พรรษาซึ่งได้กระทำไปเพียงเท่านี้ ซึ่งนับว่าพอเป็นพิธีนั้น ทหารทุกคนรู้สึกปีติยินดีทั่วกัน แต่ถ้าจะพูดร่างฝ่ายชาวต่างประเทศ มีชนชาติสัตรูเป็นต้น ได้เล่าลือว่าเป็นพิธีอย่างใหญ่โต เพราะพิธีเช่นนี้ในประเทศเยอรมะเนียมิได้กระทำกันมานาน ตั้งแต่แพ้การสงครามเป็นต้นมา

(ค) อรรคราชทูตสยามไปเยี่ยมกองทหารบกรถยนต์ในประเทศเยอรมะเนีย

ในระหว่างเวลาซึ่งทหารกองทัพสัมพันธมิตร์ไปตั้งยึดดินแดนราชสัตรูอยู่นั้น พระเจ้าแผ่นดิน, แม่ทัพ, และข้าราชการพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ยกไป

ทำการเยี่ยมเยียนทหาร เช่นกองทหารฝรั่งเศส มีประธานาธิบดีและอรรค
มหาเสนาบดีเป็นคณะผลัดเปลี่ยนกันไปเยี่ยมเนือง ๆ ทั้งนี้เพื่อจะกระทำ
ความยินดีให้แก่ทหารผู้ซึ่งอยู่ห่างบ้าน เป็นการบำรุงน้ำใจ

ส่วนทางราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มหาอำมาตย์
เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิกฤดากร อรรคราชทูตสยาม
ประจำกรุงปารีส ได้ทรงดำริที่จะทำความพอใจและยินดีให้แก่ทหารไทย
จึงได้ทรงนัดมหาอำมาตย์ โท พระยาพิพัฒนโกษา อรรคราชทูตสยาม
ประจำกรุงโรม ให้ไปเยี่ยมกองทหารบกรถยนต์ในวันเฉลิมพระชนม์
พรรษา ทั้งได้ทรงชวนราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายฝรั่งเศสไปด้วย มี มองสิ
เออร์ อูเตร์ย์ (Monsieur Outrey Député de la Cochinchine) ซึ่งเป็น
ผู้แทนของรัฐบาลสำหรับโคชินจีนเป็นต้น ครั้นได้กำหนดเวลาและการเดิน
ทางแล้ว พอเอกอรรคราชทูตประจำกรุงปารีสประชวรเดินทางรถไฟไม่ได้
จึงมิได้เสด็จไปตามกำหนดเวลา ต้องรักษาพระองค์อยู่นานวันกว่าจะเสด็จ
ไปได้ ในที่สุดเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม มหาอำมาตย์ โท พระยาพิพัฒนโกษา
อรรคราชทูตสยามประจำกรุงโรมจึงได้ไปเยี่ยมในนามของอรรคราชทูตกรุง
ปารีสด้วย มีข้าราชการฝรั่งเศสและนายทหารในกรมมัญชาการกรมเสนา
ธิการณ์ฝรั่งเศสเป็นผู้นำพร้อมด้วยนายพันโท หม่อมเจ้าอมรทัต ผู้ช่วยทูต ใน
ราชการทหารบกรวมทั้งสิ้น ๙ นาย ได้ไปถึงเมืองนอยส์ตัดต์เวลา
ประมาณเที่ยงวันวันที่ ๑๓ มกราคม

ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้จัดการรับรองและจัดที่ให้อยู่ในโฮเต็ล
ซุมเดอเว่น เป็นอย่างดีที่สุดที่จะจัดรับได้

ในการที่พระยาพิพัฒนโกษาไปเยี่ยมครั้งนี้ ได้นำของพระราชทานสำหรับวันเฉลิมพระชนม์พรรษาไปแจกแก่นายทหารนายสิบและพลทหารทั้งไทยและฝรั่งเศสซึ่งทำการร่วมกันด้วย

วันที่ ๑๓ เวลาบ่ายท่านราชทูตได้ไปเยี่ยมทหารหมวดรถยนต์ของกองบังคับการ ทหารกองย่อยที่ ๑ และทหารซึ่งเจ็บไข้อยู่ณะที่พยาบาล ในโอกาสที่ไปเยี่ยมตามที่พักนี้ ได้แจกของพระราชทานแก่ทหารเรียงตัวทุกคน

วันที่ ๑๔ เวลาก่อนเที่ยง พระยาพิพัฒนโกษาได้ไปเยี่ยมกองทหารที่ตำบลมุสต์บาม เวลา ๑๐ นาฬิกาเศษได้ไปเยี่ยมกองทหารที่ตำบลไกน์ส์ไฮม์ ที่ตำบลมุสต์บามนั้น นายทหารในกองย่อยที่ ๒ ได้เชิญให้รับประทานอาหารกลางวันณะที่สโมสรนายทหาร ที่ตำบลไกน์ส์ไฮม์นั้น นายทหารในกองย่อยที่ ๓ ได้เชิญให้รับประทานกาแฟ ในโอกาสนี้พระยาพิพัฒนโกษาได้ดื่มให้พรแก่นายทหารฝรั่งเศสซึ่งทำการร่วมกับกองทหารไทย ฝ่ายนายทหารฝรั่งเศสก็ได้ดื่มให้เกียรติยศแก่อรรคราชทูตและกองทหารไทย ในเวลาซึ่งพระยาพิพัฒนโกษาไปเยี่ยมกองทหารนั้น ได้นำของพระราชทานไปมอบให้นายทหาร, นายสิบ, พลทหารทั้งไทยและฝรั่งเศสซึ่งทำการอยู่ด้วยกันเช่นวันก่อน

อนึ่งในวันนี้นายพันตรี ดูแมงค์ผู้บัญชาการรถยนต์ของกองทัพได้กำหนดเวลาว่าจะมากระทำการเคารพต่อท่านอรรคราชทูตสยาม ทั้งในโอกาสนี้จะนำตราครัวซ์เดอะแกร์ของรัฐบาลฝรั่งเศสมามอบให้แก่นายร้อยเอก เดอะดอร์แรง ผู้ช่วยกับการกองทหารยนต์ และจะได้นำประกาศนียบัตรความชอบมา

ให้แก่นายร้อยตรี รุ่ม จิตร์เมตตา และนายตาม ใส อิทธิวัฒนะ นายแพทย์ทหารไทย เพราะฉะนั้นกองทหารบกรถยนต์ จึงได้จัดกองเกียรติยศทั้งทหารไทยและฝรั่งเศสมาตั้งแถวคอยรับผู้บัญชาการรถยนต์ของกองทัพตามพิธี ให้ครามของฝรั่งเศส

เวลาก่อน ๑๕ นาฬิกา นายพันตรี ดูแมงค์ ได้มาเยี่ยมเคารพต่ออรรคราชทูตสยามณะโฮเต็ล ครั้นเวลา ๑๕ นาฬิกาได้พร้อมกันไปณะที่ประชุมแถวทหาร นายพันตรี ดูแมงค์ ได้ประดับครา ครัวก์ซ์เดอะแกร์ร์ ให้แก่นายร้อยเอก เดอะดอร์แรง ก่อน ครั้นแล้วจึงได้เริ่มอ่านประกาศความชอบของนายแพทย์ไทยทั้งสอง และประกาศนียบัตร์ให้ ดังมีใจความต่อไปนี้

"กองทัพเหนือและดวันออกเฉียงเหนือ, ที่ว่าการกรมบัญชาการกองทัพ, กรมบัญชาการกรมเสนาธิการณ์กองทัพ, วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ กรมบัญชาการทหารรถยนต์ของฐานทัพ

ที่ ๗๕๕/๐

ประกาศนียบัตร์ความชอบ

ผู้บัญชาการทหารรถยนต์ของกองทัพ ขอประกาศชมเชย

นายร้อยตรี รุ่ม จิตร์เมตตา

นายแพทย์ในกองทหารบกรถยนต์สยาม

ซึ่งเป็นผู้กล้าหาญ มีความสามารถดี มีความเฉียบขาด ดังได้แสดงโดยได้อุตส่าห์พยายามรักษาพยาบาลทหารไข้เจ็บด้วยความตั้งใจไม่ย่อท้อฉันใด ก็

ได้กระทำให้แก่ทหารฝรั่งเศสฉันนั้น และได้บำรุงการสุขาภิบาลไว้ในขั้นดีเสมอเป็นเวลาช้านาน

ในสมัยคราวที่เกิดโรคร้ายหวัดขึ้นครั้งนั้น ได้สำแดงความสามารถให้ปรากฏแก่ตา ได้รักษาคนเจ็บไข้ด้วยวิธีอันดีไว้ ได้เป็นจำนวนมาก และได้ช่วยเหลือราษฎรพลเมืองด้วยน้ำใจอันกรุณา นับว่าท่านสมควรจะได้รับเกียรติยศอย่างยิ่ง

(ลงนาม) ดูแมงค์"

ความในประกาศนียบัตรความชอบของนายดาบใส อิทธิวัฒนะ ผู้บังคับหมู่พยาบาลกองย่อยที่ ๒ นั้นมีใจความเช่นเดียวกันกับของนายร้อยโทชุมคิดร์เมดดา

อนึ่งในคืนวันที่ ๑๔ มกราคมนี้ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้มีการเลี้ยงอาหาร เพื่อเป็นเกียรติยศแก่อรรคราชทูตสยามซึ่งได้กรุณาไปเยี่ยมกองทหารในดินแดนราชสัตรู ผู้ซึ่งได้รับเชิญมาในการเลี้ยงวันนี้มีนายพันตรี ดูแมงค์ ผู้บัญชาการรถยนต์ของกองทัพ มองติเออร์ อูเด่ร์ย์ และภรรยากับนายทหารไทยและฝรั่งเศสอีกรวมทั้งสิ้นประมาณ ๔๐ นาย

เมื่อได้รับประทานอาหารเสร็จแล้ว มหาอำมาตย์โท พระยาพิพัฒนโกษา อรรคราชทูต ได้กล่าวคำเป็นใจความดังต่อไปนี้

"ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาร่วมโต๊ะเดียวกับท่านทั้งหลาย ในการที่ประเทศสยามได้เข้ากระทำการสงครามร่วมศึกกับประเทศฝรั่งเศสครั้งนี้ นับว่าเป็นเกียรติยศอันสูง และหวังว่าประเทศทั้ง ๒ นี้จะเป็นเพื่อนที่รักกัน

ต่อไป ข้าพเจ้ามีความยินดีขอชักชวนท่านทั้งหลายดื่มให้จักรวรรดิกองทัพฝรั่งเศสซึ่งได้รับอย่างกล้าหาญจนได้ชัยชำนะแล้ว และขอดื่มให้แก่ประเทศฝรั่งเศสให้มีความเจริญ"

ครั้นแล้ว มองสิเออร์ อูเดร์ย์ ได้กล่าวสุนทรพจน์มีใจความดังนี้

"ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาพบทหารไทยในดินแดนแห่งข้าศึก ในระหว่างเวลาที่รัฐบาลสยามรับทหารอาสาและกำลังฝึกหัดอยู่ ข้าพเจ้ายังอยู่ในกรุงเทพฯ ได้แลเห็นความพยายามของทหารไทยตลอดจนความสามารถ เนื่องจากเหตุที่อัตคัดเรือลำเดียง มิฉะนั้นรัฐบาลสยามคงจะได้ส่งทหารออกมาช่วยประเทศฝรั่งเศสตั้งหลายหมื่นคน

ข้าพเจ้าได้เคยไปประเทศญี่ปุ่นมาแล้ว และได้มีโอกาศรู้จักนายทหารญี่ปุ่นบางนาย ซึ่งเคยได้รับการศึกษาเล่าเรียนจากคณะโรงเรียนนายทหารซังศ์เซียร์ (St. Cyr) ทุกๆคนได้รฦกถึงและพูดถึงเพื่อนนักเรียนฝรั่งเศส ข้าพเจ้าเชื่อว่านายทหารไทย เมื่อกลับไปประเทศสยามแล้ว คงจะรฦกถึงเพื่อนนายทหารฝรั่งเศส ซึ่งได้เคยกระทำการร่วมศึกในยุทธบริเวณเดียวกัน

ชนชาติฝรั่งเศสมีความยินดีมากที่ได้เห็นประเทศสยามส่งทหารมาช่วยทำสงคราม และหวังว่าจะได้เป็นมิตร์กันตลอดไปในภายภาคหน้า ข้าพเจ้าขอดื่มถวายพระพรแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม, กองทัพบกสยาม, และนายทหารในกองทหารบกรถยนต์สยาม"

เมื่อมองสิเออร์ อูเดร์ย์ ได้พูดจบลงแล้ว นายพันตรี ดูแมงค์ได ขอโอกาศท่านอรรคราชทูตกล่าวคำมีใจความดังต่อไปนี้

"ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ ได้ มีโอกาสมาเยี่ยมกองทหารบกรถยนต์ไทย ข้าพเจ้าขอแสดงความพอใจในน่าที่ราชการซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ปฏิบัติไปแล้ว กองทหารบกรถยนต์ไทยได้ช่วยกองทัพฝรั่งเศสในสงครามนี้มาก ข้าพเจ้าขอรับรองว่าคำพูดซึ่งมองสิเออร์อูเด่รย์ ได้กล่าวไปแล้วนั้น เป็นความจริงทุกประการ

ราชการของกองทหารบกรถยนต์ไทยซึ่งได้ดำเนินไปแล้วย่อมได้อาไศรยนายพันโท หม่อมเจ้า อมรทัต ซึ่งคอยตั้งพระไทยดูแลและช่วยเหลือกระทำการติดต่ออยู่เสมอ ทั้งได้อาไศรยความหมั่นเพียรเอาใจใส่รองนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ซึ่งจะให้นายทหารฝรั่งเศสและนายทหารไทยปฏิบัติน่าที่โดยความสามัคคีกัน หวังว่าความสามัคคีระหว่างนายทหารฝรั่งเศสกับไทยคงจะเจริญยิ่งขึ้นไปเป็นนิจ

ในโอกาศอันนี้ข้าพเจ้ายินดีขอบอกให้ทราบว่า นายร้อยเอก เดอะ ดอร์แรง ผู้กำกับการกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งได้รับอนุญาตปลดเป็นกองหนุนแล้วนั้น ได้ตกลงยินยอมที่จะทำการอยู่กับกองทหารไทยต่อไปอีก

ในที่สุดนี้ข้าพเจ้าขอชักชวนท่านทั้งหลายดื่มให้แก่สยามซึ่งเป็นเหมือนสัมพันธมิตร์ที่รัก"

การสโมสรในคืนนั้นได้เป็นไปอย่างรื่นเริง จนได้เวลาอันสมควรต่างได้ลากันกลับ

ครั้นวันที่ ๑๕ มกราคม มหาอำมาตย์โท พระยาพิพัฒนโกษา นายพันโท หม่อมเจ้าอมรทัต กับพวกที่มาเยี่ยมกองทหารบกรถยนต์ได้ดำเนินทางกลับกรุงปารีส

(๓) พิธีรับมงไชยเฉลิมพลและเชิญประดับครา ครัวก์ซ์ เดอะ แกร์ร์ แก่มงไชยเฉลิมพลกองทหารบกรถยนต์ไทย

เมื่อกองทหารไทยได้เดินทางไปถึงประเทศฝรั่งเศสแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมจัดการส่งมงไชยเฉลิมพลไปพระราชทานแก่กองบินทหารบก และกองทหารบกรถยนต์ โดยทางกองทูตทหาร การมอบมงไชยเฉลิมพลแก่กองบินทหารบกนั้น ได้กล่าวมาแล้วในภาคที่ ๔ ตอนที่ ๙ ในการมอบมงไชยเฉลิมพลแก่กองทหารบกรถยนต์ซึ่งทำการอยู่ในกองทัพยึดดินแดนนั้น นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวน่ากูตทหาร นายพันโท พระทรงสุรเดช ผู้ช่วยหัวน่ากูตทหาร กับนายร้อยตรี หม่อมราชวงศ์ ดันดนิทวงษ์ ณกรุงเทพ นายทหารคนสนิทของหัวน่ากูต ได้เชิญมงไชยเฉลิมพลไปยังเมืองนอยส์ดัตต์ และได้ไปถึงในวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ เวลา ๑๔ นาฬิกา ๔๕ นาที มีนายทหารไทย และฝรั่งเศสซึ่งไม่ติดขัดด้วยราชการมาคอยรับอยู่ที่สถานีเป็นอันมาก ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้จัดการรับรองในโฮเต็ลซุมเดอเว่น

ในวันนั้นเวลา ๑๖ นาฬิกา ๓๐ นาที นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ ได้ไปตรวจที่พักของทหารไทยในเมืองส์ดัตต์ คือ ที่พักของทหารกองย่อยที่ ๑ ที่พักหมวดทหารรถยนต์ของกองบังคับการและที่ตั้งหมวดพยาบาล ครั้นถึงเวลา ๑๗ นาฬิกาได้ไปเยี่ยมส์แสดงความเคารพแก่นายพลตรี มอร์ เดอ เร็ด ผู้บัญชาการกองพลและผู้บัญชาการจังหวัดทหารนอยส์ดัตต์

รุ่งขึ้นวันที่ ๑๗ มีนาคม เวลา ๑๐ นาฬิกา นายพลตรี พระยาพิไชยราญฤทธิ์ ได้ไปตรวจที่พักทหารกองย่อยที่ ๒ ซึ่งเวลานั้นได้ย้ายมาอยู่ที่ตำบลโฮ้ม์ส์ไปซ์แอ้ร์เถ้ว และได้เลยไปเยี่ยมเคารพ นายพลเอก ฟาย์อลล์ ผู้บัญชาการกองทัพยึดดินแดนของฝรั่งเศส (Général Fayolle, Commandant en Chef de l'Armée d'occupation) เพราะนายพลผู้นี้ได้เชิญหัวน่าทูตทหารไทย พร้อมด้วยนายทหารไทยซึ่งมาจากกรุงปารีส์ นายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ และนายร้อยเอก เลอะลอร์แรง ไปรับประทานอาหารกลางวันที่ไคแต้ร์เถ้แต้ร์น ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งกรมบัญชาการกองทัพยึดดินแดน

ในการเลี้ยงครั้งนี้ นายพลเอก ฟาย์อลล์ ได้จัดการรับรองเป็นอย่างดี เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้ว นายพลเอก ฟาย์อลล์ และนายพลตรี พระยาพิไชยราญฤทธิ์ ได้กล่าวสุนทรพจน์แสดงความยินดีและดื่มให้พรโต้ตอบแสดงความเป็นมิตร์ไมตรีกันอย่างสนิทมาก

บ่ายวันนี้ได้กำหนดเป็นวันซึ่งหัวน่าทูตทหารจะได้มอบของไชยเฉลิมพลให้แก่กองทหารบกรถยนต์ รเบียบการซึ่งหัวน่าทูตทหารจะมอบของไชยเฉลิมพลนั้น มีความดเอียดดังแจ้งอยู่ในคำสั่งซึ่งจะได้นำมาลงต่อไปนี้

"คำสั่งพิเศษ
สำหรับการมอบธงไชยเฉลิมพล ให้กับกองทหารบกรถยนต์
วันที่ ๑๖ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๑

เตรียมการรับธง

๑) วันที่ ๑๗ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๑ เวลา ๑๕ นาฬิกา ให้นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ รวบรวมนายทหาร นายสิบ, พลทหาร ที่มิได้ไปราชการในวันนั้นทั้งสิ้น จัดเป็น ๓ กองย่อยตามปกครอง มาตั้งแถวพร้อมเสร็จณะตำบลน่าสถานีเมืองนอยส์ดัดิ์

๒) ในการตั้งแถวรับธง ตั้งเป็นกองย่อยจัดแถวตอนหมวด ตามลำดับจากขวาไปซ้าย หันหน้าไปสู่สถานี ผู้บังคับกองย่อยยืนข้างขวากองของตน นายสิบเชิญธงยืนข้างน่ากึ่งกลางแถวทหาร ระยะ ๑๐ ก้าว นายทหารสัญญาบัตรคุมธง ๒ นาย ยืนข้างขวาและข้างซ้ายนายสิบเชิญธงในแนวเดียวกัน ระยะเคียง ๑ ก้าว ผู้บังคับกองใหญ่ (ผู้บังคับกองพัน) ยืนข้างน่านายสิบเชิญธงระยะ ๕ ก้าว ตามรูปข้างท้ายคำสั่งฉบับนี้

การตรวจพล

๓) เวลาที่ข้าพเจ้า ไปถึงจะได้กระทำการตรวจพล

การมอบธง

๔) เมื่อแถวทหารพร้อมเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าจะได้ให้เชิญธงไชยเฉลิมพลไปประดิษฐานน่ากลางที่ประชุมทหาร ในขณะนี้ให้แถวกระทำ

การเคารพผู้บังคับบัญชาตามระเบียบ แล้วข้าพเจ้าจะได้กล่าวถ้อยคำเพื่อให้ทหารสดับฟังพระราชดำรัส ซึ่งนายพันโท พระทรงสุรเดชจะได้อ่านถวายพระราชหัตถเลขาเนื่องในการพระราชทานธงแก่กองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม เสร็จแล้วข้าพเจ้าจะได้กล่าวคำปลุกใจทหารเพิ่มเติม

ต่อนั้นไปเริ่มให้ทหารกระทำสัตย์สาบานต่อธงไชยเฉลิมพล ซึ่งนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์จะได้อ่านนำให้ทหารว่าตาม เมื่อเสร็จให้ทหารกระทำสัตย์สาบานธงแล้ว ข้าพเจ้าจะเชิญธงไชยเฉลิมพลมอบกับนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ แล้วให้นายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์รับธงไชยเฉลิมพลจากข้าพเจ้าไปมอบให้แก่นายทหารสัญญาบัตรคุมธงนาย ๑ แล้วทหารสัญญาบัตรจะได้มอบให้แก่นายสิบเชิญธง ตนเองบอกแถวกระทำการเคารพธง แตรสั้นเป่าเพลงคำนับ ๓ จบ ในขณะนี้ให้นายทหารสัญญาบัตรซึ่งเป็นผู้คุมธงทั้ง ๒ นายรักดาบแล้วกระทำท่ายกดาบเสมอคาง นายทหารที่อาวุโสคนหนึ่งในจำนวน ๒ นายนี้ ชักสัญญาณกลับหลังหัน แล้วนำธงไชยเฉลิมไปทางปีกซ้าย แล้วเชิญธงไชยเฉลิมพลเดินผ่านหน้าแถวทหาร แล้วไปเข้าที่ประจำที่ เมื่อธงเข้าประจำแถวแล้วให้นายทหารคุมธงลดดาบลงมากระทำการเคารพจนตลอดเวลาที่แถวกระทำการเคารพ แล้วจึงสอดดาบส่วนนายสิบเชิญธง เมื่อเข้าประจำแถวแล้ว ให้ถือธงในท่าเคารพ เมื่อแถวทหารกระทำเรียบอาวุธให้ลดธงลงมาอยู่ในท่าเรียบอาวุธ

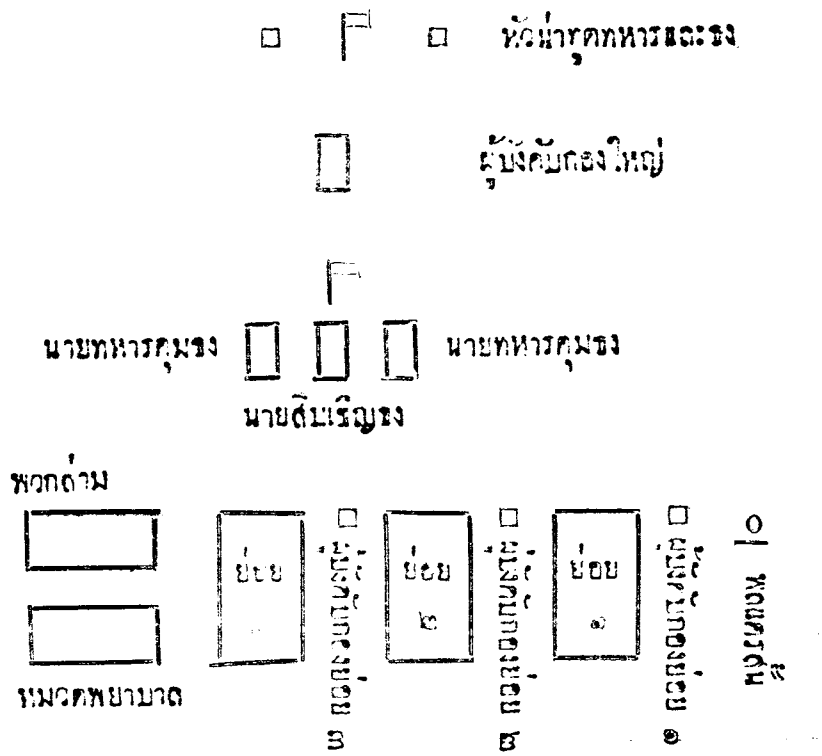
การสวนสนาม

๕) เมื่อเสร็จการมอบธงไชยเฉลิมพลให้แก่กองทหารแล้ว มีการสวนสนามเป็นขบวนกองย่อย คัดแถวตอนหมู่เป็นเสร็จการ

๖) ถ้าแม้จะมีการรับตราครัวก์ซ์เดอะแกร์ร์ (Croix de Guerre) สำหรับธงไชยเฉลิมพล จะได้กระทำในเวลาที่ธงเก่าประจำกี่แล้ว ก่อนนำการส่วนสนาม

(ลงนาม) นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์
หัวน่าทุกทหาร"

สแดงรูปตั้งแถวเตรียมรับธงไชยเฉลิมพล

กองทหารบกรถยนต์ได้ตั้งแถวพร้อมตามกำหนดเวลาในคำสั่ง บันดานายทหาร นายสิบพลทหารได้แต่งกายเครื่องสนามมีอาวุธพร้อม นอกจากกองทหารไทยนี้แล้ว แม่ทัพกองทัพน้อยที่ ๑ ได้จัดส่งกองแตรวงทหารฝรั่งเศสจากเมืองดันเตามาช่วย ๑ กอง กับนายร้อยเอก เดอะดอร์แรง ได้จัดทหารฝรั่งเศสมาเป็นกองเกียรติยศ ๑ กึ่งกอง

เวลา ๑๕ นาฬิกา นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ พร้อมด้วยนายพลตรี มอร์เดอเร็ด ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเมืองนอยส์ดัต์ และนายทหารในกรมบัญชาการกองทหารได้มายังแถวทหาร กระทำการตรวจพลตามระเบียบ ในระหว่างนี้แตรวงทหารฝรั่งเศสได้กระทำเพลงเดิน ครั้นแล้วหัวน่าทูตทหารได้ไปยืนย่านกลางน่าแถวทหาร นายร้อยโท หม่อมราชวงศ์ดัน ดนิตวงศ์ ณกรุงเทพ ได้เชิญธงไชยเฉลิมพล นายพันโท พระทรงสุรเดช เป็นผู้นำ ได้นำและเชิญไปประดิษฐานณะย่านกลางน่าแถวทหาร ครั้นแล้วหัวน่าทูตทหารได้ชี้แจงความซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานธงไชยเฉลิมพลให้แก่กองทหารบกรถยนต์และสั่งให้ทหารถอยสดับตรับฟังพระราชกำรัสซึ่งนายพันโท พระทรงสุรเดช เป็นผู้อ่านดังมีใจความแจ้งต่อไปนี้

"ที่ ๖/๑๕๔ พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๙ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

ถึง จอมพล เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม

บัดนี้ถึงโอกาศอันสมควรที่จะให้ธงไชยเฉลิมพลแก่กองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งไปราชการสงครามนอกพระราชอาณาเขตร์

และเพราะเหตุที่กองทหารทั้งสองนั้นอยู่ในทวีปยุโรปแล้ว ฉันจึงขอมอบของให้แก่เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม เพื่อจัดส่งไปยังกองทหารนั้น ๆ และให้ชี้แจงแก่บรรดาทหารทั้งหลายในกองทั้งสองว่า บนของนี้มีคาถาสดุดีพระคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจารึกไว้ เพื่อเตือนให้ทหารระลึกถึงคุณพระศรีรัตนไตรยอันเป็นที่นับถือยิ่งของเราทั้งหลายเหล่าพุทธศาสนิกชน ทั้งเป็นผู้คุ้มครองให้ปราศจากภยันตรายทั้งปวง มีรูปช้างเผือกและแบ่งเป็นสามสีเป็นเครื่องหมายถึงชาติไทยและบ้านเกิดเมืองมารดาของเรา มีอักษรย่อสดุดีนามของฉันผู้เป็นประมุขแห่งชาติไทยรับภาระปกป้องรักษาแผ่นดินสยามให้คงเป็นปฏิรูปะเทศสำหรับชาติไทยรั่วพ้นและดิน เมื่อทหารได้เห็นของอันพร้อมด้วยเครื่องหมายดังว่ามานี้ ก็จงระลึกถึงพระศรีรัตนไตรยชาติบ้านเกิดเมืองมารดา และพระมหากระษัตริย์ของตน ตั้งใจจงรักทั้งใช้ความพยายามเต็มที่ที่จะป้องกันมิให้ความเสื่อมเสียอย่างหนึ่งอย่างใดมาใกล้ได้เลย ชาติไทยก็คือคนไทยทั้งหมดรวมกัน รักชาติส่วนชาติ ก็เท่ากับรักตนเองส่วนตนเอง พระศรีรัตนไตรยและพระมหากระษัตริย์เป็นของคนไทยทั้งปวงรวมกัน แปลว่าเป็นผู้ร่วมความสามัคคีในหมู่ชาติไทยให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงต้องรักต้องส่วนเชิดชูได้ด้วยความพยายามจนสุดกำลัง

กองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์เป็นกองทหารซึ่งได้มีเกียรติยศและมีโอกาสพิเศษออกไปกระทำสงครามร่วมมือกับนานาชาติราชสัมพันธมิตร

ในยุทธบริเวณทั่วปยุโรป เป็นครั้งแรกในพระราชพงศาวดารสยาม ฉะนั้น บันดาทหารในกองนั้น ๆ ต้องระลึกถึงความข้อนี้อยู่เสมอ และตั้งใจปฏิบัติกิจตามน่าที่และรักษามารยาตร์ความประพฤติของตนให้ดียิ่ง ไว้นามของชาติไทยและส่งเสริมเกียรติคุณของกองทัพบกสยามให้รุ่งโรจน์แผ่ทั่วสกลโลก

ขอความสุขสิริสวัสดิและไชยมงคลจงมีแก่บันดาทหารในกองบินทหารบก และทหารบกรถยนต์ผู้แทนชาติไทยในมหายุทธสงคราม

(พระบรมนามาภิไธย) ราม ร.

จอมพล, จอมทัพบก"

เมื่อได้อ่านถวายพระราชหัตถเลขานี้แล้ว ได้อ่านบรรยายความคำชี้แจงของเสนาธิการทหารบกต่อไป มีใจความดังนี้

"คำชี้แจงของเสนาธิการทหารบก
บรรยายความในพระราชหัตถเลขาเนื่องในการพระราชทานธง
แก่กองทหารซึ่งไปราชการสงคราม

ตามคำสั่งสำหรับทหารบกที่ ๑๔๑/๑๙๑๒๗ ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน นี้ ให้ผู้มีน่าที่บังคับบัญชาอธิบายความในพระราชหัตถเลขาลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตนนั้น เกรงว่าผู้บังคับบัญชาบางนาย จักไม่สามารถเข้าใจความในพระราชหัตถเลขาแจ่มแจ้งพอ และไม่รู้จักอธิบายให้เป็นประโยชน์ได้พอ จึงขอชี้แจงเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

๑) คาถาซึ่งจารึกไว้บนธงซึ่งพระราชทานนั้น คือ คาถา "พาหุง สหัส" ซึ่งทหารสวดอยู่ทุก ๆ คืนนั้นเอง มีคำแปลประกอบ และทหารสวดคำไทยต่อจากคำมคธอยู่ด้วยแล้ว ฉะนั้นควรจะทราบอยู่แล้วว่า มีความว่ากระไร

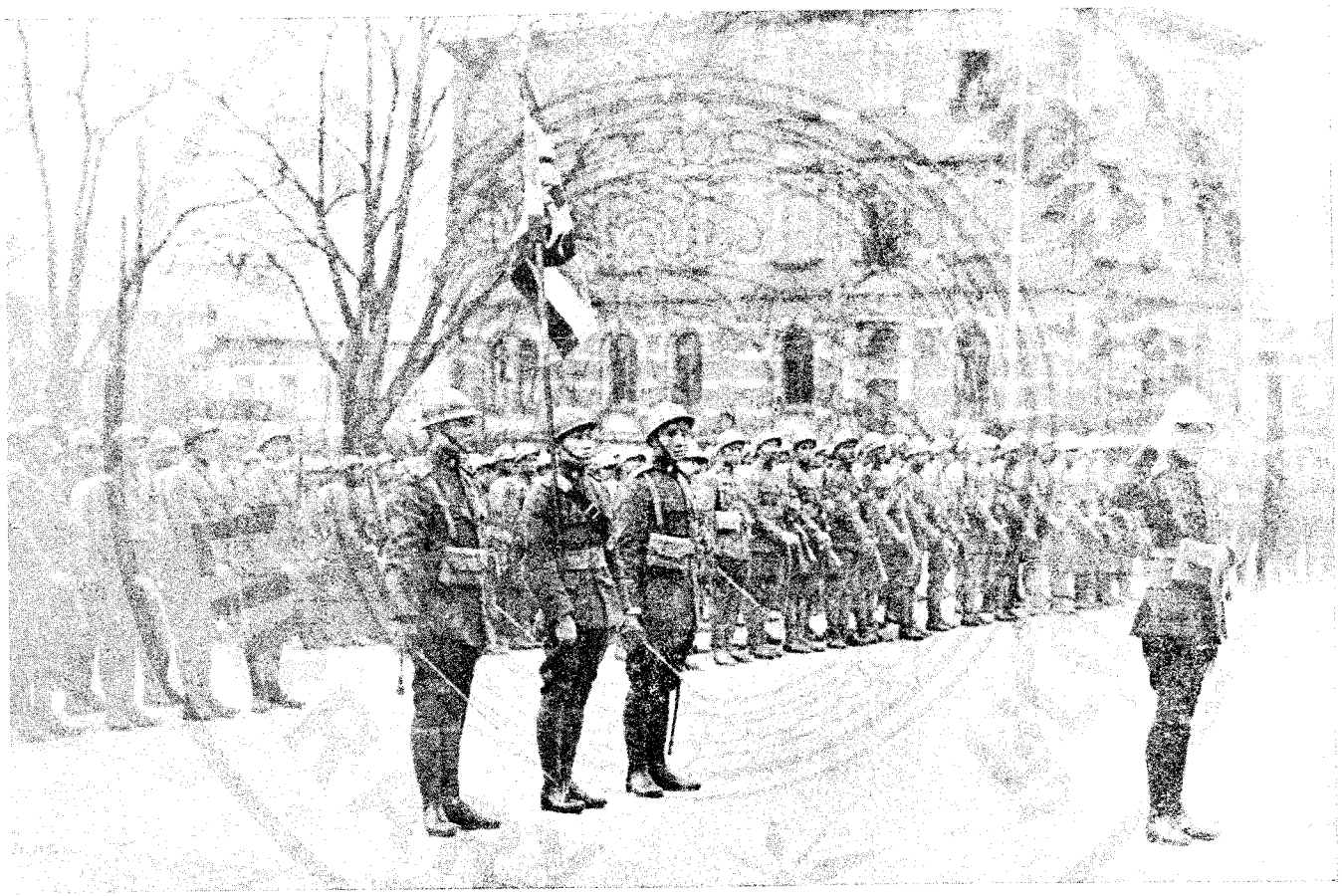
๒) พระราชทานพระบรมราชาธิบายว่ารูปช้างเผือก กับสีน้ำเงินแดงขาวรวมสามสีนั้น เป็นเครื่องหมายถึงชาติไทยและเมืองไทย การที่จะเขียนรูปเมืองไทยลงไว้ในธงหรือในที่ใด ๆ ย่อมรัดข้อง จึงใช้วิธีสมมุติรูปสัตว์หรือสีอย่างใดอย่างหนึ่งแทน เป็นวิธีซึ่งใช้กันอยู่ทุกชาติทุกภาษา ให้พึงจำว่ารูปช้างเผือกและสีทั้งสามนี้รวมกันเป็นเครื่องหมายของประเทศสยามและชาติไทย

๓) พระราชทานพระบรมราชาธิบายว่า พระองค์เป็นประมุข (หมายความว่าหัวน่า) แห่งชาติไทย รับภาระปกปักรักษาดินแดนสยามให้คงเป็นปฏิรูปะเทศสำหรับชาติไทยชั่วฟ้าและดิน คำว่า "ปฏิรูปะเทศ" นั้นหมายความว่า "ถิ่นควรอยู่" "ถิ่นที่อยู่สบาย" เมื่ออ่านรวมทั้งประโยคต้องเข้าใจว่า แผ่นดินสยามนั้น เป็นถิ่นอยู่สบายของชาติไทย แปลว่าเป็นของชาติไทยรวมกัน คนไทยทุก ๆ คนเป็นเจ้าของ แต่ที่จะต่างคนต่างปกปักรักษาไปตามใจตามเพลง ต่างคนต่างทำย่อมจะสำเร็จเป็นผลดีมิได้เลย แม้ในเรือนหลัง ๑ คนอยู่ด้วยกันมากคนก็ย่อมต้องมีใครเป็นหัวน่าคน ๑ ฉะนั้นก็คงต้องวิวาทกันยุ่ง พระองค์ทรงรับภาระเป็นผู้อำนวยการปกปักรักษาประเทศสยามในนามของชาติไทย คือคนไทย

ทั้งหมดนั้นเอง มิได้ทรงถือว่าพระองค์เป็นเจ้าของแผ่นดินแต่พระองค์เดียว ผู้อื่นอาไศรยอยู่ ดังนั้น หามิได้

๔) พระราชทานพระบรมราชาธิบายว่า พระศรีรัตนไตร และพระมหากระษัตริย์เป็นของคนไทยทั้งปวงรวมกัน นี่เป็นความจริงอย่างเที่ยงแท้ เพราะคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาก็ย่อมยึดถือพระศรีรัตนไตรย คือ พระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ถือว่าเป็นของตัวของตนด้วยกันทุกคน คนไทยทั้งปวงหวังในพระมหากรุณาแห่งพระมหากระษัตริย์องค์เดียวกันทุกคน แปลว่าถือเป็นของตัวของตน พูดได้ว่า "พระเจ้าอยู่หัวของฉัน" ทุกคน ฉะนั้นจึงมีพระราชกระแสรว่า พระศรีรัตนไตรยและพระมหากระษัตริย์ เป็นผู้รวมความสามัคคีในหมู่ชาติไทย เพราะถ้าต่างคนต่างนับถือพระมหากระษัตริย์คนละองค์ ก็คงวิวาทถึงฆ่าฟันกันตายเป็นแน่นั่น ส่วนทางศาสนานั้นจริงอยู่คนไทยอาจถือลัทธิมะหะหมัดหรือลัทธิคริสตังก็ได้ แต่ส่วนมากย่อมนับถือพระพุทธศาสนา จึงนับได้ว่าพระศรีรัตนไตรยเป็นผู้รวมความสามัคคีในหมู่ชาติไทยเหมือนกัน

การสั่งสอนให้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากระษัตริย์, พระศาสนา, และชาติบ้านเกิดเมืองมารดา, ด้วยความเข้าใจว่า, เพราะเหตุใดจึงควรจงรัก, เหตุใดจำเป็นต้องสงวน, ต้องเชิดชู, ต้องปกปักรักษาดังนี้ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สอนแต่เพียงให้พูดพล่อย ๆ ดังนกแก้วนกขุนทอง ปราศจากความเข้าใจอันแท้จริงนั้นไร้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นผู้บังคับบัญชาต้องพยายามสั่งสอนผู้อยู่ใต้บังคับของตนในทางที่ถูก ปลูกฝังอบรมให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีความจงรัก

(ผ.ท.บ.)

กองทหารบกรถยนต์รับธงไชยเฉลิมพลที่สถานีรถไฟเมืองนอยสตัดต์

ต่อพระมหากระษัตริย์, พระศาสนา, ชาติบ้านเมืองสืบไป, อย่างแน่นแฟ้น
ด้วยความเข้าใจอันถ่องแท้

ศาลว่าการกระลาโหมในพระนคร
วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๐๑
รับคำสั่งเสนาบดีกระทรวงกระลาโหม
(ลงพระนาม) จักรพงษ์
เสนาธิการทหารบก"

เมื่อนายพันโท พระยาสุรเดชได้อ่านจบลงแล้ว นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ ได้มอบธงไชยเฉลิมพลให้แก่นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ ๆ ได้ปฏิบัติการต่อไปตามคำสั่ง จนผู้เชิญธงไชยเฉลิมพลได้เชิญธงเข้าประจำหัวแถว

ในโอกาสนี้ เจ้าหน้าที่กระทรวงกระลาโหมได้จัดการส่งตราครั่งซีลเดอะแกร์ ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสได้ให้แก่ธงไชยเฉลิมพลกองทหารบกรถยนต์ไทย มายังนายพลผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเมืองนอยส์ตัดต์ เพื่อให้ถือโอกาสนี้เป็นเวลาที่จะประดับตราให้ถูกต้อง

ก่อนหน้าที่จะประดับตรา นายพลตรี มอร์เดอเร็ด ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเมืองนอยส์ตัดต์ ได้สั่งให้นายร้อยเอก เดอะดอร์แรงอ่านคำสั่งประกาศความของผู้บัญชาการรถยนต์แห่งกองทัพพิงษ์นามก่อน ดังมีใจความเปิดดังนี้

"กองทัพเหนือและทวันออกเฉียงเหนือ, ที่ว่าการกรมบัญชาการกองทัพ, กรมบัญชาการกรมเสนาธิการณ์กองทัพ, วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ กรมบัญชาการทหารรถยนต์ของฐานทัพ

ที่ ๗๒๓๔/๐

คำสั่งที่ ๒๐๗๒

ผู้บัญชาการทหารรถยนต์ของกองทัพ ขอประกาศความชอบในคำสั่งสำหรับทหารบกรถยนต์ทั่วไป ดังมีข้อความต่อไปนี้

กองทหารบกรถยนต์สยาม

ในบังคับบัญชาของพันตรี หลวงสามฤทธิรงค์

เป็นกองใหญ่ซึ่งสมควรได้รับความยกย่อง เพราะทหารในกองนี้ได้แสดงความอุตสาหะและความซื่อตรงต่อหน้าที่ราชการให้เห็นประจักษ์ทุกคน นับจำเดิมแต่เมื่อได้เข้าทำการรวมอยู่ในกองทัพสยาม ก็ได้มีความมุ่งมั่นอยู่อย่างเดียวที่จะช่วยกองทัพฝรั่งเศสอย่างจริงใจ ในระหว่างเวลาตั้งแต่วันที่ ๒๖ ถึงวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้รับมอบหน้าที่ให้ทำการสำคัญอันเต็มไปด้วยความยากลำบาก ก็ได้กระทำเป็นผลสำเร็จอย่างดียิ่ง ได้ลำเลียงกำลังทหารและกระสุนปืนใหญ่เป็นจำนวนมากมายเข้าไปส่งในย่านกระสุนปืนข้าศึกหลายหนหลายครั้ง.

(ลงนาม) ดูแมงค์

เมื่อนายร้อยเอก เดอะดอร์แรง ได้อ่านคำสั่งนี้แล้ว นายพลตรี มอร์เดอเรด ได้นำตรามาประดับให้แก่องโชยเฉลิมพลประจำกองทหารบกรถยนต์ไทย ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้บอกให้ทหารกระทำวันทยาวุธ กองแตรวงทหารฝรั่งเศสได้บรรเลงเพลงประจำชาติของฝรั่งเศส (มาแซแยส) ทหารไทยได้ร้อง ไชโย ทหารฝรั่งเศสได้ร้อง โฮรา เสียงดังสนั่นในเมืองของราชธานี

เมื่อเสร็จการประดับตราแล้ว กองทหารได้เริ่มเดินสวนสนามผ่านหน้าท่านทูตทหารและนายพลฝรั่งเศส การเดินได้เป็นไปอย่างเรียบร้อย บันดาทหารฝรั่งเศสและพวกชาวเยอรมะเนียซึ่งได้ไปดูการพิธีครั้งนี้ ได้ชมการแคล่วคล่องว่องไวและความพร้อมเพรียงของทหารไทยเป็นอันมาก ฝ่ายทหารในกองทหารบกรถยนต์นั้นต่างได้รู้สึกปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง เกือบจะกล่าวได้ว่าตั้งแต่จากพระนครไปยังไม่มีวันใดซึ่งได้เคยดีใจมากไปกว่าวันนี้

ในค่ำวันนี้ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้จัดการเลี้ยงอาหารเป็นการฉลองตามสมควร ฝ่ายนายทหารไทยนั้นมีนายพลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิ์เป็นประธาน นอกจากนี้มีนายนิโก พระยาสุรเดชและนายทหารสัญญาบัตรในกองทหารบกรถยนต์ ฝ่ายนายทหารฝรั่งเศสซึ่งได้รับเชิญมาในค่ำวันนี้มีนายพลตรี มอร์เดอเร็ด, นายพันเอก ดิกซิเยร์, นายพันตรี โรมาส์, นายพันตรี เดอะบ็อง กับนายทหารซึ่งทำการร่วมอยู่ในกองทหารบกรถยนต์รวมทั้งสิ้นประมาณ ๔๐ นาย

ในระหว่างเวลาที่เลี้ยงอาหารนั้น นายพลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ได้กล่าวคำสดุดีความรู้สึกคุณในการที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้ให้ตราเป็นเกียรติยศ

แก่กองทหารไทย ทั้งได้ชักชวนนายทหารชั้นผู้ใหญ่ให้ร่วมเสวยพระกระยาหารร่วมโต๊ะกับนายทหารฝรั่งเศส และกองทัพฝรั่งเศส ครั้นแล้วนายพลตรี มอร์เดอเร็ตได้กล่าวสุนทรพจน์ตอบรอบใจ และชักชวนให้นายทหารดื่มถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สำหรับชาติไทยและกองทัพบกสยาม

พอเวลาเที่ยงอาหารเช้าเสร็จแล้ว ขบวนแห่โคมไฟทหารฝรั่งเศส ซึ่งนายพลตรี มอร์เดอเร็ตได้สั่งให้จัดขึ้น สำหรับให้เกียรติยศแก่หัวหน้าทูตทหารและกองทหารบกรถยนต์ไทย ได้เดินมาถึงหน้าโฮเต็ลซุมเดอเว่น ซึ่งเป็นที่เลี้ยงอาหารในค่ำวันนั้น

ขบวนแห่นั้นมีทหารม้านำหน้า ๔ คู่ ต่อไปถึงกองแตรวงทหารม้ารีม้า ถัดมาถึงขบวนทหารราบถือดาบ ประมาณถึงกลางแถวมีกองแตรวงทหารราบอีก ท้ายขบวนทหารราบมีทหารม้ารีม้าถึงกอง เวลาที่ขบวนแห่มาถึงโฮเต็ลซุมเดอเว่นตรงหน้าที่เลี้ยงอาหาร ขบวนได้หยุดและกองแตรวงทั้งสองได้ผลัดเปลี่ยนกันบรรเลงเพลง ครั้นได้เวลาอันสมควรแล้วขบวนแห่ได้เคลื่อนที่เดินต่อไป การที่นายพลฝรั่งเศสได้สั่งให้มีแห่โคมไฟครั้งนี้ ต้องนับว่าเป็นการให้เกียรติยศยกย่องอย่างสูง เพราะตั้งแต่กองทหารฝรั่งเศสเข้าไปตั้งยึดเมืองนอยส์ตัดต์ไว้ ยังไม่เคยมีการเอิกเกริกใหญ่โตดังครั้งนี้ ทั้งเป็นการแสดงให้ชนชาติต่างเห็นได้ว่า ความเป็นสัมพันธมิตรระหว่างฝรั่งเศสกับไทยสนิทสนมกันเพียงใด และในระหว่างสัมพันธมิตรด้วยกันได้ให้เกียรติยศแก่กันในเวลาอันสมควรอย่างไร

ในค่ำวันนั้นนายทหารฝรั่งเศสและนายทหารไทยได้อยู่ร่วมสโมสรกันจนเวลาเที่ยงคืนล่วงแล้วจึงได้ต่างลากันกลับ นับว่าเป็นอันหมดพิธีการรับรองโดยเฉลิมพลและการฉลอง

ส่วนหัวน่าทูตทหารนั้น รุ่งขึ้นวันที่ ๑๗ เวลากลางวันได้ไปตรวจทหารไทยที่ตำบลโกน์ด์ โฮม ซึ่งเป็นที่พักรองกองย่อยที่ ๓ เมื่อได้ตรวจราชการเสร็จแล้ว นายทหารกองย่อยที่ ๓ ได้เชิญหัวน่าทูต เลี้ยงอาหารกลางวัน ณะสโมสรนายทหารสัญญาบัตร์ ในกองย่อยนั้น

วันที่ ๒๐ มีนาคมหัวน่าทูตทหารได้เดินทางกลับกรุงปารีส

(ง) งานฉลองปีใหม่พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ ในดินแดนราชสัตรู

กับการแสดงกิจของทหารไทยในท่ามกลางสัมพันธมิตร์

จำเดิมตั้งแต่ได้เข้าทำการในยุทธบริเวณนี้อยู่ในกองทัพสยามในเดือนกันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ประมาณ ๗ เดือนนั้น กองทหารบกรถยนต์ได้ทำการส่งกำลังทุก ๆ วัน เว้นแต่บางส่วนได้พักบ้างเป็นบางวัน ยังมิได้เคยหยุดพักทั้งกองพร้อมกันเลย แม้แต่ในวันที่ ๑ มกราคม ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนม์พรรษาและตรงกับวันขึ้นใหม่ของชาวยุโรปก็หาได้หยุดราชการไม่ ทั้งนี้ย่อมเนื่องจากการที่ในกองทัพต้องใช้จ่ายแบ่งอาหารเป็นจำนวนมากทุกๆ วัน ถ้าแม้กองลำเลียงหยุดทำการเสียสักวันหนึ่ง แบ่งอาหารก็จะขาดอัตราลง

วันที่ ๑ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ เป็นวันแรกซึ่งได้งดการลำเลียงไว้ เพราะก่อนนั้นผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้พูดปราศรัยไว้กับ

นายร้อยเอก เดอะดอร์แรง ผู้กำกับการกองรถยนต์ และได้จัดการรนต์เบียงต่างน่าไว้แต่เนิ่น ๆ แล้ว เพื่อให้ทหารได้พักมีโอกาศรื่นเริงในวันขึ้นปีใหม่ของไทยได้ทั่วกันทุกคน ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้มีคำสั่งให้หยุดทำการ ๑ วัน กับสั่งให้เจ้าน่าที่จัดการเลี้ยงอาหารเวลากลางวันแก่ทหาร โดยเพิ่มเบี้ยเลี้ยงพิเศษขึ้นอีกด้วย ส่วนนายสิบนั้นได้จัดการเลี้ยงอาหารเย็นตามสโมสรของนายสิบ กองย่อยทั้ง ๓ สำหรับนายทหารสัญญาบัตรนั้น ได้มีการเลี้ยงอาหารทั้งนายทหารไทยและฝรั่งเศสซึ่งทำการร่วมในกองเดียวกันในโฮเต็ลซุมเดอเว่นในเมืองนอยส์ดัดค์ ในจำพวกนายทหารฝรั่งเศสนั้นนอกจากนายทหารซึ่งทำการร่วมกันแล้ว ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ยังได้เชิญนายพันตรี เดอะแมร์ด ผู้บัญชาการทหารรถยนต์ในกองทัพยึดดินแดน (Commandant Lemerle) กับนายพันตรี รูก์ซ์ (Roux) ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารรถยนต์ นายพันตรี โธมาส์ (Thomas) สาระวัดที่พักทหารเมืองนอยส์ดัดค์มาในการเลี้ยงอาหารนี้ด้วย

เมื่อการรับประทานอาหารได้เสร็จลง นายพันตรี เดอะแมร์ด ได้กล่าวสุนทรพจน์ ยกย่องคุณความดีของกองทหารบกรถยนต์ และชี้แจงถึงความจำเป็นที่จะต้องเตรียมพร้อมสำหรับทำการต่อไป ในที่สุดได้ชวนนายทหารดื่มอวยพรให้แก่กองทัพบกสยาม, กองทหารบกรถยนต์ไทย, ถวายพระพรชัยแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและชาติไทย ครั้นแล้วนายพันตรี หลวงสามฤทธิรงค์ ได้กล่าวคำตอบแสดงความขอบใจและชักชวนให้นายทหารดื่มอวยพรให้แก่ชาติฝรั่งเศสและกองทัพสัมพันธมิตร์

การเลี้ยงครั้งนี้ได้เป็นไปอย่างเรียบร้อย นายทหารฝรั่งเศสและนายทหารไทยได้สนทนาความสามัคคีกันอย่างใกล้ชิดมาก ในวันนี้เป็นโอกาสเหมาะประจวบกับคราวที่พวกคณะละครชาวฝรั่งเศสซึ่งเที่ยวสแดงในกองทัพให้ทหารดู (Théatre aux Armées) เป็นการบำรุงขวัญทหาร ได้มาพักอยู่ในโฮเต็ลซุมเดอเว่น ซึ่งได้มีการเลี้ยงกันอยู่นั้น เมื่อคณะละครทราบว่านายทหารไทยมีงานฉลองปีใหม่ ได้มีความยินดีมาเล่นดนตรีและร้องเพลงให้ฟังเป็นการช่วยเหลือ ให้ผู้ที่มาในการสมาคมครั้งนี้ได้ความรื่นเริงยิ่งขึ้นจนถึงเวลา ๒๔ นาฬิกาจึงได้ลากันกลับไป

อนึ่งในวันนี้ มหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร ธรรมราชทูตสยามได้มีพระกรุณาจัดการส่งของแจกไปประทานทหารของแจกนี้เป็นของส่วนที่ใช้เงินทุนช่วยราชการสงคราม สิ่งของที่ทหารได้รับแจกนั้น คือ ๑) ปลาซาดีน ๒) สบู่ ๓) หวีกับกระจก ๔) แปรงสีฟัน ๕) ยาสีฟัน ๖) ถุงเท้า ๗) กระเป๋าใส่เงินปลีก ๘) ดินสอดำ ๙) ซองกับกระดาษเรียนจดหมาย แน่ที่เดียวสิ่งของเหล่านี้ย่อมกระทำให้ทหารได้รับความยินดีมาก

การสแดงกิริยา

นับตั้งแต่กองทัพสัมพันธมิตรได้เข้าไปตั้งยึดดินแดนราชสัตรูอยู่นั้นเวลาได้ล่วงมาประมาณ ๔ เดือนเศษ ในระหว่างนี้การจัดที่พัก, การดำเนินเครื่องสรรพยุทธ, ยุทธภัณฑ์ตลอดจนสิ่งเกี่ยวอาหาร กับการเตรียมการในทางยุทธวิธีและทางยุทธศาสตร์ไว้ เมื่อจะต้องเผชิญกับข้าศึกนั้นได้กระทำไว้พร้อมมูล

ทุกอย่างทุกประการแล้ว เพราะฉะนั้นนับได้ว่ากิจการเบาบางลงและมีเวลาว่างมากขึ้น บัดนายผู้บังคับบัญชาทหารจึงได้จัดการบำรุงการกีฬา บำรุงความรื่นเริงแก่ทหาร ทั้งนี้เพื่อเป็นการบำรุงขวัญและบำรุงกำลังน้ำใจทหาร ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่ามีคณะละครเที่ยวเล่นแสดงให้ทหารในกองทัพดู มีภาพยนต์เที่ยวฉายให้ทหารดู หาโอกาสให้ทหารลาไปพักเพื่อไปเยี่ยมญาติในประเทศฝรั่งเศส ส่วนทหารไทยก็ได้จัดการส่งผลัดเปลี่ยนกันไปพักณะที่โฮสทหารไทยในกรุงปารีส ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นโดยทุนทรัพย์แห่งเพื่อนร่วมชาติซึ่งยินดีออกเงินช่วยราชการสงครามดังได้กล่าวมาแล้วแต่หนหลัง

การส่งกำลังในน่าที่ของกองทหารบกรถยนต์นั้นคงมีประจำอยู่ แต่ก็ไม่มาก ผลัดเปลี่ยนกันไปทำอย่างมากวันละกึ่งกอง ฉะนั้นผู้บังคับบัญชาจึงได้จัดการให้ทหารฝึกซ้อมการพิเศษต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่กองทหารในกองทัพสัมพันธมิตรกระทำกันทั่วไป

ในคอนี้ปีใหม่นี้ คือประมาณกลางเดือนเมษายน ที่เมืองนอยส์ได้มีการแสดงต่อหมวยทหารในโรงละคร นายร้อยโท ติรัง (Tiran) เป็นผู้อำนวยการ นายทหารฝรั่งเศสผู้นี้ได้นำร้องขอต่อ นายพันตรี หลวงราม ฤทธิรงค์ ให้จัดหมวยทหารไทยไปแสดงให้เพื่อนสัมพันธมิตรชมตามสมควร และได้เชิญทหารไทยไปดูการต่อยมวยฝรั่งด้วย นายพันตรี หลวงราม ฤทธิรงค์ ได้จัดเลือกทหารไทยไปต่อยมวย ๓ คู่ กระบี่ ๑ คู่

การต่อยมวยครั้งนี้ทหารไทยได้พยายามส่งผู้แข่งขันอย่างงดงาม เพื่อให้ท่านผู้อ่านทราบว่าฝ่ายสัมพันธมิตร์ได้มีความเห็นในการมวยไทยอย่างไร จึงขอนำคำแปลข่าวที่ลงในหนังสือพิมพ์รายวันฝรั่งเศสมาลงไว้ ในตอนนี้

หนังสือพิมพ์เลอะสปอร์ตลอร์แรง (Le Sport Lorrain) ออกในเมืองเม็ตซ์ ฉบับลงวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้กล่าวว่า

"เมื่อวันอาทิตย์และวันจันทร์ที่แล้วมานี้ เราได้ไปดูการต่อยมวยอย่างน่าประหลาดที่เมืองนอยสตัดท์ อัน เดอร์ ฮาร์ดท์

ภายหลังเมื่อได้มีการต่อยมวยอย่างอังกฤษ และมวยป่าอันน่าดูนั้นแล้ว ทหารไทยในบังคับบัญชานายพันตรี หลวงสามฤทธิรงค์ ซึ่งยังทำการยึดถือแดนอยู่ในมณฑลปาลาติหนาตรอบบาวาเรีย ได้ออกสู่สนามการต่อยมวย

ทหารไทยรูปร่างเล็กค่อนไว และมีกำลังแข็งแรงอย่างประหลาด การต่อยมวยนี้ได้เป็นไปอย่างน่าดูและตื่นเต้น ซึ่งหาเปรียบได้ยาก

การต่อยมวยครานี้ หาได้เป็นไปแต่เพียงสนุกและแปลกเท่านั้นไม่ กลับทำให้เกิดความรู้แก่เราเหมือนอีกอย่างหนึ่งด้วย"

บันดาทหารสัมพันธมิตร์ซึ่งได้ไปชมมวยทหารไทยในครั้งนั้นเป็นที่พอใจกันมาก

ในจำพวกนายทหารฝรั่งเศสซึ่งได้ไปดูมวยทหารไทยในวันนั้น มีนายร้อยโท โบเรต์ (Bauret) ผู้หนึ่งได้ไปดูด้วย นายทหารผู้นี้ได้ไปจาก

เมืองเม็ตซ์ และเป็นสมาชิกของคณะกีฬาเดอะสปอร์ตลอร์แรง เมื่อนายร้อยโท โบเรต์ ได้กลับไปเมืองเม็ตซ์แล้วได้ ไปกระทำความตกลงกับนายพล เดอะโมดุย (de Maudhuy) ผู้บัญชาการจังหวัดทหาร ประจำเมืองเม็ตซ์ ขอให้จัดการสแดงกีฬาขึ้นในเมืองนั้น แล้วได้มีหนังสือ เชิญนายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ พร้อมด้วยทหารนักมวยไทยให้ไปสแดงมวยในเมืองเม็ตซ์

นายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ ได้คัดเลือกทหารที่เป็นมวย ๑๔ คนแล้ว นำไปเมืองเม็ตซ์ในวันที่ ๒๗ เมษายน

เมื่อไปถึงแล้ว นายพลเดอะโมดุย และพวกสมาชิกแห่งคณะเดอะสปอร์ตลอร์แรงได้จัดการรับรองเป็นอย่างดี ทั้งได้มีการเลี้ยงรับด้วยอย่างใหญ่โตด้วย

การสแดงมวยที่เมืองเม็ตซ์นี้เป็นงานใหญ่กว่าที่เมืองนอยสตัตต์ เพราะผู้เชิญได้เตรียมการไว้สำหรับสแดงมวยไทยจริง ๆ ได้เรียกชื่อแห่งงานครั้งนี้ว่า “การกีฬา ฟรังค์–สยาม” (Grande Fete Sportive Franco siamoise)

คืนวันที่ ๒๗ เมษายน ทหารไทยได้ต่อยมวยในโรงละครของเมืองเม็ตซ์ ในท่ามกลางแห่งสัมพันธมิตรซึ่งไปประชุมดูอยู่ประมาณ ๒๐๐๐ คน

บันดาพวกสัมพันธมิตรซึ่งได้ไปชมมวยไทยได้รู้สึกพอใจและยินดีทั่วกันในวันรุ่งขึ้นและวันต่อไปนั้น ได้มีข่าวเล่าลือถึงเรื่องมวยเป็นอันมาก ในหนังสือพิมพ์เดอะสปอร์ตลอร์แรง กับหนังสือพิมพ์เดอะเมซแซง(Le Messin)

ได้นำข่าวเรื่องมวยไทยไปลงมากมาย มากกว่าข่าวที่ได้นำมาลงไว้แล้วแต่หนหลังหลายเท่า ฉะนั้นในที่นี้จะของด ไม่นำมากล่าว

เมื่อได้เสร็จการต่อยมวยที่เมืองเม็ดซ์แล้ว ทหารไทยได้โดยสารรถไฟกลับเมืองนอยส์ตัดต์ ในวันที่ ๓๐ เมษายน

(๑) การส่งกำลังในตอนต้นปี พ. ศ. ๒๔๖๒ จนถึงวันยกไปชัตตาทัพ

ในตอนต้นปีพระพุทธศักราช ๒๔๖๒ นับตั้งแต่วันขึ้นปีใหม่จนถึงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม เป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือนครึ่ง กองทหารบกรถยนต์ยังคงตั้งทำการส่งกำลังอยู่ในกองยึดดินแดนตามเมืองและตำบลต่าง ๆ ดังเมื่อต้นปีพระพุทธศักราช ๒๔๖๑

ต่อจากวันที่ ๑๒ พฤษภาคมเป็นต้นไป ส่วนใหญ่ของกองทหารบกรถยนต์ได้ออกเดินทางเคลื่อนที่ไปชัตตาทัพ การส่งกำลังในระหว่างเวลา ๔๕วันนี้ กองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้ส่งรถยนต์ไปทำการ รวมทั้งสิ้น ๑๑๕ ขบวน มีการประจำซึ่งต้องทำงานเข้าจนเย็นก็คือ รถสเบียงอาหารจากสถานีรถไฟในเมืองถันเดาไปส่งยังคลัง กับรถจากสถานีรถไฟในเมืองนอยส์ตัดต์ไปยังคลังต่าง ๆ บางครั้งได้รับคำสั่งให้ไปบรรทุกกระสุนหรือสเบียงระหว่าง แกร์แมร์ส์ไฮม์ (Germersheim) กับย็อคครึม (Yockrym) ระหว่างนอยส์ตัดต์ (Neustadt) กับส์ไปย์แอ้ร์ (Speyer) นอยส์ตัดต์ (Neustadt) กับฮัมบาฆ (Hambach) ระหว่างฟรีเดิลส์ไฮม์ (Friedelsheim) กับวัคเค่นไฮม์ (Wachenheim) ระหว่าง

ฟรีเดลส์ไฮม์ (Friedelsheim) กับลัมแมร์ส์ไฮม์ (Lammersheim) ระหว่าง ไวส์เส้นบุร์ก (Weissenburg) กับนอยส์ตัดท์ และในต้นเดือนเมษายนนี้ได้มีการลำเลียงทหารอิตาเลียนเป็นครั้งแรก ฉะนั้นในที่นี้จะขอนำการส่งกำลังครั้งนี้มากล่าว เพื่อให้ทราบความเป็นไปตามสมควร

"ที่ ๒ คำสั่งสำหรับ ร.ย.ไทย
ว่าด้วยการส่งกำลัง

เมืองนอยส์ตัดท์
๒ เม.ย.๖๒ ๑๔.๓๐ น.

๑) กองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้ไปทำการลำเลียงทหารอิตาเลียน ในวันที่ ๓ เม.ย. ๖๒ เริ่มต้นบรรทุก ๖.๓๐ น. ที่ตำบลต่าง ๆ ในบริเวณเมืองแบร์กซาแบร์น (Bergzabern) ดังมีนามตำบลและจำนวนทหารแจ้งต่อไปนี้

ก) ตำบลคาเพ็ลเล่น (Kapellen) ลำเลียงนายทหารสัญญาบัตร์ ๒, นายสิบพลทหาร ๕๐ (ใช้รถยนต์ ๓ คัน)

ข) ตำบลคลิงเก้นมุนส์แตร์ (Klingenmünster) นายทหารสัญญาบัตร์ ๖, นายสิบพลทหาร ๓๗๕ (ใช้รถยนต์ ๒๔ คัน)

ค) ตำบลไพล์ส์ไวแล่ร์ (Pleisweiler) นายทหารสัญญาบัตร์ ๖, นายสิบพลทหาร ๓๗๕ (ใช้รถยนต์ ๒๓ คัน)

๒) สำหรับปฏิบัติการตามคำสั่งนี้ ให้ ร.ท.ม.จ. นิตยากรเป็นผู้อำนวยการและบังคับบัญชาทั่วไป กับให้

ก) ร.อ. ศุระวาที ผ.บ.ก.ย.๑ รถยนต์ ย.๑ สิบคัน มีนายทหารสัญญาบัตร ๑ นายเป็นผู้บังคับขบวน ออกเดินจากที่พัก ๒ เม.ย. ๖๒ เวลา ๑๒.๔๕ น. เดินทางไปเมืองฉันเดา ไปรวมกับ ย.๓ ต่อนั้นไปให้ฟังบังคับบัญชา ร.ท.ม.จ. นิคยากร ผ.บ.ก.ย.๓

ข) ร.ท.ม.จ. นิคยากร รถยนต์ ย.๓ สี่สิบคัน มีนายทหารสัญญาบัตรเป็นผู้บังคับขบวน ๑ นาย ออกเดินทางจากที่พัก ๒ เม.ย. ๖๒ เวลา ๑๗.๐๐ น. เดินทางไปเมืองฉันเดา

๓) การเดินทางสำหรับวันที่ ๒ เม.ย.

ก) ให้ ผ.บ.ก.ย.๓ รถยนต์ ย.๓ สามคัน มีนายสิบเป็นผู้บังคับขบวน ๑ นายกับสาม ๑ นาย ในเวลาเดินทางต่อจากเมืองฉันเดาไปให้ใช้ทางผ่าน อึมพ์ลิงเก้น—อัปเป้นโฮ้เฟ่น—อิงเก้นไฮม์—นีแด้ร์ฮอร์บาม—ดรูส์ไวแลร์—คาเพ็ลเล่น(Inflingen—Appenhofen—Ingenheim—Nieder—Horback—Drusweiler—Hapellen) ไปพักแรมที่คาเพ็ลเล่น

ข) ให้ ผ.บ.ก.ย.๓ รถยนต์ ย.๓ ยี่สิบสี่คันในบังคับบัญชานายทหารสัญญาบัตร ย.๓ เมื่อเวลาที่ขบวนรถผ่านเมืองฉันเดาไปแล้วให้เดินทางต่อไปดังนี้ อึมพ์ลิงเก้น—อัปเป้นโฮ้เฟ่น—ฮอยเด้ลไฮม์—คลิงเก้นมุนส์แด้ร์

ไปพักแรมที่ตำบลคลิงเก้นมุนส์แด้ร์ มี ร.ต. เยดแลง (นายทหารฝรั่งเศสซึ่งทำการอยู่กับไทย) ได้ดูงานไปจัดที่พักไว้แล้ว

ค) รถยนต์ ย.๓ ซึ่งเหลืออีก ๒๓ คันกับรถยนต์ ย.๑ สิบคันนั้น เมื่อได้ผ่านเมืองฉันเดาไปแล้ว ให้รวมกันในบังคับบัญชาของนายทหาร

สัญญาบัตร์ ย. ๑ เดินทางต่อไปดังนี้ อิมพ์คิงเกน—อิงเก้นไฮม์—นีแด้ร์ฮอร์บาม—ไพลด์ไวแด่ร์ พักแรมที่ตำบลไพลด์ไวแด่ร์ ณะที่ซึ่ง ร.ต. ซาบราง (Sabran) ได้ล่วงน่าไปจัดไว้แล้ว

๔) เวลาไปถึงที่พักแล้ว ให้ผู้บังคับขบวนซึ่งไปอยู่ณะตำบลต่าง ๆ ไปทำการติดต่อกับนายทหารอิตาเลี่ยน และถือถามนัดหมายตำบลซึ่งจะส่งเสบียงทหารอิตาลีสำหรับวันที่ ๓ เม.ย. และกำหนดสั่งการให้รถไปตั้งแถวพร้อมสำหรับส่งเสบียงทหารได้ในเวลา ๖.๓๐ น. ๓ เม.ย.

๕) เมื่อได้ส่งเสบียงทหารพร้อมแล้ว ให้ผู้บังคับขบวนสั่งออกเดิน ใช้ทางเดียวกับขาไป นำทหารมาส่งที่ถนนจากเมืองแบร์กซาแบร์นไปเมืองดันเดา ณะตำบลที่ทางแยกไปยืนด์ไฮม์

๖) ทหารซึ่งจะไปกับขบวนรถยนต์ให้รับกินอาหารเย็นก่อนออกเดิน และให้มีสเบียงประจำกายไปคนละ ๒ มื้อ (รถครัวไม่ต้องนำไป)

พ.ต. หลวงรามฤทธิรงค์

ผ.บ.ก.ญ.ร.ย."

การที่ได้ปฏิบัติ

ตามรายงานกลับจากปฏิบัติน่าที่ราชการปรากฏว่า ผ.บ.ก.ย. ๓ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาณะอำนวยการส่งเสบียงได้จัดรถยนต์ ย. ๓ สิบคันออกเดินจากที่พักตามคำสั่ง ส่วน ผ.บ.ก.ย. ๑ นั้น ได้จัดรถยนต์ ๑๐ คันในบังคับ ร.ท. ยุกตวิสาร ออกเดินจากที่พักตามกำหนดเวลา ไปรวมกันณะต้นทางก่อนถึงเมืองดันเดา ครั้นออกจากเมืองดันเดาแล้ว ผ.บ.ก.ย. ๓ ได้จัดรถยนต์

แบ่งเป็น ๓ ขบวน ตั้งผู้บังคับบัญชาให้คุมขบวนไปยังตำบลต่าง ๆ ตามคำสั่ง และได้ไปพักแรมตามตำบลนั้นโดยเรียบร้อย ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๓ เม.ย. ได้ทำการดำเนินทหารอิตาเลี่ยน ทั้ง ๓ ตำบล มีนายทหารสัญญาบัตร ๒๓ นาย นายสิบพลทหาร ๗๕๕ รวมทั้งสิ้น ๗๖๘ คน การดำเนินทหารนั้นรถยนต์นั้นได้เสร็จเป็นเวลาใกล้ ๆ กัน จึงได้เดินทางมาพบกันที่เมืองอัปเป้นไฮเพ็น ซึ่งเป็นทางรวม แล้วได้เข้ารวมเป็นขบวนใหญ่เดินทางต่อมาในบังคับ ร.ท. ม.จ. นิดยากร เมื่อถึงที่ดำเนินงดก็ได้หยุดขบวนให้ทหารลง เป็นอันเสร็จหน้าที่ ขบวนรถยนต์ ย.๑ และ ย.๓ ได้แยกกันเดินทางกลับที่พัก ถึงที่พักเวลาประมาณ ๑๗ นาฬิกา รวมเวลาซึ่งไปทำการประมาณ ๒๔ ชั่วโมง กิจการได้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อยมาก

ในการที่กองทหารไทยได้ไปดำเนินทหารสัมพันธมิตรชาติอิตาเลี่ยครั้งนี้ ผู้ซึ่งไปได้กลับมาเล่าว่า เวลาที่ไปถึงทหารอิตาเลี่ยได้แสดงการต้อนรับทหารไทยเป็นอย่างดี ได้แสดงความสามัคคีอย่างดีเช่นเดียวกับทหารอเมริกา คือเวลาที่ขบวนรถยนต์ไปถึง พวกเพื่อนทหารได้สนทนากันอย่างฉันเพื่อน ถึงเวลากินอาหาร นายสิบพลทหารอิตาเลี่ยก็ได้รักชวนทหารไทยไปกินด้วย ฝ่ายนายทหารอิตาเลี่ยนั้นก็ได้เชิญนายทหารไทยทั้งสามไปเลี้ยงอาหาร ได้สนุกสนานกันมาก แท้จริงมิได้อยู่ในเกณฑ์ซึ่งทหารอิตาเลี่ยจะต้องเลี้ยง เพราะทหารไทยซึ่งไปราชการกับขบวนรถยนต์ก็ได้รับเบี้ยประจำการไปแล้ว เพราะฉะนั้นการที่ทหารไทยได้ประสบการต้อนรับดีเช่นนี้ ย่อมเป็นพยานแห่งไมตรีจิตรของทหารอิตาเลี่ย ซึ่งมีแก่ทหารไทย

ต่อมาอีก ๑๐ วันเศษ คือวันที่ ๑๔ เมษายน กองทหารบกรถยนต์ไทยได้รับคำสั่งให้ไปทำการลำเลียงกองทหารอิตาเลียอีกครั้งหนึ่งมีจำนวนนายทหารประมาณ ๓๐ นาย, นายสิบพลทหาร ๓๗๐ ให้ลำเลียงจากค่ายต่าง ๆ ในบริเวณเมืองแบร์กซาแบร์นมาส่งขึ้นรถไฟที่ตำบล วินเด้น (Winden) การไปลำเลียงครั้งนี้ได้ใช้รถยนต์ ๓๐ คัน นายร้อยโท หม่อมหลวงดวงสุทัศน์ ณกรุงเทพ ได้เป็นผู้อำนวยการลำเลียง ทหารไทยได้ไปทำการโดยเรียบร้อยและได้รับความต้อนรับจากทหารอิตาเลียเป็นอย่างดีดังครั้งแรก

ในการลำเลียงนอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ กองทหารบกรถยนต์ไทยยังได้รับคำสั่งให้ไปทำการครั้งอื่น ๆ อีกทุก ๆ วัน และได้ปฏิบัติไปโดยเรียบร้อยทุกครั้ง เพราะเป็นการที่กระทำในเมืองนอยส์ตัดท์หรือที่ใกล้เคียงเมืองนอยส์ตัดท์ ไปทำเช้ากลับค่ำก็เดินทางกลับที่พัก ในระหว่างเวลา ๔๕ วัน กองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้จัดรถยนต์ไปทำการส่งกำลังรวม ๑๑๙ ระบวน ได้ส่งรถยนต์ไปทำการ ๑๒๕๕ คัน (ระบวน ๑ มีจำนวนรถต่างกัน) ได้ลำเลียงทหาร ๑๖๕๘ คน ได้บรรทุกสิ่งของซึ่งชั่งน้ำหนักได้ ๑๑ ๒๖๙ ตัน ระยะทางซึ่งระบวนรถยนต์บรรทุกคนหรือของเดินทาง ๒ ๓๒๖ กิโลเมตร์ เวลาที่มิได้บรรทุกของ (คือเดินทางไปยังที่บรรทุกของและเมื่อขนของลงแล้วเดินทางกลับ) คิดเป็นระยะทาง ๒ ๔๑๑ กิโลเมตร์ การส่งกำลังในตอนต้นปีนี้ได้กระทำอยู่จนถึงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ต่อจากวันนั้นมา กองทหารบกรถยนต์ส่วนใหญ่ได้รับคำสั่งให้เคลื่อนที่ไปทำการรัดตาทัพ ดังจะได้กล่าวในตอนต่อไป

อนึ่งมีกิจการบางอย่างซึ่งเกี่ยวกับการปกครอง ซึ่งสมควรจะยกมากล่าวในที่นี้ คือ

๑) นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามได้นำตรวจราชการในกองทหารบกรถยนต์เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน และได้เชิญเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มงกุฎราภรณ์ช้างเผือก ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้แก่ นายร้อยเอก เดชะดอร์แรง ผู้กำกับการกองรถยนต์ ไปมอบให้แก่นายร้อยเอก เดชะดอร์แรง ในวันที่ ๑๖ เมษายน ได้มีพิธีมอบตราทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วหนก่อน ๆ

๒) ในตอนต้นปีแห่งศกนี้ นายทหารสัญญาบัตร์ในกองทหารบกรถยนต์ ได้รับพระราชทานบำเหน็จความชอบเลื่อนยศและขึ้นเงินเดือนดังนี้

กองบังคับการ

นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ เลื่อนขึ้นรับพระราชทานเงินเดือนนายพันตรีขั้น ๒

นายร้อยตรี ชุ่ม จิตรเมตตา ผู้บังคับหมวดพยาบาล เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยโท และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทขั้น ๓

ว่าที่นายร้อยตรี สิบเอก ชะนะภัย ผู้บังคับหมวดรถยนต์ของกองบังคับการ เลื่อนยศขึ้นว่าที่นายร้อยตรี และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยตรีขั้น ๓

กองย่อยที่ ๑

นายร้อยโท ชุ้ย ยุกตะสาร ผู้บังคับหมวด เลื่อนขึ้นรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทขั้น ๒

นายร้อยตรี กระมล โชติกเสถียร ผู้ช่วยผู้บังคับกองย่อย เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยโท และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๓

นายร้อยตรี ต่วน โกมารทัต ผู้บังคับหมวด เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยโท และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๓

นายร้อยตรี จรูญ โชติกเสถียร ผู้บังคับหมวด เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยโท และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๓

นายร้อยตรี เวก สุ่ไชย เลื่อนชั้นรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยตรีชั้น ๑

กองย่อยที่ ๒

นายร้อยโท เรียม เศวตเศรนี ผู้บังคับหมวด เลื่อนชั้นรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๑

นายร้อยโท มุ่ย มังคลานนท์ ผู้บังคับหมวด เลื่อนชั้นรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๒

นายร้อยตรี เชียร บุญยพุกกะณะ ผู้บังคับหมวด เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยโท และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๓

นายร้อยตรี จิต ยุวนวรรณะ ผู้บังคับหมวด เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยโท และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๓

นายดาบ ไต อิทธิวัฒน ผู้บังคับหมู่พยาบาล เลื่อนยศขึ้นเป็นว่าที่นายร้อยตรี และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยตรีชั้น ๓

กองย่อยที่ ๓

นายร้อยโท หม่อมเจ้า นิดยากร ผู้บังคับกองย่อย เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยเอก และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยเอกชั้น ๓

นายร้อยโท หม่อมหลวง ดวง สุทัศน์ ณกรุงเทพ ผู้บังคับหมวด เลื่อนขึ้นรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๑

นายร้อยโท ทุเรียน อินทราภัย ผู้บังคับหมวด เลื่อนขึ้นรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๑

นายร้อยโท หรุ่น พลจันทร์ ผู้บังคับหมวด เลื่อนขึ้นรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๒

นายร้อยตรี เภา เพียรเดิศ ผู้ช่วยผู้บังคับกองย่อย เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยโท และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยโทชั้น ๓

นายดาบ นัด บีณฑแพทย์ ผู้บังคับหมู่พยาบาล เลื่อนยศขึ้นเป็นว่าที่นายร้อยตรี และรับพระราชทานเงินเดือนอัตรานายร้อยตรีชั้น ๓

๓) นายทหารสัญญาบัตร์ ในกองทหารบกรถยนต์ ได้รับเครื่องอิศริยาภรณ์จากรัฐบาลฝรั่งเศส คือ

นายร้อยเอก หม่อมเจ้านิดยากร ได้รับตราครัวก์ซ์เดอะแกร์ร์ เนื่องในความชอบตั้งแต่ครั้งยังกระทำสงครามกันอยู่

นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ได้รับตราเดเกียองด์อนเนอร์ ชั้นที่ ๕

๔) ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ ได้จัดการส่ง นายร้อยโท เภา เพียรเดิศ กับนายร้อยโท ภักดี เกษตรศิลา ไปศึกษาวิชาการรถยนต์ ในเมืองไคแสร์ส์เต้าแตร์น โรงเรียนนี้ได้เปิดรับฉเพาะแต่นายทหารเหล่ารถยนต์เท่านั้น

๕) กองทูตทหารได้มีคำสั่งเรียกนายร้อยโท กระมลโชติกเสถียร กลับไปกรุงปารีส เพื่อส่งไปเข้าโรงเรียน ซังต์เซียร์ (St. Cyr)

๖) ผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามได้มีคำสั่งให้นายร้อยโท เชียร บุญยหุกกะ กลับไปกรุงปารีส เพื่อส่งไปศึกษาการวิชาวิทยุโทรเลข

ตอนที่ ๗

การยกไปตั้งขัดตาทัพและการรุกข้ามลำน้ำไรน์

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๖)

จำเดิมแต่วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๖๑ การสงครามระหว่างสัมพันธมิตร์กับประเทศท่ามกลางแห่งยุโรปได้สงบลง โดยที่ฝ่ายข้างเยอร์มะเนียได้ยอมลงนามในหนังสือสัญญาสงบศึก, ซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตร์ได้ร่างขึ้น นับแต่วันนั้นเป็นต้นมาจนถึงกลางเดือน พฤษภาคม พ. ศ. ๒๔๖๒ เป็นเวลาประมาณครึ่งปีเศษ ยังหาได้ทำสัญญาสันติภาพกันไม่ นับว่ายังอยู่ในสภาพแห่งการสงครามต่อกัน

ในระหว่างนี้ฝ่ายสัมพันธมิตร์ได้ส่งคณะทูตพิเศษสำหรับหารือกันในเรื่องข้อสัญญาสันติภาพ ไปประชุมในกรุงปารีส เมื่อกองทูตพิเศษของพวกสัมพันธมิตร์ได้ตกลงกันแล้ว จึงได้แจ้งความไปยังรัฐบาลแห่งประเทศเยอร์มะเนียเชิญให้ส่งผู้แทนรัฐบาลซึ่งมีอำนาจสิทธิ์ขาดไปประชุมกระทำหนังสือสัญญาสันติภาพกับสัมพันธมิตร์ในกรุงแวร์ซัยส์

การประชุมกันครั้งนี้ต่างฝ่ายก็ต่างจะพยายามปรามปรานอมกัน แต่ผลของการประชุมนั้นอาจเป็นไปได้ ๒ ประการ กล่าวคือ ๑) ฝ่ายประเทศเยอร์มะเนียยอมรับทำสัญญาตามข้อความซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตร์ต้องการ หรือ ๒) ไม่ยอมลงนามทำสัญญา ถ้าม้ฝ่ายประเทศเยอร์มะเนียกระทำดังข้อต้นก็เป็นอันว่าการสงครามได้สิ้นสุดเพียงวันลงนามในหนังสือสัญญากันนั้น แต่ถ้าฝ่ายประเทศเยอร์มะเนียไม่ยอม ทำสัญญาสันติภาพ ก็แปลว่า หมดหนทางที่จะพูดจาตกลงกันได้อีกต่อไป การสงบก็จำเป็นต้องล่วงเลยไปและการสงครามจะได้เข้ามาแทนที่ เพราะฉะนั้นเมื่อใกล้วันกำหนดซึ่งจะให้ฝ่ายเข้าศึกตอบว่าจะยอมทำสัญญาหรือไม่นั้น ก็เป็นธรรมดาที่ฝ่ายสัมพันธมิตร์จะต้องเตรียมการสำหรับป้องกันทางเสียไว้ก่อน เพราะฉะนั้นจอมทัพสัมพันธมิตร์จึงได้สั่งให้บันดากองทัพรองสัมพันธมิตร์เตรียมพร้อมสำหรับการรบ ในกลางเดือนพฤษภาคมให้เคลื่อนที่เข้าไปจนใกล้เขตร์ที่สุดซึ่งเป็นกลาง เผื่อว่าถ้าเมื่อถึงกำหนดเวลาฝ่ายประเทศเยอร์มะเนีย ไม่ยอมรับทำสัญญา ฝ่ายสัมพันธมิตร์จะได้เริ่มรุกล่วงเข้าไปในประเทศเยอร์มะเนียและทำการสงครามต่อไป

สำหรับกองทหารยนกรถยนต์ไทยนั้น มีคำสั่งให้ผู้บังคับกองทหารยนกรถยนต์วางแผนการเตรียมพร้อม (อย่างแผนการกรีธาทัพ) ไว้ตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนแล้ว ว่าถ้าฝ่ายประเทศเยอร์มะเนียไม่ยอมทำสัญญา จะให้กำเลี่ยงกองทหารรุกต่อไปโดยใช้รถยนต์ที่เดินได้สดวกที่สุดและพลขับรถยนต์ที่ดีที่สุด ส่วนรถยนต์ที่เดินมิใคร่จะสดวกนั้นให้คงอยู่ณะที่พักและให้ทหารมีหน้าที่รักษาความสงบของพลเมืองชาติศัตรู

รถยนต์ซึ่งกองทหารไทยจะต้องเตรียมไว้นั้นเป็นจำนวน ๑๒๐ คัน ฉะนั้น ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์จึงได้สั่งให้ผู้บังคับกองย่อยที่ ๑ กับผู้บังคับกองย่อยที่ ๓ เตรียมการสำหรับที่จะกระทำการเคลื่อนที่ ส่วนผู้บังคับกองย่อยที่ ๒ นั้นจะได้มอบหน้าที่ให้เป็นผู้แทนผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์อยู่ณที่พักในเมืองนอยส์ตัดต์

ข้อความซึ่งได้สั่งเตรียมไว้มีดังต่อไปนี้

ก) กำลังของกองรถยนต์กองย่อยหนึ่งมีดังนี้

รถยนต์บันทุก	๖๐ คัน
รถยนต์ซี (สำหรับนายทหาร)	๑ คัน
รถจักรยานยนต์	๓ คัน
รถครัว	๑ คัน
ผู้บังคับกองย่อย	๑ นาย
ผู้บังคับหมวด	๒ นาย
ล่าม	๒ นาย
นายสิบ	๑๐ นาย
พลขับรถยนต์และพลขับรถยนต์ผู้ช่วย	๑๒๐ นาย

นอกจากนี้มีพลจักรยานยนต์ พลขับรถยนต์ นายทหาร และสุขุมกรรม รวม ๖ คน

ข) อาเบียงประจำกายให้เตรียมไว้สำหรับคนละ ๓ วัน

ค) น้ำมันเบ็นซีนนั้น เจ้าหน้าที่คลังน้ำมันฝรั่งเศสจะเตรียมไว้ให้มากที่สุด

ฆ) ผู้บังคับกองย่อยจะต้องบรรจุทหารในตำแหน่งต่าง ๆ ไว้เสมอ ถ้ามีคำสั่งออกเดินเมื่อใดต้องออกเดินได้ ไม่ช้ากว่า ๒ ชั่วโมง

ในเวลากลางเดือน พฤษภาคมนั้น กรมกองทหารฝรั่งเศสได้เคลื่อนที่จากที่พัก เดินมุ่งไปหาลำน้ำไรน์ ส่วนกองทหารยกรถยนต์ไทยนั้น วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ได้รับคำสั่งให้ส่งกองซึ่งได้สั่งให้เตรียมตัวไว้นั้น ออกเดินทางในวันที่ ๑๗ เวลาเช้า เพื่อเลื่อนเข้าไปตั้งอยู่ในบริเวณเมือง ฟรังเค่นธาล (Frankenthal)

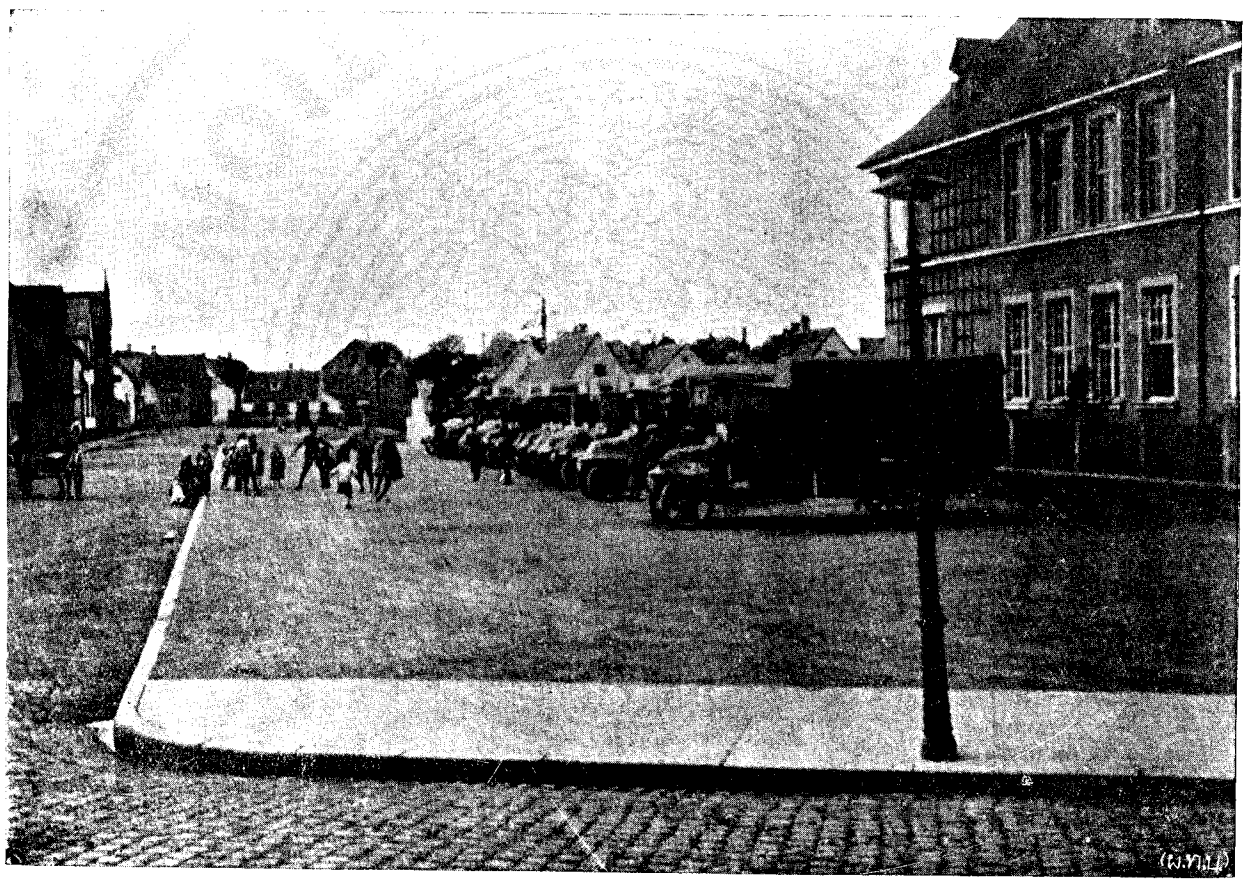
วันที่ ๑๗ เวลา ๖ นาฬิกา ๓๐ นาที นายร้อยเอก ศรี ศุระวาที ผู้บังคับกองย่อยที่ ๓ ได้นำกองย่อยของตน (มีจำนวนดังกล่าวแล้วในหมายอักษร ก) กับนายร้อยเอก หม่อมเจ้า นิคยากร ได้นำกองย่อยไปรวมกันณะที่ถนนสามแยก ซึ่งมาจากเมืองดันเดา นอยส์ตัดท์ ลัดเค่น ทิศใต้เมืองนอยส์ตัดท์

ครั้นระบวนรถได้รวมพร้อมกันแล้ว ได้เริ่มออกเดินทางผ่านนอยส์ตัดท์—มุสส์บาฆ—ไดเด็ซไฮม์—วัคเค่นไฮม์—ฟอร์สท์—บาดดุ๊รคไฮม์—อ็อกเกร์ส์ไฮม์—ฟรังเค่นธาล (Neustadt—Mussbach—Deidesheim—Wachenheim—Forst—Bad=Dürkheim—Oggersheim—Frankenthal) หนทางจากเมืองนอยส์ตัดท์ถึงเมืองฟรังเค่นธาลประมาณ ๓๐ กิโลเม็ตร์ แต่การเดินทางของระบวนรถยนต์มิใคร่สดวก เพราะเหตุที่ตามทางมีกรมกองทหารราบพร้อมด้วยสัมภาระเดินอยู่มาก ฉะนั้นจึงต้องคอยหลีกทางเสมอ ๆ ทั้งถนนก็แคบ เวลา ๑๓ นาฬิกา ๓๐ นาที ต้นระบวนรถยนต์กองย่อยที่ ๓ ได้ไปถึงตำบล อ็อกเกร์ส์ไฮม์

กองทหารบกรถยนต์ ได้รับคำสั่งให้ตั้งกองบังคับการณะที่ตำบลนั้น อยู่ในระหว่างเมืองฟรังเค่นธาลกับเมืองดุ้ยค์เกิร์ชเฟ่น กองย่อยที่ ๑ ให้พักขบวนรถอยู่ท้ายเมืองฟรังเค่นธาล จอดรถอยู่บนถนนอ็อกแกร์ส์ไฮม์ ฟรังเค่นธาล รถคันขบวนให้จอดเสมอเรื่อนสุดท้ายของเมืองฟรังเค่นธาล กองย่อยที่ ๓ นั้นให้พักอยู่ในหมู่บ้านสตูแด้ร์นไฮม์ (Studernheim) ในเวลาพักนั้นให้เตรียมพร้อมสำหรับให้ทำการส่งกำลังได้ทุกเมื่อ ฉะนั้นนายสิบพลทหารจึงให้พักในรถยนต์ เว้นแต่นายทหารสัญญาบัตร์ ให้หาห้องพักตามบ้านราษฎรได้ ในการพักเช่นนี้สำหรับนายสิบพลทหารในเวลากลางคืนย่อมหนาวมากเป็นธรรมดา ในเวลากลางวันนั้นประมาณ ๑๘ องศา ซ. ในเวลากลางคืนประมาณ ๖ องศา ซ. เหนือศูนย์

ตั้งแต่ส่วนใหญ่ของกองรถยนต์ได้ไปตั้งอยู่ณะตำบลนั้น มิได้มีคำสั่งให้ทำการสิ่งใด ผู้บังคับบัญชาจึงมีกำหนดให้มีการสั่งสอนทหารการฝึกหัดอย่างทหารราบ กับการเล่นกีฬา ในตอนปลายเดือนจึงได้จัดการถามและขออนุญาตให้ทหารเข้าพักอาไศรยในหมู่บ้านราษฎร

ครั้นวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ได้สั่งให้กองย่อยที่ ๒ จัดรถยนต์ ๒๐ คัน มีนายร้อยโทจิ๊ด ยุวนวรรธนะ เป็นผู้บังคับหมวดเคลื่อนที่ตามไปตั้งอยู่ที่ตำบลอ็อกแกร์ส์ไฮม์ หมวดนี้จัดเป็นหมวดรถยนต์ของกองบังคับการ ขึ้นตรงต่อผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ สำหรับเป็นกองอาไหล่ ในคราวเดียวกันนี้ได้เรียกนายร้อยโทเภา เพียรเดิศ กับนายร้อยโทภักดี เกษตรสิริ ซึ่งไปศึกษา

(ผ.ท.บ.)

ขบวนรถยนต์ไทยจอดที่ตำบลโอ๊กเกร์สไฮม์เวลาไปขัดตาทัพ.

การรถยนต์ ณ โรงเรียนการรถยนต์สำหรับนายทหารที่เมืองไคแล้วรีบเร่งกลับมา และให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้บังคับกองย่อยตามเดิม

ครั้นวันที่ ๑๐ มิถุนายน ได้มีคำสั่งให้ผู้บังคับกองย่อยที่ ๒ ซึ่งยังคงอยู่ที่เมืองนอยส์ดัดต์นั้น จัดรถยนต์ส่งไปอีก ๑ หมวดมีจำนวนรถยนต์ ๑๐ คัน ในบังคับบัญชานายร้อยโท มุ่ย มังกลานนท์ หมวดรถยนต์นี้ได้ส่งไปตั้งอยู่ที่เมือง วอร์มส์ (Worms) สำหรับเป็นหมวดรถยนต์รับใช้ของกองบังคับการกรมรถยนต์ที่ ๗ ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองนั้น

การที่กองทหารบกรถยนต์ไทยต้องมาตั้งอยู่ตามทางเช่นเป็นเวลานานก็เพราะกองทูตพิเศษสำหรับทำสัญญาสันติภาพของข้างฝ่ายข้าศึก และฝ่ายสัมพันธมิตร์ยังหารือกันอยู่ยังไม่เป็นการตกลงกันได้ ทั้งฝ่ายกองทูตพิเศษของประเทศเยอรมะเนียก็ขอเลื่อนกำหนดเวลาให้เนิ่นนานออกไปอีก บันดากรมกองทหารของสัมพันธมิตร์ต่างต้องมาตั้งขัดตาทัพอยู่ตามทางทั้งสิ้น ส่วนของกองทหารบกรถยนต์ไทย ซึ่งได้รับคำสั่งให้ไปทำการในกองขัดตาทัพนี้ มีจำนวนรถยนต์ ๑๕๐ คัน ทหารประมาณ ๕๐๐ คน

ต่อมาที่ประชุมทำสัญญาสันติภาพ ได้กำหนดวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ เวลา ๑๗ นาฬิกา เป็นเวลาที่สุดซึ่งฝ่ายประเทศเยอรมะเนียจะยอมรับทำสัญญาสันติภาพ ถ้าฝ่ายประเทศเยอรมะเนียนิ่งเฉยเสียหรือไม่ยอมรับและได้พ้นกำหนดนั้นไปเสียแล้ว กองทัพสัมพันธมิตร์จะรุกเข้าไปในดินแดนแห่งประเทศเยอรมะเนียต่อไป

ครั้นวันที่ ๑๗ มิถุยายน ก่อนจะถึงกำหนด ๗ วัน จอมทัพสัมพันธมิตร์ ได้มีคำสั่งให้กองทัพทั้งหลายรุกข้ามลำน้ำไรน์ ไปตั้งประชิดกับเยอรมันที่เป็นกลาง และเตรียมพร้อมสำหรับการรบ

การรุกข้ามลำน้ำไรน์

สำหรับการที่กองทัพสัมพันธมิตร์จะทำการรุกข้ามลำน้ำไรน์ครั้งนี้ กองทหารยานยนต์ไทยได้รับคำสั่งให้ดำเนินกรมทหารพรานที่ ๑ ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองฟรังเก่นธาล และสัมภาระของกรมบัญชาการกองพลในเมืองดุ๊ดเวิกส์ฮาเฟ่น

ในคืนวันที่ ๑๗ มิถุยายน ได้ส่งรถยนต์ ๒๐ คันไปยังเมืองดุ๊ดเวิกส์ฮาเฟ่น เพื่อขนสัมภาระบรรทุกรถยนต์ และเช้าวันที่ ๑๘ ขบวนนี้ได้เดินทางมาสมทบกับกองใหญ่ภายในเวลา ๗ นาฬิกา

วันที่ ๑๘ มิถุนายน เวลา ๗ นาฬิกา ๔๕ นาที กองย่อยที่ ๑ ได้ดำเนินทหารกองพันที่ ๑ แห่งกรมทหาร 1er. Regiment Chasseurs Malgache ที่ตำบลฟรังเก่นธาลมีจำนวน

นายทหารสัญญาบัตร	๗ คน
นายสิบพลทหาร	๒๗ คน
รวม	๒๔๗ คน

การดำเนินทหารได้สิ้นสุดเรียบร้อยเวลา ๗ นาฬิกา

ในเวลาเดียวกันนั้นกองย่อยที่ ๓ ได้ดำเนินทหารกองพันที่ ๒ แห่งกรมทหารกรมเดียวกัน ที่ตำบล ดุ๊ดเวิกส์ไฮม์ จำนวนรถยนต์มีจำนวน

นายทหารสัญญาบัตร ๒๐ คน

นายสิบพลทหาร ๖๓๐ คน

รวม ๖๕๐ คน

รวมทั้ง ๒ กองย่อยได้ดำเนียงทหาร ๑๒๖๗ คน

เมื่อได้ดำเนียงทหารขึ้นรถพร้อมแล้ว ได้เริ่มเดินทางแยกกันเป็น ๒ ระบวน คือ

ระบวนรถยนต์กองย่อยที่ ๑ ในบังคับนายร้อยเอก ศรี ศุขะวาท ได้เริ่มออกเดินเวลา ๗ นาฬิกา ๒๕ นาที เดินทางผ่านเมืองและตำบลดังนี้ วอร์มส์—โฮ้ชไฮม์—เว็สต์โฮ้เฟ่น—เฮ็สส์ล็อช—ไวโนล์ไฮม์—มื่อมเม่นไฮม์—ไมน์ซ์ (Worms—Hochheim—Westhofen—Hessloch—Weinolsheim—Mommenheim—Mainz) ข้ามลำน้ำไรน์ โดยสะพานที่ตำบลคัสเตล (Kastel) แล้วเดินทางต่อไปยังเด็ลเก่นไฮม์ (Delkenheim) เพื่อดำเนียงทหารลง กองย่อยที่ ๑ ได้ไปถึงตำบลดำเนียงทหารลงนี้ในวันที่ ๑๙ มิถุนายน เวลา ๗ นาฬิกา ๒๕ นาที

กองย่อยที่ ๒ ได้ออกเดินทางเวลา ๗ นาฬิกา ๔๕ นาที แห่งวันที่ ๑๗ มิถุนายน เดินทางเดียวกับกองย่อยที่ ๑ จนไปข้ามลำน้ำไรน์ที่ตำบลคัสเตล (Kastel) แล้วเดินทางไปส่งทหารลงจากรถยนต์ที่ตำบลโฮ้ชไฮม์ (Hochheim) ทิศตวันออกเมืองไมนซ์ (ไม่ไกลโฮ้ชไฮม์ทิศเหนือเมืองวอร์มส์) กองย่อยที่ ๒ ได้ไปถึงตำบลนี้ในวันที่ ๑๙ มิถุนายน เวลา ๑๐ นาฬิกา

การเดินทางครั้งนี้ คิดเป็นระยะทางประมาณ ๘๐ ก.ม. รถยนต์ควรจะใช้เวลาเดินประมาณ ๕—๖ ชั่วโมงเท่านั้น (ขากลับเดินได้ตามเวลานี้)

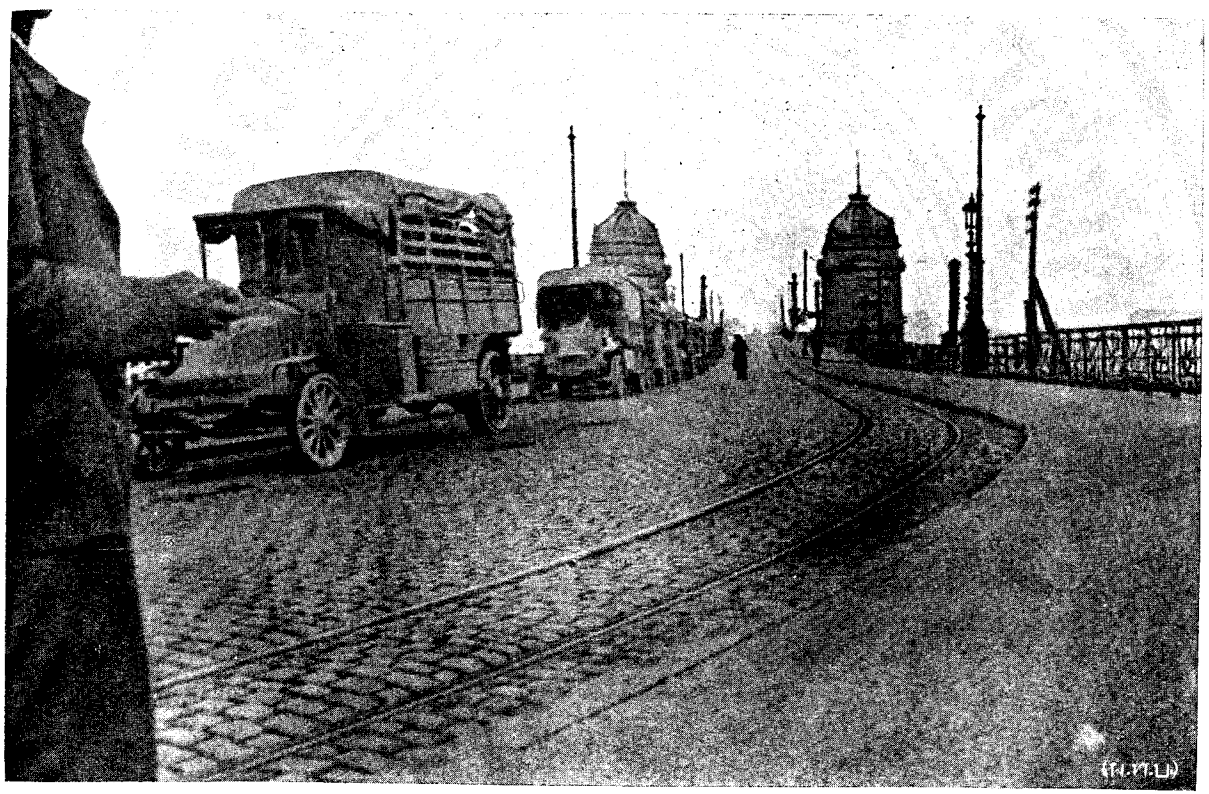
แต่โดยเหตุที่ในวันนั้นกรมกองทหารเหล่าต่าง ๆ ของฝรั่งเศสได้เคลื่อนที่รุกไปทุกกอง กับยังมีกองใหญ่รถยนต์ฝรั่งเศส (พลขับรถยนต์เป็นทหารฝรั่งเศสก็มี เป็นทหารชาติญวนก็มี) ๒ กองใหญ่เดินทางอยู่ข้างน่า ในจำนวนรถยนต์ของ ๒ กองนี้มีรถยนต์เสียอยู่ตามทางบ้าง มีรถยนต์ตกทาง หยุดขวางทางอย่างเกลื่อนกลาด ทำให้ทางไม่ว่าง กองรถยนต์ไทยจึงเดินทางมิได้สดวก ขับไปได้ตอนหนึ่งแล้วต้องหยุด เช่นนี้ตลอดทาง

ระบวนรถยนต์ควรจะไปถึงที่หมายในตอนบ่ายวันที่ ๑๘ แต่ก็ไปไม่ได้ ต้องใช้เวลาเดินทางถึงวันที่ ๑๙ ระบวนรถยนต์ของกองย่อยที่ ๑ ต้องใช้เวลาประมาณ ๒๔ ชั่วโมง ระบวนรถยนต์กองย่อยที่ ๓ ใช้เวลาประมาณ ๒๖ชั่วโมง จึงได้ถึงที่หมาย

ตั้งแต่นายตลอดจนพลทหารมิได้นอนหลับเลย การกินอาหารก็กินไปบนรถยนต์ ทหารได้รับความลำบากกรำแดดเหน็ดเหนื่อยมาก แต่การเหนื่อยสำหรับทำการรุกเช่นนี้ไม่ทำให้ขวัญทหารเสีย ทหารคงฮึกเหิมตามเคย

ในวันที่ ๑๗—๑๙ นี้มีระบวนรถยนต์เดินทางหลายกองใหญ่ ผู้บัญชาการรถยนต์ได้ชมเชยว่าระบวนรถยนต์ไทยได้เดินทางอย่างเรียบร้อย มีระยะต่อระหว่างรถดงาม ไม่มีรถยนต์ตกทางหรือหลงทางเลย

เมื่อได้ดำเนินทหารลงจากรถยนต์แล้ว ผู้บังคับการกรมทหาร (Chasseurs Malgache) และผู้บังคับกองพันได้แสดงความชอบใจและพอใจในการที่กองทหารได้ดำเนินทหารฝรั่งเศสมาส่ง โดยทหารฝรั่งเศสมิได้รับความ

(ผ.ท.บ.)

กองทหารบกรถยนต์ไทยลำเลียงกองระวังน่าทหารฝรั่งเศษข้ามแม่น้ำไรน์ที่เมืองไมน์ส.

ดำบาก ครั้นแล้ว นายพล ชมิดต์ (Général Schmidt) ผู้บัญชาการกองพลใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บังคับทหารฝรั่งเศสได้มาแสดงความยินดีและชอบใจทั้งชมเชยความสามารถในการขับรถยนต์ของทหารไทยเป็นอันมาก

วันที่ ๑๙ มิถุนายนนั้น ควรนับว่าเป็นวันที่รถถังสำคัญสำหรับกองทหารบกรถยนต์ได้วันหนึ่ง เพราะเป็นวันที่กองทหารได้เคลื่อนที่ออกจากพระนครไปสู่ยุทธภูมิ ครั้นถึงวันที่ ๑๙ มิถุนายนรุ่งขึ้นอีกปี ๑ คือ พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ กองทหารบกรถยนต์ได้ทำการดำเนียงกองทหารฝรั่งเศสข้ามลำน้ำไรน์

ตอนที่ ๘
วันลงนามในหนังสือสัญญาสันติภาพ
และการเดินทางข้ามลำน้ำไรน์กลับเมืองนอยสตัดต์

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๖)

เมื่อกองทหารบกรถยนต์ได้ดำเนียงกองทหารฝรั่งเศสข้ามลำน้ำไรน์ไปส่งตามคำบดซึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ ๗ นั้น ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้นำกองใหญ่ไปตั้งพักอยู่ณะตำบลดังนี้

กองบังคับการและกองย่อยที่ ๑ ให้ตั้งอยู่ที่ตำบลไซด์ไฮม์

กองย่อยที่ ๓ ให้ไปตั้งอยู่ที่ตำบลโฮ้ฟไฮม์

สองตำบลนี้ตั้งอยู่ห่างกันประมาณ ๓ ก.ม. และตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกห่างจากเมืองฟรังค์ฟูรต ประมาณ ๒๕ ก.ม. บันดาทหารให้นอนบนรถและให้เตรียมพร้อมสำหรับออกเดินได้ทุกเมื่อ

วันที่ ๒๓ เป็นวันซึ่งฝ่ายประเทศเยอรมะเนียจะต้องตอบสัมพันธมิตร์สำหรับการทัพแม่ทัพจำเป็นต้องคิดกะเหตุการณ์ซึ่งจะนำผลร้ายมาให้แก่ฝ่ายตนถ่วงน่าไว้ เพราะฉะนั้นครั้งนี้ ฝ่ายสัมพันธมิตร์ได้กำหนดน่าที่สำหรับกรมกองทหารจะต้องปฏิบัติไว้ทั่วทุกกรมกอง

ในครั้งนี้ถ้าแม้การสงครามยังมิได้สงบลง นักเรียนฝ่ายทหารจักได้ศึกษาการรุกอย่างใหม่ที่สุดซึ่งยังมิได้เคยกระทำกันเลย ถ่าวคือการรุกเข้าหาข้าศึกอย่างรวดเร็วที่สุด

ตามคำสั่งว่าด้วยการเดินทัพของฝรั่งเศสซึ่งจะให้กองทหารปฏิบัตินั้นแสดงความมุ่งหมายไว้ว่า ถ้าข้าศึกมิยอมลงนามในหนังสือสัญญา ฝ่ายฝรั่งเศสมีความประสงค์จะเคลื่อนที่เข้าไปในใจกลางแห่งประเทศเยอรมะเนียโดยเร็ว

ตามตำรายุทธวิธีซึ่งเคยมีอยู่นั้น การลาดตระเวนซึ่งกระทำในกองระวังน่าย่อมเป็นน่าที่ของทหารม้า แต่สำหรับการรุกในเหตุการณ์ซึ่งฝ่ายประเทศเยอรมะเนียไม่ยอมรับทำสัญญาสันติภาพในครั้งนั้น ผู้นำทัพมิได้มอบน่าที่การลาดตระเวนให้แก่ทหารม้า มอบให้เป็นน่าที่ของกองบิน กองบินซึ่งมีน่าที่ในการลาดตระเวนนั้น กำหนดมิให้บินสูงจากพื้นดินกว่า ๒๐๐ เม็ตร์ (นอกจากนี้ยังมีกองบินซึ่งจะต้องทำการรักษาเครื่องบินลาดตระเวนบินอยู่ชั้นสูงเหนือขึ้นไปอีก) แปลว่าแทนที่จะใช้กองทหารม้าให้ออกทำการถ่วงน่านั้น ได้เปลี่ยนเป็นกองบินทำการแทน

ส่วนกองระวังน่า ซึ่งย่อมมีทหารได้หลายเหล่าหลายชนิด ถ้าพูดถึงทหารเหล่าเดินเท้าก็มีชนิดทหารราบเป็นต้น ซึ่งแต่ไหนแต่ไรมาทหารเหล่านี้ต้องเดินดินด้วยเท้า มาในสมัยที่จะทำการรุกในครั้งนี้ ได้มีคำสั่งให้ทหารราบในกองระวังน่านี้ขึ้นรถยนต์ ทั้งนี้ตลอดจนปืนกลและทหารช่าง ที่พ้นดินนั้นไม่มีทหารเดินเท้านำน่าเลย มีแต่ทหารซึ่งกองรถยนต์นำเดียงไป ส่วนการลาดตระเวนและตรวจทางตามพื้นดินนั้น ใช้นายทหารในกองรถยนต์รีรถยนต์ (รถสำหรับรีรับ) ให้ดำเนินไป มีพลทหารขี่รถจักรยานยนต์ตามไปสำหรับทำการติดต่อและเดินข่าวเท่านั้น

วันที่ ๒๒ มิถุนายน ได้มีคำสั่งให้ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ไปประชุมฟังคำสั่งณะที่ทำการกรมบัญชาการกองพลใหญ่ที่ตำบล โฮ้ฆไฮม์ นายพลดรี ชมิดต์ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการกองพลได้เรียกประชุมผู้บังคับบัญชากรมกองทหารตั้งแต่ขึ้นผู้บังคับการกรมขึ้นไป (ส่วนกองทหารบกรถยนต์ไทยนั้น เป็นกองซึ่งได้รับคำสั่งให้ไปขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการกองพลใหญ่) เมื่อนายทหารได้ไปพร้อมกันในเวลา ๑๑ นาฬิกาแล้ว นายพลดรี ชมิดต์ ได้ชี้แจงอธิบายวิธีซึ่งจะเคลื่อนที่รุกเข้าไปในประเทศเยอรมะเนีย ตามที่ได้พรรณามาแล้วและได้ออกคำสั่งว่าด้วยการเดินทัพ

กองพลของนายพลดรี ชมิดต์ ได้รับคำสั่งให้เป็นกองระวังน่า จะต้องทำการระวังรักษาและนำกองใหญ่น่าออกจากตำบล โฮ้ฆไฮม์ ไปทางทิศตะวัน

ออกเฉียงหนือ ให้เดินทางผ่านเมืองโฮ้ชส์ต์ (Höchst) ฟรังค์ฟูร์ต Frankfurt am Main (ที่ตำน้ำไมน์) ฮาเนา (Hanau) รุคลิงเกน (Rüchlingen) เกลนเฮ้าเส้น (Gelnhausen) มุ่งไปเมืองชไวน์ฟูร์ต (Schweinfurt) แล้วได้ออกคำสั่งว่าด้วยการเดินทัพสำหรับวันที่ ๒๑ ส่วนน่าที่ซึ่งกองทหารบกรถยนต์ไทยจะต้องปฏิบัตินั้น คือ ให้เตรียมการแบ่งรถยนต์เป็นขบวน ๆ ให้พอดีสำหรับกำเลียงกองต่าง ๆ ส่วนย่อยของกองระวังน่า มีกองน่าย่อยและกองน่าใหญ่เป็นต้น และให้น่าขบวนรถไปตั้งยังที่ซึ่งจะกำเลียงทหารขึ้นรถให้พร้อมก่อนเวลา ๑๗ นาฬิกาในวันที่ ๒๒ นั้น

เมื่อผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์กลับถึงที่ทำการแล้ว ได้จัดการสั่งให้รถยนต์ไปตั้งณะที่ต่าง ๆ ตามคำสั่ง คือ

๑) ขบวนที่ ๑ มีรถยนต์ ๓๙ คันตั้งอยู่นอกตำบล ไซด์ลไฮม์ ท้ายขบวนจดไซด์ลไฮม์ ต้นขบวนหันน่าไปทางเมือง โฮ้ชส์ต์ ขบวนนี้มีนายร้อยโท ตุ้ย ยุกตวิสารเป็นผู้บังคับ

๒) ขบวนที่ ๒ มีรถยนต์ ๒๐ คันตั้งอยู่ระหว่างโฮ้ชไฮม์กับไซด์ลไฮม์ ต้นขบวนอยู่ที่ทางสามแยก ๗ ก.ม. ทิศตวันตกแห่งตำบลไซด์ลไฮม์ ขบวนนี้อยู่ในบังคับของนายร้อยตรี เวก ตู่ไชย

๓) ขบวนที่ ๓ มีรถยนต์ ๖ คัน ตั้งต่อท้ายขบวนที่ ๒ มีระยะต่อ ๕๐๐ เมตร์ มีนายสิบเป็นผู้บังคับหมู่ ๑ นาย

๔) ขบวนที่ ๔ มีรถยนต์ ๖๐ คัน ตั้งอยู่ที่ถนนแยกระหว่างไซด์ลไฮม์กับโฮ้ชไฮม์ มีนายร้อยโทหม่อมหลวงดวง สุทัศน์ณกรุงเทพ เป็นผู้บังคับขบวน

๕) ขบวนที่ ๕ มีรถยนต์ ๒๑ คัน ตั้งต่อท้ายขบวนที่ ๔ อยู่ในบังคับ นายร้อยตรี เรียว จารุปานกุ

การที่แบ่งขบวนรถยนต์มีจำนวนต่าง ๆ กันเช่นนี้ เพื่อให้เหมาะกับการดำเนินทหารฝรั่งเศสตามหมวดกองแห่งการบังคับบัญชา

เมื่อกองรถยนต์ไทยได้ไปตั้งประจำที่แล้ว ผู้บังคับกองพันและผู้บังคับกองร้อยฝรั่งเศสได้มาตรวจที่จอดรถ มาทำความรู้จักกับนายทหารไทย ทั้งได้มาดูรถ เพื่อกลับไปแบ่งทหารไว้ให้พร้อม ส่วนทหารไทยนั้นคงเตรียมพร้อมและนอนอยู่กับรถ

วันที่ ๒๓ มิถุนายน เวลา ๑๙ นาฬิกา เป็นหมดเขตร์เวลาซึ่งสัมพันธมิตร์จะยอมพูดตกลงกับฝ่ายเยอรมะเนีย ถ้ามิฝ่ายเยอรมะเนีย ไม่ยอมปรองดองทำหนังสือสัญญาสันติภาพ ฝ่ายสัมพันธมิตร์จะจับอาวุธทำการอีกต่อไป

ตำบลซึ่งกองทหารฝรั่งเศสยกไปตั้งรับคราวพักผ่อนนั้นยังอยู่ห่างจากแนวเขตร์เป็นกลางประมาณ ๒๕ ก.ม. เพราะฉะนั้นก่อนถึงกำหนดเวลากองทัพสัมพันธมิตร์จึงได้เริ่มเคลื่อนที่ออกเดิน เพื่อไปให้ถึงเขตร์ที่เป็นกลาง

เวลา ๑๖ นาฬิกา ๔๕ นาที ได้รับคำสั่งให้ดำเนินทหารกองระวังน่ารถยนต์ เมื่อดำเนินเสร็จเมื่อใดให้ออกเดินทางทันที

รถขบวนที่ ๑ และที่ ๒ นั้น ให้ดำเนินทหารหนึ่งกองพันแห่งกรมทหารราบที่ ๗๒, ๖๓๐ คน มีกองปืนกลและสัมภาระหนักประมาณ ๔๐ คัน

บรรทุกไปด้วยส่วนขบวนนี้รวมอยู่ในบังคับบัญชาของนายร้อยเอก ศรี ศุขะวาที ซึ่งเป็นขบวนกองน้ำย่อย

ขบวนที่ ๓ ถึงที่ ๕ นั้น ได้กำเนิดทหาร ๑๕๐๐ คนเป็นทหารจากกรมทหารราบที่ ๑๗๐ กับบรรทุกสัมภาระไปด้วย ๑๕ คัน ทั้ง ๓ ขบวนนี้รวมขึ้นอยู่ในความบังคับบัญชาของนายร้อยเอก หม่อมเจ้า นิตยากร ซึ่งเป็นขบวนกองน้ำใหญ่

การกำเนิดทหารนี้นรถได้แล้วเสร็จภายในกรึ่งชั่วโมง เวลา ๑๗ นาฬิกา ๑๕ นาที รถยนต์ทุกขบวนได้ออกเดินทาง

ก่อนเวลานี้นายร้อยโท ภักดี เกษตรศิลป์ ได้รับคำสั่งให้ทำหน้าที่เป็นนายทหารนำทาง ได้ออกเดินล่วงหน้าไปแล้ว

ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้สั่งรถยนต์นำหน้าขบวนรถไปในระยะประมาณ ๕๐๐–๖๐๐ เมตร์ ถัดมาถึงขบวนในบังคับนายร้อยเอก ศรี ศุขะวาที แล้วถึงขบวนในบังคับนายร้อยเอก หม่อมเจ้า นิตยากร ซึ่งได้รับคำสั่งให้ รักษาระยะต่อห่างจากขบวนหน้า (ขบวน ร. อ. ศุขะวาที) ๑ กิโลเมตร์

การเดินทางนั้นได้ผ่านตำบลฮัตเตอร์ไฮม์–ซินด์ลิงเกน–โฮ้ชสต์–ชอสเส่นไฮม์ (Hattersheim - Sindlingen - Höchst)

พอเวลา ๑๙ นาฬิกาตรง ต้นขบวนรถยนต์กองทหารไทยซึ่งกำเนิดกองระวังน่าทหารฝรั่งเศสได้ไปถึงป้ายเขตร์ซึ่งบอกว่าเป็นกลาง ถ้าแม้ยังไม่มีข่าวว่าฝ่ายประเทศเยอรมะเนียได้ตกลงรับทำสัญญาสันติภาพ กองรถยนต์

ก็จะเดินทางรุกต่อไป แต่พอไปถึงแนวเขตร์นั้นพอดีเจ้าน่าที่รักษาทางคมนาคมทหารได้แจ้งว่า ฝ่ายประเทศเยร์มะเนียได้ยอมลงนามในหนังสือสัญญาสันติภาพแล้ว และได้รับคำสั่งให้ขบวนรถหยุด

ในเวลานั้นนายพลตรี ชมิดต์ได้ไปถึงที่ว่าการเมือง โฮช์สต์ และได้เรียกผู้บังคับบัญชาการกรมกองทหารซึ่งขึ้นตรงต่อท่านไปประชุม และประกาศให้ทราบว่าฝ่ายประเทศเยร์มะเนียได้ยอมทำสัญญาสันติภาพ ฉะนั้นการสงครามได้เป็นอันยุติแล้ว และได้สั่งให้กองทหารรถยนต์นำกองทหารฝรั่งเศสกลับไปส่งยังที่ซึ่งได้ลำเลียงทหารขึ้นรถ

การเดินทางรุกไปในวันนี้ ได้ผ่านเข้าไปในตำบลและเมืองซึ่งกรมกองทหารขนาดใหญ่ของฝ่ายดัมพันธมิตร์ยังมิได้เคยด่วงเข้าไปเลย ได้เคยส่งแต่ทหารขนาด ๑ กองร้อยผลัดเปลี่ยนกันเข้าไปตงอยู่ เพื่อเป็นกองรักษาการเท่านั้น เพราะฉะนั้นเมื่อกองทหารขนาดใหญ่เช่นนี้เดินทางเข้าไปย่อมกระทำให้พลเมืองชาวประเทศเยร์มะเนียตกใจไปทั่วกัน เพราะนอกจากกองรถยนต์ไทยที่ทำการรุกเข้าไปแล้ว ยังมีกรมกองทหารบีนใหญ่ซึ่งเทียมลากด้วยรถยนต์ตามเข้าไปอีกเป็นอันมาก แต่พอได้ทราบข่าวว่าการสงครามได้ถึงที่สุดแล้ว ทั้งฝ่ายทหารดัมพันธมิตร์และฝ่ายชนซึ่งเคยเป็นชนชาติศัตรูต่อกันมาได้ปีติยินดีกันมาก ถ้าจะพูดข้างฝ่ายดัมพันธมิตร์แล้ว ไม่มีผู้ใดเลยที่จะไม่ยินดี แต่ข้างฝ่ายประเทศเยร์มะเนียนั้นยังอาจแบ่งได้เป็น ๒ พวก คือ พวกหนึ่งสำแดงความยินดีเพราะจะได้พ้นจากความยากยาก ส่วนอีกพวกหนึ่งนั้นเศร้าเสียใจถึงกับร้องไห้ เพราะ

ประเทศเยอรมะเนียเป็นอันว่ายอมแพ้อย่างราบคาบ ทั้งได้ยอมให้ปรับปรุงทุกประการ

ในขณะที่กองทหารยกรถยนต์เดินทางกลับนั้น ทหารได้ห่วงกันตลอดทาง เวลา ๒๑ นาฬิกา ได้นำกองทหารฝรั่งเศสไปส่งลงรถณะตำบลซึ่งได้ตำเลียงรับรถ

ในกลางวันที่ลงนามทำสัญญาสันติภาพนี้ นันดาทหารสัมพันธมิตร์ได้รับแจกชามปาญจากรัฐบาลฝรั่งเศส สำหรับนายสิบพลทหาร ๔ คนต่อ ๑ ขวด สำหรับนายทหารสัญญาบัตร์ ๒ คนต่อ ๑ ขวด เพราะฉะนั้นทหารได้แสดงความรื่นเริงกันทุกคน กรมกองทหารได้มีการจุดพลุและมีการแห่โคมไฟตามถนน กองแตรวงเดินนำน่า เวลาที่คนดีพักบรรเลงนั้นทหารได้ร้องเพลงเป็นการรื่นเริงเช่นกับวันสงบศึก

ในสัปดาหะแรกแห่งการลงนามในหนังสือสัญญาสันติภาพนี้ ชาวเยอรมะเนียส่วนที่ไม่พอใจในข้อสัญญานั้น ได้ชุมนุมกันเป็นพักพวกและแสดงความเห็นต่าง ๆ นา ๆ เพราะฉะนั้นกรมกองทหารซึ่งยกไปทำการรักษาทัพนั้นจึงได้รับคำสั่งให้ตั้งประจำที่คุมเชิงอยู่อีกต่อไป

ในที่สุดเมื่อเห็นว่าเหตุการณ์ทางฝ่ายประเทศเยอรมะเนียได้สงบลง ทหารควรกลับได้แล้ว จึงได้มีคำสั่งให้กลับโดยทางผ่าน เมืองไมน์ซ์ — ไว้ส์เส้นา — เลาเบ้นไฮม์ — โบเด้นไฮม์ — อือปเป้นไฮม์ — กุนแด้ร์สบุ้ม — ไรน์ฮูร์กไฮม์ — วอร์มส์ — ฟรังเก่นธาล — ไปยังเมืองลุ้ด์วิกส์ฮาเฟ่น

(Mainz — Weissenau — Laubenheim — Bodenheim — Oppenheim —

Guntersblum — Rheindürkheim — Worms — Frankenthal — Ludwigshafen) ซึ่งเป็นคนละทางต่างกับเที่ยวไป กองรถยนต์ได้กลับถึงดุ๊ดวิกส์ฮาเฟ่น เวลาประมาณ ๑๑ นาฬิกา

ในเวลาบ่ายแห่งวันที่ ๒๙ กองทหารบกรถยนต์ได้รับคำสั่งให้ทำการดำเนียง กรมทหารราบ ข้าม ดำน้ำไรน์ กลับไปส่งยัง เมือง ดุ๊ดวิกส์ฮาเฟ่นในวันที่ ๓๐ มิถุนายนเวลา ๕นาฬิกา เพราะฉะนั้นในคืนวันที่ ๒๙ เวลา ๑๙ นาฬิกา กองทหารบกรถยนต์จึงได้ออกเดินทางจากตำบล ไซด์ส์ไฮม์ และโย้ฟ์ไฮม์ไปตั้งขบวนอยู่ที่ถนนจากเด็นเค่นไฮม์ไปโย้ฟ์ไฮม์ ซึ่งเป็นตำบลที่กระดำเนียงทหารฝรั่งเศส์ขึ้นรถ ขบวนรถได้ไปถึงตำบลนี้เวลา ๒๑ นาฬิกา ๓๐ นาที ทหารคงนอนในรถของตน

วันที่ ๓๐ มิถุนายน เวลา ๕ นาฬิกาได้เริ่มดำเนียงทหารขึ้นรถยนต์ คือ รถยนต์กองย่องที่ ๑ ดำเนียงทหารพราน "มัดกาส์" กองพันที่ ๓ มีจำนวนนายทหาร ๑๓ นาย นายสิบพลทหาร ๖๔๐ รวมเป็น ๖๕๓ คน รถยนต์กองย่อยที่๓ ดำเนียงทหารกองพันที่๒ แห่งกรมทหารพราน"มัดกาส์" มีจำนวนนายทหาร ๑๕ นาย นายสิบพลทหาร ๖๗๐ รวม ๖๘๕ คน รวมทั้ง ๒ กองย่อยได้ดำเนียงทหาร ๑๓๒๓ คน กับสัมภาระของกองนั้น ๆ ด้วย

เวลา ๕ นาฬิกา ๓๐ นาทีขบวนรถยนต์ได้เคลื่อนที่เดินทางผ่านตำบลต่าง ๆ เมื่อได้ดำเนียงทหารลงและพักรับประทานอาหารกลางวันแล้ว ก็ได้เดิน

ทางกลับไปนอนที่ตำบลโย้ซ์ไฮม์อีก เพื่อดำเนินทหารอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งที่สุดในวันรุ่งขึ้น

วันที่ ๑ กรกฎาคม เวลา ๕ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้เริ่มดำเนินทหารพรานเซเนกาเลส์ (Sénégalais) ขึ้นรถยนต์ คือ รถยนต์กองย่อยที่ ๑ ดำเนินกองพันที่ ๑ มีจำนวนนายทหาร ๑๔, นายสิบพลทหาร ๖๔๐, กองย่อยที่ ๓ ดำเนินกองพันที่ ๓ มีจำนวนนายทหาร ๑๗, นายสิบพลทหาร ๗๔๐, รวมทั้งสิ้นเป็นทหาร ๑๔๑๑ คน

เวลา ๕ นาฬิกา ๕๐ นาที ขบวนรถได้เริ่มออกเดินถึงที่ดำเนินทหารลงที่เมือง ฟรังเก่นธาล เวลา ๑๑ นาฬิกา

เมื่อได้พักผ่อนและรับประทานอาหารกลางวันแล้ว กองย่อยต่าง ๆ ได้แยกกันเดินทางไปยังที่พักประจำในมณฑลปาลาทิหนาท คือกองย่อยที่ ๑ กลับไปเมืองนอยส์ตัดต์ กองย่อยที่ ๒ กลับไปโย้ซ์ไปย์เอร์ กองย่อยที่ ๓ กลับไปพักที่ไกน์ส์ไฮม์ตามเดิม

รวมเวลาซึ่งกองทหารบกรถยนต์ไทยไปทำการในกองขัดตาทัพและต้องอยู่ตามทางในครั้งนี้เป็นเวลา ๔๕ วัน ได้ดำเนินกำลังทหาร ๒๐๓๓ คน ระยะทางจากเมืองนอยส์ตัดต์จนถึงเวตร์เป็นกลางซึ่งกองรถยนต์ไทยได้ไปถึงอย่างไกลที่สุดนั้นประมาณ ระหว่าง ๑๓๕ กับ ๑๔๐ กิโลเม็ตร์

ในเวลาที่ไปทำการในกองขัดตาทัพครั้งนี้ กองรถยนต์ไทยได้ไปรวมขึ้นอยู่กับกรมรถยนต์ฝรั่งเศสที่ ๗ เมื่อกองทหารบกรถยนต์กลับเมือง

นอยส์ตัดต่อแล้ว ผู้บังคับการกรมรถยนต์ที่ ๗ ได้ มีหนังสือถึงผู้บังคับกองรถยนต์ไทย ดังจะได้นำคำแปลมาลงต่อไปนี้

"ที่ ๓๗๒๖ ที่ทำการกรมรถยนต์ที่ ๗

วันที่ ๓ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๖๓

นายพันตรี โมลิยาร์ด (Moliard) ผู้บังคับการกรมรถยนต์ที่ ๗ แจ้งความแก่นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ไทย

ด้วยกองทหารบกรถยนต์ไทยต้องแยกจากกรมรถยนต์ที่ ๗ เพราะเสร็จหน้าที่ราชการแล้วนั้น นายพันตรี โมลิยาร์ด ซึ่งเป็นผู้บังคับการกรมรถยนต์ที่ ๗ ขอแสดงความยินดีต่อท่านนายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ โดยที่กิจการต่าง ๆ ซึ่งกองรถยนต์ไทยได้ปฏิบัติไปแล้วตลอดเวลานับตั้งแต่วันที่ ๑๗ พฤษภาคมถึงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๖๒ นั้น เป็นที่พอใจมาก

ขอได้รับความชอบใจและความชมเชยสำหรับนายทหาร, นายสิบ, พลทหารในกองทหารบกรถยนต์ไทยทุกคน เพราะได้แสดงให้เห็นปรากฏว่ามีความชำนาญในหน้าที่ ประกอบด้วยความอดทนและความสมารถด้วย ทั้งความเรียบร้อยในการแต่งกายและท่าทางเป็นทหารแท้ของท่านทั้งหลายนั้น ข้าพเจ้าจะลืมเสียไม่ได้เลย บันดาเพื่อนทหารฝรั่งเศสจะได้สังวรณ์ที่รักอันประเสริฐนี้ไว้ตลอดเวลาต่อไป.

(ลงนาม) นายพันตรี โมลิยาร์ด

ผู้บังคับการกรมรถยนต์ที่ ๗"

จดหมายฉบับนี้ย่อมเป็นเครื่องหมายแห่งผลของกิจการซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ปฏิบัติไปโดยเรียบร้อยในระหว่างเวลาซึ่งยกไปทำการกับกองรัดาทัพ

เมื่อกองทหารบกรถยนต์ได้กลับถึงเมืองนอยส์ตัดท์แล้ว นับว่าเป็นเสร็จน่าที่ในการที่จะช่วยสัมพันธมิตร์ ได้มีคำสั่งให้เตรียมตัวสำหรับเดินทางรถไฟกลับยังกรุงปารีส์ แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงการกลับ เห็นสมควรจะนำบาญชีของการส่งกำลังอย่างหนึ่ง กับข่าวของทหารในกองรถยนต์ซึ่งได้มาเสียชีวิตในดินแดนราชสัตรูอีกอย่างหนึ่งมากล่าวไว้ในตอนนี้ก่อน

ระยะทางซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้นำของไปรษณีย์แล่นไปในประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมันเนีย คิดตามเส้นทางซึ่งย้ายที่ตั้งประมาณ๖๐๐ กิโลเมตร์ คือจาก วิลล์มัวแย็นน์ถึง คูร์คิโซลส์ ๑๒๐ ก.ม. จากคูร์คิโซลส์ถึงโอเซวิลล์ ๖๐ ก.ม. จากโอเซวิลล์ถึงเมืองนอยส์ตัดท์ ๒๖๕ ก.ม. จากเมืองนอยส์ตัดท์ได้รุกข้ามลำน้ำไรน์ ไปเป็นระยะทาง ๑๔๐ กิโลเมตร์

การลำเลียงกำลังนั้น รวมยอดตามตำบลต่าง ๆ ได้ดังนี้

(ผ.ท.บ.)

อนุสาวรีย์ผังศพทหารไทยที่เมืองลันเดา.

บาญชีส่งทางการส่งกำลัง

การส่งกำลังครั้ง	จำนวนรถซึ่งส่งไปทำการ	จำนวนทหารซึ่งลำเลียงจน	น้ำหนักของซึ่งไดบรรทุกตัน	ระบวนรถยนต์เดินทาง	
				เวลาบรรทุก ก. ม.	ไม่ได้บรรทุก ก. ม.
ครั้งแรก	๙๐	—	๑๙๒	๘๐	๓๐
ครูซิโซดี	๑๓๕๐	๓๖๐๐	๓๐๒๙	๑๐๔๙	๑๓๗๒
โอเวอร์ดี นอยส์ตัดต์	๕๔๓	๑๑๒๙	๑๗๘๗	๕๓๕๖	๖๖๙๐
พ.ศ. ๒๔๖๑ นอยส์ตัดต์	๒๕๗๒	—	๑๕๕๑๔	๓๗๔๔	๘๘๕๓
พ.ศ. ๒๔๖๒	๑๒๕๕	๑๖๕๘	๑๑๒๖๙	๒๓๒๖	๖๔๑๑
รัดดาทัพ	๖๐๐	๖๐๓๓	—	๔๕๐	๑๔๐
รวมทั้งสิ้น	๖๗๑๑	๑๒๔๒๐	๓๑๗๙๑	๑๓๐๐๕	๒๓๔๙๖

ในระหว่างที่กองทหารบกรถยนต์ได้ไปตั้งทำการอยู่ในดินแดนแห่งราชสัตรูนั้น ได้มีนายสิบพลทหารซึ่งได้เสียชีวิตในราชการสนามดังมีรายนามตามลำดับวันที่ถึงแก่กรรมต่อไปนี้ คือ

๑. นายสิบเอก บุ้ย ขวัญยืน ถึงแก่กรรม ๒๒ ม.ค. ๖๑
๒. จ่านายสิบ เจริญ พิรอด ,, ๒๖ ม.ค. ๖๑
๓. พลทหาร ศุข พ่วงเพิ่มพันธ์ ,, ๒๙ ม.ค. ๖๑

๔. พลทหาร นาค พุฒมีผล ถึงแก่กรรม ๖ ก.ค. ๒๐

๕. พลทหาร ศิลา นยมภูเรียว ,, ๒ มิ.ค. ๒๐

๖. จ่านายสิบ น. ล. อุ่น อิศรเสนา ณกรุงเทพ ,, ๔ มิ.ค. ๒๐

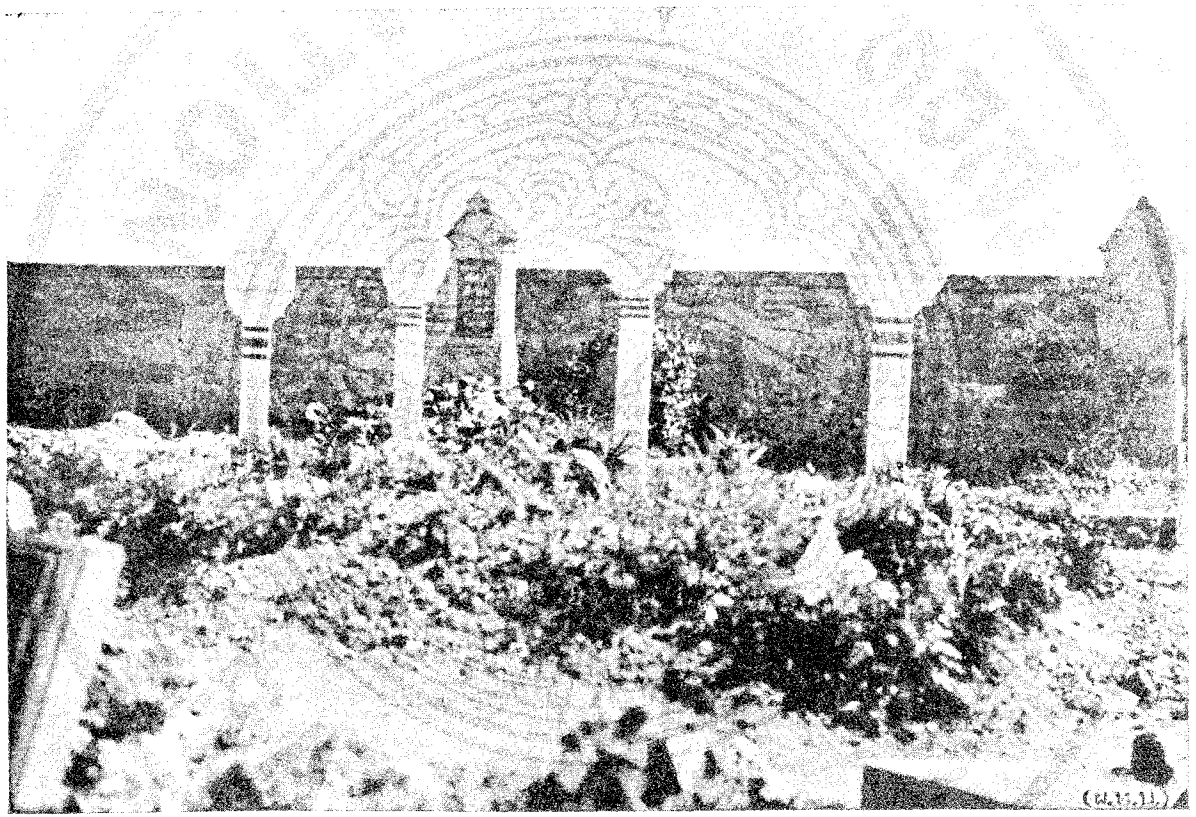
๗. พลทหาร ผ่อง อมาตยกุล ,, ๒๙ เม.ย. ๒๒

๘. พลทหาร เปลื้อง นุ่มปรีชา ,, ๑๓ มิ.ย. ๒๒

นายสิบพลทหารเหล่านี้ได้ถึงแก่กรรมโดยอุบัติเหตุในเวลาที่ไปทำการตามน่าที่บ้าง บางนายถึงแก่กรรมโดยเจ็บไข้บ้าง ในขั้นต้นนั้นเวลาที่ทหารผู้ใดถึงแก่กรรมผู้บังคับบัญชาได้จัดการนำศพไปฝังไว้ที่สุสานในเมืองฉันเดาหรือที่ตำบลมุดดีบาซ แล้วแต่ตำบลที่ถึงแก่กรรมนั้นจะใกล้กับที่ใด การนำศพไปฝังนั้น ได้มีพิธีอ่านคำระมาศพและจัดทหารไปเป็นหมู่เกียรติยศฝ่ายทหารฝรั่งเศสก็ได้จัดหมู่เกียรติยศมาคำนับศพเหมือนกัน

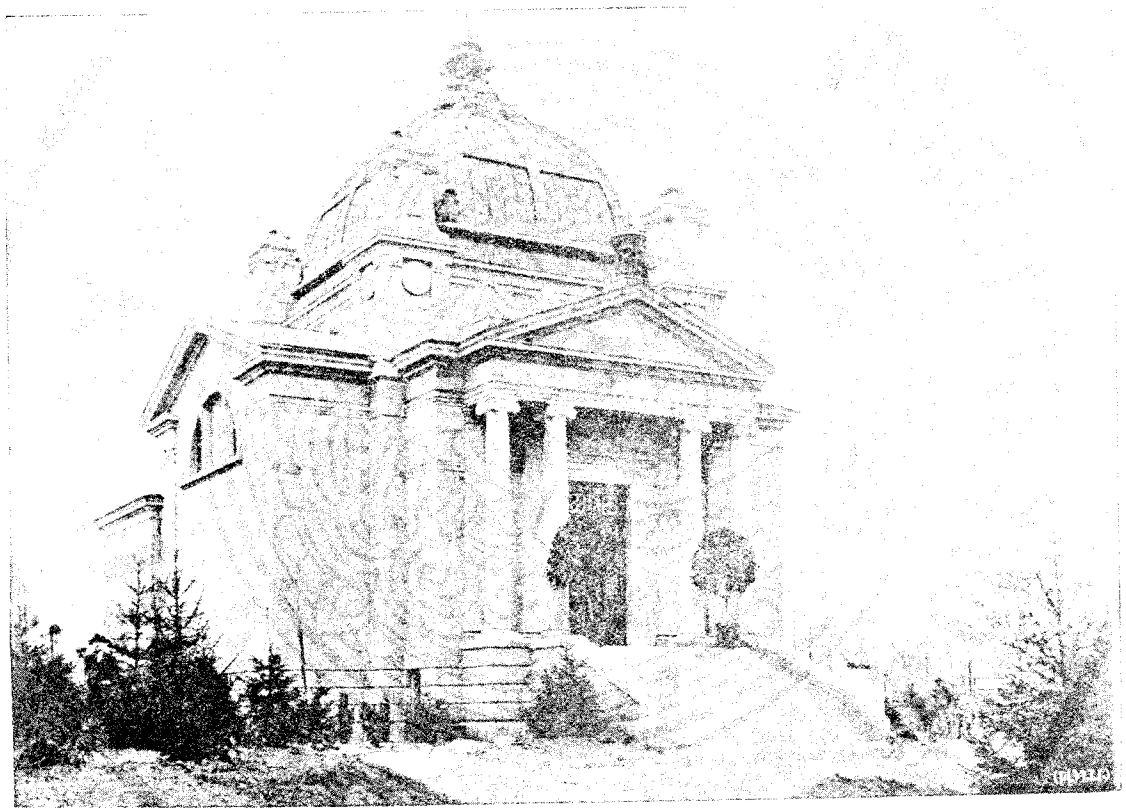
ครั้นกองทหารบกรถยนต์ได้เตรียมน่าที่ในการทำการส่งกำลังแล้ว ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้ขออนุญาตขุดศพนายสิบพลทหารไทย ทั้งสิ้น นำขึ้นรถยนต์ไปยังที่เผาศพในเมืองไมน์ส์ ในวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เมื่อได้เผาศพแล้วได้เก็บอัฐินำกลับมาพร้อมกับกองทหาร

ก่อนน่าที่กองทหารบกรถยนต์ไทยจะออกเดินทางจากเมืองมอยส์ดัดกลับประเทศฝรั่งเศสนั้น นายพันตรี เดอะแมร์ยังได้มีคำสั่งชมเชยกองทหารไทย ดังจะได้นำคำแปลมาลงต่อไปนี้

(ผ.ท.บ.)

อนุสาวรีย์ผู้ศพทหารไทยที่เมืองมูสบัก.

(ผ.ท.บ.)

ที่เผาศพซึ่งได้นำบรรดาทหารไทยผู้เสียชีวิตในแดนเยอร์มะเนียไปเผา.

"ที่ ๒๑๑๖ กรมบัญการกองทัพฟ่ายย็อดธ์ (กองยึดดินแดน)
พนมกบัญชาการรถยนต์

วันที่ ๘ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

คำสั่ง

ด้วยเจ้าน่าที่ในกองรถยนต์ที่ ๒๕ (กองรถยนต์ไทย) จะได้ไปจากกองทัพฟ่ายย็อดธ์ (กองทัพยึดดินแดน) ฉะนั้นให้บัดาเจ้าน่าที่ทหารฝรั่งเศสซึ่งประจำอยู่ในกองรถยนต์ไทยซึ่งจะต้องแยกจากกันไปนั้น กลับคืนมาประจำอยู่ในกรมรถยนต์ของกองทัพฟ่ายย็อดธ์ต่อไป

ก่อนที่ทหารในกองทหารบกรถยนต์ไทยจะต้องจากกันไปนี้ ผู้อำนวยการรถยนต์ฝรั่งเศสในกองทัพยึดดินแดน ขอแสดงความเสียดาย และความอาลัยต่อนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ กับบัดาทหาร, นายสิบ, พลรับรถยนต์ในกองทหารบกรถยนต์ไทยทั่วทุกคน

เครื่องแต่งกายทหารอันมีค่า, ความหมั่นเพียรต่อการงาน, ความไหวพริบอย่างเฉลียวฉลาด, ความสามารถรอบคอบ, ความกลมเกลียวแห่งความสามัคคีรักสต่อกัน บัดาสิ่งเหล่านี้ย่อมกระทำให้เหล่าทหารรถยนต์ฝรั่งเศสมีน้ำใจรู้สึกระลึกถึงกองทหารรถยนต์ไทยอยู่เป็นนิจ

ผู้อำนวยการรถยนต์ในกองทัพยึดดินแดนขออำนวยพรแก่ทหารไทยซึ่งเป็นสหายที่รัก ขอให้เดินทางกลับไปบ้านเกิดเมืองมารดรโดยสวัสดิภาพ เมื่อถึงบ้านเมืองของตนแล้ว ขอจงมีความสุขสวัสดิ์เจริญต่อไปเทอญ

(ลงนาม) เดอะลมร์ด

ผู้อำนวยการรถยนต์ฝรั่งเศสในกองทัพยึดดินแดน

ตอนที่ ๙
การกลับยังประเทศฝรั่งเศสและการพักที่ซังต์แอร์แมง
การเดินทางกลับประเทศฝรั่งเศส

เช้าวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ขบวนรถไฟพิเศษสำหรับบรรทุกกองทหารบกรถยนต์ไทยได้จอดคอยอยู่ที่สถานีเมืองนอยส์ตัดต์ เวลา ๖ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้จัดการบรรทุกสัมภาระของทหารขึ้นรถไฟ ตั้งแต่เวลา ๗ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้เริ่มลำเลียงทหารซึ่งมาจากโฮ้มส์ไปย์แอ้ร์ จากไกน์ส์ไฮม์และทหารที่อยู่ในเมืองนอยส์ตัดต์ขึ้นรถไฟพร้อมด้วยของใช้เฉลิมพล และอัฐิทหารซึ่งสิ้นชีวิตในดินแดนแห่งประเทศเยอรมะเนีย ในเวลานี้ที่สถานีรถไฟเต็มไปด้วยเพื่อนทหารฝรั่งเศสสัมพันธมิตรอีกทั้งพลเมืองชายหญิงชาติเยอรมันซึ่งได้มาคอยส่งทหารไทย

เวลา ๗ นาฬิกา ๓๐ นาที ขบวนรถไฟได้เคลื่อนที่เดินออกจากเมืองซึ่งได้ไปตั้งอยู่ ๗ เดือนหย่อน ๑ สัปดาห์ บันดาผู้ที่มาส่งได้อำนวยพรโห่ร้องให้แก่ทหารไทย ฝ่ายทหารไทยต่างก็ยินดีที่จะกลับสู่ประเทศฝรั่งเศส เพราะเป็นครั้งแรกแห่งการบ่ายหน้ากลับสู่พระนคร

ในการเดินทางครั้งนี้ นายร้อยเอกเพิ่ม อุณหสูต ผู้บังคับกองย่อยที่ ๒ ได้รับคำสั่งให้เป็นผู้อำนวยการเดินทาง นายร้อยโท ภักดี เกษตรศิลี เป็นนายเวรเดินทางกับมีนายร้อยโท บูตัง (Butin) และนายร้อยตรี โอเดอะแบร์ต์ นายทหารฝรั่งเศสกลับมาส่งด้วย ส่วนนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์กับผู้บังคับ

กองย่อยอีก ๒ นายและนายทหาร ๓ นายนั้นกลับโดยรถไฟก่อน เพราะจะรีบเดินทางไปยังซังค์แซร์แมงก่อน เพื่อจัดการเตรียมที่พัก

รถไฟลำเลียงกองทหารนั้นได้เดินทางไปถึงสถานีเมืองซาลองเวลา ๗ นาฬิกา วันที่ ๑๑ แล้วต้องจอดคอยให้ทางว่าง ในระหว่างนี้ทหารได้รับการเลี้ยงดูจากเจ้าน่าที่ประจำสถานี จนถึงเวลา ๑๓ นาฬิกา ๓๐ นาทีรถจึงได้ออกเดินต่อไป เวลา ๑๔ นาฬิกา ๓๐ นาทีระบวนรถไฟได้ถึงสถานี บัวซีเลอะเซ็กและได้จอดพักรอให้ทางว่างอยู่ที่สถานีนี้อีก เวลา ๒๒ นาฬิกา ๓๐ นาทีจึงได้เดินทางต่อไป ถึงสถานีอาจองเตยเวลา ๒๔ นาฬิกา และได้จอดค้างอยู่ที่นี่อีก

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม เวลา ๖ นาฬิกาได้ออกเดินต่อไป เวลา ๗ นาฬิกาตรงกองทหารไทยได้มาถึง ซังค์แซร์แมง

บันดาทหารได้เดินทางไปยังค่ายที่พัก ส่วนสัมภาระทั้งปวงนั้น เจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้บรรทุกรถนำไปส่งยังที่พัก

การพักที่ค่ายซังค์แซร์แมง ออง เดย์

ค่ายในเมือง ซังค์แซร์แมงนี้ได้สร้างขึ้นในเวลาสงคราม สำหรับใช้เป็นค่ายที่คุมขังชาวเยอรมันนายทหารสัญญาบัตรและประทวน แต่เวลาที่กองทหารไทยไปถึงนี้ไม่มีชาวเยอรมันศึกอยู่แล้ว

ค่ายนี้ตั้งอยู่ห่างจากสถานีรถไฟประมาณ ๒ กิโลเมตร มีบริเวณกว้างขวางพอประมาณ รอบบริเวณกั้นรั้วด้วยลวดหนาม ในบริเวณค่ายมีโรงพักทหาร ซึ่งปลูกด้วยไม้เรียงเป็นหลัง ๆ โรงหนึ่งๆ ทหารได้ประมาณ

๒๔ คน ในโรงมีเตียงไม้กระดาน (มีม้าตั้งหัวท้ายและใช้ไม้กระดาน ๓ แผ่นพาด) ส่วนเครื่องรองนอนนั้นใช้ผ้าขนสัตว์ซึ่งจ่ายประจำตัวทหารบ้าง มีที่นอนยัดฟางปูให้นอนบ้าง

ในการบรรจุทหารในที่พักนั้น ได้จัดให้อยู่หมวดละ ๒ หลัง นายสิบคงอยู่รวมกับพลทหารในหมวดของตน กับได้จัดโรงหลัง ๑ เป็นที่พักของทหารหมวดรักษาการ ที่พักหมวดรักษาการนั้นใช้เป็นคลังสำหรับเก็บของด้วย

สำหรับเป็นที่ตั้งหมวดพยาบาลนั้นใช้ โรงใหญ่หลังหนึ่งซึ่งมีฝาปูด้วยไม้กระดานกว้างขวางและสะอาดดี มีเตียงเหล็กสำหรับทหารเจ็บไข้นอน มีห้องเก็บยาและห้องสำหรับนายสิบพยาบาลนอนอยู่ด้วย ที่นี่นับว่าเหมาะสำหรับใช้เป็นที่พยาบาล ในเวลาสงครามก็เคยใช้เป็นที่พยาบาลของเยอรมันเชลยศึก พวกเชลยศึกเยอรมันเป็นผู้ปลูกขึ้น

นอกจากโรงที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีโรงอีก ๒ หลังซึ่งก็เป็นห้อง ๆ โรง ๒ หลังนี้ใช้เป็นห้องอยู่สำหรับนายทหารสัญญาบัตรและพวกล่าม ส่วนนายทหารซึ่งไม่มีห้องอยู่ในค่ายนั้น ได้ไปพักอยู่ตามบ้านของชาวฝรั่งเศสในเมืองนอกค่าย

อาหารการกินของนายสิบพลทหารนั้น ทหารไทยเป็นผู้ประกอบขึ้นเอง มีโรงประกอบอาหารอยู่ ๒ หลัง ในการจ่ายอาหารนั้นมีรถยนต์สำหรับไปเบิกสัมเสียงแห้งจากคลังสัมเสียงในเมืองนั้น ส่วนของสดและผักนั้นทหารไทยได้ไปจ่ายตลาดเอง โดยใช้รถยนต์เป็นพาหนะ

สำหรับนายทหารสัญญาบัตรนั้นได้จัดตั้งโมส์รีน โดยใช้ โรงอิฐโรงหนึ่งต่างหาก มีทหารไทยเป็นผู้ประกอบอาหารและเดินโต๊ะ

ในบริเวณที่พักมีที่สำหรับซักผ้า มีท่อน้ำและอ่างเซเม็นต์สำหรับทหารถังหน้า และมีน้ำสำหรับบริโภค มีที่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะตั้งอยู่รอบโรงพัก ๖ แห่ง สะอาดเรียบร้อย มีคนงานฝรั่งเศสคอยดูแลทำความสะอาด

ในที่พักเดียวกันนั้นนอกจากทหารในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งมาถึงในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ยังมีนักทหารในกองบินทหารบกส่วนหนึ่งมิได้กลับพระนคร และได้รับคำสั่งให้มาเข้าสมทบนั้นพักอยู่ด้วย

ทหารไทยซึ่งพักอยู่ในเมืองชังต์แจร์แมงนี้ อยู่ในความบังคับบัญชาของนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ทั้งสิ้น

การให้บำเหน็จความชอบ

โดยที่กิจการซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ปฏิบัติไปนั้นเป็นอย่างเรียบร้อย รัฐบาลฝรั่งเศสได้ ให้ตราสำหรับเป็นเกียรติยศแก่องไชยเฉลิมพลและนายทหารดังกล่าวมาแล้ว ส่วนนายสิบพลทหารนั้นก็ได้เลื่อนยศและได้เลื่อนชั้นเงินๆ ตามคราวที่สมควรและตามความดีความชอบซึ่งควรจะได้รับบำเหน็จ

ในระหว่างนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ส่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์ออกไปพระราชทานแก่นายทหารหลายนาย, แต่โดยเหตุที่ยังไม่มีโอกาศนายทหารเหล่านั้นจึงยังไม่ได้รับพระราชทาน

ในคราวที่กองทหารปกรถยนต์ได้กลับจากยุทธบริเวณแล้วนี้ อรรคราชทูตฝ่ายประจำกรุงปารีสมีความประสงค์จะเยี่ยมเยียนทหาร พอเหมาะประจวบกับเวลาที่ทหารก็จะต้องเตรียมซ้อมสวนสนาม ซึ่งได้กำหนดไว้ว่าจะทำในวันที่ ๑๓ กรกฎาคมเวลา ๙ นาฬิกา มหาอำมาตย์เอก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร อรรคราชทูต จึงได้ถือโอกาสเชิญเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ส่งออกไปพระราชทานแก่นายทหารนั้นไปมอบให้ด้วย

ครั้นถึงกำหนดวันเวลา มหาอำมาตย์เอก ฯ ต ฯ อรรคราชทูตพร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนซึ่งประจำอยู่ในกรุงปารีส และนายทหารสัญชาติสยามในกรมบัญชาการกองทหารในเมืองนั้นได้เสด็จและไปถึงที่สนาม ซึ่งกองทหารได้ประชุมตั้งแถวคอยรับอยู่แล้ว บันดาซึ่งได้คัดเลือกเข้าทำการสวนสนามได้แต่งกายเครื่องสนามพร้อม ทหารซึ่งไม่ต้องเข้าทำการสวนสนามนั้นแต่งกายเครื่องฝึกหัด อรรคราชทูตได้เสด็จผ่านแถวแล้วไปประทับยังที่กลางหน้าแถวทหาร ประทานพระดำรัสต้อนรับทหารตามสมควร ครั้นแล้วจึงได้ทรงประดับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ให้แก่นายทหาร ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าหน้าที่จัดส่งออกไปพระราชทาน

ผู้ซึ่งได้รับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ในวันนั้น มีรายนามแจ้งอยู่ในประกาศพระราชทานถานันดร (ซึ่งปรากฏอยู่ในราชกิจจานุเบกษา) ดังที่จะได้นำข้อความมาลงไว้ต่อไปนี้

๓๔๕

ประกาศพระราชทานถานันดร แห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี และเหรียญรามมาลา

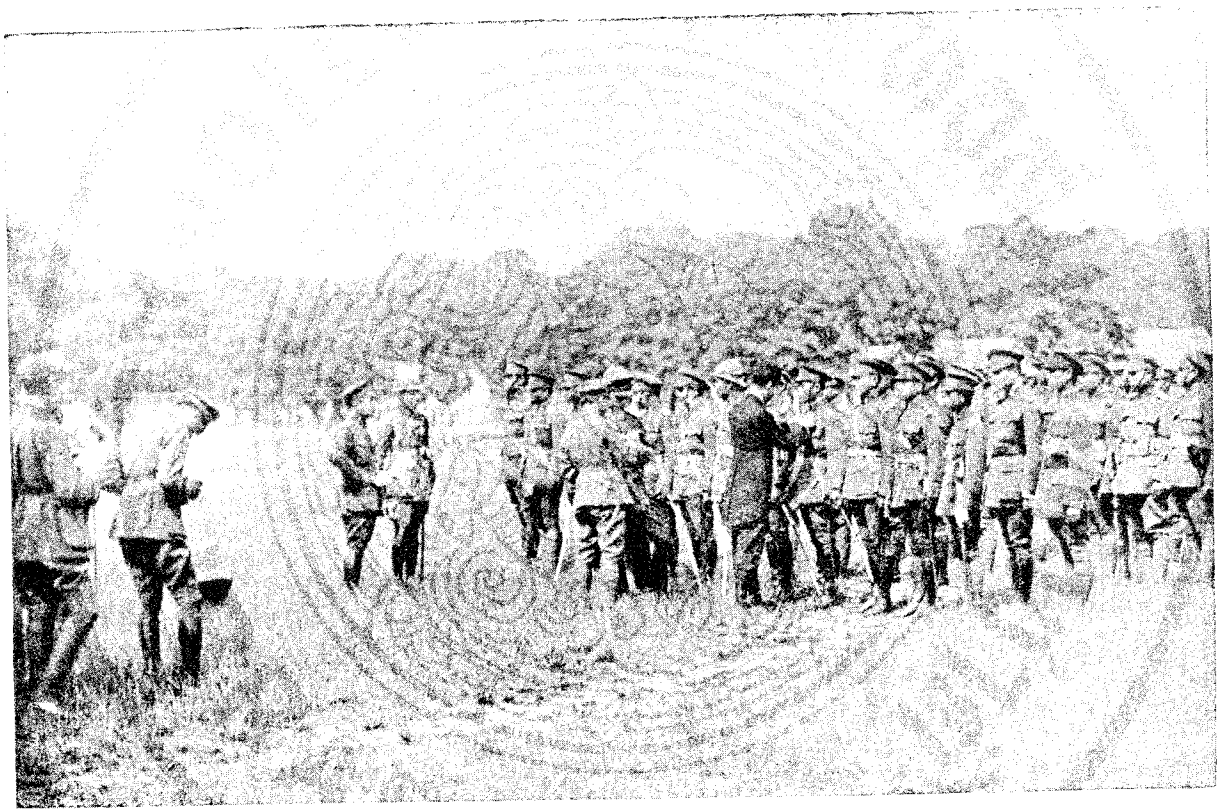
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานถานันดรแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีและเหรียญรามมาลา แก่ผู้ซึ่งรับราชการสงครามในทวีปยุโรป ตามคำปฤกษาของคณะที่ปฤกษาแห่งเครื่องราชอิศริยาภรณ์นั้น ดังต่อไปนี้

ให้เป็นโยธิน

๑ นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ฆ. เพราะเป็นผู้ได้รับมอบให้จัดเตรียมกองบินทหารบกเพื่อออกไปราชการสงครามนอกพระราชอาณาเขตร์ ได้ปฏิบัติการในเรื่องจัดเตรียมนี้ด้วยความว่องไวและรอบคอบ ประกอบด้วยความอุสาหะวิริยะภาพอย่างแก่กล้า แล้วก็ได้นำกองทหารนั้นออกไปสู่ยุโรป กองทหารบกรถยนต์ซึ่งเป็นส่วน ๑ แห่งกองบินทหารบกนั้น ได้ไปทำการตามน่าที่ในยุทธบริเวณก่อนขณะสงบศึก นับว่าได้ทำการสงครามโดยแท้จริง และทำการไปด้วยดี ถึงกับรัฐบาลฝรั่งเศสได้ให้ตราความชอบในการสงครามสำหรับประดับรงไชยของกองทหารนั้นเป็นที่เชิดชูเกียรติคุณของกองทัพบกสยามและชาติไทยอย่างงดงาม

๒ นายพันโท หม่อมเจ้าอมรทัต สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ฉ. เพราะได้เป็นผู้ช่วยทูตในราชการทหารบกประจำกรุงปารีสกรุงลอนดอนและกรุงโรมอยู่แล้ว ในขณะที่กรุงสยามประกาศสงครามแก่ประเทศเยอรมะนีและเฮ่าส์เตรียฮุงกาเรีย ฉะนั้นได้เป็นผู้ทำการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชสัมพันธมิตรในราชการทหารมาแต่ต้นมือ ทั้งได้เป็นผู้จัดการตระเตรียมอยู่ทางยุโรปในเรื่องส่งกองทหารไทยออกไปช่วยราชสัมพันธมิตรนั้นโดยตลอด เป็นผู้มีความไหวพริบแคล่วคล่องและมีอัธยาศัยเหมาะ ถูกใจชาวต่างประเทศ จึงสามารถจัดการดำเนินการในสิ่งซึ่งเกี่ยวข้องต้องรับความช่วยเหลือของชาวต่างชาตินั้น ให้เป็นผลดีแก่กองทหารไทยซึ่งไปราชการสงครามข้ามทเล

๓ นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ฆ. เพราะได้รับตำแหน่งเป็นผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ แต่เมื่อเริ่มรับคนอาสาสมาจัดกองทหารนั้นขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อไปราชการสงครามข้ามทเลแล้วได้นำกองออกไปยังทวีปยุโรป กองทหารนั้นได้ออกทำการในยุทธบริเวณตั้งแต่การศึกยังมิได้สงบลง ได้เข้าเหยียบแดนของราชศัตรูพร้อมด้วยกองทัพบกราชสัมพันธมิตร์ แล้วก็ได้กระทำการต่อมาจนถึงบัดนี้ ทำการได้ผลดียิ่งจนรัฐบาลฝรั่งเศสได้ให้ตราความชอบในการสงครามสำหรับประดับธงชัยแห่งกองทหารบกรถยนต์นั้น

นายทหารในกองทหารบกรถยนต์รับพระราชทานบำเหน็จเครื่องราชอิศริยาภรณ์. (ผ.ท.บ.)

ให้เป็นอัศวิน

๑ นายร้อยเอก ศรี ศุระวาที

๒ นายร้อยเอก เพิ่ม อุณหสูต

๓ นายร้อยเอก แม้น เหมะจุฑา

สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ก. เพราะได้เป็นผู้บังคับกองย่อย (เทียบผู้บังคับกองร้อย) ในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งไปราชการสงครามในยุโรป ได้นำกองของตนไปทำการเป็นผลดีตามที่ได้กล่าวแล้วในความชอบของนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์

๔ นายร้อยโท หม่อมเจ้านิดยากร

๕ นายร้อยโท มุ่ย มังคลานนท์

๖ นายร้อยโท เรียม เศวตเศรนี

๗ นายร้อยตรี จิต ชุณหวรรธนะ

๘ นายร้อยตรี เวก ตู่ไชย

๙ นายร้อยตรี เชียร บุณยพุกกะนะ

สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ก. เพราะได้เป็นผู้บังคับหมวดในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งไปราชการสงครามในยุโรปได้นำหมวดของตนไปปฏิบัติการตามหน้าที่ในสนามรบ ทำการภายในย่านดุกกระสุนของข้าศึกตกด้วยความองอาจน่าชมเชย

๑๐ นายร้อยตรี ชุ่ม จิตร์เมตตา สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ง. เพราะได้เป็นผู้บังคับหมวดพยาบาลในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งไปราชการสงครามในยุโรป ได้อำนวยการรักษาพยาบาลทหารในกองนั้นด้วยความอุตสาหะพยายามอย่างแก่กล้า ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากของตน ส่งเสริมให้สามารถทำกิจการสงครามได้โดยสดวก ทั้งได้รักษาพยาบาลทหารต่างชาติในกองทัพสัมพันธมิตร์ตลอดจนราษฎรพลเมืองชาวยุโรป ซึ่งอยู่ในเขตร์ที่กองทหารบกรถยนต์ผ่านไปหรือตั้งอยู่ เป็นผู้ให้ความสุขแก่ทหารไทย ทั้งเผยแผ่เกียรติคุณของนายทหารแพทย์ไทยให้ประจักษ์แก่ชนต่างชาติ

พระราชทานเหรียญรามมาลา

๑ นายร้อยตรี เภา เพียรเดิศ

๒ นายร้อยตรี ภักดี เกษตำดี

๓ นายชงไชย โชติกเสถียร นักเรียนของกระทรวงกระลาโหม ศึกษาวิชาอยู่ต่างประเทศ

สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ง. เพราะได้ทำน่าที่ด่านประจำกองย่อยต่าง ๆ ในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งไปราชการสงครามในทวีปยุโรป ได้ปฏิบัติการตามน่าที่ของคนประจำไปกับกองทหารตลอดจนในสนามรบเข้าบ่านดูกกระสุนของข้าศึก ด้วยความองอาจไม่ย่อท้อ และน่าที่ด่านนั้นสำหรับราชการครั้งนี้สำคัญผิดปรกติ เพราะว่าต้องเป็นผู้เชื่อมต่อ

ความเข้าใจระหว่างทหารฝ่ายสัมพันธมิตรกับทหารไทยซึ่งพูดต่างภาษากัน ถ้าไม่มี ล่ามแล้ว กองทหารไทย ก็มิสามารถกระทำกิจการสงครามให้ได้ผลดีเลย และล่ามทั้ง ๓ นี้เป็นผู้ปฏิบัติการได้ผลดียิ่งเพราะความอุตสาหะวิริยภาพ

๔ นายสิบโท ชุนทอง กำเหนิดเพ็ชร์ สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ฉ. เพราะได้เป็นผู้ช่วยผู้บังคับหมวดพยาบาลในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งไปราชการสงครามในยุโรปได้กระทำการในหน้าที่ของตนด้วยความอุตสาหะวิริยภาพอย่างแรงกล้า ปราศจากความย่อท้อได้ผลดียิ่งในราชการ และทำให้กองทหารบกรถยนต์สามารถประกอบกิจการสงครามได้โดยสดวก

๕ นายสิบตรี ชุนบรรณสาสน์สาทร สำหรับความชอบตามความในพระราชบัญญัติเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีมาตรา ๑๕ ตอนหมายอักษร ฉ. เพราะได้กระทำการในตำแหน่งทหารคนสนิทของผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งไปราชการสงครามในยุโรปมาแต่เริ่มจัดตั้งกองทหารนี้จนบัดนี้ เป็นผู้มีความไหวพริบอย่างดีและเต็มไปด้วยความอุตสาหะพยายาม เป็นกำลังช่วยอย่างสำคัญของผู้บังคับกอง ให้สามารถนำกองปฏิบัติราชการสงครามดุ่งไปได้โดยเรียบร้อย

ทั้งนี้แต่วันที่ ๒๑ เมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

นอกจากนี้นายทหารชั้นประทวนยังได้รับพระราชทานเหรียญเครื่องราชอิศริยาภรณ์ข้างเผือกและมงกุฎสยามอีกหลายนายดังมีรายนามแจ้งต่อไปนี้

ชั้นที่ ๖ เหรียญทองช้างเผือก

จ่านายดิบ หมื่นยงยุทธวิชัย (ดิบ ดวงแก้ว)

จ่านายดิบ มูด พร้อมวุฒิ

นายดิบเอก ชุ่นพวน ยศสินธุ์

นายดิบเอก มั่น ทองโค

ชั้นที่ ๖ เหรียญทองมงกุฎสยาม

นายดิบเอก ชุ่ม รุจะมาตุระ

นายดิบเอก อ้น พดส่าง

ชั้นที่ ๗ เหรียญเงินช้างเผือก

นายดิบเอก เฮ่ง พดอาษา

นายดิบเอก เจี๋ยม สินอาสา

นายดิบเอก ทะ ดวงจินดา

นายดิบเอก แสวง เดชคุ้ม

นายดิบเอก อุ่น ช่วงประภา

นายดิบเอก เจือ วงษ์กอบรัตน์

นายดิบโท พยอม มาถึงษ์

นายดิบโท โสม กุดมาตร์

นายดิบโท เทียม อยู่ยง

นายดิบโท สูนย์ ทันการ

นายดิบโท แจง สายสุจริต

ชั้นที่ ๗ เหรียญเงินมงกุฎสยาม

นายสิบโท ชม ไชยศรี

นายสิบโท อ๊อด ชานก

นายสิบโท จวง ศุณะมาลัย

นายสิบโท ถมบัด อรุณสิกระพันธุ์

นายสิบโท แสน บ้อมทองแดง

นายสิบโท ปา แพ่งปรรสิทธิ์

นายสิบโท ฉ่ำฉา สืบเหล่ากล้า

นายสิบโท เคลื่อบ เกษร

นายสิบโท สืบ เครือประดับ

นายสิบโท เกลื่อน นิกรกูร

นายสิบตรี เฉย ห่วงอาสา

นายสิบตรี ถนอม รุ่มศรี

นายสิบตรี สร้อย สุทธิพันธุ์

นายสิบตรี เอิบ ชื่นชนม์

นายสิบตรี ใหญ่ เอกสาตรา

นายสิบตรี ธรรม เหมือนมณี

นายสิบตรี เกลี้ยง อ่ำอำไพ

นายสิบตรี สุดใจ วิชัยขัทคะ

นายสิบตรี เหงียม พึ่งวิถัย

นายสิบตรี พวง สวัสดิ์ดวง

นายสิบตรี เพ็ชร์ พันสด

นายสิบตรี สาย เหมะกุล

นายสิบตรีเกิม สร้อยสุริยา

อนึ่ง ในที่ประชุมแห่งสัมพันธมิตร์ ได้ตกลงกันว่ารัฐบาลทุกๆ ประเทศควรจะสร้างเหรียญที่ระลึกสำหรับการมหายุทธสงครามนี้ขึ้น แจกให้แก่บันดาทหารซึ่งได้ทำการในยุทธบริเวณแท้ ๆ ผู้แทนรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ตกลงในที่ประชุมด้วย กล่าวคือ รัฐบาลทุกประเทศซึ่งเป็นสัมพันธมิตร์จะได้สร้างเหรียญโดยใช้แถบเครื่องหมายชนิดเดียวกัน เป็นสีรุ้ง (กินน้ำ) แต่ดวงเหรียญนั้นแล้วแต่รัฐบาลประเทศใดจะเห็นชอบ

โดยเหตุที่เหรียญนี้ทางราชการไทยยังหาได้ทำส่งไปไม่ ตั้งแต่วันที่ ๑๓ กรกฎาคม เป็นต้นไป ทางราชการทหารในพระนครได้มีคำสั่งให้ทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามประดับแถบเครื่องหมายเหรียญสัมพันธมิตร์บนเครื่องยศทหารได้ ส่วนตัวเหรียญนั้นจักได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งให้เจ้าหน้าที่จัดสร้างขึ้นพระราชทานต่อไป

บันดาทหารทั้งหลายต่างมีความยินดี และรู้สึกในพระมหากรุณาทั่วกัน

(ผ.ท.บ.)

นายทหารชั้นสัญญาบัตร์ในกองทหารบกรถยนต์ในค่ายซังต์แจรแมง.

เมื่อยรรคราชทูตได้ทรงประดับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ ให้แก่ทหารเสร็จแล้ว แถวทหารได้เริ่มเดินซ้อมสวนสนามผ่านยรรคราชทูตกลับไปยังที่พักเป็นอันเสร็จการรับบำเหน็จในวันนี้

นับตั้งแต่เวลาที่กองทหารกลับมายังประเทศฝรั่งเศสแล้ว ได้พักอยู่ในค่ายเมืองซังด์แจร์แมง ในระหว่างนี้ได้จัดส่งทหารไปสวนสนามตามคำเชื้อเชิญของรัฐบาลสัมพันธมิตร์

ส่วนทหารซึ่งมิต้องไปในงานสวนสนามนั้น เป็นอันให้พักผ่อน คงมีการฝึกหัดตัดคน การสั่งสอนสำหรับปฏิบัติคนในเวลาเป็นกองหนุน นอกจากนั้นผู้บังคับบัญชาได้ขอความกรุณายรรคราชทูตในเรื่องที่จะจัดทหารผลัดเปลี่ยนกันไปเที่ยวในกรุงปารีส แวร์ซัยส์ ตามวังและพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้ สโมสรทหารไทยในกรุงปารีส จัดอาหารกลางวันเลี้ยงทหารซึ่งผลัดเปลี่ยนกันไปเที่ยวนี้ด้วย

ตอนที่ ๑๐

การสวนสนามมหาไชย

ก) การสวนสนามในกรุงปารีส วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

จำเดิมตั้งแต่ต้นเดือนตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ เป็นต้นมาจนถึงกลางเดือนมิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ซึ่งเป็นเวลาประมาณ ๔ ปี

ครั้ง ชาติต่าง ๆ ในยุโรปโดยมากได้อยู่ในฐานะซึ่งเป็นศัตรูต่อกัน ได้พยายามต่อสู้ประหาญซึ่งกันและกัน บันดาชายฉกรรจ์ต้องจบอาวุธสำหรับป้องกันสิทธิของตนและธรรมะ จนที่สุดเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ กองข้าหลวงพิเศษผู้แทนชาติต่าง ๆ จึงได้ลงนามในหนังสือสัญญาสันติภาพ เป็นอันนับว่าการสงครามอันร้ายกาจได้ยุติลงในวาระอันสำคัญเช่นนี้ ฝ่ายสัมพันธมิตร์ย่อมจะยินดีเบิกบานทั่วกัน ฉะนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสจึงได้ดำริที่จะมีงานฉลองไชยชำนะ ได้จัดการตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ และถนนในกรุงปารีส ด้วยธงชาติแห่งสัมพันธมิตร์ และรัฐบาลฝรั่งเศสได้จัดการเชิญชาติซึ่งได้ส่งกองทหารไปทำสงครามในยุทธบริเวณฝรั่งเศสให้ส่งกองทหารเป็นกองเกียรติยศแทนชาตินั้น ๆ ไปเดินสวนสนามด้วย

แต่การที่จะเชิญให้ส่งกองทหารไปโดยที่ไม่มีกำหนดจำนวนทหารต่างจะจัดไปที่ตามพอใจ อาจมีจำนวนมากมาย ทั้งจะหมดความสวยงาม ฉะนั้นจึงได้กำหนดว่า ชาติซึ่งได้ส่งกองทหารเข้าทำการในสนามยุทธมาก มีชาติอเมริกา, อังกฤษ, อิตาเลียและเบ็ลเยี่ยม ขอให้ส่งกองทหารไป ๑ กองพันพร้อมด้วยกองทหารเชิญธงประจำกองของกองอื่น ๆ ๑ กอง (คือกรมกองทหารอื่น ๆ ส่งแต่ธงประจำกองรวมกันไป) ส่วนชาติอื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนทหารในสนามยุทธในเวลาสงครามน้อยกว่านั้น ขอให้ส่งไปเพียง ๑ กองร้อย (๑๕๐ คน) แต่ส่วนชาติญี่ปุ่นถึงมิได้ส่งทหารบกไปรบในยุโรป แต่กองทัพเรือของญี่ปุ่นได้ไปทำการช่วยสัมพันธมิตร์ในทเล

กลางธรณี กับชาติจีนถึงแม้จะมิได้ส่งกองทหารไปรบ แต่ก็ได้ส่งคนงานชาติจีน ไปช่วยทำการเนื่อง ในกิจการสงคราม นับเป็นจำนวนด้วยหมื่นคน เพราะฉะนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสจึงได้ เชิญคณะนายทหาร ในกองทุดทหารญี่ปุ่น และจีนเข้าเดินในระบวนสวนสนามด้วย

การสวนสนามครั้งนี้ได้กำหนดว่าจะกระทำในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ซึ่งเป็นวันที่ชาติฝรั่งเศสถือว่าเป็นวันพิธีสำคัญ โดยนัยที่เป็นวันอันตรงกับที่ได้ตั้งรัฐบาลเรปุบลิกขึ้น

กองทหารบกรถยนต์ ซึ่งกลับจากการยึดคืนแดนราชสีมาแล้ว และได้ พักอยู่ที่ ชังแจร์ยมงนั้น เป็นกองทหารของชาติไทยซึ่งจะเข้าทำการสวนสนามตามคำเชิญของรัฐบาลสัมพันธมิตร์ จำนวนทหารซึ่งจะไปในงานนี้มี

นายพันตรี เป็นผู้บังคับกอง	๑ นาย
นายทหารชั้นนายร้อย เป็นผู้บังคับหมวด	๓ นาย
นายทหารชั้นนายร้อย เป็นผู้กำกับผู้เชิญธงไชยเฉลิมพล	๒ นาย
จ่านายสิบเชิญธงและนายสิบเชิญธงผู้ช่วยรวม	๒ นาย
นายสิบผู้บังคับหมู่	๖ นาย
พลแตรต้น	๔ นาย
ทุกแถวพลทหาร	๑๒๐ นาย
รวมทั้งสิ้น	๑๓๙ นาย

วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เวลา ๑๔ นาฬิกา กองทหารซึ่งจะไปทำการสวนสนามนี้ ได้เดินทางโดยระบวนรถยนต์ ซึ่งผู้บัญชาการ

จังหวัดทหารกรุงปารีสได้จัดส่งไปรับ ขบวนรถยนต์ได้ไปถึงกรางด์ ปาแลส์ (Grand—Palais) ในกรุงปารีสเวลา ๑๖ นาฬิกา ๔๕ นาที

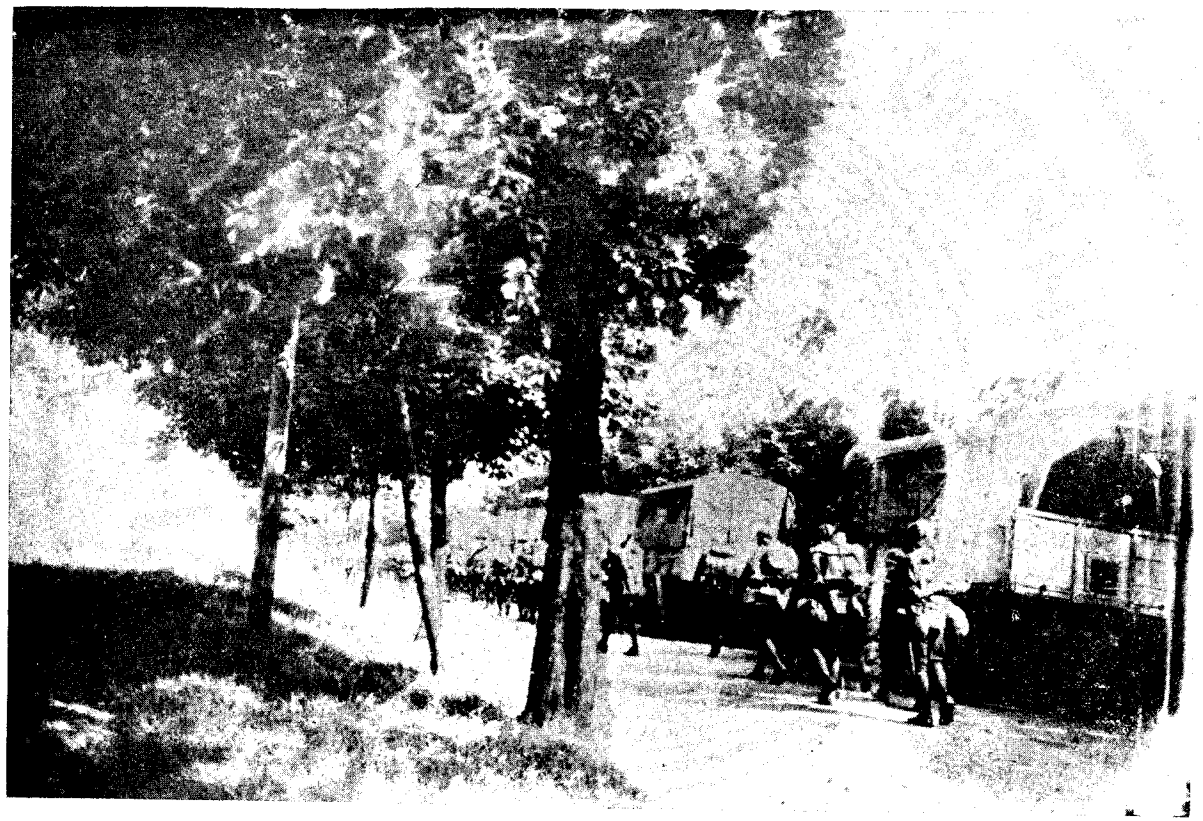
กรางด์ปาแลส์นี้เป็นสถานที่ระโหฐานอันใหญ่โตอันหนึ่งในกรุงปารีส ในเวลาปรกติก่อนสงครามรัฐบาลได้เคยใช้ในการแสดงพิพิธภัณฑ์หรือกสิกรรมอยู่เนือง ๆ ในเวลาสงครามใช้เป็นโรงพยาบาลทหาร ในคราวสวนสนามครั้งนี้ ได้จัดเป็นที่พักสำหรับรับรองทหารสัมพันธมิตรบางชาติซึ่งจะเข้าทำการสวนสนาม มีชาติ อิตาเลีย, กรีก, โปล, ยูโก—สโลฉัค และชาติไทยเป็นต้น

ในระหว่างเวลาที่กองทหารไทยไปพักอยู่นั้น เจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดที่หลับนอนและจัดอาหารเลี้ยงให้แก่ทหารไทยเป็นอย่างดี ดังเช่นทหารสัมพันธมิตรทั้งหลาย

ครั้นวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เวลา ๑ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้ปลุกทหารเพื่อแต่งกายและเลี้ยงรนมปังกาแฟ เวลา ๓ นาฬิกาได้ประชุมแถวพร้อม เวลา ๓ นาฬิกา ๒๐ นาที ได้ออกเดินจากที่พักไปยังที่รวมพลที่ถนนแมดโดต์ ในบัวส์เดอะ บูลอนญ์ (Porte Maillot Bois de Boulogne) ทหารได้ใช้เวลาเดิน ๑ ชั่วโมง ๔๐ นาที คือไปถึงที่หมายเวลา ๕ นาฬิกา

เมื่อแถวทหารได้ไปถึงที่แล้ว ได้นำแถวเข้าตั้งณะที่ป้ายซึ่งเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้ทำไว้แล้ว เมื่อเข้าที่เสร็จแล้วได้ให้ทหารพักแถว

การสวนสนามในกรุงปารีสนี้ มีจำนวนทหารสัมพันธมิตร ซึ่งได้รับเชิญมาเป็นนายทหารสัญญาบัตรประมาณ ๗๐๐ นาย นายสิบพลทหาร

(ผ.ท.บ.)

ออกเดินทางโดยรถยนต์จากซังต์แจรแมง เพื่อไปสวนสนามในกรุงปารีส.

ประมาณ ๗๐๐๐ คน ส่วนทหารของฝรั่งเศสนั้น มีจำนวนนายทหารสัญญาบัตร์ ประมาณ ๑๗๐๐ นาย นายสิบพลทหารประมาณ ๑๐๐๐๐ คนเศษ รวมทั้งสิ้น เป็นนายทหารไม่ต่ำกว่า ๒๐๐๐๐ คน เพราะฉะนั้นเป็นการจำเป็นที่จะต้องมีระเบียบกำหนดขนาดกว้างยาวของแถวทหารซึ่งจะเดินสวนสนาม สำหรับชาติสัมพันธมิตร์ซึ่งได้รับเชิญให้ส่งทหารไปตั้งกองพันได้กำหนดขนาดยาวของแถวให้ ๒๐๐ เม็ตร์ สำหรับชาติสัมพันธมิตร์ซึ่งส่งกองทหารไป ๑ กองร้อย ได้กำหนดความยาวของแถวให้ ๒๕ เม็ตร์

ในเวลาเดินสวนสนามนั้นกองทหารไทยได้จัดแถวดังนี้ แถวน่าแตรสั้น ๔ คน ถัดมาผู้บังคับกอง แล้วถึงธงไชยเฉลิมพลประจำกองทหารบกรถยนต์มีนายทหารกำกับธงเดินคู่เคียงและนายสิบเชิญธงผู้ช่วยเดินตามหลัง ส่วนกองทหารนั้นได้แบ่งเป็น ๓ หมวด ๆ จัดแถวเรียงสี่ เดินเรียงเคียงกัน มีระยะต่อระหว่างหมวด ๑ เม็ตร์ (ทั้งนี้เพื่อให้แถวสั้นตามกำหนด) ผู้บังคับหมวดเดินน่าหมวดของตน

เวลา ๗ นาฬิกา ๓๐ นาทีได้เริ่มการเดินสวนสนาม ตามลำดับริ้วขบวนดังต่อไปนี้

<u>กรมบัญชาการกองทัพสัมพันธมิตร์</u>

กองแตรวง

กองร้อยทหารม้ารักษาองค์ (ประธานาธิบดี)

จอมพล โฟช

นายทหารในกรมบัญชาการกองทัพล้มพันธมิตร
กึ่งกองร้อยทหารม้ารักษาองค์จอมทัพ

ทหารอเมริกา

กรมบัญชาการกองทัพสหปาลีรัฐแห่งอเมริกา
ทหารเรืออเมริกา
กองรงประจำกอง (คือรงของกรมทหารหลายกรมรวมกัน)
กองพันทหารราบ

ทหารเบ็ลเยี่ยม

กรมบัญชาการกองทัพเบ็ลเยี่ยม
กองรงประจำกอง
กองพันทหารราบ
กองร้อยทหารม้าเดินเท้า

ทหารอังกฤษ

กรมบัญชาการกองทัพอังกฤษ
กองทหารเรือ
กองรงประจำกอง
กองพันทหารบก

ทหารอิตาเลี่ย

กรมบัญชาการกองทัพอิตาเลี่ย
กองรงประจำกองและกองพันทหารราบ
กองทหารเรือ

คณะนายทหารกองทูตญี่ปุ่น

คณะนายทหารกองทูตจีน

กองร้อยทหารชาติกรีกพร้อมด้วยธงประจำกอง

กองร้อยทหารชาติโปลพร้อมด้วยธงประจำกอง

กองร้อยทหารชาติปอร์ตุกาลพร้อมด้วยธงประจำกอง

กองร้อยทหารชาติรูมานีพร้อมด้วยธงประจำกอง

กองร้อยทหารชาติเซร์เบียพร้อมด้วยธงประจำกอง

กองร้อยทหารชาติไทยพร้อมด้วยธงชัยเฉลิมพลของกองทหารบกรถยนต์

กองร้อยทหารชาติยูโก-สโลวัคพร้อมด้วยธงประจำกอง

ต่อจากกองทหารผู้แทนชาติสัมพันธมิตร์มาจึงได้เริ่มต้นขบวนกองทัพฝรั่งเศสผู้เป็นเจ้าของบ้าน มีจอมพล เปแตง เป็นผู้นำ กองทัพฝรั่งเศสนี้ได้จัดทหารทุกเหล่าทุกชนิดมาเข้าส่วนสนาม

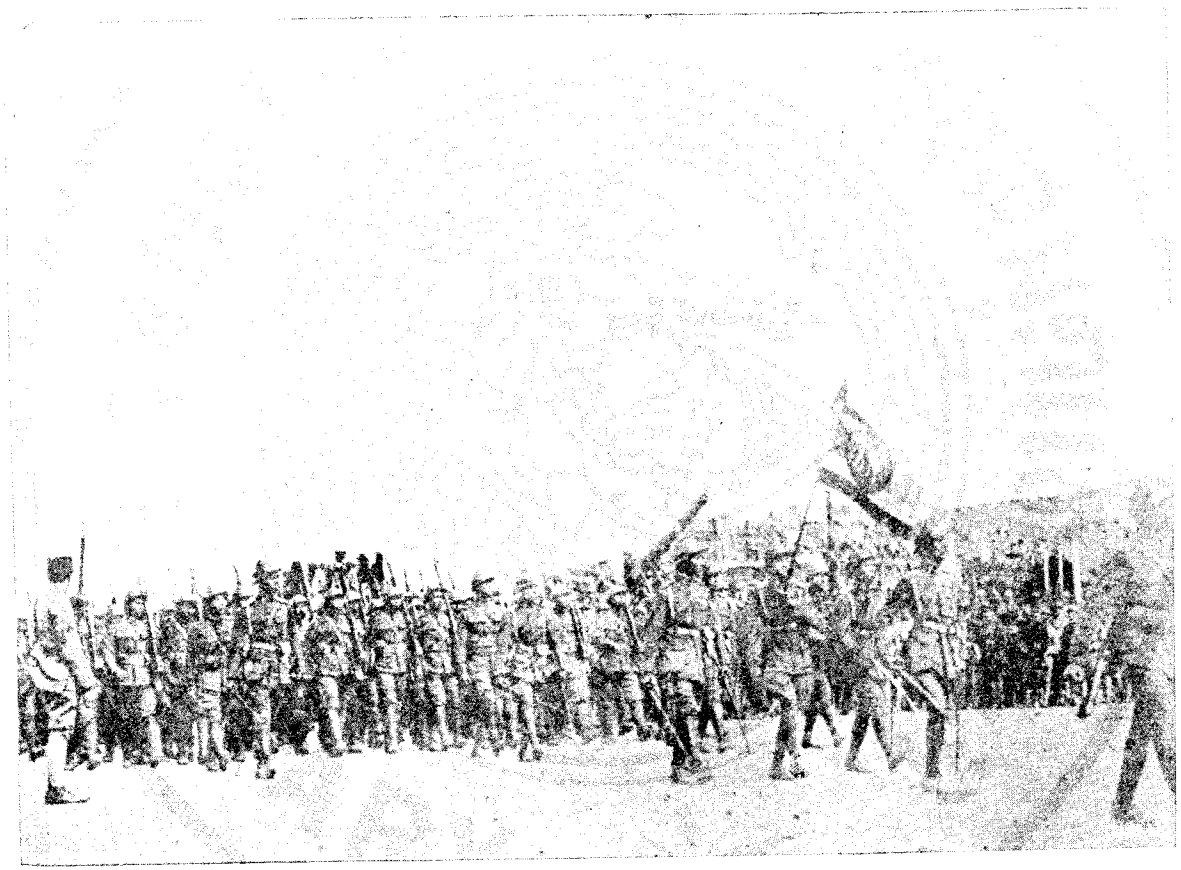
กองน่าได้เริ่มออกเดินตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเวลา ๗ นาฬิกา ๓๐ นาที ต่อไปอีก ๑๕ นาทีกองทหารไทยจึงได้ออกเดิน ในการเดินนี้ได้ไปตามถนนอาเวอะนู เดอะล่า กรางอาร์เม (Avenue de la Grand—Armée) อาร์ค เดอะดริอองพ์ เดอะเดอวล (Arc de Triomphe de l' Etoile) ชางป์เอลีเซ่ (Champs—Elysées) ปล๊าซ เดอะล่า ค็องคอร์ด (Peacede la Concorde)

ปลาซ เดอะล่า มาเดอะแลน (Place de la Madeleine) กรางด์บูเลอะวาร์ด์
(Grands Boulevards) ปลาซเดอะล่า เรปูบลิค (Place de la République)

เวลาที่กองทหารเดินลอดใต้ประตูไชยแห่งกรุงปารีส์ซึ่งสร้างขึ้นแด่ครั้งสมเด็จพระเจ้านะโปเลียนที่ ๑ (อาร์ค เดอะตริอองพ์) นั้น แตรวงได้หยุดบรรเลงเพลงเดิน พออกจากประตูไชยไปแล้วที่ถนน ชางป์เอลีเซส์ (Champs—Elysées) ทางซ้ายมือ มีอนุสาวรีย์สำหรับทหารซึ่งสิ้นชีวิตในการสงคราม (ซึ่งสร้างจำลองขึ้นชั่วคราวก่อน) กองทหารได้กระทำการเคารพให้เกียรติยศครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นไปประมาณ ๒๐ เม็ตร์ ทางขวามือมีประดำ ซึ่งประธานาธิบดี ปวงคาเร แห่งประเทศฝรั่งเศส, พระเจ้าแผ่นดิน, เจ้านาย, อรรคราชทูตต่างประเทศและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ได้พร้อมกันคอยรับระบวนสวนสนามอยู่ กองทหารซึ่งเดินผ่านไปได้กระทำการเคารพอีกครั้งหนึ่ง และที่ ปลาซเดอะล่าเรปูบลิค นั้น จอมพลโฟชได้หยุดม้าอยู่หน้ารูปอนุสาวรีย์ กองทหารได้เดินผ่านไป และได้กระทำแต่ซ้ายเป็นการเคารพครั้งที่ ๓

ตลอดทางทั้ง ๒ ฟากถนนมีประชาชนได้คอยต้อนรับทหารอันกล้าหาญซึ่งได้รับถึงซึ่งความมีไชยแล้ว ผู้ที่คอยต้อนรับนี้มีจำนวนนับตั้งล้าน มีชนชาติสัมพันธมิตร์แทบทุกชาติไปในที่นั้น เวลาที่กองทหารชาติใดผ่านคนดูคอนใดไป ผู้ที่ยืนอยู่ต่างได้เปล่งเสียงอวยไชยอย่างสนั่นให้แก่ชาตินั้น ๆ

กองทหารไทยซึ่งได้เข้าสวนสนามในวันนี้ ได้เดินอย่างเรียบร้อยมาก เวลาที่แถวผ่านไปประชาชนซึ่งยืนข้างทางต่างเปล่งเสียงให้พรแก่ชาติไทยและ

ทหารไทยเดินสวนสนามในกรุงปารีส. (ผ.ท.บ.)

กองทัพทางสยาม ชนต่างชาติซึ่งพูดภาษาไทยเป็นได้ร้องไชโยขึ้น ผู้ที่ไม่รู้จักภาษาไทยก็ได้ร้องไชโยตามกันด้วย

เวลา ๑๓ นาฬิกา ๒๕ นาที กองทหารไทยได้เดินส่วนสนามเสร็จ ได้พักแถวข้างทาง เพื่อให้ทหารรับประทานอาหารซึ่งมีติดตัวไปด้วย และได้พักร้อนอยู่จนเวลา ๑๓ นาฬิกาจึงได้เริ่มออกเดินไปยังที่พัก เวลา ๑๔ นาฬิกาถึงที่พัก ในวันนี้ทหารยังคงพักอยู่ในกรุงปารีสณะสถานกรางค์ปาแลส์ เวลากลางคืนได้ปล่อยทหารเพื่อไปชมการจุดโคมไฟในกรุงปารีส

ในคืนเดียวกันนี้ประธานาธิบดีแห่งประเทศฝรั่งเศสได้เชิญผู้บังคับบัญชากองทหารสัมพันธมิตร์ไปเลี้ยงอาหารเย็นที่ในวังเอลีเซ (Palais Elysée) นายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ผู้บังคับกองทหารไทยก็ได้รับเชิญไปด้วย ส่วนนายทหารฝรั่งเศสนั้น ได้เชิญเฉพาะนายทหารชั้นนายพล นอกจากนี้ยังมีนายสิบทหารฝรั่งเศสผู้ได้รับตราเดจิยอง ด็อนเนอร์ ซึ่งมีอยู่ ๑๐ นายก็ได้รับเชิญไปร่วมโต๊ะกับประธานาธิบดีด้วย ผู้ซึ่งได้รับเชิญไปทั้งสิ้นในคืนนี้ประมาณ ๑๓๐ คนเศษ

ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เมื่อได้เลี้ยงอาหารกลางวันแก่ทหารแล้ว เวลา ๑๔ นาฬิกา ๒๕ นาที กองทหารซึ่งไปส่วนสนามในกรุงปารีสได้เดินทางกลับซังด์แจร์แมง โดยรถบรรทุกยนต์ เวลา ๑๖ นาฬิกา ๒๕ นาทีได้ไปถึงที่พักโดยเรียบร้อย

ในวันนี้จอมพล โฟช จอมทัพสัมพันธมิตร์ ได้มีจดหมายแสดงความยินดีกับส่งคำเนาจดหมายของมองซิเออร์ เคลมองโซ (Clemenceau) อรรคมหาเสนาบดีฝรั่งเศส แสดงความพอใจในการที่กองทหารไทยได้เข้าเดินสวนสนาม มายังนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ดังจะได้นำคำแปลมาแสดงในที่นี้พร้อมทั้งจดหมายตอบของนายพันตรีหลวงรามฤทธิรงคด้วย

"ที่ ๓๓๖๙ ที่ว่าการกรมปฏิบัติการกองทัพสัมพันธมิตร
กรมปฏิบัติการทั่วไป

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

จอมพล โฟช จอมทัพสัมพันธมิตร์ แจ้งความแก่ นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์

ข้าพเจ้าขอนำส่งสำเนาจดหมายซึ่งแนบมานี้ เป็นคำที่รัฐบาลเรปุบลิคฝรั่งเศสได้ชมเชยกองทหารไทยในบังคับบัญชาของท่าน ซึ่งได้เข้ากระทำการสวนสนามมหาไชยในกรุงปารีสเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม

ทั้งส่วนตัวข้าพเจ้าก็ขอแสดงความชมเชยพร้อมด้วยความยินดีอันใหญ่ยิ่ง แก่กองทหารในบังคับบัญชาท่านอันได้มีเชยชำนะเนื่องจากเหตุการณ์อันเดียวกันด้วย

(ลงนาม) เอฟ. โฟช."

(คำแปลจดหมายซึ่งสอดมาด้วย)

"ที่ ๒๘๗ / C

ธรรดมหาเสนาบดี เรปุบลิคฝรั่งเศส

เสนาบดีกระทรวงกระดาโหม

กรุงปารีส วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

เรียนท่านจอมทัพ

ข้าพเจ้าขอให้ท่านช่วยเอื้อเฟื้อแจ้งไปรดส่งความชมเชยแห่งรัฐบาลเรปุบลิคฝรั่งเศส แก่บรรดาผู้บังคับบัญชากองทหารสัมพันธมิตรต่าง ๆ ซึ่งได้นำกองทหารเดินสวนสนาม ไปข้างหน้ากองทัพฝรั่งเศสเมื่อเช้านี้พร้อมด้วยธงชาติและธงไชยเฉลิมพลอันมีไชยชำนะของเขา

ตามที่กรุงปารีสและทั่วประเทศฝรั่งเศสได้กระทำงานครั้งนี้ เพื่อเป็นการฉลองไชยชำนะให้แก่สัมพันธมิตรผู้มีอำนาจและมีไชยของเรา จึงขอให้ท่านส่งแก่หัวหน้าผู้บังคับบัญชากองทหารแห่งประเทศสัมพันธมิตรว่า เรามีความชอบใจอย่างล้นเหลือ พร้อมด้วยความเป็นมิตรไมตรีอันจริงแท้ของข้าพเจ้าด้วย

ในที่สุดนี้ขอส่งความเคารพอย่างสูงไปยังท่านด้วย

(ลงนาม) ซี. เด็ตมองโซ."

"ที่ว่าการกองทหารบกรถยนต์สยาม

ซังค์แรร์แมง วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์สยาม

เรียน ท่านจอมพล โฟช จอมทัพสัมพันธมิตรทั่วไป

จดหมายของท่านลงวันที่ ๑๕ เดือนนี้ กล่าวชมเชยแห่งรัฐบาลเรปุบลิคฝรั่งเศสและของส่วนตัวท่านด้วย แก่กองทหารไทย ซึ่งในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ได้มีส่วนในการที่กองทัพฝรั่งเศสกลับจากการสงคราม โดยมีโชยชำนะนั้น ข้าพเจ้าได้รับแล้ว

บันดานายทหาร, นายสิบ, พลทหารซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาของข้าพเจ้าทุกคนย่อมมีความยินดีอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาศมาส่แดงความเคารพโดยตนเองแก่กรุงปารีส ซึ่งฉลองโชย และประเทศฝรั่งเศสซึ่งได้โชยชะนะ

พวกข้าพเจ้ามีความรู้สึกปีติจับใจอย่างลึกซึ้ง ในการที่ได้รับเกียรติยศเป็นผู้ได้เดินผ่านใต้ประตูโชย เคียงข้างกับทหารฝรั่งเศสสหายที่รัก ซึ่งพวกข้าพเจ้าทหารไทยจะได้ส่งวนรักษาที่ระฤกทั้งปวงนี้ไว้จนตราบเท่ากัลปาวสาน

ข้าพเจ้ารู้สึกในใจว่าตนได้รับความยกย่องอยู่เสมอในการที่กองทหารไทยได้มารวมอยู่ในความบังคับบัญชาของท่าน ซึ่งเป็นจอมพลฝรั่งเศสผู้มีชื่อลือนามอันอุโฆษ ทั้งรู้สึกขอบคุณแก่ท่านด้วย

ข้าพเจ้าเองก็รู้สึกเป็นเกียรติยศสำหรับตน . ซึ่งได้มีโอกาศแสดงความ ขอบบุญคุณในนาม ของกองทหารไทยต่อท่าน และต่อรัฐบาลฝรั่งเศสด้วย

โดยความเคารพอย่างสูง

(ลงนาม) นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์

ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์สยาม ในประเทศฝรั่งเศส"

ข) การส่วนสนามในกรุงลอนดอน วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๒

ในระหว่างที่มีการฉลองไชยชำนะในกรุงปารีสอยู่นี้ รัฐบาลของพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษได้เตรียมการที่จะมีงานฉลองไชยในพระนครหลวงเช่นเดียวกัน และได้เชิญชาติสัมพันธมิตร์ให้ส่งกองทหารเป็นผู้แทนชาติไปในงานนี้ด้วย แต่โดยเหตุที่มีเวลาเตรียมตัวน้อยทั้งในการเดินทางไปประเทศอังกฤษ จะต้องข้ามทเลด้วยซึ่งในเวลานั้นยังเป็นการลำบากอยู่ ฉะนั้นจึงขอให้ส่งกองทหารไปเป็นจำนวนน้อยกว่าที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้เชิญ สำหรับประเทศมหาอำนาจขอให้ไปชาติละ ๑ กองพัน ประเทศนอกนั้นชาติละกึ่งกองร้อย (ประมาณ ๕๐ คน)

กองทหารไทยซึ่งจะส่งไปส่วนสนามในกรุงลอนดอนนั้น ได้จัดให้

นายร้อยเอก หม่อมเจ้านิดหนากระเบื้องผู้บังคับกอง ๑

นายทหารสัญญาบัตร์เป็นผู้บังคับหมวด ๒

นายทหารสัญญาบัตร์กำกับธง ๒

นายสิบเชิญธงและผู้ช่วยนายสิบเชิญธงรวม	๒
นายสิบผู้บังคับหมู่	๔
ลูกแถวพลทหาร	๔๔
รวมทั้งสิ้น	๕๕

วันที่ ๑๕ เวลา ๑๖ นาฬิกา ๓๐ นาที ทหารได้โดยสารรถยนต์จากซังต์ะร์แมงไปพักแรมอยู่ในกรุงปารีส์ ที่กรางด์ปาแล (ที่ซึ่งไปพักเมื่องานฉลองนครในกรุงปารีส์) เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศส์ได้จัดการรับรองเป็นอย่างดี

วันที่ ๑๖ เวลาเย็นได้เดินทางไปยังสถานี "ซาเปล" ในกรุงปารีส์นั้นเอง เมื่อไปถึงสถานีแล้ว ได้จัดการให้ทหารขึ้นรถไฟขบวนพิเศษซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศส์ได้จัดไว้สำหรับลำเลียงทหารดินพันธมิตร์ไปส่งลงเรือ เวลา ๑๙ นาฬิกา ๔๕ นาที รถไฟได้เคลื่อนที่และเดินทางไปตลอดคืน

วันที่ ๑๗ กรกฎาคม เวลา ๗ นาฬิกาขบวนรถไฟได้ไปถึงสถานีในเมือง "บูลอนญ์" แต่หาได้ไปจอดที่สถานีท่าเรือที่เดียวไม่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารอังกฤษได้จัดรถยนต์มารับนำไปยังท่าเรือ แล้วได้จัดการเลี้ยงดูทหารอย่างบริบูรณ์ทุกอย่างทั้งนายและพลทหาร เมื่อเลี้ยงอาหารแล้วยังได้จ่ายสเบียงประจำกายสำหรับบริโภคในเรือให้อีกด้วย

ต่อนั้นไปได้เดินทางเรือไปขึ้นเกาะอังกฤษ ในเวลาที่เดินทางข้ามทะเลคลื่นลมสงบ ทหารมีความสุขสบายร่าเริงตลอดเวลา

ครั้นถึงฝั่งอังกฤษแล้ว ได้เดินทางโดยขบวนรถไฟจากท่าเรือต่อไปยังกรุงลอนดอน โดยได้รับความเลี้ยงดูและความสดวกทุกประการ เวลา

๑๐ นาฬิกาในวันเดียวกันนั้นได้ไปถึงนครหลวงอังกฤษ เวลาไปถึงแล้วได้ให้ทหารปลดเครื่องบรรจุสิ่งของออกจากหลังบรรทุกรถยนต์ไป ส่วนทหารนั้นมีกองแตรวงทหารอังกฤษมารับ และนำเดินไปยังที่พักพร้อมด้วยกองทหารสัมพันธมิตร์ทั้งหลาย

เวลา ๑๗ นาฬิกากองทหารได้ไปถึงสวน เค็นซิงตั้น ซึ่งเจ้าน่าที่ฝ่ายเจ้าของบ้านได้จัดเป็นค่ายสำหรับให้ทหารสัมพันธมิตร์พัก ทหารชาติหนึ่งได้กางกระโจมสำหรับให้พัก ๑ กระโจม ทั้งนี้ตลอดจนนายทหารก็จัดให้พักในกระโจม

อนึ่งในระหว่างเวลาที่รถไฟนำทหารไทยไปถึงสถานีในกรุงลอนดอนนั้น พระยาบุรีนวราษฎร์ อรรคราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอนพร้อมด้วยข้าราชการประจำสถานทูตได้คอยต้อนรับอยู่

รุ่งขึ้นวันที่ ๑๘ เป็นวันพักทหาร ว่างราชการทั้งวัน โดยความเอื้อเฟื้อของท่านอรรคราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอน ได้จัดการรวบรวมนักเรียนไทยซึ่งศึกษาวิชาอยู่ในประเทศอังกฤษ (ในขณะนั้นโรงเรียนหยุดสำหรับงานฉลองไชยทั่วไป) เพื่อนำทหารไปชมสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงลอนดอน นักเรียนไทยซึ่งอยู่ในกรุงลอนดอนในเวลานั้นมีจำนวนหลายสิบคนต่างได้ยินดีพาทหารไปเที่ยว ทหารซึ่งไปเที่ยวด้วยนักเรียนไทยได้กล่าวมาแต่ว่า รู้สึกว่าพวกนักเรียนไทยมีความเอื้อเฟื้อโดยความจริงใจ นอกจากจะยินดีพาไปเที่ยวแล้ว ยังได้ช่วยออกทุนทรัพย์ค่า

เดินทางและค่าเลี้ยงเครื่องดื่ม บางคนก็นำทหารไปเลี้ยงอาหารด้วย ในวันนี้ทหารได้รับอนุญาตจากผู้บังคับกองให้ไปเที่ยวได้ตลอดวัน เวลาค่ำจึงได้กลับที่พัก

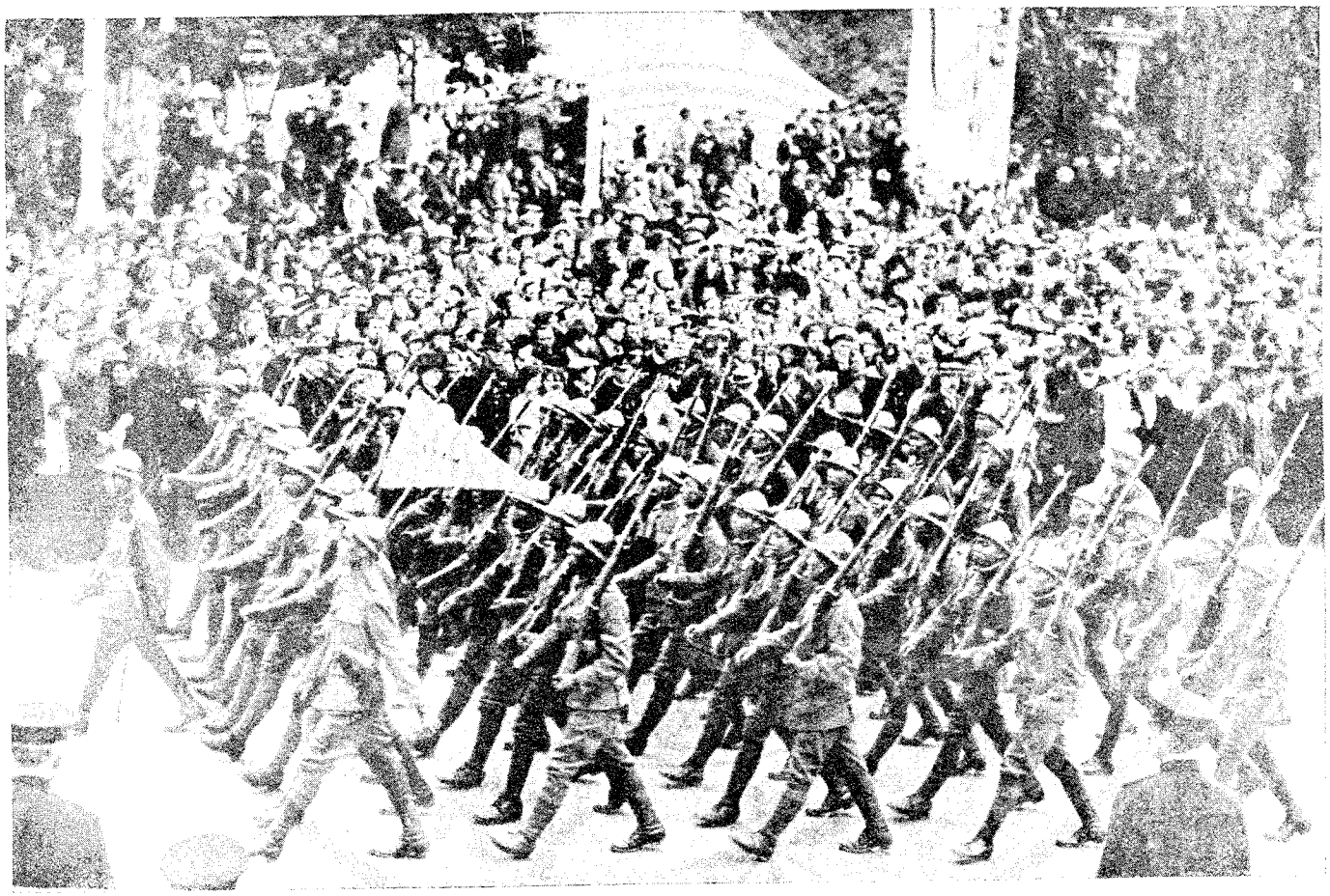
วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นวันงานฉลองไชยในกรุงลอนดอน

เวลาเช้าเมื่อได้เลี้ยงอาหารแก่ทหารแล้ว ๙ นาฬิกา ๓๐ นาที ได้ประชุมแถว นำทหารไปรวมพลที่สวน "ไฮด์ปาร์ค" เวลา ๑๐ นาฬิกาตรง ระบวนสวนสนามได เริ่มเคลื่อนที่จากที่ประชุมพล

ที่ระบวนเดินสวนสนามในกรุงลอนดอนนี้กองทหารชาติสัมพันธมิตร์เดินตามลำดับตัวอักษรโรมัน ดังได้กล่าวแล้วในงานสวนสนามณะที่กรุงปารีส มีเปลี่ยนแปลงคือ กองทหารชาติฝรั่งเศสเข้าเดินระหว่างกองทหารชาติเบลเยี่ยมกับกองทหารชาติอิตาเลี่ย ส่วนกองทหารชาติอังกฤษเดินท้ายระบวนกองทหารชาติสัมพันธมิตร์

กองสวนสนามได้เดินผ่านย่านกลางอันเต็มไปด้วยมหาชนายืนดูอยู่สองข้างอย่างหนาแน่น ต่างได้ออกเสียงเปล่งอุทานให้พรแก่ชาติต่างๆ ซึ่งผ่านไปอย่างเซ็งแซ่ การเดินทางในวันนี้ประมาณ ๔ ชั่วโมงเศษ

แถวทหารได้กระทำการเคารพ ๒ ครั้ง คือ เคารพต่อนุสาวรีย์ทหารอังกฤษผู้สละชีพให้แก่ชาติแห่ง ๑ กับเมื่อเวลาผ่านพลับพลาที่ประทับสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษอีกครั้ง ๑

(ผ.ท.บ.)

ทหารไทยเดินสวนสนามในกรุงลอนดอน.

เวลาที่กองทหารเดินผ่านน่าพลับพลาไปนั้น บันดาผู้บังคับกองทหารต่างชาติได้กำหนดให้ออกจากแถวไปเข้าที่พลับพลา ส่วนแถวทหารนั้นนายทหารผู้มีอาวุโสรองลดลงไปเป็นผู้นำเดินต่อไป ดังนั้นนายร้อยเอก หม่อมเจ้านิดยากรจึงได้ ไปเข้าพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ เมื่อระบวนส่วนสนามจวนจะหมด เจ้าน่าที่ฝ่ายทหารอังกฤษได้นำนายทหารผู้บังคับบัญชากองทหารชาติสัมพันธมิตรทั้งหลายไปยังพระราชวัง บัคคิงแฮ็ม ครั้นแล้วพระราชาและพระมเหษีพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งต่างประเทศและของอังกฤษได้เสด็จและเดินผ่านเข้าไปในพระราชวังและทรงปฏิสันฐานแก่นายทหารผู้นำกองทหารเข้าเดินส่วนสนามด้วยทุกนาย

เวลา ๑๕ นาฬิกาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษได้พระราชทานเลี้ยงเป็นเกียรติยศในงานฉลองไชย นายร้อยเอก หม่อมเจ้านิดยากรซึ่งเป็นผู้บังคับกองทหารไทยได้รับพระราชทานเลี้ยงร่วมโต๊ะเสวยด้วย

ค่ำวันที่ ๒๐ และวันที่ ๒๑ ทั้งวันเป็นเวลาว่างราชการ บันดาทหารได้รับอนุญาตให้ไปเที่ยวชมกรุงลอนดอนอีก และได้มีพวกนักเรียนไทยเอื้อเฟื้อนำไปเที่ยวเช่นวันก่อน

อนึ่ง ในวันที่ ๒๑ นี้ ทางราชการแห่งรัฐบาลอังกฤษได้มีการเชิญบันดานายทหารสัมพันธมิตรไปเลี้ยงอาหารในโซเด็ด คาร์ลตัน อีกครั้งหนึ่ง มีสมเด็จพระยุพราชอังกฤษเป็นประธานในการเลี้ยง

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม เวลา ๑ นาฬิกาได้จัดการลำเลียงทหารขึ้นรถยนต์ไปยังสถานีวิกตอเรีย เพื่อเดินทางกลับ โดยเดินทางรถไฟและข้ามทะเลด้วย

เรือกลไฟแล้วเดินทางรถไฟต่อไป วันที่ ๒๓ เวลา ๒ นาฬิกากองทหารซึ่งไปส่วนสนามได้กลับมาถึงกรุงปารีส ในคืนวันนี้ได้นำทหารไปนอนที่กลางด์ปาเลส์อีก ต่อเวลา ๑๔ นาฬิกาวันที่ ๒๓ จึงได้นำทหารขึ้นรถไฟกลับไปยังค่ายที่พักทหารไทยณะเมืองซังต์แจร์แมง เป็นอันเสร็จการส่วนสนามในกรุงลอนดอน การเดินทางต่าง ๆ ได้ดำเนินไปโดยสดวกเรียบร้อยทุกประการ

ค) การส่วนสนามในกรุงบรุ๊กเซ็ลส์ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

กองทหารไทยซึ่งจะไปในการส่วนสนามในกรุงบรุ๊กเซ็ลส์ พระนครหลวงแห่งประเทศเบ็ลเยี่ยมนั้น มีจำนวนทหารดังนี้

นายพันตรีเป็นผู้บังคับกอง	๑
นายร้อยผู้บังคับหมวด	๔
นายร้อยผู้กำกับรถ	๒
จ่านายสิบเชิญธงและนายสิบเชิญธงผู้ช่วยรวม	๒
นายสิบผู้บังคับหมู่	๘
พลแตรต้น	๔
พลทหาร	๑๔๖
รวมทั้งสิ้น	๑๖๗

วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เวลา ๓ นาฬิกาได้ออกเดินทางโดยรถยนต์จากค่าย ซังต์แจร์แมง ไปถึงสถานี ดูนอร์ด (Care du Nord) ในกรุงปารีสเวลา ๖ นาฬิกา ๓๐ นาที ต่อจากนั้นไปได้โดยสารรถไฟระบวนพิเศษ

ซึ่งเจ้าน่าที่ฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้จัดให้สำหรับกองทหารสัมพันธมิตร์ ในวันเดียวกันนั้นเวลา ๑๗ นาฬิกา ๓๐ นาที รถไฟได้แล่นเข้าไปจอดในสถานีกรุงบรุกเซ็ลส์ มีข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนชั้นผู้ใหญ่พร้อมด้วยกองตรวงทหารเบ็ลเยี่ยมมาคอยรับอยู่ณะที่นั้น

นายทหารติดต่อได้นำกองทหารไปพักแรมในโรงทหารถาวรอันมีนามว่า "เปอะคิต์ชาโตก์ซ์" ซึ่งเจ้าของบ้านได้เตรียมไว้เป็นที่พักกองทหารสัมพันธมิตร์ฉเพาะชาติที่มีจำนวนทหาร ๑ กองร้อย เรื่องที่พัก การเลี้ยงอาหารตลอดจนการรับรองเจ้าน่าที่ได้พยายามจัดให้เป็นอย่างดี ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์นั้นรัฐบาลได้เชิญให้ไปพักในโฮเต็ล ปาเลส์ (Palace Hotel) ซึ่งเป็นโฮเต็ลชั้นที่ ๑ ในกรุงบรุกเซ็ลส์

อนึ่งอรรคราชฑูตสยามกรุงลอนดอนได้ส่งอำมาตย์เอก พระสรรพกิจปรีชา ไปสำหรับรับรองกองทหารไทยในงานนี้ด้วย

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๐๒ ซึ่งตรงกับวันครบ ๒ รอบปีที่ประเทศสยามได้ประกาศสงครามแก่ประเทศเยอรมะเนียและเอาส์เตรียฮุงกาเรียเป็นวันฉลองไชยชำนะของประเทศเบ็ลเยี่ยม เวลา ๗ นาฬิกาได้ประชุมแถวออกเดินไปยังที่รวมพล

ในกรุงบรุกเซ็ลส์นี้ได้มีการตรวจพลด้วย ซึ่งต่างกันกับ ๒ ประเทศที่แล้วมา การตั้งแถวสำหรับตรวจพลนั้น ตั้งเป็นกองร้อยแถวน่ากระดาน แต่หมู่ที่ ๑ อยู่น่า หมู่ที่ ๒ อยู่หลังยืนชิดกัน ทั้งนี้เนื่องจากกำหนดขนาดยาวของแถวนั้นมีจำกัด

เวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๐ นาที สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแห่งชาติเบ็ลเยี่ยมได้เสด็จตรวจพล มีกึ่งกองร้อยทหารม้ารักษาพระองค์นำเสด็จ ต่อจากกึ่งกองร้อยทหารม้านำเสด็จแล้วจึงถึงพระองค์พระเจ้าแผ่นดินทรงม้า พร้อมด้วยจอมพลโฟช และนายทหารในกรมบัญชาการ ถัดไปนั้นมีกึ่งกองร้อยทหารม้ารักษาพระองค์เป็นกองเกียรติยศตามเสด็จอีก

ในเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จผ่านแถวทหาร ผู้บังคับกองได้บอกแตรกระทำวันทยาวุธถวายคำนับ ผู้เชิญธงไชยเฉลิมพลลดปลายธงลงถวายคำนับ พลแตรทั้งเป่าเพลงคำนับถวาย ๓ จบ และทหารได้ร้องไชโยถวาย

เมื่อเสร็จการตรวจพลแล้วได้เริ่มสวนสนาม กองทหารไทยซึ่งแบ่งเป็น ๔ หมวด ได้จัดขบวนเดินเรียงสี่หมวด ๑ และหมวด ๒ เดินเรียงเคียงในแนวเดียวกัน หมวด ๓ หมวด ๔ เดินเรียงเคียงกันตามหมวด ๑ หมวด ๒ เว้นระยะต่อระยะเคียงอย่างละ ๓ เม็ตร์ ทั้งนี้เพราะมีกำหนดความลึกของแถวไม่ให้เกินกว่า ๕๐ เม็ตร์ ผู้บังคับหมวดเดินนำหมวดของตน ๓ เม็ตร์ ถึงกลางของหมวดนำไปข้างหน้ามีธงไชยเฉลิมพล ต่อไปนั้นอีก ๓ เม็ตร์ ถึงผู้บังคับกองทหารพลแตรเดินนำผู้บังคับกอง

แถวทหารได้เดินสวนสนามผ่านท่ามกลางแห่งมหาชน ซึ่งมาจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรปละได้มารวมกันอยู่ในขณะนั้นเป็นอันมาก ได้ยืนคอยต้อนรับกองทหารอยู่อย่างเนืองแน่น เวลาที่กองทหารชาติใดเดินผ่านไป ประชาชนที่ยืนอยู่ต่างได้ปลุ่งเสียงอำนวยพรให้แก่ชาตินั้นอย่างกึกก้อง

(ผ.ท.บ.)

ทหารไทยเดินสวนสนามในกรุงบรุ๊กเซ็ลส์.

ลำดับริ้วขบวนซึ่งเดินส่วนสนามนั้นคงเดินตามลำดับชาติตามตัวอักษรโรมัน เว้นแต่กองทหารเบ็ลเยี่ยมซึ่งเป็นเจ้าของบ้านและได้จัดทหารมาเดินทุกเหล่าทุกชนิดนั้นได้เดินท้ายกองทหารชาติสัมพันธมิตร์

ดังได้กล่าวมาแล้ว รัฐบาลฝรั่งเศสและรัฐบาลอังกฤษได้สร้างอนุสาวรีย์ที่ระลึกให้แก่ทหารผู้สิ้นชีพในการสงครามสำหรับชาติ รัฐบาลแห่งประเทศเบ็ลเยี่ยมก็ได้สร้างขึ้นด้วยเหมือนกัน เวลาที่กองทหารเดินผ่านอนุสาวรีย์ไปได้กระทำการเคารพ ๑ ครั้ง ครั้นต่อไปเมื่อถึงพลับพลาที่ประทับได้ถวายคำนับอีก ๑ ครั้ง ตามกำหนดการส่วนสนามในพระนครนี้ เมื่อกองทหารได้เดินผ่านพลับพลาไปแล้ว ๕๐ เม็ตร์ ให้ผู้บังคับกองทหารไปคอยเฝ้าที่พลับพลาและธงประจำกองหรือธงไรยเฉลิมพลของกองทหารนั้น ให้เชิญไปเข้าแถวตรงกันข้ามกับพลับพลา ส่วนกองทหารนั้นให้เดินต่อไปแล้วเลยกลับที่พักได้

เวลาที่กองทหารเดินส่วนสนามผ่านพลับพลาไปเสร็จแล้ว บันดาผู้เชิญธงของชาติต่าง ๆ ได้เดินเข้าไปหยุดอยู่เฉพาะพระภักตร์ แล้วถวายธงลงถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง ในเวลาที่เด็ดเข้าในพระราชวัง ผู้เชิญธงเหล่านั้นต่างได้ตามเด็ดเข้าไปส่งด้วย ครั้นเด็ดขึ้นแล้วจึงได้เชิญธงกลับที่พัก

เวลาเที่ยงวันสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเบ็ลเยี่ยมได้พระราชทานเลี้ยงอาหารในพระราชวัง ปาแลส์รัวยาล บันดาข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนชั้นหัวน่าซึ่งเป็นผู้แทนของชาติต่าง ๆ มีตำแหน่งอรรคราชทูต, ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร, กับผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในงานส่วนสนามได้รับเชิญไปเลี้ยง

ทั้งสิ้น ส่วนของชาติไทยนั้นมีอำมาตย์เอก พระสรรพกิจปรีชา อุปทูต นายพันโท หม่อมเจ้า อมรทัต ผู้ช่วยทูตในราชการทหาร นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหาร ได้รับเชิญไปในงานนี้

ก่อนเวลาที่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จประทับโต๊ะ เจ้าน่าที่ได้นำผู้บังคับกองทหารชาติสัมพันธมิตร์เข้าเฝ้าเรียงตัว ในขณะที่เสด็จถึงนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ได้มีรับสั่งด้วยเป็นความว่า "พระองค์ทรงมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่กองทหารของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ห่างไกลได้มาช่วยราชสัมพันธมิตร์กระทำสงคราม ทั้งได้ส่งกองทหารเป็นผู้แทนส่วนกองทัพสยามมาในการฉลองไชยของชาติเบลเยี่ยมด้วย ทหารในบังคับบัญชาของนายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ได้เดินสวนสนามอย่างองอาจงดงามมาก" เมื่อสิ้นพระกระแสรับสั่งแล้ว ได้ทรงกลัดเครื่องราชอิศริยาภรณ์มงกุฎชั้นที่ ๔ แห่งประเทศเบลเยี่ยมถวายพระหัตถ์พระราชทานแก่นายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ ทั้งนี้ย่อมเป็นเครื่องหมายแห่งความพอพระทัยในกองทหารไทยซึ่งไปในงานนี้โดยทั่วไป

ในการเลี้ยงครั้งนี้มีผู้ที่ได้รับเชิญไปประมาณ ๑๕๐ คน เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้วต่างก็ได้กราบถวายบังคมลากลับที่พัก

ในเวลาสวนสนามวันนี้ อากาศไม่ร้อน มีฝนตกลงมาประปราย ซึ่งกระทำให้การเดินมิใคร่จะเป็นการเหนื่อยแก่ทหารไทยซึ่งไปในงานสวนสนามครั้งนี้ รู้สึกในใจว่าเป็นพิธีสองชั้น กล่าวคือไปให้เกียรติยศแก่ชาติเบลเยี่ยมสัมพันธมิตร์สถานหนึ่ง กับอีกสถานหนึ่งนั้นย่อมรู้สึกปีติยินดีที่

ในวันครบ ๒ รอบปี นับตั้งแต่วันที่รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ประกาศสงครามพอดี ก็ได้มาเดินสวนสนามในพระนครหลวงแห่งชาวเบ็ลเยี่ยมโดยมิได้นึกได้ฝัน โดยเฉพาะเมื่อกองทหารมาแล้ว ทหารทุกคนได้พยายามเดินอย่างเรียบร้อยงดงามที่สุด ชนชาติต่าง ๆ ซึ่งยืนอยู่สองฟากถนนนั้นเวลาที่กองทหารไทยเดินผ่านไปได้ปรบมือกันมาก ไม่แต่เท่านั้น หนังสือพิมพ์รายวันอังกฤษฉบับหนึ่ง ได้กล่าวรับรองในข่าวเรื่องการเดินสวนสนามว่า ทหารชาติไทยได้เดินงามมากกว่าเพื่อน

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ยังไม่ถึงกำหนดที่กองทหารจะเดินทางกลับ เพราะฉะนั้นในวันนี้ผู้บังคับบัญชาได้อนุญาตให้นายสิบพลทหารไปเที่ยวชมเมืองได้ ในการนี้ทหารทุกคนได้รับความสนุกสนานมาก เพราะความเอื้อเฟื้อของทหารเบ็ลเยี่ยมซึ่งได้รับอาสาเป็นผู้นำและได้แสดงไมตรีจิตร์อย่างดี

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม เวลา ๑๑ นาฬิกา ๑๕ นาที กองทหารได้ออกเดินจากที่พักไปสู่สถานีรถไฟ ซึ่งมีทหารและพลเรือนคอยส่งอยู่อย่างแน่นหนา เวลา ๑๒ นาฬิกา ๒๐ นาทีทหารได้ลาจากนครหลวงแห่งประเทศเบ็ลเยี่ยม และรถไฟได้ใช้จักรออกจากนั้น

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม เวลา ๙ นาฬิกากองทหารได้มาถึงกรุงปารีส และได้นำทหารไปพักรวมกันในกรางด์ปาแลส์ วันรุ่งขึ้นเวลา ๙ นาฬิกา ก็ได้นำเดินทหารโดยขบวนรถยนต์กลับไปยังค่ายที่พักทหารไทยในเมืองซังด์เออร์แมง

การเดินทางไปส่วนสยามทั้งสามนครได้เป็นไปโดยสดวก เจ้าน่าที่ทั้งสามประเทศได้จัดการรับรองเป็นอย่างดีสมเกียรติยศและสมกับการที่ได้เป็นสัมพันธมิตรซึ่งกันและกัน

ตอนที่ ๑๑

การเดินทางกลับประเทศสยาม

(แผนที่ประกอบแผ่นที่ ๓)

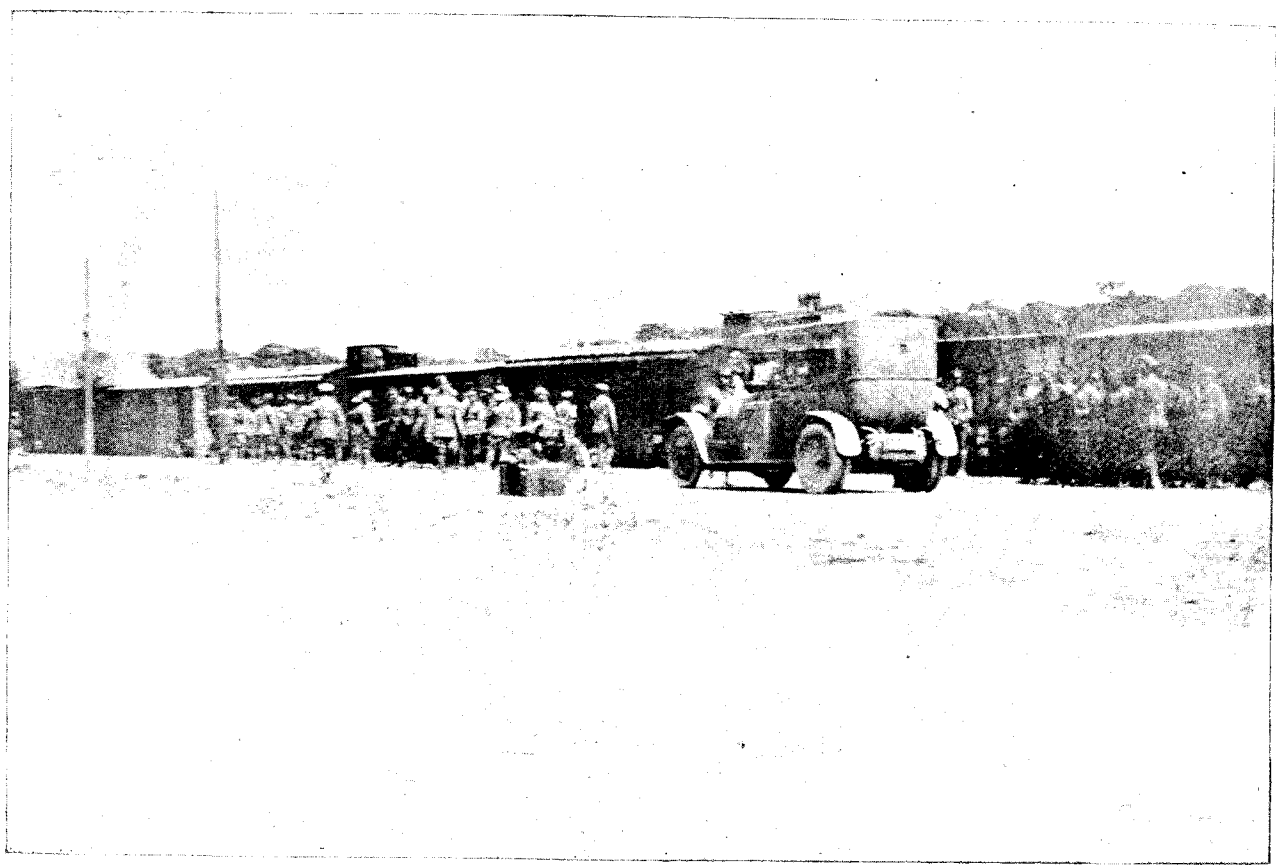
เมื่อได้ทราบข่าวว่ารถไฟจะมาถึงเมืองมาร์เซย์ และจะออกเดินทางได้ในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ทหารในกองทหารบกรถยนต์ได้เดินทางมายังเมืองนี้เป็นชุด ๆ ดังนี้

วันที่ ๑๖ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ เวลา ๑๒ นาฬิกา ๓๕ นาที ชุดที่ ๑ ได้ออกเดินจากค่ายที่พักมายังสถานีรถไฟ จัดการแบ่งแยกกันขึ้นรถซึ่งเจ้าน่าที่ได้จัดให้เป็นขบวนพิเศษสำหรับบรรทุกทหาร ไทยพร้อมด้วยสัมภาระทั้งปวง จำนวนทหารซึ่งเดินทางครั้งนี้มีนายทหารสัญญาบัตร ๙, นายสิบ ๑๕๑, พลทหาร ๖๕๒, รวมทั้งสิ้น ๘๑๒ คน นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์เป็นผู้อำนวยการเดินทาง เวลา ๑๕ นาฬิการถไฟได้เคลื่อนที่เดินทางมาเมืองมาร์เซย์ ที่สถานีมีพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร อรรคราชทูตสยาม นายพันโท หม่อมเจ้อมรทัต ผู้ช่วยทูตในราชการทหารบก พร้อมด้วยข้าราชการประจำสถานราชทูตสยามกรุงปารีสมาคอยส่งอยู่

(ผ.ท.บ.)

กองทหารไทยเริ่มเดินทางกลับพระนคร.

(ผ.ท.บ.)

อรรคราชทูตสยามประจำกรุงปารีสมาส่งทหารไทยขึ้นรถไฟ.

วันที่ ๑๗ สิงหาคม เวลา ๒๐ นาฬิกา นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ นายพันโท หม่อมเจ้าฉัตรมงคลและหม่อมซึ่งจะกลับพระนคร กับทั้งนายนาวาเอก พระประดิษฐ์นาวายุทธ์ นายพันโท หม่อมเจ้าอมรทัต นายร้อยเอก สาย ปุณณกุมุ ผู้ซึ่งจะมาส่งกองทหาร ได้โดยสารรถไฟด่วนจากปารีสมายังเมืองท่าเรือ

วันที่ ๑๘ สิงหาคม เวลา ๑๐ นาฬิกา ๕๐ นาที นายทหารซึ่งยังพักอยู่ในกรุงปารีสและที่ชังต์แจร์แมง รวม ๕๑ นาย ได้โดยสารรถไฟด่วนจากกรุงปารีสไปเมืองมาร์เซย์ ในความควบคุมของนายพันตรี หลวงพยานพิฆาฏ

ในวันที่ ๑๘ สิงหาคมเวลา ๑๐ นาฬิกา ๑๐ นาที นายพันเอก พระเฉลิมอากาศพร้อมทั้งผู้ที่มาด้วยได้ถึงเมืองมาร์เซย์ ได้ลงสู่เรือมิเดา เพื่อจัดการเตรียมที่ในเรือ ครั้นเวลา ๑๖ นาฬิกา ๔๐ นาทีขบวนรถไฟทหารในบังคับนายพันตรีหลวงสามฤทธิรงค์ ได้มาถึงเมืองมาร์เซย์ โดยความเอื้อเฟื้อเจ้าพนักงานรถไฟฝรั่งเศส ได้จัดการให้รถไฟเข้ารางไปจอดใกล้กับท่าเรือ เป็นการสดวกในการที่ลงเรือ ในคืนวันนี้ทหารได้นอนในเรือ

วันที่ ๑๙ สิงหาคมเวลา ๑๐ นาฬิกา ๑๕ นาที นายทหาร ๕๑ นายได้มาถึงเมืองมาร์เซย์ เป็นอันว่านักศึกษาทหารซึ่งจะเดินทางกลับพระนครได้มาถึงพร้อมทุกคน

การเดินทางจากเมืองมาร์ซย์ถึงเมืองปอร์ตเสด

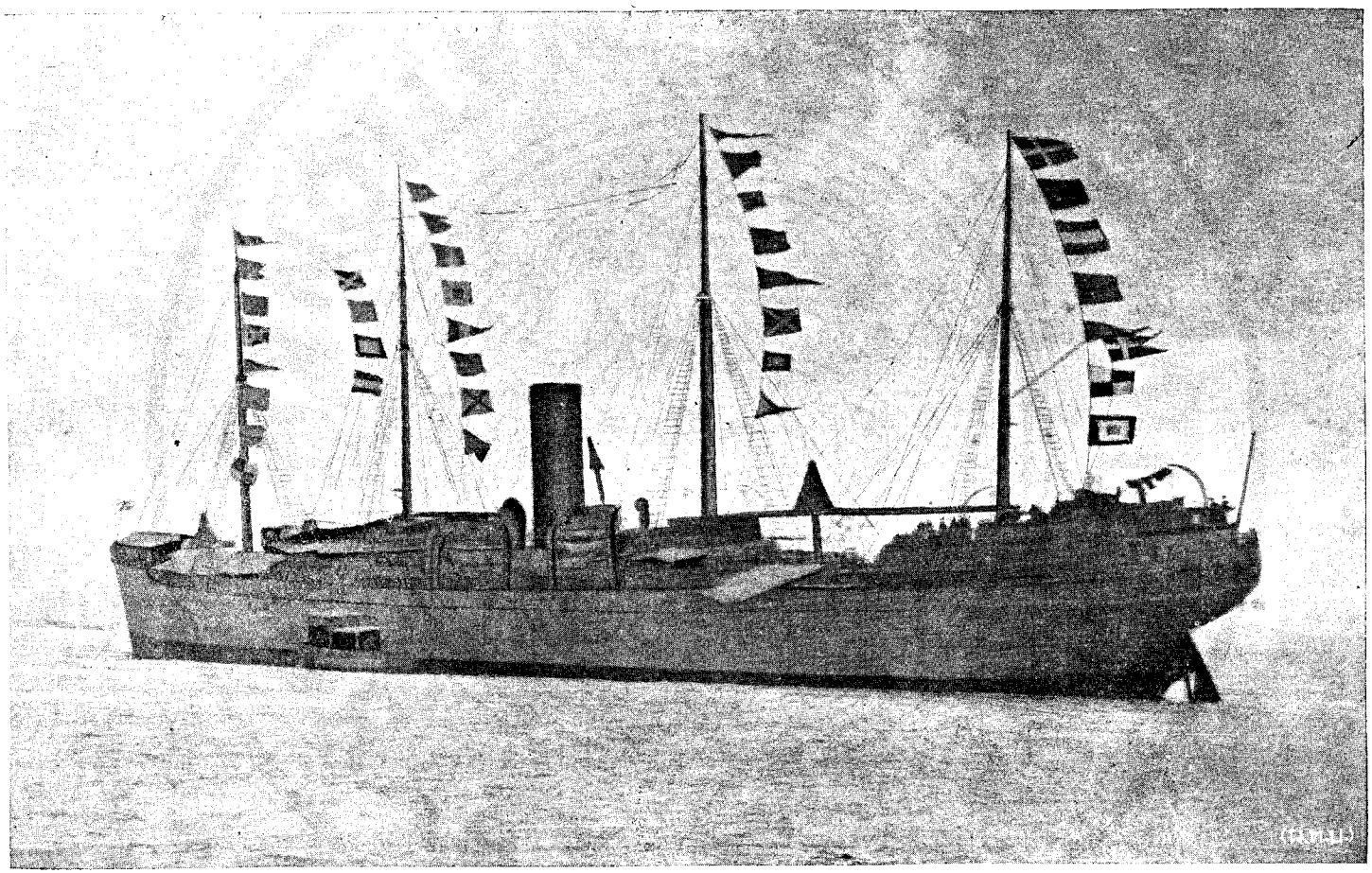
ก่อนเรือจะออก มีนายนาวาเอก พระประดิษฐ์นาวายุทธ์ นายพันโท หม่อมเจ้าอมรทัต นายร้อยเอก สาย ปุณณกุมุ นายร้อยโท เกา เพียรเลิศ

นายวิมองด์วิคารี กงสุลสยามประจำเมืองมาร์เซย์มาส่งที่ท่า เวลา ๑๗ นาฬิกา ๑๕ นาที เรือมิเดาได้ใช้เครื่องจักรเคลื่อนที่จากท่า บันดาพวกไทยที่มาส่ง อีกทั้งพวกชาวฝรั่งเศสสัมพันธมิตรซึ่งอยู่ที่ท่าเรือได้เปล่งอุทานอวยโชยแก่กองทหารซึ่งจะเดินทางกลับ ฝ่ายทหารในเรือต่างก็อำลาชาวฝรั่งเศสสัมพันธมิตร์โดยอาการร่าเริงและร้องไชโยโยอย่างสนั่น

เรื่องเรือมิเดา การกินอยู่หลับนอนของทหารนั้น ได้กล่าวมาแล้วในภาคที่ ๔ ตอน ๑๐ ครั้งกองบินทหารบกเดินทางกลับพระนคร เพราะฉะนั้นในตอนนี้จะขอไม่กล่าวซ้ำ แต่จะเว้นกล่าวยกย่องความช่วยเหลือของกงสุล เยเนราล เอช. เอ็น.แอนเดอร์สัน (กงสุลสยามประจำกรุงโกเปนเฮเก้น) ในการที่ได้ช่วยพูดจาตกลงกับบริษัทเรือไฟในการจัดเรือลำเลียงกองทหารไทยให้ถึง ๒ เที่ยวโดยไม่คิดค่าโดยสามเสียด้วยนั้นไม่ได้

ใน ๓ วันแรกซึ่งเรือแล่นมาในทเลกลางธรรมดาคลื่นลมเป็นปรกติ ทหารสบายดี แต่ ๓ วันต่อมามีคลื่นได้น้ำทำให้เรือโคลงบ้าง มีทหารเมาคลื่นประมาณ ๑๐๐ ละ ๑๐ อากาศก็ร้อนขึ้นเป็นลำดับ

วันที่ ๒๕ สิงหาคม เวลา ๗ นาฬิกา ๑๕ นาที เรือได้ถึงเมืองปอร์ตเซ็ด และจอดพักรับถ่านเบียงอาหารกับถ่านที่นี่ ในระหว่างที่เรือจอดนี้ นายทหารได้รับอนุญาตให้ขึ้นเที่ยวบนบก ตลอดเวลาที่เรือพักอยู่นี้เรียบร้อยไม่มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น

(ผ.ท.บ.)

เรือมิเตา ซึ่งลำเลียงกองทหารไทยกลับมาสู่พระนคร.

การเดินทาง

จากปอร์ตเสดถึงสบัง (หมู่เกาะโปโตเว)

วันที่ ๒๐ สิงหาคม เวลา ๕ นาฬิกา ๓๐ นาที เรือได้เคลื่อนที่จากปอร์ตเสดเข้ามาในคลองซูเอซ อากาศในวันนี้ร้อนจัด

ในระหว่างที่เดินทางในคลองนี้ ได้มีการทดลองวิธีปฏิบัติการในเวลาเรือบังเกิดอับปาง โดยให้ทหารไปยืนประจำที่ตามลำเรือกันเรียงซึ่งกำหนดบรรจุคนไว้ พร้อมด้วยเครื่องชูชีพ ทั้งนี้สำหรับการเดินทางในมหาสมุทร การทดลองได้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อย

การเดินทางกลับนี้เรือมิได้เดินทางเดียวกับขาไป กล่าวคือเรือจะไม่แวะที่เมืองโคลัมโบ (เกาะลังกา) จะไปแวะที่สะบัง เพราะฉะนั้นการเดินทางตอนนี้ใช้เวลานานวัน

วันที่ ๒๗ สิงหาคม เวลา ๑ นาฬิกา เรือได้ออกจากคลองซูเอซเข้าในทะเลแดง ในบ่ายวันนี้นายพันเอก พระเฉลิมอากาศได้ประชุมนายทหารชี้แจงถึงความประสงค์ที่จะให้มีการบรรยายถึงวิชาความรู้เบ็ดเตล็ด ซึ่งนายทหารได้พบเห็นมาต่าง ๆ กัน เพื่อแลกเปลี่ยนกัน แล้วออกคำสั่งดังนี้

"เรือมิเตา

วันที่ ๒๗ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

ด้วยการเดินทางได้ผ่านพ้นมาแล้วตั้งแต่วันที่ ๑๙ จนถึงวันที่ ๒๗ สิงหาคม เห็นได้ว่านายทหารได้พักผ่อนพอแก่ความเหน็ดเหนื่อยพอสมควร

แล้ว ส่วนวันต่อไปกว่าจะถึงกรุงเทพฯ นั้นยังไม่นานนัก ฉะนั้นเห็นว่าในเวลานี้เป็นเวลาเหมาะควรจะมีการบรรยาย เพื่อให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กันได้ตามสมควร

ฉะนั้นตั้งแต่วันที่ ๒๘ เป็นต้นไปให้มีการบรรยายวันละ ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที หรือ ๒ ชั่วโมงทุก ๆ วัน คือตั้งแต่เวลา ๑๕ นาฬิกา ๓๐ นาที เป็นต้นไป

๑) ให้ ร. ท. อินทุเศรษฐ เป็นเจ้าหน้าที่จัดที่นั่งให้เป็นที่เรียบร้อย

๒) ถ้าผู้ใดมีความยินดีจะช่วยบรรยายด้วยเรื่องใด ข้าพเจ้าจะมีความยินดีมาก ขอให้มาชี้แจงกับข้าพเจ้าก่อน จะได้กะเวลาให้มีโอกาสช่วยเหลือเพื่อนนายทหารตามความต้องการ

๓) ผู้ที่ได้รับและกะตัวแล้วว่าจะช่วยเหลือในเรื่องใดนั้น ขอได้รับความชอบใจจากข้าพเจ้าในนามของเพื่อนนายทหารด้วย

๔) ผู้ที่บรรยายต้องเรียนเป็นหนังสือด้วยเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่มิได้มาอยู่ในที่นี้จะได้มีโอกาสทราบได้บ้าง ฉะนั้นให้ผู้ที่จะต้องบรรยายส่งร่างที่จะบรรยายนั้นให้ ร. ท. อินทุเศรษฐเป็นผู้จัดการพิมพ์ต่อไป

๕) ผู้ที่ได้รับและกะวันที่จะบรรยายดังต่อไปนี้

ก. วันที่ ๒๘ สิงหาคม พ. ท. หม่อมเจ้าฉัตรมงคลบรรยายถึงการร่างให้นายทหารซึ่งสังกัดชนิดทหารช่างทุกคนมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ฆ. วันที่ ๒๘ สิงหาคม ร. ท. สาย คชเดช บรรยายถึงวิธีส่งคนเจ็บไข้และทรัพย์สมบัติของคนเจ็บไข้และสุขาภิบาล แพทย์ประกาศนียบัตร์ทุกคนต้องมาฟัง นายทหารอื่นตามสมัค

ง. วันที่ ๓๐ สิงหาคม พ. ต. หลวงรามฤทธิรงค์ บรรยายถึงการพาหะนะ ให้นายทหารเดินเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์และนายทหารช่างทุกคนมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

จ. วันที่ ๑ กันยายน ร. ท. สิงพงษ์ กับ ร. ท. อินทุเศรษฐ บรรยายถึงการตรวจดูกระสุนปกให้นายทหารนักบินและนายทหารซึ่งสังกัดบินใหญ่มาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ฉ. วันที่ ๒ กันยายน ร. ท. เกษตำดี บรรยายถึงวิธีจัดการทหารสวิสให้ผู้ซึ่งเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์และนายทหารราบมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นแล้วแต่สมัค

ช. วันที่ ๓ กันยายน พ. ต. หลวงรามฤทธิรงค์ บรรยายถึงวิธีปฏิบัติการต่อชเลยศึกให้นายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์มาฟัง ส่วนนายทหารอื่นแล้วแต่สมัค

ซ. วันที่ ๔ กันยายน ร. ต. ดิษยบุตร์ บรรยายถึงวิธีจัดการปืนกลให้ผู้ซึ่งเป็นนายทหารราบและนายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์มาฟัง ส่วนนายทหารอื่นแลวแต่สมัค

ฌ. วันที่ ๕ กันยายน ร. ท. เสนีวงศ์ณกรุงเทพ บรรยายน่าที่เสนาธิการ ให้ผู้ซึ่งเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์มาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ฌ. วันที่ ๗ กันยายน ร.อ. เหมะจุฑาบรรยายถึงคุมนาคมในกองทัพอังกฤษ ให้ผู้ที่เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์และนายทหารช่างมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ญ. วันที่ ๗ กันยายน พ.ค. หลวงรามฤทธิรงค์บรรยายการหักในหมู่บ้านและการเกณฑ์กำลัง ให้นายทหารนักบินและนายทหารฝ่ายเสนาธิการณ์มาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ฎ. วันที่ ๗ กันยายน ข้าพเจ้าจะบรรยายการเป็นไปของการบินในระหว่างสงคราม ให้นายทหารนักบินมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ฏ. วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ค. หลวงทยานพิฆาฏบรรยายถึงการจัดการโรงเรียนเมืองอิสต์รัสเดมเมือง อาวอร์ กับโปรสนิยอากาศ ให้นายทหารนักบินมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ฐ. วันที่ ๑๑ กันยายน ร.อ. สุคนธสารบรรยายถึงวิธีจัดการในโรงเรียนการบินเมืองโป ร.ท. ประจันบานบรรยายถึงวิธีจัดการในโรงเรียนออกกำลังกาย ให้นายทหารนักบินมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ฑ. วันที่ ๑๒ กันยายน ร.อ. ยศธร บรรยายถึงการตรวจการติดต่อจากยากาศกับพื้นดิน การถ่ายรูปภูมิประเทศ ให้นายทหารนักบินมาฟัง นายทหารอื่นตามสมค

ฒ. วันที่ ๑๓ กันยายน ร.ท. รวยเร็ว บรรยายถึงการบินขับไล่ ให้นายทหารนักบินมาฟัง นายทหารอื่นตามแต่สมัค

ป. วันที่ ๒๕ กันยายน ร. ท. ม. ล. พันธ์ ฉัตรกุล ฉกรุงเทพ กับ ร. ท. จิตติพันทน์ บรรยายถึงการทิ้งระเบิดในเวลากลางวันให้นายทหารนักบินมาฟัง นายทหารอื่นตามแต่สมัค

ป. วันที่ ๒๖ กันยายน ร. ท. จิตติพันทน์ กับ ร. ท. สุวรรณานุช บรรยายถึงการทิ้งระเบิดในเวลากลางคืนให้นายทหารนักบินมาฟัง นายทหารอื่นตามแต่สมัค

ม. วันที่ ๒๗ กันยายน ร. ท. โกมลมิศร์ บรรยายถึงการบินทะเล การตรวจการบินพื้นทะเลและการตรวจอากาศ ให้นายทหารนักบินมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ฝ. วันที่ ๒๘ กันยายน ร. ท. สุวรรโณดม บรรยายถึงการยิงปืนบนอากาศ และการยิงปืนในน่าที่คนโดยสาน ให้นายทหารนักบินมาฟัง ส่วนนายทหารอื่นตามแต่สมัค

ข้าพเจ้าขอเตือนให้ผู้ฟังทราบไว้ให้แน่ชัดเสียก่อนว่า ตามที่ผู้บรรยายนี้ ไม่ใช่ว่าความจำเป็นที่ประเทศสยามจะต้องกระทำเช่นนั้นหรือทำเช่นนี้ เป็นแต่บรรยายสิ่งที่ได้เห็นหรือที่ได้รู้นำมาบรรยายให้ท่านฟังเท่านั้น หรือบางทีก็จะมีความเห็นของผู้บรรยายเองบ้าง เพื่อให้ท่านผู้ฟังมีความคิดหรือความเห็นกว้างขวางขึ้น"

ตั้งแต่วันที่ ๒๗ ถึงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ได้เดินทางมาในทะเลหลวง คลื่นลมเป็นปรกติดดอดทาง แต่อากาศร้อนมาก เหตุการณ์ในเรือได้

เป็นไปนับว่าเรียบร้อยดี เว้นแต่เมื่อวันที่ ๓๐ เวลา ๑๐ นาฬิกา เรือได้หยุด ๑๐ นาที เพื่อทำศพลูกเรือผู้หนึ่งซึ่งถึงแก่ความตายเมื่อคืนวันที่ ๒๙ ลงในทเล

วันที่ ๑ กันยายน เรือได้ออกจากทเลแดง ความร้อนแห่งอากาศค่อย ๆ ลดลง คลื่นลมเริ่มเกิดและทวีขึ้นตามลำดับเวลาจนถึงวันที่ ๒

วันที่ ๓, ๔ กันยายน คลื่นลมจัดมาก มีทหารเมาคลื่นประมาณ ๑๑๐ ละ ๗๐ จำเป็นต้องงดการบรรยาย

วันที่ ๕, ๖, ๗ กันยายน คลื่นลมค่อยสงบลง ทหารหายเมาคลื่นเกือบหมด กลางคืนวันที่ ๕ อากาศเย็น วันที่ ๗ มีฝนตก

วันที่ ๘ กันยายน ความร้อนเป็นปรกติ คลื่นลมสงบ ทหารไม่เมาคลื่นเลย

วันที่ ๙ กันยายน อากาศเป็นปรกติ เวลา ๑๑ นาฬิกา เรือได้แล่นผ่านเกาะลังกา ห่างประมาณ ๘ กิโลเมตร์

วันที่ ๑๐, ๑๑ กันยายน การเดินทางได้เป็นไปอย่างสบาย และในวันที่ ๑๑ นายพันเอก พระเฉลิมอากาศได้ขอให้ผู้บังคับการเรือส่งวิทยุโทรเลขถึงเจ้าน่าที่เกาะโปโดเว (ชะบัง) ขออนุญาตลงน่าสำหรับให้ทหารขึ้นเที่ยวบนเกาะได้เมื่อไปถึง กับขอให้เจ้าน่าที่บนเกาะช่วยจัดการให้มีที่อาบน้ำและซักผ้าสำหรับทหารไทยด้วย

วันที่ ๑๒ กันยายน เวลาเช้า ได้รับวิทยุโทรเลขตอบรับรองตามประสงค์ทุกอย่าง ครั้นเวลา ๑๖ นาฬิกา เรือถึงท่าเกาะโปโดเว

นายร้อยเอกบอบแบร์ดแพทย์ประจำเกาะได้มาถามเหตุการณ์ต่อผู้บังคับการเรือ เมื่อเป็นการเรียบร้อยแล้วทหารได้ขึ้นเที่ยวบกและอาบน้ำซักผ้าบนเกาะ ระหว่างนั้นนายพันเอกพระเฉลิมอากาศ ได้พูดกับนายร้อยเอกบอบแบร์ดขอไปเยี่ยมผู้บังคับการทหารที่เกาะ เราได้ตกลงกับผู้บังคับการทหารที่เกาะแล้วว่าเป็นเวลา ๑๗ นาฬิกา ๓๐ นาที และได้นำนายพันเอกพระเฉลิมอากาศกับนายตาบชัวคราว เรียม ทรรทรานนท์ ซึ่งไปด้วยในน่าที่ล่ามไปหาผู้บังคับการ

นายร้อยเอกบอดด์ ผู้บังคับกองร้อยทหารบีนใหญ่รักษาฝั่ง (ผู้บังคับการทหารที่เกาะ) พร้อมด้วยภรรยาได้ออกต้อนรับและจัดการเลี้ยงน้ำชาแก่นายพันเอก พระเฉลิมอากาศกับนายตาบทรรทรานนท์ เมื่อได้เลี้ยงดูและสนทนากันสมควรแล้วผู้ที่ไปก็ลากลับ

ค่ำวันนี้ นายพันเอกพระเฉลิมอากาศได้เชิญนายร้อยเอกบอบแบร์ดรับประทานอาหารที่โฮเต็ลบนเกาะ เพื่อเป็นการตอบแทนในความเอื้อเฟื้อ

รุ่งขึ้นวันที่ ๑๓ กันยายน เวลา ๑๐ นาฬิกา นายร้อยเอกบอดด์ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของเกาะนี้ ได้มาเยี่ยมตอบ นายพันเอก พระเฉลิมอากาศในเรือได้จัดการเลี้ยงเครื่องดื่มพร้อมกับนายทหารไทย คือ นายพันเอกพระเฉลิมอากาศ นายพันโท หม่อมเจ้าฉัตรมงคล นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ พอสมควรแก่เวลาแล้วก็ลากลับ

การเดินทางจากเกาะโปโลเวมายังเกาะสิงคโปร์

วันที่ ๑๓ กันยายนเวลา ๑๖ นาฬิกาเรือได้เคลื่อนออกจากท่า ตรงเข้าร่องมะกาเดินทางต่อมา วันที่ ๑๔ กันยายนอากาศและคลื่นลมเป็นปรกติ

เพื่อป้องกันอาการเจ็บไข้อันอาจเกิดขึ้นจากพวกเราซึ่งอยู่ว่างไม่มีงานทำ จึงได้เริ่มมีการฝึกหัดกันในเรือตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป จนกว่าเรือจะถึงเกาะสีชัง

วันที่ ๑๕ กันยายน เวลา ๒๒ นาฬิกา เรือผ่านสิงคโปร์ ในวันนี้ได้รับโทรเลขมีมาจากบีนังว่า

"ในนามของคนไทยในบีนัง ขอแสดงความยินดีเป็นอันพ้นยังกองทหารไทยซึ่งได้เดินทางกลับยังบ้านเมืองของตน โดยความสง่าผ่าเผยและด้วยความสำเร็จผลอย่างงดงาม

หลวงรัฐกาจาท"

ได้ตอบวิทยุโทรเลขไปว่า

"ในนามแห่งกองทหารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอส่งความชอบใจมายังท่านทั้งหลายอย่างล้นพ้นด้วย"

วันที่ ๑๘ กันยายน เวลา ๑๘ นาฬิกา ๒๕ นาที เรือได้ผ่านเกาะครามมาทอดสมอที่เกาะไผ่ ค้างอยู่คืนหนึ่ง

วันที่ ๑๙ กันยายน เวลา ๕ นาฬิกา ๕๕ นาที เรือได้แล่นออกจากเกาะไผ่ เวลา ๖ นาฬิกา ๓๐ นาทีถึงเกาะสีชังและหยุดพักอยู่ที่นั่น เพื่อถ่ายสิ่งของและทหารลงเรือ ซึ่งกระทรวงทหารเรือได้จัดไปรับทหารเข้าพระนคร.

ตอนที่ ๑๒
การต้อนรับกองทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม
และการฉลองพระราชอาณาเขตร์

ในขณะที่กองทหารกำลังเดินทางอยู่กลางมหาสมุทรนั้น พอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทถึงกำหนดวันที่เรือจะ

ได้มาถึงเกาะสีชัง ได้มีพระราชประสงค์จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีการรับรองทหารพระราชทานเกียรติยศให้สมกับเป็นผู้ที่ได้ไปทำการแทนชาติ จึงได้มีพระบรมราชโองการ ดังจะได้นำความมาแจ้งในที่นี้

"ประกาศกระแสรพระบรมราชโองการ
เรื่องให้หยุดงานและแต่งธงแต่งไฟเนื่องในการรับทหาร
กลับจากราชการสงคราม และฉลองพระราชอาณาเขตร์

มีพระบรมราชโองการดำรัสดังว่า ณะวันที่ ๒๑ กันยายนศกนี้ ทหาร ซึ่งได้ไปเป็นผู้แทนชาติในมหายุทธสงครามณะทวีปยุโรปจะกลับคืนพระนคร เป็นโอกาศสมควรที่จะมีการรื่นเริงเป็นพิเศษประกอบกับการฉลองพระราชอาณาเขตร์ ซึ่งฟื้นแล้วจากศภาพแห่งการสงคราม จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีงานตามที่ปรากฏในหมายกำหนดการ และในวันที่ ๒๒ กับวันที่ ๒๓ กันยายนศกนี้ ให้บันดากระทรวงทบวงการทั้งปวงหยุดงาน ส่วนวันที่ ๒๔ นั้น เป็นวันอาทิตย์หยุดงานอยู่แล้ว กับในวันที่ ๒๑ และที่ ๒๒ กันยายนรวม ๒ วัน ให้ตกแต่งสถานที่ของรัฐบาลด้วยธงทิวกับในเวลากลางคืนให้จุดประทีปโคมไฟ กับให้เจ้าน่าที่ฝ่ายพระนครบาลชักชวนพลเมืองทั้งปวง ให้ตกแต่งบ้านเรือนของตนดุจเดียวกัน เพื่อเป็นการร่าเริงทั่วพระนคร

ประกาศมาณะวันที่ ๒๗ สิงหาคม พรรพุทธศักราช ๒๔๐๒"

เมื่อเจ้าน่าที่ข้าราชการตลอดจนพลเมืองได้ทราบประกาศกระแสรพระบรมราชการโองการนี้แล้ว ต่างได้ยินดีปฏิบัติตามพระราชประสงค์และพระราชนิยมทั่วทั้งพระนคร

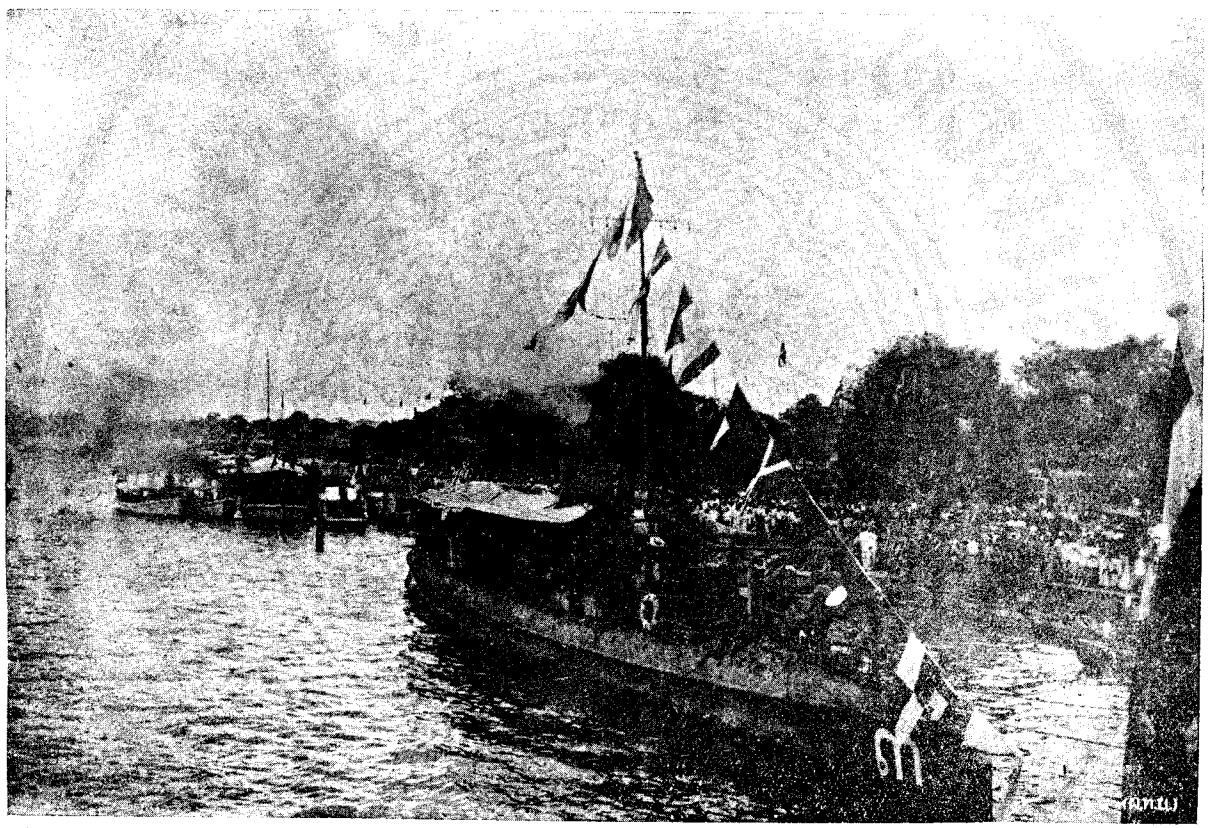
วันที่ ๑๙ กันยายน เมื่อเรือมิเตาได้มาถึงเกาะสีชังแล้ว กระทรวงทหารเรือได้จัดเรือราชนาวีหลวงมีเรือตอเปโด ๑ สำหรับรับชีวิตของทหารซึ่งได้เสียชีวิตในราชการสงคราม เรือเซนเดเด เรือดิวทเด เรือกล้าหเด และเรือตนทเด สำหรับรับทหาร กับเรือปรามปรบักษ์ไปรับบุคคลซึ่งเดินทางมากับกองทหาร

จอมพล สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถได้เสด็จไปรับกองทหารด้วยพระองค์เองที่เกาะสีชัง ฝ่ายกระทรวงทหารเรือนั้น นายพลเรือโท พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นชุมพรเขตร์อุดมศักดิ์ เสนาธิการทหารเรือ ได้เสด็จอำนวยการดำเนียงทหารด้วยพระองค์เอง

ในค่ำวันที่ ๑๙ นี้ผู้บังคับการเรือมิเตาได้เชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ฯ ฯ เสนาธิการทหารบกเสวยในเรือ เนื่องในการเลี้ยงส่งนายทหาร การเลี้ยงได้เป็นไปอย่างร่าเริง

โดยเหตุที่กองทหารได้นำเครื่องบินและเครื่องใช้ในการบินทหารบกมาด้วยมาก เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้เวลานองถ่ายเรือถึงสองวัน ในระหว่างนี้ทหารได้รับอนุญาตให้ขึ้นเที่ยวบนเกาะสีชังได้

ครั้นวันที่ ๒๑ กันยายน การรนรองได้เสร็จลง และตรงกับวันเวลาซึ่งชาวพระนครจะได้ต้อนรับกองทหาร เวลา ๗ นาฬิกา ๓๐ นาที บันดาเรือดำเนียงได้ออกเดินจากเกาะสีชังแล่นเข้าปากน้ำเจ้าพระยา ตามฝั่งสองข้างลำน้ำได้มีมหาชน ยืนมุงคอยส่งแสดงความยินดีต้อนรับทหารอยู่โดยตลอด บ้างลงเรือชนิดต่าง ๆ แล่นไปรับตั้งแต่ปากน้ำ และแล่นห้อมล้อมเรือบรรทุกทหารนั้นขึ้นมา พอเรือมาถึงเมืองสมุทปราการ ชาวเมืองได้

(ผ.ท.บ.)

ร.ร.ล. ตอบีโดร์ ๓ ซึ่งบรรทุกอฐิทหารเข้าเทียบท่าขุนนาง.

จัดของกินมีขนมจากเป็นต้น ไปส่งให้แก่ทหารเป็นอันมาก บันดาเรือซึ่งไปต้อนรับทหารนั้นได้ประดับด้วยธงและเพื่องใบไม้ เรือบางลำได้นำดนตรีไปบรรเลงด้วย ส่วนตามบ้านเรือนทั้งสองข้างลำน้ำนั้นเล่าก็ได้ประดับด้วยธงชาติ เวลาที่เรือลำเลียงทหารผ่านมาบนคลังได้มีดนตรีบรรเลงขึ้นเป็นการต้อนรับ ประกอบกับการเปล่งเสียงไชโยอย่างเอิกเกริก ตามวัดอารามซึ่งตั้งอยู่สองฝั่งลำน้ำเจ้าพระยาตอนปากน้ำจนถึงพระนครนั้นพระสงฆ์ได้มาประชุมกันอยู่ที่ศาลาท่าน้ำ เวลาที่เรือลำเลียงทหารผ่านมาคณะสงฆ์ได้สวดมนต์เป็นการให้พรต้อนรับ ส่วนทหารในเรือนั้นเล่าก็ได้ส่งเสียงความยินดีร้องไชโยรับทั้งได้จุดพลุธงไตรรงค์ขึ้นจากเรือตลอดทาง เวลาที่เรือลำเลียงแล่นผ่านสถานทูตซึ่งเป็นสัมพันธมิตร์ ได้จุดพลุธงไตรรงค์คู่กับพลุธงแห่งชาตินั้น ๆ เป็นคู่กันไป เวลา ๑๕ นาฬิกา ๔๕ นาที เรือลำเลียงได้มาถึงบริเวณท่าราชวรดิษฐ์

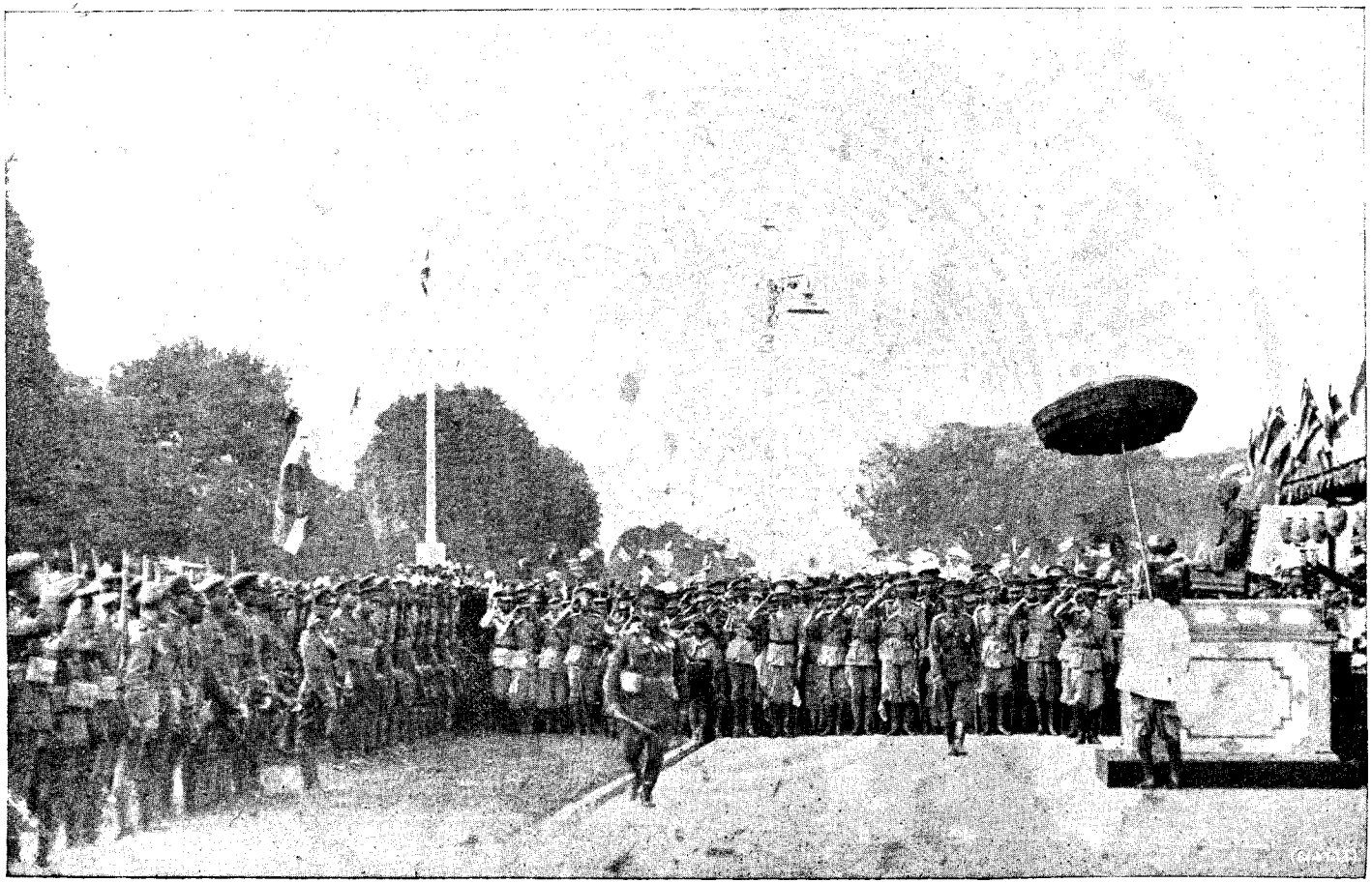
ที่ท่าราชวรดิษฐ์มีพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยตลอดจนราษฎรได้ไปคอยรับทหารอยู่เป็นอันมาก นายทหารบกทั้งหมดที่ไม่ติดราชการได้ไปพร้อมกันอยู่ณะที่นั้น กับกองทหารประจำพระนครได้ตั้งแถวรายทางแต่ท่าราชวรดิษฐ์ไปตามถนนมหาราช ถนนพระสุเมรุ จนถึงที่ถนนพระสุเมรุบรรจบกับถนนราชดำเนินใน

เมื่อกองทหารมาถึงและขึ้นจากเรือตั้งแถวเรียบร้อยแล้ว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชิรญาณวโรรส พระมหาสมณะได้เสด็จขึ้นประทับบนเกยซึ่งได้จัดตั้งไว้ณะที่นั้นพระราชกิจวินิจฉัย กองทหารสวน

ความเคารพถวายตามพระเกียรติยศ แล้วจึงมีรับสั่งประทานพรแก่ทหาร ดังต่อไปนี้

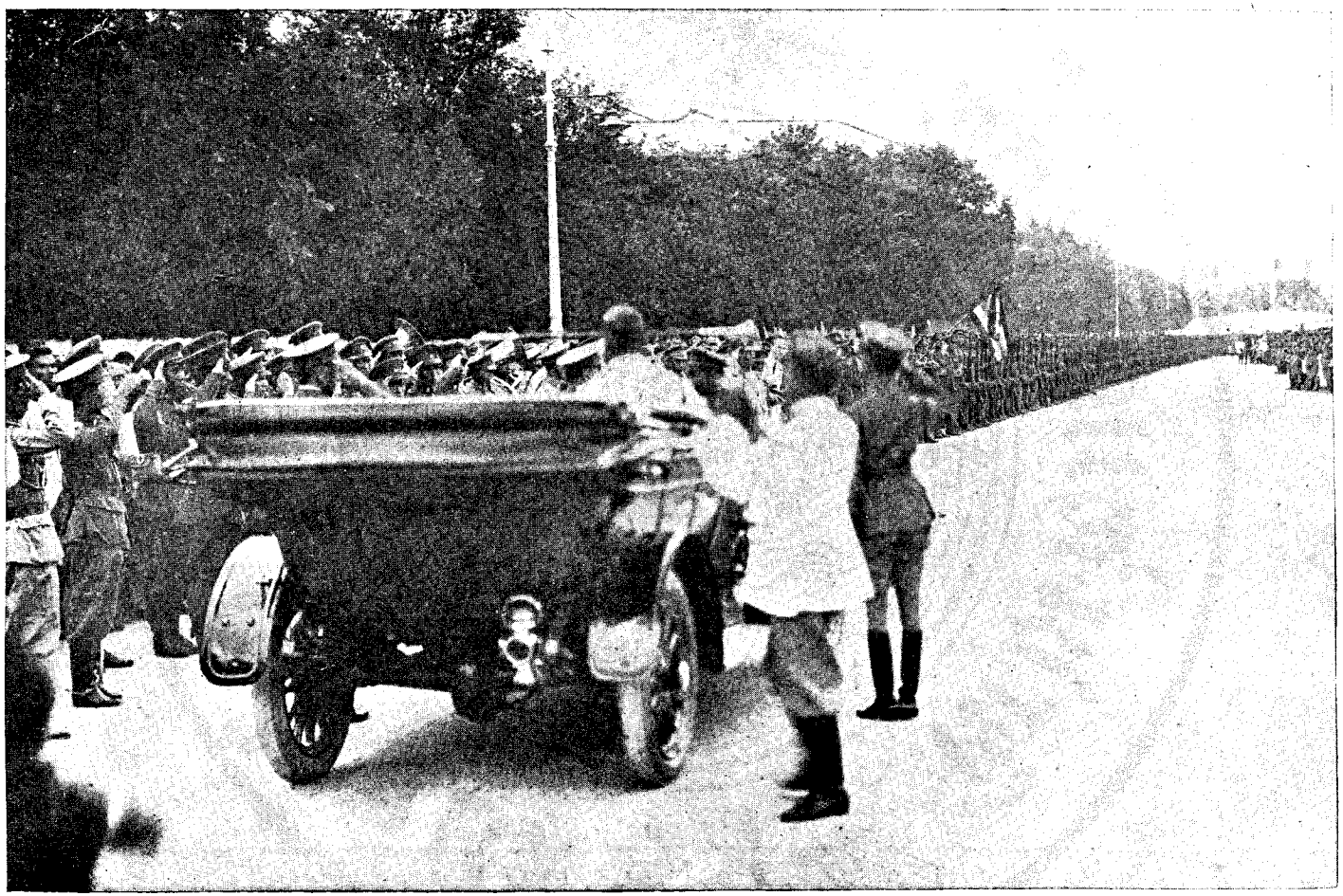
"นายทหารและพลทหารทั้งหลาย

พวกเจ้าอาสาสมัครบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้เป็นประมุขแห่งชาติ ออกไปราชการสงครามณะยุโรป ช่วยฝ่ายสัมพันธมิตร์ป้องกันธรรมไว้ มิให้อธรรมเข้าย่ำยีมีชัยชำนะกลับเข้ามา พาให้เพื่อนร่วมคณะร่วมชาติพลอยได้ความภูมิใจด้วยว่า ชาติของเราก็ได้ช่วยทำความสงบราบคาบให้แก่โลก ได้ช่วยรักษาสิทธิและเสรีภาพของโลกไว้ ต่างยินดีพากันมาต้อนรับ และสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าก็จักเสด็จออกรับและพระราชทานบำเหน็จแก่พวกเจ้าเป็นเกียรติยศ ฯ ประเทศของเราอยู่ห่างไกล ทั้งถือศาสนาต่างจากคณะแห่งชาติอันร่วมงานสงครามด้วยกัน บันดาที่เป็นฝรั่ง พวกเจ้าออกไปร่วมทำการสำเร็จ เชิดชูเกียรติยศของพวกเราผู้นับถือพระพุทธศาสนาว่า พวกเราก็เป็นคนมีความบากบั่นกล้าหาญเหมือนกัน ผลอันใด อันลูกผู้ชายจะพึงได้พึงถึงด้วยเรี่ยวแรงด้วยความกล้าด้วยความบากบั่น ยังไม่บังเกิดผลนั้น จักคลายความเพียรเสียเป็นอันไม่มี นี่เป็นคติสำหรับคนถือพระพุทธศาสนา ฯ อีกอย่างหนึ่งมีภาษิตในพระศาสนาของเราว่า เมื่อรักถึงธรรมทรัพย์สิ่นร่างกาย แม้ชีวิตก็พึงยอมสละดังนี้ พวกเจ้าได้สำแดงให้พวกเราเห็นว่า พวกเราทำตามภาษิตนี้จริง ๆ ไม่เป็นแต่จักว่ามีไว้ โดยนัยนี้ พวกเจ้าพลอยได้ประกาศเกียรติคุณแห่งพระพุทธศาสนาในที่ไกลด้วย ฯ เราประสาทพรให้

(ผ.ท.บ.)

สมเด็จพระมหาสมณะทรงประสาทพรแก่ทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม.

(ผ.ท.บ.)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จถึงแถวทหาร.

แก่พวกเจ้าในพระนามของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เจ้าของพระพุทธ
ศาสนาว่า ขอพวกเจ้าจงมีความสำราญกายสบายใจ โรคภัยอย่าครอบงำ
มีกำลังกายกำลังความคิด สามารถประกอบกิจในหน้าที่ของตน ให้สำเร็จ
เป็นผลแก่ชาติพระศาสนา และพระมหากษัตริย์ผู้ผดุงชาติและพระศาสนา
ทั้งสองนั้น จงเป็นอยู่ยั่งยืนโดยสวัสดี เพื่อยังพรนี้ให้เป็นผลสำเร็จ จักประ
ทานพรพุทธมนต์ให้ตั้งกันในลำดับนี้"

เมื่อจบพระกระแสรับสั่งแล้ว ได้ทรงประทานพรแก่ทหารเฉลิมพลก่อน
แล้วกองทหารจึงออกเดินเป็นแถวเรียงตีผ่านเกยที่ประทับ สมเด็จพระมหา
สมณะประทานพรแก่ทหารทั้งกัน แถวทหารเดินไปตามถนนมหาราช
รถนำพระสานไปยังพลับพลาชั่วคราวซึ่งเจ้าพนักงานได้จัดทำขึ้นไว้ตรงถนนพระจันทร์
บรรจบกับถนนราชดำเนินใน ระหว่างที่เดินไปนั้นทหารที่ตั้งแถวรายทางสอง
ฟากถนน ได้กระทำวันทยาวุธแสดงความเคารพและเปล่งเสียงร้องไชโย
แตรวงบรรเลงเพลงมหาชัย มหาชนซึ่งนองเนืองกันมาต้อนรับทหารก็ได้ร้อง
รับไชโยอย่างเซ็งแซ่ ทั้งเดินวิ่งตามกองทหารเป็นการเอิกเกริกอย่างใหญ่หลวง

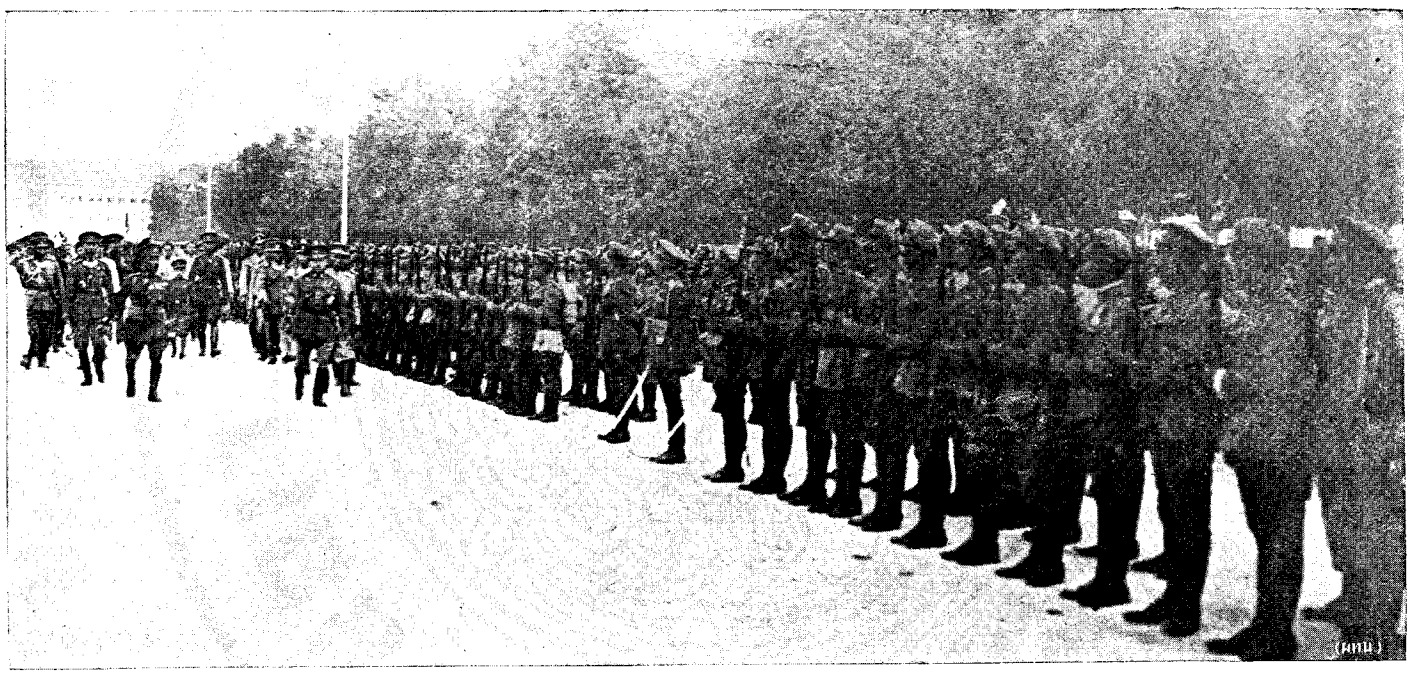
เมื่อกองทหารไปถึงพลับพลาแล้ว จึงได้จัดแถวตั้งอยู่ที่ถนนราช
ดำเนินใน หันหน้าสู่พลับพลา ครั้นถึงเวลา ๑๗ นาฬิกา พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินด้วยรถยนต์พระที่นั่ง มาถึงที่ตั้งแถว
ทหาร เสด็จลงจากรถพระที่นั่ง จึงนายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ผู้บังคับการ
กองทหารรักษาพระองค์ ไปราชการสงครามชั้นใดได้ บอกแถวทหาร กระทำวันทยาวุธ

เครื่องบรรเลงเพลงดุริยางค์ทรงเดินพระบารมี แล้วก็เข้ามาตามกระบวนพิธีสมโภชตามแบบทหาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณามีพระราชปฏิสันถารกับนายพันเอก พระเฉลิมอากาศพอสมควรแล้ว เสด็จพระราชดำเนินผ่านเถกทหารโดยตลอด ทหารเปล่งเสียงร้องไชโยอย่างเซ็งแซ่ และมหาชนซึ่งประชุมอยู่ณะที่นั้นเป็นอันมาก ก็เปล่งเสียงถวายพระพรชัยมงคลด้วย เสร็จการตรวจพลแล้ว จึงเสด็จประทับณะพลับพลา และมีพระราชดำรัสตอบรับพิธีดังต่อไปนี้

"ทหารทั้งหลาย

ข้าจะกลับเข้าเพื่อแสดงความยินดีรับรองเจ้าทั้งหลายกลับมายังบ้านเกิดเมืองมารดรของตัว การที่ข้ามาพูดรับรองในครั้งนี้ ข้ารู้สึกว่ามีความยินดีปีติเต็มตื้นอยู่ในใจจนแทบจะพูดไม่ออก ขอให้เชื่อว่าเจ้าทั้งหลายที่ได้ออกไปในการสงครามครั้งนี้ ข้ารู้สึกและเข้าใจดีว่ามีความตั้งใจอย่างไร เจ้าตั้งใจที่จะแสดงให้ปรากฏแก่ตาโลกว่าในเมืองเรา ในชาติไทยเรา ยังไม่สูญสิ้นธรรมะ ซึ่งได้บำรุงชาติเราสืบให้เป็นชาติเป็นปึกแผ่นตลอดมา คือความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง ความจงรักภักดีต่อชาติ และความมั่นคงในคุณะธรรมที่เรานับถือ

เจ้าทั้งหลายได้บอมสละทุกอย่าง สละทั้งบ้านเรือนเคหะสถานและทรัพย์สินเท่าที่มี สละทั้งส่วนแห่งกายทุกส่วน แม้ชีวิตก็บอมสละให้ เพื่ออะไร ? เพื่อสนับสนุนธรรมะซึ่งได้ทำให้ชาติเราเป็นชาติอยู่จนเดี๋ยวนี้ เมื่อเจ้าทั้งหลายจะออกไปข้ารู้สึกเหมือนแบ่งเอาใจของข้าออกไปด้วย ดังนั้น

เสด็จพระราชดำเนินตรวจพล. (ผ.ท.บ.)

เมื่อเจ้าทั้งหลายกลับมา ได้มาเห็นหน้าเจ้าอีก ข้ารู้สึกเท่ากับเห็นหน้าญาติอันสนิทหรือพี่น้องอันร่วมใจ ธรรมดาเมื่อเวลาอยู่ในที่ใกล้เคียงกันบางทีไม่ใคร่รู้สึกความรักใคร่ว่ามีปานใด ต่อเมื่อห่างไกลกันไปแล้วจึงจะมารู้สึกว่าผู้ที่อยู่ห่างนั้นเรารักปานใด ในข้อนี้ตัวข้าได้รู้สึกสำหรับพวกเจ้าทั้งหลายเช่นนั้นมาแล้ว เพราะฉะนั้นจึงคอยฟังอยู่เสมอว่า เจ้าออกไปที่สนามรบ เจ้าออกไปทำอย่างไรบ้าง สแดงกิริยาอาการอย่างไรบ้าง ทุก ๆ คราวที่ข้าได้รับข่าวถึงเรื่องเจ้าทั้งหลายได้ออกงาน ข้ารู้สึกเหมือนไปออกงานด้วยทุกที เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดในหมู่เจ้า ได้รับความเดือดร้อนรำคาญหรือใกล้อันตราย ใจข้าก็พลอยไม่สบายไปด้วยทุกที เมื่อไรรู้สึกหรือทราบว่าไปได้ดีทำดีต่อหน้าผู้อื่น ข้าก็พลอยรู้สึกปลื้มเหมือนอย่างตัวข้าเองได้ไปทำด้วยเหมือนกัน คราวนี้เจ้าทั้งหลายที่ได้กลับมานี้นับว่าไม่ได้เสียชาติเกิดเปล่า ได้ไปทำชื่อให้แก่ชาติของเรา ได้สแดงให้ปรากฏแก่ตาโลกว่าไทยเรายังมีอยู่ เป็นอันมากที่สมควรได้ชื่อว่าเป็นลูกผู้ชาย

อนึ่งกรมที่ทองของกองเจ้าได้รับตราต่างประเทศมาแล้ว ย่อมเป็นพยานอยู่ในตัวแล้วว่านานาประเทศรู้สึกว่าทหารไทยทำการกล้าหาญน่าชมเชย ครั้นจะให้ตราทั้งหมดทุกคนก็เป็นการมากมายไม่ไหวอยู่เอง ส่วนตัวข้าเองข้าได้ตั้งใจไว้นานแล้วว่าจะต้องสแดงอย่างใดอย่างหนึ่งให้เจ้าทั้งหลายแลเห็นชัดว่า ข้าปลื้มปานใดในการที่พวกเจ้าได้ไปหาชื่อให้แก่ชาติไทยในครั้งนี้ ครั้นว่าข้าจะ

แจกตราให้แก่เจ้าทั้งหลายทุกคน ก็จะเป็นการผิดกฎหมายนัก ข้าจึงได้คิดว่า จะให้ตราแก่ธงประจำกองของเจ้า ขอให้เจ้าถือว่าที่ข้าให้ตราแก่ธงนี้ เท่ากับให้แก่เจ้าทั้งหลายทุกคน เพราะธงเป็นเครื่องหมายสำหรับกอง เพราะฉะนั้น เมื่อธงได้รับตราไปแล้ว ขอเจ้าจงรู้สึกว่าทุก ๆ คนได้รับตรา และทุก ๆ คน ต้องตั้งใจรักษาเกียรติยศให้สมแก่เป็นผู้ได้รับตราราชอิสริยยศนี้ ช่วยกันรักษาศักดิ์นี้ไว้ เพราะศักดิ์อันนี้ไม่ใช่ของเจ้าโดยเฉพาะตัว นับว่าเป็นศักดิ์ของกองทหาร และเป็นศักดิ์ของตัวข้าผู้เป็นประมุขแห่งเจ้าทั้งหลายด้วย

ข้าขอสั่งอีกครั้งหนึ่งด้วยความจริงใจ ว่าข้ายินดีต้อนรับเจ้าทั้งหลายกลับมายังบ้านเกิดเมืองมารดร ขอให้เจ้าทั้งหลายอยู่เย็นเป็นสุขและจะปรารถนาสิ่งใดให้ได้สมมโนรถทุกประการ"

เมื่อสิ้นกระแสพระราชดำรัสแล้ว จึงนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งไปราชการสงคราม นำผู้เชิญธงชัยเฉลิมพลเข้าไปสู่น่าพระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงผูกเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีที่ธงชัยนั้น แล้วผู้บังคับกองทหารมกรถยนต์ ก็นำผู้เชิญธงเดินผ่านตลอดแถวทหารแต่ปลายแถวไปสู่หัวแถว ทหารกระทำวันทยาวุธ แตรบรรเลงเพลงมหาชัย ต่อนั้นไปทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่นายทหารต่าง ๆ เพื่อบำเหน็จความชอบตามรายนามดังต่อไปนี้

(ผ.ท.บ.)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์
อันมีศักดิ์รามาธิบดีแก่ชงไชยเฉลิมพลกองทหารบกรถยนต์.

รายนามนายทหารสัญญาบัตรและประทวน
ในกองทหารบกรถยนต์
ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

(รับพระราชทานต่อพระราชหัตถ์)

๑	นายร้อยโท ตุ้ย ยุกตวีสาร	อัศวิน
๒	นายร้อยโท ภักดี เกษตรศาสตร์	อัศวิน
๓	นายร้อยโท พล เสนีวงศ์ ณกรุงเทพ	อัศวิน
๔	นายร้อยโท ต่วน โกมารทต	อัศวิน
๕	นายดาบชั้วคราว เรียม ทรรทรานนท์	เหรียญรามมาลา
๖	นายดาบชั้วคราว หม่อมหลวงศิริ อิศรเสนาณกรุงเทพ	เหรียญรามมาลา
๗	นายดาบชั้วคราว หม่อมหลวงอุ่น อิศรเสนาณกรุงเทพ (จางวางเอกพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ บิดารับแทน เพราะได้ถึงแก่กรรมในราชการสนาม)	เหรียญรามมาลา
๘	นายสิบเอก จิตร์ วงศ์รจร	เหรียญรามมาลา
๙	นายสิบเอก เฉลิม สรวิสูตร์	เหรียญรามมาลา
๑๐	นายสิบเอก ยิ้ม พึ่งพระคุณ	เหรียญรามมาลา

(ส่งไปพระราชทานที่ยุโรป)

๑๑	นายร้อยโท กระมล โรดิกเสถียร	อัศวิน
๑๒	นายร้อยโท เภา เพียรเดิศ	อัศวิน

๑๓ นายตามชั่วคราว แทน จิตราคนี เหรียญรามมาลา
๑๔ นายตามชั่วคราว ส่วน เหรียญรามมาลา
๑๕ จ่านายสิบชั่วคราว หม่อมราชวงษ์ ฉายฉาน ศิริวงศ์ ณกรุงเทพ เหรียญรามมาลา

รายนามนายทหารในกองทูตทหาร และในกองบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

(รับพระราชทานต่อพระราชหัตถ์)

เข็มราชการแผ่นดินสำหรับประดับแพรเหรียญดุษฎีมาลา

๑ นายพันเอก พระเฉลิมอากาศ ผู้บังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

ตริตราภรณ์มงกุฎ

๒ นายพันโท พระทรงสุรเดช ผู้ช่วยหัวน่าทูตทหาร
๓ นายพันโท หม่อมเจ้าฉัตรมงคล ผู้ช่วยหัวน่าทูตทหาร

เบญจมาภรณ์มงกุฎ

๔ นายร้อยโท วัน ชูถิน ประจำกองทูตทหาร
๕ ว่าที่นายร้อยตรี นาค รักษ์พลเมือง แพทย์ประจำกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

เหรียญทองมงกุฎ

๖ นายสิบเอก ไชย โมรากุล ประจำกองบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

เหรียญเงินช้างเผือก

๗ นายสิบเอก ดมัย บศยเพศย์ ประจำกองบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

เหรียญเงินมงกุฎ

๗ นายสิบตรี บุญจิตร์ มังคลสูตร นายสิบพยาบาลประจำกองบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

๗ นายสิบตรี เส็ง สาณะเศรษฐ นายสิบพยาบาลประจำกองบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

(ส่งไปพระราชทานที่ยุโรป)

เหรียญดุษฎีมาลาเบ็ญราชการแผ่นดิน

๑๐ นายพันโท หม่อมเจ้า อมรทัต ผู้ช่วยทูตในราชการทหารบกในยุโรป

เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

๑๑ นายร้อยเอก สาย ปุณณะภุม สมุห์บาญชีกองทูตทหาร

เบญจมาภรณ์มงกุฎ

๑๒ นายร้อยโท หม่อมราชวงษ์ ดัน ดนิตวงศ์ ณกรุงเทพ ประจำกองทูตทหาร

เหรียญเงินมงกุฎ

๑๓ นายสิบเอก ดิ่น สุวงศ์ นายสิบพยาบาลประจำกองบังคับการกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงคราม

รายนามนายทหารในกองบินทหารบก ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์

จตุรถาภรณ์ช้างเผือก

๑ นายพันตรี หลวงทยานพิมาฎ ผู้บังคับกองบินทหารบก

จตุรถาภรณ์มงกุฎ

๒ นาะร้อยเอก ปลื้ม สุดนรสาร นักบินประจำกองบินทหารบก

เบญจมาภรณ์ช้างเผือกและเหรียญดุษฎีมาลาเสริมศิลปวิทยา

๓ นายร้อยเอก เหม ยศรร นักบินประจำกองบินทหารบก

เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

๔ นายร้อยโท ผล หงสกุล นักบินประจำกองบินทหารบก

๕ นายร้อยโท ชิต มัยยมจันทร นักบินประจำกองบินทหารบก

เบญจมาภรณ์มงกุฎและเหรียญดุษฎีมาลาเสริมศิลปวิทยา

๖ นายร้อยโท ชิต รวดเร็ว นักบินประจำกองบินทหารบก

เบญจมาภรณ์มงกุฎ

๗ นายร้อยโท อิ่น ศรีวิลาศ นักบินประจำกองบินทหารบก

๘ นายร้อยโท เชาวน์ บุณยหุตานนท์ นักบินประจำกองบินทหารบก

๙ ว่าที่นายร้อยตรี สุดใจ จันทรเวดิน ล่ามประจำกองบินทหารบก

เหรียญทองช้างเผือก

๑๐ นายดาบชั่วคราว ฉลาด ไวอาสา ล่ามประจำกองบินทหารบก

๑๑ จ่านายสิบ โทน บินดี นักบินประจำกองบินทหารบก

เหรียญทองมงกุฎ

๑๒ จ่านายดิบ ฉุย วัฒน์กาพัทช์ นักบินประจำกองบินทหารบก

๑๓ นายดิบเอก เปลื้อง คล้ายเนตร์ นักบินประจำกองบินทหารบก

๑๔ นายดิบเอก เอื้อน ไชยภัฏ นักบินประจำกองบินทหารบก

๑๕ นายดิบโท กวย แสงส่องฟ้า นักบินประจำกองบินทหารบก

๑๖ นายดิบโท เล็ก ทองจรัส นักบินประจำกองบินทหารบก

เหรียญเงินช้างเผือก

๑๗ นายดิบเอก โมรา คมกฤส ด่ามประจำกองบินทหารบก

๑๘ นายดิบโท จำปา สงวนแก้ว ด่ามประจำกองบินทหารบก

๑๙ นายดิบโท เดหดี สงวนแก้ว ด่ามประจำกองบินทหารบก

๒๐ นายดิบโท ศรีสวัสดิ์ อุ่นคำ ด่ามประจำกองบินทหารบก

๒๑ นายดิบโท บุญถึง จุฬงศ์เศรษฐ์ ด่ามประจำกองบินทหารบก

๒๒ นายดิบโท กิมฮั้น ด่ามประจำกองบินทหารบก

(ส่งไปพระราชทานที่ยุโรป)

เหรียญทองช้างเผือก

๒๓ นายดาบชั่วคราว เจ้ากาวิละวงศ์ ณเชียงใหม่ ด่ามประจำกองบินทหารบก

รายนามนายทหารสัญญาบัตรและประทวน ในกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์

(รับพระราชทานต่อพระราชหัตถ์)

เหรียญดุษฎีมาลา

เข็มราชการแผ่นดิน และ เข็มศิลปวิทยา

๑ นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์

เบญจมาภรณ์มงกุฎ

๒ นายร้อยโท หรุ่น พลจันทร์ ผู้บังคับหมวดในกองทหารบกรถยนต์

๓ นายร้อยโท ทุเรียน อินทราภัย ผู้บังคับหมวดในกองทหารบกรถยนต์

๔ นายร้อยโท จรูญ โชติกเสถียร ผู้บังคับหมวดในกองทหารบกรถยนต์

๕ นายร้อยโท หม่อมหลวงดวง สุทัศน์ ณกรุงเทพ ผู้บังคับหมวดในกองทหารบกรถยนต์

๖ นายร้อยตรี เรียว จารุปานุ ผู้บังคับหมวดในกองทหารบกรถยนต์

๗ ว่าที่นายร้อยตรี นัด บีณะแพทย์ แพทย์ประจำกองทหารบกรถยนต์

๘ ว่าที่นายร้อยตรี ใส อิทธิวัฒนะ แพทย์ประจำกองทหารบกรถยนต์

เหรียญทองช้างเผือก

๙ จ่านายสิบชั้นตรี หม่อมหลวงไพจิตร์ สุทัศน์ ณกรุงเทพ ล่าม ประจำกองทหารบกรถยนต์

๑๐ ร้อยตรีสิบชั่วคราว เติม บุนนาค ตำมประจำกองทหารบกรถยนต์

๑๑ ร้อยตรีสิบชั่วคราว ตั้ว ตติยานุกรม ตำมประจำกองทหารบกรถยนต์

๑๒ ร้อยตรีสิบ ปิยก เศรษฐวัทน์ นายสิบพยาบาลประจำกองทหารบกรถยนต์

(ส่งไปพระราชทานที่ยุโรป)

เหรียญทองช้างเผือก

๑๓ ร้อยตรีสิบ ชั้น สารนาค ประจำกองทหารบกรถยนต์

๑๔ ร้อยตรีสิบชั่วคราว หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ณกรุงเทพ ตำมประจำกองทหารบกรถยนต์

๑๕ ร้อยตรีสิบชั่วคราว หม่อมหลวงอุดม สนิทวงศ์ ณกรุงเทพ ตำมประจำกองทหารบกรถยนต์

๑๖ ร้อยตรีสิบชั่วคราว กระจ่าง บุนนาค ตำมประจำกองทหารบกรถยนต์

๑๗ ร้อยตรีสิบชั่วคราว ประจวบ บุนนาค ตำมประจำกองทหารบกรถยนต์

เมื่อได้พระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์แก่บันดานายทหารสัญญาบัตรนายทหารประทวนเสร็จแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเหรียญที่ระลึกในงานพระราชสงครามทวีปยุโรปแก่บันดานายตลอดจนพลทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามทั่วทุกคน

ต่อนั้นกองทหารได้เดินสวนสนามผ่านหน้าพลับพลาถวายการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วเลยไปสู่ที่พักณะศาลาว่าการกระลาโหม

แต่เช้าวันนี้ ได้มีการตกแต่งสถานที่ของรัฐบาลและบ้านเรือนของพลเมืองทั่วไปด้วยธงทิวและแพรพรรณต่าง ๆ ตลอดค่ำก็มีการแต่งประทีปทั่วพระนคร

เวลา ๒๑ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกณะพระที่นั่งจันทรพิศาล กองทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามพร้อมด้วยทหารประจำพระนคร ได้ออกเดินเป็นระบวนแห่จากศาลาว่าการกระลาโหมตามลำดับต่อไปนี้

แตรวงกรมทหารบกม้ารวมรองกองทัพน้อยทหารบกที่ ๑
กรมทหารบกม้ากรุงเทพ ฯ ของพระบาทสมเด็จ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒ กองร้อย
แตรวงกรมทหารมหาดเล็ก
กองทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม จัดเป็น ๔ กองร้อย
แตรวงกรมทหารบกราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์
กรมทหารบกราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒ กองร้อย
กรมทหารบกราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ ๒ กองร้อย
แตรวงกรมทหารบกราบที่ ๒
กรมทหารบกราบที่ ๒ ๒ กองร้อย

กรมทหารบกราบที่ ๓ ๒ กองร้อย

แครวงกรมทหารบกราบที่ ๓

ทหารทุกคนถือโคมรูปดอกบัวสีเขียวขาวแดงและน้ำเงินสลับสีกันเป็น
สัญชาติ เดินแบบวนมาทั้งแถวที่ถนนสามัย หันหน้าสู่พระที่นั่งชัยสุมพต

เมื่อตั้งแถวพร้อมแล้วทหารในกองทหารบกรถยนต์ซึ่งกลับจากราชการ
สงครามได้ร้องเพลงตำนานย่อของกองทหารนั้น และเพลงถวายพระพรชัยมงคล
มีคำร้องดังต่อไปนี้

บทร้อง

ตำนานย่อของกองทหารบกรถยนต์

๑) "สระสม"

(คำกลอนนี้ ว่าที่นายร้อยตรี เจือ ชะนะรัย แต่ง)

ข้าพระบาท,เหล่าทหาร,พระผ่านฟ้า อะคร้ามา,ริบคี,ศรีสยาม
กองรถยนต์,ที่อาสา,ไปสงคราม เพื่อปราบปราม,หมู่อมิตร,ที่ผิดธรรม์
หวังรุ่งเรือง,ชาติไทย,ให้ทันหน้า หวังดำรง,สาสนา,ให้ตั้งมั่น
เฉลิมพระเกียรติ,พระองค์,ผู้ทรงธรรม์ มิหวาดหวั่น,สละชีพ,เป็นราชพลี
ครั้งแรก,ทำการ,ภายในเขตร์ ฝรั่งเศส,อยู่ในย่าน,กระสุนวิถี
จนกระทั่ง,ศึกสงบ,สบโชคดี ได้เคลื่อนที่,เข้าในแดน,ราชสีห์รุ
เป็นการเผย,พระบรม,เดชานุภาพ เตรียมการปราม,ข้าศึก,สึกสู้
ขึ้นกับกอง,ยี่สิบเอ็ด,แดนสีหรุ เขตร์ที่อยู่,ในมณฑล,ปาลาดิหนาท

๒) "ช้างประสานงา"

ความมานะ,ทรหด,ปรากฏผล คือชะไชย,เฉลิมพล,รอะเชิดหน้า
ได้รับ,เกียรติยศ,ประดับตรา ชื่อว่า,คริวก์ร์เดอแกร์,แม่ความคิด
พอวันเสาร์,สัญญา,เข้ามาใกล้ กองรถยนต์,ทหารไทย,รับน่าที่
เดินทางข้าม,แม่น้ำไรน์,ไปคอยที่ อยู่ย่านทาง,ซึ่งจะกร์,ขาทัพไป
เตรียมพร้อมรบ,อยู่กับกอง,ระวังน่า รอท่า,ตามคำสั่ง,ที่มอบให้
แต่เผอิญ,ข้าศึก,ตกลงใจ รับปรับไหม,หมดประเด็น,ยอมเสียนาม
จึงเลิกทัพ,กลับเข้า,มาสู่เขตร์ ฝรั่งเศส,เตรียมการ,ส่วนสนาม
ฉเองไชย,ชำนะ,ประนาม ชาติสยาม,ได้รับเชิญ,เดินระบวน.

๓) "ฝรั่งรำเท้า"

นำชาติ,ออกประกาศ,สมความคิด ในท่ามกลาง,สัมพันธมิตร์,อยู่ครบถ้วน
ทหารไทย,ได้ไป,เข้าระบวน ในการส่วน,สนาม,สามนคร
คือที่กรุง,ปารีส,แรกเริ่มต้น ทวยราษฎร์,หลากล้น,สลับสลอน
ถัดมา,ข้ามทเล,ไปลอนดอน พระนคร,หลวงอังกฤษ,มิตร์สำคัญ
ต่อจากนั้น,ไปบรัสเซล,กรุงเบ็ลเยี่ยม แล้วก็เตรียม,ตัวกลับ,ยังเขตร์ขัณฑ์
นับว่าหมด,ราชกิจ,ที่สำคัญ ต่างปรีเปรม,เกษมสันต์,ด้วยพอใจ
พระเดชา,นุภาพ,ปกเกล้า ฯ คุ้มครอง,ข้าเจ้า,ไม่ขัดสน
นำเกียรติ,กลับมา,สู่ชาติไทย น้อมเกล้า ฯ, ถวายไชย, ในวันนี้.

๔) "ดาวดวงเดือน"

(คำตอนนี้นายร้อยโทพล เดนิวงศ์ ณกรุงเทพ แต่ง)

๑ ข้า ฯ ขอถวาย,ละอองพระบาท, จบสิ้นชีวาตม์,มิกลาดโกย
เพิ่มพูนพระเกียรติ,ให้เหี่ยยดแผ่ไป, ทั่วโลกว่าไทย –นี้,มิใช่หญิงเอย.

๒ นิวะพระองค์, จะทรงปกาศิต, ข้าศึกประชิด, แล้วเอ, จะรอไป, ลองคุณชาติไทย, จนวายปราณเอย.

๓ ข้า ๆ นี้มิรบ, การสงครามเท่าก้อย, โปรดใช้ข้าน้อย, เพื่อชาติสามา, ข้า ๆ รอเคียงชัย, มิกลับราจา, จะรอเป็นข้า, แด่พระรามาเอย.

๔) "นางนาค"

(คำตอนนี้ว่าที่นายร้อยตรีเจือ ระนะภัย แต่ง)

พระองค์ทรงเป็นประมุข นำศุขสู่ชาติเฉลิมศรี
ข้าพระบาทได้พึ่งพระบารมี ตัวอย่างกรุงนี้เป็นพยาน
พระคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม เห็นพร้อมก้านทั่วตัวทหาร
ยังจิตร์ข้าพระองค์ราน จนวายปราณไม่ลืมพระกรุณา
รอเชิญทวยเทพทุกทิศ ดลดลิขิตเนาว์ในใต้หล้า
ทั่วทั้งสรวงสวรรค์ชั้นฟ้า เสด็จมาปกป้องพระวรกาย
สิ่งใดต้องพระราชประสงค์ สิ่งนั้นขอให้ทรงสมหมาย
หมู่อมิตร์ที่คิดประทุษร้าย จงสลายด้วยพระเดชา
รอให้เจริญพระชนมายุ พันกาลยิ่งร้อยพรรษา
ยั่งยืนในราชสวรรยา ปกเกล้า ๆ เหล่าประชาชาติไทย.

ไชโย !

เมื่อจบลงแล้วทหารทั้งหมดร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีและร้องไชโยเร็งแร่

ต่อนั้นขบวนทหารได้ออกเดินไปตามถนนมหาไชย เลี้ยวลงถนนเจริญกรุง เลี้ยวไปตามถนนมหาไชยไปสู่ถนนเยาวราช เดินไปตามถนนเยาวราชจนบรรจบกับถนนเจริญกรุง เดินต่อไปตามถนนเจริญกรุงสู่สถานทูตอังกฤษ กองทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามเข้าไปในบริเวณสถานทูต ข้าราชการสถานทูตอังกฤษได้ประชุมพร้อมกันต้อนรับ และร่วมบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ทหารร้องไชโยถวายพระพร แล้วมิสเตอร์ไอ๊ด์ อุปทูตผู้รักษาการแทนอรรคราชทูตอังกฤษได้กล่าวสุนทรพจน์เป็นภาษาไทยดังต่อไปนี้

"ท่านผู้เป็นนาย และ ทหารกองอาสา

ข้าพเจ้าขอรอบใจอย่างยิ่ง ซึ่งท่านได้อุตสาหะเป็นเชิงสรรเสริญถวายพรแก่สัมพันธมิตรของพระเจ้ากรุงสยาม คือ พระเจ้ายอร์ชที่ ๕

ข้าพเจ้าขอถวายพรแก่ท่านทั้งหลาย และต้อนรับด้วยความปลื้มปีติในการที่ท่านทั้งหลายกลับมาถึงบ้านเกิดเมืองนิตรโดยปลอดภัย ภายหลังเวลาซึ่งได้ไปกระทำน่าที่ในมหาสงครามอันยังไม่เคยปรากฏแก่ตาโลก

บ่ายวันนี้เอง ท่านพึ่งย่างเข้าในภูมิแห่งบ้านเกิด ซึ่งได้จากไปเสียหลายเดือน ซ้ำยังต้องผ่านอันตรายและความเหนื่อยยากต่าง ๆ และได้เข้าไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวรองคน นั่นเป็นกิจอันต้นก่อนจะแผ่เผยความยินดีแก่นานาประเทศผู้ซึ่งได้ร่วมอันตรายแห่งสงครามมาด้วยกัน กิจอันนั้นสำแดงให้เห็นชัดว่า ท่านทั้งหลายมีน้ำใจอาจและเป็นฐานมิตรภาพ อันนี้แหละเป็นบ่อเกิดแห่งไชยชนะ

ความชำนาญและภูมิรู้ต่าง ๆ ซึ่งท่านทั้งหลายสั่งสมได้ในเวลาเดินทางและในการสงคราม นั่นแหละจะเป็นประโยชน์แก่ตัวท่านทั้งหลายมากมาย ทั้งเป็นรุ่มทรัพย์อันใหญ่หลวงแก่บ้านเมืองของท่านทั้งหลายด้วย และข้าพเจ้าเชื่อว่าทหารอาสาทุกคนต่อไปจะเป็นข้าทูลละอองอันเคารพของพระเจ้ากรุงสยาม กับจะเป็นพลเมืองดีแห่งพระราชอาณาจักรของพระองค์ด้วย เป็นการเชิดหน้าชูตาอย่างยิ่งที่ท่านทั้งหลายได้ถูกเลือกให้ไปเป็นผู้แทนพระองค์พระเจ้าอยู่หัว และประชาชนชาวสยาม ในงานสงครามชายโหรปและความองอาจความอดทนซึ่งท่านทั้งหลายได้มีมาแล้วนั้น จะเพิ่มยศอันดีแก่ตัวท่านทั้งหลายตลอดจนภูมิประเทศแห่งตนด้วย

ต่อไปนี้ข้าพเจ้าขอดื่มศักดิ์ศรี จงประสาทให้ท่านทั้งหลายเป็นผู้มีอายุยืนยาว เจริญด้วยความสุข และชุดมด้วยพิพัฒน์ผลศุภมงคล

ในที่นี้เป็นความประสงค์ของข้าพเจ้าจะนำข่าวโทรเลขแสดงอวยพรและต้อนรับของจอมทัพอังกฤษ ผู้ซึ่งได้ประกาศยุทธภาคตวันตก คือ ท่านจอมพล เฮก มาแสดงให้ท่านทั้งหลายฟัง

โทรเลขจากจอมพล เอียร์ลเฮก

โดยฉันทานุมัติแห่งเพื่อนชาวอังกฤษในกองทัพ ข้าพระเจ้าขอส่งความยินดีมาต้อนรับกองทหารอาสาไทย ผู้ซึ่งได้กลับมาถึงบ้านเกิดเมืองตน ภายหลังความมีไชย และดันดีภาพ

เฮก แห่งเบเมอไซด์

ที่เป็นข่าวโทรเลขของทหารผู้หนึ่ง ถึงท่านทั้งหลายซึ่งเป็นเพื่อนทหารเหมือนกัน

ข้าพเจ้าจะไม่หน่วงท่านทั้งหลายไว้นานเกินควร แต่ท่านทั้งหลายจงสมานฉันท์ด้วยข้าพเจ้า กล่าวไชโย ถวายแด่พระเจ้ากรุงสยามด้วยเทอญ"

ต่อนั้นข้าราชการสถานทูตอังกฤษได้เชิญนายทหารเข้าไปในที่ที่อยู่ของธรรมราชทูต มีการเลี้ยงตามสมควร และนายพันเอก พระเฉลิมอากาศได้ดื่มถวายพระพรสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษ ส่วนนายสิบพลทหารก็ได้รับของเลี้ยงและของฉลากันด้วยณะเรือนอีกหลัง ๑ ภายในบริเวณสถานทูต

จากสถานทูตอังกฤษ ขบวนทหารได้ไปสู่สถานทูตฝรั่งเศส ข้าราชการประจำสถานทูตนั้นพร้อมด้วยชาวฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในกรุงเทพ ฯ ได้ประชุมพร้อมกันคอยต้อนรับ เมื่อแตรวงได้บรรเลงเพลงประจำชาติฝรั่งเศส และทหารได้ร้องไชโยโห่ฮิปหรี่ครั้งหนึ่งแล้ว มองสิเออร์ โตปโนต์ ผู้รักษาราชการแทนธรรมราชทูตฝรั่งเศสได้กล่าวสุนทรพจน์เป็นภาษาไทยดังต่อไปนี้

"เราชาวฝรั่งเศส มีความยินดีเป็นอันมากที่ได้จัดการรับรองท่านนายทหารและพลทหารณะสถานทูตฝรั่งเศสนี้ ในโอกาสที่ท่านได้กลับมาจากประเทศฝรั่งเศส เมื่อได้เป็นเพื่อนรบอันสนิทสนมกับเรา

เพราะฉะนั้นจึงขอให้ท่านทั้งหลายดื่มถวายพระพรแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงพระเจริญยิ่ง ๆ และขอท่านทั้งหลายแปดเสียงอุโฆษไชโยให้แก่พวกสัมพันธมิตร์ในความมีชัยชนะของเราด้วย"

ต่อนั้นไปก็ได้มีการเลี้ยงแก่บันดานายทหาร และนายสิบพลทหารทั่วไป นายพันเอกพระเฉลิมอากาศได้ดื่มอวยพรแก่ประชาชาติฝรั่งเศส และชาติฝรั่งเศสด้วย

จากสถานทูตฝรั่งเศส ขบวนเดินไปที่ศุลกะสถาน ข้าราชการกรมศุลกากรได้จัดการเลี้ยงรองว่างให้อย่างฟุ่มฟาย เสร็จแล้วได้เดินขบวนกลับตามถนนเจริญกรุง เรื่อยมาจนบรรจบกับถนนวรจักร์ เลี้ยวไปตามถนนวรจักร์จนบรรจบกับถนนบำรุงเมือง เลี้ยวไปตามถนนบำรุงเมืองสู่ศาลว่าการกระลาโหม

ตามหนทางที่ขบวนทหารได้เดินไปในค่ำวันนั้น ได้มีชนทุกชั้นทุกชาติทุกภาษาคอยต้อนรับอยู่นองเนือง ตามบ้าน ๒ ข้างได้ตกแต่งอย่างงดงาม แล้วมหาชนได้ส่งช่อดอกไม้และสิ่งอื่น ๆ ให้แก่ทหาร สำแดงความเบิกบานและอวยไชยให้พรอย่างเซ็งแซ่

สำหรับงานพระราชพิธีในวันที่ ๒๑ กันยายน เจ้าพนักงานได้จัดเตรียมการที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม คือเชิญพระปฏิมากรชัยวัฒนประจำรัชกาลพร้อมทั้ง ๖ รัชกาล พระแท่นบรรจุพระประจำรัชกาลทั้ง ๖ พระเต้าน้ำพระพุทธมนต์ พระครอบพระกริ่งพระเต้าน้ำเครื่องสรงพระมุรธาภิเศกของกระบี่ขุน, ของครุฑพาห, ของวุฑฒาธุชาธิปตัย, ของมหาไพชยนต์ชวัล, ของชัยเฉลิมพลของกองทหารบกรถยนต์ซึ่งไปราชการสงคราม ประดิษฐานณะพระที่นั่งพุดตาลทศาธาร ครั้นถึงเวลา ๑๗ นาฬิกา พระบาทสมเด็จ

พระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินสู่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรและทรงเครื่องนมัสการ พระพุทธปฏิมากรชัยวัฒนเสร็จแล้ว ประทับพระราชอาสน์ พระสงฆ์ราชาคณะ ๓๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์ถวายพระพรไชยมงคลและอำนวยพรแก่สยามพระราชอาณาจักร์ จบแล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับ

ส่วนที่พระอารามต่าง ๆ ในพระนคร พระสงฆ์ได้ชุมนุมในพระอุโบสถนั้น ๆ สวดพระพุทธมนต์ ถวายพระพรไชยมงคลและอำนวยพรแก่สยามพระราชอาณาจักร์ เช่นเดียวกัน

เวลา ๒๐ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในการสมโภชพระราชอาณาเขตร์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทชั้นผู้ใหญ่กับทั้งผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศ และชาวต่างชาติซึ่งรับราชการไทย และนายทหารสัญญาบัตร์ซึ่งกลับจากราชการสงคราม เข้าไปรับพระราชทานเลี้ยงในพระที่นั่งนั้นส่วน ๑ กับทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานในพระราชสำนักนั้นจัดการเลี้ยงแก่บันดานายสิบพลทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามที่ศาลารับแขก หลังวัดพระศรีรัตนศาสดารามนั้นส่วน ๑ ด้วย

เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้ว ผู้ซึ่งได้รับพระราชทานเลี้ยงณะพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ได้ขึ้นไปประชุมเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปฏิสันถารด้วยฉเพาะบุคคลตามสมควร แล้วเสด็จขึ้น

อนึ่งในค่ำวันนี้ นอกจากที่มีการตกแต่งตามประทีปทั่วพระนครอีกครั้ง ๑ ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีการมหกรรมพิเศษณะท้องสนามหลวง คือ กระทรวงและกรมต่าง ๆ ได้แบ่งน่าที่กันปลูกโรงมโหรศพและโรงเลี้ยงรีนตามขอบรอบท้องสนามหลวง แล้วต่างจัดมโหรศพมาตีแตงให้มหาชนทั่วไปทัศนา ทั้งจัดของบริโภคแจกเลี้ยงด้วย เวลาใกล้เที่ยงคืนได้มีการจุดดอกไม้ไฟสำหรับความรื่นเริงด้วย มหาชนได้พร้อมเพรียงกันมาดูงานจนเบียดเสียดเยียดยัดแน่นเต็มไปหมด กระทรวงและกรมซึ่งได้ทำการดังว่ามาข้างบน คือ กระทรวงทหารเรือ, กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ, กระทรวงยุติธรรม, กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงคมนาคม, กระทรวงธรรมการ, กระทรวงนครบาล, กรมมหาดเล็ก

เมื่อเสร็จการเลี้ยงในพระบรมมหาราชวังแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินด้วยรถยนต์พระที่นั่งทอดพระเนตรการมหกรรมที่ท้องสนามหลวงด้วยเหมือนกัน

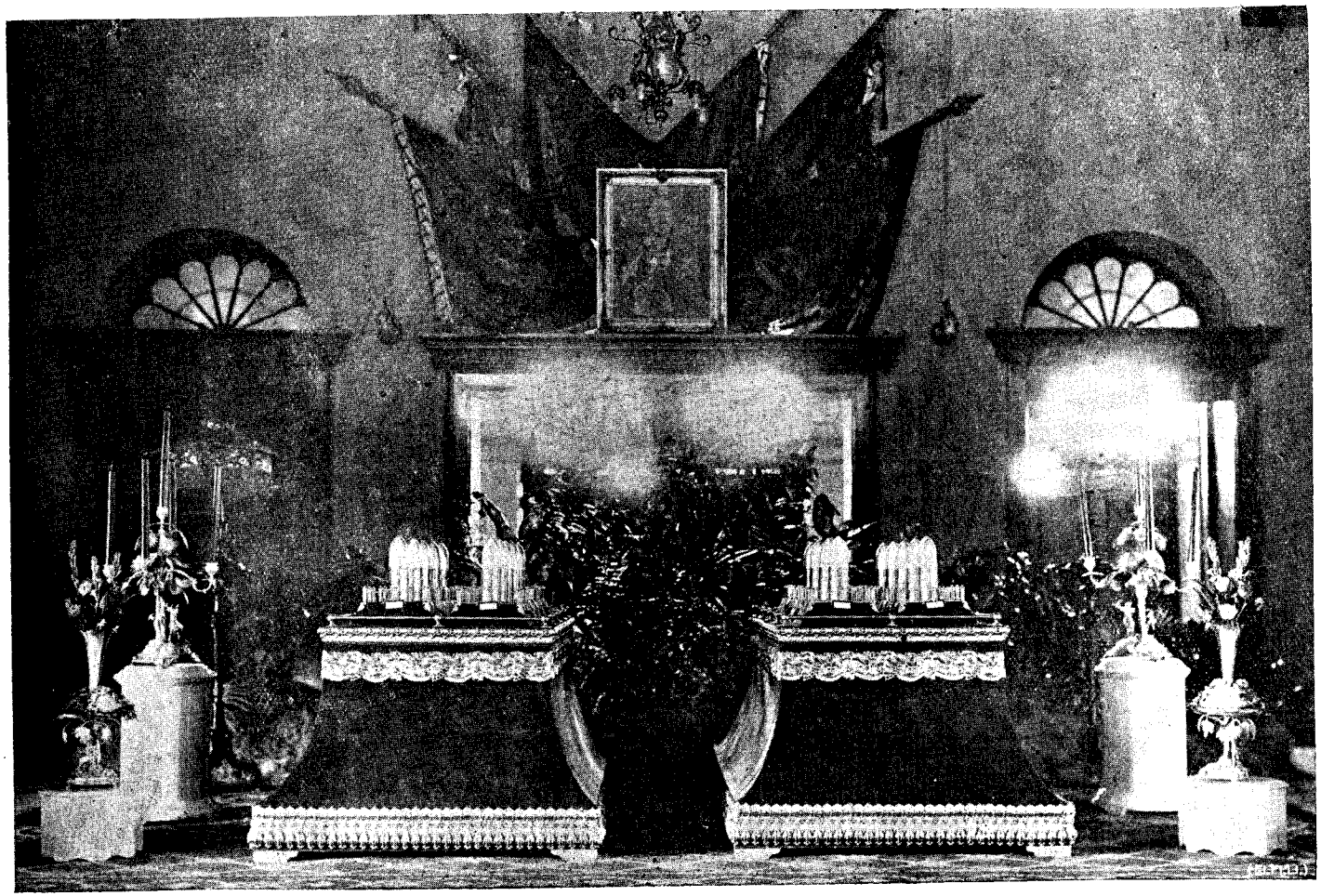
ในเวลาบ่ายวันที่ ๒๐, ๒๑, ๒๒ กันยายนรวม ๓ วัน พระสงฆ์ไทย ๔ รูป รามัญ ๑๔ รูป ได้สวดพระพุทธมนต์เสกน้ำพระมุรธาภิเศกสนานณะพระที่นั่งดุสิดาภิรมย์

วันที่ ๒๓ กันยายน เวลาเที่ยงวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกณะพระที่นั่งอัมพรสถานพระราชวังสวนดุสิต ทรงจุดธูปเทียนเครื่องสังเวย แล้วเสด็จสู่ที่ตั้งพระมุรธาภิเศกสนาน เพื่อเป็นมงคลแก่ศิริ

ราชสมบัติและสยามราชอาณาจักร์ ตลอดทั้งพสกนิกรชาวไทยทั่วไป เนื่องในการที่ประเทศสยามได้พ้นแล้วจากสภาพแห่งการสงครามด้วยความสวัสดี

เวลาบ่ายวันนี้ ชาวต่างชาติอันเป็นสัมพันธมิตร์ร่วมศึกกับกรุงสยามในมหายุทธสงคราม ได้จัดให้มีงานรื่นเริงส่วนของคนเป็นพิเศษ ที่สนามราชกีฬาสโมสร คือได้มีการกีฬาต่าง ๆ และได้เชิญเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ เชิญข้าราชการฤทธิบดีนารีผู้มีศักดิ์ฝ่ายไทยไปในงานนั้นด้วยเป็นอันมาก ทั้งได้เชิญบันดาทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามไปทั้งหมดด้วย ก่อนเริ่มการกีฬาทหารได้ออกเดินเป็นขบวนจากโรงเรียนพลตำหรวจพระนครบาล มีธงไชยนำน่า มาจนถึงกลางสนาม บันดาผู้ซึ่งประชุมกันอยู่ในที่นั้นได้ปรบมือเสียงให้พรอย่างเซ็งแซ่ กับในระหว่างการกีฬาได้มีการเลี้ยงน้ำชาของว่างแก่ทหารและแก่ผู้อื่นซึ่งไปประชุมนั้นทั่วกัน

เวลาค่ำวันนี้ เสนาบดีกระทรวงกระลาโหมได้จัดการเลี้ยงนายและพลทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม ที่ศาลาว่าการกระลาโหมเป็นการภายในคณะทหารบก เสร็จการเลี้ยงแล้วมีดิเกฺตลูกบทซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ข้าราชการกรมมโหรศพมหาดเล็กหลวงมาแสดง ระหว่างนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินสู่ศาลาว่าการกระลาโหมประทับในท่ามกลางทหาร เพื่อพระราชทานโอกาศให้ทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทโดยใกล้ชิด

(ผ.ท.บ.)

กล่องอัฐิทหารผู้ซึ่งเสียชีวิตในราชการสงครามเมื่อตั้งอยู่ในศาลาว่าการกระลาโหม.

วันที่ ๒๕ กันยายน เป็นวันกำหนดฝังอัฐิทหารซึ่งได้ถึงแก่ความตาย ระหว่างราชการสงครามในยุโรป ผู้บังคับบัญชาได้จัดการเผาศพแล้วแต่ในยุโรปทุกราย แล้วนำอัฐิเข้ามาพร้อมกับทหาร อัฐิเหล่านั้นได้จัดบรรจุในกล่องซึ่งทำขึ้นเป็นพิเศษเป็นรูปลูกกระสุนปืนใหญ่ตั้งบนแท่น แล้วได้ประดิษฐานไว้ที่ศาลาว่าการกระทรวงโหมแต่วันที่ ๒๑ กันยายน

เวลาบ่ายวันที่ ๒๔ ได้จัดขบวนแห่ที่ศาลาว่าการกระทรวงโหม ครั้นถึงเวลา ๑๖ นาฬิกาได้เริ่มเดินขบวน มีแตรนำน่า แล้วถึงกรมทหารบกราบที่ ๑๓ รักษาพระองค์ ๑ กองร้อย แต่งเครื่องสนามครบเป็นกองเกียรติยศต่อมากองทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามทั้งกองพร้อมด้วยธงไชยเฉลิมพลเดินนำอัฐิของเพื่อน ถัดนั้นถึงรถปืนใหญ่เทียมม้า ๔ ตองคัน เป็นยานที่เชิญอัฐิไป นายทหารบกประจำการอยู่ในกรุงเทพ ฯ ทั้งหมดเดินตาม และนายพลผู้ช่วยทูตในราชการทหารบกอังกฤษประจำกรุงเทพ ฯ ก็ได้มาเข้าขบวนด้วย เพื่อแสดงมิตรจิตรแก่กองทัพไทย

เดินขบวนไปตามถนนสนามชัย ถนนน่าพระลาน ถนนน่าพระธาตุ หยุดรถที่ประตูทางเข้าสู่วัดมหาธาตุ แล้วเชิญอัฐิเข้าสู่พระอุโบสถ ประดิษฐ์ในที่ซึ่งจัดเตรียมไว้แล้ว ทหารบกทั้งปวงซึ่งมากับขบวนแห่ก็เข้าไปในพระอุโบสถ ทั้งยังมีพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการกระทรวงอื่นมาประชุมอีกเป็นอันมาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พร้อมด้วยพระสงฆ์สมณศักดิ์อีก ๒๗ รูป ได้ประชุมพร้อมอยู่แล้วในพระอุโบสถเหมือนกัน

เวลา ๑๗ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินสู่พระอุโบสถวัดมหาธาตุ ทรงจุดเครื่องนมัสการ แล้วพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบแล้วสมเด็จพระมหาสมณถวายเทศน์ มีเนื้อความดังต่อไปนี้

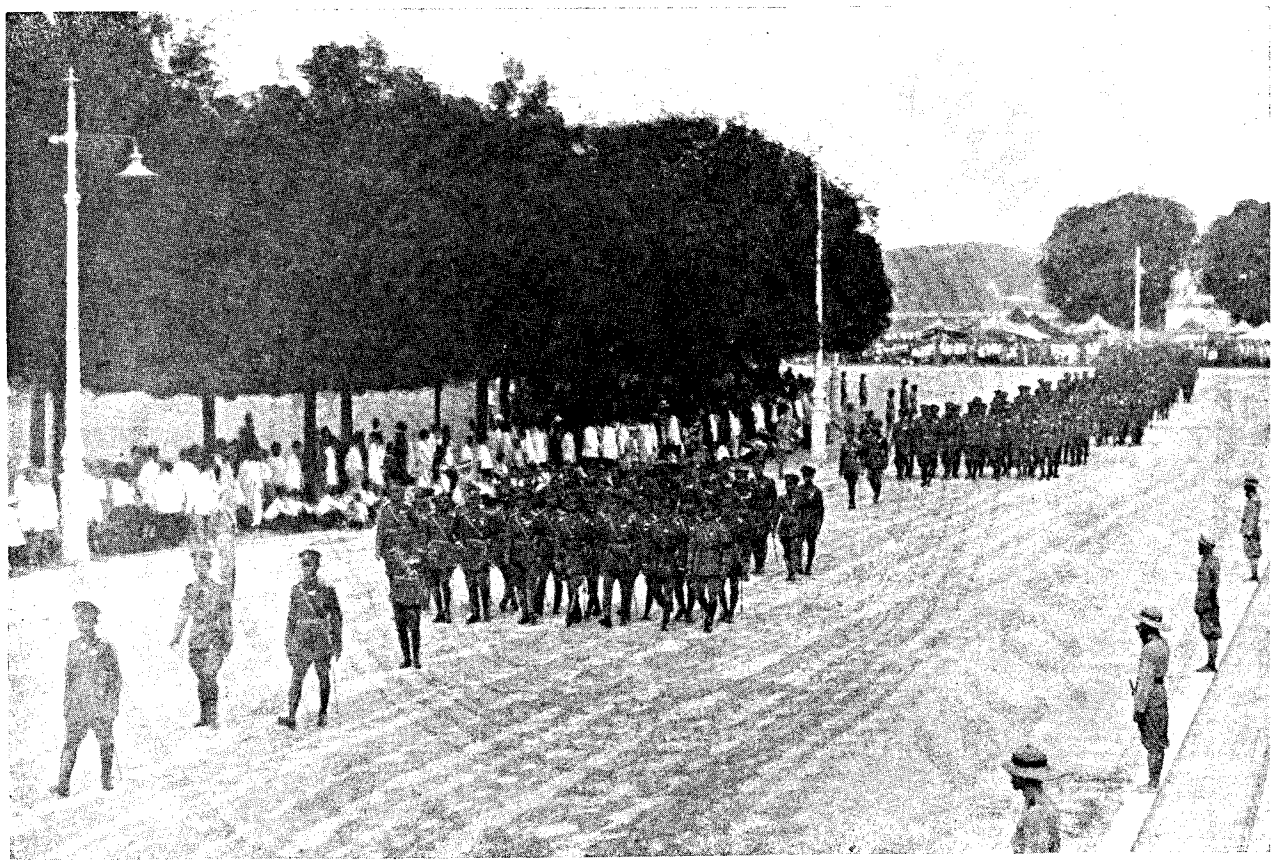
"นโมพุทธสฺส

รูปํ รีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น รีรติ

ภาสิตํ พุทธเสฏฺเฐน สจฺจํ สจฺจกเวสินาติ ฯ"

"รถกวายพระพร

ในคราวที่กองทหารอาสาปืชยกกลับมาถึงพระนครครั้งนี้ พวกทหารผู้กลับมาถึง ย่อมได้ความภูมิใจไม่น้อยว่า ได้อาสาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินของตน ออกไปทำสงครามปราบปรามอธรรมในยุโรปมีชัย ได้ต้านทานโลกไว้มิให้ตกต่ำลง ทั้งได้รับพระราชทานบำเหน็จความชอบ ประกอบกับความต้อนรับของมหาชน ยิ่งได้ความเบิกบานใจ ฝ่ายพวกทหารผู้รับอาสาไปเช่นเดียวกัน แต่มาเสียชีวิตไปในวางสงคราม ไม่ทันได้กลับเข้ามาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแลเห็นหน้าคนร่วมคณะญาติมิตรของตน โดยที่สุดไม่ทันได้รู้ผลแห่งความตั้งใจ ความเพียร ความเสียงของตนว่าเป็นอย่างไร แต่ข้อนี้ย่อมทำเพื่อนร่วมคณะคลอดถึงเพื่อนร่วมชาติตั้งแต่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าลงไปให้รู้สึกรักถึงเป็นอย่างยิ่ง ในโอกาสนี้ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กระทรวงกระลาโหมมีการบำเพ็ญกุศลส่งแลผู้ยังชีวิตไว้เป็นอนุสาวรีย์ เพื่อพระราชทานเกียรติยศ

กองทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามเดินขบวนนำรถอู๊ (ผ.ท.บ.)

แก่ผู้ล่วงไปแล้ว แทนบำเหน็จแห่งการตอบรับอันจะพึงได้หากว่ามีชีวิตกลับมาถึง ชนทั่วไปพลอยมีใจสงสารด้วย จึงได้มาช่วยเป็นส่วนหนึ่งในการบุญของกระทรวงกระลาโหม และสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าก็ได้เสด็จพระราชดำเนิรมาประทับเป็นประมุขแห่งสมาคม เป็นการทรงไว้อาลัยอีกส่วนหนึ่ง ๆ

พวกทหารเหล่านี้แม้ได้สิ้นชีวิตเสียแล้ว ก็ตายไปแต่รูปกายตามสภาวะของสังขาร แต่ชื่อและโกตรของเขา ยังจักไม่เสื่อมสูญไป ยังจักปรากฏต่อไปอีก เข้าในคาถาอันได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้น แปลความว่า ความจริงนี้ อันสมเด็จพระพุทธเจ้าผู้เสาะหาความจริง ได้ทรงภาษิตไว้ว่า "รูปํ ชีรติ มญฺญาน นามโคตฺตํ น ชีรติ" รูปของสัตว์ทั้งหลาย ย่อมย่อยยับไป ส่วนชื่อและโกตร ย่อมหาย่อยยับไม่ดังนี้ ๆ

บันดาสัตว์ทั้งหลายด้วนมีอันจะตายเป็นสภาวะ ชีวิตของสัตว์ผู้หนึ่ง ๆ ไม่เป็นไปได้ถึงไหน เพียงไม่กี่สิบปี ก็จักถึงความไม่มีบัญญัติ คือเป็นอไรอยู่ที่ไหนไม่มีใครรู้ ๆ ส่วนสกุลที่สืบสายลงไปหลายร้อยอายุ ยังจักตั้งอยู่ได้นานกว่าอายุของคนผู้เดียว คนเราจึงควรนึกถึงแลรักษาประโยชน์ของสกุลเป็นใหญ่กว่าประโยชน์ส่วนตน ๆ แม้สกุลเล่าก็เป็นเพียงศาขาอันหนึ่ง ๆ ของชาติแห่งคนเรา เชื้อสายสามารถ ก็ยังอาจรักษาให้สืบลงไป เชื้อสายสิ้นสามารถ ก็อาจสาบสูญ ดุจชีวิตของคนผู้เดียว ไม่ยั่งยืนเหมือนชาติที่ลงเคราะห์สกุลหลายสายเข้าไว้ เพราะอย่างนี้ คนเราจึงควรนึกถึงแลรักษาประโยชน์ของชาติเป็นใหญ่กว่าประโยชน์ส่วนสกุล ๆ สกุลก็ดี ชาติก็ดี จะทรงอยู่ได้โดยสวัสดีก็เพราะถือธรรมะเป็นหลักดุจเดียวกับบุทคล

ปราศจากธรรมะแล้ว แม้ชาติก็อาจสาบสูญหรือร่วงโรยลงไป ดังเคยมีตัวอย่างในตำนานนั้น ๆ ไม่ต้องกล่าวถึงสกุลอันอาจเป็นได้ก่อน เพราะอย่างนั้น อันจะรักษาสกุล รักษาชาติ ต้องรักษาธรรมะเป็นคู่กัน นี้ได้แก่ถือพระศาสนา ฯ อีกประการหนึ่ง สกุลก็ดี ชาติก็ดี จะดำเนินในวิถีแห่งธรรมก็ต้องมีสกุลทายาทแลชาตินายกที่ดีเป็นผู้นำ เพราะอย่างนั้น การสนับสนุนประมุขแห่งสกุลแลชาติ จึงเป็นการทำแก่สกุลแลชาติเอง ฯ ชนใดได้ทำประโยชน์ให้แก่สกุลให้แก่ชาติของตน เป็นผู้น้อยได้เข้าสามัคคีเป็นกำลังของหัวหน้า เป็นผู้ใหญ่ได้นำผู้น้อยในวิถีแห่งธรรม แลในสามัคคีเพื่อกิจการของสกุลของชาติ ได้บำรุงพระศาสนาอันคุ้มครองคนกับสกุลตลอดถึงชาติ ชนนั้นได้ชื่อว่าเป็นอยู่ไม่ปราศจากประโยชน์ แม้มีชีวิตอยู่ไม่เท่าไรนัก ก็ยังดีกว่าคนเป็นอยู่เปล่า แม้มีอายุยืน พุทธาทิบัณฑิตย่อมสรรเสริญว่า "อโมฆัง ตสฺส ชีวิตัง" ชีวิตของเขาย่อมไม่เปล่า ดังนี้ แม้เขาสิ้นชีวิตไปแล้ว ก็ย่อยยับไปแต่รูปกายอันเป็นสังขตธรรม คือสภาพอันปัจจัยแต่งขึ้น อันไม่เป็นของคงทนถาวร ส่วนชื่อแลโคตรยังจักไม่สาบสูญ ยังจักปรากฏแก่ใจของคนร่วมสกุลร่วมชาติ ตลอดกาลที่สกุลแลชาตียังตั้งอยู่ ฯ ชาติไทยของเราตั้งเป็นอิศระอยู่สืบมาได้จนบัดนี้ ก็เพราะบุรพบุรุษในยุคนั้น ๆ ได้บำเพ็ญกันมิให้ชาติอื่นเข้ามารอบงำ แม้เสียที่ในบางครั้ง ก็ยังกู้ความเป็นอิศระของคนนี้นได้ในไม่ช้า ท่านยอมพร่าทรัพย์สมบัติร่างกาย แม้ชีวิตเป็นพลีแก่ชาติ แลทำนุบำรุงชาติให้จำเริญรุ่งเรืองสืบมาโดยลำดับ แม้ท่านดับสังขารไปแล้วฉะเพาะบุคคล ๆ แต่ประโยชน์อันท่านได้ช่วยกันทำไว้ ยัง

ให้ผลแก่ชาติให้สามารถตั้งเป็นอิสระสืบมา ชื่อว่าชาติไทยของเราจึงเป็นอยู่ยั่งยืนมาจนบัดนี้ ๆ แม้ชื่อแลโคตรก็เป็นประเภทแห่งสังฆธรรม ต่อได้บำรุงรักษาสนับสนุน จึงจักสามารถทรงอยู่ได้ เพราะอย่างนั้น ชาติไทยของเราจักตั้งเป็นอิสระยั่งยืนสืบไป ก็เพราะเพื่อนร่วมชาติตั้งใจทำตามอย่างแห่งบุรพบุรุษ เช่นนี้ชาติไทเราจักไม่รู้จักตายเลย จักสมด้วยพระพุทธภาษิตอันกล่าวแล้วนั้น ๆ

เมื่อห้าปีล่วงมาแล้ว ได้เกิดมหาสงครามขึ้นที่ยุโรปในระหว่างเยอรมนีกับสัมพันธมิตรฝ่าย ๑ ประเทศสัมพันธมิตรที่รวมฝรั่งเศสกับอังกฤษเข้าด้วยฝ่าย ๑ ในมหาสงครามนั้น ฝ่ายเยอรมนีสนับสนุนอธรรม ใช้อำนาจเผด็จเข้าย่ำยีทำลายล้างสิทธิเสรีภาพและความสงบของชาติทั้งหลาย ด้วยความมุ่งหมายเพื่อจะเข้าครอบงำเป็นเจ้าปนใหญ่ ฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นผู้ป้องกันธรรมเพื่อจะรักษาคุณสมบัติเหล่านั้นของชาติทั้งหลายให้คงอยู่ กล่าวโดยธรรมาธิษฐาน เป็นสงครามในระวางอธรรมเป็นฝ่ายรุก แลธรรมเป็นฝ่ายรับ ธรรมถูกอธรรมบุกตามอย่างนี้ ชาติต่าง ๆ แม้อยู่นอกยุโรป มีอเมริกาเป็นต้น ที่เป็นผู้ใฝ่ธรรมจึงไม่อาจนิ่งดูดายต้องพลอยเข้าเป็นฝ่ายแห่งสัมพันธมิตร ๆ กรุงสยามของเราแต่แรกก็ตั้งตนเป็นกลาง แต่ภายหลังทนอยู่ไม่ได้ต้องเข้าช่วยฝ่ายสัมพันธมิตร์เหมือนกัน ในอันจะส่งพลนิกายออกไปมีพระบรมราชโองการให้ประกาศหาผู้สมัคร กองทหารเหล่านี้ มีแก่ใจเข้ารับ

อาสาออกไปทำราชการสงครามสำเร็จ เรียกว่าเกียรติยศแห่งชาติไทเราว่า เป็นผู้ใฝ่ธรรมไม่ลักแต่ชื่อ ได้ลงมือทำเพื่อบำรุงกันธรรมไว้จริง ๆ มีส่วนว่าได้ช่วยทำความสงบให้แก่โลก ได้ช่วยพยุงโลกไว้มิให้ตกต่ำ เป็นอันได้ทำประโยชน์กว้างขวางออกไปไม่ฉเพาะชาติของตน สมเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนาที่สอนไม่ให้เห็นแก่ตนโดยส่วนเดียว ๆ พวกทหารผู้หาอันตรายมิได้ กลับเข้ามาถึง ย่อมได้รับความต้อนรับรองเพื่อนร่วมคณะร่วมชาติตลอดถึงราชบัณฑุกมน์เป็นอย่างสูง ได้มีหน้ามีตา สมด้วยคาถาว่า

"จิรปฺปวาสึ ปุริสํ ทูรโต โสตถิมาคตํ
ญาติมิตฺตา สุหชฺชา จ อภินนฺทนฺติ อาคตํ"

แปลความว่า ญาติมิตรและคนใจดีเห็นบุรุษผู้ไม่อยู่เสียนาน มีสวัสดีกลับมาจากที่ไกลแล้ว ย่อมยินดีเป็นหนักหนาว่ามาถึงแล้ว ดังนี้ ฯ

ฝ่ายพวกทหารผู้สิ้นชีวิตเสีย หาได้รับการต้อนรับเหมือนอย่างนั้นไม่ ถึงอย่างนั้น ธรรมอันตนตั้งใจทำสูอยู่นั้นคงคอยต้อนรับเมื่อไปถึง ปรโลกดังคาถาสืบอนุสนธิว่า

"ตเถว กตปุญฺญมฺปิ อสฺมา โลกา ปรํ คตํ
ปุญฺญานิ ปฏิคณฺหนฺติ ปิยํ ญาตีว อาคตํ"

แปลความว่า บุญทั้งหลายก็เหมือนกัน ย่อมต้อนรับคนมีบุญอันทำไว้แล้ว ผู้ไปสู่ปรโลกจากโลกนี้ เหมือนพวกญาติต้อนรับญาติด้วยกันผู้เป็นที่รักมาถึงแล้ว ดังนี้ ฯ

ฝ่ายสมาคมก็มีทางจะพึงทำแก่เขาทั้งหลายด้วยการส่งไปที่รอบ กล่าวคืออุทิศส่วนบุญไปถึง เบื้องน่าแต่นี้ จงทำนมัสการพระรัตนตรัยยังจิตต์ให้เจริญด้วยศรัทธาแลประสาทะสำเร็จเปนบุญขึ้นแล้ว อุทิศส่วนกุศลนั้นส่งไปถึงพวกทหารผู้ตะโดกนี้ไปสู่ปรโลกแล้วนั้น เทอญ

ขอถวายพระพร ฯ"

จบพระธรรมเทศนาแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมาธิการทหารบกนำคฤหัสถ์สวดมนต์ ตามคาถาและคำแปลดังต่อไปนี้

อรหำ สมฺมา สมฺพุทฺโธ ภควา
พุทฺธำ ภควนฺตำ อภิวาเทมิ
สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม
ธมฺมำ นมสฺสามิ
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ
สงฺฆำ นมามิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺส (๓ จบ)

โย สนฺนิสินฺโน วรโพธิมูเล
มารำ สเสนำ สุริยำ ชินิตฺวา
สมฺโพธิมาคจฺฉิ อนนุตญาโณ
โลกตฺถโม โลกวินายโก โส
นโม มหาการุณิกสฺส สุพฺพ-
หิเตสิโน พุทฺธวรสฺส ตสฺส ฯ

องค์ใดพระสัมพุท
ทรงนั่งณเรตคอง
ทรงปราบพระยามาร
พ่ายแพ้พระเดชา
ทรงศรัทธาธรรม
อีกญาณะทรงมี
เมื่อเสกอุดมใน
นำโลกพินัยพา
ร้านน้อมมาโนนบ
พระพุทธเจ้าบาด
องค์ผู้ประเสริฐสอง
แก่สรรพะสัตว์คุณ

ระดิสุทธิเดชส่รวง
วรโพธิญาณา
และประหารสะเสนา
ชนะเชิดประเสริฐดี
มะวิเศษณแดนตรี
ก็เอนกอนันตา
นรโลกะสุดหา
นรพันกิเลสมาญ
ทศะนรินมัสการ
สิระร่มเพราะการุญ
ทิศะใหญ่และเกื้อกูล
ระประดิษฐณเกศา ฯ

สัมพุธัง พุทธนิเสวิตัง ยัง
สวากขาตัง ครุฒติ ชีวโลโก
ธัมโม จะยัง สมุทิกโร ปณีโต
นิยยานิโก โยกรูปเจสมกูโต
นัมมิ อหิรัชาทิกิเลสราช—
นิมูลิโน ธรรมวรัสสะ ตัสสะ ฯ

โลกใดประดิษฐอยู่
นับพุทธะองค์ดา

บ่มิรู้พระธรรมา
จิณเสพะแล้วไซร้

ย่อมโปรดประดิษฐ์ ภควภาพะน้อยใหญ่
ไว้ธรรมกำกับใจ ฤาธรรมสะสงสาร
อันธรรมะเป็นคุณ สุประณีตะชัชวาล
อีกย่อมประดิทธิ์ศาน ดิสงบณโลกา
นำชนวิโมกษ์ทุก ระประสบสุปรีดา
เป็นมรรคะอันพา ประดุหันสะภัยพาล
ข้าน้อมมโนนบ ทศนัรมัสการ
พระธรรมะเจ้าบาด สิระร่มบโรยรา
อันธรรมประเสริฐช่วย นรหน้อะพิชชา
พ้นร่ายกิเลศตา มกะกถั้วณอารมณ์ ๆ.

สุขมมเสนา สุคตานุโค โย
โลกสฺส ปาปุปกิเลสหา
สนฺโต สยํ สมฺภินโยธโก ๆ
สุขาวิโย โส อภิปูรนีโย
นโม ติมุตฺตสฺส ติสุขาธิสนฺติ—
ติภาวิโน สมฺมรสฺส สฺส ๆ.

สงฆ์ใดประกาศซึ่ง วรธรรมวโรรม
เป็นเสนะล่ำสม คุณะเลิศเละนัทา
เลิศสามเสด็จองค์ พระธรรมศาสดา

ผู้ได้เสด็จจา
บำเพ็ญผลบุญ
ตามกฎโลกีย์
เป็นผู้สงฆ์แล้ว
ให้ชนสงบเหมือน
เป็นอารยะยอดผู้
ควรเราจะตั้งหน้า
ข้าน้อมนมโนนบ
พระสงฆเจ้าบาท
อันสงฆ์ประเสริฐ
ยังความสงบใน

วิกะแด่วประเสริฐดี
อุปะเกตะมาณมี
ยะวิเศษบ่มีเหมือน
กรุณานุศาสน์เดือน
บริษัทพระศาสดา
บริสุทธิสุดหา
อภิปูชะทุกสถาน
ทสะนัวนะมัสการ
สิระร่มสะราญใจ
สะวะพ้นวิมลใส
นรชาติหรรษา ฯ

อิจฺเจว มตฺถกนมตฺถ เนยฺย
นมสฺสมานา รตนตฺตยญฺหิ
ปุญฺญ์ มยา ยำ วิปุลำ จินิมฺหา
ตสฺเสว ปภาวิ มหา ฌานฺตุ
เย โลกิโน ธมฺมุปถมฺภยนฺตา
ตสฺเสว อตฺถาย จิรำ ปาณำ ฯ

ข้าจำผจงจิต
พระไตรยะรัตนา

ตะนะมัสสะนัทา
นุประดิษฐะเหนือมม

อันควรนมัสสุง ศุภะเลิศวโรตม
บุญใดรดั่งสม บริสุทธิไพบูลย์
ขอปวงทหารผู้ ส่ละชีวะเพื่อหนุน
ธรรมานุภาพจุน ยุติธรรมประจำดิน
ส่วนบุญญะนี้จง ประดุดังฤทัยถวิล
เสียชีพบ่สุดสิ้น นรชาติคณิงถึง ฯ

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ ฯ
ห้วงวาริเต็มแล้ว ฤๅชิมก็ทราบจึ่ง
โหดหลากแดะลงถึง ฉันใดฉันได
กุศลอุทิศยัง ส่ะเหล่าทหารไทย
ผู้ชีวิตักษัย ก็สำเร็จฉะนั้นเทอญ ฯ

คาถาซึ่งสวดนี้ สมเด็จพระมหาสมณะทรงเลือกลัดบ้าง ทรงพระนิพนธ์ขึ้นใหม่บ้าง ส่วนคำฉันท์ภาษาไทยนั้นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ครั้นเสร็จการสวดมนต์ของคฤหัสถ์แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าบังสุกุล และถวายจตุปัจจัยแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์ถวายยถาสัพพีถวายอติเรก แล้วเป็นเสร็จการในพระอุโบสถ เจ้าพนักงานจึงเชิญอัฐิออกไปนอกพระอาราม จัดระบวนแห่อย่างเดิม เดินไปสู่อนุสาวรีย์ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้นที่มุมตวันตกเฉียงเหนือแห่งท้องสนาม

หลวง ถึงแม้ได้เชิญอัฐิไปบรรจุลงในฐานแห่งอนุสาวรีย์ เวลาบรรจุ ถวายทหารส่งความเคารพ เครื่องบรรเลงตามประเพณีแบบทหาร แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จสู่อนุสาวรีย์ทรงวางพวงมาลา และทรงพระกรุณาส่งความเคารพครั้งสุดท้ายแก่ผู้ซึ่งได้สละชีวิตเป็นราชพลีเพื่อเกียรติศักดิ์แห่งชาติไทย แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับพระราชวังสวนดุสิต

ลำดับนั้นกองทหารซึ่งเข้าระบวนแห่ได้เคลื่อนสวนสนามผ่านอนุสาวรีย์ส่งความเคารพแก่เพื่อนที่ตาย แล้วเป็นเสร็จการ

ที่อนุสาวรีย์นั้น กำหนดจะจารึกนามรองผู้ตายในราชการสงครามไว้ดังต่อไปนี้

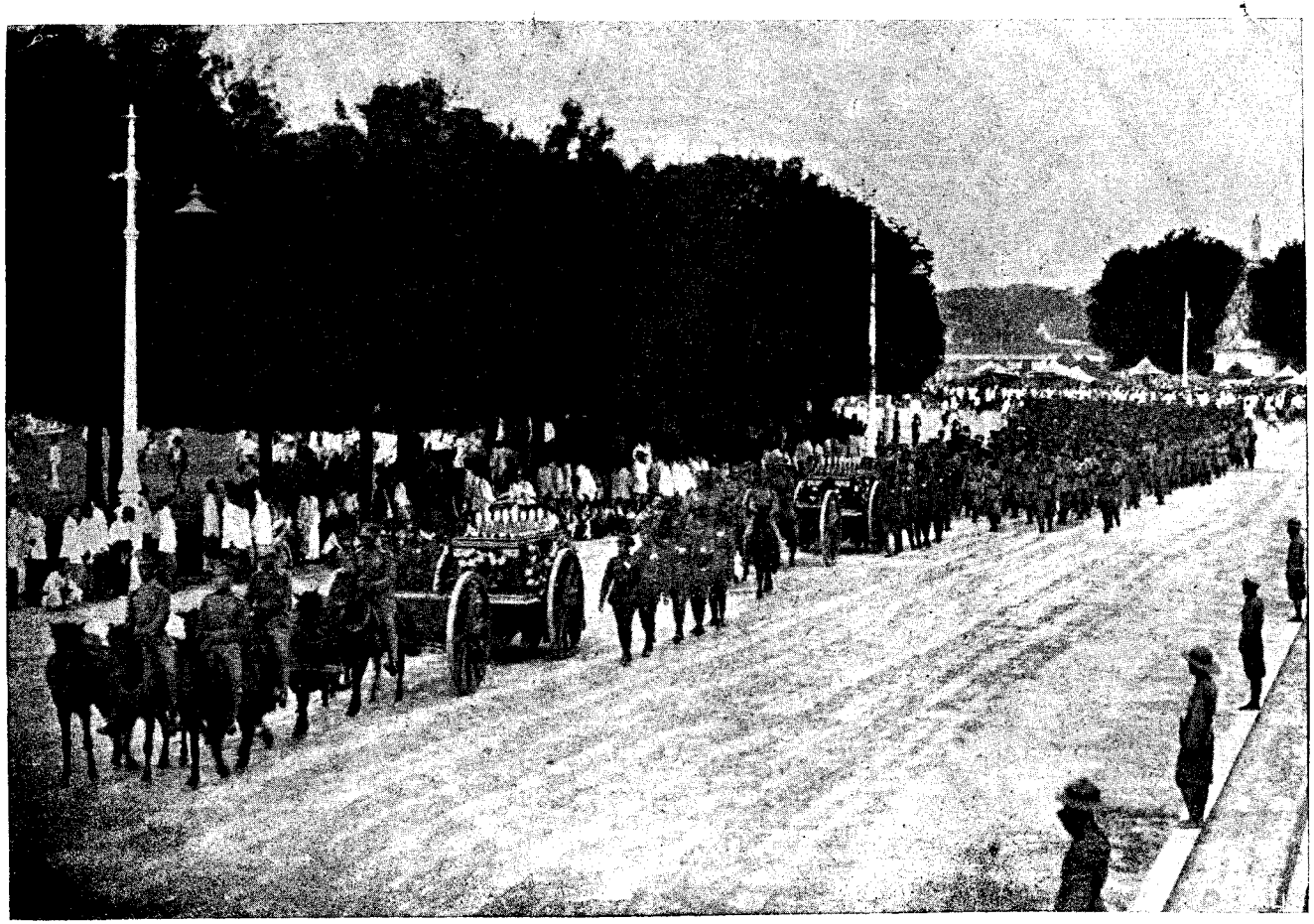
(ตุบาญรี)

นอกนั้นจะมีคำจารึกดังต่อไปนี้

"ณะวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการมาณพระสุรสีหนาทให้ประกาศสงครามแก่ประเทศเยอรมะเนียและเอาสเตรียฮุงกาเรีย ซึ่งได้กระทำสงครามมาแล้วแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ กับประเทศซึ่งร่วมกันเป็นสัมพันธมิตรหมู่ใหญ่ มีประเทศอังกฤษ, ฝรั่งเศส, รุสเซีย, เบ็ลเยี่ยม, แซร์เบีย เป็นอาทิ ทั้งต่อมาประเทศอิตาเลียประเทศรวมในอเมริกาเหนือและอื่น ๆ ก็ได้ร่วมเข้าในหมู่สัมพันธมิตรนั้นด้วย ทั้งนี้เพราะทรงพระราชดำริเห็นประจักษ์ว่าประเทศเยอรมะเนียและเอาสเตรียฮุงกาเรียนั้น ได้ดำเนินการสงครามในวิธีปราศจากธรรมะทั้ง

รายนามทหารที่ถึงแก่กรรมเนื่องในราชการสงคราม

ยศและนาม	วันเกิด	วันที่ถึงแก่กรรม	ตำบลที่ถึงแก่กรรม	ในดินแดน
นายร้อยตรี สงวน ทันด่วน	วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ. ศ. ๒๔๓๗	วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๐	ที่ตั้งกองบินทหารบก ดอนเมือง	สยาม
นายดาบ เย็น สังข์อยุทธ์	วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๓๙	วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑	โรงพยาบาลอเมริกาที่ ๕๗ ในกรุงปารีส	ฝรั่งเศส
จ่านายสิบชั้วคราว หม่อมหลวงอุ่น อิศรเสนา ณกรุงเทพ	วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๓๖	วันที่ ๔ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๑	ถนนในเมืองนอยส์ดัดด์	เยอรมะเนีย
จ่านายสิบ เจริญ พิรอด	วันที่ ๔ เมษายน พ. ศ. ๒๔๓๔	วันที่ ๒๖ มกราคม พ. ศ. ๒๔๖๑	ตำบลกอดรัมด์ไดน์	เยอรมะเนีย
นายสิบเอก บุ้ย ขวนยิ้น	วันที่ ๗ เมษายน พ. ศ. ๒๔๔๐	วันที่ ๒๒ มกราคม พ. ศ. ๒๔๖๑	ตำบลมุสส์บาม	เยอรมะเนีย
นายสิบตรี นิ่ม ชาครีรัตน์	วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๓๓	วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑	โรงพยาบาลอเมริกาที่ ๕๗ ในกรุงปารีส	ฝรั่งเศส
นายสิบตรี ชื่น นภากาศ	วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๔๑	วันที่ ๖ เมษายน พ. ศ. ๒๔๖๒	โรงพยาบาลทหารเมืองมาร์เซย์	ฝรั่งเศส
พลทหาร ตุ้	วันที่ ๔ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๔๑	วันที่ ๑ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๐	โรงพยาบาลรุพาสงกรณ์ กรุงเทพ	สยาม
พลทหาร ชั้ว อ่อนเอื้องวงษ์	วันที่ ๑๑ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๓๗	วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๖๑	โรงพยาบาลเฟวรี เมืองชาล็องส์	ฝรั่งเศส
พลทหาร พรม แดงเด่งวรรณ	วันที่ ๔ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๓๗	วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๖๑	ที่พักรถยนต์ของหมวด ๓ กองย่อยที่ ๒ ตำบลเบลูร์ด์	ฝรั่งเศส
พลทหาร ศุข พ่วงเพิ่มพันธ์	วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ. ศ. ๒๔๓๗	วันที่ ๒๗ มกราคม พ. ศ. ๒๔๖๑	หมวดพยาบาลกองทหารบกรถยนต์ เมืองนอยส์ดัดด์	เยอรมะเนีย
พลทหาร เนื่อง พิณวานิช	วันที่ ๕ มกราคม พ. ศ. ๒๔๔๐	วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑	โรงพยาบาลทหารบีนใหญ่เมืองอาวอ.ด์	ฝรั่งเศส
พลทหาร นาค พุฒมีผด	วันที่ ๗ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๓๙	วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑	หมวดพยาบาลกองทหารบกรถยนต์ เมืองนอยส์ดัดด์	เยอรมะเนีย
พลทหาร บุญ ไพรวรรณ	วันที่ ๗ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๓๕	วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑	โรงพยาบาลอเมริกาที่ ๕๗ ในกรุงปารีส	ฝรั่งเศส
พลทหาร โป๊ะ ซุกซ่อนภัย	วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๓๙	วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑	โรงพยาบาลอเมริกาที่ ๕๗ ในกรุงปารีส	ฝรั่งเศส
พลทหาร เชื่อม เปรมปรุงใจ	วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๓๙	วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๑	โรงพยาบาลอเมริกาที่ ๕๗ ในกรุงปารีส	ฝรั่งเศส
พลทหาร ศิลา นอบภูเขียว	วันที่ ๒๖ สิงหาคม พ. ศ. ๒๔๓๗	วันที่ ๒ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๖๑	หมวดพยาบาลกองทหารบกรถยนต์ เมืองนอยส์ดัดด์	เยอรมะเนีย
พลทหาร ผ่อง อมาตยกุล	วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๓๖	วันที่ ๒๗ เมษายน พ. ศ. ๒๔๖๒	ตำบลไกน์ด์ไฮม์	เยอรมะเนีย
พลทหาร เปลี่ยน นุ่มปรีชา	วันที่ ๑๗ มีนาคม พ. ศ. ๒๔๓๗	วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๖๒	โรงพยาบาลทหารในเมืองดันเดา	เยอรมะเนีย

(ผ.ท.บ.)

รถอัฐิทหารที่เสียชีวิตในราชการสงคราม

ขนบธรรมเนียมที่ตกลงกันไว้ระหว่างประเทศ มีพระราชประสงค์ที่จะค้ำ
ชูธรรมะระหว่างประเทศไว้ ให้ คงอยู่ในความศักดิ์ สิทธิ์ปราบปรามผู้ประพฤติ
มิดให้ปราไชย

ครั้นถึงวันที่ ๒๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ได้ มีพระบรมราช
โองการดำรัสดั่งให้เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม ออกประกาศเรียกคนอาสาที่
จะไปงานพระราชสงครามณะทวีปยุโรป ก็ได้มีบุคคลทั้งที่รับราชการทหาร
อยู่แล้ว ในขณะนั้นและที่เป็นพลเรือน ได้ยินดีอาสาเป็นจำนวนมากมาย
เจ้าน่าที่ได้คัดเลือกแต่พอสมควรเท่าจำนวนที่ต้องการ แล้วก็จัดเป็นกองบิน
๑ กอง กองรถยนต์ ๑ กอง กองพยาบาล ๑ กอง เพื่อส่งออกไปเป็นผู้
แทนชาติไทยในมหายุทธสงคราม

ครั้นถึงณะวันที่ ๑๙ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ กองทหาร
เหล่านี้ก็ได้ออกจากกรุงเทพพระมหานครลงเรือไปสู่ยุโรป ขึ้นท่าเมืองมาร์
เซย์ ประเทศฝรั่งเศสณะวันที่ ๓๐ กรกฎาคมปีเดียวกันนั้น กองทหารได้แยก
ย้ายกันไปรับความผึกหัดเพิ่มเติมอยู่ณะตำบลต่าง ๆ ครั้นณะวันที่ ๑๔ ตุลาคม
พระพุทธศักราช ๒๒๐๑ กองทหารบกรถยนต์ ได้ยกไปสู่เขตร์น่าแห่งยุทธ
บริเวณระหว่างวันที่ ๒๐ กับวันที่ ๓๑ เดือนตุลาคม ได้ทำการต่อสู้ข้าศึกดัง
แก่กองทัพบกฝรั่งเศสภายในย่านกระสุนปืนใหญ่ ความองอาจกล้าหาญ รัฐบาล
ฝรั่งเศสให้ตราซึ่งนามว่า ครัวก์ซ์เดอะแกร์ร์ ประดับธงไชยของกองทหารบก

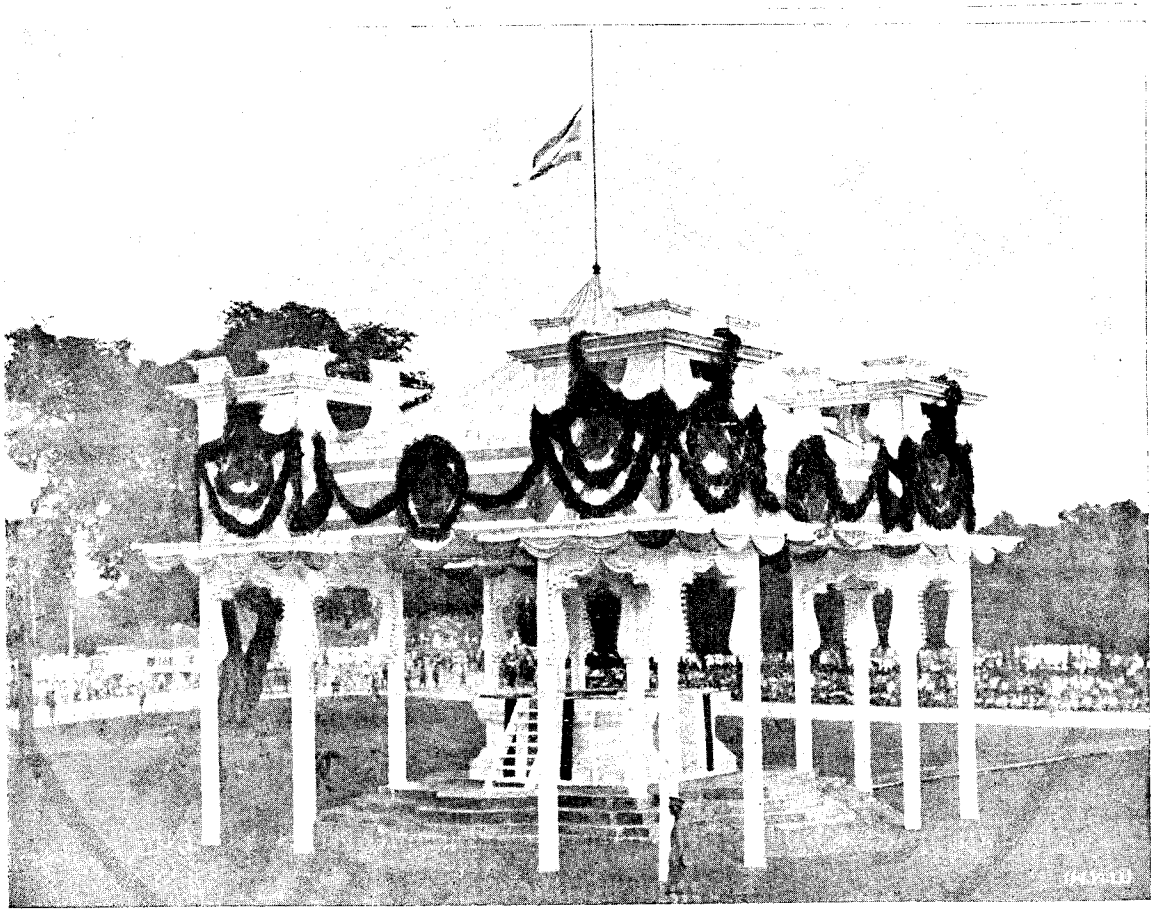
รถยนต์นั้นเพื่อเป็นเกียรติยศ ครั้นเมื่อฝ่ายราชสัตรูได้ยอมแพ้เซ็นสัญญาอย่างศึกแล้วเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรยกเข้าไปยึดดินแดนเยอรมันทางฝั่งซ้ายแห่งลำน้ำไรน์ กองทหารบกรถยนต์ก็ได้ ไปด้วย ได้ประจำทำการเหยียบดินแดนราชสัตรูอยู่ จนรัฐบาลเยอรมันยอมเซ็นสัญญาสงบศึกณะวันที่ ๒๗ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

ส่วนกองบินนั้นมิได้ออกไปทำการรบ เพราะยังมิทันได้รับความผึกหัดสำเร็จบริบูรณ์ ราชสัตรูก็ได้ยอมแพ้เสียแล้ว กองบินได้เดินทางกลับสู่กรุงสยามถึงกรุงเทพพระมหานครณะวันที่ ๓ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

กองทหารบกรถยนต์กลับถึงพระนครณะวันที่ ๒๓ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีประดับของไชยของกองทหารนี้เป็นเกียรติยศ

ทหารที่มีรายนามจารึกไว้ที่อนุสาวะรีย์นี้ ด้วนเป็นผู้ซึ่งได้อาสาไปในงานพระราชสงคราม ได้ถึงแก่ความตายเสียก่อนกองทหารออกจากกรุงเทพ ฯ ๒ คน นอกจากนั้นตายณะทวีปยุโรประหว่างราชการ นับว่าด้วนเป็นผู้ซึ่งได้สละชีวิตถวายเป็นราชพลี เพื่อแผ่เกียรติคุณของชาติไทยและกรุงสยาม ทั้งเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งธรรมะระหว่างประเทศ จึงได้สร้างอนุสาวะรีย์นี้ไว้และได้นำอัฐิของทหารเหล่านั้นมาบรรจุไว้ เพื่อให้บันดาคนไทยทั้งหลายได้ระลึกถึงและดูเป็นตัวอย่างอันดีงามสืบไปชั่วกาลนาน

ได้บรรจุอัฐิของทหารไว้ณะวันที่ ๒๔ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒"

(ผ.ท.บ.)

อนุสาวรีย์ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้นสำหรับบรรจุอัฐิทหาร,
เท่าที่ทำแล้วในวันบรรจุอัฐิ.

การต้อนรับกองทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามโดยทางราชการนั้น นับว่าเป็นอันเสร็จด้วยการบรรจุอยู่ทหาร แต่ยังมีสมาคมและคณะพวกชาวพระนครได้เตรียมการนี้ไว้อีก คือ

ในเวลากลางคืนวันที่ ๒๔ กันยายน คณะนครบริรามโมทัยได้เชิญทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม ไปดูดครองคณะนั้นที่โรงดคร ซึ่งตั้งอยู่ณะถนนเจริญกรุง ทั้งได้จัดเครื่องดื่มเลี้ยงทหารด้วย

บ่ายวันที่ ๒๕ กันยายน คณะราชดฤณมัยสมาคมได้เชิญไปดูการแข่งม้า และจัดการเลี้ยงเครื่องว่างให้ด้วย ที่สนามของสโมสรนั้น

ตั้งแต่กองทหารกลับมาถึงพระนครในระหว่างเวลาซึ่งทหารมิได้ไปในงานพระราชพิธีหรือมิได้ไปยังที่ซึ่งได้รับเชิญนั้น ได้จัดการเตรียมปลดทหารเป็นกองหนุน กล่าวคือ ผู้บังคับบัญชาจัดการเรียกสิ่งของหลวงซึ่งจ่ายประจำกายทหารคืน แจกเครื่องแต่งกายพลเรือนให้แก่นายสิบพลทหาร เป็นส่วนของแจกซึ่งใช้เงินทุนช่วยราชการสงคราม นอกจากนี้นายสิบคนหนึ่งได้รับพระราชทานเงินเดือนเบี้ยเลี้ยงล่วงน่าอีกคนละ ๑ เดือน พลทหารได้รับคนละ ๒ เดือนเพื่อเป็นทุนสำหรับไปใช้ในระณะก่อนที่จะได้เข้าทำการประกอบการเลี้ยงชีพต่อไป

บัดนายทหารตลอดจนพลทหารทุกคนได้รับพระราชทานหนังสือสดงความขอบใจจากจอมพล สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของทหารคนละ ๑ ฉบับ

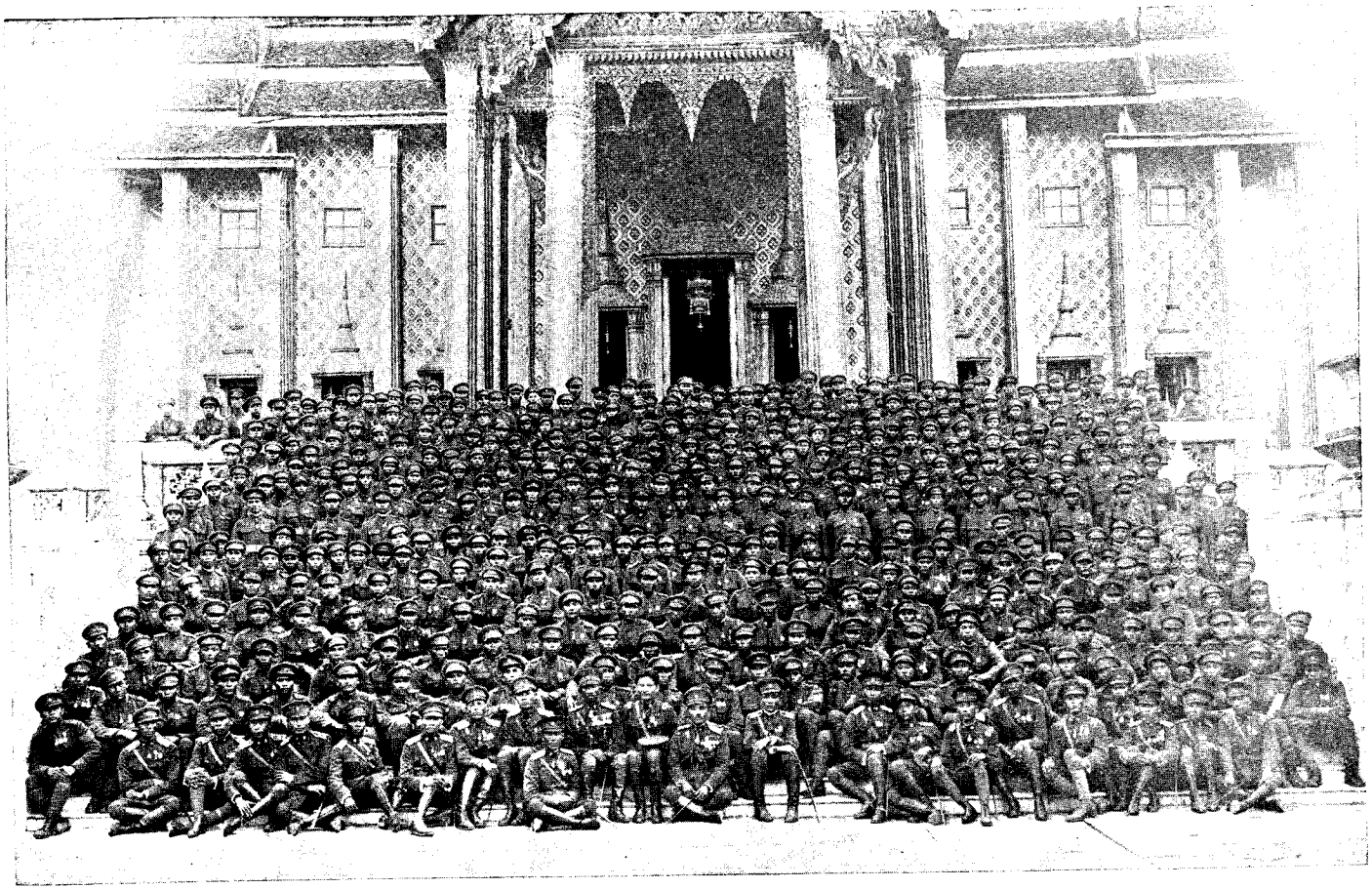
เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงให้ปรากฏว่าทหารผู้นั้น ๆ ได้ไปในงานพระราชสงคราม

ก่อนจะกล่าวถึงการนำทหารปลดเป็นกองหนุน เห็นสมควรจะยกเรื่องการนับเวลาในราชการสงครามมากล่าวไว้ในที่นี้ด้วย คือ การที่ทหารต้องไปปฏิบัติการในสนามนั้นย่อมเป็นราชการพิเศษ เพราะฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นับเวลาราชการทวีคูณ ความละเอียดดังในประกาศซึ่งได้นำมาลงไว้ดังต่อไปนี้

"ประกาศกระแสรพระบรมราชโองการ ให้นับเวลารับราชการทวีคูณสำหรับผู้ซึ่งไปราชการสงคราม"

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการมานพระสุรสีหนาทดำรัสดังว่า

ทหารซึ่งอาสาไปราชการสงคราม เพื่อทำการรบร่วมมือกับราชสัมพันธมิตร์ย่อมนับว่าเป็นผู้มีความชอบพิเศษ เพราะฉะนั้นให้นับเวลารับราชการของทหารเหล่านี้ทวีคูณ ทั้งนี้สำหรับประโยชน์ในการปลดออกเป็นกองหนุน และการทอนเวลาซึ่งจักต้องอยู่ในกองหนุนชั้นที่ ๓ ถ้าผู้ใดคงรับราชการประจำอยู่เกินกำหนดพระราชบัญญัติลักษณเกณฑ์ทหารเป็นเวลาเท่าใดก็ให้ตัดเวลาซึ่งจะต้องอยู่ในกองหนุนชั้นที่ ๓ ลงเท่านั้น กับทั้งเป็นประโยชน์สำหรับการนับเวลาที่จะพึงได้รับพระราชทานเหรียญจักรมาลาและบำเหน็จบำนาญด้วย

ทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามถวายบังคมที่ปราสาทพระเทพบิดร. (ผ.ท.บ.)

เวลารับราชการซึ่งจะนับเป็นทวีคูณนั้น สำหรับผู้ซึ่งออกไปรบราชการจากกรุงสยาม ให้นับแต่วันซึ่งออกจากกรุงเทพฯ เป็นต้นไป สำหรับผู้ซึ่งอยู่ในยุโรปแล้วแต่เดิม ให้นับแต่วันซึ่งเข้าประจำตำแหน่งอันมีน่าที่เกี่ยวกับราชการสงครามในยุโรป รวมทั้งตำแหน่งกองทุตทหารด้วย จนกระทั่งถึงวันซึ่งกลับถึงกรุงเทพฯ หรือย้ายจากตำแหน่งอันมีน่าที่เกี่ยวกับราชการสงครามในยุโรป

ประกาศมาณะวันที่ ๒๑ สิงหาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๑"

นอกจากการที่ทหารอาสาได้รับพระมหากรุณาในการนับเวลาทวีคูณตามประกาศนี้แล้วยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีเครื่องหมายติดบนแพรแถบแบบทหาร เพื่อเป็นการแสดงให้แลเห็นประจักษ์ว่าทหารผู้นั้นได้เคยฉลองพระเดชพระคุณในราชการสงครามมาแล้ว ดังมีข้อความตามสำเนาคำสั่งสำหรับทหารบกต่อไปนี้

"ที่ ๙๓/๑๐๗๙๗ ศาลาว่าการกระลาโหม
ในพระนคร
วันที่ ๒๓ สิงหาคม พรรพุทธศักราช ๒๔๖๑

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ดังว่า เพื่อเชิดชูความชอบและบำรุงน้ำใจของผู้ซึ่งไปราชการสงคราม และผู้ซึ่งถูกอาวุธมีบาดเจ็บในราชการสงคราม ให้มีกำหนดเครื่องหมายพิเศษขึ้นที่เลื่อเครื่องแบบทหารบก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ที่แขนเสื้อทุกชนิด ให้ติดเครื่องหมายเป็นแถบขนาดกว้าง ๕ มิลลิเมตร พันแขนเบื้องปลาย ห่างจากปลายแขนเสื้อ ๑๐ เซ็นติเมตร มีสีต่างกัน คือ

สีดำเป็นเครื่องหมายว่าได้ไปราชการสงคราม ผู้ใดได้อยู่ในเขตร์กองทัพแห่งยุทธบริเวณ (ตามข้อบังคับราชการส่วนเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๕๗ ข้อ ๒) ครบ ๑ ปี ให้ติด ๑ แถบ แล้วเพิ่มจำนวนแถบขึ้นเท่าจำนวนที่ได้อยู่ในเขตร์กองทัพนั้นครบกี่ปี

สีแดงเป็นเครื่องหมายการรู้กอาวุธ ได้ถูกแล้วกี่ครั้งก็ติดเท่านั้นแถบ

ถ้าผู้ใดมีสิทธิ์ที่จะติดแถบทั้ง ๒ อย่างนั้น ให้ติดแถบสีแดงเหนือแถบสีดำ

รูปรองแถบและการติดต้องเป็นไปตามตัวอย่างซึ่งกรมยกรบัตร์ทหารบกทำไว้

(ลงนาม) จอมพล เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต

เสนาบดีกระทรวงกระลาโหม"

ทั้งนี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานบำเหน็จทั้งได้ทรงพระกรุณายกย่องให้เกียรติยศเป็นพิเศษแก่ทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามเป็นต้นพ้น

บันดาทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม นอกจากจะได้รับพระมหากรุณาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่นโปรดเกล้า ฯ ให้มีการเลี้ยงพระราชทานในการรับรองเป็นต้น ยังมีคณะข้าราชการส่วนทูตอังกฤษฝรั่งเศส และข้าราชการกรมศุลกากร อีกทั้งคณะอื่น ๆ ได้จัดการเลี้ยงและเชิญไปชมการกีฬา การมโหรศพ ดังได้กล่าวมาแล้ว ทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ

กับราษฎรพ่อค้าพานิช ต่างได้ยินดีประทานสิ่งของและให้สิ่งของสำหรับเลี้ยงทหารหรือแจกแก่ทหารเป็นอันมาก บางท่านก็ได้ให้ยืมยานพาหะนะสำหรับใช้ในราชการของกองทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามด้วย ทั้งนี้ย่อมสำแดงให้เห็นได้ว่า บันดาชาวพระนครทั้งที่เป็นคนไทยและคนต่างประเทศได้พร้อมใจกันรับรองกองทหารเป็นอย่างดี

ไม่แต่ชาวพระนครเท่านั้นได้ทำการรับรองทหาร แม้ชาวหัวเมืองตามทางรถไฟและสถานีที่จอดเรือโดยสาร ซึ่งทหารกองหนุนเดินทางกลับบ้านนั้น ข้าราชการและพลเมืองได้จัดการรับรองเลี้ยงดูเป็นอย่างดี และได้ช่วยเหลือจัดพาหะนะรับส่งให้ความสดวกจนถึงบ้านตลอดทางทุกตำบลทุกจังหวัด ทหารซึ่งกลับจากราชการสงครามได้รู้สึกว่าคนได้รับความยกย่อง และได้รับเกียรติยศอย่างน่าปลื้มใจที่สุด

อนึ่งในระหว่างที่กองทหารบกรถยนต์ยังกระทำการอยู่ในยุทธบริเวณแห่งฝรั่งเศสนั้น ผู้บังคับบัญชาชั้นสูงฝ่ายทหารฝรั่งเศสได้รายงานความชอบของนายทหาร นายสิบพลทหารไทยอีกหลายนาย เพื่อขอให้ได้รับบำเหน็จเครื่องอิศริยาภรณ์แห่งรัฐบาลฝรั่งเศส เมื่อกองทหารได้กลับมาถึงกรุงสยามแล้ว รัฐบาลฝรั่งเศสได้ส่งเครื่องอิศริยาภรณ์มาให้แก่ทหารทางกระทรวงกระลาโหม เพื่อขอให้มอบแก่ผู้ซึ่งควรจะได้รับ ดังมีรายนามต่อไปนี้

เลฌีย็องด็อนเนอร์ชั้นที่ ๕

๑ นายร้อยเอก หม่อมเจ้านิคยากร

๒ นายร้อยเอก ศรี ศุขะวาที

๓ นายร้อยเอก เพิ่ม อุณหสูต

๔ นายรอยโท หม่อมหลวง ดวง สุขสันต์ ณกรุงเทพ

๕ นายร้อยโท มุ่ย มังคลานนท์

๖ นายรอยโท สุ้ย ยุกตวิสาร

เหรียญ ด็อนเนอร์กะหลั่ยทอง

๗ นายร้อยโท ชุ่ม จิตร์เมตตา

เหรียญ ด็อนเนอร์กะหลั่ยเงิน

๘ ว่าที่นายร้อยตรี เจือ ชะนะภัย

๙ จ่านายสิบ ชุ่นพวน ยศสินธุ์

๑๐ นายสิบเอก กิจจา ณถลาง

๑๑ นายสิบเอก เส่งยิม สินอาษา

๑๒ นายสิบโท จิตร์ วงศ์ชจร

เหรียญด็อนเนอร์ทองแดง

๑๓ นายดาบชั่วคราว หม่อมหลวง ศิริ อิศรเสนา ณกรุงเทพ

๑๔ นายดาบชั่วคราว แทน จิตรานนี

๑๕ จ่านายสิบ มัวน ทองโต

๑๖ นายสิบเอก เจิม แย้มประทุม

๑๗ นายสิบเอก เส่ง พลอาษา

๑๘ นายสิบโท เหรียญ มิเตช

อีอฟพีซีเยร์ อาคาเดมี

๑๙ นายตาบชั่วคราว หม่อมราชวงศ์ ฉายฉาน ศิริวงศ์ ณกรุงเทพ
๒๐ นายตาบชั่วคราว ส่วน
๒๑ นักเรียนกระทรวงกระดาโหม ชงโรย โรติกเสรียร
๒๒ นายสิบเอก ยิ้ม พึ่งพระคุณ
๒๓ นายสิบเอก สังเวียน บุญชุดอน
๒๔ นายสิบโท จำปา สงวนแก้ว
๒๕ นายสิบโท แถบ ภูมารักษ์
๒๖ นายสิบโท แรง สายสุจริต
๒๗ นายสิบโท สุนย์ ทันการ
๒๘ นายสิบโท เหรียญ ราประภัย
๒๙ นายสิบตรี แม้น มีพบ้องภัย

เหรียญเอดวณัร์

๓๐ นายสิบโท ชม ประไภเพ็ชร์
๓๑ นายสิบตรี วัน คล้ายคลาศภัย
๓๒ นายสิบตรี เทียน เทศะเวศ
๓๓ พลทหาร หอม ยอดยอดศุข
๓๔ พลทหาร อิน สนสกุล
๓๕ พลทหาร ย้อย สำพมณี

๓๖ พลทหาร เด็ก บุญบ้องไฟ

๓๗ พลทหาร เภา ยอดสาคร

๓๘ พลทหาร เด็ก ปาณิกบุตร์

๓๙ พลทหาร ช่วง กฤษฎายา

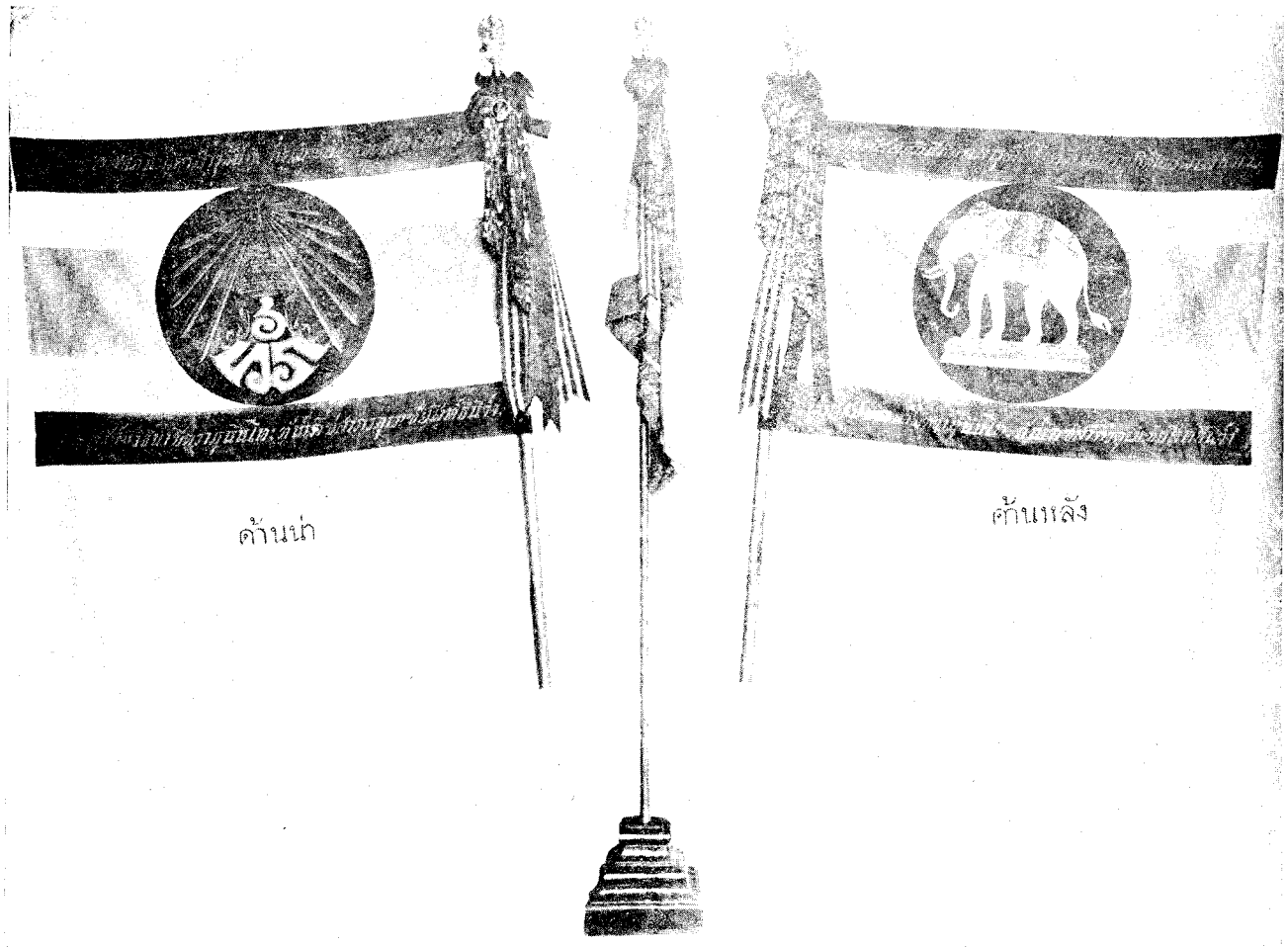
๔๐ พลทหาร ดม (บุตร์นายจุ้ย)

๔๑ พลทหาร สุดใจ บริหารณ์

บันดาทหารซึ่งได้รับเครื่องอิศริยาภรณ์ครั้งนี้ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประดับได้ทุกคน

กองทหารที่ได้อาสาเข้ารับราชการถวายพระเดชพระคุณตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๐ นั้น เมื่อได้ปฏิบัติตามพระราชประสงค์ได้เป็นผู้แทนชาติไทยไปในงานพระราชสงครามณะทวีปยุโรปจนเสร็จสงคราม ได้นำโยธากลับมาสู่บ้านเกิดเมืองมารดรแล้ว เป็นอันว่าหมดหน้าที่ ในวันที่ ๒๐ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒ ได้ปลดนายสิบพลทหารเป็นกองหนุน ต่างกลับไปสู่ภูมิลำเนาของตน ส่วนนายทหารสัญญาบัตร์ประจำการนั้น เมื่อได้รับอนุญาตให้พัก ๑๕ วันแล้ว ได้รับคำสั่งให้เข้าประจำกรมกองทหารต่อไป.

จบประวัติของกองทหารซึ่งไปในงานพระราชสงครามเพียงเท่านี้

ด้านหน้า

ด้านหลัง

(ผ.ท.ม.)

ประกาศ

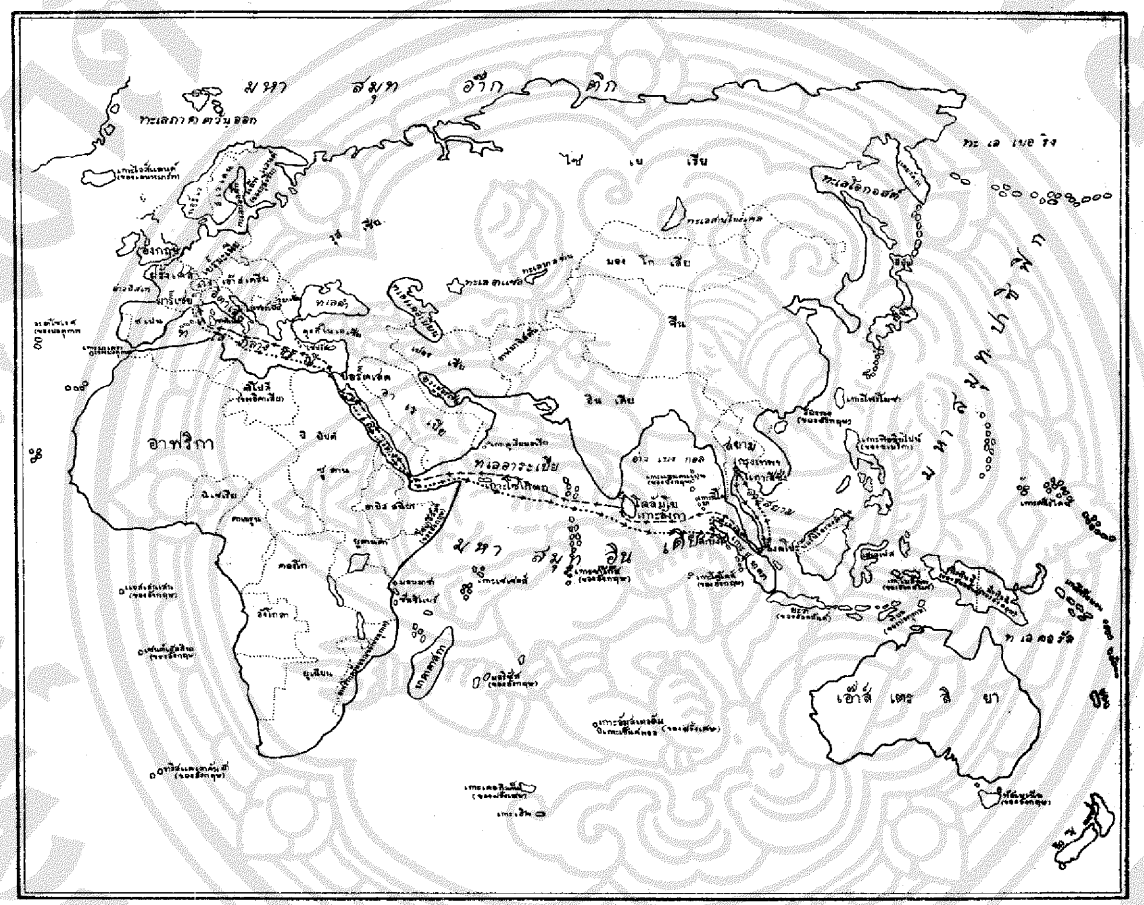
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ประดับธงไชยของกองทหารบกรถยนต์ ซึ่งไปราชการสงครามข้ามทเล

กองทหารบกรถยนต์ อันเป็นกองทหารซึ่งได้จัดขึ้นพิเศษสำหรับไปราชการสงครามข้ามทเลนั้น ได้เข้าสู่สนามรบในประเทศฝรั่งเศสทำการส่งกำลังแก่กองทัพบกสัมพันธมิตร์ในระหว่างที่มีการรบอย่างเขี้ยวแรง ได้ทำการในย่านกระสุนของข้าศึกตกด้วยความองอาจเข้มแข็งน่าชม ทั้งได้ผลสำเร็จดีเยี่ยง เป็นที่เชิดชูเกียรติคุณของทหารบกไทยให้ปรากฏแก่ตาโลก นับว่ามีความชอบอย่างเอกอุ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีประดับธงไชยของกองทหารนี้ เพื่อเป็นเกียรติยศพิเศษแก่บันดาทหารทุกคนซึ่งได้รับราชการในกองรถยนต์ระหว่างสงคราม

ประกาศมาณะวันที่ ๒๑ กันยายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๒

แผนที่ ๑

แผนที่สแดงระยะทางเดินเรือ เที่ยวไป ---------- เที่ยวกลับ ----------

เที่ยวไปยุโรป

ออกจาก	วัน, เวลา	ถึง	วัน, เวลา
กรุงเทพฯ	๓๑ มี.ค. ๒๐๐๐ น.	เกาะสิงคโปร์	๒ เม.ย. ๑๐๐๐ น.
เกาะสิงคโปร์	๒ เม.ย. ๑๖๐๐ น.	โคลัมโบ	๖ เม.ย. ๐๘๐๐ น.
โคลัมโบ	๖ เม.ย. ๑๖๐๐ น.	ปอร์ตเซด	๑๒ เม.ย. ๐๘๐๐ น.
ปอร์ตเซด	๑๒ เม.ย. ๑๖๐๐ น.	มาร์เซย์	๑๔ เม.ย. ๐๘๐๐ น.

เที่ยวกลับชุดที่ ๑

ออกจาก	วัน, เวลา	ถึง	วัน, เวลา
มาร์เซย์	๓๐ เม.ย. ๑๖๐๐ น.	ปอร์ตเซด	๒ พ.ค. ๐๘๐๐ น.
ปอร์ตเซด	๔ พ.ค. ๑๖๐๐ น.	สิงคโปร์	๑๐ พ.ค. ๐๘๐๐ น.
สิงคโปร์	๑๒ พ.ค. ๑๖๐๐ น.	เกาะสิงคโปร์	๑๓ พ.ค. ๐๘๐๐ น.
เกาะสิงคโปร์	๑๓ พ.ค. ๑๖๐๐ น.	กรุงเทพฯ	๑๔ พ.ค. ๐๘๐๐ น.

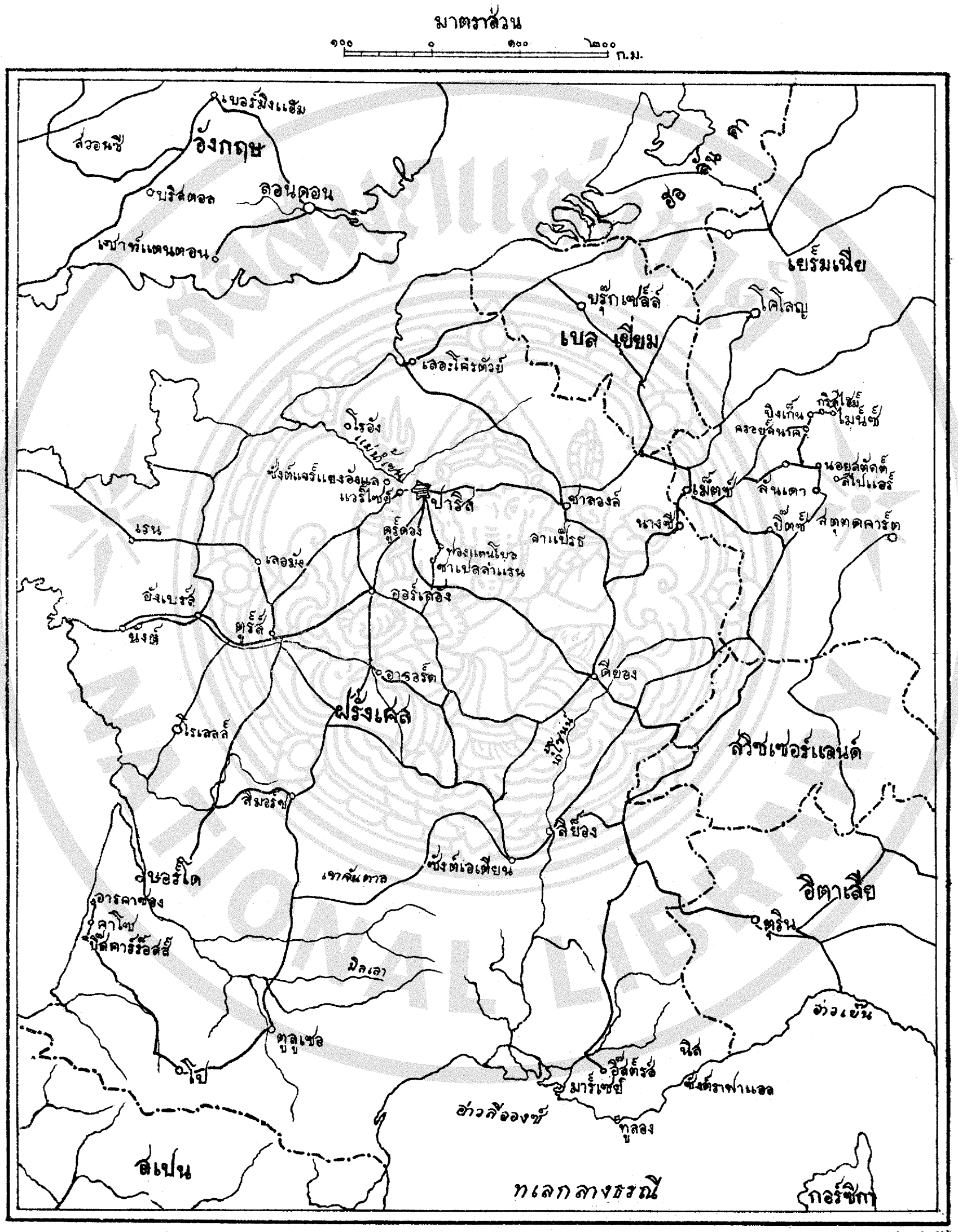
เที่ยวกลับชุดที่ ๒

ออกจาก	วัน, เวลา	ถึง	วัน, เวลา
มาร์เซย์	๓๐ เม.ย. ๑๖๐๐ น.	ปอร์ตเซด	๒ พ.ค. ๐๘๐๐ น.
ปอร์ตเซด	๔ พ.ค. ๑๖๐๐ น.	สิงคโปร์	๑๐ พ.ค. ๐๘๐๐ น.
สิงคโปร์	๑๒ พ.ค. ๑๖๐๐ น.	เกาะสิงคโปร์	๑๓ พ.ค. ๐๘๐๐ น.
เกาะสิงคโปร์	๑๓ พ.ค. ๑๖๐๐ น.	กรุงเทพฯ	๑๔ พ.ค. ๐๘๐๐ น.

(ม.ท.บ.)

แผนที่สแดงตำบลโรงเรียนซึ่งกองบินทหารบกไทยและกองทหารบกรถยนต์ได้ไปศึกษา.

แผ่นที่ ๒

(ผ. ท.บ.)

แผนที่สำหรับกองรถยนต์

บริเวณเมืองซาลองส์

ฉบับพิมพ์เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๐

มาตราส่วน

เครื่องหมาย

ทางชั้นพาหนะทุกชนิดได้ (ส่วนกว้างไม่ต่ำกว่า ๒ เมตร)

ทางชั้นพาหนะเฉพาะบางชนิดได้ (ไปได้ในเวลาอากาศดีทุกฤดู)

หมายเหตุ ๑. ทางรถไฟสายใหญ่ ๆ ที่ปรากฏในแผนที่นี้ ได้ตัดออกเสียบางส่วน เพื่อให้เห็นรายละเอียดของแผนที่ได้ชัดเจน

๒. ทางหลวงสายใหญ่ ๆ ที่ปรากฏในแผนที่นี้ ได้ตัดออกเสียบางส่วน เพื่อให้เห็นรายละเอียดของแผนที่ได้ชัดเจน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ ๔

แผนที่แสดงตำบลต่างๆบริเวณเมืองแวร์เดิง

ซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ไปทำการส่งกำลังกับแสดงทางเดินเข้าเหยียบดิน[illegible]

ม.ว.ม

แผนที่สังเขปการเดินทางและที่ตั้งของกองทหารยานยนต์กับการทหารสำเลียงกำลังระหว่างประเทศฝรั่งเศสและเยอรมะเนีย.

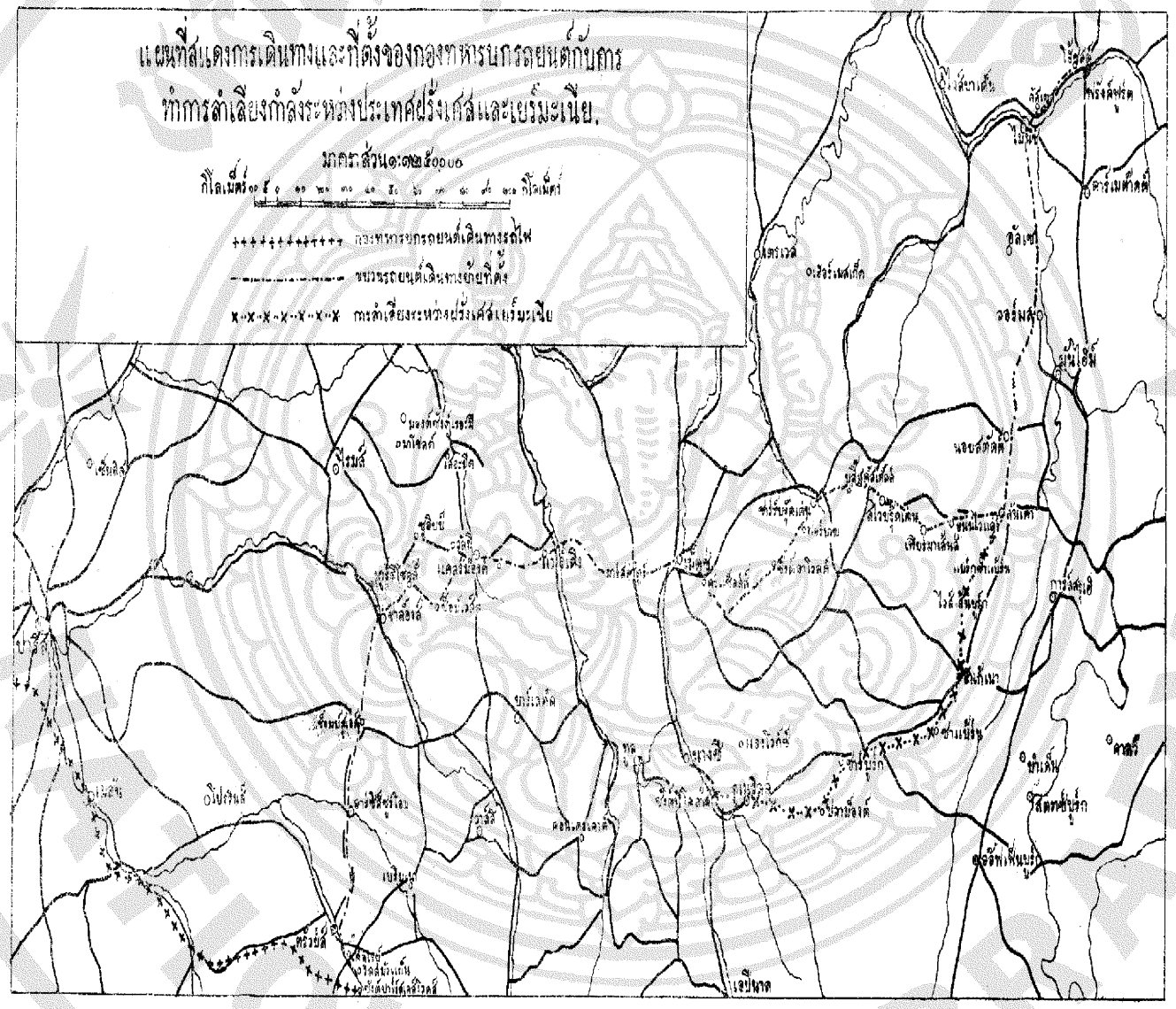
มาตราส่วน ๑:๓๒๕๐๐๐๐

กิโลเมตร ๐ ๕ ๑๐ ๒๐ ๓๐ ๔๐ ๕๐ ๖๐ ๗๐ ๘๐ ๙๐ กิโลเมตร

++++++++++++ กองทหารยานยนต์เดินทางรถไฟ

---------- ขบวนรถยนต์เดินทางย้ายที่ตั้ง

x-x-x-x-x-x-x การสำเลียงระหว่างฝรั่งเศสเยอรมะเนีย

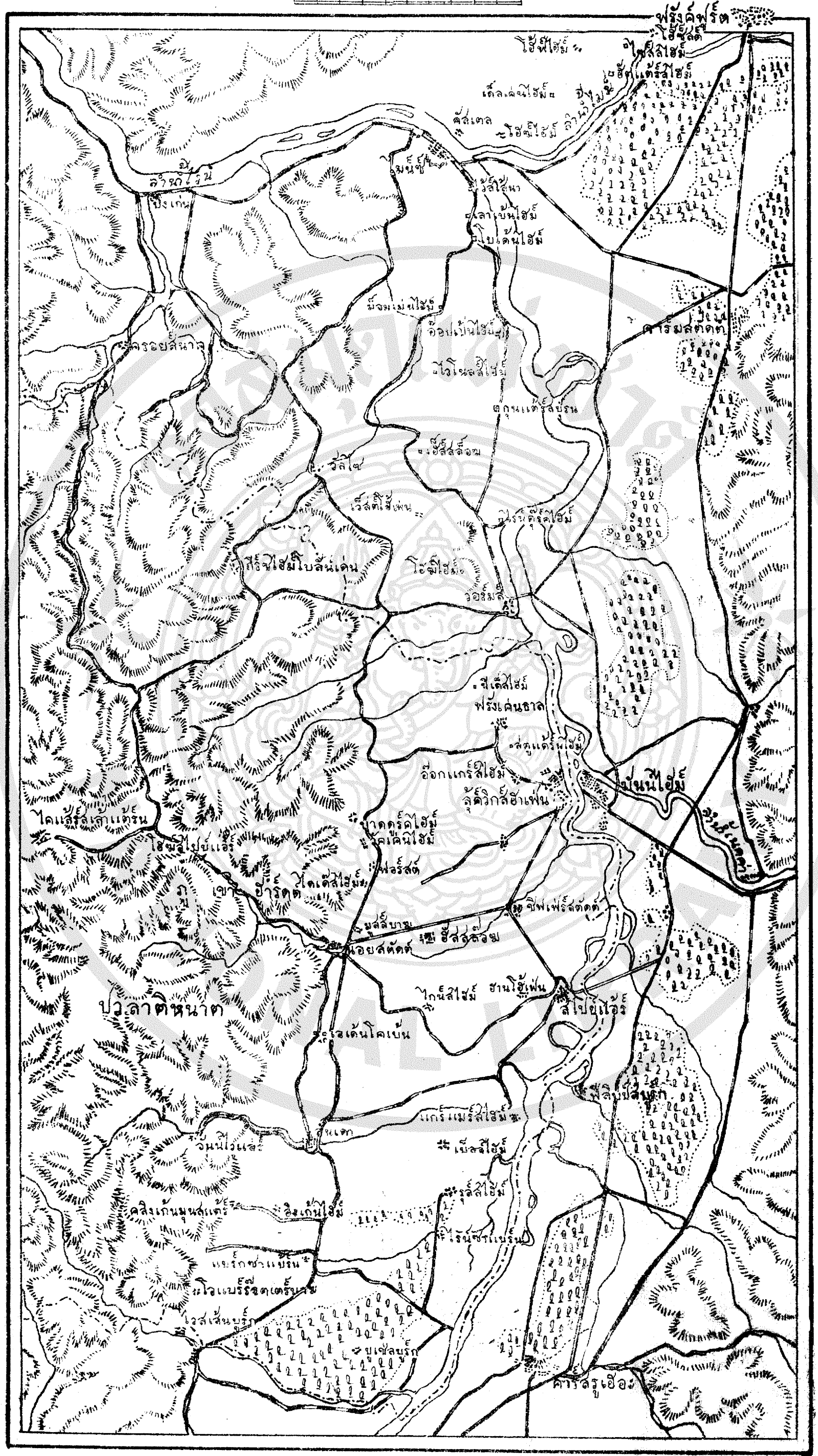

ปารีส
ดาร์เมศตาดต์
ลักเซมเบิร์ก
เมตซ์
นองต์ซี
ชาลอง
แวร์ดัง
ซัวซง
แรงส์
แซงต์ควองแต็ง
ลาออง
ลีล
อาร์รัส
อาเมียง
ดูเอ
บูโลญ
กาแล
ดันเคิร์ก
แซงโอแมร์
แบร์กส์
ฟูร์นส์
ดีเยปป์
รูอ็อง
เลออาฟร์
เอวรู
ลีซีเยอ
กาแอง
ฟาแลส์
อาร์เจนตัน
อาล็องซง
ดรูซ์
ชาร์ตร์
ออร์เลอ็อง
ตูร์
บลัวส์
ชาโตดัง
เวียร์ซง
ปัวตีเย
ปัวตีเย
ชาเตลโรลต์
ตูร์
ลัวร์
ซูมูร์
ลาวาล
เรนส์
ฟูแฌร์
ร็องส์
แรนส์
แซงมาโล
แซงบรีเยอ
ลอริยอง
แซงนาแซร์
เลอมังส์
อองเช่อร์
นองต์
ลาโรแชล
ลาโรแชล
ซาแลร์น
ตูลูส
บายอนน์
ปัวตีเย
ลีมอจ
ตูลูส
เปอปีญ็อง
เปอปีญ็อง
นีม
มงต์เปลลิเย่
มาร์แซย์
ตูลง
ตูลง
ตูลง

แผ่นที่ ๑

แผนที่มณฑลปาลาติหนาตและสำนักไรน์สแดงตำบลซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ไปทำการส่งกำลัง

มาตราส่วน

กิโลเมตร ๐ ๒ ๔ ๖ ๘ ๑๐ ๑๒ ๑๔ ๑๖ ๑๘ ๒๐ กิโลเมตร

ฟรังค์ฟูร์ต
ไฮเดลแบร์ก
ไฮล์บรอนน์
ไฮล์บรอนน์
ไฮเดลแบร์ก
ไฮเดลแบร์ก
ไฮล์บรอนน์
ไฮล์บรอนน์
ไฮล์บรอนน์

